శ్రీ శివాభ్యాంనమః

శ్రీమద్రాక్షసనామసంవత్సర సిద్ధాన్త పంచాఙ్గమ్

అచింత్యా వ్యక్తరూపాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే। సమస్తజగదాధార మూర్తయే బ్రహ్మణేనమః॥

శ్లో॥ శ్రీకల్యాణగుణావహంరిపుహరం। దుస్స్వప్నదోషాపహం। గంగాస్నానవిశేషపుణ్యఫలదం। గోదానతుల్యంనృణాం।
ఆయుర్వృద్ధిదముత్తమంశుభకరం। సంతానసంపత్ప్రదం। నానాకర్మసుసాధనం సముచితం। పంచాఙ్గమాకర్ణ్యతాం॥

అస్యసంవత్సరస్య సృష్ట్యాదిగతసౌరాబ్దాః 19,56,85,016 కల్యాదిగతాబ్దాః 5015, విక్రమార్కశకాబ్దాః 1972
శాలివాహనశకాబ్దాః 1837 ప్రభవాదిగతాబ్దాః 48 ఫసలి 1324-1325 హిజరీ 1332-1333.

ఈపంచాఙ్గము, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞ పూర్ణశేషాకి మల్లయారాధ్యుల పుత్రులు నగు,
శ్రౌతశైవమార్గ ప్రవర్తకులగు, దుప్పా-వేంకటకృష్ణశాస్త్రిగారు, ... నాగేశ్వరశాస్త్రిగారు
ప్రియశిష్యులచే, ... గణింపబడి
ఆంధ్రపత్రికాముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడినది.

ఫలితాంశము:- ఈసంవత్సరము అధికమాసము వైశాఖము. చైత్ర వైశాఖమాసములయందు, అత్యంతముగా గాడ్పులును, అత్యాతపము,కలుగునుగాని చైత్రమాసమునందు గాలితోఁగూడుకొనికొద్దిగా వర్షింపును జ్యేష్ఠమాసమునందు తొలకరివానలకారంభమగును. అనంతరము ఆషాఢమునందు స్వల్పముగను శ్రావణ భాద్రపద మాసములయందు సస్యానుకూలముగా వర్షించును. ఆశ్వయుజమాసమున శుక్రోదయమునకుగూడ వర్షించును. ఈసంవత్సరము ధాన్యములలో వడ్లు, గోధుమలు, జొన్నలు, శెనలు, నువ్వులు మొదలగు ధాన్యములకు ధర అధికముగనుండును,రసద్రవ్యములలో నెయ్యి మధ్యమముగా నుండును, ఉలవలు, కందులు మొదలగు ధాన్యములకును, నూనె మొదలగు తైలద్రవ్యములకును, ధరలల్పములై యుండును. పశునాయకుఁడు గోపాలుఁడగుటచే పశువులు క్షేమముగ నుండును. ఇద్దనువర్షము. పంటలు యేడువీసములు ఫలించును. ప్రజలకు రోగభయము, అగ్నిభయము మొదలగు భయములు కలిగియుండును. తిరిగి చోరభయము నొందుచుండును. వైశాఖ బ ౧౨ ప్రభృతి ఆశ్వయుజ శుక్ల ౧౪ పర్యంతము పాశ్చాత్యమిత శుక్రమౌఢ్యము, ఫాల్గుణ బ౨లు ప్రభృతి అబ్దాంతము గురుమౌఢ్యమును, మార్గశిర బ ౩ శుక్రవారము ప్రాణహితానదీ పుష్కర ప్రవేశమును గలుగును. స్వస్తిసర్వేషాం సన్మంగళాని భవంతు.

శ్రీశివాభ్యాంనమః। శ్రీగురుభ్యోనమః। శ్రీగణాధిపతయేనమః। అస్యసమస్తకళ్యాణభాజనస్య శ్రీమద్రాక్షసనామ సంవత్సరస్య రాజాది నిర్ణయః క్రియతే

రాజా-కుజః। మంత్రీ కుజః। సేనాధిపః కుజః సస్యాధిపశ్శుక్రః। ధాన్యాధిపో బుధః। అర్ఘాధిపశ్చంద్రః। మేఘాధిపశ్చంద్రః। గ్రంథాంతరే కుజః। రసాధిప స్సూర్యః। నీరసాధిపశ్శుక్రః

పురోహితశ్శుక్రః। పరీక్షకశ్శుక్రః। గణకశ్శనిః। గ్రామపాలకః కుజః। దైవజ్ఞశ్చంద్రః పశునాయకో గోపాలకృష్ణః। (గ్రంథాంతరేయమః)। దండనాయకః కుజః

అస్మిన్నబ్దేవాయునామకో మేఘః। మేరోర్వాయవ్యదిగ్భాగే మేఘస్యోత్పత్తిః। ద్వ్యాఢక పరిమితవృష్టిః। ఆఢకప్రమాణం। వష్టియోజనవిస్తీర్ణం శతయోజనమున్నతం। ఆఢకస్య ప్రమాణంతు దేవమానేన గణ్యతే।। దశభాగాస్సముద్రేషు షడ్భాగాః పర్వతేషుచ భూమ్యాంతు భాగాశ్చత్వార ఇత్యేతద్వర్షలక్షణం

అథవర్షధాన్యాదయోలిఖ్యంతే:— వర్షః ౧౯ ధాన్యం ౯ శీతః ౧౧ తృణం ౧౫ ఉష్ణం ౨ మారుతం ౨ ప్రజావృద్ధిః ౧౫ ప్రజాక్షయః ౧౫ రాజవిద్వేషం ౧౧ ఉగ్రం ౫ పుణ్యం ౫ పాపం ౫ వ్యాధయః ౧౧ వ్యాధ్యుపశమనం ౧౫ ఆచారః ౧౫ దుష్ప్రవర్తనాః ౧౯ జనస్మాని ౧౨ మరణాని ౫ దేశోపద్రవం ౧౨ దేశస్వాస్థ్యం ౩ చోరభయః ౧౨ తన్నాశః ౧౨ అగ్నిభయః ౫ తచ్ఛాంతిః ౩ మృగోపద్రవః ౧౯ మృగక్షయః ౩ సర్పభయః ౨ తన్నాశః ౧౨ మూషకవృద్ధిః ౧౨ తన్నాశః ౫ సర్పవృద్ధిః ౧౧ తన్నాశః ౧౫ కామః ౧౫ లోభః ౧౩ మోహః ౧౫ మదః ౧౯ మాత్సర్యం ౧౫ సుఖం ౧౯ దుఃఖం ౧౨ భోగః ౩ విడంబం ౭ మనో వేదనా ౯ ద్వేషః ౯ ప్రతిష్ఠా ౨ అప్రతిష్ఠా ౩ ద్యూతః ౧౫ మత్తతా ౯ నరోత్పత్తిః ౧౯ స్త్రీణాముత్పత్తిః ౧౧ ధాతుర్వాదః ౧౯ భయః ౯ శౌర్యః ౧౫ దుష్టశిక్షా ౧౯ శిష్టపరిపాలనా ౨ సత్యం ౧౧ అసత్యం ౧౫ విశ్వాస ౧౯ అవిశ్వాసః ౫ దయా ౨ నిర్దయా ౯ న్యాయ్యః ౧౧ అన్యాయ్యః ౧౩ జ్ఞానః ౫ అజ్ఞానం ౧౩ కాపట్యం ౧ నిష్కాపట్యం ౯ ధార్మికః ౧౭ అధార్మికః ౧౨ గోమాయువృద్ధిః ౪ తన్నాశః ౪ సస్యకీటకవృద్ధిః ౧ తన్నాశః ౨ శలభవృద్ధిః ౨ తన్నాశః ౧౩ మశకవృద్ధిః ౧ తన్నాశః ౧౦ మత్కుణవృద్ధిః ౧ తన్నాశః ౧౩ వృశ్చికవృద్ధిః ౧ తన్నాశః ౨ సస్యవృద్ధిః ౧౭ తన్నాశః ౧౦ పశువృద్ధిః ౬ తన్నాశః ౧౭ అశ్వవృద్ధిః ౮ తన్నాశః ౬ గజవృద్ధిః ౧౯ తన్నాశః ౧౭ శుకవృద్ధిః ౧౦ తన్నాశః ౮ ద్రుమకీటవృద్ధిః ౧౭ తన్నాశః ౧౭ క్షుధా ౧౧ తృష్టా ౨ నిద్రా ౫ ఆలస్యం ౨ ఉద్యోగః ౭ శాంతిః ౨ క్రోధః ౧ డంబః ౯ మిత్రభేదః ౨ మైత్రిః ౫ రసనిష్పత్తిః ౧౧ ఫలనిష్పత్తిః ౧౭ ఉత్సాహః ౯ విద్యుత్పాతః ౭ శిలాపాతం గర్జితం ౩ పుత్రవృద్ధిః ౪ తన్నాశః ౭ కుత్రవృద్ధిః ౪ తన్నాశః ౧ మహిషవృద్ధిః ౧ తన్నాశః ౪ వ్యాఘ్రవృద్ధిః ౧ తన్నాశః ౩ సింహవృద్ధిః ౧ తన్నాశః ౭ ఉష్ట్రవృద్ధిః ౫ తన్నాశః ౭ విప్రవృద్ధిః ౩ తన్నాశః ౫ క్షత్రియవృద్ధిః ౪ తన్నాశః ౫ శూద్రవృద్ధిః ౧ తన్నాశః ౫ వైశ్యవృద్ధిః ౪ తన్నాశః ౧ మ్లేచ్ఛవృద్ధిః ౫ తన్నాశః ౭ సంకరవృద్ధిః ౪ తన్నాశః ౧ వజ్రవృద్ధిః ౭ వైడూర్యవృద్ధి ౩ గోమేధికవృద్ధి ౪ పుష్యరాగవృద్ధిః ౫ ఇంద్రనీలవృద్ధిః ౭ మౌక్తికవృద్ధిః ౧ మరకతవృద్ధిః ౩ మాణిక్యవృద్ధిః ౪ ప్రవాళవృద్ధిః ౧ స్వర్ణవృద్ధిః ౪ రజతవృద్ధిః ౪ తామ్రవృద్ధిః ౬ కాంస్యవృద్ధిః ౧౦ లోహవృద్ధిః ౭ అయోవృద్ధిః ౭ త్రపువృద్ధిః ౧౦ సీసవృద్ధిః ౧౦ రసవృద్ధిః ౬ అతివృష్టిః ౫ అనావృష్టిః ౧౧ స్వచక్రభయః ౯ పరచక్రభయః ౧౨ రాజపూజ్యతా ౧ అవమానః ౫ అండజాః ౯ స్వేదజాః ౪ ఉద్భిజాః ౧౧ జరాయుజాః ౧౫ స్థావరాః ౮ ఇతరజీవరాశయః ౧౫

అథసంవత్సరఫలాని — చాంద్రమానేన రాక్షసనామ సంవత్సరఫలః॥ రథాశ్వహేమాంబరలోహకారాః ప్రసర్గయంత్యాకరజీవినశ్చ। విప్రాశ్చ తీక్షాన్యజనాస్సవృత్తా యే రాక్షసాబ్దే ప్రభవంతి నిస్వాః। అథసౌరమానాబ్దఫలం। అబ్దప్రభృతిచైత్రబ ౧౪ పర్యంతం ఆనందసంవత్సర ఫలః॥ ఆనందవత్సరేసర్వజంతవః పశవస్సదా। ఆనందయంతిచాన్యోన్యం సర్వధాతుక్వచిత్క్వచిత్। తదుపర్యబ్దాంతంరాక్షసనామసంవత్సర ఫలంపూర్వమేవోక్తం ॥ అథబార్హస్పత్యమానాబ్దఫలం। నరాగజానశ్వఖరోష్ట్రపక్షి ర్భృగాంశ్చగోజాఖిలభూతరాశీన్। త్రిభాగశేషంకురుతేక్షయాబ్దే మహీత్వనావృష్టి నృపాహవైశ్చ। ఇదంఫలంఅబ్దప్రభృతిఆషాఢశు ౧౩ పర్యంతం। తదుపర్యబ్దాంతఃప్రభవనామ సంవత్సరఫలం।క్వచిద్వృష్టిఃక్వచిద్ధానిః క్వచిద్భీతిః క్వచిద్గదా। తథాపిమోదతేలోకః ప్రభవాబ్దేతిమన్వగాః। అథగురూదయాబ్దఫలం॥ శ్రావణాబ్దేథరాభాతి త్రిదశస్వర్గమానవైః।

రా త్యుభిక్షవృష్టయస్సస్య ప్రవృద్ధ [illegible]। అథ మేఘఫలం। మహా [illegible] మహాభయం। ఫలంతి సర్వధాన్యాని [illegible] మేఘస్య లక్షణం॥

అథ [illegible] దీనాంఫలాని:— రాజ్ఞో భౌమస్యఫలం। [illegible] త్రి ప్రచండ [illegible] లంగ్రామప్ర [illegible] నాం యుద్ధం నృపాణాంక్షితి [illegible] సౌరాష్ట్ర విదర్భదేశేషు ప్రశస్తం। మంత్రిణః కుజస్యఫలం। పురగ్రామ [illegible] దహ్యంతే వహ్నినా [illegible] వృష్టిర్భవేద్యుద్ధం, [illegible] ఫలం పౌండ్రకళింగదేశయోః ప్రశస్తం। రాజమంత్ర్యైక్యఫలం। స్వయం [illegible] స్వయంమంత్రిః యస్మిన్నబ్దే యదాభవేత్ ॥ చోరాగ్నిశస్త్ర భూపైశ్చ పీడ్యంతే భూభుజాదయః। సేనాధిపతేః కుజస్యఫలం॥ వహ్నిబాధా గ్రామేచరః [illegible] కలాజనాః। అత్యంత యుద్ధం భూపానాం భౌమే సేనాధిపే సతి। ఇదంఫలం సర్వదేశేషు ప్రశస్తం। సస్యాధిపతేః శుక్రస్యఫలం॥ జలధాన్యాని సర్వాణి స్థలధాన్యానియా [illegible] పాండుభూమిస్తు ఫలితా శుక్రే సస్యాధిపే సతి, ఇదంఫలం సర్వదేశేషు ప్రశస్తం। ధాన్యాధిపతేః బుధస్యఫలం। మధ్యవృష్టిర్మధ్య సస్యం మేఘవాతేన పీడితాః। [illegible] నృపాణాంచబుధే ధాన్యాధిపే సతి। ఇదంఫలం సర్వదేశేషు ప్రశస్తం। అర్ఘాధిపతేశ్చంద్రస్యఫలం। సువృష్టిః సర్వదేశానాం [illegible] జాయతే। మహీ [illegible] వృద్ధిశ్చ చంద్రే అర్ఘాధిపత్యకే। ఇదంఫలం సర్వదేశేషు ప్రశస్తం। మేఘాధిపతేశ్చంద్రస్యఫలం॥ సువృష్టిః సర్వదేశానాం ఫలితాధాన్య జాతయః। బహుక్షీర ప్రదాగావః చంద్రే మేఘాధిపే సతి। రసాధిపతేః [illegible] ఫలం। మహావాయు [illegible] స్వల్ప [illegible] సస్యానిజాయంతే [illegible] మేఘాధిపే సతి, ఇదంఫలం సర్వదేశేషు ప్రశస్తం। నీరసాధిపతేః సూర్యస్యఫలం। [illegible] జాతయః। [illegible] ఇదంఫలం [illegible] దేశయోః ప్రశస్తం। నీరసాధిపతేః శుక్రస్యఫలం। కర్పూరాగరు గంధానాం [illegible] వాసనాం। వృద్ధిర్యోగేన జాయంతే శుక్రే నీరస నాయకే। ఇదంఫలం మాళవదేశే ప్రశస్తం। పురోహితస్య శుక్రస్యఫలం। వసుధాధన ధాన్యాఢ్యా ద్విజాయజ్ఞరతాస్సదా। సర్వేషాం క్షేమ మారోగ్యం భార్గవే పురోహితే.

పశునాయకస్య శుక్రస్యఫలం। వర్ధంతి శాకధాన్యాని ఫలితావృక్ష జాతయః, బహుక్షీర ప్రదాగావః, పరీక్షకే భృగునందనే। గణకస్య [illegible] ఫలం। మందేతు గణకేలోకే గణకామంద బుద్ధయః। తిలమాషకు [illegible] ఫలితాని భవంతి చ। గ్రామపాలకః కుజస్యఫలం। గ్రామాణాం పాలకే భౌమే గ్రామా స్సర్వత్ర [illegible] పీడితాః [illegible] వృష్టిజనితా పీడాస్యాత్ప్రచురోభువి। దైవజ్ఞస్య చంద్రస్యఫలం। సంపూర్ణ సస్యా వసుధా ఫలితా వృక్షజాతయః, మహావృష్టిర్మహోత్సవంచచంద్రే దైవజ్ఞనాయకే। ఇమాని పురోహితాది ఫలాని సర్వదేశేషు ప్రశస్తాని। పశునాయకస్య శ్రీకృష్ణస్యఫలం। పశువృద్ధి సుభిక్షంచ బహుసస్యాభి వృద్ధయః సంపూర్ణ [illegible] వృష్టిశ్చ [illegible] [illegible] కస్య [illegible] ఫలం। [illegible] వృష్టి [illegible] క్షీరం [illegible] పశుపీడా [illegible] త్వం [illegible] దండనాయకస్య [illegible] ఫలం [illegible] గ్రామారణ్య [illegible] దహ్యతే [illegible] ప్రజానాం [illegible]

అథ అర్ద్రా [illegible] ఫలాని:— [illegible]

[illegible] పంచాశద్ఘటికా వేళాయాం పరిఘనామయోగే తైతులకరణే భానో రార్ద్రాక్షత్రే ప్రవేశత్వాత్తత్ఫలాని— కాలఫలం। రాత్రౌ సస్యాభి వృద్ధయే। తిథిఫలం। దశమ్యాం శుభసంప్రోక్తం। వారఫలం। సౌమ్య వారే సుభిక్షకృత్। నక్షత్రఫలం। చిత్తాయాం [illegible]। యోగఫలం। పరిఘాఖ్యే నాశస్యాత్। కరణఫలం। తైతులే శుభకృద్భవేత్। అథ భరణ్యాది మణ్డలఫలం। వృష్టినాశః॥

మేషసంక్రాంతి ఫలం:—అస్మిన్నబ్దే చైత్రకృష్ణ దశ ద్దశ్యాం భౌమవాసరే శతభిషక్షత్రే త్రింశద్ఘటికా వేళాయాం భానో ర్మేషప్రవేశత్వాత్తత్ఫలం। దివాచే [illegible] సంక్రాంతి [illegible] ప్రహ [illegible] రాత్రాంతరే [illegible] సస్యాభి వృద్ధయే। [illegible] చోరభయం [illegible] త్యాం శుభదంప్రోక్తం మేషసంక్రాంతి [illegible] ఫలం। ఇదంఫలం ద్రావిడ గౌడదేశయోః ప్రశస్తం॥

జ్యేష్ఠ శుక్ల ప్రతిపద్యుక్త భౌమవారఫలం॥ దుర్భిక్షం [illegible] మయభీతయశ్చ [illegible] ప్రసూతాః। సస్యాని మధ్యాని భవంతి [illegible] జ్యేష్ఠాది [illegible] మాది భౌమవారే॥ ఆషాఢ [illegible] మీయుక్త [illegible] ఫలం॥ తాపం భవతి। తచ్ఛుక్ల [illegible] మీయుక్త స్వాతి నక్షత్రఫలం॥ ఆషాఢస్యసితే పక్షే నవమీ స్వాతి సంయుతా। బాహుళ్యం [illegible] సర్వత్ర [illegible]॥

తత్కృష్ణపక్ష రోహిణీ యుక్త తిథిఫలం॥ సర్వసస్య సమృద్ధిస్యాద్దశమీ రోహిణీయుతా— ఏకాదశ్యాం చతుష్టయం చాంద్రమానే ప్రశస్తం॥ అస్మిన్ వత్సరే రవేరార్ద్రాప్రవేశే [illegible] త్వగన్యా ద్వత్సర పూర్వభాగే పశువృద్ధిః సుభిక్షాధికం అపరభాగే పశుపీడాకించ భవితు మర్హతి॥

అథ కుజచారఫలం:— పితృధాత్ర ద్విదైవర్క్షయోగ తారాం భినత్తిచేత్। తథాకరోతి భూసూనుః దుర్భిక్షం కలహప్రదః। నైరృతి శ్రవణేంద్వర్క్షే రోహిణీనక్షత్రాను చ। ప్రచ్ఛన్న వృష్టిదో భౌమః రోహిణీయామ్యగోపివా। శుభద స్సర్వసస్యానాం ఉదగ్యాయీ ధరాసుతః। యామ్యగో నిష్ఫలదో భేదాభేద కరో నృణాం॥ ఇత్యాదినా రోహిణీ మృగశీర్ష యోః సంచారకాలే సువృష్టి ర్భవతి। ఆర్ద్రా ఆశ్లేషయో స్సంచారకాలే అనావృష్టిః। అస్మి

స్మిన్నబ్దే కుజోదయ నక్షత్రాత్ చతుర్దశనక్షత్రే వక్రిత్వా ద్వ్యాలశ సంజ్ఞకం నామ వక్రం ॥ తదుక్తం । యథా త్రయోదశే ధిష్ణ్యే వక్రితేవా చతుర్దశే । తద్వక్రం వ్యాళసంజ్ఞఞ్చ వహ్నిభీతి రసర్ఘదః॥

అథ గురుచారఫలం.—స్ఫురత్స్ఫూర్తి జనై ర్ధాత్రీ సంపూర్ణా ఫైర్ సువృష్టిభిః । రాజానః కుంభగేజీవే వీతరోగాశ్చ నిర్భయాః ॥ ఇదంఫలం చైత్ర శు ౧ లు ప్రభృతి తద్బహుళ అష్టమీ పర్యంతం—తదుపరి ఆశ్వయుజ శు ౩ సోమవార పర్యంతం అతిచార గత్వా మీనరాశి స్థితిఫలం—నానాగోద్వాన తటాకసస్య మహోత్సవా నేక మఖక్రియాద్యైః। మీనస్థితే దేవగురౌధరిత్రీ రత్న క్షితిశాస్సుఖినో జనాశ్చ ॥ తత్ప్రభృతి మార్గశిర శు ౭ పర్యంతం వక్రగత్యా కుంభరాశి స్థితఫలం పూర్వమేవోక్తం ॥ తదుపర్యబ్దాంతం నిరుక్త మీనరాశి స్థితఫలమేవ॥

అథ శనినక్షత్రచార ఫలం — చంద్రస్త్రేరిక్తా సప్త చీనమధ్య యావక దేశేషు ఇదంఫలం । అబ్ద ప్రభృతి చైత్ర బ ౧౦ పర్యంతం ॥ తదుపరి ఆర్ద్రానక్షత్ర స్థితఫలం । ఆర్ద్రాగోర్కి శైవ్యాశ్చ చోర జిన తైలిక నాశకృత్ । ఇదంఫలం । చైత్ర బ ౧౧ ప్రభృతి ఆషాఢ బ ౧ పర్యంతం ॥ తదుపరి మాఘ బ౧౧ పర్యంతం పునర్వసు నక్షత్ర స్థితిఫలం । పదసౌరాష్ట్రసింధు శేకస్థానాని నాశకః । తదుపర్యబ్దాంతం ఆర్ద్రానక్షత్ర స్థితఫలం పూర్వమేవోక్తం । అథ గారి చారఫలం । యుగ్మస్థితే ర్కతనయే ప్రముదాన్నపాళ్చ జాయేతససస్య వసుధా బహుశో సువృష్టిః । నష్టాశ్చ తైలికహయా రజకాశ్చ చోరాః స్త్రీః పారదాశ్చ దరదాశ్చ సురాష్ట్రదేశాః॥

అథ గురు శుక్రయో ర్మౌఢ్య నిర్ణయః.—

ఆషాఢ బ ౧౩ ప్రభృతి ఆశ్వయుజ శు ౧౪ పర్యంతం పాగస్తమిత శ్శుక్రమౌఢ్యః ॥ ఫాల్గుణ బ ౭ ప్రభృతి అబ్దాంతం గురుమౌఢ్యః॥

అథపుష్కర నిర్ణయః.— అస్మిన్నబ్దే మార్గశిర బ ౩ శుక్రవాసరే సర్వమునినాం ప్రాణహితానదీ పుష్కరప్రవేశః॥

మకరసంక్రాంతిఫలం:—ఏతత్సంవత్సర పుష్య శు ౧౦ శుక్రవాసరే భరణీనక్షత్రే సాధ్యనామకయోగే తైతులకరణే సూర్యోదయాది కిం చిదూనాష్ట ఘటికావేళాయాం భానోర్మకరసంక్రమణ ప్రవేశత్వాత్తత్ఫలం॥ త్రిశీర్షం ద్విముఖంచైవ పంచవక్త్రం త్రినేత్రకం లంబకర్ణం రక్తవంతం లంబభ్రూదీర్ఘ నాసికం।అష్టబాహుం ద్విపాదంచవికృతం కృష్ణవర్ణకం।శతయోజనమౌన్నత్యం విస్తీర్ణం ద్వాదశంస్మృతం స్త్రీపుంరూపం సువిజ్ఞేయం సంక్రాంతేః పురుషలక్షణం॥అన్యపురుషస్యమిశ్రనామధేయః శంఖోదక స్నానం-పీతాంబరధారణం। గోరోచనగంధం। మల్లికాపుష్పధారణం। వజ్రభూషణం। అయఃపాత్రం। సర్పిరయుక్త అపూపాహారం । జంబూఫలభక్షణం। దండాయుధధారణం । నీలఛత్రం । ఖరవాహనం। సుప్తస్థితిః-విస్మయచేష్టా-పశ్చిమదిగ్యానం । నామఫలంఫలానామనిమం । స్నానఫలంసుఖప్రదం। వస్త్రఫలంయుద్ధంభవతి। గంధఫలంశుభంభవతి।పుష్పఫలంశుభప్రదం। భూషణఫలం వృష్టినినాశనం। పాత్రఫలం శుభదంభవతి। ఆహారఫలం స్ఫోటకభయంభవతి। భక్షణఫలం శుభప్రదం। ఆయుధఫలం। చతుష్పాదానాంపీడా। ఛత్రఫలం మహీపాన్ హంతి॥

వాహనఫలం ఖరాణాంనాశః। సుప్తఫలం శుభంభవతి। చేష్టాఫలం విస్మయంత్వశుభంభవేత్। యానఫలం। పశ్చిమాభిముఖం భానోరనావృష్టిర్భవిష్యతి। పక్షఫలం। పుష్యమాసేయథాశుక్లే మకరస్థేదివాకరే। హాహాకారం జగత్సర్వందుర్భిక్షం క్షామడాంబరం। తిథిఫలం। జనానురాగం। గ్రంథాంతరే। దశమ్యాంశుభదంభవతి। వాసరఫలంసుభిక్షం। క్షేమం। ఆరోగ్యం । సువృష్టిః। గ్రంథాంతరఫలంమహార్ఘ్యం। కాలఫలం। పూర్వాహ్నే నృపాన్ హంతి। లగ్నఫలం । రోగసముద్భవః। ముహూర్తఫలం తామసఫలంభవతి। సంక్రాంతి పురుషధార్యవస్త్ర ద్రవ్యంనవృద్ధిదం। తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వస్త్రద్రవ్యం నిష్పృత్తరేత్। ఏవమాలోక్య నిశ్చితఫలం తృణాదిసర్వసస్యాంతం సస్యాంశఫలంభవతి

అథచాంద్రమాసార్ఘాః॥ చైత్ర। నిజవైశాఖ।భాద్రపదేషు। పుష్య। ఫాల్గుణమాసేషు అతర్ఘః॥ అధికవైశాఖేషూనర్ఘః। జ్యేష్ఠఆషాఢ। శ్రావణ। ఆశ్వయుజ। కార్తికమార్గశిర ।మాఘమాసేషుసమార్ఘః॥

సౌరార్ఘః॥ మేషమిథునతులామకరేషు మీనేషమహార్ఘః। వృషభ। కటక। సింహకన్యా కుంభమాసేషు అర్ఘః। వృశ్చిక ధనుర్మాసేషు సమార్ఘః॥

అథ కందాయాని.

అ	భ	కృ	రో	మృ	ఆ	పు.	పుష్య	ఆశ్లే	మ	పు	ఉ	హ	చి	స్వా
౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦

వి	అనూ	జ్యే	మూ	పూ	ఉ	శ్ర	ధ	శ	పూభా	ఉభా	రే
౩	౬	౧	౪	౭	౨	౦	౩	౬	౧	౪	౭
౦	౦	౨	౦	౧	౨	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౩	౧	౪	౨	౦	౩	౪	౨	౦	౩	౧	౪

కందాయఫలం. విషమేత్వర్థలాభ స్యాత్సమేతు సమతాభవేత్ । శూన్యే శూన్య మాప్నోతీత్యే తత్కందాయ లక్షణం । ఆది శూన్యేమహావ్యాధి , మధ్య శూన్యే మనోవ్యథా । అంత్య శూన్యేఫలం స్వల్పం త్రి శూన్యేనిష్ఫలం భవేత్॥

అదాయవ్యయాః.

మేష వృశ్చికయోః ఆ ౮ వ్యయః ౧౪	సింహస్యాదాయః ౭ వ్యయః ౧౪
వృషభ తులయోరాదాయః ౨ వ్యయః ౨	మకరకుంభయోరాదాయః ౧౪ వ్య ౧౪
మిథునకన్యయోరాదాయః ౫ వ్యయః ౫	ధనుర్మీనయో రాదాయః ౧౧ వ్య ౧౪
కటకస్యాదాయః ౧౪ వ్యయః ౨	సర్వాదాయః ౫౬ సర్వవ్యయః ౬౫

అశ్విన్యాదీనాం సంవత్సర ఫలాని.

అశ్విని పుష్య స్వాతి అభిజిదానాం రాజపూజ్యం॥
భరణ్యాశ్లేష విశాఖ శ్రవణానాం యుద్ధం॥
కృత్తికా మఖా అనూరాధ ధనిష్ఠానాం భూషణం॥
రోహిణి పూర్వ ఫల్గుని జ్యేష్ఠా శతతారాణాం రోగం॥
మృగశీర్షోత్తరామూలా పూర్వాభాద్రాణాం ఆయుష్యం॥
ఆర్ద్రహస్త పూర్వాషాఢోత్తరా భాద్రాణాం అర్థలాభః॥
పునర్వసూ - చిత్రోత్తరాషాఢ రేవతీనాం మనస్తాపః॥

దేశారిష్టయోగాః:— అస్మిన్నబ్దే రాజమంత్రిత్వ మంగారకస్య సంభవాత్తదుక్తం। స్వయం రాజా స్వయం మంత్రీ యస్మిన్నబ్దే యదా భవేత్ చోరాగ్ని శస్త్రబాధైశ్చపీడ్యంతే భూభుజాదయః। అబ్దప్రభృతి నిజవైశాఖశు ౧ పర్యంతం కుజగుర్వోరేక రాశిస్థితిదోషః అషాఢ బ ౧౨ ప్రభృతి భాద్రపద శు ౧౫ పర్యంతం శన్యాంగారకయో రేకస్థితిదోషః। పుష్య శు ౮ ప్రభృతి అబ్దాంతం కుజవక్రదోషః। కార్తిక శు ౧౫ ప్రభృతి మార్గశిర శు ౧౩ పర్యంతం కుజగుర్వోస్సమసప్తకదోషః। ఏతేషాంఫలం। అథాధనుర్మేష వృషాళిసింహే ధరాసుతసూర్యసుతేచవక్రీ। హయాంశ్చనాగాంశ్చ నరాంశ్చ గోకులంత్రి భాగశేషం కురుతేవసుంధరాం। యథార్క సౌరిసుర రాజమంత్రీ యద్యేకరాశౌ సమసప్తకేవా। అవంతి లంకా పురమధ్య దేశేషుభాభయం శస్త్రభయం నరాణాం॥

వర్షయోగాః చైత్రమాసః:— చైత్ర శు ౯ ప్రభృతి యా శు ౧౪ పర్యంతం చంద్ర కుజ గురు బుధ శుక్రాణాం సౌమ్య సుధా జలనాడీ సంచారాత్తదితరో వాతాతి వాతనాడీ సంచారాచ్చ ప్రచండ వాయునాసహ వృష్టిర్భవతి। ఏద్బహుళ ౮ ప్రభృతి బ౧౨ పర్యంతం సూర్యశ్శనోర్దహననాడీ సంచారే విద్యమానేపి కుజ గురు శుక్ర చంద్రమసాం సౌమ్యసుధాజల మేఘనాడీ సంచారాద్వృష్టిర్భవతి॥

అధికవైశాఖమాసః ఈ శు ౭ ప్రభృతి ౯ పర్యంతం గురు చంద్ర శుక్రాణాం జలనాడీ సంచారాదితరేషాం వాతాతి వాతదహన నాడీ సంచారేవిద్యమానేపితత్ర తత్రవాయునా సహ వృష్టిర్భవతి తదుపరిమాసాంతం పశ్చిమవాయు రత్యుష్ణంభవతి॥

నిజవైశాఖమాసః:— ఈ శు ౬ ప్రభృతి ౯ పర్యంతం చంద్రగుర్వో ర్జలనాడీ సంచారాద్గురుణా చంద్రదృష్టిత్వా త్తదితరేషాం దహనాతి వాతవాతనాడీ సంచారే విద్యమానేపి వాయునాసహ వృష్టిర్భవతి అనయావృష్ట్యా ఉత్తరత్రసస్యాభి వృద్ధిర్భవతి।

జ్యేష్ఠమాసః:— ఈ శు ౧ ప్రభృతి శు ౮ పర్యంతం కుజగుర్వో రేకనాడీ సంచారాత్క్వచిత్ వృష్టిర్భవతి। త్వదితరేషాం సర్వేషాం వాతాతివాతదహననాడీ సంచారాదతీవ వాతాతపవృద్ధిర్భవతి. బ ౧౪ ప్రభృతి అమావాస్యపర్యంతం బుధ శుక్ర చంద్రమసాం మేఘనాడీ సంచారాద్వాయునాసహ వృష్టిర్భవతి॥

ఆషాఢమాసః:— ఈ శు ౧౪ ప్రభృతి ౨౪ పర్యంతం కుజేతరాణాం సర్వేషాం గ్రహాణాం సుధా జలమేఘనాడీ సంచారాద్బుధ శుక్ర చంద్రమసా ఏకనాడి స్థితవశాత్సమాగాచ్చ అతీవ వృష్టిర్భవతి॥

తదుపరిమాసాంతం కుజేతర గ్రహాణాం సుధా జలసౌమ్యనాడీ సంచారాజ్జల చంద్రయోగ కాలేషు సువృష్టిర్భవతి॥

శ్రావణమాసః:— ఈశు ౧ప్రభృతి శు౯ పర్యంతం బుధ శుక్ర సమాగమవశాత్కుజ గురురహితానాం గ్రహాణాం సుధా జ నాడీసంచారాచ్చను వృష్టిర్భవతి ఈశు ౧౨ ప్రభృతి ఈబ ౪ పర్యంతం చంద్రమసో జ్జలరాశిస్థితివశాద్రవి బుధ శుక్ర శనీనాం సౌమ్య సుధాజల నాడీ సంచారాత్తదితరేషాం దహననీరస నాడీసంచారే విద్యమానేపి వృష్టిర్భవతి॥

భాద్రపదమాసః:— భాద్రపద శు ౧౦ ప్రభృతి యా బ ౩ పర్యంతం బుధేతరాణాం గ్రహాణాం సౌమ్యసుధాజల మేఘ నాడీ సంచారాద్వాయునాసహ వృష్టిర్భవతి। తదుక్తం। వాగీశ వసుధాపుత్రావేకనాడీగతేభువి జలరాశిగతే చంద్రే సస్యాఢ్యే కార్ణవం జగత్। ఇతి। ఈబ౯ప్రభృతి ఈ బ ౧౨ పర్యంతంకుజగురు శనీనాం మేఘజలనాడీ సంచారాత్తదితరేషాం వాతాతివాతనీరస నాడీ సంచారే విద్యమానేపి జలచంద్రవశాద్వృష్టిః॥

ఆశ్వయుజమాసః:— ఈ శు ౧౩ చంద్రగుర్వో రేకనాడీ యోగాదితరేషాం దహనాతి వాతనాడీసంచారే విద్యమానాపి వృష్టిర్భవతి। ఈ బ ౭ ప్రభృతి దశమీ పర్యంతం చంద్రాంగారక యోర్జల నాడీసంచారా ద్వృష్టిర్భవతి। ఏకనాడీ సమారూఢౌ చంద్రమా ధరణీసుతౌ। యథాచంద్రస్తథా జీవః కుర్యాదేకార్ణవం మహత్

కార్తికమాసః:— శుదశమ్యాం చంద్రగుర్వోరేకనాడీ సంచారాద్వృష్టిః। అస్మిన్ మాసేకుజగురు శనీనాం జలసౌమ్యనాడీ సంచారాత్తదితరేషాం దహనాతివాత నాడీసంచారే విద్యమానేపి జలరాశౌచంద్రేగతే సతితత్రతత్ర వృష్టిస్సంభవతీతి వాచ్యం। మార్గశిర పౌషమాఘమాసేషు ఫాల్గుణమాసే చగుర్వస్తమానాంగారకచలన శనివక్రాదిషు తత్ర తత్ర వృష్టిర్భవతి। తదుక్తం। గురావస్తంగతే వృష్టిర్వృష్టి స్స్యాద్భార్గవోదయే చలత్యంగారకే వృష్టిస్త్రిభిర్వృష్టిశ్శనైశ్చరః॥

పంచాంగశ్రవణ ఫలం:— దైవజ్ఞః పూజనీయోసౌ। హితార్థం స్వస్యవైనృప। తస్మాత్సంపూజ్య దైవజ్ఞం శృణుయాచ్ఛతధీప్సితం। సంవత్సరఫలం సమ్యగ్యశ్శృణోత్యేక మానసః। తస్య సర్వేగ్రహాస్తస్మిన్నబ్దే సత్ఫలదాయకాః యశ్శృణోతిమధు కుక్షిపతు కేవల నాధసచివాదికం ఫలం। ప్రాప్నుయాద్దురితముక్త విగ్రహశ్చాయురర్థ మతుల సుఖస్సుఖం। కన్యావనీ కాంచనదిగ్గజానాం గవాసహస్రం సుశతం ద్విజేభ్యః। దత్త్వాత్ఫలం యల్లభతే మనుష్య స్తత్ఫలాన్యబ్దఫలం శృణోతు॥

సూర్యునియొక్క ఉదయాస్తమయ కాలములు.

నెలలు	తేదీ	ఉదయం ఘం	ని	అస్తం ఘం	ని	నెలలు	తేదీ	ఉదయం ఘం	ని	అస్తం ఘం	ని
ఏప్రిల్	౧	౬	౪	౬	౧౪	అక్టోబరు	౧	౫	౫౬	౫	౫౧
	౧౦	౫	౫౭	౬	౧౫		౧౦	౬	౦	౫	౪౪
	౨౦	౫	౫౧	౬	౧౮		౨౦	౬	౨	౫	౩౭
	౩౦	౫	౪౪	౬	౨౦		౩౦	౬	౫	౫	౩౩
మే	౧	౫	౪౪	౬	౨౦	నవంబరు	౧	౬	౬	౫	౮౮
	౧౦	౫	౪౧	౬	౨౨		౧౦	౬	౧౦	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౭	౬	౨౬		౨౦	౬	౧౫	౫	౨౭
	౩౦	౫	౩౬	౬	౨౬		౩౦	౬	౨౧	౫	౨౭
జూన్	౧	౫	౩౬	౬	౩౦	డిసెంబరు	౧	౬	౨౨	౫	౨౭
	౧౦	౫	౩౬	౬	౩౨		౧౦	౬	౨౮	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౭	౬	౩౫		౨౦	౬	౩౨	౬	౩౫
	౩౦	౫	౩౬	౬	౮౮		౩౦	౬	౩౫	౫	౩౬
జూలై	౧	౫	౩౬	౬	౩౮	జనవరి	౧	౬	౩౦	౫	౪౬
	౧౦	౫	౪౦	౬	౩౮		౧౦	౬	౩౫	౫	౫౫
	౨౦	౫	౪౬	౬	౩౬		౨౦	౬	౩౮	౬	౦
	౩౦	౫	౪౭	౬	౩౨		౩౦	౬	౩౭	౬	౫
ఆగష్టు	౧	౫	౪౬	౬	౩౧	ఫిబ్రవరి	౧	౬	౩౭	౬	౫
	౧౦	౫	౫౧	౬	౨౮		౧౦	౬	౩౫	౬	౧౧
	౨౦	౫	౫౩	౬	౨౨		౨౦	౬	౩౩	౬	౧౪
	౩౦	౫	౫౫	౬	౧౫		౩౦	౬	౨౬	౬	౧౬
సెప్టెంబరు	౧	౫	[illegible]	౬	౧౦	మార్చి	౧	౬	౨౨	౬	౭
	౧౦	౫	౫౬	౬	౭		౧౦	౬	౧౬	౬	౧౦
	౨౦	౫	౫౮	౫	౫౬		౨౦	౬	౧౨	౬	౧౨
	౩౦	౫	౫౭	౫	౫౨		౩౦	౬	౪	౬	౧౫

అమృతయోగములు.

ఆ॥ రో-ఉ[illegible]-ఉత్తరాభా-హస్త-రే-[illegible]-మూల.
సో॥ [illegible]-స్వాతి-రేవతి-[illegible].
మం॥ [illegible].
బు॥ పూష-[illegible]-పూభా-[illegible]-ఉష-ఉషా-[illegible].
గు॥ అశ్వి-[illegible]-స్వా-మి.
శు॥ మూ-హ-రే-అశ్వి-అనూ-స్వా-[illegible].
శ॥ [illegible].

[illegible] యోగములు.

ఆ॥ అనూ-జ్యే-మ విశా-ధ.
సో॥ విశా-కృ-మ-పూభా-ఉషా.
మం॥ శత-ఆర్ద్ర-[illegible]-పూభా.
బు॥ ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ.
గు॥ మ-రో-శత-ఆర్ద్ర-వి-పున.
శు॥ పుష్య-రో-జ్యే-శ్ర-అ-మ.
శ॥ ఉష-హ-చి-ఉషా-పూభా-ఉభా-రే

రాహుకాల [illegible].

సూర్య 6 గం॥ లు ఉదయాది దినములకు.

వారములు.	రాహుకాలం. మొదలు	వరకు	[illegible] కాలం. మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4½	6	3	4½
సోమవారము	7½	9	1½	3
మంగళవారము	3	4½	12	1½
బుధవారము	12	1½	10½	12
గురువారము	1½	3	9	10½
శుక్రవారము	10½	12	7½	9
శనివారము	9	10½	6	7½

[illegible] 15-0-0 [illegible]

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథివారనక్షత్రములను తెలియచేయు చక్రము.

ముహూర్త సమయములు.	తిథులు.	వారములు.	నక్షత్రములు.	లగ్నములు	విశేషవిధులు.
శంకుస్థాపనం	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-రే-అనూ-ఉఫ-పుష్య-శ్రవ-పున-ధ-శ-అశ్వ-స్వా	వృ-కర్కా-కుం-మీ	చతుర్థశుద్ధిః
గృహప్రవేశం	౩-౫-౭-౧౩-౧౫-౧౦-౨	బు-గు-శు-సో	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-స్వాతి-అనూ-శ్రవ-ధ-శత	వృష-సింహ-వృశ్చి-కుంభ-మి-క-ధ-మీ	ద్వాదశశుద్ధిః
...షేకం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉఫ-హ-స్వా అనూ-మూల-ఉషా-శ్రవ-శ-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-సిం-తు-ధను-కుం-మీ	లగ్నశుద్ధిః
గర్భాధానం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉఫ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉషా-శ్రవ-శత-ఉభా-ధని-మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుంభ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందుపాపగ్రహములు లేకుండుట. పర్వవర్జముగా
పుంసవనం	౨-౩-౫-౭-౧౩-౧౫-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృగ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూ-ఉషా-శ్రవ-ధ-శ-ఉభా-రే	మి-ధ-క-మీ	నవమశుద్ధి-మూడవమాసం
సీమంతం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూ-ఉషా-శ్ర-ధ-శ-ఉభా-రే	మే-స-మీ	౪-౬-౮ మాసములు నవమశుద్ధిః
జాతకర్మ	౨-౧-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉత్త-ఉత్తరాషాఢ-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత-అశ్వ హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-క-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధిః
నామకరణం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉత్తరాత్రయం-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-అశ్వ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-కన్యా-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధిః
డోలారోహణం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-ఉత్తరాత్రయం-పున-హ-చి-స్వా-వి-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మాసములు-శుభం అష్టమశుద్ధిః
అన్నప్రాశనం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉత్తరాత్రయం-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే-	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను-మీ	పురుషులకు-౬-౮-౧౦ మాసములయందును స్త్రీలకు ౫-౭-౯ మాసములు శుభం దశమశుద్ధి, లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట.
కర్ణవేధః	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉత్తరాత్రయం	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ	౮-౬ మాసములయందు శుభం అష్టమిశుద్ధిః
కేశఖండనం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ	ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణం
అక్షర స్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-పున-పుష్య హస్త-చిత్త-అనూ-శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు-మ	ఉత్తరాయణం-౫వ సం॥ అష్టమిశుద్ధి-సూర్యుడు చరస్థిరరాసులయందుండగా
విద్యారంభః	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్లే-పూర్వాత్రయం-హ-చి-స్వా-అనూ-మూ	మే-కర్కా-తు-మ	అనధ్యయనములను విడచిపెట్టవలెను. శస్త్రవిద్యాభ్యాసమునకు-ఆది-మంగళవారములు-శుభం
ఉపనయనం	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉత్తరాత్రయం-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శత		అష్టమిశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాహ్ణము

ముహూర్తము పేరు.	తిథులు.	వారములు.	నక్షత్రములు.	లగ్నములు.	విశేషవిధులు.
వివాహం	౨-3-౫-౭-౧౦ ౧3	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉత్తరాత్రయం-మూల-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ-మే	సప్తమశుద్ధిః
కంచుకధారణం	3 ౫-౨-౧౦-౧3	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉత్తరాత్రయం-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-మ-కు-ధ	పూర్వాహ్నమందు శుభము
నవవస్త్రధారణము	౨-3-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧3	బు-గు-శు	అశ్వి ఉత్తర.ఉత్తరాషాఢ-ఉత్తరాభాద్ర హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే-	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-సిం	తృతీయశుద్ధిః
ప్రయాణం	౨-3-౫-౭-౧౦ ౧3	సో-బు-గు-శు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర-మూ-ధ-రేవతి	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మీనం-మకర	పంచమశుద్ధిః-వారశూల-తిథిశూల-నక్షత్రశూలలు కలదిక్కులు వదలి పెట్టవలెను
[illegible]	౨-3-౫-౭-౧౦ ౧3-౧౫	సో-బు-గు-శు	రో-పుష్య-ఉత్తరాత్రయం-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రేవతి	[illegible]-కర్కా-వృ-మీ-[illegible]	[illegible]
[illegible]	౨-3-౫-౭-౧౦ ౧౧ ౧3	సో-బు-గు-శు	రో-[illegible]-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉత్తరాత్రయం-మూ-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-తిన్య-[illegible]	[illegible] గృహ మొదలి

[illegible] ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు విడిచి పెట్టవలెను. పంచకరహితము కావలెను. చంద్రతారా బలయుక్తముగా నుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా-రవి-చంద్ర-కుజ। రాహు-కేతు - క్షీణచంద్ర - పాపయుత, బుధులు-లగ్నమునకు - 3-౬-౧౧ స్థానములయందున్న శుభగ్రహములగు గురు-శుక్ర-పూర్ణ చంద్ర పాపయుతముకాని బుధుడు వీరలు లగ్నమునకు. ౧-౪-౫-౭-౯। ౧౦-౧౧ యీస్థానములయందును ఉండిన శుభము.

పంచకరహితము చేయువిధము.

శుక్లప్రతిపత్తు మొదలు- తిథిసంఖ్యయును ఆదివారము మొదలు వార సంఖ్యయును అశ్విన్యాదిగా నక్షత్ర సంఖ్యయును మేషాదిగా లగ్న సంఖ్యయును కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము. ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము. ౪ మిగిలెనేని రాజపంచకము. ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము. ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేషసంఖ్యలు శుభమయినవి.

మతాంతరముగా తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తు నుంచియు కృష్ణపక్షములో కృష్ణ ప్రతి పత్తు నుంచియు [illegible]ంచుట కలదు. మార్తాండమతరీత్యా గతతిథులను లగ్న సంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా మిగత శేషము ముందు చెప్పిన మోస్తరుగానే చూచుకొనుట కూడ గలదు. ద్వయకము కలుపుట శాస్త్ర సమ్మతము కాదు.

రజస్వలా నిషిద్ధ నక్షత్రములు

శ్లో॥ పూర్వత్రయయామ్యశాక్రే సార్పేషు రజస్వలా ప్రథమే వివాహే పుత్రనాశినీ ద్వితీయాం పుత్రనాశినీ తృతీయాం ధననాశస్స్యాద్వ ... ప్రసవ॥ కృత్తికా రౌద్రే ... జ్యేష్ఠా స్వభా ... తృతీయస్యపాదే ... దశమం ... పుణ్యాహవాచనం శాంత్యాద్యధావిధిః ॥

కృత్తిక, ఆర్ద్ర, భరణి, పూ-, ఆశ్లేష, మఖ, పుబ్బ, జ్యేష్ఠ, పూ-షా, పూ-భా, యీ నక్షత్రములయందు రజస్వల అయిన యెడల ... శాంతి చేయవలయును.

రజస్వలా తిథిదోషములు.

1 పాడ్యమి యందు మహాపాపియగును 2 విదియయందు పుత్రవతి యగును 3 తదియయందు సౌభాగ్యవతి యగును 4 చవితియందు వ్యభిచారిణి యగును 5 పంచమియందు శుభప్రదురాలగును 6 షష్ఠియందు వికృతసంచారిణి యగును 7 సప్తమియందు సుప్రదురాలగును 8 అష్టమియందు దుష్టసంచారిణి యగును 9 నవమియందు విశేషకష్టవతి యగును 10 దశమియందు పుత్రవతియగును 11 ఏకాదశియందు శుచి ... రాలగును 12 ద్వాదశియందు ... సూచించునదియగును 13 త్రయోదశియందు పుత్రవతియగును 14 చతుర్దశియందు రోగవతియగును 15 పూర్ణిమయందు దుష్టవిచారిణి యగును 16 అమావాస్యయందు దుష్టచారిణియగును అగును.

రజస్వలా నక్షత్ర పాదగండములు.

పుబ్బ, పూ-షా, పూ-భాద్రల యొక్క 1వ పాదము భర్తృగండమనియు, 2వ పాదము పుత్రనాశమనియు, 3వ పాదము ధననాశమనియు, 4 పాదము శుభమనియు చెప్పినను, కృత్తిక ఆర్ద్ర, ఆశ్లేష, పున, మఖ, జ్యేష్ఠ, యీ నక్షత్రముల యొక్క 1 పాదము మంగళప్రదమనియు, ... పాదము 25 మంది భో. ... 3,4 పాదములు, యథావిధి శాంతియనియు, చెప్పబడియున్నది.

ప్రసూతి తిథిగండ విభాగములు.

శ్లో॥ కృష్ణపక్షే చతుర్దశ్యాం ప్రసూతిఫలముచ్యతే చతుర్దశ్యాంతు షడ్భాగం ప్రథమేనవదోషకృత్, ద్వితీయేపితరంహంతి తృతీయేమాతరంతథా । చతుర్థేమాతులంహంతి పంచమేవంశనాశనం, షష్ఠేచనశిశుంహంతి శాంతింకుర్యా ద్యథావిధి ॥ తా. అనగా, కృష్ణపక్షమందైన చతుర్దశి ఘడియలు ఆరుభాగములు చేయవలయును. అందులో 1 భాగమునకు దోషములేదు. 2 భాగమునకు పితృగండము. 3 భాగమునకు మాతృగండము. 4 భాగమునకు మేనమామగండము. 5 భాగమునకు వంశనాశము, 6 భాగమునకు శిశుగండము.

ప్రసూతి జ్యేష్ఠానక్షత్ర గండములు.

శ్లో॥ జ్యేష్ఠాదౌ జననీమాతా ద్వితీయే జననీపితా । తృతీయే జననీ భ్రాతా స్వయమాతా చతుర్థకం । పంచమే ఆత్మనాశాయ, షష్ఠే గోత్రక్షయంభవేత్ । సప్తమేచోభయకులం, అష్టమే జ్యేష్ఠభ్రాతరం నవమేశ్వశురంహంతి దశమే పితరం హరేత్ ॥

పదిభాగములకును ప్రత్యేకగండములు.

1 భాగము తల్లియొక్క తల్లికిని, 2 భాగము తల్లియొక్క తండ్రికిని 3 భాగము తల్లియొక్క అన్నకును 4 భాగము శిశువుయొక్క తల్లికిని 5 భాగము శిశువునకును 6 భాగము శిశువు యొక్క గోత్రజులకును 7 భాగము ఉభయ కులములకును 8 భాగము శిశువుయొక్క అన్నకును 9 భాగము మామకును 10 భాగము తండ్రికిని గండములని తెలియవలయును.

మరణమునకు ద్విపాది త్రిపాదినక్షత్రములు పుష్కరిభ్యాములు.

గో-కృత్తిక, మృ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉ-షా, ధని, పూ-భా, ఉ-భా, రేవ, శత, భరణి, యీనక్షత్రములయందును, మృతి బొందినవారికి 3 మాసములవరకు దీపము పెట్టుటగాని మనుష్యసంచారముగాని చేయకూడదు. ౧.౬-౧౧ ౧౩-౧౪-౨-౭-౧౨ యీ రాత్రులయందును - శుక్ర శని-ఆది - మంగళవారముల యందును, మరణము సంభవించిన యెడల దోషకరమయినది.

క్షౌరమునకు యోగ్యనక్షత్రములు, తిథులు, వారములు.

పూ-షా-పుష్య, పున, రేవ, హస్త, శ్రవ, ధని, మృగ, అశ్వి, చిత్త, జ్యేష్ఠ, స్వాతి, శతభిషం, యీ నక్షత్రములయందును సోమ బుధవారములయందును విదియ తదియ పంచమి సప్తమి యీ తిథుల యందును క్షురకర్మ ప్రశస్తము

ప్రయాణ యోగ్య నక్షత్రాదులు.

మృగ - అశ్వి-పుష్య-పున - హస్త-అను - శ్ర-మూ- రే-ధని- యీ నక్షత్రములయందును ౭-3-౫-౭-౧౦-౧౧-౧3 యీ తిథుల యందును ప్రయాణము శుభకరమయినది

వారశూలలు.

ఆదివారము శుక్రవారము పడమరకు సోమవారము శనివారము తూర్పునకు మంగళవారము బుధవారము ఉత్తరమునకు గురువారము దక్షిణమునకు వెళ్లగూడదు.

సుశకునములు.

ఒకరాజు, ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు, వేశ్య, సపుత్రికా స్త్రీ, ఏనుగు, గుఱ్ఱము, తెల్లనిపుష్పము, ఆవు, గోమయము, ఉద్ధృత మృత్తిక, ధౌతవస్త్రరజకుడు, మంగళధ్వని, మండెడి నిప్పు, దీపము జలపూరితకుంభములు, కల్లు, మాంసము, రక్తము, భక్ష్యములు, మిత్రులు, చెఱుకుకట్టలు, తేనె, తాంబూలము, శస్త్రము, అలంకారములు, బంగారము, వెండి రాగి, అద్దము, అక్షతలు, జెండా, చామరము, గొడుగు, గరిక, దర్భ, రథము, వృద్ధుడు, చందనము, తెల్లనిపుష్పములు, పాలు, పెరుగు, నెయ్యి, అన్నము, శంఖము, గోరోచనము,

ముత్యములు, ఆరోహణము, శుభవాక్యములు, బ్రహ్మచారి, గురువు దైవజ్ఞుడు, పద్మములు, లాజలు తెల్లధాన్యము, గేదె, కోడి, కాకి, భరద్వాజము, నెమలి, ముంగిస, మేకపోతు, ఇవి మార్గ యాయికి దక్షిణముగ వెళ్ళిన కార్యసిద్ధి॥ పమ్మెగ, ఒంటె, ఆడపక్షి, చిలుక, పిచ్చిక, యెడమభాగమున వెళ్ళిన శుభము.

దుశ్శకునములు.

తాను ప్రయాణమునకు పట్టుకొనిపోయెడి వస్త్రాదికము భూమియందు పడుట, కఠినవార్తలను, భయవార్తలను వినుట గుమ్మము మూతు తగులుట, నీరసముగనుండుట-భోజనము చేసి వెళ్ళుమని నిర్బంధించుట, ప్రయాణము వెళ్ళునప్పుడు వెనుక పిల్చుట, పిచ్చివాడు, శత్రువు, ఘాతకుడు-దుష్టుడు, బోడివాడు-దిగంబరి-సన్యాసి-దొంగ-తైలాభ్యంగుడు మలినుడు-జాతిభ్రష్టుడు, తాను చేతులో కలవాడు గర్భిణిస్త్రీ, వంధ్య, నల్లని యెద్దు-పాము-కప్ప, చెవులపిల్లి-పంది-తొండ-లోహము-క్షౌరము-ఎముకలు-ఊక-అమేధ్యము-రాళ్ళు-ఉప్పు-నూనె, తెలకపిండి-నువ్వులు-మినుములు-రోదనము-మజ్జిగ-ధూమాగ్ని-ప్రత్తి, యెఱ్ఱని పువ్వులు-బెల్లము, గోత్ఘుతము-నపుంసకుడు-ఈ శకునములు కార్యప్రతిబాధకములు.

సుస్వప్నఫలములు.

మేడయును, పర్వతమును, రథమును, గజమును ఎక్కినట్లును; గుఱ్ఱమును, ఆందోళికమును చూచునట్లు; ప్రభువులతో మాట్లాడునట్లు, చంద్రసూర్యులను చూచినట్లు; అమేధ్యములో పడినట్లు, తెల్లని వస్తువుల మాదినట్లు తనకు వివాహమైనట్లు శరీరమంతయు పసుపు అయినట్లు అలంకారములు ధరించినట్లు తాను మృతిపొందినట్లు ఫలములు పుష్పములు ఒకరికిచ్చినట్లు విద్యాధ్యయనము చేసినట్లు తాను గంగాస్నానము చేసినట్లు దేవతలను గోవులను ఎద్దును రక్తమును చూచినట్లు పసులగృహము కాలినట్లు ఇత్యాదిస్వప్నములు గలిగిన శుభము ద్రవ్యలాభము గలుగును.

దుస్స్వప్నఫలములు.

దుస్వప్నములు సర్పము మొదలయిన క్రూరజంతువులు నువ్వులు నూనె, ఆముదం, ఎముక, ప్రత్తి, నిప్పు, ఇనుము, మురికినీళ్ళు, పడిన ఇళ్ళు, చూచినట్లు సముద్రమందున్నట్లు, జలమధ్యమందున్నట్లు బురదయందు మునిగినట్లు, ఖైదైనట్లు, అవయవములు ఖండించినట్లు, ప్రవాహము కొట్టుకొనిపోయినట్లు, మృతవార్తవిన్నట్లు, తనకుటుంబములో చనిపోయినట్లు, గ్రహణస్పర్శ చూచినట్లు, విధవను చూచినట్లు, తనకు రోగమువచ్చినట్లు, వైద్యుని చూచినట్లు, అవుషధసేవ చేసినట్లు, ఇత్యాది దుస్స్వప్నములయ్యెనేని దరిద్రము, ద్రవ్యహాని, ఆపదయును కలుగును. తెలిసివచ్చినప్పుడు నొకమహామంత్రము ౧౦౮ సార్లు ఉచ్చరించిన యెడల ఆదోషము పోవును. శ్లో॥ సహస్రపరమాదేవీ॥ అను మహామంత్రము ఉచ్చరించి పచ్చిగరికతీసికొనివచ్చి యీమంత్రోచ్చారణవల్ల తనశిరస్సునందు ధరించుకొని గజేంద్రపారాయణమైనను, పంచాక్షరీమహామంత్రమైనను, నారాయణాష్టాక్షరీ మంత్రమైనను, పారాయణము చేసినట్టులయిన దుస్స్వప్నదోషము నివారణమైపోవును.

గండపురుషస్థితి

గండపురుషుడు కార్తీక-ఆషాఢ-ఫాల్గుణ వైశాఖ మాసములయందు ఆకాశమునను-మాఘ-భాద్రపద-చైత్ర-ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళమునను, జ్యేష్ఠ శ్రావణ మార్గశిర్ష పౌషమాసములలో భూమియందును ఉండును-రజస్వల-ప్రసూతి - మొదలగునవి సంభవించిన పుడు శాంతికలిగిన యెడల గండపురుషుడు భూమియందుండెనేని దోషప్రాబల్యమగుటచే విశేషశాంతి. మిగతకాలములో దోషము సామాన్యము.

వార సర్పమహా రములు.

ఆ సో మం బుధ గురు శు శని

ఘ. వి. విఘ విఘ విఘ విఘ విఘ విఘ విఘ

౨౭|౨౮|౧౭|౧౮| ౭|౮, ౧౫|౧౬| ౧౧|౧౨| ౭|౮| ౧|౨

౨౩|౨౪|౪౩|౪౪| ౨౩|౨౪|౧౭|౧౮|౩|౪

బల్లిపాటువలన సంభవించెడు శుభాశుభములు.

శిరస్సున కలహము-ముఖమునందు బంధుదర్శనము-కనుబొమ్మలనడుమ రాజానుగ్రహము-పైపెదవిని ధనవ్యయము-క్రింది పెదవిని ధనలాభము-ముక్కుచివర రోగము, కుడిచెవి యందు దీర్ఘాయువు-ఎడమ చెవియందు వర్తకలాభము-నేత్రములయందు ఖైదు-గడ్డమున రాజదండనము-నోటియందు భయము-కంఠమున శత్రుహాని-కుడిభుజము ఆరోగ్యము-ఎడమ భుజమున స్త్రీసంగమము-కుడిముంజేతియందు కీర్తి-ఎడమముంజేతియందు రోగము - స్తనయుగ్మమున దోషము-ఉదరమున ధాన్యలాభము-రొమ్మునను నాభియందును ధనలాభము - ప్రక్కలయందు సుఖము-పాదములయందు ప్రయాణము-వీపు శుభము-గోళ్ళయందు ధనవ్యయము-లింగమున దారిద్ర్యము- జుట్టుకొనను మృత్యువు ఈప్రదేశములయందు తొండప్రాకినను ఫలమిట్లే

ప్రసూతివిషయమై తిథ్యాదిగండములు.

అమావాస్యా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును పంచమీ షష్ఠియొక్క సంధియందును దశమీ ఏకాదశులయొక్క సంధియందును పూర్ణిమా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును రెండుగడియలకాలము తిథిగండమనంబడు కటకసింహములయొక్క సంధికాలమందును వృశ్చికధనుస్సులయొక్క సంధికాలమందును మీనమేషములయొక్క సంధికాలమందును అరగడియకాలము లగ్నగండమనబడును. రేవతి అశ్వనులయొక్క సంధికాలమందును ఆశ్లేషామఖలయొక్క సంధికాలమందును జ్యేష్ఠామూలలయొక్క సంధికాలమందును ఎనిమిదిగడియలు నక్షత్రగండమనంబడును. ఈగండకాలములయందు జనించినశిశువులకు శాస్త్రోక్తరీతిగా శాంతిజరగవలెను. దుష్టనక్షత్రములయందు జనించినయెడలను శాంతివిధ్యుక్తముగా చేయవలెను.

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయందుండునప్పుడిచ్చుచుండెడి గోచారఫలమును తెలియజేయు చక్రము.

శ్రీ	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	భయం	సంపత్	మానభంగం	భయం	శత్రుక్షయ	దేహపీడ	రోగః	భయః	లాభః	ఆరోగ్యం	వ్యయః
చంద్రః	సౌజన్యం	వ్యయః	లాభః	రోగం	కార్యనాశః	సౌఖ్యం	లాభః	వ్యయః	వ్యాకులః	లాభః	సుఖం	దుఃఖం
కుజః	ఖేదః	వ్యయః	లాభం	శత్రుపీడ	రిపుభయం	ధనలాభః	కలహః	భయః	వ్యయః	చలనం	లాభం	రోగం
బుధ	బంధః	లాభః	వ్యయః	శత్రుభయం	దరిద్రం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషః	దుఃఖం	శుభం	సుఖం	వ్యయః
గురుః	గమనః	ధనలాభః	ఆపత్	నాశనం	సంపత్	క్లేశః	ఆరోగ్యం	హానిః	ధనాగమనం	హానిః	సంతోషం	పీడా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభః	మానహానిః	క్లేశః	భయః	ధనలాభః	హానిః	సౌఖ్యం	లాభః
శనిః	అఫలః	హానిః	సంపత్	శత్రురోగం	బుభుక్ష	లక్ష్మీః	రాజదండ	దుఃఖః	రోగః	జాడ్యం	లాభః	క్లేశః
రాహుః	భయః	కలహః	సౌఖ్యః	మానహానిః	ధనవ్యయం	సుఖం	భయం	మృత్యుః	సంతాపం	కలహం	లాభః	హానిః
కేతుః	భయః	విరోధః	సుఖం	మానహానిః	ధనక్షయం	సుఖం	భీతిః	హానిః	కలహం	విరోధం	ధనాగమః	హానిః

గౌరీపంచాంగం కాలము ౧కి ౩౼ ఘడియ ఘంట ౧ నిమిషం ౩౦.

పగటి ఝాములు	వారాః	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
	౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
	౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
	౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
	౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
	౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
	౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
	౭	అమృ	ఆదా	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
	౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రి ఝాములు	వారాః	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
	౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
	౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
	౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
	౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
	౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
	౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
	౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
	౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

16 3 ౧౦శు॥ మం౮౬-౧౫ఉభా౫౬-౧౫ధ౫౭-౩౦ 1౦౫-౨౨ 1౭-౩౬త్యా౪౮-౧౪ శ్వేతవరాహకల్పచాంద్రమానా ప్రారంభః. తైలాభ్యంగం నింబకుసుమభక్షణం నూతనవస్త్రధారణ వైప్రం౧౪-౬ సిద్ధ౨౪-౪ భు ౦-౧౬ [illegible]

17 ౪ ౧౨శుక్రః ౪౯-౧౯ [illegible] అహః ౨౯-౫౭ఉభా౧౮ [illegible] అమృత నామ సౌభాగ్య గౌరీవ్రతం జీవత్పాక్షతిథ్యానాం పుణ్యదినం పంచద్రోణదక్షిణ [illegible] భుక్తి ౦-౨౪ ౩౦

18 ౫ ౧౩ కృ॥ శు॥ ౫౩-౭౬ [illegible] త్యా౪-౨౫ఉత్తమసుస్వాతి [illegible] శోభనత్రితీయాభుక్తి ౦-౩౭ ౧

19 ౬ ౧౪ చ॥ శు॥ ౫౭-౧౬ అశ్వ ౬-౩౦ వై ౬౦-౭ [illegible] త్యా ౪-౨౫ ప్రదోషః భుక్తి ౦-౪౦ ౨

20 ౭ ౧౫ శు॥ శ ౬౦-౭ భర౧౭-౪౭ వై ౦-౧౭ [illegible] త్యా౪-౨౬ అహః ౨౯-౫౬ ఉభా ౨౪ [illegible] మత్స్యజయంతిః లక్ష్మీపంచమీ త్రిపుర్యష్టమి భు ౦-౪౭ ౦ ౩

21 ౮ ౧౬ పం॥ ఆ॥ ౩-౪౪ కృ ౧౯-౧౯ [illegible] బ ౩-౪౪ త్యాజ్యాభావః భుక్తి ౨౦-౫౬ [illegible] భు౧-౩ ౧౫

22 ౯ ౧౭ షు॥ సో॥ ౭-౫౭ [illegible] త్యా౪-౨౬ [illegible] మేషాయనః [illegible]

23 ౧౦ ౧౮ మ॥ ౧౩-౪౪ మృ ౩౧ ౪౦ఆయు ౪-౨౩ [illegible] ఉభయానధ్యాయాః [illegible] భు ౧-౧౧

24 ౧౧ ౧౯ బు॥ ౧౭-౪౯ ఆర్ద్ర ౩౬-౪౯ [illegible] త్యాజ్యాభావః అహః ౩౦-౨ ఉభా ౩౪ [illegible] నవమీతిథిః భవాన్యుత్పత్తిః అశోకాష్టమీ బుధాష్టమీ భు ౧-౨౦ ౦ ౭ [illegible] భు౧-౨౭ చర

25 ౧౨ ౨౦ గు॥ ౨౦-౩౬ పు ౪౦-౪౬ [illegible] త్యా౪ - ౧౬ శుక్లవసంతదీక్షా శ్రీరామనవమీ [illegible] తీర్థానాంపు

26 ౧౩ ౨౧ శు॥ ౨౨-౧౬ పు ౪౩-౩౪ అతి ౩-౩౭ [illegible] త్యా౪ ౧౧దశమీతిథిః ధర్మరాజదశమీ భుక్తి౧-౩౫

27 ౧౪ ౨౨ శ॥ ౨౨-౩ ఆశ్లే ౪౫-౬ [illegible] త్యా ౪-౬ అహః ౩౦-౧౦ ఉభా ౪౭ [illegible] ఏకాదశీతిథిః డోలోత్సవః సర్వేషామేకాదశీ భు ౧-౪౩ ౦ ౧౦ [illegible]

28 ౧౫ ౨౩ ఆ॥ ౨౦ ౪౫ మ ౪౫-౨౩ [illegible] త్యా ౪-౧ తిథిద్వయం వామనద్వాదశీ ప్రదోషః

29 ౧౬ ౨౪ సో॥ ౧౯-౪౦ పుఫ ౪౪-౩౨ [illegible] త్యా౩-౫౬ చతుర్దశీతిథిః అనధ్యాయాన చతుష్టయం అనంగ పూజా [illegible] పుణ్యదినం [illegible]

30 ౧౭ ౨౫ మం॥ ౧౬-౨౯ ఉఫ౪౧-౧౦ [illegible] త్యా౩-౫౧ అహః ౩౦ ౧౬ [illegible] దమనపూజా మహావైశాఖ వ్రతసన్ని దిన్యానం భు౨-౭ ౧౩ [illegible] భు౨-౧౧ ౧౪

31 ౧౮ ౨౬ బు॥ బు॥ ౧౨-౪౭ హ౩౯-౫౫ [illegible] త్యా౩-౫౦ [illegible] యోగ కాలః అనంగ యోగః

1 ౧౯ ౨౭ కృ॥ గు॥ ౭-౩౪ చి ౩౬-౩౫ [illegible] త్యా౩-౪౪ [illegible] భు౨-౩ ౧౫

2 ౨౦ ౨౮ ద్వి॥ శు॥ ౨-౧౯ విశా ౩౧-౪౭ [illegible] త్యా ౩-౪౫ అవమాహః వాగీశతీర్థానాం పుణ్యదినం భుక్తి ౨-౩౧ ౧౬ [illegible] భు౨-౩౯ ౧౭

3 ౨౧ ౧౯ శ॥ ౫౦-౨౧ [illegible] త్యా౩-౪౧ అహః ౩౦ ౨౬ [illegible] ప్రదోషః

4 ౨౨ ౩౦ పం॥ శు॥ ౪౪-౧౪ అనూ౨౪-౧౯ [illegible] త్యా ౩-౪౪ మృత్యుయోగః భు ౨-౪౭ ౧౮

5 ౨౩ ౩౧ ష॥ సో॥ ౩౭-౨౫ జ్యే ౨౦-౧౯ [illegible] త్యాజ్యాభావః ఉభయప్రదోషః భు౨-౫౫ ౧౯

6 ౨౪ ౧ స॥ మ॥ ౩౩-౫ మూ ౧౬-౫౦ [illegible] త్యా౩-౪౪ [illegible] అహః ౩౦-౩౪ [illegible] భు౩-౩ ౨౦

7 ౨౫ ౨ అ॥ బు॥ ౨౭-౨౦ పూషా ౧౩-౪౩ [illegible] అష్టమీ బుధాష్టమీ భు౩-౧౧ ౨౧

8 ౨౬ ౩ న॥ గు॥ ౨౪-౨౧ ఉషా ౧౧-౨౧ [illegible] త్యా౩-౫౪ [illegible] భు౩-౧౯ ౨౨ [illegible] ౩-౨౭ ౨౩

9 ౨౭ ౪ ద॥ శు॥ ౨౧-౧౯ శ్ర ౯-౨ [illegible] త్యా౩-౫౭ తిథిద్వయం [illegible]

10 ౨౮ ౫ ఏ॥ శ॥ ౧౯-౨౨ ధ ౭-౨౬ [illegible] అహః ౩౦-౪౨ ఏకాదశీతిథిః సర్వేషామేకాదశీభు౩-౩౫ ౨౪ [illegible] భు౩-౪౩ ౨౫

11 ౨౯ ౬ ద్వా॥ ఆ॥ ౧౭-౩౭ శ ౧౦ [illegible] త్యా ౪-౭ ప్రదోషః

12 ౩౦ ౭ త్ర॥ సో॥ ౧౯-౭ పూభా ౨-౭ [illegible] త్యా౪ చతుర్దశీతిథిః అనధ్యాయ చతుష్టయం మాసశివరాత్రిః శుక్రాంతిం పంచక విజయతీర్థానాం పుణ్యదినం భు౩

13 ౩౧ ౮ చ॥ మ॥ ౨౦-౫౭ ఉ ౧౫-౧౯ [illegible] త్యా౪-౧౭ అహః ౩౦ ౫౦ అన్త్రిపు [illegible] మేషరవిః ౩౦-౫౭ [illegible] విషువత్పుణ్యకాలం భు ౧౦ ప్రాగూర్ధ్వం కృష్ణాంగారక చతుర్దశీ భు ౩-౫౯ ౨౭ [illegible] భు ౦-౪ ౨౮

14 ౧ ౯ అమా॥ బు॥ ● ౨౩-౫౬ రేవ ౪౫ వై ౧౯-౧౦ [illegible] త్యాజ్యాభావః దర్శతిథిః కూర్మకల్పాదిః అన్వాధానం ఉత్తా

౪			౪
కుజ బు	బ౧౪ మేషరవిః		
కు రాహు	బ౭ మీనే కుజః		
	౨౫ మీనే బుధః		కే
	కు౧౦ కుంభే శు		

కుజచారః	౧౨ చంఉభా ౧౯ ౧౭	౧౫బు పూ౨బుధ౨౧౨౮	౧౭సో ఉ౪బు౫-౨౧	౫శధనిశుక్రః ౨౬-౩౭	౧౦శుశత ౪౭ ౪౮
కుం మ శత ౩-౫౮-౦	బుధచారః	బ౭శు పూ౩బు౭౭-౩౩	౧౮మ రేవబు౫౫	౭మ ధని౨శుక్ర ౪౦-౭	౧౩సో పూ౧శు౩౦
౫శ శత ౪ కు౫౪-౩౩	కు౩గు శతభి బు౧౭-౪౫	౫ఆ పూ౪మీ బు౨౯-౫	గురుః	౧౦ ౧౦ కుధ౩ కుంభే౩ ౨౪-౯	శనిచారః
౯గు పూభా౧శు౫౦	౫ ఆశ ౨ బు ౫౫	౮బు పాశ్వంబు౨౦-౫౭	౯శ ఆది పూ౧	౧౩సో ధర శుక్రః ౨౪-౩	శు౧మంమృ౮శ౩౦.౦
౧౩సో పూ౨శు౨౫	౭బు శత ౩ బు ౩ ౪-౨౭	మ ఉభా౧బు౫౫	౭౨౦ బ సో పూ౨బు ౨౧	బ౧శత తారా౦ శు౫౧	బ౧౧శ ఆ౧శ౫౨.౩
౭౨శుపూభా౩ ౯	౧౧శ ౪౪బు౧౦-౧౫	౧౮ గు ఉభా౪బు౧౯-౧౯	శుక్రచారః ౨౪	౫ ఆశ తారా౨శు౪-౫౩	
౭మ పూ౪మీ శు౫౬-౪౧	౧౩సో పూ౧బు౧౫౭	౧౧శ ఉభా౩బు౧౪-౧౯	శు౨బు శత౪శు౬-౩౦	౭ శు శత ౩ శు౫౪-౩౯	గ్రహాః శ్యాలాస్థి

15	౨	౧౦	శు॥ ప్ర॥ గు॥ [illegible] త్యాజ్య [illegible] చంద్రోదయః దక్షిణ శృంగః రవిక్రాంతం ఘం [illegible]
16	౩	౧౧	స్వా॥ శు॥ [illegible] ప్రీతి [illegible] త్యాజ్యాభావః అహః [illegible] అశ్వ [illegible] రవిః [illegible] ఘం [illegible]
17	౪	౧౨	శ్ర॥ శ॥ [illegible] ఉభయప్రదోష. ఘం [illegible]
18	౫	౧౩	ర॥ ఆ॥ [illegible] త్యాజ్య [illegible] త్యాజ్య [illegible] ఘం [illegible]
19	౬	౧౪	ఫః॥ సో॥ [illegible] శేషః [illegible] త్యాజ్యాభావః అ ంద యోగః ఘం [illegible]
20	౭	౧౫	వ॥ మ॥ [illegible] అశ్వ [illegible] రవిః [illegible] క్రాంతం యం బెరుమానారు తిరునక్షత్రం ఘం [illegible]
21	౮	౧౬	క॥ బు॥ [illegible] త్యాజ్య [illegible] ప్రదోష [illegible] తిరువుమా [illegible] ఘం [illegible]
22	౯	౧౭	ఆ॥గు॥ [illegible] పుష్య [illegible] త్యాజ్య [illegible] అనధ్యాయ [illegible] ఘం [illegible]
23	౧౦	౧౮	క॥శు॥ [illegible] పుష్య [illegible] త్యాజ్య [illegible] అహః [illegible] అశ్వ [illegible] రవిః [illegible] ఘం [illegible]
24	౧౧	౧౯	ద॥శ॥ [illegible] ఆశ్లేష [illegible] వ్యతీపాతం [illegible]
25	౧౨	౨౦	ఏ॥ ఆ॥ [illegible] త్యాజ్య [illegible] స్మార్తానాం ఏకాదశీ [illegible]
26	౧౩	౨౧	ద్వా॥సో॥ [illegible] పుబ్బ [illegible] త్యాజ్య [illegible] వైష్ణవానాం ఏకాదశీ [illegible] ప్రదోషః ఘం [illegible]
27	౧౪	౨౨	త్ర॥మ॥ [illegible] ఉత్తర [illegible] త్యాజ్య [illegible] అహః [illegible] త్రి [illegible] ఉత్తర పూర్వజలరాశౌ రవిః [illegible] ఘం [illegible]
28	౧౫	౨౩	చతు॥బు॥ [illegible] హస్త [illegible] త్యాజ్య [illegible] అనధ్యాయమాసశివరాత్రిః ఘం [illegible]
29	౧౬	౨౪	పూ॥ గు॥ ◯ [illegible] స్వాతి [illegible] త్యాజ్య [illegible] అన్వాధానం ఘం [illegible]
30	౧౭	౨౫	శ్ర॥ ప్ర॥ [illegible] త్యాజ్య [illegible] అహః [illegible] ప్రతిపత్తిథిః యోగకాలః ఘం [illegible] [ఘం [illegible]
1	౧౮	౨౬	ద్వి॥ శ॥ [illegible] అనూరాధ [illegible] శేష [illegible] త్యాజ్య [illegible] తిథిద్వయం అమృతయోగః
2	౧౯	౨౭	తృ॥ ఆ॥ [illegible] జ్యేష్ఠ [illegible] శేషః [illegible] పునస్త్యాజ్యాభావః చతుర్థీక్షయః ప్రదోషః [illegible] రంధ్రయోగ. ఘం [illegible]
3	౨౦	౨౮	చ॥సో॥ [illegible] మూల [illegible] త్యాజ్య [illegible] ఘం [illegible]
4	౨౧	౨౯	పం॥మ॥ [illegible] పూర్వాషాఢ [illegible] అహః [illegible] ఉత్తరప్రవేశః ఘం [illegible]
5	౨౨	౩౦	ష॥బు॥ [illegible] త్యాజ్య [illegible] ప్రదోష. ఘం [illegible]
6	౨౩	౩౧	స॥గు॥ [illegible] అనధ్యాయః [illegible] ఘం [illegible]
7	౨౪	౧	అ॥శు॥ [illegible] త్యాజ్య [illegible] అహః [illegible] ఘం [illegible]
8	౨౫	౨	న॥శ॥ [illegible] త్యాజ్య [illegible] ఆనందయోగః ఘం [illegible]
9	౨౬	౩	ఏ॥ఆ॥ [illegible] పూర్వాభా [illegible] త్యాజ్య [illegible] సర్వేషాం ఏకాదశీ ఘం [illegible]
10	౨౭	౪	ద్వా॥సో॥ [illegible] ఉత్తరాభా [illegible] శేషః [illegible] పునస్త్యాజ్యాభావః అహః [illegible] త్రి [illegible] ఉత్తరే నిర్జలరాశౌ [illegible] ఉభయప్రదోషః మృద్గాహశిలాకర్మాణి [illegible] ఘం [illegible]
11	౨౮	౫	త్ర॥మ॥ [illegible] త్యాజ్య [illegible] క్రాం ఘం [illegible]
12	౨౯	౬	చతు॥బు॥ [illegible] అశ్వి [illegible] అనధ్యాయన చతుష్టయం మాస శివరాత్రిః మృత్యుయోగః
13	౩౦	౭	అమా ● [illegible] త్యాజ్య [illegible] ఘం [illegible]
14	౩౧	౮	ఆ॥శు॥ [illegible] కృత్తిక [illegible] త్యాజ్య [illegible] అహః [illegible] కృత్తి వృషభే [illegible] రవి సంక్రమణం [illegible] పుణ్యకాలః [illegible] ఘం [illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	ఆశ్లేష [illegible]
[illegible]	[illegible] అశ్వినిమే [illegible]	[illegible]	[illegible]	శు / రబు / శ
[illegible]	[illegible] అశ్వి [illegible]	[illegible]	[illegible]	శు-గు బ౩౦ వృష భే
[illegible]	[illegible] అశ్వి [illegible]	[illegible]	[illegible]	రా ౭ మీనే శు
[illegible]	[illegible] అశ్వి [illegible]	[illegible]	[illegible] రే [illegible]	[illegible] మేషే బు
[illegible] రే [illegible]	[illegible]	గురుశుక్రచారా	[illegible] రేవ [illegible]	[illegible] మిథు కే
[illegible] రే [illegible]	[illegible]	శు [illegible] పూర్వాభా [illegible]	[illegible] రేవ [illegible]	[illegible] మ రా క కే
[illegible] రే [illegible]	[illegible]	[illegible] పూర్వాభా [illegible]	[illegible] రేవ [illegible]	
బుధః	[illegible]	[illegible] పూర్వాభా [illegible]	శనిరాహుకేతుచారాః	
[illegible] రే [illegible]	[illegible]	[illegible] పూర్వాభా [illegible]	[illegible] శని [illegible]	
[illegible] రే [illegible]	[illegible]	[illegible] పూర్వాభా [illegible]	శని స్థాయి వక్ర గిర హ [illegible]	

15 ౧ ౯ శు॥ ప్ర॥ ౯-౪౭ రో౬౦-౦ ఆ౪౦-౨౭ బ౯-౪౦ రా౮-౪౨ చంద్రోదయః సమశృంగః భుం-౪చ౩౦

16 ౨ ౧౦ ద్వి॥ ఆ౧౪-౪౪ రో౨-౫౫ సు౪౩-౧౪ కా౧౪-౪౪ బ౧౮-౨౨ తృతీయాతిథిః అక్ష౩ పరశురామజయంతిః భు-౧౩చ౧

17 ౩ ౧౧ తృ॥ సౌ౯-౨౮ మృ౯-౬ సృ౪౩-౫౫ గ౯-౨౮ బ౩౨-౦ అహః౩౨-౨ కృ౩౭౫౭-౯ చతుర్థీతిథిః త్రేతాయుగాదిః
ప్రదోషః శక్రాం ఆనందయోగః విద్యాధిరాజతీర్థానాం పుః భుం-౨౧చ౨.

18 ౪ ౧౨ చ॥ మ-౨౩-౧౦ ఆర్ద్రా ౧౪-౩౩ శూ౪౩-౨౧ భ౨౩-౧౦ రా౧౪-౪౮ శూన్యతిథిః భౌమచతుర్థీ భుం-౩౦చ౩

19 ౫ ౧౩ ప॥ బు౨౫-౫౬ పు౧౯-౮ గ౪౨-౪౯ బా౧౭-౧౯ రా౮-౪ పంచమితిథిః శ్రీశంకరాచార్యాగాధకం భుం - ౩౯చ౪

20 ౬ ౧౪ ష॥ గు౨౭-౪౯ పుష్య౨౨-౨౫ వృ౪౧-౨౦ తై౨౧-౨రా౨౩-౧౩ దగ్ధః త్యా॥ ప్ర౧౧-౫౦ ... ౧౩-౪ భుం-౪౭ చ౫

21 ౭ ౧౫ స॥ శు౨౭-౪౬ ఆశ్లేష౪-౧౫ వృ౩౮-౫౪ వ౨౭-౪౬ రా౨౨-౩౯ త్యా౪-౪ అహః౩౨-౧౦ కృ౪౪౨౪-౩౬ అనధ్యయనద్వ

22 ౮ ౧౬ అ॥ శ౨౬-౪౬ మ౨౫-౨౩ వ్యా౩౫-౯ బ౨౬-౪౬ రా౧౩-౨ త్యా౩-౫౮ భు౧.౪చ౭ (యంమృత్యుయోగః భుం-౫౬చ౬

23 ౯ ౧౭ న॥ ఆ౨౪-౩౫ పుఫ౨౪-౫౭ హ౩౧-౨ కౌ౨౪-౩౪ రా౧౦-౯ మిధునాయనగోర ౩౫-౫౫ దశ౧-౧౩ కు వే భు౧-౧౩ చ౮

24 ౧౦ ౧౮ ద॥ సౌౠ౧-౨౦ ఉఫ౨౩-౩౫ వ౨౬-౧౩గ౨౧-౨౦ రా౧౧-౪౦ త్యా౩-౫౨ అహః౩౨-౧౪౪ రోగపుంపున్నత్రే పూర్ణ
జలరాశౌ ౭౫౩-౫౧ తిథిద్వయం అపరాహ్ణకాలః౨-౭ అమృతయోగః భు౧-౨౧౬౯

25 ౧౧ ౧౯ ఏ॥ మ ౧౭-౭ హ౨౧-౩౮ సి౧౯-౪౯ భ౧౭-౭ రా౮-౧౩ త్యా౩-౪౬ సర్వేషామేకాదశీః ద్వాదశీతిథిః భు౧-౩౦చ౧౦

26 ౧౨ ౨౦ ద్వా॥ బు౧౨-౯ చి౮-౧౬ వ్య౧౨-౫౭ బా౧౨-౯ ది౩౧-౨౦ త్యా౩-౪౫ ప్రదోషః పరశురామజ ౧౨౪ భు౧-౩౮చ౧౧

27 ౧౩ ౨౧ త్ర॥ గు౬-౩౯ స్వా౧౪-౩౫ వ౬౬-౦ ప౫౨-౩౬ తై౬-౩౯ ౨౭-౩౮ త్యా౩-౪౩ నృసింహజయంతిః అనధ్యయనత్రయం ఆళ్
వారింగార్ తిరువరదరాజస్వామినాం ధ్వజారోహణం భు౧-౪౭-చ౧౨

28 ౧౪ ౨౨ చ॥ శుం-౩౪ హేవ్య౫౩-౫౨౧౧-౩౩ శి౫౦-౩౮ వం౩౪ బ౧౮-౧౨ త్యా౩-౪౩ అహః ౩౨-౧౮ రో౨౪౨౨-౫౯ యాగకా
లః సంపద్గౌరీవ్రతం మహావైశాఖిదధ్యన్నవ్యజన ఛత్రపాదుకోపధానానిక ర్తరిత్యాగః నమ్మాళ్వార్ తిరునక్ భు౧-౫౬చ౧౦

29 ౧౫ ౨౩ ॥ ప్ర॥ శ౪౮-౨౩ అను౬-౨౫ శి౪౩-౫౬ శా౨౧-౨౪ బ౯-౨౭ త్యా౩-౪౩ అమృతయోగః భు౨ ౪చ౧౪

30 ౧౬ ౨౪ ద్వి॥ ఆ౪౨-౨౬ జ్యే౨-౧౭ మ్మ౫౬-౪ సా౩౫-౨౭ తై౧౫ ౨౪ రా౨౦-౩౯ త్యా౩-౪౪ భు౨-౧౩చ౧౫

31 ౧౭ ౨౫ తృ॥ సౌ౩౬-౫౫ మూ౫౪-౫౪ శు౨౮-౧౭ వ౯-౪౧-౨౦ ౫౮ త్యా౩-౪౬ అహః౩౨ ౨౦ రో౩౫౫౨-౨౯ పార్థివకల్పః
ప్రదోషః-శ-వే-గరుడోత్సవః ఉత్పాతయోగః భు౨-౨౧చ౧౬ (వై ప్ర౫-౧౯నిగ్గ ౧౪-౫౩ భు౨-౩౦చ౧౭

1 ౧౮ ౨౬ చ॥ మం॥ ౩౨-౦ పూషా౫౨-౧౦ శు౨౧-౩౮ బా౪-౨౭ బ౧౩-౫౯ త్యా౩-౪౯ ప్రదోషాభావః భౌమచతుర్థీ అభిజిత్ ౭-వే

2 ౧౯ ౨౭ ప॥ బు॥ ౨౭-౪౯ శ్రవ౫౦-౧౪ బ౧౫-౩౨ తై౨౭-౪౯ ది౧-౫౮ త్యా౩-౫౨ భు౨-౩౮చ౧౮ [క్స్వః భు౨-౪౭చ౧౯

3 ౨౦ ౨౮ ష॥ గు॥ ౨౪-౩ ఉ౯౪౯-౧౩ ఐ౧౦-౬ వ౨౪-౩౨ దిం-౩ త్యా౩-౫౬ షష్ఠీతిథి ప్రదోషః దగ్ధః వరదరాజస్వామినాంరథో

4 ౨౧ ౨౯ స॥ శు॥ ౨౨-౩౦ శ౪౯-౩౪ వైనె-౮ బ౨౨-౩౦ ది౭-౧౯ అహః౩౨-౨౪ రో౪౪౨౧-౧౬ తిథిద్వయం అన్నాతీర్థవాది భు౨-౫౫

5 ౨౨ ౩౦ అ॥ శ॥ ౨౧-౨౭ పూభా౫౦-౫౦ ౨౧-౫౭ ప్రతిపత్-౯ కా౨౧-౩౪ ది౫.౫౪ త్యా౪.౫ నవమీతిథిః భు౩-౪చ౨౧

6 ౨౩ ౩౧ ॥ న॥ ౨౧-౪౧ ఉభా౫౩-౨౬ ఆయు౫౭-౨౮గ౨౧-౪౦ ది౧౫-౫౨ త్యా౪-౧౦ దశమీతిథిః భు౩-౧౩చ౨౨

7 ౨౪ ౧ ద॥ సో॥ ౨౩-౧౨ రే౫౭-౧౫ సౌ౫౬-౫౪ భ౨౩-౯ ది౨౫-౨౦ త్యా౪-౧౫ అహః౩౨-౨౪ వృ౧ పూర్ణజలరాశౌ స్త్రీ నపుం
సకనక్షత్రే రవిః ౫౦-౩౬ శూన్యతిథిః అమృతయోగః హనుమజ్జయంతిః భు౩-౨౧చ౨౩ [భు౩-౩౦చ౨౪

8 ౨౫ ౨ ఏ॥ మ॥ ౨౬.౦ అ౬౦-౧౦ శో౫౭-౧౨ బా౨౬-౭ రా౧౯-౭ త్యా౪-౨౦ ఏకాదశీతిథిః సర్వేషామేకాదశీ అమృతయోగః

9 ౨౬ ౩ ద్వా॥ బు॥ ౭౯-౪౩ అ౨-౨౫ అతి౫౮ ౧౩ తై౨౯-౪౩ బ౨౩ ౪౫ త్యా౪-౨౩ ఉభయప్రదోషః వృష్రాం-రంధ్రయోగః

10 ౨౭ ౪ త్ర॥ గు॥ ౩౪-౧౫ ... ౧౫ సు౫౯-౪౩ గ౧-౫౯ రా౯-౦ త్యా౪-౨౬ భు౩-౪౭చ౨౬ (భు౩-౩౮చ౨౫

11 ౨౮ ౫ చ॥ శు॥ ౩౯-౧౭ కృ౧౪-౪౨ ధృ౬౦-౧ భ౬-౪౬ రా౨౬-౩౪ త్యా౪-౨౬ అహః ౩౨-౨౮ మృ ౨౪౨౨-౪౧ అనధ్యయనత్రయం
మాసశివరాత్రిః భు౩-౫౫చ౨౭

12 ౨౯ ౬ అమా[illegible]॥ శ౪౪-౧౬ రో౨౧-౧౨ ధృ౧-౩౨ చ౭-౧౬ శేషః౨-౨౪ రా౪-౭ త్యా౪-౨౪ అన్వాధానం రక్రాం భు౪-౪చ౨౮

రవిః	శుక్రమం॥ రో౪బు౩౨-౩౧	గురుః	బ౭మభ౩ శు౪౦-౧౯	గు	శు	శ౭	శ బు
శు౧శు ఆ౧ మేషు౪౧-౪౭	శు౬శుమృగశి౧ బు ౩౬-౮	శు౯ఆ ఉభా౧శు౫౦-౪౭	బ౭శుభ౪శు౨౬-౧౨				
శు౬శు॥ అశ్వి౨శు ౧౧-౧౨	శు౯ఆ॥ మృగ౨బు౩-౨౨	శుక్రః	బ౧౬సో కృ ౧శు౪-౨౩	రా	శు౧శ- మేషేశు		
శు౧౭మ॥ అశ్వి౩శు౩౩.౫౭	శు౧౧మం॥ మృ౩ బు-౫-౦	శు౧శ అశ్వి౧ మేషేశు౯	౧౨బుకృ౨వృశు౯-౨౩		శు౧౧మిథునేబు		
బ౧శ॥ అశ్వి ౪ శు౧౦-౧౮	శు౧౪శు మృ ౪బు౩౩ ౫౨	౧౧	బ౩౦శకృ౩శు౩౫-౧౭		బ ౧౨ వృషేశు	కే	
బ౫బు॥ భ౧శు౨౯-౨౯	బ౩సో ఆర్ద్రా౧బు౧౨-౧౯	శు౪మ అశ్వి౨శు౫౫-౩	శనిః				
బ౯ఆ॥ భ౨శు౫౬-౨౬	బ౭శు ఆర్ద్రా ౨బు౨౭-౨౦	శు౭శు అశ్వి ౩శు౩౦-౫౦	బ౧౩గు ఆర్ద్రా౩శ౨-౧౧				
బ౧౪శుభ౩శు౩౦-౨౭	బ౧౦సో ఆర్ద్రా౩బు౧౪-౧	౧౬సో అశ్వి౪శు౧౬-౫౨	రాహుకేతుచారానస్థ౩				
బుధః	బ౧౪శు బుధ వక్రారంభః	శు౩గు భ౧శు౨-౨౪	బ౩ పశ్చాదస్తం శనిః				
శు౨శ॥ రో౩ బు ౩౨-౪౮	౧౯-౪౯	బ౧శ భ౨శు౪౭-౫౫					

అమృతాంజనము అన్నినొప్పులకు సిద్ధామృతము :— చక్కనిడబ్బితో సహా సీసా 1 కి 0-8-0 అణాలుమాత్రమే.

13	౩౦	౭	శు॥ ప్ర॥ ఆ౪౯-౫౦మృ౨౭-౧౬మూ౩-౫౬౧౨-౩౧రా౧౭-౫౧యోగ ౯ క్రాంభు౪-౧౭చ౨౯
14	౩౧	౮	ద్వి॥ సో ౫౨-౫౧ఆర్ద్ర౩౩-౧౪౫౦౪-౧౭బా౨౧-౨౦త్యాజ్యాభావః అహః౩౨-౩౦మృ౩మిథునే ౭౫౩-౨౦ సోమప దంబొద్దకల్కి-జయంత్యౌ సత్యసంధతీర్థానాంపు॥ చంద్రోదయః-ఉత్తరశృంగోన్నతిః-కాం౧౦ భు౪-౨౭చ౩౦౧చ౧
15	౧	౯	తృ॥ మ ౫౫-౪౪పు౩౮-౧౪౪-౫౧తై౨౪-౧౭౨౫-౩౭రా౨౬-౩౫రవిదశితిముఖః రంభాత్రతపాతాబావః భుం-
16	౨	౧౦	చ॥ బు౫౭-౧౭పుష్య౪౧-౧౮ధృ౪-౩౧వ౨౬-౩౯శేషః౩-౨౦పునస్త్యాజ్యాభావః ప్రదోషః భుం-౧౦చ౨
17	౩	౧౧	ప॥ గు౫౭-౪౫ఆశ్లేష౪౪-౦వ్యా౮-౧౮బ౨౭౩౧౭౧౪-౪౪అమృతయోగః భుం-౨౦చ౩ (గౌరీవ్రతః భుం-౩౦చ౪
18	౪	౧౨	ష॥ శు౫౬-౪౦మ౪౫-౮హ౭-౨౫వ౮-౪కా౨౭-౧౨౭౧౪-౩౪అహః౩౨-౩౨మృ౪౭౨౩-౫౬కుమారషష్ఠి-అరణ్య
19	౫	౧౩	స॥ శ౫౪-౩౦పూఫ౪౫-౩౩సి౫౩-౩౭౫౨౫-౩౮తి౪-౫౬త్యా౩-౫౯ ప్రదోషః భుం-౪౦చ౫
20	౬	౧౪	అ॥ ఆ౫౧-౨౬ఉఫ౪౩-౫౨వ్య౪౮-౨౯భ౨౨-౪౫౭౨-౪౧త్యా౩-౫౫అనధ్యాయః-అమృతయోగః భుం-౫౦చ౬
21	౭	౧౫	న॥ సో ౪౮-౩౯హ౪౧-౪౭వ౭౪౨-౩౫బా౧౯-౫౧౭౪-౭త్యా౩ ౫౧అహః౩౨-౩౬ఆర్ద్రా౧స్త్రీ శ్రీనక్షత్రేపి వజ లరాశౌరవిః౫౪-౩౮భుం-౫౯చ౭ [నాధస్వామినాంధ్వజారోహణం భు౧-౯చ౮
22	౮	౧౬	ద॥ మ౪౧-౫౯చి౩౮-౪౮ప౩౬-౧తై౧౫-౧౮౭౦-౪౮త్యా౩-౪౮రా౧౯-౧౮త్యా౩-౪౫దశపాపహరదశమీ విశ్వ
23	౯	౧౭	ఏ॥ బు౩౬-౨౫స్వా౩౫-౬౪౨౮-౫౮౯-౧౭రా౧౫-౨౩సర్వేషామేకాదశీ నిర్జలైకాదశీ భు౧-౧౯చ౯
24	౧౦	౧౮	ద్వా॥ గు౩౦-౭౭వి౩౧-౨౦సి౨౧-౩౬బ౩-౨౬రా౮-౦త్యా౩-౪౩కటకాయనం౭-౩౧పరమ నివః౩౨-౩౮ కూర్మజయం తిః-ప్రదోషః-రామలక్ష్మణద్వాదశీ భు౧-౨౮చ౧౦
25	౧౧	౧౯	త్రి॥ శు౨౪-౧౪అనూ౨౭.౧౦సా౧౪-౪తై౨౪-౧౦రా౭-౩౬పరమాహః౩౨-౩౮ఆర్ద్రా౨౭౨౫-౪౭పిధిద్వయం అనధ్యయనః శ్రీమన్నాథమునులతిరు॥ సత్యాభితీర్థానాంపు॥ శు-వే౨౭భు౧-౩౮చ౧౧ (సేవభు౧-౪౮చ౧౨
26	౧౨	౨౦	చ॥ శ౧౮-౪జ్యే౨౨-౫౯శు౬-౨౨శుక్లం౫౩-౨౬౧౭-౪త్యాజ్యాభావః పూర్ణిమాతిధిఃఛాయాశ్వకమన్వాదిః స్నానంది
27	౧౩	౨౧	పూ॥ అ॥ ◯౧౨-౫మూ౧౯-౨బ్ర౫౧-౩౩బ౨౦-౩౩౭౧౫-౧౭త్యా౩-౪౪రా౯-౪త్యా౩-౪౪యోగకాలః-వృషభపూ జాః ర-వేర్గ ఊర్ధ్వంవిశ్వనాథస్వామినాంరథోత్సవః భు౧-౫౮చ౧౩
28	౧౪	౨౨	బ॥ ప్ర॥ సో౬-౨౮పూషా౧౫-౩౨ఐ౪౪-౪౨కౌ౬-౨౮రా౨-౦త్యా౩-౪౮అహః౩౨-౩౪ఆర్ద్రా౩౭౫౬-౧౮గస్త్యపుణ్య తీర్థానాంపు॥ శ-క్షేత్రః-వేవిశ్వ॥ స్వామికల్యాణోత్సవః ఉత్పాతయోగః భు౨-౮చ౧౪
29	౧౫	౨౩	ద్వి॥ మ౧-౩ హేమన్య౧౫౫-౨౯ ఉషా ౧౨-౩౮వై౪౦-౪౪౧-౩౨౭౨-౧౬రఘువర్యతీర్థానాంపు॥ భ౨-౧౭చ౧౫
30	౧౬	౨౪	తృ॥ బు౫౩-౩౪శ్ర౧౦-౨౮౩౩-౧౦బ౨౫-౧౬౭౨౦-౧౫త్యా౩-౫౫ ప్రదోషః ఉ-వే-౧౦ప్ర-భు౨-౨౭చ౧౬
1	౧౭	౨౫	చ॥ గు౫౧-౧౭ధ౯-౧౯పి౨౮-౧౯కా౨౨-౨౩౨౭-౧౬త్యా౩-౫౯యానోత్సవః భు౨-౩౭చ౧౭
2	౧౮	౨౬	ప॥ శు౫౦-౧౧శ౯-౭ఆయు౨౪-౩౩గ౨౧-౫౩౭౨౫-౨౬త్యా౪-౪అహః౭౨-౩౦ఆర్ద్రా౪౭౨౭-౪౦భ౨-౪౭చ౧౮
3	౧౯	౨౭	ష॥ శ౫౦-౨౧పూభా౧౦-౨౦సౌ౨౧-౫౧భ౨౦-౧౬రా౨-౪౪త్యా౪-౯షష్ఠిదోషః భు౨-౫౭చ౧౯
4	౨౦	౨౮	స॥ ఆ౫౧-౯ఉభా౧-౨-౩౬శో౨౦-౦బా౨౦-౨౦రా౧౧-౫౫త్యా౪-౧౪ అనధ్యాయః-అమృతయోగః భు౩-౬చ౨౦
5	౨౧	౨౯	ఆ॥ సో౫౪-౨౦రే౧౬-౧౧ అ౧౯-౧౭తై౨౨-౧౧త్యాజ్యాభావః అహః౩౨-౨౮పు౧ఘంపుంనిగ్జః॥ ౭౯-౮భు౩-౧౬
6	౨౨	౩౦	న॥ మ౫౫-౫౨అ౨౦-౫౬సు౧౮-౯వ౨౪-౫౭౧౦-౮రా౧౭-౪౦అమృతయోగః భు౩-౨౬చ౨౨
7	౨౩	౩౧	ద॥ బు౬౦-౦భ౨౬-౩౧ధృ౨౦-౧౦భ౩౧-౦రా౨౭-౧౬తై౪-౨౫రంధ్రయోగః భు౩-౩౫చ౨౩
8	౨౪	౧	ఏ॥ గు౨-౪౭కృ౩౨-౫౨శూ౨౧-౩౯బా౨-౪౭శేషః౪-౯సర్వేషాం౧అమృతయోగః గురుశేకాదశీ భు౩-౪౭చ౨౪
9	౨౫	౨	ద్వా॥ శు౭-౩౯రో౩౯-౨౧గ౨౩-౨తై౭-౩౯౭౧౭-౧౧రా౨౨-౨౭అహః౩౨.౨౬పు౨౭౩౦-౧౫-కాం౧౦-భు ౩.౫౬
10	౨౬	౩	త్ర॥ శ ౧౨-౩౮మృ౪౫-౪౭వృ౨౫-౮వ౧౨-౩౮ త్యాజ్యాభావః-మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనం భు ౪-౬చ౨౬
11	౨౭	౪	చ॥ ఆ౧౭-౧౭ఆర్ద్ర౫౧-౩౭ధృ౨౬-౯శ౧౭-౧౭౭౮-౪౯దర్శతిధిః శ-క్రాంభు ౪-౧౬చ౨౭ (భు౪-౨౫చ౨౮
12	౨౮	౫	అమా ● సో౨౦-౩పు ౫౬-౪౩వ్యా ౨౬-౫౧నా౨౧-౧౦౭౨౪-౧ప్రతిపత్తిధిః అమా సోమవారవ్రతం,ర-క్రాం

కుజః	బుధః [౧౧	గురుశుక్రౌ	౫గురు౭శు౪౯-౬	గు		శు	రవి శుశ
శు౭బుధ౭శ౩-౮	శు౨సో పశ్చాదస్తం ౨౭ -	శు౫గురుఉభా౨గు౨౫.౩౪	౮ఆమృ౩మిథునశు౩౪-౨౪				
౮ఆకృ౧శు౩౪-౨౭ [౩౩	శు౫గుఆర్ద్రౌవక్రిః-౨౧	శు౩మకృ౭శు౯-౪౭	౧౧బుమృ౭శు౧౮-౪౭				కే
౧౩శుకృత్తికాశు౧౩ -	౯సోఆర్ద్రౌ౧వక్రం-౨౮	౫గురో౧శు౪౮-౨౫	౧౪శఆర్ద్రౌ౧శు౩-౧౭		శు౧౩ వృషేశు		
బ౨మకృ౩శు౫౦-౧౫	౧౫ఆమృ౪వక్రం౧-౯	౮ఆరో౨శు౫౦-౧౭	౩౦సోఆర్ద్రౌ౨శు౪౮-౨		బ౧౧మిథునేశు		
	బ౪బుప్రా-యం౨౪-౧౭	౧౧బురో౩శు౩౪-౩౯	శనిరాహుకేతుచారాః	రా			
౮ఆకృ౪శు౨౯-౩౦	౮అబుధవక్రత్యాగం-౨౩	౧౪శరో౪శు౯-౬	జ౯సోఆర్ద్రౌ౪శ౩-౪౭				
౧౨శురో౧శు౧౩-౫౧	౧౩శఆర్ద్రౌ౧బుబు౧౫-౦	బ౨మమృ౧శు౪-౨౧	రాహుచారం నాస్తి				

13 ౨౯ ౬ శు॥ శ్రా॥ వ౨౩-౫౬ పునర్వ౬౦-౧౧ హ౨౬-౪౭ బ౨౩-౫౬ ది౧౭-౫౬ త్యా౫-౧౫ అహః ౩౨-౨౪ పు౩౪౧-౫౯ కుమారషష్ఠి
తిథిః యోగకాలః చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః ఘ౪-౩౫చ౨౯

14 ౩౦ ౭ ద్వి॥ బు౨౫-౩౭ పుష్యం౨౪వ౨౫-౩౮ కా౨౫-౩౭ రా౧-౨౯ త్యా౪-౧౧ ద్వితీయాష్టమీతిథిః అమృతయోగః ఘ౪-౫౮చ౧

15 ౩౧ ౮ తృ॥ గు౨౬-౪ ఆశ్లేష౩-౬ సి౨౩-౩౩ గ౨౬-౪ రా౧-౨౯ త్యా౫-౫ ప్రదోషః సత్యాదిరాజతీర్థానాం పు॥ ఘ౪-౫౫ చ౨

16 ౩౨ ౯ చ॥ శు౨౪-౨౨ మఖ౪-౨౬ వ్య౨౧ ౩ భ౨౯-౧౬ ది౨౪-౨౯ త్యా౪-౦ అహః ౩౨-౨౦ పున ౪ కటకే ర ౭౧-౫౦ చతుర్థీతిథిః
సంక్రమణాత్పూర్వ౩౦దక్షిణాయన పుణ్యకాలః రవి ద్రయోగః ఘ౫-౪౩

17 ౧ ౧౦ ప॥ శ౨౩-౬ పుబ్బ౪-౩౬ శి౧౬-౧౭ బా౨౩-౬ ది౨౨-౧౯ త్యా౩-౫౬ తిథిద్వయం షష్ఠ్యందపంచమి ఘ౦-౪చ౪ (౧౪౬౫

18 ౨ ౧౧ ష॥ ఆ౧౯ ౬౬ ఉత్త౩-౪౧ వ౧౧-౨౦ తై౧౯-౫౬ ది౨౪-౧ సప్తమీతిథిః ప్రదోషః కుమారషష్ఠి సామవేదినాముపాకర్మ ఘ౦

19 ౩ ౧౨ స॥ సో౧౫-౫౦ హ౧-౪౮ ద౫౭-౨౪ శ౫-౨౧ సి౫౩-౪౬ వ౧౫-౫౦ ది౨౦-౫౬ అవర్జ్యయజుర్వేదం ఘ౦-౨౬

20 ౪ ౧౩ అ॥ మ౧౧-౩౧ స్వాతి౫-౩౮ సా౫౨-౧౧ బ౧౧-౩౧ బ౧౨-౨౨ త్యా౩-౪౫ అహః ౩౨-౧౮ పు౧ శ్రీ పుంగవ తీర్థపూర్వజ
లరాశ్రీ ౪౧-౧౦ సత్యాదిరాజతీర్థానాం పు॥ ఘ౦-౩౬ ప్రకారంభః ఘ౦ ౪౬

21 ౫ ౧౪ న॥ బు౫-౨౪ హేమ్మ౦ ౫౪-౧౦ వి౫౧-౩౮ కు౪౫-౫ కా౫-౨౪ ది ౪౨ త్యా౩-౪౪ చాతుర్మాస్యాదిః ఉత్తరశృంగ శాక

22 ౬ ౧౫ ఏ॥ శు౫౩-౨౩ అనూ౪౭-౩౭ శు౩౭-౨౩ వ౨౬-౩౧ ది౦-౫౯ త్యా౩-౪౪ స్మార్తానాం దశమీయుక్తైకాదశి గోపద్మవ్రతారంభః
ఆనందయోగః ఘ౦-౫౭-౨౯ (కాదశీఉభయప్రదోషః ఘ౧-౮చ౧౦

23 ౭ ౧౬ ద్వా॥ శు౪౭-౯ జ్యేష్ఠ౩-౨౧ బ్ర౨౯-౩౮ బ౨౦-౧౪ ది౦-౩౭ త్యా౩-౪౩ అహః ౩౨-౧౬ పు౨౦ ౩౨-౩౭ మధ్వరామానుజ

24 ౮ ౧౭ త్ర॥ శ౪౧-౭ మూ౩౯-౨౨ ఐ౨౨-౧ కా౧౪-౮ రా౩-౨౩ శని త్రయోదశి జైనాబ్ద ప్రవేశః ౪౦-౪ ఘ౧-౧౮ చ౧౧

25 ౯ ౧౮ చ॥ ఆ౩౫-౩౧ పూషా౩౫-౪౪ వై౧౪ ౪౬ గ౮-౧౯ ది౧-౫౫ రా౨౬-౩౦ సింహాయనం ౪౪-౩౭ అనధ్యాయత్రయం పవిత్రా
ర్చనంపాతాభావః శవేఘ౧-౨౯-చ౧౩ (పాకర్మ్మ-కే, మృత్యుయోగః ఘ౧-౪౦ చ౧౩

26 ౧౦ ౧౯ పూ౦॥ సో౩౦-౨౫ ఉషా౩౨-౩౮ ౭-౫౧ భ౨ ౫౮ రా౧-౪ అన్వాధానంవ్యాసపూర్ణిమా, శివశయనవ్రతం ఆపస్తంబో

27 ౧౧ ౨౦ కృ॥ ప్ర॥ మ౨౬ ఉత్త౩౦-౧౭ ప్రీ౧-౨౭ ఆయుష్ఠ౪-౯ బా౧-౨౨ రా౭-౫౫ త్యా౩-౫౪ అహః ౩౨-౧౨ పు౩౦ ౩-౨ ప్రతిపత్తి
తిథిః యోగకాలః ఆశ్వలాయనోపాకర్మ ఘ౧-౫౧చ౧౪ (తయోగః ఘ౭-౧౦౧౫

28 ౧౨ ౨౧ ద్వి॥ బు౨౨-౩౯ శ్ర౨౮-౫౨ సౌ౫౧-౨౬ గ౨౨-౩౯ రా౧౪-౩౮ త్యా౩ -౫౮ తిథిద్వయం చాతుర్మాస్యద్వితీయా అమృ

29 ౧౩ ౨౨ తృ॥ గు౨౦-౨౧ శత౨౮-౩౨ శో౪౬-౪౯ భ౨౦-౨౧ రా౧౨-౩౮ త్యా౪-౩ చతుర్థి తిథిః ప్రదోషః ఘ౨-౧౨ చ౧౬

30 ౧౪ ౨౩ చ॥ శు౧౯-౫౯ పూభా౨౯-౧౮ అ౪౩-౫౦ బా౧౯-౫ రా౨౨-౧ అహః ౩౨-౬ పు౪౩౩-౩౨ పంచమీతిథి ఘ౨-౨౩చ౧౭

31 ౧౫ ౨౪ ప॥ శ౧౯-౧౧ ఉభా౩౧-౨౨ సు౪౧-౫౯ తై౧౯-౧౧ త్యాజ్యాభావః షష్ఠితిథిః శ్రీజయతీర్థానాం పు॥ ఘ౨-౩౪చ౧౮

1 ౧౬ ౨౫ వ॥ ఆ౨౦-౨౮ రే౩౪-౪౨ ధృ౪౦-౫౧ వ౨౦-౨౮ ౩-౨ త్యా౪-౧౩ సప్తమీతిథిః ప్రదోషః ఘ౨-౪౪చ౧౯

2 ౧౭ ౨౬ క॥ సో౨౩-౦ అశ్వి౩౯-౧ శూ౪౦-౪౬ బ౨౩-౦ ది౨౮-౧౮ త్యా౪ ౧౭ శూన్యతిథిః ఉభయసూర్యవృద్ధి ఘ౦ చేంగల్వస్వామి
నాంద్యజారోహణంఘ౨-౫౫చ౨౦ (శ్రావణ ౨౧ అష్టమీతిథిః సప్త సావర్ణికమన్వాదిఃఘ౩-౬చ౨౧

3 ౧౮ ౨౭ అ॥ మ౨౬-౩౭ కృ౪౪-౨౬ ౪౧-౩౦ కా౨౬-౩౭ ది౫ ౧౧ త్యా౪-౨౧ అహః ౩౧-౫౮ ఆశ్లేష ౧ శ్రీ శ్రీ గతుత్రీఅర్ధరాత్ర

4 ౧౯ ౨౮ న॥ బు౩౧-౫౬ కృ౫౦-౩౮ వృ౪౨-౫౪ గ౩౧-౫౧ ది౧౭-౩౨ త్యా౪-౨౪ ఘ౩-౧౬చ౨౨

5 ౨౦ ౨౯ ద॥ గు౩౬-౨౯ రో౫౭-౧౧ ధృ౪౪-౨౫ వ౩-౩౩ రా౩-౬ త్యా౪-౨౬ ఉత్పాతయోగఃఘ౩-౨౭౨౩ (క్రాఘ౭-౩౮చ౨౪

6 ౨౧ ౩౦ ఏ॥ శు౪౧-౫౯ మృ౬౦-౧౦ వ్యా౪౬-౪౮ బ౩౩ ది౧౨-౨౨ అహః ౩౧-౫౨ ఆశ్లేష౩౨-౫౯ సర్వేషాం ౧౧ మయూర॥ శు

7 ౨౨ ౩౧ ద్వా॥ శ౪౫-౫౦ మృ౩-౪౧ హ౪౯-౫౯ కా౧౩-౨౭ ౨౬-౪౫ త్యా౪-౨౩ ఉభయప్రదోషఃరథోత్సవః ఘ౩ ౪౮చ౨౫

8 ౨౩ ౧ త్ర॥ ఆ౪౯-౫౦ ఆర్ద్ర౯-౩౭ వ౪౮-౫౬ గ౧౭-౫౦ రా౧౦-౨౬ కృష్ణక్రమాధ్యఃక శాణ్యం౪౨-౪౭ క్రాఘ౩-౫౯చ౨౬

9 ౨౪ ౨ చ॥ శ సో౫౨-౫౫ పున౧౪-౪౭ సి౪౮-౧౨ భ౨౦-౨౨ రా౪-౨౬ అనధ్యయన త్రయం మాసశివరాత్రిః ౪-౧౦చ౨౭

10 ౨౫ ౩ అమా॥ మ౫౪-౪౧ పుష్య౮-౫౩ వ్య౪౭-౧౬ చ౨౩-౪౮ రా౨౦-౪౪ అహః ౩౧-౪౪ ఆశ్లేష౨౨-౧౫ ఘ౪-౨౧చ౨౮

రవిః	౮మఆర్ద్ర౪బు౧౬-౦	౧౨శఆశ్లే౧బు౪౮-౪	౨౨బు పున౪కటశు౧౨-౭౩	గు	శు	శ
శు౧మరోహశు౫౬-౨౨	౧౧శుపున౧బు౩౪-౧౮	౧౪సోఆశ్లే౨బు౪౩-౫౮	౫శపుష్య౧శు౫౬-౩౭			
౭సోరో౩శు౨౨-౪౯	౧౩శపున౨బు౪౪-౭	గురుః	౮మపుష్య౨శు౩౯-౪౪		౨౧౨మృ౩మి	కేతు
౧౩శరో౪శు౩౨-౪౯	౨౧మపున౩బు౨-౪	శు౫శగురువక్రి ౪౯-౧౭	౧౧శుపుష్య౩శు౨౩-౨		శుశ్రపు౪కటర	బుర
౨౨బుమృ౧శు౨౬-౧౨	౩శుపున౪కటకేబు౫౫-౫౪	శుక్రః	౧౭ఆపాశ్రిగ స్తంశు౪౨-౪౭		౨౩శుకటకేబు	
౨౭సోమృ౨శు౨౦-౪౩	౫శపుష్య౧బు౩-౨౭	శు౩గుఆర్ద్ర౩శు౩౨-౧	౧౪సోపుష్య౪శు౬-౩౫	రా	౨౨పున౪శ శు	
౧౨శమృ౩మిశు౧౯-౧౮	౭సోపుష్య౨బు౮-౯	౬ఆఆర్ద్ర౪శు౧౬-౫౯	శని రాహుచారా			
బుధః	౮బుపాశ్రిగ స్తంబు ౪౧-౪	౯బుపున౧శు౦-౪౪	౨౧శుపున౧శ౪౦-౪			
శు౨బుఆ౨బు౪౨-౫౩	౯బుపుష్య౩బు౬-౮	౧౧గుపున౨శు౫౬-౨౮	శు౪శుగ౧రాహుః ఆశ్లే౩			
౫శఆర్ద్ర౩బు౨౫-౦	౧౦గుపుష్య౪బు౫౯-౪౩	౧౫సోపున౩శు౨౮-౫౩	కేతుః౩-౩			

అమృతాంజనము తలనొప్పులకును అన్నినొప్పులకును మంచిమందు.

11 ౨౬ ౪ శు॥ ప్రి॥ ౫౫-౧౩ ఆశ్లే ౨౧-౪౯ వ౪౫-౨౦శిం-౨౪-౩౭ రా౨౮-౫౭ త్యా౪-౬ యాగకాలః ౭-౯ రాఘవేంద్ర స్వామినాంపు॥ భు౪-౩౧చ౨౯ [చ౩౦

12 ౨౭ ౫ స్వా॥ గు౫౪-౨౮మ౨౩-౨౮ప-౪౨-౨౫బా౨౪-౫౦ గా౧౧.౫౮ త్యా౪-౧ చంద్రోదయః ఉత్తరశృం-౦ భు ౪-౪౨

13 ౨౮ ౬ త్ర్యో॥ శు౫౭-౨౭ పుష౨౩-౫౨౩౮-౨౫తై౨౩-౨౬గా౧౦-౩ త్యా౩-౫౭ అహః౩౧-౩౮ ఆశ్లేష౩౧-౧౬ భు౪-౫౩చ౧

14 ౨౯ ౭ చ॥ శ౪౯-౨౫ఉఫ౨౩-౧౬౩౩-౩౭౨౦-౫౬రా౧౨-౩ ప్రదోషః ఉత్పాత అమృత జ్వాలాముఖియోగః ౮ భు౫-౩౯౨

15 ౩౦ ౮ ౘ॥ ఆ ౪౫-౧౮హ౨౧-౩౧సా౨౭-౫౪౧౭-౨౧ ౯-౫ నాగపంచమీ బదరీనారాయణ పెరుమాళ్ళ తిరు భు౫-౧౪వ౩

16 ౩౧ ౯ వ॥ సోర౦-౨౪చి౧౮-౫౪శు౨౦-౫౦కౌ౧౨-౫౦రా౦-౩౬ త్యా౩-౪౭ ఉభయప్రదోషః భు౫ ౨౫చ౪

17 ౩౨ ౧౦ ౘ॥ మ౩౪-౫౬స్వా౧౫-౩౮శు భ౧౪-౩౮౧౧-౨౭౨౮ త్యా౩-౪౫ అహః ౩౧-౩౪ వ౧సింహే ౧-౧ కృతయుగాంతః అమృతయోగః హరిపదపు॥౧౬ వసత్యవరతీర్థానాం పు॥ వై ప్రి౧౨-౫౭ గమః ౨౮-౧౪ భు౫-౩౫చ౫

18 ౧ ౧౧ ఆ॥ బు౨౯-౨౨౧౧-౫౨బ౭-౨౦ఐ౫౨-౨౯ భ౯-౩౨౨౧-౧౧ త్యా౩-౪౩ అనధ్యాయః బుధాష్టమి భు౦-౧౦౬

19 ౨ ౧౨ శు॥ గు౨౨-౫౬ అనూ౭-౪౬ వై౫౨ ౩కౌ౨౩-౩౭౦-౪౬ త్యా౩ ౪౩ తిథిద్వయం ఆనందయోగః భు౦-౨౧చ౭

20 ౩ ౧౩ ద॥ శు౧౬-౪౫జ్యే౩-౩౬మూ౫౫-౫౩వి౪౪-౨౪౧౭-౬రా౨౪ ౧౩ త్యా౩-౪౩ అహః౩౧-౨౬మ౨౪౨౮-౧౪ప కాదశీతిథిః దధివ్రతారంభః వరలక్ష్మీవ్రతం శవే భు౦-౩౨చ౭ ౦-౪౨చ౭

21 ౪ ౧౪ ఏ॥ శ౧౦-౪౬పూషా౫౫-౪౧ప్రీ౩౬ ౫౮భ౧౦-౪౬ శేషః ౦-౩౮ ౨౧-౫౪ త్యా౩-౪౫ సర్వేషామేకాదశీ భు

22 ౫ ౧౫ ద్వా॥ ఆ౫-౮ఉషా౫౨-౨౩ఆ౯-౫౫బా౫-౮౧౪-౩౫ ప్రదోషః పు॥ ౮ దామోదర ద్వాదశి భు౦-౫౨చ౧౦

23 ౬ ౧౬ త్రి॥ సో౦-౧౫హే పవ్యం౫౫.౩౦ శ౪౯-౪౯సా౨౩-౨౩ తై౦-౧౫౧-౫౭ త్యా ౩-౪౯రా౨౮-౧౩అహః౩౧-౨౦మ ౩౫౬-౦వరాహజయంతి - అధ్యయనత్రయం ఆవశ్య ధయోగః భు౧-౩చ౧౧ (భు౧-౧౪చ౧౨

24 ౭ ౧౭ పూ ◯ వ౫౨-౧ధ౪౮-౩శో౧౭-౯భ౨౩-౫౩ శేషః౩-౨౪ పునస్త్యాజ్యాభావః హయగ్రీవోత్పత్తిః ఉత్పాతయోగః

25 ౮ ౧౮ బ॥ ప్ర॥ బు౫౦-౩౦శ౪౭-౩౧ఆ౧౨-౨౫బా౨౧-౧౫౫.౫౩ త్యా౩-౫౭ యాగకాలః భు౧-౨౪చ౧౩

26 ౯ ౧౯ ద్వి॥ గు౪౮-౨౮పూభ౪౮-౩వు౮-౧౨తై౧౯-౨౯౩-౩౯ త్యా౪-౨ కన్యాయనం ౬-౨౨ చాతుర్మాస్య ద్వితీయ వ్రతం భు౧-౩౫చ౧౪ (తీగానాం పు॥ భు౧-౪౬చ౧౫

27 ౧౦ ౨౦ తృ॥ శు ౪౮-౩౦ ఉభా౪౯-౪౫ధృ౪-౫౪౧౮-౨౯౧౨-౪౪ త్యా ౪-౬ అహః౩౧ ౧౨మ౪౨౩-౪౯ రాఘవేంద్ర

28 ౧౧ ౨౧ చ॥ శ౪౯-౪౯ రే౫౨-౪౪శూ౨-౩౮౯-౧౨౧-౧౪ ప్రదోషః అమృ॥ వైధృ ౩౩-౩౨ విఘ్న౪౭-౧౨భు౧-౫౬చ౧౬

29 ౧౨ ౨౨ పు॥ ఆ౫౩-౧౪ ఆ౫౬-౫౪ ౧-౨౩ కృ౫౯-౨౬కౌ౨౧-౩౨రా౧౫-౪ త్యా౪-౧౬ భు౨-౭చ౧౩

30 ౧౩ ౨౩ మ॥ సో౫౫-౪౭ భ౬౦-౦ధృ౫౮.౧౭౫౨౪-౩౦౨౩-౪ అహః౩౧-౬ పూఫ౧౯౫౦-౫౮ వే భు౨-౧౭చ౧౮

31 ౧౪ ౨౪ వ॥ వ౬౦-౦భ౨-౧౯ త్యా౬౦-౦భ౨౭-౫౩రా౪-౧౮ ప్రదోషః అమృతయోగః భు౨-౨౮చ౧౬

1 ౧౫ ౨౫ వ॥ బు౦-౪౨కృ౮-౨౨త్యా౨-౩౭బ౦-౪౨రా౨౧-౪౦ శ్రీకృష్ణజయంతి అనధ్యయనః అమృతయోగః భు౨-౩౮చ౨౦

2 ౧౬ ౨౬ అ॥ గు౫-౪౨శో౧౪-౫౦హ౪-౧కౌ౫-౪౨౩౦-౧౯ కర్ణాటతిరు ఉత్పాతయోగః జ్వాలాముఖీ భు౨-౪౯చ౨౧

3 ౧౭ ౨౭ ॥శు౧౦-౪౯మృ౨౧-౧౯వ౫-౪౦గ౧-౪౯రా౧౩-౩౩ త్యా౪-౨౪ అహః౩౦-౫౬ పూఫ౨౭౧౭-౪౦ భు౨-౫౬చ౨౨

4 ౧౮ ౨౮ ద॥ శ౧౫-౪౧ఆర్ద్ర౨౭-౨౬సి౭-౧భ౧౫-౪౧ త్యాజ్యాభావః భు౩-౧౦చ౨౩ [కాదశీ భు౩-౨౧చ౨౪

5 ౧౯ ౨౯ ఏ॥ ఆ౧౯-౩౮పు౩౨-౪౯వ్య౭-౫౦బా౧౯-౩౮౦-౭ త్యా౪-౨౧రా౨౩-౨౭ త్యా౪-౧౭ ద్వాదశీతిథిః సర్వేషామే

6 ౨౦ ౩౦ ద్వా॥ సో౨౨-౪౪పుష్య౩౭-౧౩వ౭-౫౬తై౨౨-౪౪ త్యాజ్యాభావః అహః౩౦ ౫౦ పూఫ౩౭౪౩-౧౮ శూన్యతిథిః ప్రదోషః భు౩.౩౧చ౨౫ [సశివ - త్రిః ఆనందయోగః భు౩-౪౨చ౨౬

7 ౨౧ ౧ త్రి॥ మ౨౪-౩౫ఆశ్లేష౦-౨౬వ౭-౧౭౨౪-౩౫౧-౫౯ త్యా౪-౧౨ త్రయోదశీతిథిః అనధ్యయన చతుష్టయం మాస (హణంర త్రాం భు౪-౩చ౨౮

8 ౨౨ ౨ చ॥ బు౨౫-౧౫వ౪౨-౨౫శి౫-౨౬శ౨౫-౧౫౧౧-౨౫ త్యా౪-౭భు౭-౫౨చ౨౭

9 ౨౩ ౩ అమా ● గు౨౪-౪౦ పుఫ౪౩-౧౧సి౨-౩౮సా౫౬-౩౦నా౨౪-౪౦ ౨-౪౦ దర్శతిథిః అగ్ని సావర్ణికః స్వాదిః శుక్ర

కుజః	౫ ఆ వ ౧ సింహే బు ౧౪-	౮ గు ఉ ఫ ౩ బు ౫౦-౨౦	౬ మ ఆ శ్రే ౪ శు ౧౫-౨౦	బ ౩ శు పున ౨౪ ౦-౧౨
శు ౨ గు మృగ ౧౬-౦	౭ మ మ ౨ బు ౪-౪౭ త్ర	౧౦ శ ఉ ఫ ౪ బు ౮-౧౫	౯ గు ఆ శ్రే ౪ శు ౮-౧౩	రాహు నాం ఆస్తి
౭ మ ఆర ౪ శు ౫-౨౬	౯ గు మ ౩ బు ౨-౩౭	౧౨ సో పుబ్బ ౩ శు ౨౧	౧౨ ఆ వ ౧ సింహే శు ౩౩, ౪౯	
౧౨ ఆ ఆర ౪ శు ౩౦	౧౦ శు మ ౪ బు ౧-౪౦	౧౨ సో హ ౧ బు ౪౬-౨౪	బ బు మ ౨ శు ౧౬-౫౩	గు / శని
బ౩ శు ఆ౩ శు ౨౮-౩౪	౧౨ ఆ పూ ౧ బు ౩౩-౧౯	౧౪ బు హ ౨ బు ౫౨-౩౦-	౩ శు మ ౩ శు ౫౮-౫౮	శు ౭ సింహే రవిః / కే
౭ బు ఆర్ద్ర ౪ శు ౪౪-౨౧	౧౫ గు పూ ౨ బు ౨-౫౭	. గురుః ౯	౬ సో మ ౪ శు ౪౮-౨౭	బ ౭ కన్యాం
౧౩ మం పున ౧ శు ౧౯-౨౬	౨౨ గు పూ ఫ ౩ బు ౧౪-౩౯	శు ౮ బు ఉ భా ౧ వక్రి గు ౦-	౮ శు పూ ౩ శు ౨౯-౫౦	యాం బు / ౪
బుధః	౪౪ పూ ఫ ౪ బు ౭-౩౬	శుక్రః ౯	౧౧ ఆ పూ ౨ శు ౧౨-౪౬	రా / ౧౨ సింహే శు / శు
శు ౧ బు ఆశ్రే ౩ బు ౩ ౫-౦	౫ ఆ ఉ ఫ ౧ బు ౫౯-౩౬	శు ౧ బు ఆశ్రే ౧ శు ౪౯.౩౧	౧౩ మ పూ ఫ ౩ శు ౫౮-౨౨	
౩ శు ఆశ్రే ౪ బు ౨౪-౪౦	౭ మ ఉ ఫ ౨ బు ౫౨-౪౮	౪౪ ఆశ్రే ౩ శు ౩౨-౫౮	శని	బు

10 ౨౪ ౪ సౌ॥ ప్రా॥ శు ౨౨-౪౪ ఉ ఫ ౪౨-౪౦ శుభ ౪-౫౧ బ ౨౨-౪౪ జి ౧-౨ త్యా ౩-౫౭ అహః ౩౦-౪౦ ప్రఫ ౪౯౧ ౫౬ తిథిద్వ
యాంతైవమాన వ్రతం చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః ఘ ౪-౧౩ ప ౨౯ (౦-౧౪ రాహు ౧౫-౫౬ ఘ ౪-౬౪ ప ౧

సెప్టెంబరు నెల

11 ౨౫ ౫ ద్వి॥ శ ౧౯-౪౯ హ ౪౧-౯ శు ౪౭-౪౫ కౌ ౧౯-౪౯ ౩-౧౦ త్యా ౩-౫౪ తృతీయ్యాతిథిః మృత్యుయోగః నక్షత్ర పాతము వేళ
12 ౨౬ ౬ తృ॥ అ ౧౫-౫౪ బి ౩౭-౪౪ బ ౧౪౭-౪౪ గ ౧౫-౫౪ ౬౦-౨౦ త్యా ౩-౫౦ రా ౨౧-౨౪ త్యా ౩-౪౭ తామసమన్వాదిః బంభజస్థి
జయంతీః ప్రదోషః షోడశోమావ్రతం వినాయక చతుర్థీ ఘ ౪-౩౫ ప ౨ (పంచమీ ఘ ౪-౪౫ ప ౩

13 ౨౭ ౭ చ॥ సో ౧౭-౧౦ స్వా ౩౫-౩౪ ఐ ౩౫-౩౩ భ ౧౭-౧౦ రా ౧౮-౨౭ అహః ౩౦-౩౬ ఉ ఫ ౧౩౫-౨౩ షష్ఠీ గౌరీవ్రతం బుధషష్ఠి
14 ౨౮ ౮ పం॥ మ ౫-౩౫ విశ్వ ౦౭౪-౨౦ పి ౩౧-౪౧ వై ౨౮-౧ బ ౫-౩౮ రా ౧-౩౩ చంపాషష్ఠి సూర్యషష్ఠి దగ్ధః ఉప ఘ ౪-౫౬ ప ౪
15 ౨౯ ౯ ష॥ బు ౫౩-౫౮ అనూ ౨౭-౪౬ వి ౨౦-౩౬ తై ౨౯-౫౫ రా ౧౦-౨౨ ప్రదోషః అముక్తాభరణ మిత్రసప్తమీ కుసీద॥ ఘ ౫-౬ ప ౫
16 ౩౦ ౧౦ స॥ గు ౭౭-౪౭ జ్యే ౨౩-౩౨ ప్రీ ౧-౫౩ వ ౨౦-౫౨ త్యాజ్యాభావః అనధ్యాయః మహాలక్ష్మీవ్రతం మూలావేర్జితాష్టమి ఘ ౫-౧౬ ప ౬
17 ౩౧ ౧౧ స॥ శు ౪౧-౧౬ మూ ౧౯-౨౯ ఆయు ౫-౭ సౌ ౨౨-౨౩ బా ౧౪-౩౨౨ ౧౬-౫ త్యా ౩-౪౩ ౧౧-౩౩ త్యా ౩-౪౪ అహః ౩౦-
౩౦ ఉ ఫ ౨౭ కన్యా తూలారంభః ౩౬ పోడశపుటికాపల్యత పడశీతిప్రా॥ నంద నమీ కేదారవ్రతం మ వేఘ ౫-౨౭ ప ౭

18 భాద్రపదము ౧ ౧౨ ద॥ శ ౩౬-౧౭ పూషా ౧౫-౩౫ శో ౫౦-౯ తై ౭-౪౭ గ ౪-౭ త్యా ౩-౪౬ దధివ్రతారం ఘ ౫-౧౦ ప ౮
19 ౨ ౧౩ ఏ॥ ఆ ౩౧-౧౬ ఉషా ౧౨-౧౩ అతి ౪౩-౩౬ వ ౩-౧౨ ఐ ౨౧-౪౬ త్యా ౩-౪౯ సర్వేషా మేకాదశీవ వర్జనైకాదశీ సత్యేష్ట
కామతీర్థానాః ప్రా॥ అమృతయోగః ఘ ౫-౨౦ ప ౯ [పుష్కరయోగః అమృతయోగః ఘ ౦-౩౦ ప ౧౦
20 శుక్లపక్షము ౩ ౧౪ ద్వా॥ సో ౨౬-౫౭ శ్ర ౯-౩౦ సు ౩౭-౩౧ బా ౨౬-౫౭ ౧౮-౧౧ అహః ౩౦-౧౮ ఉ ఫ ౩౯ ౨౫ వామనజయంతీః ప్రదో
21 ౪ ౧౫ త్ర॥ మ ౨౩-౩౪ ధ ౭-౩౭ వృ ౩౨-౩౫ తై ౨౩-౩౪ ఐ ౫౨౧ అనధ్యాయః చతుష్ట యంగ గౌరీ॥ త్యాగః ఘ ౦-౪౦ ప ౧౧
22 ౫ ౧౬ చ॥ బు ౨౧-౧౩ శ ౬-౪౪ శూ ౨౭-౪౧ వ ౨౧-౧౩ జి ౨౨-౪౭ త్యా ౪-౦ తిథిద్వయః అనంతవ్రతం ఘ ౦-౫౦ ప ౧౨
23 ౬ ౧౭ పూ ○ శు ౨౦-౧౯ పూభా ౬-౫౭ గ ౨౪-౯ బ ౨౦-౧౯ త్యా ౪-౫ అహః ౩౦-౧౦ ఉ ఫ ౪౪౯ ౨౨ ప్రతిపత్తిథిః
ఉమామహేశ్వర వ్రతం మహాలయ పక్షారంభః స్వర్ణ ౧౩-౫౨ నిర్గమః ౯-౭ ఘ ౧-౨౧౩
24 ౭ ౧౮ బ॥ ప్ర॥ శు ౨౦-౬ ఉ భా ౭-౨౬ వృ ౨౧-౩౨ కౌ ౨౦-౧౬ ౯-౪౦ త్యా ౪-౧ ద్వితీయ్యా తిథిః అపరాహ్ణకాలః ౩-౪౭ యా
గకాలః దేవర్షి ఊర్ధ్వం ఘ ౧-౧౨ ప ౧౪ (౪-౯ ౧౧ ప ఘ ౧-౨౨ ప ౧౫
25 ౮ ౧౯ ద్వి॥ శ ౨౧-౩౧ శే ౧౧-౧౬ ౯-౫౭ ౨౧-౫౧ త్యాజ్యాభావః శూన్యతిథిః తులాయాం ౫౬-౫౨ సమదినం ౩౦-౪
26 ౯ ౨౦ తృ॥ ఆ ౨౪-౬ ఆ ౧౫-౭ వ్యా ౯-౨౦ భ ౨౪-౬ వి ౪-౨౭ త్యా ౪-౧౫ రా ౧౧-౦ త్యా ౪-౨౧ తృతీయ్యాతిథిః ప్రదోషః
బృహత్యుమావ్రతం ఘ ౧-౩౨ ప ౧౬ (భరణీమహాలయః ఘ ౧-౪౨ ప ౧౭

27 ౧౦ ౨౧ చ॥ సో ౨౭-౫౦ భ ౨౦-౬ హ ౯-౩౫ బా ౨౭-౫౦ రా ౨౨-౫౬ త్యా ౪-౨౩ అహః ౩౦-౬ హ ౧౪౧౪-౫౨ ప్రదోషాభావః
28 ౧౧ ౨౨ ప॥ మ ౩౨-౨౧ కృ ౨౫-౫౪ వ ౨౦-౨౬ కౌ ౫౪ శేషః ౦-౧౩ పునస్త్యాజ్యాభావః దగ్ధః ఉప ఘ ౧-౫౩ ప ౧౮ (౩ ప ౧౯
29 ౧౨ ౨౩ ష॥ బు ౩౭-౨౯ రో ౩౨-౨౧ సి ౨౧-౫౭ ౪-౫౫ ౧౦-౧౨ త్యా ౪-౨౫ రా ౧౭-౫౭ ఉభయప్రదోషః చంద్రషష్ఠి ఘ ౨-
30 ౧౩ ౨౪ స॥ గు ౪౨-౪౧ మృ ౩౭-౫౧ వ్య ౨౩-౧౭ భ ౧౦-౫ త్యాజ్యాభావః అహః ౩౦-౨ హ ౨౭ ౩౬-౨౯ వ్యతీపా॥ ఉదయః ఘ ౨-౧౩
1 ౧౪ ౨౫ అ॥ శు ౪౭-౩౮ ఆర్ద్ర ౪౫-౮౨౪-౩౭ బా ౧౫-౯౨-౩ సూర్య॥ మన్వాదిః దగ్ధః మధ్యాష్టమి రుద్రాష్టమి ఘ ౨-౨౫ ప ౨౧

అక్టోబరు నెల

2 ౧౫ ౨౬ న॥ శ ౫౧-౫౩ పున ౫౦-౪౭ శి ౫౫-౩౩ తై ౧౯-౪౬ శ ౧౭-౫౭ త్యా ౪-౨౨ అహోర్త్న నవమీ దశగోర్ద్దాపనః దగ్ధః ఉపఘ ౨-౩౪
3 ౧౬ ౨౭ ద॥ ఆ ౫౫-౧౫ పుష్య ౫౫-౯ ౨౫ ౪౬ వ ౨౩-౩౪ ౧౨-౨౧ అహః ౨౯-౪౭ హ ౩౪౫౭-౫౦ శుక్రాం ఘ ౨-౪౪ ౨౩
4 ౧౭ ౨౮ ఏ॥ సో ౫౭-౧ ఆశ్లే ౫౭-౫౭ శి ౨౫-౬ బ ౨- ౧౨౨౯-౨౦ త్యా ౪-౧౪ స్మార్తైకాదశీ దగ్ధః ఉప ఘ ౨-౫౪ ప ౨౪
5 ౧౮ ౨౯ ద్వా॥ మ ౫౭-౪౭ మ ౬౧-౦ సా ౨౩-౨౯ కౌ ౨౭-౦౨౩౦-౦ మధ్వరామానుజ ౧౧ ప్రదోషః యతీనాం మహా॥ వైప్రఘ ౩-౭
6 ౧౯ ౩౦ త్ర॥ బు ౫౨-౨౪ మం ౫౯ శు ౨౦-౨౫ గ ౨౭-౬ ౨౧-౨౦ కలియుగాదిః హరిశంకరయోగః ఘ ౩-౧౫ ప ౨౬ (ఘ ౩-౫-
7 ౨౦ ౧ చతు॥ గు ౫౫-౩౭ పూ ఫ ౨-౨౧ శు ౧౭-౨౩ భ ౨౬-౩౦ ౯-౫౬ త్యా ౩-౫౯ అహః ౨౯-౪౨ హ ౪ ౨౧-౪౪ అనధ్యయన
త్రయం విషశస్త్రహతాదీనాం మహాలయః మాసశివరాత్రిః నిర్గమః ౧-౧౫ ఘ ౩-౨౬ ప ౨౭
8 ౨౧ ౨ అమా॥ శు ౫౨-౩౬ ఉ ఫ ౧-౪౫ బ ౧౨-౪౬ ప ౨౪-౬౨ ౨-౧౭ మహాలయామావాస్య క్రాం ఘ ౩-౩౬ ప ౨౭

కుజః	౭ బుధి ౧ బు ౨౨-౨౦	గురు	౬ బుహ ౩ శు ౨౩-౯
శు ౩ ఆ॥ పున ౨ శు ౪౦-౧౨	౯ శు చి ౨ బు ౫౭-౫౭	శు ౧౧ ఆ పూ భాద్ర వక్రి గ ౧-	౯ శ హ ౪ శు ౪-౧౫
౧౦ శ॥ పున ౩ శు-౧౧	౧౨ సో చి ౩ తులాయాం బు	శుక్ర	౨౭ ౧౧ సో చి ౧ శు ౪౫-౨౦
౧౫ గు॥ పున ౪ కటకేశు	౨౯-౩౬	శు ౧ శు పూ ఫ ౪ శు ౩౩-౩౦	౧౪ గు చి ౭ శు ౨౫-౪౧
౪౩-౧౭	౧౫ శు చి ౪ బు ౪౫-౨౬	౪ సో ఉ ఫ ౧ శు ౧౬-౫౭	శని
బ౬ బు పుష్య ౧ శు-౫౨-౦	బ ౩ ఆ స్వా ౧ బు ౫౯-౦	౭ బు ఉ ఫ ౨ కన్య శు ౫౭-౫౪	బ ౬ బు పున ౩ శ ౨౨-౧
౧౨ మ పుష్య ౨ శు-౩౩	౧౧ సో స్వా ౨ బు ౫౭-౪౧	౧౦ శ ఉ ఫ ౩ శు ౩౯-౦	రాహుః
బుధః	౧౨ మ బుధ వక్రా ౨౯-౪౧	౧౩ మ ఉ ఫ ౪ శు ౨౦-౩౫	శు ౭ గు శ్రవ రాహుః
శు ౧ శ హ ౩ బు ౫౭-౧౨	౩౦ శు పశ్చాద॥ బు ౩౯-౧౧	బ ౧ శు హ ౧ శు ౧-౩౦	ఆశ్లేష కేతుః ౫౫-౩౯
శు ౪ సో హ ౪ బు ౩-౨౭	౩౦ శు స్వా ౧ వ॥ బు ౪౬-౧౫	౩ అహ ౨ శు ౪౭-౪౩	

గు			శ
	శుక్ర॥ యాంర ౧౫ పున ౪ శ॥ శ		కేతు ర
రా	౧౨ చి ౩ తు॥ బు ౭ శు॥ యాం శు		బుశు
			౭ శు

కస్తూరి

విషజ్వరములకు, కలరాకు, సంధికి, బాలింతరోగములకు, వాతములకు, చిన్నబిడ్డల జబ్బులకు పుష్టికి కస్తూరి యుపయోగమైన మందని సర్వత్ర తెలిసియున్నది. కాని కస్తూరి బంగారముకన్న ప్రియముగుట చేతను నవసర సమయములందు దొరకుట దుస్తరము. మా డిపోయందలి కస్తూరి యందితర పదార్థము లేవియును చేర్చబడవు. ఇది మరకు మాతాప్రముంచి కొనిన వారల కీవిషయము తెలిసియున్నది. కొనిన వారొకసారి పరీక్షించిన నిజము తెలియగలదు. అట్లు చేయుటవలన కలికి కస్తూరినిగొని మోసపోరు. తులం 1-కి రూ. 30-0-0

ఆదివచ్చికొనన లేక జున్ను

తులం 1 కి రూ. 3-4-0

గోరోజనము

తులం 1 కి రూ. 5-8-0

కలరామాత్రలు.

డబ్బీ 1 కి మాత్రలు వెల రూ 0-6-0.

కలరా ప్లేగువలెనే ఒకవిధమైన అంటుజాడ్యము. ఇది గాలియందు నీటియందు పరమాణుప్రాయమైన విష పురుగులు చేరుటవలన గలుగును. తగిలినవెంటనే మందును తినుట ఆవశ్యకము. కలరాయున్నచోట నీటిని కాచి త్రాగుట యుక్తము.

గ్రహణీమాత్రలు

40 మాత్రల డబ్బీ 1 కి రు 0-8-0 వి. పి. 0-12-0

రక్తవిరేచనములు, బంక విరేచనములు, జిగట విరేచనములు, అజీర్ణ విరేచనములు మొదలగునవి ఈ మాత్రలను మూడుపూటలు సేవించినతోడనే పారిపోవును. వీనిని పిల్లలకుకూడ వాడవచ్చును.

అమృతాంజనం డిపో, 109 ఫేరిరోడ్డు, బొంబయి.

మూలశంకకు తైలము

డబ్బీ 1-కి వెల రూ. 0-12-0

మూలశంకవలన ఆసనముదగ్గర చర్మము లావుబారి క్రమముగ చిన్నచిన్న మలలు ఏర్పడును. ఇది పైత్యకోశపు మందతవలన (Torpid liver) గలుగును. అతిరాక, బడలిక, విశేషకాలము ఒకచోట కూర్చుండుట, మలావరోధమువలన బహిర్దేశమునకు పోయినపుడును ఇతర సమయములందును రక్తముపడును. విడువక కొంతకాలము వాడిన మూలశంకరోగము తగ్గగలదు.

కఫహారి

సీసా 1 కి రూ 1-0-0. వి. పి. సహా రూ 1-1-0.

దగ్గు శ్వాసకోశములందు బలహీనతవలన ఏర్పడును, ఇది అనేక విధములు. శైత్యమువలన ఏర్పడిన దగ్గు. శీతకాలమున ప్రబలించు దగ్గు, శ్వాసకోశముల సూక్ష్మనాళములందు ఏర్పడుదగ్గు ఉబ్బసము, క్షయదగ్గు దగ్గుకు సేవించవలసినమందు దగ్గు విధమును బట్టి యుండును.

కఫహారిచూర్ణము

చిన్నడబ్బి 1-కి 0-8-0 (6 డబ్బీలమందు గలది)

వెల 1-కి 2—0—0 మాత్రమే.

ఈ చూర్ణము వనమూలికలచే చేయబడినది. దగ్గు, ఉబ్బసము, కాసపీనస శైత్యజ్వరము మొదలగు వానికి మిగుల ఉపయోగించును. దీని వెంట నుంచుకొనుట మంచిది.

గజ్జికి తైలము.

వెల డబ్బీ 1-కి రు. 0-8-0 వి పి. సహా 0-7-0.

గజ్జి, చీడ శరీరమంతట వ్యాపించి ముఖ్యముగ చిన్నపిల్లలకు విశేషబాధను గలిగించుచున్నవి. ఈ తైలమును నాలుగుపూటలు రాచిన తప్పక పనిజేయును.

చుండుకు నూనె

సీసా 1-కి 0-6-0. వి. పి. సహా 0-10-0.

ఈనూనెను రాచిన చుండు, పొట్టురాలుట, జిలగోకుడుపుండ్లు మొదలగునవి మానును. దీనివలన వెండ్రుకలకు హానిగలుగక చక్కగ బెరుగ గలవు.

అమృతాంజనము డిపో, 6 తంబుశెట్టివీధి, మదరాస్.

అమృతాంజనము గాయము పుండ్లకు ఘనమయినమందు.

9 ౨౨ ౩ కృ॥ ప్ర॥ ౪౮౮-౪౪ హం౦-౧౦ చి౫౭-౧౨౯-౨౬ కిం౨౦-౪౦ ౨౧౬-౩౦ త్యా౩-౫౨ యోగ కాలః స్వవృతి గౌరీవ్రతం దౌహి
త్రకృతమహాలయ. నవరాత్రారంభః కలశస్థాపనం మృత్యుయోగః భు౩-౪౬ చ౨౯
10 ౨౩ ౪ ద్వి॥ ౪౪౩-౫౭ స్వా౫౫-౬౩ వై౧-౨౩ వి౫౪-౨౯ బా౧౬-౨౧౨౧౧-౩౧ త్యా౩-౪౯ అహః౨౯-౩౨౬౧ శ్రీ॥ శ్రీ॥ గతు
త్రే నిజ్జలరాశౌ ౭౪౩-౪౪ ప్రతిద్వితీయా చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః భు౩-౫౬ చ౩౦
11 ౨౪ ౫ తృ॥ సో౩౭-౪౦ వి౫౧-౪౫ ప్రీ౪౬-౫౦ తై౧౧-౧౯ వ౭-౩౨ త్యా౩-౪౫ ఉభయప్రదోషః భు౪-౭ చ౧
12 ౨౫ ౬ చ॥ మ౩౨-౫౩ అనూ౪౭-౪౫ ఆయు౩౯-౪౦ వ౫-౪౬ బ౧-౫ త్యా౩-౪౪ భు౪-౧౭ చ౨ [కు-వే భు౪-౨౭ చ౩
13 ౨౬ ౭ పం॥ బు౨౬-౫౫ జ్యే౪౩-౩౨ సౌ౩౧-౫౭ తై౨౬-౫౫ వి౦-౪౬ అహః౨౯-౨౭ వి-౨౭౫-౧౯ ఉపాంగలలితా గౌరీవ్రతం
14 ౨౭ ౮ ష॥ గు౨౦-౫౬ మూ౩౯-౨౩ శో౨౪-౭ తై౨౦-౫౬ రా౬-౧౭ తిథిద్వయం ప్రదోష సరస్వత్యావాహనం భు౪-౩౬
15 ౨౮ ౯ స॥ శు౧౫-౨ పూ౩౫-౨౫ అ౧౬-౨౫ వ౧౫-౭౭౧-౪౭ త్యా౩-౪౪ రా౨౪-౫౭ త్యా౩-౪౫ అష్టమీతిథిః ఉభయాన
ధ్యాయః సత్యపరాయణతీర్థానాంపు॥ భు౪-౪౭ చ౫ [మహా-దుర్గాష్టమీ భు౪-౫౭ చ౬
16 ౨౯ ౧౦ అ॥ శ౯-౭౦ ఉ॥ షా౩౧-౫౧ సు౯-౦ బ౯-౨౦ రా౧౬-౬ స్వారోచిషమన్వాది-సోపపదం సత్యపరాక్రమతీర్థానాంపు॥ మహా
17 ౩౦ ౧౧ ॥ ఆ౪ ౨౯ శ్ర౭-౫౨ ధృ౨-౩ కూ౫౩-౨౯ కౌ౪౨-౯ త్యా౩-౫౧ అహః౨౯-౧౪ చిత్తా౩ తులాయాం రవిః
౨౬-౨౫ ప్రాగూర్ధ్వం౧౦ ప్ర॥ విషువత్పుణ్యకాల ద్విదళవ్రతం దా-ఫలవ్రతం విజయదశమీ శమీపూజా రాజ్ఞాం
పట్టాభిషేచనం సరస్వత్యుద్వాసనం భు౫-౯ చ౭ [ఉపవ్రత౩౬-౪౭ విగ్నః ౪౭-౫౫ భు౦-౬ చ౮
18 ౧ ౧౨ ద॥ సో౦-౧౫ ఏవ్యం౫౬-౨౭ ధ౨౬-౫౭ గ౦౪౯-౫౫ గ౦-౧౫ తై౨౭-౧౩ రా౧౫-౨౩ త్యా౩-౫౯ స్మార్తైకాదశీ దగ్ధ
19 ౨ ౧౩ ద్వా॥ మ౫౪-౨౭ శ౨౫-౫౧ కృ౪౫-౯ బ౨౫-౩౪ రా౧౨-౪౨ త్యా౩-౫౯ మధ్వరామానుజైకాదశీ ఉభయప్రదోషః
పద్మనాభద్వాదశీ రవేశేః ఊర్ధ్వంగో ద్వాదశీ మృత్యుయోగః భు౦-౧౭ చ౯ [భు౦-౨౭ చ౧౦
20 ౩ ౧౪ త్ర॥ బు౫౩-౨౨ పూ॥ భా౨౫-౪౨ ధృ౪౧-౧౩ కౌ౨౬-౫౫ రా౨౦-౫౭ త్యా౪-౩ అహః౨౯-౭ చి౪ ౦౪౭-౧౧౬-వ౨౫ ప్ర
21 ౪ ౧౫ చ॥ గు౫౩-౩౭ ఉ॥ భా౨౬-౫౪ వ్యా౩౭-౩౬ గ౨౩-౨౭ రా౨౯-౩ అనధ్యయనత్రయం పశ్చాదుదయ శుక్ర౦-౩౫ భు౦-౩౭
22 ౫ ౧౬ పూ॥ ◯ శు॥ ౫౫-౧౪౨౯-౧౯ హ౩౬-౨౨ భ౨౪-౧౬ శేషః౨-౧౦ పునస్త్వాధ్యాయః కౌముదీపూజా భు౦-౪౭ చ౧౨
23 ౬ ౧౭ కృ॥ ప్ర॥ శ౫౭-౫౦ అ౩౩-౧౭ వ౩౫-౩౪ బా౨౬-౨౬౨౨-౨౪ రా౨౯-౫౬ యోగకాలః భు౦-౫౯ [కృత్తికవ్రతం భు౧-౯
24 ౭ ౧౮ ద్వి॥ ఆ౬౦-౯ భ౩౭-౪౦ సి౩౫-౨౧ తై౨౭-౫౫ శేష౩-౧౦ అహః౨౭-౫౬ స్వా౧ శ్రీ॥ శ్రీ॥ సౌద॥ శౌ౪౭-౩౦
25 ౮ ౧౯ ద్వి॥ సో౧-౪౬ కృ౪౩-౨౦ వ్య౩౬-౨౧౫౦-౫౩ ౭౧౦-౩౦ త్యా౪-౨౨ చంద్రోదయోమావ్రతంభు౧-౨౦ చ౧౫
26 ౯ ౨౦ తృ॥ మ౬-౨౭ రో౪౯-౩౭ వరి౭౭-౫౬ ౬-౨౭ ౭౨-౩౨ త్యా౪-౨౫ ప్రదోషః వృశ్చికాయనం౧౨-౩౭ భు౧-౩౦ చ౧౬
27 ౧౦ ౨౧ చ॥ బు౧౧-౩౯ మృ౫౬-౧౪ శివ౩౭-౪౦ బా౧౧-౩౯ బ౫-౧౦ అహః౨౭-౫౦ స్వా౨౪౨౭-౨౨ అమృతయోగః భు౧-౪౧
28 ౧౧ ౨౨ ష॥ గు౧౭-౫౧ ఆర్ద్ర౬౦-౦౩౯-౧౯ తై౧౭-౫౧ వ౧౯-౫౪ షష్ఠితిథిః అపరాహ్ణకాలః౫-౧౩ ౭౦ధ్రయోగః భు౧-౫౧
29 ౧౨ ౨౩ స॥ శు౨౧-౫౬ ఆర్ద్ర౨-౩౫ సిర౧-౩వ౨౧-౫౬ రా౪౨ త్యా౪-౨౩ శూన్యతిథిః ప్రదోషః భు౨-౨ చ౧౮
30 ౧౩ ౨౪ స॥ శ౨౬-౧౦ పున౭-౨౧ సా౪౧-౨౮ బ౨౬-౧౦ రా౧-౧౧ అహః౨౮-౪౬ స్వా౩౪౪౭-౩౭ సప్తమీతిథిః భు౨-౧౧ చ౨౦
31 ౧౪ ౨౫ అ॥ ఆ౨౯-౨౨ పుష్య౧౩-౧౧ శు౪౧-౧౩ కౌ౨౯-౨౨ రా౧౪-౪౬ అనధ్యాయః కుక్రాం-వై ప్ర౧౨-౩౮ నిర్గః ౨౭-౦ భు౨-
1 ౧౫ ౨౬ న॥ సో౩౧-౩ ఆశ్లేష౧౬-౫౪ శు౦౩౯-౩౬ తై౦-౨౭ రా౧౯-౩౦ త్యా౪-౧ భు౨-౩౩ చ౨౨ [౨౨ చ౨౧
2 ౧౬ ౨౭ ద॥ మ౩౨-౧౭ మ౧౯-౨౫ బ౩౭-౧౨౮౧-౫౪ రా౧౧-౧౩ త్యా౪-౫ భు౨-౪౪ చ౨౩ [భు౨-౫౪ చ౨౪
3 ౧౭ ౨౮ ఏ॥ బు౩౧-౪౬ పూ॥ ఫ౨౦-౪౨౨౩౭-౪౭ బ౨-౧ రా౧౦-౭ త్యా౪-౦ అహః ౨౮-౩౮ స్వా౪౪౬-౧౪ సర్వేషామేకాదశీ
4 ౧౮ ౨౯ ద్వా॥ గు౩౦-౧ ఉ॥ ఫ౨౮-౪౬ వై౨౯-౨౬ కౌం-౨౩ రా౧౨-౫౫ త్యా౩-౫౬ ప్రదోషః భు౩-౫ చ౨౫
5 ౧౯ ౩౦ త్ర॥ శు౨౭-౧౦ హ౧౯-౫౨౨౪-౧౩ గ౨౭-౧౦ రా౧౦-౩౭ నరకచతుర్దశీ యమతర్పణం మాసశివరాత్రిః భు౧-౧౫ చ౨౬
6 ౨౦ ౧ చ॥ శ౨౩ ౨౧ చి౧౭-౪౩ స్వా౧౮-౧౧ ధ౨౩-౨౧ రా౨-౩౩ త్యా౩-౪౮ అహః౨౮-౩౨ వి౫౧ శ్రీ॥ శ్రీ॥ పూర్ణజలగా౭
రవిః౨౫-౪౭ దీపావళిః భు౩-౨౬ చ౨౭ [క్రతంయమదీపదానంభు౩-౩౬ చ౨౮
7 ౨౧ ౨ అమా ● ॥ ఆ౧౮.౪౪ స్వా౧౪-౫౩ ఆయు౧౧-౩౪ నా౧౮-౪౪ ౨౮-౪ త్యా౩-౪౬ తిథిద్వయం స్వాత్యర్భగం కేదార

(Side labels: అక్టోబరు 1325; నవంబరు)

కుజః [౧౪	బ౧౬ చి౨౪॥ యాం బు౭, ౪౫	శుక్రః	౩ మం వి శా౧ శు౭, ౨౫
శు౩ సో పుష్య౩ శు౧౧,	౨ ఆ ప్రా॥ మం బు౪౫, ౧౨	శు౨ ఆ చిత్తా ౩ తులాయాం	౫ గు వి శా౨ శు౪౭, ౩౩
౯ ఆ పుష్య౪ శు౧౮.	౧౧౪ బు బుధవక్రత్యాగ౫౪ ౧౬	శు౬, ౨౫	౮ ఆ విశా౩ శు౨౭, ౫
బ౧౫ ఆశ్లేష శు౩౪,	౧౧౧౦ మం చి ౩ తు॥	యాం బు౪ మం చి౪ శు౪౬, ౪౨	౧౧ బు విశా౪ వృ శ్చిక శు౭, ౦
౭ శ ఆశ్లేష శు౮, ౧౦	౫౯. ౩౦	శు౭ శు స్వా౧ శు౨౬, ౪౮	౧౩ శు అనూ శు౩౧, ౨౬
౧౩ శ ఆశ్లేష శు౫౯, ౭	౩౦ ఆ చి౪ బు౩౭, ౩౧	శు౯ ఆ॥ స్వా౨ శు౭, ౪	శనిః
బుధః (౨౬	గురుః	౧౩ బు స్వా౩ శు౪౭, ౩౪	బ౧౫ శ వక్రారంభః౨౯,
శు౫ బు చి౪ వక్రీ బు౨౩,	శు౩ సో పూ॥ షా౩ శుం భేవక్రీ	౧౪ గు స్వా॥ యాం తుం, ౩౫	౧౧
౯ ఆ చి౩ వక్రీ బు౫౪, ౪౫	గురుః౧, ౨౧	బ౧౫ స్వా౪ శు౨౭, ౧౨	రాహుకేతుచారో నాస్తి

		శ
గు	బ౧౭ స్వా॥ బు శు౯ తులా॥ రవి బ౧౦ తులా॥ బు	కేతు
రా	శు౧ తులా॥ శు బ౧౧ వృ॥ శు శు౩ శువక్రి గురు	
	ర శు	బు

☞ అమృతాంజనము అనేక వేల యోగ్యతాపత్రములు పొందియున్నది.

8 ౨౨ ౩ శుప్రి॥ సో౧౩-౨౯వి౧౧-౨౫సా౪-౨౩శో౫౨-౩౩బ౨౮-౩౯ది౨౦-౪౬నక్తా॥ యమ౨చంద్రో॥ ఉత్తరశృంగః భు౪-౩౬

9 ౨౩ ౪ ద్వి॥ మ౭-౪౭ అనూ౭-౩౧ అ౪౮-౪౪కా౭-౫౭ది౨౦-౩౩ అహః౨౮-౨౬వి౨రవిః౪౩-౪౬క-వేభు౩-౫౭చ౧

10 ౨౪ ౫ తృ బు౧-౫౨ విష్యం౫౪-౧జ్యే౩-౨౩మూ౫౫-౪౮ను౪౧-౧౦౫౧ ౫౨౯-౨౭-౫ప్రదోషః త్రిలోచనగౌ॥ నాగచతుర్థి

11 ౨౫ ౬ చ॥ గు౫-౧పూ షా౫౫-౫౯౩౩-౨౫బ౨౨ ౫౭ది౨౧ ౩౨త్యా౩-౪౪భు౪-౧౮చ౩ [శ్రీ-వేభు౪ ౮చ౨

12 ౨౬ ౭ ప॥ శు౪౪-౩౫ఉషా౫౧-౨౬శూ౨౫-౪౯కా౧౭-౧౮ది౧౩-౫౨ ప్రదోషాభావః వహ్ని పూజాభు౪-౨౯చ౪

13 ౨౭ ౮ స॥ శ౩౯-౪౪శ్ర౪౮ ౨౪౫౦౧౮-౪౨౫౧౨-౯ది౦-౫౫రా౨౯-౪౫అహః౨౮-౧౮వి౩౧-౪౭ సావిత్రీకల్పః సావిత్రీ

వ్రతం అగిరిపల్లి శోభనాచలపతిస్వామినాం ధ్వజారోహణం శ్రవః౨౫-౮నిగ్రహః౪౦-౧భు౪-౩౯చ౫

14 ౨౮ ౯ అ॥ ఆ౩౫-౩౭ధ౪౬-౪వ్య౧౨-౭ ధ౭-౪౦ శేషః౧-౫౧ పునస్త్యాజ్యాభావః-గోష్టమి కు-శేగ-వేదే-పభు౪-౫౦చ౬

15 ౨౯ ౧౦ న॥ సో౩౨-౨౪శ౪౪-౫౦వృ౬-౧౫శా౪-౦ది౩-౪౨త్యా౩-౫౫కృతయుగాదిః అమృతయోగః భు౫-౦చ౭

16 ౩౦ ౧౧ ద॥ మ౩౦-౨౪పూభా ౪౪-౨౩వ్యా౧-౬హా౫౫-౨౯త్రై౧-౨౪ది౦-౪౩త్యా౩-౫౮అహః ౨౮-౧౨వి౪ వృశ్చికేరవిః

౯-౩౧ త్రేతాయుగాంకః హరిపదపుణ్యకాలః పూర్వం౧౬ సత్యవరతీర్థానాం పు॥ రం బ్రహ్మయోగః భు౫-౧౧చ౮

17 ౧ ౧౨ ఏ॥ బు౨౯,౨౨ఉభా౪౫,౨౦వ౫౩,౧౪ఫ౨౯,౨౨ది౮ ౪౫త్యా౪,౩ సర్వేషా మేకాదశీ బోధనైకాదశీ తులసీవ్రతో

ద్యాపనం వేదనిధితీర్థానాంపు॥ కల్యాణోత్సవః భు౦-౭చ౯ [వ్రతంభు౦,౧౮చ౧౦

18 ౨ ౧౩ ద్వా॥ గు౨౯,౪౧శ౪౭,౨౨౪౫౦,౫౮బా౨౯,౪౧౬ ౨౧త్యా౪,౮స్వాయంభువమన్వాదిః ఉభయప్రదోషః క్షీరాబ్ధి

19 ౩ ౧౪ త్ర॥ శు౩౧,౧౭అశ్వ౫౦,౪౫వ్య౯,౪౪కాం,౨౯రా౧౨,౫౦అహః౨౮,౬అనూ౧రవిః౩౭,౫భు౦,౨౯చ౧౧

20 ౪ ౧౫ చ॥ శ౩౪,౧౦భ౫౫,౧౬వ౪౯,౨౧౫౨,౪౩ది౧౬,౩౩అనధ్యయనకైకుంఠచతుర్దశీ యమదీపంకు వే॥ ర వేభు౦,౪౧

21 ౫ ౧౬ పూ ○ ఆ౩౮,౨కృ౬౦,౯వ౪౯,౪౮భ౬,౬రాం,౬త్యా౪,౨జ్వాలాతోరణం, కేశబంధనగౌరీవ్రతం ధాత్రీపూజా మహా

కార్తికీ శోభనాచలపతిస్వామినాం రథోత్సవః భుం,౫౨చ౧౩ (త్సవః భు౧,౩చ౧౪

22 ౬ ౧౭ కృ॥ ప్ర॥ సో౪౨,౫౫కృం,౫౭శి౫౦,౫౫బా౧౦,౨౯రా౧౭ ౫అహః౨౮,౨అనూ౨రవిః౫౪,౨౧యాగకాలః అవభృథో

23 ౭ ౧౮ ద్వి॥ మ౪౭,౪౭రో౭,౯సి౫౨,౯తై౧౫,౨౧ది౨౨,౪౦త్యా౪,౨౬చాతురాస్యదితియ్యాదీపోత్సవః భు౧,౧౪చ౧౫

24 ౮ ౧౯ తృ॥ బు౫౩,౪౧మృ౧౩,౪౦సా౫౩,౩౯వ౨౦,౪౪రా౮,౫౩త్యా౪,౨౫ధనురయనం ౫౯,౨౨దగ్ధః ఉద అమృతయోగః

విద్యానిధితీర్థానాంపు॥ భు౧,౨౬చ౧౬

25 ౯ ౨౦ చ॥ గు౫౮-౪౬ఆర్ద్ర౨౦-౪శు౫౪-౩౭బ౨౬-౧౩రా౨౬-౭త్యా౪-౨౪ప్రదోషః వంశ్రయోగః భు౧-౩౭చ౧౭

26 ౧౦ ౨౧ పం॥ శు౬౦-౧౦పున౨౬-౫౯శుభ౦౫౫-౧౦కా౨౯-౨౩రా౧౯-౩౯అహః౨౭-౫౪అనూ౩రవిః౧౧-౧౮వైధృ౪-౨౮

27 ౧౧ ౨౨ ష॥ శ౨-౫౩పుష్య౩౦-౫౩బ్ర౫౫-౧తై౨-౫౩త్యాజ్యాభావః భు౨-౦చ౧౯ (నిర్గమః౨౨-౨౦భు౧ ౪౮చ౧౮

28 ౧౨ ౨౩ స॥ ఆ౬-౮ఆశ్లే౩౫-౮ఐ౫౩-౫౩వ౬-౮ది౫-౯త్యా౪-౧౭ప్రదోషః భు౨-౧౧చ౨౦

29 ౧౩ ౨౪ స॥ సో౮-౧౩మ౩౮-౦వై౫౧-౪౭వ౮-౧౩౬-౩౪త్యా౪-౧౨రా౩౦-౪౦త్యా౩-౬అహః౨౭-౫౨అనూ౪రవిః ౨౮-

౩ ఇంద్రసావర్ణికమన్వాదిః ఉభయోః త్యాజ్యయః క-కార్తిభు౨-౨౧

30 ౧౪ ౨౫ అ॥ మ౮-౫౩పూఫ౩౯-౩౪వి౪౮-౪౨కా౮-౫౩శేషః౨-౩౭రా౨౯-౫౦త్యా౪-౧౪-వేరం పభు౨-౩౩చ౨౨

1 ౧౫ ౨౬ న॥ బు౮-౨౫ఉఫ౩౯-౫౬ప్రీ౪౪-౩౮గ౮-౨౫శేషః౧-౪౧ పునస్త్యాజ్యాభావః భు౨-౪౫చ౨౩

2 ౧౬ ౨౭ ద॥ గు౬-౪౨హ౩౯-౭ఆయు౩౯-౩౦భ౬-౪౨ది౦-౩౯రా౩౦-౪౭అహః౨౭-౪౮జ్యేం౮౪౪-౩౫భు౨-౫౬చ౨౪

3 ౧౭ ౨౮ ఏ॥ శు౩-౫౧చి౩౭-౧౮సౌ౩౩-౪౦హ౩-౫౧శేషః౨-౨౭రా౨౨-౫౨త్యా౩-౪౯సర్వేషామేకాదశీ భు౩-౮చ౨౫

4 ౧౮ ౨౯ ద్వా॥ శ౦-౪ఏవ్యం౫౫-౩౩స్వా౩౪-౩౭శో౨౭-౯తైం-౪రా౨౦-౪ప్రదోషః శనిత్రయోదశీ భు౩-౧౯చ౨౬

5 ౧౯ ౩౦ త్ర॥ చ॥ ఆ౫౦-౧౮వి౩౧-౧౬ఆ౨౦-౧౨౫౨-౫౫రా౧౨-౫౧త్యా౩-౪౪ అనధ్యయన త్రయం మాసశివరాత్రిః ఉత్పాతయో

గః పద్మనాభతీర్థానాం పు॥ భు౩-౩౦చ౨౭ (వారవ్రతం భు౩-౪౨చ౨౮

6 ౨౦ ౧ అమా ● ॥ సో౪౪-౩౪అనూ౨౭-౨౫సు౧౨-౩౫చ౧౭-౨౬రా౧౨-౪౮అహః౨౭-౫౩జ్యే ౨౪ః౨-౩౧ అమా సోమ

శూలం౨ జాల.

కుజః	౭౧సో॥ ౨బు౫౫-౧౨	గురుః	౭౩బు జ్యే౪శు౨౪-౨౩				
శు౭శ॥ ఆశ్లేశు౧౭.౩౯	౭౩బు॥ వి౩బు౫౯-౦	శు౧౧బు॥ గురువక్రత్యా	౫శమూ౧ధను షీశు౪-౨౧		శుకు	ర	శ
౧౫ఆమ౧సిః శు౨౩-౧౮	౫శు॥ ప్రాగస్తంబు౩౩-౦	౫౭ ౫౩.౫౭	౭సో-మూ౨శు౪౨-౫౭				
బుధం॥ మ౨శు౧౫-౩౫	౫శు వి౪వృశ్చికబు౧౬-౪౦	శుక్రచారః	౧౦గు॥ మూ౩శు౨౭-౬	గు	శు౧౪వృ॥ రవిః	కే	
బుధః	౩౭సో॥ అనూ౧బు౧౪-౪౦	శు౧సో॥ అనూ౨శు౨౬-౯	౧౪ఆమూ౪శు౧-౩౯		శు౧౫సింహబుః		
శు౩బు॥ స్వాతీ౧బు౪.౧౨	౯బు॥ అనూ౨బు౧౨-౧౯	౫గు॥ అనూ౩శు౭-౧౮	శనిచారః	రా	౭౫వృశ్చి కేయు	కు	
౭శ॥ స్వా౨బు౧౫-౩౨	౧౧శు॥ అనూ౩బు౨-౫౦	౭శు॥ అనూ౪శు౪౫-౧౮	౫శపున౨వక్రిశ౪౭-౧౬		బ౫ధ॥ శుక్రః		
౧౦మ॥ స్వా౩బు౨-౨౬	౧౨శ॥ అనూ౪బు౫౯-౩౫	౧౦మం॥ జ్యే౧శు౨౫-౩౭	రాహుకేతుచారః	శు	బు		
౧౨గు॥ స్వా౪బు౨౮-౪	౩౦సో॥ జ్యే౧బు౫౬-౩౮	౧౩జ్యే౨శు౫-౩౫	శు౧౨శు॥ వ్రకౌ రాహుః ఆ				
౧౪శ॥ వి౧బు౪౬-౧౨		౧౫ఆ॥ జ్యే౩శు౪౪-౩౮	శ్లే౧కేతుః౪౭-౫౬				

అష్టతాంజనము అన్నిచోట్ల దొరకగలదు. వెల 0-8-0 లు.

7 ౨౧ ౩ శు॥ ప్ర॥ ను౩౭-౫౦ శ్వే౨౩-౧౧ పూ౪-౪౯ శూ౫౨-౭౬౧౧-౩౭ త్యాజ్యాభావః యోగకాలః ధ్రువాంశే-వేభు౩-౫౩-చ౨౯

8 ౨౨ ౪ ద్వి॥ బు౩౨-౪౩ మూ౧౯-౦౫౮౯-౧ శా౫-౪౨౭౧౫-౭౩ రా౧౩-౪౧ చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః భు౪-౪౬౩౦

9 ౨౩ ౫ తృ॥ గు౨౬, ౫౯ పూషా౧౫ ౩౧౪౧, ౨౧౬౬, ౫౯ రా౭ ౯ అహః౨౭, ౪౪ జ్యే౩ రవిః౧౭, ౭ ప్రదోషః భు౪, ౧౫చ౧

10 ౨౪ ౬ ॥ శు౨౧, ౩౯ ఉ షా౧౧, ౧౫ధృ౩౪, ౪ భ౨౧, ౩౯౭౨౦, ౪౪ త్యా౩, ౪౭ తిథిద్వయం పంచమీతిథిః అపరాహ్ణః ౦, ౩౩వ
రచతుర్థి దూర్వాచతుర్థి ఆనందయోగః భు౪, ౨౭చ౨

11 ౨౫ ౭ శ॥ శ౧౬ ౫౫ శ్ర౮, ౯ వ్యా౨౭, ౧౫ బా౧౬, ౫౫౭౧౭, ౪౪ త్యా౩, ౫౦ షష్ఠీతిథిః అపరాహ్ణః ౦, ౧౬ కుజోత్సవ భు౪, ౩౭చ౩

12 ౨౬ ౮ ఆ॥ ఆ౧౨, ౫౪ ధ౫, ౪౧ హ౨౧, ౪ తై౧౨, ౫౪౭౩, ౧౩ త్యా౩, ౫౩ అహః౨౭, ౪౦ జ్యే౪, రవిః ౩౭, ౫౭ ప్రదోషః మహా
ఉసుబ్రహ్మణ్యషష్ఠి భు౪, ౪౯చ౪

13 ౨౭ ౯ సో॥ సో౯, ౫౦ శ౪, ౯వ౧౫, ౩౭ష౯, ౫౦౭౧౯, ౫౯ ఉపయోనధ్యాయః మిత్రసప్తమీ కాలభైరవాష్టమీ భు౫, ౦చ౫

14 ౨౮ ౧౦ అ॥ మ౭, ౫౧ పూభా౩, ౩౨౭౧౧, ౩బ౭, ౫౧౭౨౭, ౪౦ త్యా౪, ౨ ప్రశయకల్పః అమృతయోగః భు౫, ౧౨చ౬

15 ౨౯ ౧౧ న॥ బు౭, ౩ ఉ భా౪, ౧౦వ౭, ౨౫ కౌ౭, ౩ రా౭, ౨౮ అహః౨౭, ౩౮ మూ౧౯ ధనుషీ రవిః౪౮, ౪౨ నందా ధనుర్మాసారంభః

16 ౧ ౧౨ ద॥ గు౭, ౩౩ రే౬, ౧౫౪, ౪౫౯౭, ౩౩ రా౩౦, ౪౯ త్యా౪, ౧౨ షడశీతిముఖః భుం, ౨చ౮ (ఉత్పాతభు౫, ౨౩చ౭

17 ౨ ౧౩ ఏ॥ శు౯, ౨౦ అశ్వ౯, ౭వ౩, ౪ధ౯, ౨౦ శేషః౨, ౪౯ రా౭, ౧౪ సర్వేషాం౧౧ సర్వైకాదశీ తిథీర్నాంప్ర॥ భు౦, ౧౩చ౯

18 ౩ ౧౪ ద్వా॥ శ౧౨. ౩౦భ౧౩, ౨౪ శి౨, ౨౦బా౧౨, ౩౦రా౧౮, ౧౬ ప్రదోషః శనిత్రయోదశి, మత్స్యద్వాదశీవ్రతం, వేభు౦, ౨౪

19 ౪ ౧౫ త్ర॥ ఆ౧౬, ౨౬ కృ౧౮, ౪౨ సి౨, ౩౦ తై౧౬, ౮ త్యాజ్యాభావః అహః౨౭, ౩౬ మూ౨ రవిః౪, ౨౫ చతుర్దశీతిథిః అనధ్యయన
చతుష్టయం హనుమద్వ్రతం, జలశయనవ్రతం దత్తాత్రేయజయంతిః రఘునాథతీర్థానాంప్ర॥ భు౦, ౩౫చ౧౧

20 ౫ ౧౬ చ॥ సో౨౧, ౨౦ రో౨౪, ౪౬ సా౩, ౩౯ వ౨౧, ౨౦౧౨, ౪౪రా౧౨, ౪౩ పూర్ణిమా తిథిః పాషాణచతుర్దశీ భు౦, ౪౬చ౧౨

21 ౬ ౧౭ భూ ◯ ॥ ను౨౬, ౪౪ మృ౩౧, ౧౬శు౨, ౨౭బ౨౬, ౪౫ రా౨౭, ౦ త్యా౪ ౨౫ పూర్ణిమా తిథిః భు౦ ౫౭చ౧౩

22 ౭ ౧౮ కృ॥ ప్ర॥ బు౩౨, ౮ ఆర్ద్ర౩౭, ౪౪ శు భం౫-౪౭కౌ౩౨, ౮ త్యాజ్యాభావః అహః౨౭-౩౨ మూ౩౪౯, ౫౪ భు౧, ౯

23 ౮ ౧౯ ద్వి॥ గు౩౭, ౧౧ పు౪౩, ౫౩ బ్ర౬, ౪౮ తై౪, ౩౯౭౧౦, ౪౭ త్యా౪, ౨౪-శు౪౪ అమృతయోగః భు౧-౭౦చ౧౫

24 ౯ ౨౦ తృ॥ శ౧, ౨౭ పుష్య౪౯, ౧౩౭౭, ౧౩౯, ౧౬ ది౫, ౪౦ త్యా౪, ౨౧ ప్రదోషాభావః మకరాయనం౨౭, ౧౫ సిచాహ
౨౭, ౩౦ సర్వమునీనాం ప్రణీతానదీవృశ్చికప్రవేశః ౪౬, ౫౭ ఉత్పాతయోగః భు౧, ౩౨చ౧౬

25 ౧౦ ౨౧ చ॥ శ౪౪-౪౧ ఆశ్రే౫౩-౩౫ వై౭-౩౩ బ౧౩-౧౭౩-౩౩ అహః౨౭-౩౦ మూ౪౮౩౫-౬ ప్రదోషః అమృత॥ భు౧-౪౩

26 ౧౧ ౨౨ ప॥ ఆ౪౬-౪౩ మ౫౬-౪౬ ౬౪౮కా౧౫-౪ ౨౫-౧౧ త్యా౪-౧౨౫-క్రౌంజ్వాలాముఖీయోగః భు౧-౫౫చ౧౮

27 ౧౨ ౨౩ ష॥ సో౪౭-౧౮ పుష్య౮-౪౫ ప్రీ౪-౫౮౫౧౭-౦౧౭-౨౫ త్యా౪-౮ ప్రదోషాభావః భు౨-౬చ౧౯

28 ౧౩ ౨౪ స॥ మ౪౬-౫౩ ఉఫ౯-౨౨ అయు౨-౧౨ సా౫౬-౪భ౧౭-౫౧౬-౫౬ త్యా౪-౨ అహః౨౭-౩౪ పూషా౧ రవిః౫౦-౩౪
త్రిస్పృక్ ప్రదోషః అమృతయోగః భు౨-౧౮చ౨౦ (చ౨౧

29 ౧౪ ౨౫ అ॥ బు౪౫-౧౫ హ౫౮-౪౬ శో౫౩-౫౭ బా౧౫-౫౭౦-౯ త్యా౩-౫౭ అనధ్యాయః బుధాష్టమీ ఆనందయోగః భు౨-౨౯

30 ౧౫ ౨౬ న॥ గు౪౨-౫౬౫౭-౧౧ అ౪౮-౨౧ తై౧౩-౩౩౨౧౮-౧౫ త్యా౩-౫౩ భు౨-౪౧చ౨౨

31 ౧౬ ౨౭ ద॥ శు౩౮-౧౦ స్వా౫౪-౪౦ శు౪౨-౪౨ వ౧౩-౧౫౦-౩౫ త్యా౩-౪౯ భు౨-౫౨చ౨౩ (భు౩-౪చ౨౪

1 ౧౭ ౨౮ ఏ॥ శ౩౩-౩౦ వి౫౧-౧౬ ధృ౩౫-౪బ౮-౫౭౭౭-౫౨ త్యా౩-౪౬ అహః౨౭-౩౪ పూషా౨ రవిః ౬-౩ సర్వేషామేకాదశీ

2 ౧౮ ౨౯ ద్వా॥ ఆ౨౮-౧౪ అనూ౪౭-౩౯ శూ౨౭-౪౧ కాం-౫౨౭౦-౩౨ పుదోషః కూర్మద్వాదశీ దగ్ధః ఉ మృత్యుః౩-౧౫చ౨౫

3 ౧౯ ౩౦ త్ర॥ సో౨౨-౩౪ జ్యే౪౩-౩౪౫౦౯-౫౯ వ౨౨-౩౪౭౦-౮ త్రయోదశీతిథిః అనధ్యయన్మాసశివరాత్రిః భు౩-౨౭

4 ౨౦ ౧ చ॥ మ౧౬-౪౦ మూ౩౯-౨౬ వృ౧౨-౩౭ శ౧౬౪౦ రా౮-౨ త్యా౩-౪౩ అహః౨౭-౪౦ ఉతిథిద్వయం చతుర్దశీతిథిః పూషా
౩ రవిః-౨౧-౨౭ అపరాహ్ణః-౪శ వేభు౩-౩౮చ౨౭ (దియోగ కాలః రాత్రింభు౩-౪౯చ౨౮

5 ౨౧ ౨ ఆమా [illegible] బు౧౦-౪౮ పూషా౩౫-౧౪ ధృ౪-౧౨ వ్యా౫౧-౫౨ నా౧౦-౪౮౧-౫౫ త్యా౩-౪౫ రా౨౬ - ౧౫ త్యా౩-౪౪

కుజః	౧౨ శమూ౩ ఔ౩౦-౨౮	ధః౩౪-౪౦	౯ బుపూషా౪ కు౫-౪	గు			శ
కు౫ శమ౩ శు౯-౫౨	౧౪ సో మూ౪ బు౨౫-౩౭	౧౩ సో ఉషా౩ బు౪౩-౩౫	౧౧ గు ఉషా౧ శు౪౧-౫౯				
బ౫ ఆమ౪ శు౪-౩౫	౭౧ మపూషా౧ బు౨౧-౨౬	౩౦ బు ఉషా౩ బు౫౭-౫	౧౪ సో ఉషా మకరే శు౦-౨౩		శు ధనుషీ రవిః		
బుధః	బ౩ గు పూషా౨ బు౨౦-౪౭	గురుః	[౫౨] బ౨ గు ఉషా౩ శు౪౦-౩౭		శు ౭ ధనుషీ బు		కే
కు౨ బు జ్యే౨ బు౫౦-౫౭	౭౫ ఆపూషా౭ బు౨౨-౨౩	బ౩ శు పూభా౪ మీనే గు ౪	౫ ఆ ఉషా౪ శు౨౧-౫౦		బ౧౧ మకరే బు		
౪ శు జ్యే౩ బు౫౦-౩౬	బ౭ మపూషా౪ బు౨౦-౩౭	శుక్రః	[౬] ౮ బు శు౧ శు౦-౩౬		బ౩ మీనే గురుః		
౬ అజ్యే౪ బు౪౫-౩౭	౭ మకశ్చాదః దయం౧౪-౪	శు౧ ను పూషా౧ శు౪౧-౩౨	౧౦ శు క్ర౨ శు౩౨-౧౪	రా	శు౧౪ మకరే శు		కు
౮ మమూ౧ ధ॥ బు౩౯-౨౧	౯ గు ఉషా౧ బు౨౧-౪౭	[౮] ౪ శ పూషా౨ శు౨౧-౨౩	౧౩ సో క్ర౩ శు౧౮-౨౬				
౧౦ గుమూ౨ బు౩౨-౧౧	౧౧ శ ఉషా ౨ మకరే బు	౭ సో పూషా౩ శు౯-౫౦	శు రా కే చారః నాస్తి	బుశు	౪		

అమృతాంజనము తేలుబాధను తీసివేయును. వెల 0-8-0 లు.

6 ౨౨ | ౩ శు॥ పు॥గు౫-౮ఏవ్య౫౪-౩౩ఉషా౩౧-౨౪హ౪౮-౫౫బ౫-౮రా౧౩-౯చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః భు౪-౧౬౯
7 ౨౩ | ౪ శ॥శు౫౫-౧శ౨౯-౬౪౧-౫౬ౘైం-౪రా౯-౫౫అహః౨౭-౪౨పూషా౪రవిః౩౬-౫౨ఉ-వేభు౪-౧౨చ౧
8 ౨౪ | ౫ చా॥శ౫౧-౪ధ౨౫-౨౭స౩౫-౪౦శ౨౩-౨రా౧౫-౧౨త్యా౩-౫౨ప్రదోషః అమృతయోగః భు౪-౨౩చ౨
9 ౨౫ | ౬ పా॥అ౪౭-౯శ౨౩-౪౧వ్య౨౯-౫౨బ౧౯-౩౬రా౧౧-౪౪త్యా౩-౫౬భు౪-౩౫చ౩ (భు౪-౪౭చ౪
10 ౨౬ | ౭ మ॥సో౪౬-౧౭పూభా౨౨-౫౪వ౨౫-౦కా౧౭ ౧౩రా౯-౧౬అహః౨౭-౪౪ ఉషా౧ రవిః ౫౨-౧౮ ప్రదోషాభావః
11 ౨౭ | ౮ పు॥మ౪౫-౩౫ఉభా౨౩-౧౫ప౨౧-౧౨౧౫.౫౫రా౨౬-౧౫త్యా౪-౬ప్రదోషః అమృతయోగః భు౪-౫౭చ౫
12 ౨౮ | ౯ అ॥బు౪౬-౩౦రే౨౪-౪౭శ౧౭-౫౯ఫ౧౫-౨త్యాజ్యాభావః అనధ్యాయః ఉత్పాతయోగః భు౫-౮చ౬
13 ౨౯ | ౧౦ వ॥గు౪౮-౨అశ్వ౨౭-౪౦సి౧౬-౩బా౧౨-౫౯౧౭-౧౧త్యా౪-౧౧రా౨౫-౨౬త్యా౪-౧౬భు౫-౨౦చ౭
14 ౩౦ | ౧౧ ద॥శు౫౧-౯భ౩౧-౪౦సా౧౫-౦తై౧౯-౪౧త్యాజ్యాభావః అహః౨౭-౪౮ఉషా౨ మకరే రవి ౭-౫౦ ఉత్తరాయణ

పుణ్యకాలః ౨౦ఘ॥ప-కు-వేభు౫-౩౧చ౮ (నాథస్వామి శామస్వామ్యయనోత్సవః భు ౦-౮చ౯

పుష్యబహుళం

51 ౧ | ౧౨ ఏ॥శ౫౫-౩౦కృ౩౬-౪౪శు౧౪-౫౧వ౨౩-౨౪ది౪-౧౨త్యా ౪-౨౦ వైవతమన్వాదిః స్మార్తవైకాదశీ గొల్లపల్లి రఘు

16 ౨ | ౧౩ ద్వా॥ఆ౬౦-౦రో౪౨-౩౯శు౧౫-౩౧౭౨౮-౧౨౦-౪౦త్యా౪-౨౩రా౩౦-౨౦త్యా౪-౨౬యతీనాం మధ్వరామాను

జైకాదశీ ప్రదోషాభావః కూర్మద్వాదశీ వేదగ్ధయోగః మధురకవితీర్థానాం పు॥ భు౦-౧౯చ౧౦

జనవరి 17 | ౩ | ౧౪ | ద్వా॥సో౦-౪౧మృ౪౯-౧౨బ౧౬-౩౦బా౦-౪౧శేషః౨-౩౬అహః౨౭-౫౦ఉషా౩రవిః౨౩-౨౯ ప్రదోషః భు౦-౨౯

18 | ౪ | ౧౫ | త్ర॥మ౬-౮ఆర్ద్ర౫౫-౪౪ఐ౧౭-౫౦తై౬-౮ది౧౨-౨౯త్యా౪-౭౬అనధ్యాయనచతుష్టయం భు౦-౪౦చ౧౨

19 | ౫ | ౧౬ | చ॥బు౧౧-౩౧పు౬౦-౦వై౧౯-౫౭౧౧-౩౧రా౨-౦త్యా౪-౨౫పూర్ణిమాతిథిః భు౦-౫౧చ౧౩ (౧-౧చ౧౪

20 | ౬ | ౧౭ | పూ○ గు౧౬-౩౫పు౧-౫౭వి౧౯-౫౯బ౧౧-౧౯౨౩-౪౬అహః౨౭-౫౪ఉషా౪రవిః ౩౯-౧౪ ప్రతిపత్తిథిః భు

21 | ౭ | ౧౮ | కృ॥ పు॥శు౨-౩౫పుష్య౭-౨౫ప్రీ౨౦-౧౬కా౨౦-౩౫రా౧౩-౫౬శూన్యతిథిః యోగకాలః ఉత్పాతయోగః భు౧-౧౨చ

22 | ౮ | ౧౯ | ద్వి॥శ౨౨-౨౯ఆశ్లే౧౧-౫౮ఆ౧౯-౪౫౨౨-౨౭రా౧౫-౪౪ద్వితీయాతిథిః కుంభాయనం ౨-౧ శుక్రా భు ౧-౨౩

23 | ౯ | ౨౦ | తృ॥ఆ౨౫-౩౩మ౧౫-౨౨సా౧౮-౧౯భ౨౫-౩౩రా౮-౧౦అహః౨౭-౫౬ ప్రదోషః శ్రవణః౫౫-౧భు౧-౩౩చ౧౭

24 | ౧౦ | ౨౧ | చ॥సో౨౫-౫౭పూఫ౧౭-౩౨శో౧౬-౩శా౨౫-౫౭రా౬-౩౮త్యా౪-౩ప్రదోషాభావః భు౧-౪౩చ౧౮

25 | ౧౧ | ౨౨ | ప॥ మ౨౫-౨౮ఉఫ౧౮-౨౯అ౧౨-౨౮తై౨౫-౨౮రా౧౧-౨౧త్యా౩-౫౯దగ్ధః భు౧-౫౪చ౧౯

26 | ౧౨ | ౨౩ | ష॥బు౨౩-౨౯హ౧౮-౧౨సు౮-౧౧వ౨౩-౨౯రా౯-౪౧ప్రదోషః ఆనందయోగః సత్యకామతీర్థానాం పు॥ భు౨-౪

27 | ౧౩ | ౨౪ | స॥గు౨౦-౩౨చి౧౬-౫౨ధృ౨-౫౭శూ౫౪-౧౩బ౨౦-౩౨రా౨-౧౫త్యా౩-౫౧అహః౨౮-౪తిథిద్వయంతిస్పృక్కు

శ్రవణః౧౧-౨౨అనధ్యాయనద్వయం॥ భు౨-౧౬చ౨౧ (భు౨-౨౬చ౨౨

28 | ౧౪ | ౨౫ | అ॥శు౧౬-౩౨స్వా౧౪-౩౭గ౫౦-౨౪కా౧౬-౩౨ః౭-౫౬త్యా౩-౪౮నవమీతిథిః భీష్మతర్పణం దగ్ధః పాతాభావః

29 | ౧౫ | ౨౬ | న॥శ౧౧-౫౧వి౧౧-౩౯వృ౪౩-౧౧గ౧౧-౫౧ది౨౧-౩త్యా౩-౪౫దగ్ధః భు౨-౩౮చ౨౩ [చ౨౪

30 | ౧౬ | ౨౭ | ద॥ఆ౬-౩౬అనూ౮-౨వృ౩౫-౨౭భ౬-౩౬ది౨౧-౭అహః౨౮-౧౦శ్రవణః౨౬-౩౮స్మార్తైకాదశీ వృద్ధుష్ణః భు౨-౪౭

31 | ౧౭ | ౨౮ | ఏ॥సో౦-౫౭ఏవ్య౦౫౪-౮జ్యే౪-౩మూ౫౫-౫౪వ్యా౨౭-౪౨శా౦-౫౭రా౨౮-౧త్యా౩-౪౩ మధ్వరామానుజైకాదశీ

ఉభయప్రదోషః ఆకి-పల్లెశోభనా॥ స్వామినామధ్యయనోత్సవః భు౨-౨౭చ౫

1 | ౧౮ | ౨౯ | త్ర॥మం౪౮-౩౬పూషా౫౫-౪౭హ౯-౫౨౧-౫౦౭౧-౧౬త్యా౩-౪౩శ-శేభు౩-౮చ౨౬

2 | ౧౯ | ౩౦ | చ॥బు౪౩-౨౫ఉషా౫౧-౫౨వ౧౨-౭భ౧౬-౦౭౧౪-౨౭త్యా౩-౪౪అహః౨౮-౧౬ శ్రవణః౪౪-౧౦ అనధ్యాయః త్ర

యం మాసశివరాత్రిః విద్యాధీశతీర్థానాం పు॥భు౩-౧౭చ౨౭

3 | ౨౦ | ౧ | అమా● గు౩౮-౬శ్రవ౪౮-౨౦ సి౪-౩౧వ్య౫౨-౪౪చ౧౦-౪౫౭౧-౬త్యా౩-౪౫రా౨౯-౩౧త్యా౩-౪౮ విశ్వనాథ

స్వామినాం ప్లవోత్సవః శు-వేపురందరదాసానాంపు॥భు౩-౨౯చ౨౮

కుజః	౧౨ఆశ్లే ౪ బు౩౧-౩౫	శుక్రః	౭గుశ౪శు౩౯-౨	
శు౮బు కుజ వక్రారంభః	బ౨శ ధ౧ బు౧౨-౫	శు ౧ గు శ్రశు౨-౪౦	౧౦ఆపూ భా౧శు౧౬-౬	
౦-౪౩	౭ గు బుధవక్రారంభ ౩-౦	౪శ ధ౧శు ౪౪-౨౨	౧౪బుపూ భా౨శు౫-౫౭	
౭బుమ ౩వ క్రీశు౫౭-౩౪	౧౦ ఆప॥ దస్తః బు౧౬-౧	౭ మధ౨శు ౨౪-౩౭	శనిః	
౮ బ శమ౨వక్రీశు౫౬-౪౨	౧౩ మశ్రవక్రీబు౩౨-౨౨	౧౦ శుధ౩శు ౬-౪౭	శు౬ సో పుష్య ౧ వక్రి శనిః	
బుధః	గురుః	౧౨ఆధ౪శు౪౮-౩౫	౨౧-౧	
శు ౪శ శ్ర౧బు౪౮-౩౦	శు ౧౨ఆఉభా౧బుజ్వీగు	౧౪మశ౧శు౩౦-౩౦	రాహుకేతుచారః	
౭మంశ్ర౨బు ౫౩-౩౫	౩-౫౯	బ౨శశ౨శు౧౨-౪౭	శు౧౫బుశ్ర౧రాహుః	
౯ గుశ్ర౩బు౩౭-౪౦		౪సోశ౩శు౫౫-౨	పుష్యే౪ కేతుః౪౭-౪౫	

గు		శ
శు	శు౧౦మకరేర	కే
	శు౧౦కుంభే	
రా ర	శుక్రః	శు
బు శు		

అమృతాంజనము తలనొప్పులకును అన్నినొప్పులకును మంచిమందు

4 ౨౧ ౭ శు॥ ప్రా॥ శు౩౩-౨౮ధ౪౫-౩౦॥౫౦-౩౭౬౫-౫౭ శేషః౧-౩౯ పునస్స్నానాభ్యాం వః। యోగకాలః ఘ౩-౩౯-౨౯
5 ౨౨ ౩ ద్వి॥ శ౨౯-౩౭శ౪౩-౪౭షర౪-౪౪ బా౧-౩౬౨-౫౯ త్యా౩-౫౩ రా౩౧-౨౧౧ క్రోధనయుం వసుశ్చాంభు౩౫-౦ వ౩౦
6 ౨౩ ౪ తృ॥ ఆ౨౭-౫౧ పూభా౪౨-౩౧శ౩౯-౩౫॥౨౬-౫౧ శేష౩ ౨౧ పునస్స్నానాభ్యాం ప్రదోషః అనంగత్రయోదశ అహః౨౮-౨౪ధ౧:వి౧-౫౫ సిద్ధేశ్వరస్వామి వాం పనోత్సవః ఘు౪-౦౧౧
7 ౨౪ ౫ చ॥ సో ౨౫-౧ఉ భా౪౨-౩౫సి౫-౨౩ ధ౨౫-౧౬-౩౩ త్యా౪-౦ ప్రదోషాభావః సోపపదంవరచతుర్థీపుండగతుర్థి ఘు౪
8 ౨౫ ౬ పం॥ మ౨౪-౨౩ రే౪౩-౫౨సా౩౨-౭ బా౨౪-౨౩౬౧౩-౧౪ త్యా౪-౫ము వసంతపంచమీవసంతోత్సవః ఘు౪-౨౨-౩
9 ౨౬ ౭ ష॥ బు౨౫-౫ అశ్వ౪౬-౨౭శు౨౯-౫౫-౫౭౭-౩౩ అహః౨౮-౨౮ధ౨క౧౭-౫౨ ప్రదోషమృత్యుఘు౪-౩౨ చ౪
10 ౨౭ ౮ స॥ శు౨౭-౫ధ౫౧-౧౦శు౨౮-౩౨వ౨౬-౫౭౧౦-౫౬ త్యా౪-౧౫ ప్రదోషాభావః వైవస్వతమన్వాదిః సూర్యచంద్రవ్రతం అభోజ్యార్క్రవ్రతం ఈశ్వరోఫనా... ఘు౪-౪౨౫
11 ౨౮ - అ॥ శు౩౦-౫౦ కృ౫౫-౨౭౨-౩౩౬౧౫ ౨౫-౨౨-౩౬ త్యా౪-౧౯ అనధ్యాయః దగ్ధః ఉపఖండ్రశర్వాణః వైధృ౫-౩౮ వి౧౬-౧ ఘు౪-౫౨౬
12 ౨౯ ౧౦ శ॥ శ౩౪-౩౨౯౬౦-౦౨౨౮-౩౪రా౨-౪౨౧౦-౨౧ త్యా౪-౨౪ అహః౨౮-౩౬ధ౨౦ భేరవి౩౫-౭ కలియుగాంత అమృతసిద్ధయోగః దగ్ధః ఉపహారిపదప్రాక్కాలః మధ్వనవమీ శ్రీమధ్వానందతీర్థానాం పు॥ ఘు౫-౪౬౭
13 ౧ ౧౧ ద॥ ఆ౩౯-౨౬౧౧ వై౨౯-౩౩ వై౬-౫౭౧౬-౩౦ త్యా౪-౨౫ఘు౦-౫౮
14 ౨ ౧౨ ఏ॥ సో౪౪-౫౬ మృ౭-౨౪వి౩౦-౫౪౧౨-౧౧-౨-౧ త్యా౪-౨౬ సర్వేషా౧౧-భీష్మైకాదశి దగ్ధః ఉపఘు౦-౧౪
15 ౩ ౧౩ ద్వా॥ మం౫౦-౧౨ఆర్ద్ర౧౩-౫౬ ప్రీ౩౩-౯౧౭ ౩౩ రా౧౮-౨౩ త్యా౪-౨౫ అహః౨౮-౪౦ధ౪ రవి౫౨-౩౯ సోపపదం ఉభయప్రదోషః వరాహద్వాదశీ ఘుం-౨౩-౨౧౦
16 ౪ ౧౪ త్ర॥ బు౫౫-౧౧పున౨౦-౧౧ఆయు౩౩-౧౮కా౨౨-౪౧౭౧౩-౨౧ త్యా౪-౨౩ వరాహకల్పః ఘుం-౩౨-౨౧
17 ౫ ౧౫ చ॥ గు౫౯-౯పు౨౬-౦సౌ౩౪-౧౨౧౨౭-౧౦ త్యాజ్యాభావః అనధ్యాయ చతుష్టయం రవి౨౬ ఊర్ధ్వంఘు౧-౪౧వ౧౨
18 ౬ ౧౬ పూ ○ శు౬౦-౯ ఆశ్లే౩౦-౪౯శో౩౩-౪౮ధ౨౮-౪౬౦-౩౪ మృత్యుయోగః ఈక్రాంతి ర వేఘు౦-౫౦-౨౧౩
19 ౭ ౧౭ పూ॥ శ౨-౫౩౪-౩౨అ౩౨-౪౯ బ౨-౫౨౨-౪౧ త్యా౪-౧౫ రా౨౬-౩౧ త్యా౪-౧౫-౧౯ అహః౨౮-౪౦శ౧ రవిః ౧౧-౨౭ యోగకాలః ఘు౦-౫౯వ౧౪
20 ౮ ౧౮ కృ॥ ప్ర॥ ఆ౩-౫౦ పూ ఫ౩౭-౦మ౩౦-౪౦కా౩-౫౦ రా౨౬-౨౭ త్యా౪-౫ఘు౧-౮వ౧౫
21 ౯ ౧౯ ద్వి॥ సో౪-౧౩ఉఫ౩౮-౧౭ధృ౨౭-౪౯-౮-౧౭ రా౩౦-౧౯ మీనాయనం౧౪-౩౪ఘు౧-౧౭ [ప్ర౪౯-౩౭ఘు౧-౨౬
22 ౧౦ ౨౦ తృ॥ మ౩-౩౯హ౩౮-౧౪శూ౨౨-౬౩ధ౩-౩౯ శేషః౩-౧౭ రా౨౮-౫౪ అహః౨౮-౫౬శత౨౪ రవిః౨౫-౪౮ ప్రదోషః క్వ
23 ౧౧ ౨౧ చ॥ బు౧-౨౧ చిత్ర౫౭-౮చి౩౭-౮౧౮-౪౪బా౪-౦శేషః౧-౪౩ రా౨౧-౪౩ నిర్గమః౪-౪౫ఘు౧-౩౪ వ౧౮
24 ౧౨ ౨౨ ష॥ గు౫౪-౨౨స్వా౩౫-౬ వృ౧౩-౫౭౨౭-౩౦ రా౧౯-౨౩ దగ్ధః వర-వేఘు౧-౩౩ వ౧౯ [ఘు౧-౫౩వ౨౦
25 ౧౩ ౨౩ స॥ శు౩౯-౩౩౨౨-౧౧ధృ౬-౩౨ వ్యా౫౬-౧౦భ౨౧-౫౭ రా౧౨-౨౭ అహః౨౯-౨౪త౩ రవిః౪౬-౬ త్రిస్పృశా
26 ౧౪ ౨౪ అ॥ శ౪౩-౫౯ ఆనూ౨౮-౪౨హ౪౯-౪౬బా౧౬-౪౫ ౧౨-౩౯ త్యా౩-౪౪ అమృతయోగః ఈ వేఘు౨-౧౨౧
27 ౧౫ ౨౫ న॥ ఆ౩౮-౧౪ జ్యే౨౪-౪౮౪౪-౧౧ తై౧౧-౬ త్యాజ్యాభావః రంధ్రయోగః ఘు౨-౧౦వ౨౨
28 ౧౬ ౨౬ ద॥ సో౩౨-౪మూ౨౦-౪౦సి౩౬-౩౯ ౫-౧౮౬౧౬-౫౬ రా౧౩-౪౩ శవేఘు౨-౧౯వ౨౩ [ఘు౨-౨౮వ౨౪
29 ౧౭ ౨౭ ఏ॥ మ౨౬-౧౮ పూషా౧౬-౨౯ వ్య౨౮-౫౧ బా౨౬-౧౮౮౫౫౬ అహః౨౯-౧౦ శత౪-౧౫-౫౪ సర్వేషా౧౧ క-వే
1 ౧౮ ౨౮ ద్వా॥ బు౨౦-౩౯ ఉషా౧౨-౩౪వ౨౧-౧౭ తై౨౦-౩౯-౧౫౯ త్యా౩-౪౫ తిథిద్వయం వరాహకల్పః ఘు౨-౩౭వ౨౫
2 ౧౯ ౨౯ త్ర॥ గు౧౪-౪౨శ్ర౯-౧౫౧౪-౪౬౧౪-౪౨౧౮-౩౪ అనధ్యయనత్రయం మహాశివరాత్రిఘు౨-౪౬వ౨౬
3 ౨౦ ౩౦ చ॥ శు౧౦-౪౭ధ౬-౩౬-౪౦శ౧౦-౨౭౨౩-౨౪ ద్వాపరయుగాదిః ర.క్రాం, ఈ-వేఘు౨-౫౬
4 ౨౧ ౩౧ అమా ● శ౭-౦శ౩.౫౨సి౧-౧౩వా-౭౦ది౧౯-౩౨ అహః౨౯-౨౫ పూభా౧౪వి౨౫-౧ యోగకాలః ర-క్రాంఘు౩-౫వ

బుధః	౧౫ శు బుధ వక్రత్యాగః బ౧౪ శుఉభా౪ శుక్రః ౫౨ బ౨సో రేవతి౧ శు౨౫-౧౩.			
శు౬బుమ౧వక్రి శు౧౧-౩౯	౩౩-౩౦ (౩౮	౫౭	౫శు రేవతి౨ శు౧౨-౩౯	
శు౧౪ గు ఆశ్లేష వక్రి కటకే	బ౧ఆశ్ర౨బు జ్యే బు ౨౦-	శుక్రః	౯ ఆ రేవతి౩ శు౦-౫౬	
౪ ౫౧-౨౦	బ౭శుశ్ర౩బుధః౩౫-౧౫	శు౧గుపూభా౩శు౫౦-౧౪	౧౧మం రేవతి ౪ శు౫౮-	
బ౮శు ఆశ్లే౩వశు ౧౧-౩౯	౧౨బుశ్ర౪బుధః౧౨-౩౯	శు౫మం పూభా ౪మీనేశు	౧౫	
బుధః	౧౪శు ధనిష్ఠా౧ బుధః౫౫-	౩-౧౬	౧౪ గు అశ్వి ౧ మేషేశు	
శు౨శ్ర౩వక్రిబు౫౧-౨౪	౩౫	౭గుఉభా౧శు౪౭-౩౬	౪౭-౩౦	
౭గుశ్ర౨వక్రిబు౫౧-౨౬	గురుచారః	౧౦ఆఉభా౨శు౩౧-౪౩	శనిచారః	
౧౩బుశ్ర౧ వక్రిబు౫౧-౨౦	శు౧శు ఉభా౩ గురుః ౭- ౫౬	౧౨మంఉభా౩శు౪౮-౧౦ ౧౫శుఉభా౪శు౩౪-౪౨	బ౧౧మం ఆర్ద్ర౪వక్రశనిః ౬-౩౨	

రాహుకేతుచారానాస్తి			
గు శు			శ
ర	శు౯ కుంభే రవిః శు౧౪ కటకే శు		కేతు
బు	శు౫ మీనేశు		
రా	బ౧౪ మేషేశు		

5	౨౨	౧	శు॥ ప్ర॥ ఆ౪-౨ పూ॥భా౨-౩౭ శు౫౧-౩౧ బ౪-౨౭ ౨౬-౩౨ త్యా౩-౫౯ చంద్రోదయః దక్షిణశృంగః భు౩-౧౩చ౨౯
6	౨౩	౨	ద్వి॥ సో౨-౧౫ ఉ॥భా౨-౨౬ శుభ౧౮-౪౭-౪౩ కౌ౨-౧౭ రా౩-౨౯ అహః౨౯-౨౬ పూ॥భా౨౮ రవిః౪౪-౩౭ భు౩-౨౩చ౧
7	౨౪	౩	తృ॥ మం౧-౪౨ కే౩-౨౭ బ౪౫-౧౧,౧-౪౨ రా౨౫-౫౧ ప్రదోషః శాంతనచతుర్థీవ్రతం౧౨-౨౫ నిర్గమః౨౧-౫౫
8	౨౫	౪	చ॥ బు౨-౨౬ అశ్వి౫-౪౪ ఐ౪౩-౩౯ భ౨-౨౬ రా౧-౩ త్యా౪-౧౪ మృత్యుయోగః భు౩-౪౧చ౩ (భు౩-౩౨
9	౨౬	౫	పం॥ గు౪-౨౭ భ౯-౧౦ వై౪౩-౬ బా౪-౨౭ రా౧౨-౨ త్యా౪-౯ భు౩-౫౦చ౪ [౪౨ ప్రదోషః భు౩-౫౯చ౫
10	౨౭	౬	ష॥ శు౭-౩౯ కృ౧౩-౫౫ ౪౩-౨౧ తై౭-౩౯ రా౨౭-౦ త్యా౪-౨౨ అహః౨౯-౩౬ జ్వాలాముఖీయోగః పూ॥భ౩౭ రవిః౪-
11	౨౮	౭	స॥ శ౧౧-౫౧ ౯౮-౩౦ రో౧౯-౪౭ గ౧౧-౫౧ శే॥ప౨-౦ రా౫-౫౭ త్యా౪-౨౫ అనధ్యయనద్వయం అమృతసిద్ధయోగః నరసింహవల్లభరాజస్వామి వాంఛ్వజారోహణం భు౪-౮౬
12	౨౯	౮	అ॥ ఆ౧౬-౪౮ మృ౨౫-౪౫ అ౫౪-౩౬ బ౧౬-౪౮ రా౧౯-౨౨ నవమీతిథిః అమృతయోగః భు౪-౧౭చ౭
13	౩౦	౯	న॥ సో౨౨-౫౦ ఆర్ద్ర౩౨-౧౮ సౌ౫౧-౪౩ కౌ౨౨-౫ త్యాజ్యాభావః అహః౨౯-౪౦ పూ॥భా౪ మీనే రవిః౨౪-౫౩ కూర్మస్వతిథిః షడశీతిముఖపుణ్యభు౪-౨౬చ౭
14	౧	౧౦	ద॥ మం౨౭-౨౧ పున౩౮-౪౭ శో౪౮-౨౮ గ౨౭-౨౧ ౫-౩ త్యా౪-౨౬ ఏకాదశీతిథిః అమృతయోగః భుం-౫చ౯
15	౨	౧౧	ఏ॥ బు౩౨-౬ పుష్య౪౪-౪౭ అతి౪౯-౨౧ భ౩౨-౬ ద౦-౪౭ సర్వేషా౧౧శి నారసింహ॥ కళ్యాణోత్సవః భుం-౧౩చ౧౦
16	౩	౧౨	ద్వా॥ గు౩౬-౩ ఆశ్లేష౪౯-౫౦ సు౪౯-౩౧ బ౪-౪౬ ౯-౨౮ అహః౨౯-౫౦ ఉ॥భా౧౨ రవిః౪౫-౨౯ నృసింహ౧౨ భుం-౨౧
17	౪	౧౩	త్ర॥ ౩౮-౫౯ మఖ౫౩-౫౩ ధృ౪౮-౫౦ కౌ౭-౩౧-౨౧-౫౧ త్యా౪-౧౬ చంద్రయోగః భుం-౨౯చ౧౨
18	౫	౧౪	చ॥ శ౩౯-౩౯ పుబ౫౬-౪౨ శు౪౭-౧౦ గ౯-౧౫ ౧౪-౪౯ త్యా౪-౧౧ అనధ్యయనత్రయం కామదహనం భుం-౩౭చ౧౩
19	౬	౧౫	పూ ◯ ఆ౪౦-౪౬ ఉ॥ఫ౫౯-౧౦ గ౦౪౪-౨౮ భ౧౦-౧౦ ది౧౫-౪ త్యా౪-౬ బ్రహ్మసావర్ణికమన్వాదిః హోళికోత్సవః వసంతపూర్ణిమావ్రతం౨౫-౧౦ నిర్గమః౩౫-౧౨ భుం-౪౫చ౧౪
20	౭	౧౬	కృ॥ ప్ర॥ సో౪౧-౮ హ౫౮-౨౮ వృ౪౦-౧౦ భా౧౦-౫౬ ౧౯-౧౬ త్యా౪-౧ అహః౩౦-౦ ఉ॥భా౨౭ రవిః౬-౪౫ యు...లః అమృతసిద్ధయోగః భుం-౫౩చ౧౫
21	౮	౧౭	ద్వి॥ మం౩౭-౩౭ చిత్ర౭-౩౭ ధృ౩౬-౧౨ తై౯-౨౨ ది౧౮-౧౧ త్యా౩-౫౬ చాతుర్మాస్యద్వితీయా భు౧ ౧చ౧౬ [భు౧-౯
22	౯	౧౮	తృ॥ బు౩౩-౩౧ స్వా౫౫-౪౩ వ్యా౩౦-౪౩ ౫-౩౪ ౧౧-౧౦ వే॥పాయ౦౧౩-౦ సమదివం౩౦-౪ బ్రహ్మకల్పః తీర్థః ౬
23	౧౦	౧౯	చ॥ గు౩౦-౭ విశా౨-౫౮ హ౨౪-౯ ౧-౪౯ ౭-౪ ప్రదోషా భాగః అహః౩౦-౬ ఉ॥భా౩౭ రవిః౨౮-౧౮ భు౧-౧౭చ౧౯
24	౧౧	౨౦	శ॥ శు౨౫-౧౩ అనూ౪౯-౩౩,౧౭-౪౪ తై౨౫-౧౩ ది౨-౨౪ త్యా౩-౪౬ పంచమీతిథిః శ వేభు౧-౨౫చ౧౯
25	౧౨	౨౧	ష॥ శ౧౯-౪౫ జ్యేష్ఠ౫౪-౪౦ సి౧౧-౩౧ వ౧౯-౪౫ ది౨-౪౧ త్యా౩-౪౪ తిథిద్వయం భు౧-౩౩చ౨౦
26	౧౩	౨౨	స॥ ఆ౧౩-౩౭ మూ౪౧-౩౬ వ్య౩-౧౨ వ రా౫౨-౩౦ బ౧౩-౩౭ రా౭-౪౦ త్యా౩-౪౩ అహ౩౦-౧౨ ఉ॥భా౪ రవి౫౪-౨౧ అష్టమీతిథిః త్రిస్పృశ్కాః అనధ్యయనద్వయం భానుసప్తమి అమృతయోగః భు౧-౪౧చ౨౧
27	౧౪	౨౩	అ॥ సో౭-౫౬ పూ॥షా౩౭-౨౩ సి౭-౨౪ కౌ౭-౫౬ వి౩-౫౫ రా౨౫-౪౩ ఉత్పాతయోగః అమృతకళ-వేభు౧-౪౯చ౨౨
28	౧౫	౨౪	న॥ మం౧-౩౬ ఏవ్యం౫౪-౯ ఉ॥షా౩౩-౨౩ శి౩౯-౪౭ గ౧-౩౬ రా౧౨-౨౫ త్యా౩-౪౫ భు౧-౫౭చ౨౩
29	౧౬	౨౫	ఏ॥ బు౫౦-౪౬ శ్ర౨౯-౪౩ సి౩౨-౩ బ౨౩-౧౫ రా౮-౫౦ త్యా౩-౪౮ స్మార్తైకాదశీ భు౨-౫చ౨౪ (వే-భు౨-౧౩
30	౧౭	౨౬	ద్వా॥ గు౪౬-౪ ధ౨౬-౩౬ సా౨౫-౪౧ కౌ౧౮-౨౫ రా౧౩-౨౯ అహ౩౦-౨౨ రవిః ౧౨-౪౧ షద్వరామానుజై ౧౧ను
31	౧౮	౨౭	త్ర॥ శు౪౨-౧౨ శ౨౪-౧౪ శు౧౯-౨౮ గ౧౪-౧౮ ౯-౨౦ త్యా౩-౫౩ అమృతయోగః భు౨-౨౧చ౨౬
1	౧౯	౨౮	చ॥ శ౩౯-౧౫ పూ॥భా౨౨-౩౨ శు౧౬-౨౭ భ౧౦-౪౩ ర ౧౫-౫౭ అనధ్యయనత్రయం మాసశివరాత్రిః భు౨-౨౯చ౨౭
2	౨౦	౨౯	అమా ● ౩౭-౩౮ ఉ॥భా౨౨-౨౧ బ౧౦-౩౧ నా ౨౨ రా౨౨-౧౧ అహః౩౦-౩౦ శే౨ రవిః౩౫-౨౨ రక్రాంభు౨-౩౭
3	౨౧	౩౦	శ్రీనలసం॥ చైత్రశు॥ ప్ర॥ సో౩౬-౫౫ రే౨౩-౬ ఐ౫-౩౨ బ౭-౧౧ త్యాజ్యాభావః అహః౩౦-౩౨ యోగః భు౨-౪౫చ౨౯

కుజః	౧౫ఆశత౪బు౪౧-౪-౪౪	గురుః	బ౨సో భ౩శు౧౫-౦	౪-గు	బు	శు	శ
శు౪బు॥ఆ౨వక్రీశు౨౦-౪౪	బుధః	ఫాల్గుణశు౧౩ శే౧	౫గుభ౪శు౧౧-౨౩				
బ౩మకుజవక్రత్యాగః౪-౧	౧౫ఆ ప్రాగస్తం౪౯-౪౪	గు౪-౯	(౪౬ ౭ఆకృ౧శు౫౮-౧౮		శు౯ మీనే రవిః		శుకే
బుధః	బ౨మపూ॥భా౧బుధ౬-౨౫	బ౨మ పశ్చాదస్తం గు౨౨	౧౧బుకృ౨వృ॥౫౯-౧౨		శు౫ కుంభే బు		
శు౨ సో ధనిష్ఠా౨బు౪౭ ౩౪	౪గుపూ॥భా౨బు౩౨-౯	౧౩శు రే౨గు౨౨-౧౩	౧౪శు కృ౩శు౫౦ ౪౮	రా	బ౮మీనే బుధః		
	౬శపూ॥భా॥౩బు౨౨-౪	శుక్రః	శనిః		౧౧వృ॥ శుక్రః		
౫ధ॥౩శుంభేబు౧౩-౨౪	౮సోపూ॥మీబు౧౩-౧౬	శు౨సో అశ్వి౨శు౩౧-౪౬	ఫాల్గు॥శు౪ శవక్రత్యాగః౨౧-౨౫				
౭శధ॥౪బు౧౯-౩౮	౧౧బు ఉ॥భా౧బు౪-౫౬	౫గు ఆ॥౩శు౨౨-౫౨					
౯సో శత౧బు౩౫-౪౧	౧౨గు ఉ॥౨బు౫౨-౨౬	౮ఆ అశ్వి౪శు౧౩-౫౩	రాహుకేతుచారా				
౧౧బుశత౨బు౩౨-౫౨	౧౪శఉ॥౩బు౩౭-౭ (౪౭	౧౧బుభ౧శు౭-౨౦	బ౪శుక్రవ౧ రాహుః				
౧౩-శుశత౩బు౩౫-౫౩	చైత్రశు౧సోఉ-౪బు౨౬	౧౪శభ౨శు౧-౦	పృష్యే౩ కేతుః౪౩-౩౧				

ఆనందాది యోగములు

ఆ॥	సో॥	మం॥	బు॥	గు॥	శు॥	శ	
అ	మృ	ఆశ్లే	హ	అ	ఉ	శ	ఆనందయోగము-కార్యసిద్ధి (వ్యమగును
భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అ	పూ	కాలదండయోగము-ఆయాసముమీదకా
కృ	పు	పు	స్వా	మూ	శ్ర	ఉ	ధూమ్రయోగము-కార్యహాని ధననష్టము
రో	పు	ఉష	వి	పూ	ధ	రే	ధాత్రీయోగము-కార్యసిద్ధి శుభశకునము
మృ	ఆ	హ	అ	ఉ	శ	అ	సౌమ్యయోగము-కార్యసిద్ధి సౌఖ్యకరము
ఆ	మ	చి	జ్యే	అ	పూ	భ	ధ్వాంక్షయోగము-కార్యనాశనము దుఃఖ
పున	పు	స్వా	మూ	శ్ర	ఉ	కృ	ధ్వజయోగము-ద్రవ్యప్రాప్తి (ప్రదము
పు	ఉష	వి	పూ	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సయోగము-లాభకరము
ఆ	హ	అ	ఉ	శ	అ	మృ	వజ్రయోగము-కార్యనాశనము
మ	చి	జ్యే	అ	పూ	భ	ఆ	ముద్గరయోగము-కలహప్రదము అవశకు
పు	స్వా	మూ	శ్ర	ఉ	కృ	పు	ఛత్రయోగము-స్త్రీలాభము ధనము (సం
ఉష	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రయోగము-మిత్రలాభము
హ	అ	ఉ	శ	అ	మృ	ఆ	మానసయోగము-సర్వకార్యసిద్ధి
చి	జ్యే	అ	పూ	భ	ఆ	మ	పద్మయోగము-ఐశ్వర్యప్రదము
స్వా	మూ	శ్ర	ఉ	కృ	పున	పు	లంబయోగము-కార్యవిలంబము, శ్రమ.
వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉష	ఉత్పాతయోగము ద్రవ్యనాశము, శ్రమ
అ	ఉ	శ	అ	మృ	ఆ	హ	మృత్యుయోగము-మృత్యుప్రదము
జ్యే	అ	పూ	భ	ఆ	మ	చి	కాలయోగము-అవమానము
మూ	శ్ర	ఉ	కృ	పు	పు	స్వా	సిద్ధయోగము-కార్యసిద్ధి సుశకునము
పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉ	వి	శుభయోగము శీఘ్రకార్యకారి
ఉ	శ	అ	మృ	ఆ	హ	అ	అమృతయోగము-కార్యసిద్ధికరము
అ	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలయోగము-దుఃఖప్రదము
శ్ర	ఉ	కృ	పున	పు	స్వా	మూ	గదాయోగము-కార్యహాని
ధ	రే	రో	పు	ఉష	వి	పూ	మాతంగయోగము-లాభము
శ	అ	మృ	ఆ	హ	అ	ఉ	రాక్షసయోగము-హానికరము
పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అ	చరయోగము-దుర్వార్తాశ్రవణము
ఉ	కృ	పున	పు	స్వా	మూ	శ్ర	సిద్ధియోగము-మిశ్రఫలప్రదము
రే	రో	పు	ఉష	వి	పూ	ధ	వర్ధమానయోగము-ఉత్తమము

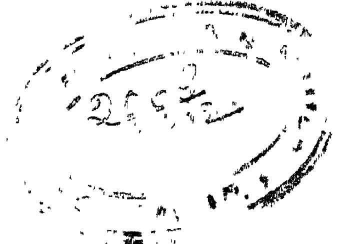

విషయానుక్రమణిక

ప్రత్యేకముగా ప్రకటించిన చిత్రపటముల వివరణము

వ్యాపములతో ప్రకటించిన చిత్రపటముల వివరణము

ప్రస్తావన

శ్లో. ఓమ్ నమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే । నిర్మలాయ ప్రశాంతాయ దక్షిణామూర్తయే నమః

చాంద్రమానాబ్దాదిని సంవత్సరాదిసంచిక ప్రచురించుట యాచార మైనది. సంవత్సర మారంభమై నాలుగు మాసములు గడచినవి. ఆఱవ సంవత్సరాది సంచికను ప్రచురించుటయం దాలస్య మైనది. కారణ మనర్థపరంపరలకు మూల మైన మహాసంగ్రామము. ఆనందనామసంవత్సరాంతము భయంకరము. గతసంవత్సరఫలములందు యుద్ధము ప్రముఖము. మహాసంగ్రామము విప్లవమయము, లోకవ్యాప్తము, అదృష్టపూర్వకము, ధర్మసంస్థాపనానుకూలము. ఆనందవత్సరారంభమునం దీ ఘోరసంగ్రామ మజ్ఞాతము. ఏఁడాదిని లోకమునకు రానున్న విపత్పరంపరలు దురవగాహములు. మూఁడు మాసములు ముగిసినవి. నాల్గవ మాసమునందు యుద్ధము దాపరించినది; బడబానలమువలె లోకము నావరించినది. సంక్షోభ మంకురించినది. విప్లవ మేర్పడినది. విపత్పరంపరలు మూఁడినవి. దండధరుఁడు విలాసార్థమై విహరించుట కుపక్రమించెను. కాలున కొక యేఁడు నిండినది. ఆనందవత్సర మంతమునొందినది. రాక్షస సంవత్సర మారంభ మైనది. సంగ్రామదావానలము వ్యాపించినది; సకలరాజ్యములను చుట్టుకొనినది; లోకసంహారమున కుపక్రమించినది. ఆ యుపక్రమణము రాక్షసనామ సంవత్సరము నందు గోచరము.

వర్తమాన సంవత్సర ఫలము

రాక్షసనామ సంవత్సరమునకు రాజు కుజుఁడు: దానికి ఫలము రాజులకు యుద్ధములు, లోకదహనము; మంత్రి కుజుఁడు: ఫలము యుద్ధములు, మందవృష్టి, లోకదహనము; సేనాధిపతి కుజుఁడు: ఫలము ఘోరసంగ్రామము, ప్రజాదుఃఖము; గ్రామపాలకుఁడు కుజుఁడు: ఫలము గ్రామములం దగ్నిభయము, క్షుద్బాధ, శస్త్రవృష్టిసంజాత మైన పీడ; దండనాయకుఁడు కుజుఁడు: ఫలమగ్నిభయము, రోగపీడ; మేఘాధిపతి కుజుఁడు: ఫలము మహావాయువు, స్వల్పవృష్టి (మతాంతరమున చంద్రుఁడు: ఫలము మంచివానలు, పాడిపంటలు) సస్యాధిపతి శుక్రుఁడు: ఫలము జలధాన్యసమృద్ధి, తెల్లభూముల పంటలు; నీరసాధిపతి శుక్రుఁడు: ఫలము కర్పూరాగురుగంధములు వృద్ధి, బంగారు ముత్యములు బట్టలు వృద్ధి; పురోహితుఁడు శుక్రుఁడు: ఫలము క్షేమారోగ్యములు; పరీక్షకుఁడు శుక్రుఁడు; ఫలము పాఁడిపంటలు; ధాన్యాధిపతి బుధుఁడు: ఫలము మధ్యమవృష్టి, మందసస్యములు, రాజులకు పీడ; అర్ఘాధిపుఁడు చంద్రుఁడు: ఫలము సువృష్టి, అభివృద్ధి; దైవజ్ఞుఁడు చంద్రుఁడు: ఫలము మంచివానలు, మంచి పంటలు; రసాధిపతి శుక్రుఁడు: ఫలము శూన్యార్ఘము, నూనె పంటలకు హాని; గణకుఁడు శని: ఫలము గణకులకు మాంద్యము, నూనెవస్తువుల పంటలు; పశునాయకుఁడు గోపాలకృష్ణుఁడు: ఫలము పశువృద్ధి, సుభిక్షము.

రాక్షసనామసంవత్సరమునందు కుజుని బలము ప్రబలుటవలన సంగ్రామాది విప్లవంబులు కలుగు నని దైవజ్ఞుల నిర్ణయము. వర్తమాన సంగ్రామస్థితి యా నిర్ణయంబుల కనుకూలంబుగ నున్నది.

సంవత్సరాది సంచిక

ఆనందనామ సంవత్సరమునం దారంభమైన మహాసంగ్రామము రాక్షసనామ సంవత్సరమునందు బలతరమైనది. సంగ్రామమువలన సకలవిషయములందును స్థితిగతులు మాఱినవి. యూరపు రాజ్యములు యుద్ధమునందు మునిఁగినవి. పరిశ్రమలు చెడినవి. వ్యాపారము తగ్గినది. సంపదలు తఱిఁగినవి. యంత్రాలయములు యుద్ధసామగ్రులను సిద్ధము చేయుటకై వినియోగింపఁబడినవి. పొగయోడలు యుద్ధసన్నాహములకై యుపయోగింపఁబడినవి. పాశ్చాత్యపరిశ్రమలపై నాధారపడియున్న హిందూదేశపు వ్యాపారపరిశ్రమలకు పనిపాటులకు భంగము కలిగినది. నియతకార్యములందు వ్యత్యాస మేర్పడినది. సంవత్సరాదిసంచికను నియతరీతిని ప్రచురించుట యసాధ్య మైనది. విదేశములనుండి మార్గశీర్ష మాసమునందు చేరవలసిన కాగితములు యంత్రాద్యుపకరణములు చైత్రమాసమునందు

చేరినవి. చేరిన తరువాత నింత పెద్ద పుస్తకమును— అనేక దేశపటములను, యుద్ధపటములను, మహాజనుల పటములను, వ్యాసములను చేర్చి—ప్రచురించుట యందుఁ గల ప్రయాసము విచారశీలురకు విదితము.

ఆఱవ సంవత్సరాదిసంచికను ప్రచురించుట యందు కలిగిన కాలాతీతమునకు యుద్ధముతోఁబాటు దినపత్రిక కూడ కొంతవఱకు తోడ్పడినది. అచ్చు యంత్రములు దినపత్రిక పనితో నిండినవి. సంగ్రామమువలన సంచికయందు నూతనపద్ధతి నవలంబించుట కూడ నవసరమైనది. ఈ సంచికయందు గతసంచికలందువలె కేవలము మహాజనుల వ్యాసములేకాక లోకదృష్టి నాకర్షించు యుద్ధచరిత్రము యుద్ధమునకు సంబంధించిన విశేషాంశములు కూడ ప్రకటింపఁబడినవి. తెలుఁగు భాషయందు యూరపురాజ్యముల పటములను యుద్ధపటములను సిద్ధము చేయుటయందుఁ గల సాధకబాధకములను వ్యయప్రయాసములను పాఠక మహాశయులు నిర్ధారణ చేయనోపుదురు. సంచికయొక్క ప్రతులను 10,000 ముద్రించుటయందుఁ గల ప్రయాసమును కూడ కార్యజ్ఞులు గ్రహింపఁ గలరు. పై కారణములచే సంవత్సరాదిసంచికను ప్రకటించుటయం దేర్పడిన యాలస్యమును చందాదారులు మన్నించెదరుగాక!

దినపత్రిక

ఆనందసంవత్సరారంభమునం దాంధ్రపత్రిక దినపత్రికగ వెలువడినది. దినపత్రికను నిర్వహించుట యందుఁ గల సాధకబాధకము లాంధ్రమహాజనులకు విదితములు. దేశబాంధవుల సహాయపోషణములవలనను భగవదనుగ్రహమునవలనను దైనికపత్రికానిర్వహణమునం దొక యేడు గడచినది. ఆ కాలమునం దాంధ్రపత్రిక యథాశక్తిని దేశసేవ చేయుటకై పాటుపడినది. ఆ పరిశ్రమయందలి గుణదోషములను నిర్ణయించుటకు పత్రికాపాఠకులె యర్హులు. నూతనప్రయత్నములు సామాన్యముగ లోపభూయిష్ఠములు. ఆంధ్రప్రపంచమునకు దినపత్రికాప్రచురణము నూతనము. పత్రికానిర్వాహకులకు, పాఠకవర్గమునకు, లేఖకులకు, పోషకులకు, చందాదారులకు తెలుఁగు దినపత్రిక నూతనము. నూతనప్రయత్నములం దుండు లోపములు సహజముగ నాంధ్రదినపత్రికయందును కలిగియుండును. కాని యాంధ్రప్రపంచమునం దుదయించిన గాఢమగు దేశాభిమానభాషాభిమానములును మహాసంగ్రామమును పత్రికాభ్యుదయమునకై తోడ్పడినవి. పత్రికాభ్యుదయమునకై తోడ్పడిన దేశబాంధవులకు పత్రికానిర్వాహకులు కృతజ్ఞులు. దేశబాంధవుల సహాయప్రోత్సాహములవలన పత్రికోపయోగమును వ్యాపింపఁజేయుట కవకాశము గలదు.

దేశభాషలందు దినపత్రికను ప్రచురించుటకు వ్యయప్రయాసములు మెండు. తంత్రీవార్తలకై సంవత్సరమునకు 12,000 రూపాయలను చెల్లింపవలెను. కాగితములకు ముద్రణమునకు పనివాండ్రకు నిర్వాహకులకు సంపాదకులకు విశేషమైన ద్రవ్య మవసరము. ద్రవ్య మున్నను, నిర్వహణభారము దురారాధ్యము. దేశభాషాపత్రికానిర్వాహకులపట్ల పాలకపాలితులకు గౌరవము తక్కువ, అధికార మధికము. నిర్వహణభారము క్రమక్రమముగ తగ్గి పత్రిక నిర్విఘ్నముగ ప్రచురిత మగుచు నత్యంతమైన ప్రతిభతో దేశసేవ చేయు సామర్థ్యమును పొందునటులు సహకారు లగుటకు దేశబాంధవులు ప్రార్థితులు.

పరస్పరసంబంధము

పత్రికావ్యాపనమునకును సంవత్సరాదిసంచికకును సన్నిహితసంబంధము గలదు. పత్రికాప్రచారము హెచ్చినకొలఁది లేఖకులు చందాదారులు వర్ధిలి సంచికను బాగుగ ప్రచురించి జనోపయోగకరముగ చేయుటకు వీలుండును. పత్రికాప్రచారము తగ్గినపుడు సంచికను ప్రచురించుటకు కూడ నవకాశములు తగ్గును. పాఠకుల సంఖ్య హెచ్చినపుడు వ్యాసలేఖకులు గ్రాహకులు ప్రబలి సంచికకు స్వయంపోషణ మేర్పడి మంచి వ్యాసములు గలిగిన చక్కని సంచిక ప్రచురిత మగును. పత్రికకువలె సంచికకును దేశబాంధవుల సహాయ మత్యవసరము గాన, నుచితరీతిని రెంటిని పోషించి పెంచుటకు భాషాభిమానులు ప్రార్థితులు.

వ్యాసములు

ఆఱవ సంచికయందు 15 వ్యాసములు ముద్రింపఁబడినవి. అందు ప్రాచి-ప్రతీచి, నిర్బంధసైనికసేవ, వ్యవసాయము, రజస్వలావివాహములు, దేశచరిత్ర-నవలలు, ఆంధ్రోద్యమతత్త్వము, మన గొప్ప దురవస్థ-దానిని

తొలఁగించు నుపాయము, వ్యవసాయము-యుద్ధము, పరపతిసంఘములు, యుద్ధము-హైందవులు, కర్ణాటకగానము, హోమియోపతి మొదలగు విషయములకు సంబంధించిన వ్యాసములు గలవు. యుద్ధము, రాజభక్తి, గోపాలకృష్ణగోఖలె, భయము, సత్యము మొదలగు విషయములను వర్ణించు పద్యములు గలవు. ఈ యేఁడు యుద్ధవిషయములు నూతనంబు లగుటంజేసి యుద్ధమునకు సంబంధించిన వ్యాసము లెక్కువగ చేర్పఁబడినవి. వ్యాసములందలి గుణాగుణములను పాఠకమహాశయులు నిరూపింప నర్హులు.

"ఐరోపామహాసంగ్రామచరిత్ర" అను వ్యాసమునందలి నాలుగు ప్రకరణములను వ్రాసిన ఎమ్. వేంకటరంగయ్యగారికి పత్రికాసిర్వాహకులు కృతజ్ఞులు. వీరు చరిత్రయందు ఎమ్. ఏ. పరీక్ష నిచ్చి యుత్తీర్ణులై విజయనగరము మహారాజుగారి కళాశాలలో చరిత్రోపాధ్యాయపదవియం దున్నారు. ఆ వ్యాసమునందు యుద్ధకారణములు, యుద్ధమును చేయు రాజ్యముల బలాబలములు, ఐరోపారాజ్యముల రాజనీతి మొదలగు విషయములు విపులముగ వివరింపఁబడినవి. ఆ నాలు గధ్యాయముల తరువాత, పండ్రెండు మాసములందును జరగిన యుద్ధవ్యూహములు యుద్ధములు సంక్షేపముగ వర్ణింపఁబడినవి. యుద్ధమునం దుపయోగింపఁబడుచున్న కోటలు, కందకములు, ఫిరంగులు, గుండ్లు, విమానములు, జలాంతర్గాములు, నీటిగనులు మొదలుగాఁ గల విషయములు చిత్రపటముల సమేతము ప్రచురింపఁబడినవి. యుద్ధము చేయుచున్న ఫ్రాన్సు, జర్మని, బెల్జియము, రుష్యా, ఇంగ్లాండు మొదలగు రాజ్యముల సంక్షేపచరిత్రములు పటములతో కూడ ముద్రింపఁబడినవి. ఆకాశయానములను గురించి ప్రత్యేకవ్యాసము ప్రచురిత మైనది.

చిత్రపటములు

గత సంచికలయందు హైందవప్రముఖుల యొక్కయు ఆంధ్రప్రముఖుల యొక్కయు చిత్రపటములు విశేషించి ముద్రింపఁబడినవి. ఇంక ముద్రింపఁదగిన చిత్రపటములు విశేషముగ నున్న వని తోఁచదు. ఒకవేళ నున్నను నవి సౌలభ్యములు గావు. గతసంవత్సరమునందును వర్తమానసంవత్సరమునందును సకలజనుల నాకర్షించిన ముఖ్యవిషయము మహాసంగ్రామము. ఆ సంగ్రామమునకు సంబంధించిన నూతనాంశము లనేకములు గలవు. అందు దేశముల స్థితిని తెలుపు దేశపటములు ముఖ్యములు. పడమటి యుద్ధరంగమును, హిందూదేశమును, యూరపుఖండమును, బ్రిటీషు జర్మను ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యములను తెలుపు రంగుల దేశపటములు ముద్రింపఁబడినవి. ఫ్రాన్సు, జర్మని, రుష్యా, తుర్కీ, ఇటలి, ఆస్ట్రియా, ఆఫ్రిక మొదలగు దేశముల పటములు, లీజి, నామూరు, ఆంట్వర్పు మొదలగు స్థలముల పటములు, తూర్పున పడమటఁ గల యుద్ధరంగముల పటములు మొదలైన వివిధపటములు చేర్పఁబడినవి. యూరపు చక్రవర్తుల, సేనాధ్యక్షుల, యోధుల, సైనికుల, యుద్ధరంగముల ప్రత్యేకమైన రంగుపటములు 160 గలవు. ఇవి గాక, యుద్ధమునకు సంబంధించి నల్లసిరాతో ముద్రించిన పటములు 200 గలవు.

దేశభక్తులలో నగ్రగణ్యుఁడును, ప్రజ్ఞానసంపన్నుఁడును, త్యాగశీలుఁడును, కీర్తిశేషుఁడును నైన గోపాలకృష్ణ గోకలె రంగుల పటము చేర్పఁబడినది.

పైన వివరించిన పటములతోఁ బాటాంధ్రమహాజనుల చిత్రపటములు కొన్ని ప్రచురింపఁబడినవి. శేషించిన పటములు నలసంచికయందు ప్రచురింపఁబడును.

ముఖపటము

ముఖపటము క్రొత్త రీతిని ముద్రింపఁబడినది. చిత్రకారుఁడు వంగదేశీయుఁడు గాన భావరూపవిలాసములు వంగీయసాంప్రదాయముల కనురూపముగ వర్ణింపఁబడినవి. గోపాలకృష్ణగోకలె స్థూల దేహమును విడిచినను, సూక్ష్మదేహముతో భరతవర్షాభ్యుదయమునకై తపం బొనరించుచున్నాఁడు. భారతమాత తన ప్రియసంతతికి గోపాలకృష్ణగోకలె పవిత్రజీవితమును నిదర్శనముగ చూపుచు శ్రేయఃప్రాప్తికై పుష్పాంజలి సమర్పించుచు, బ్రిటీషు సామ్రాజ్య విజయమును భారతజాతీయాభ్యుదయాదివరప్రసాదములను దయచేయు మని సర్వేశ్వరు నారాధించుచున్నది.

లోకము త్రిగుణాత్మకము. సత్వరజస్తమోగుణములు సృష్టిస్థితిలయములకు కారణములు. తామసావృతమైన రాజసభావము వర్తమాన మహాసంగ్రామమునకు మూలము. విజయసాధనంబులైన సైనికులు,

యుద్ధనౌకలు, విమానములు, శతఘ్నులు, నిప్పుగుండ్లు, ముండ్లఁగలు, పార్శ్వములందు చిత్రితములు. అయ్యవి రాజసభావచిహ్నములు. ఆంగ్ల హైందవసైనికుల సంయోగబలమువలనను రాజస సాధనసంపదల వలనను, బ్రిటీషు విజయపతాకము సుస్థిరస్థాపితము. రాజసభావము భౌతికసుఖసంపదలకు సాధనభూతంబైనను, సాత్వికభావమువలె ప్రశాంతంబై లోకకల్యాణంబునకు పరమసాధనంబు గాదు.

మహాసంగ్రామంబులకు నిలయంబైనను, భరతఖండంబునం దవతరించిన సత్త్వసంపన్నులు నిరపాయంబైన శాశ్వతసుఖంబునకు మార్గదర్శకులు. వ్యాస వశిష్ఠాదిమహర్షులు, శుకాదియోగీంద్రులు, బుద్ధదేవుఁడు, శంకరరామానుజాద్యాచార్యవర్యులు సాత్త్వికగుణసంపన్నులు. గోపాలకృష్ణగోకలె, మోహనదాసకరుణాసాంద్రగాంధులు సాత్త్వికవిజయవిశ్వాసులు. భారతజనని రాజసచిహ్నములచే పరివృత యయ్యును, తన ముద్దుబిడ్డలకు దేశాభ్యుదయమూలములును, సాత్త్వికభావసంజాతములును, చిరవర్ధితములును నైన సారస్వత కళాద్యార్యసంపదలను సుమనః పూర్వకముగ నిచ్చి వారిని భావిభాగ్యోదయమునకై హెచ్చరించుచున్నది. భారత జననీ పరిస్థితులు పావనంబులు, రమ్యంబులు, గంభీరంబులు, ప్రశాంతంబులు. పవిత్ర దేవాలయంబులు, ఉన్నతనగంబులు, సుందరవనంబులు, నదీప్రవాహంబులు ప్రశాంతస్థితిద్యోతకంబులు. జాతీయాభ్యుదయమున కవసరమైన గుణములు, పరిశ్రమలు, కళలు, విజ్ఞానము పుష్పాంజలిరూపమునను రాజసచిహ్నములు పార్శ్వములందును వర్ణింపఁబడినవి. ఈయుదారభావముల నాంధ్రులు గ్రహించి యాంధ్రప్రపంచాభ్యుదయమునకును భరతవర్షాభ్యుదయమునకును పాటుపడుచు గోపాలకృష్ణగోకలెవలె తమ జీవితములను దేశారాధనకై సమర్పించుచు భారతమాత మన్ననలకును సర్వేశ్వరుని దయకును పాత్రు లగుదురుగాత!

వందనములు

గతసంవత్సరంబులందువలె నీయేఁడును సంచిక కుపయోగకరములైన వ్యాసములను వ్రాసి సాహాయ్యము చేసిన దేశబాంధవుల కనేకవందనములు. ప్రచురణార్హములై చిత్రపటముల నంపిన మహాజనులకును, చందాదారులకును, పోషకులకును, నితరవిధముగ సహాయము చేసిన దేశబాంధవులకును వందనశతములు. కార్యాలయమునకు చేరిన వ్యాసములలోను పటములలోను కొన్ని యనివార్యములైన యాటంకములవలన ముద్రితములు కానందులకు పత్రికానిర్వాహకులు చింతిలుచు ప్రేషకుల మన్ననను వేఁడుచున్నారు. శేషించిన వ్యాసములును పటములును రాఁగల సంచికయందు ప్రచురించుట కేర్పాటు చేయఁబడును. పంపినవారు ముం దీ విషయమును జ్ఞాపకము చేయుట యవసరము.

ఇన్ని పటములను ప్రశస్తమైన వ్యాసములను కలిగి మంచి కాగితములపై బాగుగ ముద్రితమైన యీ సంచిక ఆంధ్రపత్రిక చందాదారుల కొక రూప్యము వెలకే యియ్యఁబడుచున్నది. సంచికను ప్రచురించుటయందుఁ గల వ్యయప్రయాసములను, లాభనష్టములను చందాదారులు గమనించెదరుగాత!

లోకసంక్షోభకరం బగు భీకరసంగ్రామముతో నారంభమైన రాక్షససంవత్సరము లోకచరిత్రమందు సుఖప్రదంబై కల్యాణకరంబై ప్రసిద్ధి పడయుటకును, సకలజనులును సుఖులై యుండుటకును దయామయుఁడైన సర్వేశ్వరుఁ డనుగ్రహించుఁగాత!

గతసంవత్సర వృత్తాంతములు

ప్రజాసభ్యత—జాతీయస్వాతంత్ర్యము

ఆనందనామ సంవత్సరము భీకరసంగ్రామ సంకలితం బైనను, లోకచరిత్రమునందు కాలాంతరమున శాశ్వతంబైన ప్రశస్తిని పడయఁగలదు. ఐరోపామహా సంగ్రామము ప్రస్తుతము దారుణం బైనను, కాలక్రమమున సౌమ్యము కాఁగలదు. పందొమ్మిదవ శతాబ్దపు చరిత్రను పరిశీలించినవారలకిట్టి నిండు విశ్వాసము తప్పక జనించును. పదునెనిమిదవ శతాబ్ద మంతమందు యూరపురాజ్యములలో ప్రజాసభ్యత లేదు. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము ఫ్రెంచి పరివర్తనముతో పుట్టినది. అంతకు పూర్వము ప్రజాసామాన్యము మతప్రాబల్యమునకును, కులాభిమానమునకును, ధనాంధత్వమునకును బలియగుచుండెను. ఫ్రెంచి పరివర్తనము, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రస్థాపనము ప్రజాసభ్యతను సుస్థిరముగ స్థాపించినవి. రాజ్య విప్లవకారుఁడైన నెపోలియను 1815-వ సం. నందు పరాజితుఁడైన పిదప, ప్రజాసభ్యతకు జాతీయస్వాతంత్ర్యము జతపడినది. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునందు ప్రజాసభ్యత్వభావము జాతీయస్వాతంత్ర్యభావము వర్ధిల్లినవి. 1832-వసం. నందు గ్రీసు, 1832-వ సం. నందు బెల్జియము, 1860-వ సం. నందు ఇటలీ, 1879-వసం. నందు బల్గేరియా, రుమేనియా, సర్వియా, మాంటినీగ్రోలు స్వతంత్రరాజ్యములుగ నంగీకరింపఁబడినవి. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునందు యూరపురాజ్యములలో ప్రజాసభ్యతకై పరివర్తనము లేర్పడుచుండెను. ఇరువదవ శతాబ్దము ప్రారంభమున దేశాభ్యుదయమునకును ప్రజావబోధమునకును ప్రజాసభ్యతయు జాతీయస్వాతంత్ర్యమును ముఖ్యసాధనము లని స్థిరపడినది.

స్వార్థపరత్వము, పరార్థపరత్వము

మానవ ప్రకృతియందు రెండు భావములు వ్యక్తములు—స్వార్థపరత్వము, పరార్థపరత్వము. స్వార్థపరత్వమువలన సంతృప్తికలుగక నిరంతరము ఖేదము కలుగుచుండును. స్వార్థపరత్వము నాత్మరక్షణ మని భ్రమింపఁజనదు. ఆత్మరక్షణము ధర్మానుకూలము, స్వార్థపరత్వము ధర్మప్రతికూలము. పరార్థపరత్వము ధర్మానుకూలము. వ్యక్తులనువలె జాతులను గూడ నీ యుభయభావములు కర్మపరతంత్రులను చేయుచుండును. పరదేశములను సయితము స్వలాభమునకుఁ గాని పరుల లాభమునకుఁ గాని యేలుటకు వీలు గలదు. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునందు సకలదేశములును క్రమక్రమముగ స్వాతంత్ర్యమును పడయుచున్నవి. 19-వ శతాబ్దమునం దారంభమైన ప్రజాసభ్యత్వభావమును జాతీయస్వాతంత్ర్యభావమును ఇరువదవ శతాబ్దమునందు స్థిరపడవలయును. రాజ్యవిప్లవకారుఁడైన నెపోలియను 1815-వ సం. నందు సంయోగబలముచే పూర్ణముగ నోడింపఁబడెను. లోకమున కీ ముప్పు తప్పినూరేండ్లు గతించినవి. జాతీయవిప్లవకారుఁడైన విలియము కెయిజరునకును నీ దురవస్థ 1915-వసం.నందు సంభవించుట దైవనిర్ణయము కావచ్చును. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునందు స్థాపితములైన ప్రజాసభ్యతయు జాతీయస్వాతంత్ర్యమును ఇరువదవ శతాబ్దమునందు స్థిరపడి విజృంభించుటకై దైవ మైరోపామహాసంగ్రామమును సాధనంబుగఁ గైకొనియుండును.

హైందవసైన్యములు

ఇమ్మహాసంగ్రామమునందు బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము చేరుటవలన సామ్రాజ్యాంతర్భాగము లన్నియు చేరి సామ్రాజ్యవిజయమునకై ధనమును ప్రాణములను నర్పించుచున్నవి. భరతఖండము కూడ నుచితరీతిని సంగ్రామమునందు పాల్గొన నారంభించినది. వివిధరణరంగములకు హిందూదేశమునుండి 2,00,000 మంది సైనికులు పంపఁబడిరి. హైందవసైనికులు పారసీకము, ఈజిప్టు, ఆఫ్రికా, బెల్జియము, తుర్కి, ఫ్రాన్సు దేశములందు బ్రిటీషుసామ్రాజ్య సంరక్షణమునకై పోరాడుచు ప్రాణములను సమర్పించిన విధము పత్రికాపాఠకులకు విదితము. దర్వానుసింగు నేగి, ఖుదాదాదు, గంగాసింగు మొదలగు వీరులు తమ సాహసపరాక్రమములవలన విక్టోరియా పతకములను గడించిన యుదంతము పత్రికాపాఠకులకు తెలిసియున్నది. యుద్ధమునకు పోయిన బ్రిటీషు సైన్యములకు బదులు బ్రిటీషు ద్వీపములనుండి టెరిటోరియలు పటాలము లిండియాకు పంపఁబడినవి.

యుద్ధరంగమునకు పంపఁబడిన పటాలముల వ్యయము నిండియాదేశము భరించునట్లు తీర్మానింపఁబడినది.

హైందవుల రాజభక్తి

మహారాజులు, నవాబులు, శ్రీమంతులు, యుద్ధనిధికి ద్రవ్యము నిచ్చిరి. మైసూరు మహారాజు 50 లక్షలు, నైజాము 60లక్షలు యుద్ధనిధి కిచ్చిరి. అన్ని రాష్ట్రములందును యుద్ధసహాయనిధు లారంభింపఁబడినవి. లక్షల కొలంది ధనము వసూలైనది. చెన్నరాష్ట్రమునందు వసూలైన ధనమును వ్యయము చేసి వైద్యసహాయనౌక నిర్మింపఁబడినది. సంస్థానాధీశులు తమ రాజ్యములలోని పటాలములను యుద్ధరంగమునకు పంపిరి. ప్రజలు రాజభక్తితత్పరులై సభలు చేసి ప్రభుభక్తిని విశదీకరించిరి. హైందవుల గాఢమైన ప్రభుభక్తికి జార్జిచక్రవర్తి, రాజప్రతినిధి, బ్రిటీషు ప్రజలు—అందఱు నాశ్చర్యభరితులై సంతసించిరి. దేశమునం దచ్చటచ్చట రాజద్రోహకార్యములు పొడసూపుచున్నను, హైందవుల నిశ్చలమైన రాజభక్తి యందు పాలకజాతికి గట్టి నమ్మకము కలిగినది. రాజనీతిజ్ఞులు యుద్ధానంతరము హిందూదేశపరిపాలనమునందు నూతనశకమేర్పడవలయు నని శ్లాఘించిరి. హైందవుల రాజభక్తిని శంకించిన సంశయాత్ముల ప్రలాపములు కట్టుపడినవి. యుద్ధమువలన బ్రిటీషుద్వీపవాసులకు హిందూదేశపు ప్రముఖత వెల్లడి యైనది.

నౌకాబలము

ఆంగ్లనౌకాబలరక్షణమువలన హిందూదేశపు వర్తకవ్యాపారములు నిర్భయముగ సాగుచున్నవి. సెప్టెంబరు అక్టోబరు నెలలలో మాత్ర మెమ్డెను భయమువలన హిందూమహాసముద్రమునందు వర్తకవ్యాపారముల కవరోధ మేర్పడినది. ఎమ్డెను కియచౌనుండి తప్పించుకొనిన జర్మను యుద్ధనౌక. ఆ నౌక సెప్టెంబరు 22-వ తేది రాత్రి 9-15 గంటలకు చెన్నపురిమీఁద నిప్పుగుండ్లను వేసి కొంత నష్టము కలిగించెను. రెండు మాసములలో 22 స్టీమరులను ముంచినది. నవంబరు మాసారంభమునందు కోకోసులంకల చేరువ నెమ్డెను తగులఁబెట్టఁబడిన తరువాత వర్తకవ్యాపారములు నిర్భయముగ సాగుచున్నవి.

ఒక్కయెమ్డెను దురంతకార్యములవలన హిందూమహాసముద్రమునందు కలిగిన సంక్షోభము వర్ణనాతీతము. హిందూదేశవ్యాపారమున కాంగ్లనౌకారక్షణమే శరణ్యముగ నున్నంతవఱకును నిట్టి నిస్సహాయస్థితి యేర్పడుట సహజము. భరతఖండమునందు తరతరములుగ నౌకావృత్తియం దారితేరిన నావికుల కులములు గలవు. నౌకాదళమును నిర్మించుటకు తగిన సాధనసంపదలు గలవు. ఆ సాధనములు నౌకాదళనిర్మాణమునకై వినియోగింపఁబడినచో, ఆపత్సమయమందు హైందవసైనికుల రీతిని, నౌకాసైనికులు కూడ బ్రిటీషు సామ్రాజ్య సంరక్షణమునకును భరతవర్ష సంరక్షణమునకును ప్రాపు కాఁగలరు.

వర్తకము, పరిశ్రమలు

వర్తకవ్యాపారములు నిర్భయముగ సాగుచున్నను, యుద్ధమువలన వ్యాపారమునకు భంగము కలిగినది. దిగుమతి సరకులయొక్కయు నెగుమతి సరకులయొక్కయు మొత్తము తగ్గినది. హిందూదేశమునుండి జర్మనీ యాస్ట్రియా దేశములకు 1913-14-వ సంవత్సరమునందు 42 కోట్ల రూప్యముల విలువ గల యెగుమతులును, జర్మనీ యాస్ట్రియాలనుండి 9 కోట్ల రూప్యముల దిగుమతులును జరగినవి. యుద్ధమువలన నా వ్యాపార మంతయు నిలిచిపోయినది. స్వదేశపరిశ్రమ లుండియున్నచో, హిందూదేశమునకు సంగ్రామము మహోపకారియై యుండును. సహజపదార్థములు నిర్మితపదార్థములై పరిశ్రమలు వృద్ధి చెంది దేశాదాయము పెక్కురెట్లు హెచ్చియుండును. పాలకుల యౌదాసీన్యమువలనను ప్రజల మాంద్యమువలనను నీ పని జరగియుండలేదు. సంగ్రామమువలన దేశాదాయము సంకుచితము కాఁగలదు. జపాను దేశమునకు యుద్ధమువలన నమితమైన లాభము కలుగుచున్నది. ప్రాచ్యదేశముల వ్యాపార మంతయు జపానీయుల వశమైనది. జపాను దేశమునందు ధనలక్ష్మి తాండవ మాడుచున్న దని వార్తలవలన తెలియుచున్నది. జపానీయులు తమ ప్రాఁత మందుసామానులను తుపాకులను ఫిరంగులను 50 కోట్ల రూప్యములకు విక్రయించినట్లును, కోట్ల రూప్యముల సామానుల ననుదినము పంపుచున్నట్లును తెలియుచున్నది. హిందూదేశాభ్యుదయమునకు కూడ పరిశ్రామికాభ్యుదయమె

సాధన మని ప్రజాపాలకులు గ్రహించి కార్యోపక్రమమునకు పూనినఁ గాని సంపద లభివృద్ధి చెంది ప్రజాసౌఖ్యము హెచ్చదు.

సంగ్రామ ఫలము

యుద్ధము పరిసమాప్తి నొందిన తరువాత హిందూదేశపరిపాలనమునందు నూతనయుగ మేర్పడి, స్వపరిపాలనాదర్శమునకు పునాది యేర్పఱుపఁబడి, ప్రజాసభ్యతకును జాతీయస్వాతంత్ర్యమునకును సోపానం బేర్పడు నని గంపెఁడాశ ప్రజలకుఁ గలదు. చిన్న జాతుల స్వాతంత్ర్యమును సంరక్షించుటయె యుద్ధమునకు మూలకారణ మని మంత్రిపుంగవుఁడు అస్క్విత్తు గారు చెప్పియుండిరి. ఆ రాజ్యాంగసిద్ధాంతము నాంగ్ల రాజ్యతంత్రజ్ఞులు హిందూదేశపరిపాలనమున కన్వయింపఁజేసి దేశీయుల కృతజ్ఞతను పడయుదురుగాత!

విద్యావ్యాపనము

బ్రిటీషు హిందూదేశమునందు 1912-13-వ సం. నందు పురుషులకు కళాశాలలు 128, ఉన్నతపాఠశాలలు 1278, ప్రారంభ పాఠశాలలు 1,13,955 గలవు. అందు 32,931; 4,28,132; 44,28,531 మంది విద్యార్థులు విద్య నభ్యసించుచున్నారు. స్త్రీలకు కళాశాలలు 10, ఉన్నతపాఠశాలలు 114, ప్రారంభ పాఠశాలలు 13,694 గలవు. అందు 318; 18,515; 8,32,962 మంది విద్యార్థినులు గలరు. మొత్తమున 71,49,669 మంది స్త్రీపురుషులు విద్య నభ్యసించుచున్నారు. విద్యాభ్యాసమునకై వ్యయమగు సొమ్ము వివరము:—

రాష్ట్రాదాయము	రూ.	3,39,25,000
స్థానికాదాయము	,,	1,23,08,000
మ్యూనిసిపలు ద్రవ్యము	,,	33,28,000
విద్యార్థుల జీతములు	,,	2,40,52,000
ఇతరాదాయము	,,	1,65,96,000
	మొత్తము	9,02,09,000

దేశాదాయము

యుద్ధము సంప్రాప్తమగుటవలన దేశాదాయముకంటెను వ్యయము హెచ్చినది. దేశాదాయము రూ. 127,54,95,000లు; వ్యయము రూ. 130,44,30,000లు; కొఱఁత రూ. 2,89,35,000 లు. ఆదాయమునుండి విద్యకై 6 కోట్లును వైద్య సహాయమునకై 270 లక్షలును వ్యయము చేయఁబడినవి. సైన్యమునకై రూ. 22,35,49,000 లును, ఇది గాక ఇంగ్లాండునందు పెన్షను సామానులు మొదలగువానికి రమారమి 7 కోట్ల రూప్యములును వ్యయ మగును. సంవత్సరమునకు మొత్తమున 30కోట్లు రూప్యములు సైన్యదళములకును 54 లక్షలు నౌకాదళమునకును వ్యయ మగుచున్నవి.

సామ్రాజ్యశాసననిర్మాణసభ

యుద్ధసమయమునందు వివాదాంశములు శాసననిర్మాణసభలో చర్చింపఁబడకుండుట సమంజస మని రాజప్రతినిధి యభిప్రాయపడినందున, విశేషమైన శాసనము లామోదింపఁబడలేదు. వానిలో అధికార విభజనశాసనము, ప్రావిన్షలు స్మాల్కాజు కోర్టు చట్టము, మోటరు బస్సు చట్టము, స్థానికాధికారుల యప్పు చట్టము, కాపీరైటు చట్టము, విమానశాసనము పేర్కొనఁదగియున్నవి. సురేంద్రనాథ బెనర్జిగారు స్థానిక స్వపరిపాలనమును గుఱించి యుపపాదించిన తీర్మానము లన్నియు నిరాకరింపఁబడినవి.

దేశభాషలయందు విద్య గఱపుటను గుఱించి గౌరవనీయు లగు రామారాయణింగా రుపపాదించిన తీర్మానము నిరాకరింపఁబడుట మిగుల సంతాపకరము. రామారాయణింగారు "మధ్యమపాఠశాలలందు విద్య దేశభాషలలోఁ గఱపుటయును, నిర్బంధముగ రెండవ భాషగ నాంగ్లభాషను గఱపుటయును విద్యావ్యాపనమునకును దేశాభ్యుదయమునకును సాధనములు గాన, నా మార్గమును పాలకు లవలంబించుట శ్రేయస్కర" మని యొక తీర్మానము నుపపాదించిరి. సురేంద్రనాథ బేనర్జి మొదలగు దేశభక్తులకు సయితము మీ తీర్మానమునందలి తత్త్వార్థము బోధ్యము కాలేదు. ఎన్ని తరములు గడచినను నెంత ద్రవ్యము వ్యయము చేసినను నాంగ్లభాష దేశభాషయై జనసామాన్యమునకు విజ్ఞానము గఱపుటకు సాధనము కాజాలదు. ఉన్నతపరీక్షలందు తీర్ణులైనవారు సయితము దినచర్య యంతయు దేశభాషయందే గడపుచు నాంగ్లభాషను బాగుగ నుపయోగింపఁజాలకున్నారు. విద్యావంతుల స్థితి యిటు లుండ, కేవల మాంగ్లానభిజ్ఞులైన పామరుల గతి యెటు లుండును? ఆంగ్లభాషాముఖమున విజ్ఞానవ్యాపనము సాధ్య మని యంగీకరించినను, దేశభాషావిజ్ఞానపు గతి

యేమి కావలయును? వర్తమానకాలమునందు మధ్యమ పాఠశాలలలో దేశభాషలందు విద్య గఱపఁగోరుట వింత గాఁ దోఁచినను, కాలాంతరమున దేశభాషలందు విశ్వవిద్యాలయములు స్థాపితము లగుట కూడ సంభవము. విజ్ఞాన వ్యాపనమునకు దేశభాషలు ముఖ్యసాధనము లని పాలక పాలితులు నమ్మినంతవఱకును దేశాభ్యుదయము కలలోని వార్త.

ఈ యేఁడు చేయఁబడిన శాసనములలో "ప్రజాక్షేమసంరక్షణశాసనము" యుద్ధస్థితివలన నవసరమైనను, కష్టములకు కారణము గావచ్చును. యుద్ధము త్వరలో ముగిసి యీ శాసనము పాలకులచే నుపసంహరింపఁబడుట శ్రేయస్కరము.

గత సంవత్సరోదంతములందు హిందూ విశ్వవిద్యాలయ శాసనమును సృజించి పాలకులకును విశ్వవిద్యాలయ కార్యనిర్వాహకులకును సంయోజము కుదురుట ప్రశంసాపాత్రము.

గాంధిగారు

దేశభక్తాగ్రగణ్యుఁడైన గోపాలకృష్ణ గోకలె యాకస్మికమరణము సేతు శీతనగ మధ్య వ్యాప్తమైన భరతవర్షము నెల్ల దుఃఖసాగరమునందు ముంచినది. హిందూదేశ సేవకసంఘము నందు గోకలె స్థానమును శ్రీనివాసశాస్త్రిగా రలంకరించుట సంతోషప్రదము. సత్త్వగుణసంపన్నుఁడైన మోహనదాస కరుణాసాంద్ర గాంధీగారి స్వదేశాగమన సమయంబున భారతీయసోదరులు గాంధీదంపతులకు హృద్గతంబైన స్వాగతంబు నొసంగిరి. ఆ మహాపురుషుఁడు హిందూదేశసేవక సంఘమునందు చేరుటవలన దేశమునకు గొప్ప ప్రయోజన మేర్పడనున్న దని విశ్వసింపఁబడుచున్నది.

జాతీయోద్యమములు

జాతీయమహాసభ

ఇరువది తొమ్మిదవ జాతీయ మహాసభ సుప్రసిద్ధన్యాయవాదులైన భూపేంద్రనాథబాసుగారి యధ్యక్షతక్రింద జయప్రదముగ జరగినది. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు సర్ సుబ్రహ్మణ్యయ్యరుగారు. ఉభయుల ప్రసంగములును గంభీరభావభరితంబులై సభ్యుల నుత్సాహపరవశులను చేసినవి. అగ్రాసనాధిపతి యుపన్యాసములోని యీ క్రింది వాక్యములవలన స్వారాజ్యాదర్శమే జాతీయసభాదర్శ మని వ్యక్త మగుచున్నది.

"హిందూదేశసంతానము బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమునందలి యితర రాజ్యవాసులకుఁ గల బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాంతర్గతంబైన స్వపరిపాలనాస్థితిని కలిగియుండుటయే జాతీయమహాసభాదర్శము.

"భవిష్యత్సందేశమును ప్రకటించుచు సముద్రములోనికి ప్రవహించుచున్న యీ మహానదుల గానముతో నా కర్ణపుటంబులు నిండుచున్నవి. సోదరప్రతినిధులారా! మనము పూర్వమువలె మన డెందములను పరిశుద్ధముగ నుంచుకొందము. అప్పుడే యీ సందేశము ఫలప్రద మగును. మానవులు కల్పించుకొనిన స్వల్పభేదములను మఱచిపోవుదము. మన మణఁకువ కలిగి మెలఁగుదము. దురభిమానమును పరిత్యజింతము. అవిచారపూర్వకముగ తెచ్చిపెట్టికొనిన యభిప్రాయభేదముల నణఁగద్రొక్కుదము. భవిష్యత్ఫలసంపాదనార్థమై మనము నిశ్చలహృదయముతో దేవుని దేశము నారాధించుచుందము. మన యభీష్టము మనకు సిద్ధించుట నిక్కము. ప్రపంచ మంతయు వెక్కిరించియున్నను, మన సంకల్పము నెఱవేఱకమానదు."

భూపేంద్రనాథబాసుగారి వాక్యములను మననము చేయుచు భారతీయు లందఱు నేకభావబద్ధులై దేశారాధనపరాయణులై దేశమాత నారాధించుచు భగవత్ప్రసాదమును పడయుదురు గాత!

అధికారుల సానుభూతి

గతజాతీయ సభాసమావేశమునందొక విశేషము గలదు. ఉదాత్తభావసమన్వితులైన శ్రీ పెంట్లండు ప్రభువుగారు, దేశభక్తాగ్రేసరుఁడగు సురేంద్రనాథ బెనర్జిగారు ప్రసంగించుచుండఁగా, సభారంగము నధిష్ఠించి సభకు నూతనవికాసమును కలిగించిరి. ప్రథమ కార్యనిర్వాహకసభ్యుఁడగు సర్ హెర్బర్టు స్టువర్టుగారును దేశీయ మహాసభకు దయచేసి సానుభూతిని తెలిపిరి.

సంఘసంస్కరణసభ

ఇరువదియెనిమిదవ సంఘసంస్కరణసభకు ఎస్. శ్రీనివాసయ్యంగారాహ్వానసభాధ్యక్షులు, మైసూరు యువరాజుగారు సభాధ్యక్షులు. శ్రీనివాసయ్యంగారు గతవత్సరంబున సాంఘికుల కలవరంబులకు కారణంబైన రజస్వలా వివాహ శాసనమును విపులముగ చర్చించి దాని యవశ్యమును స్థిరపఱచిరి. మైసూరు యువరాజుగారు సంస్కరణప్రియు లనుటకు వారి విదేశగమనమే నిదర్శనము. వారి భావగర్భితోపన్యాసము నందలి యీ క్రింది వాక్యమువలన వారికిఁ గల సంస్కరణాభిమానము వ్యక్తము.

"అభివృద్ధిదశను గాని క్షీణదశను గాని పొందక నిలుకడ స్థితియం దుండుట ప్రకృతిధర్మము గాదు. మనము సంకల్పములను ననుసరించి యేయే మంచిమార్గముల నవలంబింపవలయునో వాని నవలంబింపమేని, క్రమక్రమముగ క్షీణదశ నొంది తుదకు నాశన మగుదుము."

యువరాజుగారి హితోపదేశము సంఘాభిమానులకు సంస్మరణీయము.

పరిశ్రామికసభ

ఐరోపామహాసంగ్రామమువలన మన దేశమునందు పరిశ్రమలు లేని గొప్ప కొఱఁత యాబాలగోపాలము విదిత మైనది. విదేశములనుండి రావలసిన యన్ని వస్తువులు ప్రియ మైనవి. ఎంత వెల పెట్టినను, కొన్ని వస్తువులు దొరకుట లేదు. ప్రతిదినమును కావలసిన కాకితములు, నిప్పు పుల్లలు, మందులు తగని ప్రియ మైనవి. రంగుల వెల విపరీతముగ పెరిగినది. చక్కెర ధర హెచ్చినది. గాజు సామానుల ధర రెట్టింపైనది. జపానుదేశపు పంట పండినది. పరిశ్రమలు స్థాపితము లైనచో, మనదేశమునందు సులభముగ చేయఁదగిన వస్తుసముదాయము విశేషముగ కలదు. పరిశ్రమలు స్థాపితములగుటకు సాంకేతికవిద్యయు ద్రవ్యసంచయమును సాధనము లని త్యాగరాయసెట్టిగారును మనమోహనరాంజీగారును చేసిన హితోపదేశమును పాలకులు గమనింపవలసియుందురు. మన దేశమునందు పరిశ్రామికయంత్రాగారము లుండియుండినచో, బ్రిటీషు సైన్యమునకు యుద్ధరంగములందు మందుగుండు సామానులకు కొఱఁత యుండునా? ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము లేని దేశమునకు బలము కలుగుట సంభవము గాదు. ఆర్థికబలమునకు పరిశ్రమలు సాధనము లని జపాను దేశచరిత్రవలన స్పష్టముగ తెలియుచున్నది. పాలకులు పరిశ్రమల స్థాపనమునకు తోడ్పడియు ప్రజలు స్వదేశవస్తువులను పోషించియు హిందూదేశమునందు పరిశ్రామికౌన్నత్యమును స్థాపింపవలయు నని సభాధ్యక్షులు చేసిన హితోపదేశము నాచరణమునకు తెచ్చుట పాలకపాలితుల నియతధర్మము.

ఇతరసభలు

ఆస్తికమహాసభ బ్రహ్మజ్ఞానసభ మొదలగు శైవారాధనవిషయకసభలును గూడినవి. సకలసభల కార్యక్రమమును సంభాషణములను విమర్శించినవారలకు హైందవజాతీయనిర్మాణమునకై రాజ్యాంగములందును మతసాంఘికవ్యవస్థలయందును పరిశ్రామిక విషయములందును సజాతీయభావము ఏర్పడవలసిన దనియు భావానుగుణ్యముగ ప్రజలును పాలకులును కార్యపరతంత్రులయినఁ గాని ప్రయోజనము కలుగ దనియు విశదమగుచున్నది.

చెన్నరాష్ట్రము

ప్రజలు

చెన్నరాష్ట్ర విస్తీర్ణము 1,41,075 చదరపు మైళ్లు, జనసంఖ్య 4,14,02,000. ప్రజలు ద్రావిడ జాతీయులు. ముఖ్యభాషలు అఱవము, ఆంధ్రము, మలయాళము, కన్నడము. ప్రతి 1000 మంది జనులందును 407 మంది యఱవమును, 377 మంది యాంధ్రమును, 74 మంది మలయాళమును, 37 మంది కన్నడమును 23 మంది హిందుస్థానిని వాడుదురు. వృత్తులలో ముఖ్యమైనది వ్యవసాయము, 100 కి 68 మందికి వ్యవసాయము జీవనాధారము. పంటలలో వరిపంట ముఖ్యము. నేతపరిశ్రమ పరిశ్రమలలో ముఖ్యము.

వ్యాపారము

సముద్రవ్యాపారము 1913-14-వ సంవత్సరమునందు రూ. 58,15,93,000 ల మొత్తమునకు జరగినది. దిగుమతుల మొత్తము రూ. 16,97,76,951 లు; ఎగుమతుల మొత్తము రూ. 26,90,23,740 లు. ఎగుమతులలో నూనెగింజలు రూ 5,32,89,000 లవి, తోళ్లు రూ. 3,47,72,000 లవి, దూది రూ 3,08,96,000 లవి.

విద్యావ్యాపనము

చెన్నరాష్ట్రమునందుఁ గల 414 లక్షల ప్రజలలోను 31,30,000 మంది మాత్రమె వ్రాయను చదువను నేర్చినవారు. 1000 కి 138 మంది పురుషులును 13 రు స్త్రీలును మాత్రమె యక్షరజ్ఞులు. 1000 కి 6 రు వంతున పురుషులును 40 0 కి 1 రు వంతున స్త్రీలును ఆంగ్లభాషాభిజ్ఞులు. 1913-14-వ సం. నందు పురుషులకు 29 శాస్త్రకళాశాలలు, 5 ప్రాచ్యకళాశాలలు, 3 వృత్తికళాశాలలు, 364 మధ్యమపాఠశాలలు, 26,018 ప్రథమపాఠశాలలును, స్త్రీలకు 2 శాస్త్రకళాశాలలు, 19 మధ్యమపాఠశాలలు, 1,443 ప్రథమపాఠశాలలును గలవు. పాలకపోషితవిద్యాలయములు గాక 720 ప్రజాపోషితవిద్యాలయములు గలవు. అందు ప్రథమపాఠశాల

లలో 12,00,249 మందియు, మధ్యమ పాఠశాలలలో 1,28,157 మందియు వృత్తికళాశాలలందు 986 మందియు, ప్రాచ్యకళాశాలలలో 7094 మందియు, శాస్త్రికళాశాలలలో 7094 మందియు, మొత్తము 14,69,945 మంది విద్యార్థులు గలరు. ప్రతియేటను చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమునుండి 600 మంది యుపపదాధియుక్తులు వెలువడుచున్నారు.

ఆదాయవ్యయములు

రాష్ట్రాదాయము 1912-13-వ సంవత్సరమునందు రూ 740 లక్షల రూప్యములు. అందు రమారమి 350 లక్షల రూప్యములు భూమిసిస్తువలనను 174 లక్షలు మద్యమువలనను వచ్చుచున్నవి. వ్యయమునందు పాలనమునకు 147, విద్యకు 82, పోలీసునకు 93, కోర్టులకు 70, వైద్యసహాయమునకు 30 లక్షల రూప్యములు వ్యయమగుచున్నవి.

పాలనము

పాలనము సభాప్రయుక్తరాష్ట్రపాలకునిచే నిర్వహింపఁబడుచున్నది. శ్రీ పెంట్లాండు ప్రభువు రాష్ట్రాధీశుఁడు. సర్. పి. ఎస్. శివస్వామయ్యరు, సర్ హెచ్. ఏ. స్టువర్టు, ఏ. జి. కార్డ్యూ గార్లు కార్యనిర్వాహక సభ్యులు. శాసనసభయందు ప్రజానియుక్తసభ్యులు 21 మందియు, పాలక నియుక్తసభ్యులు 21 మందియు, కార్యదర్శులు 6గురును గలరు.

రాష్ట్రీయశాసనసభ

గతసంవత్సరమునందు పాలకులచే తిరుపతి దేవస్థానవిద్యాశాసనము, ఎస్టేటు శాసనము, వైద్యుల నామలేఖనశాసనము, అధికారవిభజనశాసనము ఆమోదింపఁబడినవి. నీటిపారుదల శాసనము, గా. రామచంద్రరావుగా రుపపాదించిన నీటి పంచాయతీ శాసనము, అవిభక్తహిందూకుటుంబశాసనము, గా. శ్రీనివాస శాస్త్రిగా రుపపాదించిన రజస్వలావివాహశాసనము విచారణార్థమై నిలుపుదల చేయఁబడియున్నవి. రజస్వలావివాహశాసనవిషయమై తీవ్రచర్చలు జరగుటయు భిన్నాభిప్రాయము లేర్పడుటయు పత్రికాపాఠకులకు విదితము. నీటి పంచాయతీ శాసనము ముందు విచారణకు రానున్నది. శాసనములోని యేర్పాటులు ముఖ్యముగ కృష్ణా గోదావరీ గుంటూరు జిల్లాలలోని రయితులకష్టయించును గాన, ప్రజలును ప్రజానాయకులును నిబంధనలను నిర్ణయించి నిశ్చితాభిప్రాయములను పాలకులకును రామచంద్రరావు పంతులుగారికిని తెలియఁజేయుట యత్యంతావశ్యము.

రాష్ట్రీయసభ

చెన్నరాష్ట్రీయసభలు నెల్లూరుపురంబున మేయినెల మొదటి వారములో కూడినవి. రాజకీయసభ కాహ్వానసంఘాధ్యక్షుఁడు గా. ఆమంచర్ల కృష్ణారావుగారు, అధ్యక్షులు గా. బయ్యా నరసింహేశ్వరశర్మగారు. ఇరువురి వ్యాసములును భావగర్భితములై స్వరాజ్యాదర్శమును నానాముఖముల ఘోషించుచున్నవి. స్వపరిపాలనావిధానము గ్రామములం బారంభమై రాష్ట్రములకును దేశమునకును నంతరంగములుగ నిర్మితము గావలయును. శర్మగారి యుదారాదర్శములను తెలుపుటకు వారి వ్యాసములోని చివర భాగ మిచట వ్రాయఁబడుచున్నది:—

“ నేనే బ్రహ్మమును-అను నుపనిషద్వాక్యమందలి సత్యమును హిందువులందఱును స్వానుభవమునకు తెచ్చుకొనవలసియున్నది. బాలసూర్యుని యుదయమున వీరియు మంచువలె నీ జ్ఞానభానూదయమున పరస్పరభేదములు స్వోత్కర్షలు ఉత్తమాధమభిన్నభావములు మున్నగునవన్నియును గూడ మాయమైపోవును. అట్టి జ్ఞాని యప్రతిహతుఁడగును. మహమ్మదీయులు కేవలము ప్రజాప్రభుత్వవాదులు. క్రైస్తవుఁడనిన ప్రజాప్రభుత్వవాది యని వేఱుగ నుడువనక్కఱలేదు. ఈ రీతిగా ప్రజాప్రభుత్వ సమస్యను బోధించుటలో సర్వమతములు నేకీభావమును కలిగియున్నవి. స్థితిగతులనుకూలముగ నున్నవి. స్థానిక స్వపరిపాలనమునుండి సామ్రాజ్యాధీన మగు స్వపరిపాలనమును పడయుట దూరస్థ మగు స్వప్నభ్రాంతి కాఁజాలదు; తన విలాసమున మనల నాకర్షించుచు దరి చేరినకొలంది దూరమునకు పరుగిడఁబోవునది గాదు. మిగుల ప్రాచీన మైనట్టియు, గతించిన పెక్కు శతాబ్దములనుండి వంశపరంపరాగతముగ లభించిన పరిజ్ఞానముచే నిండియున్నట్టియు, అచిరకాలముననే యఖండభూమండలము నంతటిని పరిశుద్ధాస్తికమార్గమునను శాంతభావమునను నడపుటకును ప్రతిమానవుఁడు తనయందున్న దైవత్వమును గ్రహించునట్టియుత్తమస్థితికి రాఁగలుగునట్లు చేయుటకును నుద్దేశింపఁబడినట్టియు, భరతఖండమునకు న్యాయ మగు సహాయము చేయుటకు తగిన ధైర్యమును పుట్టుకనుండియు స్వాతంత్ర్యముచే నభ్యసించిన యాంగ్లేయులకు కలుగునట్లు సర్వేశ్వరుఁడు వారి యాత్మలయందు ప్రవేశించి వారి కుత్సాహము కలిగించును గాక!”

భగవదనుగ్రహమువలన బ్రిటీషు పరిపాలకుల కును హైందవప్రజలకును నీ యుదారసంకల్పంబులు హృదయస్థంబు లగుఁగాత!

సంఘసంస్కరణసభ

సంఘసంస్కరణసభ కాహ్వానసంఘాధ్యక్షుఁడు ఎమ్. చెంగయ్యగారు, సభాధ్యక్షుఁడు మహాదేవశాస్త్రి గారు. చెంగయ్యగారు రజస్వలావివాహములను చర్చించుచు శాసనసహాయము ధర్మసమ్మత మనియు నవసర మనియు సిద్ధాంతీకరించిరి. మహాదేవ శాస్త్రిగారు దేశాభ్యుదయమునకు బాల్యవివాహములును కులభేదములును పోవలయు ననియు, సంఘము సనాతనధర్మపద్ధతి ననుసరించి నిర్మితము గావలయు ననియు, ఇతరవర్ణముల వారి నుద్ధరించి బ్రాహ్మణులను చేసి, దేశమునం దంతట నొక్క బ్రాహ్మణవర్ణము మాత్రమే యుండునట్లు చేయుట సమంజస మనియు వాదించిరి.

ఇతరసభలు.

పండిత సుందరయ్యరు గారి యాధిపత్యముక్రింద సనాతనధర్మరక్షిణీసభయుం గూడినది. పరిశ్రామిక సభకు నెమలి పట్టాభిరామారావుగారు రగ్రాసనాధిపత్యము వహించిరి. దేశాభ్యుదయమునకును పరిశ్రామికాభ్యుదయమునకును గల సన్నిహిత సంబంధము వారి వ్యాసమునందు బాగుగ విమర్శింపఁబడినది.

ప్రజావబోధము

చెన్నరాష్ట్రమునందలి యన్ని మండలముల లోను కదలిక యేర్పడినది. దేశాభ్యుదయమునందు ప్రజలకును నాయకులకును నభిమాన ముదయించినది. ఆ యభిమానము సకలవ్యవస్థలయందును గోచరము.

ఆంధ్రదేశము

ఆంధ్రదేశము కొంత చెన్నరాష్ట్రమునకు వెలుపల నున్నను, చెన్నరాష్ట్రములోని తెలుఁగుభాగము నందలి గతసంవత్సర వృత్తాంతములు మాత్రమే యిచట పేర్కొనఁబడుచున్నవి. చెన్నరాష్ట్రవిస్తీర్ణము 141,075 చదరపు మైళ్లు, ఆంధ్రదేశపు విస్తీర్ణము సుమారు 70,000 చదరపు మైళ్లు. జనసంఖ్య 16,000,000 అది విస్తీర్ణమునందు రాష్ట్రములోని సగము ప్రదేశము నాక్రమించుకొని యున్నది; ప్రజాబాహుళ్యమునందును సంపదలందును సగము భాగమునకు తక్కువగ నున్నది. ఆంధ్రభాషా స్థితియు ఆంధ్ర ప్రజా స్థితియు ఆంధ్రదేశ వృద్ధిక్షయములను కనుఁగొనుటకు సాధనములు. ఆంధ్రదేశమునందు సాంఘిక నైతిక రాజకీయార్థిక జీవనము దినదిన ప్రవర్ధమాన మగుచున్నది. సంఘ స్థితియందు మార్పులు కలుగుచున్నవి. మతభావనలు మాఱుచున్నవి. ఆర్థికస్థితి బాగుపడుచున్నది. భాషాభిమానము ప్రబలుచున్నది. రాజకీయ జీవనము నందు నూతనాదర్శములు ప్రజల హృదయముల నాక్రమించుచున్నవి. గతసంవత్సరమునం దాంధ్రదేశమున సమావేశమైన భాషాసభలలోనొక్కటియు ఆంధ్రమహాసభయొక్కటియు కాంగ్రెసుసభను విమర్శించినను నాంధ్రదేశమునం దుదయించిన నూతనోజ్జీవము వ్యక్తము కాఁగలదు. ఆనందసంవత్సర చైత్రమాసాదిని అయిదవ సంచిక ప్రకటింపఁబడినది. రాక్షస సంవత్సరమునం దాషాఢ మాస మారంభమైనది. పండ్రెండు నెలల వృత్తాంతము నిచట సంక్షేపముగ నైనను చేర్చుట కలవి గాదు.

పుస్తకభాండాగారసభ

ఏప్రిలు 1-వ తేదిని మొదటి పుస్తకభాండాగార సభ బెజవాడయందుఁ గూడినది. సన్మానసంఘాధ్యక్షులు సూరి నరసింహశాస్త్రిగారు, అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములందువలె నాంధ్రదేశమునందును పుస్తక భాండాగారవ్యాపనమును చేయుటదేశాభ్యుదయమునకు సాధన మనియును, ప్రస్తుతము 120 తెలుఁగుదేశము నందుఁ గల వనియును తెలిపియుండిరి. సభాధ్యక్షులు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు. అధ్యక్షులు సహజమైన యనర్గళ వాగ్ధోరణిచే శ్రోతల వీనులకు విందు గొలుపుచు పుస్తకభాండాగారంబుల ప్రయోజనంబును విపులముగ వివరించిరి.

రెండవ యాంధ్రమహాసభ

ఏప్రిలు నెల 11-వ తేది నాంధ్రుల నూతనోజ్జీవనమునకు కేంద్రస్థానముగ నెంచఁదగిన యాంధ్రమహాసభ విజయవాడయందుఁ గూడినది. నానాభాగములనుండియు 2000మంది ప్రతినిధులు వచ్చియుండిరి. రావు బహదూరు పురాణము వేంకటప్పయ్య పంతులుగా రాహ్వానసంఘాధ్యక్షులు. న్యాపతి సుబ్బారావు పంతులుగారు సభాధ్యక్షులు. వేంకటప్పయ్య పంతులు గారి కాంధ్రోద్యమ ప్రయోజనమునందు సంపూర్ణ

విశ్వాసము గల దని వారి వ్యాసమునందలి యీ క్రింది వాక్యములు విశదీకరించుచున్నవి.

"ఈ యుద్యమము న్యాయము లగు నభిలాషలవలన నుద్భవించినది గాన, నాంధ్రులయొక్క సతమే కాక యాంధ్రేతరులయొక్కయు మన ప్రభుత్వమువారియొక్కయు సాదరపోషణములకు పాత్ర మగుచున్నది. ప్రచురింపఁబడిన గ్రంథములలో నీయుద్యమముయొక్క యావశ్యకత చక్కని హేతువులతో నిశ్చయింపఁబడినందున నెంత మాత్రమును వివాదాస్పదము కా దని నిశ్చయింపఁదగును?

"ఏకభాష యనునది మనుష్యుని మనుష్యునితోడను మనస్సును మనస్సుతోడను నేకీభావమును పొందింప శక్తిగలిగి పరస్పర సానుభూతిజనక మయియుండుట సహజము. ఏక భాషను మాటలాడువారు సాధారణముగా సమానచారిత్రము సమానాచారములు ధర్మములు మతము అభిలాషలు మొదలగునవి గలిగి సమాన వాఙ్మయ సాధనముననే పురోవృద్ధిని పొందవలసియుందురు.

"ప్రతి మనుష్యుఁడును స్వభాష సహాయము చేతనే గ్రహించును యోచించును; నూతనవిషయములను భావించును, కల్పించును; అన్యభాషయం దట్లు చేయఁజాలఁడు. కావున స్వభాషయందు విద్యాపరిశ్రమము కలుగనిచో మనుష్యులకు సాధారణముగ ప్రతిభ యుదయింపదు. అందువలన స్వదేశవాఙ్మయవృద్ధి కానేరదు. దేశమునకు ముఖ్యముగా కావలయు జ్ఞానసంపత్తి జనసామాన్యులందఱు నింగ్లీషుభాషామూలముగ లభించుట కష్టతరము. ఆభాష సులభసాధ్యము గాదు. అరువదివత్సరములకంటె నెక్కువకాలమునుండి ప్రభుత్వమువారా విద్యను వ్యాపింపఁజేయుచుండినను, నిప్పటి కది స్వల్పముగ నేర్చుకొనఁబడియున్నది. సామాన్య జనమున కది యబ్బనే లేదు. ఇఁక ముందు క్రమేణ సర్వకళాస్థానాదులయందుఁ గూడ సర్వత్ర స్వభాష మూలముగ విద్య నేర్పుటకు తగు నేర్పాటులు చేయఁబడునని నమ్మఁదగియున్నది. ఇట్టి కారణములచేత నాయా భాషలు మాటలాడఁబడు ప్రదేశములను విద్యా పరిపాలన వ్యవహారమునకు తగిన ప్రత్యేక ఖండములుగా నేర్పఱచుట మిక్కిలి సహజమైన పద్ధతి గాని బహుభాషలు మాటలాడఁబడు నేక ప్రదేశము నట్టి ఖండముగా చేయుట లాభకారి కాదు. ఇతర వ్యవహారములకును నట్టి ప్రదేశములే యోగ్యమయిన ఖండములుగా నెంచుట శ్రేయస్కరము ఈ కారణముననే యీ యుద్యమము తెలుఁగు జిల్లాల ప్రయత్నము లేక 'యాంధ్రోద్యమ' మను రూపమున వికాసమును పొందిన దని తలఁచుచున్నాను."

వేంకటప్పయ్య పంతులుగారు స్థూలాంధ్రప్రపంచాభ్యుదయమునకు తమ సూక్ష్మదేహముతో సయితము తోడ్పడెదరుగాక!

సభాధ్యక్షుని సందిగ్ధావస్థ

సభాధ్యక్షులైన న్యాపతి సుబ్బారావు పంతులుగారు చిరకాలము తమ జీవితమును దేశారాధనకై వినియోగించిన ప్రసిద్ధపురుషులు. యౌవనదశయందలి యుత్సాహము వార్ధకదశయందు సామాన్యముగ కస్పట్టను. స్థిరవ్యవస్థలను మార్చుటయం దుదారభావసంపన్నులు సయితము వెనుకంజ వేయుచుందురు. ఐర్లాండు స్వరాజ్యాదర్శమును వంగవిభజనసంహారమును తీవ్ర వివాదములకు గుఱియైనవి. సుబ్బారావు పంతులుగారాంధ్రోద్యమముపట్ల సంపూర్ణసానుభూతిని కలిగియుండియు, నాంధ్రరాష్ట్రాదర్శముపట్ల సంశయము కలిగియుండుట యొక వింత గాదు. దీనికి కారణంబులు పెక్కులుండును. పంతులుగారి యుపన్యాసమునందలి కడపటి వాక్యములను చదువువారలకు వారి కాంధ్రోద్యమముపట్ల సంపూర్ణవిశ్వాసము గల దని నమ్మకము గలుగుచున్నది.

"ఈ మార్పు ఇండియాదేశములోని పరగణాల మార్పులో చేరవలసినదిగానున్నది. భాషలప్రకారము పరగణాల నేర్పఱచినందువలన లాభము కలుగు ననియు, ఆంధ్రరాష్ట్ర మేర్పడిన ప్రతి తెలుఁగు జిల్లాలోని యాంధ్రులునభివృద్ధి పొందుదు రనియు ప్రజాభిప్రాయము నేకముఖమునకు తెచ్చుటకై యాంధ్రరాష్ట్రము కోరువారెల్లరును ఒక సమాజముగా నేర్పడి పనిచేసినయెడల బాగుండు నని నా యభిప్రాయము. నవీనాభిప్రాయములను వెల్లడిచేసి యెల్లరచేతను ఒప్పింపవలసినప్పుడు ఇట్టి సమాజము లేర్పడుట ముఖ్యము. అట్లు చేసినయెడల ప్రభుత్వమువారు గూడ పరగణాలయొక్కయు, సాధ్యమైనంతవఱకు స్వదేశ సంస్థానముల యొక్కయు హద్దులను భాష ననుసరించి సాధ్యమగునంతవఱకు మార్చుట యావశ్యక మని యెంచిగాని, తెనుఁగు జిల్లాల యభివృద్ధిని పట్టి ప్రస్తుతపు రాజధానిక్రింద నుండుట రాజ్యపరిపాలనకు అననుకూల మని యెంచి గాని తెనుఁగుభాష మాటలాడువారిలో అందఱికిని గాని పలువురకుఁ గాని ప్రత్యేకరాష్ట్రమీయవచ్చును.

"ఆంధ్రోద్యమము ఆంధ్రులలో ఐకమత్యమును పురికొల్పి తన్మూలమున భారతజాతీయ గమ్యస్థానమును కాంక్షించుచున్నది. ఈ కార్యము కష్టసాధ్యమైనది. అయినను పవిత్రమైనదియు, యశస్కరమైనదియు నగు కార్యమై యున్నది. ఈ యేకభారతీయనిర్మాణమున ఆంధ్రులు ముందంజ వేసి యితరసంఘములవారికి మార్గదర్శులుగా నుండుటకంటె యశస్కరమైన యుత్కృష్టకార్యము మఱేది కలదు? వీ రెచ్చటికి పోయినను సత్యసంధు లనియు, వీరు దేశసేవకై స్వార్థత్యాగము చేయుటయందు మార్గదర్శకు లనియు వీరికి పేరు వచ్చుటకంటె వేఱు గౌరవ మేది కలదు? పూర్వకాలమందు ఆంధ్రవంశమువారు భరతఖండములో అధికభాగమును పరిపాలించుచు ఔన్నత్యమును పొందినారు. ఆ ప్రకారముగా వీరు ఐకమత్యమును

గాంచి తమ బుద్ధికుశలత వికసించినప్పుడు ముందు కూడ ఇతర జాతులవారికంటె అధికౌన్నత్యమును పొందుట కేమి సందియము? ఐహికాముష్మికవిద్యలు అభివృద్ధి చెందినప్పుడు వీరి పేరు పరదేశములయందు వ్యాపించి వీరు భారతమాతకు గౌరవమును తీసికొనిరారా? ఈ యుద్యమమును భగవంతుఁడు జయప్రదముగా చేయునుగాక!

హిందూదేశమునందు జాతీయజీవనాభ్యుదయ సౌకర్యమునకును స్వరాజ్యాదర్శప్రాప్తికిని భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రములు సాధనము లనియు నాంధ్రదేశాభ్యుదయమున కాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము సాధన మనియు నొక తీర్మానము, వాదప్రతివాదములు ప్రబలముగ జరగిన పిదప, సభ్యులచే నామోదింపఁబడినది. కార్యసాధనమునకై యాంధ్రదేశసేవకసంఘము స్థాపింపఁబడినది. అయి దెకరముల భూమియు 6,000 రూప్యములును సహాయార్థ మొసంగఁబడినవి.

కార్యదర్శి నివేదిక

ఆంధ్రోద్యమప్రాప్తికై సకలవిధముల పాటుపడుచు, కార్యదర్శిగ నున్న కొండ వేంకటప్పయ్యగారి నివేదికలోని చివర భాగము ఆంధ్రుల భావపీఠమునందు సుస్థిరముగ నిలువ నర్హము గాన నిచట పునర్ముద్రితము.

"కాని, ఆంధ్రమహోద్యమ కార్యక్రమము అనంతము. కార్యసాఫల్య సాధనములు మితసంఖ్యాకములు. ద్రవ్యోపపత్తి స్వల్పము. కార్యసాధకులును అంతగాఁ గానుపింపరు. కావున కార్యఫలములు చాల భాగము మృగ్యములే. ఆంధ్రులు తమ పూర్వచారిత్రమును ఇంకను చక్కగా నెఱుంగరు. స్వశక్తిసామర్థ్యములయందు విశ్వాసము ఇంక నంతగా నుద్భవింపలేదు. జాతీయౌన్నత్య సాధనము లంతగా పట్టుపడుట లేదు. జీవితాదర్శములందు చిరతరాభ్యస్తమార్గములు తప్ప క్రొత్తత్రోవలు త్రొక్క నేరరు. ప్రముఖులు సయితము నూతనాదర్శ శ్రవణమాత్రమున బెదరి తారుమా రగుచున్నారు. క్షుణ్ణమార్గమునుండి బుద్ధిని మరల్చుట కియ్యకొనరు. కావున ఆంధ్రమాతృ సేవకులు ఆంధ్రోద్యమముయొక్క నిజస్వరూపమును ఊరూరులను పల్లెపల్లెలను జనుల హృదయాంతరంగముల ప్రతిఫలించునట్లు ఉద్యమింపవలయును. బుద్ధిమంతులు తమ బుద్ధియును, విద్యావంతులు తమ విద్యయును, ధనవంతులు తమ ధనమును దేశమాతకు అర్పణంబు గావించి ఆంధ్రజాతీయోద్ధారణకు సన్నద్ధులు కావలయును. ఆంధ్రనాయకులు ఆంధ్రవాణి సునాదంబునకు చెవియొగ్గి ఆంధ్రోద్యమసత్యమును అభిలక్షించి గాఢమగు దేశభక్తితో కార్యకలనంబునకు దిగి, ఆంధ్రజనాళి కుత్సాహంబుగ తమకుంగల బుద్ధిబలమును, విద్యాబలమును, ద్రవ్యబలమును ఆంధ్రమాతృదేవతాపాదపద్మంబులకు సమర్పణంబు గావించి, తమ నాయకత్వమును నిలుపుకొని, సార్థకము చేసికొనెదరని నమ్ముచు ఇంతట విరమించెద."

ఆంధ్రమహిళాసభ

అయిదవ యాంధ్రమహిళాసభ కూడ బెజవాడలో ఏప్రిలు నెలయం దాంధ్రమహాజనసభవలెనె కూడినది. సన్మానసంఘాధ్యక్షురాలు సూరి భ్రమరాంబగారు, సభాధ్యక్షురాలు కొటికలపూడి సీతమ్మగారు. స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికై పాటుపడిన వీరేశలింగము పంతులుగారిని గుఱించి సీతమ్మగారు నుడివిన వాక్యము లిచట పొందుపఱుపఁబడినవి.

"కష్టములకు వెఱవక యీశ్వరునిపై భార ముంచి తమ ప్రయత్నముయొక్క ఫలాఫలముల నీశ్వరుని హస్తమందే యుంచి యోపికతో సత్కార్యముల నాచరించినవారి కీశ్వరుండు తోడుపడి కార్యసాఫల్య మొనర్చు నని మన మీ యుదాహరణముకల్ల నేర్చుకొని మనము మంచి వని నమ్మిన సత్కార్యములను విడువక కొనసాగించుకొనవలయును. మన కట్టి యుత్సాహశక్తి కలిగించుట కీ మహిళాసభలు తోడ్పడి వర్ధిల్లునుగాక!"

ఆంధ్రసనాతనధర్మసంరక్షణసభ

ఈ సభ కిది మొదటి సమావేశము. బెజవాడయందు కూడినది. తుర్లపాటి శేషాచలము పంతులుగా రగ్రాసనాధిపతులు. వారి యుపన్యాసములోని యీ క్రింది వాక్యములవలన సభోద్దేశములు గ్రాహ్యములు.

"ఆంధ్రుల దృష్టి యంతయు ప్రస్తుతకాలమున రాజకీయవిషయములయందే ప్రసరించుచుండి, సనాతనధర్మసంరక్షణమం దొకించుకయు ప్రసరింపకుండుట కడు శోచనీయము. రాజకీయ విషయములలో పాటుపడుట కితర దేశస్థులు మార్గదర్శకు లయిరి. సర్వకాలములకును సనాతనధర్మవిషయమున దేశముల కాదర్శముల నిచ్చునది భరతవర్షమే గాని, మరియొక దేశము కానేరదు. ఇదియే మన పూర్వులు దాఁచియుంచిన ధనము. కావున సనాతనధర్మమున కేమాత్రము భంగము కలుగకుండ, దేశాభివృద్ధి కలుగుట యెట్టులో యోచించుట మన యాంధ్రులకు ముఖ్య కర్తవ్యము."

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు

ఇయ్యది కాకినాడపురంబున ఏప్రియలు 14-వ తేదిని కూడినది. సన్మాన సంఘాధ్యక్షులు పోలవరము జమీందారుగారు. సభాధ్యక్షులు కిళాంబి రామానుజాచార్యులుగారు. వారి యుపన్యాసమునందలి వాక్యము లిచట నుదహరింపఁబడుచున్నవి.

"కొంతకాలము క్రిందట నుచ్ఛదశ ననుభవించిన యాంధ్ర సారస్వత మిటీవల క్షీణించి మరల నభివృద్ధికి వచ్చుచున్నది. ఇట్టి సమయమున విశేషోపయోగములు కాని నిర్బంధములచే దాని సరికట్టక వాఙ్మయాభివృద్ధిని చేయుట కాంధ్రవిద్వన్మహాజనులను ప్రార్థించుచున్నాను."

ఏప్రియలు నెల 11, 12 తేదులయందు ఆదివెలమ మహాసభయును బెజవాడలోఁ గూడినవి. సంఘాభివృద్ధికి అవసరములైన తీర్మానము లామోదింపఁబడినవి.

విశాఖపట్టణమండలసభలు

రాజకీయసభ మెయి 14-వ తేదిని అనకాపల్లి యందుఁ గూడినది. భూపతిరాజు వేంకటపతిరాజుగా రగ్రాసనాధిపతులు. వారి కాంధ్రరాష్ట్ర ప్రయోజనము పట్ల సంపూర్ణ విశ్వాసము గలదు. ఆంధ్రోద్యమ విషయమై రాజుగారు చేసిన ప్రసంగ మంతయు ముద్రింపఁదగినది. అయినను కొన్ని వాక్యములు మాత్రమే యిచట ముద్రింపఁబడు చున్నవి.

"దాఁదాఁపుగ నాంధ్రులలో నాయకు లనఁదగినవా రందఱును, ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్ర మేర్పడవలయు ననుట యుక్త మనియు, ఇది పొందఁదగిన యొక యాదర్శముగ నుండఁదగిన దనియు, ఏకాభిప్రాయులై యున్నారు. మొన్నటి యాంధ్రసభలో వీరియం దిటువంటి మార్పు కనఁబడుట నాకు సంతోషకరముగ నున్నది. ఆదర్శమని యొకసారి యంగీకరించిన తర్వాత, దానికై యాందోళన మొనర్చుట నెప్పటికో నిలిపివేయుట కేవలము పొరపాటు. తాము చేయఁ నున్న యీ ప్రధానకార్యమును, దానివలన కలుగఁబోవు పర్యవసానములను, వివేకముతో గ్రహించునట్లు జనసామాన్యమునకు బోధించుట యీ విషయమునందు శ్రద్ధగల ప్రతివానికిని విధియై యుండుట నిజము."

ఏ. పి. పాత్రోగారి యాధిపత్యముక్రింద పరిశ్రామికసభయు, అప్పడుపంతులుగారి యాధిపత్యముక్రింద సంస్కరణసభయుఁ గూడినవి. అవసరములైన తీర్మానము లత్యుత్సాహముతో నామోదితములైనవి.

ఏడవ యార్యవైశ్యమహాసభ

ఈ సభ యేలూరునందుఁ గూడినది. చల్లా గురుస్వామిశ్రేష్ఠిగా రధ్యక్షులు. మోతే గంగరాజుగారు సన్మానసంఘాధ్యక్షులు. వారి యుపన్యాసమునందు, వైశ్యుల పురోభివృద్ధికి సాధనంబులైన విద్యను వ్యాపారమును పరిశ్రమలను నభివృద్ధిచేయు సాధనంబులు చర్చింపఁబడినవి. అందలి కొన్ని వాక్యము లిచట నుదహరింపఁబడుచున్నవి.

"ఆర్యవైశ్యుల మగు మన కీ రాజధానియం దాంధ్రంబే మాతృభాషగా నున్నయది. అధికసంఖ్యాకు లాంధ్రదేశంబుననే యుండుటచేతను, మన సభలుకూడ నాంధ్రదేశంబుననే జరపఁబడుటచేతను నాంధ్రప్రవర్తనము తదభివృద్ధి కత్యావశ్యకంబగుటచేతను మొదలగు వానింగూర్చి ప్రశంసింపక తీఱదు. అది హిందూదేశీయ మహాజనుల, భాషయందుఁ దప్ప తక్కినవానిలో, ననుసరించుచున్నది. అదియు నానాకులజాతియుతంబై యున్నయది. దానియందును నైక్యభావము సూచింపఁబడుచున్నను, తదభివృద్ధికి నితరేతరభావగ్రాహ్యంబునకును సామాన్యభాష యావశ్యకం బనియు దానిచే పరోపకారము కొఱకు పాటుపడనగు ననియు నెంచఁబడుచున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రమును తృష వార్తాపత్రికలచేతను తదితరులచేతను వివాదింపఁబడినను, నిరాక్షేపణీయంబే."

గుంటూరుమండల రాజకీయసభ

జూను నెల 4-వ తేదిని ఒంగోలునందు 23-వ గుంటూరుమండలసభ కూడినది. సన్మానసంఘాధ్యక్షులు బి. లక్ష్మీనారాయణరావుగారు. సభాధ్యక్షులు వింజమూరి భావనాచార్యులుగారు. ఉభయులును నాంధ్రరాష్ట్రాదర్శమును ప్రస్తుతించిరి.

"ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణ మవసర మని మన గుంటూరు మండలము వారును గడచిన మండలసభయొక్క 10-వ తీర్మానమున నీ యుద్యమమును ఆమోదించియున్నారు. కమ్మ, వైశ్య మహాజనసభలీ యుద్యమమున కనుకూలములుగా నున్నవి. ఈ నడుమ మదనపల్లి డివిజనలు కాన్ఫరెన్సునందును ప్రత్యేకరాష్ట్రవిషయము నంగీకరింపక పోయినను, ఆంధ్రోద్యమము నామోదించుచుఁ దీర్మానింపఁబడెను. ఇట్లీయుద్యమము కొలఁదికాలములోనే యాంధ్రదేశ మెల్ల వ్యాపించి జనాంగీకారము పొందియున్నది."

"మన యభివృద్ధి నిమిత్తమును సౌఖ్యము నిమిత్తమును ప్రభుత్వమువారు చేయవలసిన విధు లనేకము లున్నను స్వయంకృషిచే మనము పూనవలసిన యభివృద్ధిమార్గములు కూడను సంఖ్యకు మీఱి యుండుటను మనము మఱచిపోరాదు. ప్రపంచమునం దేదేశము గాని ప్రజలయొక్క, అందును విద్యాధికులయొక్క, స్వయంకృషియు స్వార్థత్యాగమును లేకయే కేవలము ప్రభువుల యౌదార్యమువలననే యున్నతస్థితికి వచ్చియుండినట్లు కానము. ప్రజలయొక్క యభివృద్ధికిఁ దగిన మార్గములను పూనుట ప్రభుత్వమువారి పనియే యయినను, వారు చేయు పనులు విద్యాధికుల కృషియు స్వార్థరహితబుద్ధియు లేక వర్ధిల్లఁజాలవు."

సంఘసంస్కరణసభ

పదునేడవ గుంటూరుమండల సంఘసంస్కరణసభ కూడ ఒంగోలునందు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి యధ్యక్షతక్రిందఁ గూడినది. సుప్రసిద్ధులైన లక్ష్మీనరసింహము గారి భావము లాంధ్రప్రపంచమునం దంతటను వ్యాపించియున్నను, వారి యుపన్యాసమునందలి కొన్ని వాక్యము లిచట పాఠకుల భావౌన్నత్యమునకై చేర్పఁబడినవి.

"జపాను అమెరికా మున్నగు దేశములతో తులఁదూఁగవలె నన్నవారితోఁ బాటు సంఘసంస్కరణము చేయుఁడు, కార్యాచరణశూరు లగుఁడు. కొంతమంది తమకు ధైర్యము లేనిచో, ముందంజ వేయువారికి సాయము సేయఁబూనుకొనుఁడు. అప్పుడే సంస్కరణము జయ మొందును. ఆర్యఋషిసంతతివార మని చెప్పుకొనుచు మనసంఘమును ఇంత యధోగతికి తెచ్చుట సమంజసము కాదు. మన యాంధ్రోద్యమముయొక్క పురోవృద్ధి ముఖ్యముగా సంఘసంస్కరణముపై నాధారపడియున్న దని దృఢముగా నమ్ముఁడు. కాలానుగుణముగా మన ప్రస్తుతావసరములను బట్టి సంఘము నెప్పుడు సంస్కరించుకొందుమో మన యాంధ్రోద్యమము సయితమప్పుడే యభ్యున్నత దశకు వచ్చును"

దత్తమండల సాంఘిక సమావేశము

ఇయ్యది జూను నెల 6,7 తేదులలో గుత్తియందుఁ గూడినది. శా. కేశవపిళ్లగారతిథులకు హృదయంగమమైన స్వాగతం బొసఁగిరి. రావు బహద్దరు సుబ్రహ్మణ్యము పంతులుగారు అగ్రాసనాధిపత్యము వహించిరి. వారి వ్యాసము సంఘాభిమానమును దేశాభిమానమును సూచించు భావములతో నిండియున్నటు లీ క్రింది వాక్యములు తెలుపుచున్నవి.

"అందఱు నిప్పు డాంధ్రోద్యమమును గూర్చి మాటలాడుచున్నారు. ఈ విషయమును నిష్పక్షపాతముగ నాలోచించుట మంచిది. ఈ జిల్లాల ముఖ్యభాష యాంధ్రము. మనకు తెలిసినంతవఱకాంధ్రరాజుల చేతనే యీ దేశము పరిపాలింపఁబడుచుండెను. ఇచ్చటి కన్నడ భాగమునందలి యాచారములు తెలుఁగువారి యాచారములఁ బోలియున్నవి. ఈ జిల్లాలలో నెచ్చటను కన్నడ భాషయందు సాహిత్య గ్రంథములు వెలువడుట లేదు. కన్నడజను లందఱును సాధారణముగా వ్యవహారకార్యముల వ్రాఁతలను తెలుఁగు అక్షరములతోనే వ్రాసికొందురు. నిర్దేశింపవలసివచ్చినచో నీ జిల్లాలు ఆంధ్రములే కాని యన్యములు కావు. అట్టి యీ జిల్లాలలోని మనమాంధ్రోద్యమమును గూర్చి యుపేక్ష వహింపరాదు. ఈ యుద్యమము కాదు. ప్రపంచమం దేయుద్యమమందైనను మన ముత్సాహము లేనంతటి మాంద్యము కలవారము."

"ఆంధ్రోద్యమము మన దేశమునం దన్ని చోట్లను వ్యాపించియున్న దా యని యుపాధియే గాని వేఱు కాదు. తమ స్థితి నభివృద్ధి నొందించుకొనుటకై దేశీయులందు కల్గిన యశాంతియే యిట్లు పరిణమించినది. తమ పూర్వ చరిత్రము, సుందర సారస్వతము, ఫలవంతమగు భూమి యింక నిట్టి స్వాభావికైశ్వర్యముల యాధిక్యము నెఱింగియుండి తమ యుదారభావముల మఱచిపోని జమీందారులతో కూడియున్న యుత్తర సర్కారు నివాసులగు నాంధ్రజనులు మే[illegible]ని చూచి, తాము అన్యజాతుల కన్న జీవిత యాత్రయందు వెనుకఁబడియుండుటను గమనించి నిద్రనుండి లేచినవారివలె ననేక దిశల ననేకవిధముల తొందరగా ప్రయత్నములు సల్పుచున్నారు.

"ఈ విషయమును ఆంధ్రనాయకులు పరస్కార రహితులై తమ న్యాయబుద్ధి నెల్ల నుపయోగించి యీ ప్రశ్నను విమర్శించుట తగును. ఉన్న దున్నట్లు చెప్పువారిపై కొన్ని విరోధి విమర్శనలు కలుగక తప్పవు. పెద్ద సమస్యల నాలోచించి చర్చించునప్పుడు అధిక సంఖ్యాకుల యుద్దేశము నే మనము నంగీకరింపక పోయినను బాధలేదు."

కర్నూలుమండలసభ

ఆగస్టు 22-వ తేదిని కర్నూలునందు మొదటి కర్నూలుమండలసభ గూడినది. ఇంతవఱకును 24 కృష్ణామండల సభలు గూడుటయును, కర్నూలునం దిది మొదటి సమావేశ మగుటయును కర్నూలు మండల మాంధ్రదేశమునందు రాజకీయ సాంఘిక జీవనమునందు ముందంజ వేయుట లేదని సూచించుచున్నవి. గతమునకు వగచుటవలన ప్రయోజనము కలుగదు. దత్తమండల వాస్తవ్యులు మున్ముందు తమ మండలాభ్యుదయమునకై యధికతరోత్సాహముతో పాటుపడి వెనుకటి మాంద్యమునకు ప్రతీకారమును కల్పించుట శ్రేయస్కరము.

మండలసభకు ఎన్. వి. నరసింహారావు పంతులుగారు సన్మానసంఘాధ్యక్షులు, దివాన్ బహద్దరు కరుణాకర మీనన్‌గారు సభాధ్యక్షులు. సన్మానసంఘాధ్యక్షుల యుపన్యాసమునందలి కొన్ని వాక్యము లిచట చేర్పఁబడుచున్నవి. వానిని చదివినవారల కాంధ్రోద్యమ తత్త్వము బోధ్యమగును. నరసింహారావుగారు స్థానిక స్వపరిపాలనమును గుఱించి చేసిన విమర్శనము బాగుగ నున్నది.

"ఆంధ్రదేశీయమైన యొక జిల్లాలో జరగు నీ (ప్రతినిధి)సభలో నాంధ్రోద్యమమును గుఱించి నేను ప్రస్తావించుట విధి. ఈ యుద్యమము పత్రికలలోను వేదికలమీఁదను భిన్నాభిప్రాయములచేఁ జర్చితమగుచున్నది. ఈ యుద్యమమును గొందఱు తిన్నగ గ్రహింపక అపార్థము చేసికొనిరి. కార్యసాఫల్యమును బొందు నాధారములయందంతర ముండవచ్చును గాని, యీ యుద్యమ మిండియాదేశీయ మహాసభయొక్క పరమావధులను బొందఁగోరుచున్న దే గాని యందులకు తగ్గినది కాదు. ఇండియా కా గొప్ప దేశీయోద్యమమువలె, నీ యాంధ్రోద్యమము, జననమువలనఁ గాని స్థిరనివాసమువలనఁ గాని యాంధ్రదేశమును స్వదేశముగఁ గలవారి నందఱ నొక్కటిగఁ జేర్చుటకుఁ గోరుచున్నది. ఇది భాషనుబట్టి యేర్పడిన యుద్యమము. మన లోకవ్యవహారములకు సంబంధించిన దేశీయమహాసభయొక్క యుద్దేశము నే యనుసరించినది. ఈ యుద్యమముయొక్క ఆసరాగొని చెప్ప

బడు నన్నింటిని గాని చేయఁబడు నన్నింటిని గాని యంగీకరించుట సాధ్యము కాకపోవచ్చును గాని, మన మాతృదేశాభివృద్ధిఁ గోరు సదయ హృదయుఁ డెవ్వఁడు గాని యీయుద్యమోద్దేశము నాక్షేపింప నోపఁడు. ఈ యుద్యమసందర్భమున వివాదమునకుఁ జోటిచ్చు నంశముల ప్రస్తావన నటుండనిచ్చి, యింకతో సంబంధించిన విద్యావిషయిక (ఈ విషయమున మాత్ర మభిప్రాయభేద ముండఁజాల దని తలఁచెదను.) ప్రస్తావనను గుఱించి మాత్రము కొన్ని మాటల నుడువఁ బూనెదను. విద్యతోఁ జేరినంతమట్టుకు యోచించినచో, నీ యుద్యమముయొక్క యుద్దేశ మాంధ్రదేశమున కొక విశ్వవిద్యాలయ మేర్పడవలయు ననుటయే.

“సామాన్యముగ నొక్క దేశభాషకె యెక్కువ ప్రచార మెంతవఱకుఁ గలదో అంతవఱ కొక భాగముగ గ్రహించి యంత కొక విశ్వవిద్యాలయము నేర్పఱచినచో, దేశభాషలద్వారా విద్యావ్యాపనకుఁ బూనుకొనుటకుఁ గడు సులభముగ నుండును. దేశభాషల యుపయోగము విద్యార్థుల విషయగ్రహణశక్తికిని, బుద్ధి వికాసమునకును, పరిశోధనాశక్తికిని జాల తోడ్పడఁగలదు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయస్థాపన మాంధ్రజిల్లాల నివాసులయందు గొప్ప మార్పును కలిగించును. ఈ తీరున, ఇండియా దేశమునందలి పలుభాగములలో నభివృద్ధి సంఘటిల్లెనేని, దేశ మంతయు సమష్టి నభివృద్ధిఁ గాంచి ప్రపంచమందు గౌరవనీయము లగు గొప్ప దేశములలో నొక్కటి కాఁగలదు. బోధనాశాలయు, బసవసతులును గల విశ్వవిద్యాలయ మొం డాంధ్రదేశమునకుఁ ద్వరలో స్థాపింపఁబడునని నేమ్మదిని కోరుచున్నాను.”

కర్నూలుమండల సంఘసంస్కరణసభకు సి. వి. కృష్ణస్వామయ్యరుగారు సన్మానసంఘాధ్యక్షులు, దివాన్ బహద్దరు వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యముపంతులుగారు అగ్రాసనాధిపతులు.

బళ్లారిమండలసభ

మొదటి బళ్లారి మండలసభ సుప్రసిద్ధ న్యాయవాదులైన ఎస్. శ్రీనివాసయ్యంగారి యాధిపత్యము క్రింద ఆగస్టు 22-వ తేదీని బళ్లారియందుఁ గూడినది. అయ్యంగారి యుపన్యాసము విద్యావ్యాపన కనుకూలములైన విమర్శనలతో నిండియున్నది. అన్ని ప్రయత్నములకును విద్యయె మూలము గాన, దేశహితైకపరాయణులు వారి హితోపదేశములను గమనింపవలసి యుందురు.

మూఁడవ కడప మండలసభ

మూఁడవ కడప మండలసభకు సన్మానసంఘాధ్యక్షులు టి. ఎమ్. నరసింహాచార్యులుగారు. ఏ. ఎస్. కృష్ణారావు పంతులుగా రధ్యక్షులు. సన్మానసంఘాధ్యక్షులు మండలస్థితి న్యాయవిచారణ అటవీ పరిపాలనము నీటి పారుదల మొదలగు విషయములను గుఱించి విపులముగ చర్చించిరి. కృష్ణారావు పంతులుగారును విద్యావ్యాపనము ఆరోగ్యము పారిశుద్ధ్యము భూమిసిస్తు మొదలగు మండలాభ్యుదయమున కవసరమైన విషయములను తమ యుపన్యాసమునందు బాగుగ చర్చించిరి.

కృష్ణామండల రాజకీయసభ

ఇరువది మూఁడవ కృష్ణామండలసభ యేలూరునందు అక్టోబరు 24-వ తేదిని గూడినది. సన్మానసంఘాధ్యక్షులు సుప్రసిద్ధులైన మోచెర్ల రామచంద్రరావు పంతులుగారు. వారి యుపన్యాసమునందలి నౌకాసైన్యావశ్యకతను గుఱించిన వాక్యము లిచట నుదహరింపఁబడుచున్నవి.

“ఇండియా సంరక్షణకు కావలసిన నౌకాసైన్య విషయమయి ఇండియా ప్రభుత్వమువారును ప్రజలును కూడ ఆలోచింపవలసియున్నది. సదరు స్వదేశరాష్ట్రములు తమ సంరక్షణకొఱకును ఇంగ్లండుదేశ సంరక్షణకొఱకును నౌకాసైన్యాభివృద్ధికిఁగాను కట్టఁబడు నూతనయుద్ధనౌకలకు వెచ్చించు ద్రవ్యములసంగతి మీ కెఱిఁగియుండును. మన దేశమున కున్న విస్తీర్ణసముద్రతీరమును ఆలోచించి చూచినయెడల, మన దేశసంరక్షణార్థము నౌకాసైన్యస్థాపన మత్యావశ్యక మని మీకు తోఁచకపోదు. మిగిలిన కష్టము లటుండ, ఇందునుగుఱించి ద్రవ్యకష్టమే యధికముగా నున్నది. ప్రజలపై నిదివఱకున్న పన్నులను అమితముగా హెచ్చింపకుండ నీ విషయమును సాధింపఁగల మార్గము త్వరలో కనుఁగొనఁబడి ఏదో యొకరూపకముగ దేశసంరక్షణార్థము నౌకాసైన్య మేర్పఱుపఁబడు నని నా నమ్మకము. ఇండియా సంతతివారికి నౌకాసైన్య పదవులను పొందుట కవకాశమిచ్చు నౌకాసైన్యస్థాపనవిషయమై ఇండియా దేశపు ప్రజలకు హెచ్చరిక పుట్టకమానదు.”

సభాధ్యక్షులు పోలవరము జమీందారు గా. కొచ్చెర్లకోట వేంకటకృష్ణారావు పంతులుగారు. నీటితీరువ, రిమిషనులు, భూమి సిస్తు, మురుగు కాలువలు, సెటిల్మెంటు, గ్రామకంఠములు మొదలగు రయితుల కుపయుక్తములైన విషయములు వారి వాస్యమునందు విమర్శింపఁబడినవి.

కృష్ణామండల మాంధ్రోద్యమమునకు పుట్టినిల్లు. గా. పంతులుగారు స్థిరుపురుషు నాంధ్రులు. అట్లయ్యును

నుభయసభాధ్యక్షులును నాంధ్రోద్యమమును గుఱించి తమ యుపన్యాసములందు ముచ్చటించకుండుట విచిత్రము. అయినను నాంధ్రరాష్ట్రపు తీర్మానము సభ్యులచే నంగీకృత మైనది.

సంఘసంస్కరణసభ

మండల సంఘసంస్కరణసభ పి. లక్ష్మి నరసు నాయఁడుగారి యాధిపత్యముక్రిందఁ గూడినది. లక్ష్మి నరసు నాయఁడుగారు దేశాభ్యుదయమునకు సర్వతో ముఖమైన సంఘజీవనము సాధన మనియును దానిని పొందుటకై విద్యావ్యాపనమునకు మించిన సాధనాంతరము లేదనియును చెప్పియుండిరి.

నియోగిమహాజనసభ

రాజమహేంద్రపురంబు గౌతమీతీరంబున అక్టోబరు 30, 31 తేదులందును నవంబరు 1-వ తేదిని 12-వ నియోగిమహాజనసభ గూడినది. రావు బహద్దరు చిత్రపు వేంకటాచలము పంతులుగారు సన్మానసంఘాధ్యక్షులు. ద్రోణంరాజు వేంకటాచలపతి శర్మగారు సభాధ్యక్షులు. సన్మాన సంఘాధ్యక్షుని యుపన్యాసమునందలి చివర వాక్య మిచట నుదహరింపఁబడుచున్నది.

"మన మిప్పుడు అంద అవశ్య మంగీకరించునట్టియు, అభిప్రాయ భేదముల కవకాశము లేనట్టియు, పురోభివృద్ధికి సాధనభూత మైనట్టియు రాజకీయ విద్యాభివృద్ధిని గుఱించియు మత విద్యాభివృద్ధిని గుఱించియు తదుపోద్బలకరములగు సాంఘిక విషయములను గుఱించియు అత్యుత్సాహపూర్వకముగ విచారించి నిర్ణయించి స్వసంఘమును సేవించెదముగాక!"

ఆంధ్రదేశ సభలు

ఏఁటేఁట నిట్టి సభ లెన్నియో తెలుఁగుమండలంబులందుఁ గూడుచున్నవి. సభలు రెండు తెఱఁగుల నున్నవి—మహాజనసభలు, మహిళాసభలు. ఆంధ్రదేశమున కంతకును ఆంధ్రమహాజనసభ ఆంధ్రమహిళాసభ నిర్ణీతస్థలములందుఁ గూడుచున్నవి. మహాజనసభకంటె మహిళాసభయే పురాతనము. మహాజనమహిళాసభలందు జాతికులవివక్ష లేక దేశాభ్యుదయమును గోరువారందఱును కూడఁగలరు. మహాజనసభకును మహిళాసభకును శాఖాసభలవలె మండలసభలు గలవు. ఆంధ్రదేశమునందు దాదా పన్ని మండలంబులందును మండలసభలు గలవు. కొన్ని మండలములందు రాజకీయసభలు, సంఘసంస్కరణసభలు, పరిశ్రామిక సభలు గూడుచున్నవి. పైన వివరించిన మండలసభలు గాక ప్రత్యేకశాఖాసభలును గూడుచున్నవి. శాఖాసభల ప్రయోజన మంతశ్శాఖాభివృద్ధి. నియోగులు, శైవులు, ఆర్యవైశ్యులు, విశ్వబ్రాహ్మణులు, కమ్మవారు, వెలమవారు, ఈడిగవారు, మొదలగువా రందఱును తమ తమ శాఖల నభివృద్ధి చేయుటకై యేఁటేఁటను సభలు చేయుచు పాటుపడుచున్నారు. ఈ సభాసమావేశము లాంధ్రదేశమునందు ప్రవర్ధమానం బగుచున్న నూతనోత్సాహంబునకు ప్రబలనిదర్శనంబులు.

హిందూదేశమునందే యితరభాగములందును నాంధ్రదేశమునందుఁ గూడినన్ని సభలు గూడుట లేదు. ఆంధ్రదేశమునం దుదయించిన నూతనోత్సాహము సర్వతోముఖ మైనది. స్త్రీలు పురుషులవలె సంఘాభ్యుదయమునకై పాటుపడుచున్నారు. మండలసభలు రాజకీయాందోళనమునందు మాత్రమే మునుఁగక సంఘసంస్కరణసాధనములను ద్రవ్యోపార్జనోపాయములను నన్వేషించుచున్నవి. అంతశ్శాఖలవారికి సభలతో సంతృప్తి చెందక తమ కులమువారికై శాఖాసభలను చేయుచున్నారు. ఆంధ్రదేశమునకు జాతీయ జీవనము నూతనము గాదు. కృష్ణామండలసభకు 24 ఏండ్లు నిండినవి. చెన్నరాష్ట్రీయసభకు 21 ఏండ్లు మాత్రమె గడచినవి. కృష్ణా గుంటూరు మండలసభలు చెన్నరాష్ట్రీయ సభకంటె పురాతనంబులు.

ఆంధ్రరాష్ట్రము

సమస్తసభాదర్శంబులును నాంధ్రమహాజనసభయందు కేంద్రీకృతములు. మండలసభాదర్శములు శాఖాసభాదర్శములు మహాజనసభాదర్శములం దిమిడియున్నవి. ఆర్యవైశ్య కమ్మ మహాజనసభలందును, కృష్ణా గుంటూరు విశాఖపట్టణ మండలసభలందును నాంధ్రరాష్ట్రపు తీర్మాన మంగీకృత మైనది. కొన్ని సభలం దీ విషయము సంస్తుతింపఁబడినది. ఇంకను కొందఱికీ భావము గ్రాహ్యము గాలేదు. వారు కూడ బాగుగ యోచించినచో, ఆంధ్రరాష్ట్రాదర్శమునందలి ప్రయోజనమును గ్రహింపఁగలరు.

భాషను జాతిని బట్టి రాష్ట్రములు

సచివోత్తముఁడు ఆస్క్విత్తుగారు, యూరపుఖండమునందు శాశ్వతమైన శాంతి స్థాపిత మగుటకై,

యుద్ధము ముగిసిన పిదప భాషను జాతిని బట్టి రాజ్యముల నేర్పఱచుట సమంజస మని చెప్పిరి. ఈ నీతియె కొంతవఱకు పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునం దవలంబింపఁబడిన విధ మీ వ్యాసమునకు మొదట తెలుపఁబడినది. చిన్న జాతుల స్వాతంత్ర్యమును సంరక్షించుటకై యుద్ధమునందు బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము చేరిన విషయము సర్వత్ర తెలిసియున్నది. ఇరువదవ శతాబ్దమునం దవలంబింపఁబడఁదగిన రాజ్యనీతి ప్రజాసభ్యత్వ జాతీయస్వాతంత్ర్యములం దిమిడినది. ప్రజాసభ్యతకు విజ్ఞానవ్యాపనము సాధనము. విజ్ఞానవ్యాపనమునకు దేశభాషలు శరణ్యములు. జాతీయభావమును బలపఱచుటకు మాతృభూమి, మాతృభాష, సాంప్రదాయేతిహాసములు దృఢపాశములు. ఆ పాశములు రాష్ట్రాదర్శమునందు సులభములు. భాషను జాతిని బట్టి రాష్ట్రమును నిర్మించుట యనెడి ఆస్క్విత్తుగారి రాజనీతి యభివృద్ధి చెందిన రాజ్యముల కవసరమై యుండఁగా, అభివృద్ధి లేక వెనుకఁబడియున్న యాంధ్రదేశమున కవసరము గాదా?

ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణ విషయమును గుఱించి యోచింపఁదగిన యంశములు రెండు గలవు. మొదటి సందేహము—ఆంధ్రరాష్ట్రము హైందవజాతీయత కనుకూలమా, ప్రతికూలమా యనునది. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునందలి భిన్నరాజ్యములును హిందూదేశమునందలి భిన్నరాష్ట్రములును వలె నాంధ్రరాష్ట్రము కూడ హైందవజాతీయత కనుకూలపడును గాని ప్రతికూలపడదు. రెండవ సందేహము—ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము వలన నాంధ్రదేశసామాన్యమున కుపకృతి కలుగునా, లేదా యనునది. రాష్ట్రనిర్మాణమువలన నాంధ్రభాష వికాసము నొందును; ఆంధ్రు లభివృద్ధిని చెందుదురు; ఆంధ్రదేశము బాగుపడును. హిందూదేశమునందు రాష్ట్రీయ స్వపరిపాలనా పద్ధతి సాధ్య మగుటకును యూరపునందు జాతీయ స్వాతంత్ర్య సంరక్షణము సుస్థిరముగ స్థాపిత మగుటకును భాషను జాతిని బట్టి యేర్పడెడి రాజ్యములే శరణ్యములు. అందుకు భిన్నము లైన రాజ్యములు ప్రజావిరోధమున నశనమునకు నాలయములు.

ఆంధ్రరాష్ట్రము ప్రత్యేక ప్రాంతమునకుఁ గాని మండలమునకుఁగాని శాఖకుఁగాని లాభదాయకము గావచ్చును గాని నష్టదాయకము కాఁజాలదు. దేశసామాన్య ప్రయోజనము నిర్ణయింపఁబడునపుడు ప్రత్యేక వ్యక్తులయొక్కయు ప్రదేశములయొక్కయు లాభనష్టములు పాటింపఁదగినవి గావు. విపరీతాభిప్రాయములు గల దేశసోదరు లీ యాదర్శసారమును గ్రహించెదరుగాత!

ఆంధ్రులును నాంధ్రేతరులును స్వలాభ దురభిమానములను మఱచి పవిత్రంబును సుఖావహంబును కామ్యార్థప్రదంబును నైన మాతృపూజయెడ తత్పరులై ఆంధ్రలోకాభ్యుదయమునకును భారతజాతీయ నిర్మాణమునకును బ్రిటీషుసామ్రాజ్య సంరక్షణమునకును లోక కల్యాణమునకును తమ జీవితంబులను వినియోగించి గమ్యస్థానమును చేరునట్లు భగవంతుఁ డనుగ్రహించుఁగాత!

మ. ధరలో జార్జినృపాలశేఖరసముద్ధాటీజవాతంబుచే
నరిసేనల్ కడు దూఁది పింజలుగ దత్త్వై రవ్వారవ్వాంత లై
సురమార్గంబున కేగుఁగాత తిరుగన్ జూడంగరాకుండఁగన్
నర కోడూరు జనార్దనేశు కరుణాపాంగప్రభాదృష్టిచేన్.

బ్రిటిషు సామ్రాజ్య విజయ స్తోత్రః

ఒంగోలు వేంకటరంగసోమయాజినా విరచితం

శ్లో. శ్రీలసద్వేణుగోపాల జయం దేహి మమ ప్రభోః
యుధ్యతే యత్ర యత్రాస్తే కింగ్జార్జి చక్రవర్తినే. ౧

అన్యాయతస్తు బెల్జియాం యే ప్రవిశ్యాదహన్ స్థలాన్.
వేణుగోపాల తాన్ జేతుం విక్రమం దేహి మత్ప్రభోః. ౨

ఫ్రాన్సుదేశే జర్మనీభి రభియుధ్యంతి మామకాః
ఆంగ్లేయసైనికై ర్యుక్తాః గోపాలవిజయం దిశ. 3

ఐరోపాయుద్ధరంగేషు యుధ్యంతే యేస్వసైనికాః
తేషాంతు వేణుగోపాల విజయం దేహి సత్వరం. ౪

యమ్డన్ క్రూజరుతోస్మాకం అభయం యోహి దత్తవాన్
వేణుగోపాల విజయం దేహ్యస్మచ్చక్రవర్తినః. ౫

కింగ్జార్జిచక్రవర్తీ యో భారతంచాభిరక్షతి
అనిశం తస్యవిజయం దేహి గోపాల ధీమతేః. ౬

గజేంద్రరక్షణం యేన కృతం పూర్వయుగే తదా
భోస్వామిన్ వేణుగోపాల త్వమైవాభయ మస్తునః. ౭

జయతుజయతుజార్జీ శ్రీబ్రిటిష్చక్రవర్తీ
భరతధరణిభాగ్యం చాస్తుతస్యైవ నూనం
బ్రిటిషు రషియ ఫ్రెంచీ మండలే మైత్రి శోభా
దిశిజ విజయభాగ్యం శీఘ్రమేవా తనోతు. ౮

ఆంగ్లేయదేశ జనపోషక పారిజాతం
ఆస్ట్రేలియాభరత ఖండమఖండరాజ్యం
స్త్రీరత్నలోకజన సాదరభావరూపం
గోపాలదేవ జయినం కురు చక్రవర్తిం ౯

బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాధీశులకు భారతమాతృ విజయసమర్పణము

యూరపుఖండఘోరభండనభాస్వద్రత్నావళము

మహామహోపాధ్యాయ కొక్కొండ వేంకటరత్న శర్మగారు

ప్రాణవు లందఱు మహించుచు నగుటన్ - మహానే యుద్ధ మొనర్తురుగా!
యీ నవాహవంబున ఘన జలచరు - లింక వియచ్చరు లై రహహా!
పూనికి నందందే పోరుం బోరిం - బొనరింతురు వేగసులు, ఘోరల్
గానంబడమి నవి వేఁ గాకిన మిటుఁ - గాంచ మహాయుద్ధ మిదె కదా! 1

జయాపజయములు దైవికములె యై - సమకొనుఁ దుద, నిప్పటియూహల్
ప్రయోజనము లేనివి యనుచుం జె- ప్పనో; నైన, నే నుడివెద సం
దియ మేటికిఁ? దైజరున కందఱుం - దెలియఁగ శత్రులు, మిత్రులుగా
నయమున జ్జాగ్జచక్రవర్తికి - జ్జయము సిద్ధ మని యననగుఁ గా! 2

సాయపడిరి యాస్ట్రియావారి కని - జర్మను; లింగ్లిషువా రన్నన్
దోయమువా రగు ఫ్రాన్సువారికిని - దుర్బలు లగు బెల్జియనులకున్;
న్యాయం బీయది యగుట నందఱు స - హాయు లైరి యీ పక్షమునన్;
శ్రేయం బిదె కద దైవము దోడగు - సిద్ధము జయ మాంగ్లేయుల కౌ. 3

హైందవు లాంగ్లేయులతోఁ గూడి మ - హాహవముం జేయుటఁ జూడన్,
బొందగుఁ గృష్ణార్జునులు గూడుకొని - పోరికిఁ దొడఁగినయ ట్లహహా!
సందేహంబుం గలదే జయ మిట - సమకొనుటకు, ధర్మం బెందుం
బొందుపడునో యందే మేల్గెలు పగుఁ; - బోలుంగద శాంతియె మేల్తై. 4

అప్రార్థితు లయ్యును సమయజ్ఞత - నాంగిలేయులకు సహాయులునై
దీప్రప్రవిదారణముఁ జలుపుటం - దెలిసి వారలు కృతజ్ఞతతో
క్షిప్రముగనె తమతో సమానులుగఁ - జింతించి సమస్వాతంత్ర్యం
బే ప్రసిద్ధముగ నొసఁగవలయుటన్ - హిత మిది హైందవులకు నెందున్. 5

తన దొరునిది బలతారతమ్యమును - దలఁపక, వృషభము వ్యాఘ్రముతో
నని సేసి వినాశముఁ గాంచె; నటులె - యక్కట! యేనుఁ గహా!
ఘన మగు భల్లూకంబు న్మార్కొనె, - కనునె గెలుపు? గడు గాసిపడున్;
గనుఁగొన నఖిలమృగంబుల సింహము - ఖ్యాతిగ గెల్చి జయముఁ గాంచున్. 6

ఫ్రెంచివార లింగ్లీషువారలును - ప్రేముడిఁ గూడుటఁ జూడఁగ స
త్ప్రాంచితచందనకర్పూరంబులు - వలనొప్పఁగఁ బొందినయ ట్లౌ;
గాంచన్ జర్మను లాస్ట్రియనులు వే - డ్కం గూడుట రసమును బులుసున్
మించి కలసిన ట్లగపడు నెవరికి; - మేలగు రుష్యావారె ఘృతప్రల్. 7

సర్వవిధంబుల స్వతంత్రశక్తిని - జనుట బ్రిటిషుప్రభుతయె సూర్యుం;
పర్వం బ్రజాప్రభుతచేతం జాత్రముని - యోజం దోంచును ఫ్రాన్సు; మహో
గర్వంబునం బ్రౌర్యంబున జర్మను - ఖ్యాతిం సంగారరుం డనరెం;
గుర్వాభము రష్యాసామ్రాజ్యము; - నాలు సర్వయా బుధుభంగిన్. 8

అలమునకు మూలం బగు నాస్ట్రియ - యూ శని; జర్మనుపక్షమునం
దాలోచింపక చేరెం గాన శు - క్రాచార్యుం డగుం దుర్కీ; వే
యేలా? యాంగ్లేయప్రభుత్వ మను - సిద్ధబలుండు జనార్దనుండే
కేల దర్భ గొనె; జపాను రాహు వు; - కేతువు బెల్జియ మనంగం జనున్. 9

నెపోలియనునకుం బ్రపంచజయమున్ - నెగడంగడంగిన స్లెగ్గ యగున్;
విపులబలు లయిన యాంగ్లేయులే - ఫ్రెంచివారితోం గలసిరి స
త్కృపాంతరంగులు గావున, వారలు - గెలుక చేకొనం గను లగ్గా;
నిపుణ విపులకున్ హిత మిది; కైజరె - యొనయునె సశోకునికాంతిన్. 10

భూమిం గంసునికి గెలు పబ్బెనె శ్రీ - పురుషోత్తమునికె గెల్పొదవెన్;
భీమశక్తి శల్యునికిన్ జయ మయ్యెనె - భీమాగ్రజుండు యుధిష్ఠిరుండే
శ్రీమంతుండు విజయము హరికృపం గనెం; - జెందునె కైజరు గర్వితుం డా
స్వామి హరికృపన్? ధర్మిష్ఠుండగు - జార్జిచక్రవర్తి విజయుం డౌ. 11

అయనయసంపన్నుండు సన్నీతి - న్యాయధర్మపరిపాలకుండున్
దయావీరుం డాయోధనవీరుండు - తంత్రావాపవిశారదుండున్
ప్రియాప్రధానుండు కైజరు లోంగొని - కీర్తనీయశాంతిం జేతన్
జయాగ్నుండు డంట జయముం బ్రాంతియె - జార్జిచక్రవర్తి విజయుం డౌ. 12

తేటగీతి

శ్రీ మహామహోపాధ్యాయనామబిరుద - రత్నకొక్కొండ వేంకటరత్నశర్మ
సముదితం బిసరత్నావళి యిది భీమ - భండననివారకము శాంతిభద్రదంబు. 13

సమరశాంతి రస్తు సర్వేజనా స్సుఖినో భవంతు.

ఇది విశేషముగ మొదట రోగికి చికిత్సవలెను బాలకునకు శిక్షణవలెను సుఖదాయకము గాకుండును. ఆంగ్లేయులు విశేషముగ వర్తకలాభమునకై మనదేశమున నివసించియున్నారు గాని వారికిని మనకును నింకను సంపూర్ణముగ సోదరభావ మేర్పడలేదు. పాశ్చాత్యులు భారతీయుల నప్పుడప్పు డక్కడక్కడ సాదర సమాన ప్రతిపత్తితోఁ జూడకుండుట తటస్థించుచున్నది. చీనాలో ఐరోపాఖండ వాసులు కొందఱు శక్తికొలఁది స్వలాభ ప్రాప్తికై పాటుపడుచున్నారు. కావున ఈ పూర్వపశ్చిమ సంబంధము మొదట కష్టదాయక మనుమాట నిక్కము. అట్లని యీసంబంధమును వదలఁగొట్టుకొనఁజూచిన నది యసాధ్యము. అది గాక అట్లు చేయుట మానవజాతికి శ్రేయోదాయకము గాదు. గృహకల్లోలము లుడిన నట్టివానిని తొలఁగింపవలయునే గాని కుటుంబనాశనమును చేసికొనఁగూడదుకదా! అట్లే మనకును పాశ్చాత్యులకును అన్యోన్యానురాగము లేకుండిన దానిని కలిగించుకొన వలయునే గాని, రెండుమూడువేల సంవత్సరములక్రింద "ఎవరికి వారే యమునాతీరే" యని యుండిన ట్లుండుటకు యత్నించుట మూఢత్వము. ఎప్పటికైనను మానవజాతి యొక్కటి కావలయును. అంతఃకలహములు నశింపవలయును. జాతిస్పర్ధలు చావనలయును. ప్రేమయే ప్రధానము కావలయును. పృథ్వి మీఁది కీర్తిస్థితిని తెచ్చుటకు మనము పూర్వపాశ్చాత్య ఖండవాసుల ఆచారవ్యవహారములను పరిశీలింపవలయును; కాని యిప్పుడు ఉభయుల కున్న భేదములను కప్పి మూసిపుచ్చుట శ్రేయస్కరము గాదు. ఎవరు పూర్వపశ్చిమఖండవాసులకు స్నేహము కల్గింపఁజూతురో వారీరెండుఖండముల నాగరకమును బాగుగ పరిశీలించి, రెంటియందును నుండు మంచిచెడుగులను చూపి, ఉభయవిధనాగరకతలను సమన్వయించి సమ్మేళనము చేయవలయును.

పాశ్చాత్యుల మత సిద్ధాంత ప్రకారము పరమేశ్వరుఁడు సృష్టిస్థితిలయ కారణుఁడు. సకలము నాయన పాలించుచుండును. ఆయన సర్వమయుఁడు గాని, సర్వవ్యాపకుఁడు గాని, సర్వాధారుఁడు గాని కాఁడు. కేవలము ప్రభువు. ఆయన కొక స్వర్గలోకము కలదు. [illegible] యొక్క యుచితాసనముపై నాసీనుఁడై ప్రపంచమును తన యిచ్ఛానుసారముగ నేలుచుండును. ఇది తప్పు [illegible] పులకును ఆయనకును వేఱు సంబంధము [illegible] తన్మతావలంబులు [illegible] కార్యములోనికి దిగినప్పుడు [illegible] దగునట్టి భగవంతునితో సంబంధము [illegible] జాలక తమ [illegible] బెట్టికొనిరి. [illegible] చరులకును ఎట్టి సంబంధము [illegible] మతస్వాతంత్ర్యము [illegible] నయ్యెను. పరమేశ్వరుఁడు [illegible] వారల కది యుంటకె [illegible] పస్థితుల [illegible]. పురుష [illegible] గాని, [illegible] విశేషముగ తర్కములోనికి దిగెను, [illegible] స్వర్గీయముగ [illegible] యత్నించుచుండెను; [illegible] జీవనమును ఎల్లరకు సుఖకరముగ [illegible]. క్రుష్టు [illegible] కుంటి మొదలగు [illegible] జీవనాధారము [illegible] ర్పఱచిరి. మతాచార్యుల యనుమతి [illegible]. రాజ్యాంగమున [illegible] స్త్రీలకు పురుషుల [illegible] సమానా [illegible] విద్యను నేర్పిరి. స్త్రీ పురుషులు గలసి మెలసి [illegible] మోదముల ననేకము నేర్పాటుచేసిరి. బాలికాబాలకులను చక్కఁగ పెంచి వారియందు [illegible] గుణములను వృద్ధిపొందింపఁగోరిరి. వారలకు స్వేచ్ఛ నెక్కువ కలిగించి చెడుకుందనమును పుట్టించిరి. యువజనులకు తగురీతిని వివిధములగు పరిశ్రమకళాశాలలను స్థాపించిరి. బాలురను చిన్నతనమునందే కర్మయోగమున ప్రవేశపెట్టి నానాయంత్రములను త్రిప్పనడుపను వారలకు తగు సామర్థ్యము కలిగించిరి. యువజనుల మేధాశక్తియు బాహుబలమును తీక్ష్ణత చెందునట్లు పలు తెఱంగులగు నాటపాటలను సృష్టించిరి. క్రుష్టీయమత

ఇది విశేషముగ మొదట రోగికి చికిత్సవలెను బాలకునకు శిక్షణవలెను సుఖదాయకము గాకుండును. ఆంగ్లేయులు విశేషముగ వర్తకలాభమునకై మనదేశమున నివసించియున్నారు గాని వారికిని మనకును నింకను సంపూర్ణముగ సోదరభావ మేర్పడలేదు. పాశ్చాత్యులు భారతీయుల నప్పుడప్పు డక్కడక్కడ సోదర సమాన ప్రతిపత్తితోఁ జూడకుండుట తలస్థించుచున్నది. చీనాలో ఐరోపాఖండ వాసులు కొందఱు శక్తికొలఁది స్వలాభప్రాప్తికై పాటుపడుచున్నారు. కావున ఈ పూర్వపశ్చిమ సంబంధము మొదట కష్టదాయకమనుమాట నిక్కము. అట్లని యీసంబంధమును వదలఁగొట్టుకొనఁజూచిన నదియసాధ్యము. అది గాక అట్లు చేయుట మానవజాతికి శ్రేయోదాయకము గాదు. గృహకల్లోలము లుండిన నట్టివానిని తొలఁగింపవలయునే గాని కుటుంబనాశనమును చేసికొనఁగూడదుకదా! అట్లే మనమును పాశ్చాత్యులకును అన్యోన్యానురాగము లేకుండిన దానిని కలిగించుకొన వలయునే గాని, రెండుమూడువేల సంవత్సరములక్రింద "ఎవరికి వారే యమునాతీరే" యనియుండిన ట్లుండుటకు యత్నించుట మూఢత్వము. ఎప్పటికైనను మానవజాతి యొక్కటి కావలయును. అంతఃకలహములు నశింపవలయును. జాతిస్పర్ధలు చావవలయును. ప్రేమయే ప్రధానము కావలయును. పృథ్వి మీఁది కిల్బిషములని తెచ్చుటకు మనము పూర్వపాశ్చాత్యఖండవాసుల ఆచారవ్యవహారములను పరిశీలింపవలయును; కాని యిప్పుడు ఉభయుల కున్న భేదములను కప్పిమూసిపుచ్చుట శ్రేయస్కరము గాదు. ఎవరు పూర్వపశ్చిమఖండవాసులకు స్నేహము కల్గింపఁజూతురో వారీరెండుఖండముల నాగరకమును బాగుగ పరిశీలించి, రెంటియందును నుండు మంచిచెడుగులను చూపి, ఉభయవిధనాగరకతలను సమన్వయించి సమ్మేళనము చేయవలయును.

పాశ్చాత్యుల మత సిద్ధాంత ప్రకారము పరమేశ్వరుఁడు సృష్టిస్థితిలయ కారణుఁడు. సకలము నాయన పాలించుచుండును. ఆయన సర్వమయుఁడు గాని, సర్వవ్యాపకుఁడు గాని, సర్వాధారుఁడు గాని గాఁడు; కేవలము ప్రభువు. ఆయన కొక స్వర్గలోకము కలదు. అం దాయన రత్నఖచితాసనముపై కూర్చుండి ప్రపంచమును తన యిచ్ఛానుసారముగ నేలుచుండును. ఇది తప్పు మార్గములకును ఆయనకును వేఱు సంబంధము లేదు. [illegible] తన్మతావలంబకులు అట్టి స్వర్గాధిపతిని విశ్వసించి, కార్యములోనికి దిగినప్పుడు [illegible] డనఁబడు భగవంతునితో సంబంధము నుంచుకొనఁజాలక తమ కనుకూలముగ తమకార్యములను చక్కఁబెట్టికొనిరి. [illegible] భగవంతునకును [illegible] చివరకును ఎట్టి సంబంధము నుండుట లేదు. మతస్వాతంత్ర్యమును [illegible] స్వాతంత్ర్యమును [illegible] సయ్యెను. [illegible] వారల కది యంతగ [illegible] సర్వజనసమ్మత పద్ధతుల ప్రచారము నిల్పుకొనిరి. పుట్టినట్లు [illegible] గాని, మానవజన్మ [illegible] గాని విశేషముగ తర్కములోనికి దిగక, నా[illegible] స్వర్గీయముగ మార్చుటకు యత్నించుచుండిరి; [illegible] జీవనమును ఎల్లరకు సుఖకరముగ బాగుచేసిరి. గ్రుడ్డి కుంటి మొదలగు వికలాంగులకు జీవనాధారము నేర్పఱచిరి. మతాచార్యుల యధికార ప్రసక్తిని నాఁడిరి. రాజ్యాంగమందు నిరంకుశత్వమును దీసివేసిరి. స్త్రీలకు పురుషులతోడి సమానాధికారమును విద్యను నిచ్చిరి. స్త్రీ పురుషులు గలసి మెలసి యానందించుటకై యామోదముల ననేకము నేర్పాటుచేసిరి. బాలికాబాలకులను చక్కఁగ పెంచి వారియందు సహిష్ణుతయు నాయకగుణములను వృద్ధిపొందింపఁగల్గిరి. వారలకు స్వేచ్ఛ నెక్కువ కలిగించి యుత్సుకుఁదనమును పుట్టించిరి. యువజనులకు తగురీతిని వివిధములగు పారిశ్రామిక కళాశాలలను స్థాపించిరి. బాలురను చిన్నతనమునందే కర్మయోగమున ప్రవేశపెట్టి నానాయంత్రములను త్రిప్పను నడుపను వారలకు తగు సామర్థ్యము కలిగించిరి. యువజనుల మేధాశక్తియు బాహుబలమును తీక్ష్ణత చెందునట్లు పలు తెఱంగులగు నాటపాటలను సృష్టించిరి. గ్రుడ్డితనము

చెవుడు మూగతనము మొదలగు వైకల్యములు గల విద్యార్థులకు ఆయాయవస్థలందే నిపుణముగ విద్యను నేర్పిరి. సంఘజీవనమునందు ఐకమత్యాది గుణములు పెంపొందునట్లు చేసిరి. తమతమ దేశములలో నుండు వివిధజాతులవారికి పరస్పరప్రేమను పుట్టగొల్పిరి. కూలి నాలిచేసికొని జీవించువారి వినోదార్థము అనేక సదుపాయములను చేయుచున్నారు. వారిని బాధించు యజమానులను తిరస్కరించి, వారి బాధలను తగ్గించి, కూలి నెక్కువ చేయించుచున్నారు. రోజునకు కూలివాండ్రు తొమ్మిది పది ఘంటలకంటె నెక్కువ పరిశ్రమచేయు నవసరము లేనట్లు అధికారులతో చెప్పి చట్టముల నేర్పఱచుచున్నారు. బీదకుటుంబములలోని బాలురు చదువుకొన విద్యాలయమునకు పోయినపుడు, వారి యార్జనలోపముచే కుటుంబములకు ఇబ్బంది లేకుండునట్లు కొంతధనము నాయాగృహస్థులకు ముట్టునట్లు యత్నించుచున్నారు. కూలివాండ్రు పెద్దపెద్ద కర్మాగారములలో పనిచేయుచు వికలాంగు లయినపుడు, వారికి జీవనసదుపాయములను ఆయా కర్మాగారముల యజమానుల చేతనే చేయించుచున్నారు. చిన్నతనమునందు చదువుకొనకుండుటచే పెద్దతనమునందు అజ్ఞానావస్థలో నున్న వారికి ప్రత్యేకముగ పాఠశాలలను పెట్టి ఆ వయస్సున కవసరమగు విద్యను గఱపుచున్నారు. భాగ్యవంతులతో బీదలకు కూడ రాజ్యపరిపాలకులను, మంత్రులను, గవర్నరులను నెన్నుకొను నధికారము నిచ్చుచున్నారు. సంఘమందు కొందఱు నిఱుపేదలును కొంద ఱమిత భాగ్యవంతులు నుండిన హాని వాటిల్లు నని ధనమును భూమిని నందఱకు సమానముగ పంచఁజూచుచున్నారు. ఇంకను వర్ణింపరానట్టియు, వర్ణింపసాహసించినను తెగనట్టియు ననేకానుకూల్యములను పాశ్చాత్యదేశములలో చేయుచున్నారు. ఇవి చాలనిచో, భూమిని స్వర్గముగ మార్ప నింకేమి కావలయును? ఇదంతయు పశ్చిమప్రాంతముల జరుగుచున్న దనుటకు అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములే నిదర్శనము. అచ్చట జరగని మార్పెద్ది? అచ్చట మానవుల సౌఖ్యముకొఱకై తలపెట్టని కార్యమెద్ది? ఓహో! అచ్చట మానవసంఘ పరిణామమునకై చింతింపని చింత యెద్ది?

కాని యీ సాహసకృత్యము లన్నియు ఈశ్వర సహాయబలముచే గాక, తత్సహవాస మెడపై తమకుఁ దాము తలపోయుటవలనఁ గలిగినవి యని పైని సూచించియుంటిని. పాశ్చాత్యు లిట్టి మాహాత్మ్యమును వారి కుశాగ్రబుద్ధికంటె, వారి యుదార హృదయముకంటె, వారి తీక్ష్ణమైన యిచ్ఛాశక్తిచేతనే పొందుచున్నారు. వారలకు బహుకాలము జీవించి హాయి ననుభవింప మిగుల కోరిక గలదు. వారికి అమితమైన సాహసము గలదు. వారు కర్మయోగులు. వారి కుండు ఇచ్ఛాశక్తి ఆయుష్కాలమును వృద్ధిచేసి ఇహసౌఖ్యముల నెక్కువచేయుచున్నది. కాని యీయిచ్ఛాయోగము సాంఘిక సౌఖ్యములకు తోడ్పడినదో అదియె పాశ్చాత్యుల సంఘమునకును మన దేశమునకును ఆపదలను గూర్చుచున్నది.

పాశ్చాత్యులు కర్మయోగు లని చెప్పితిని. ఈ కర్మయోగమునకు కారణము కొంతవఱకు ఆదేశపు శీతోష్ణస్థితి. ఇంక కొంత అక్కడి పలుయుగములందలి స్థితిగతులు. మూడవకారణము ఆదేశములు సముద్రపు టొడ్డు వర్తకవ్యాపారమునకు ననుకూలముగ నుండుట. ఇవన్నియు చేరి పాశ్చాత్యదేశస్థులను కర్మవీరులను చేసినవి. ఈ కర్మకుశలత వారి యిచ్ఛాశక్తికి పదునుపెట్టినది. ఈ యిచ్ఛాశక్తిచే వారు తిరిగి మరింత కర్మవీరులైరి. వీరి కుండు సకల సుగుణదుర్గుణములును ఈ యిచ్ఛాశక్తి కధీనములు; దీనివలననే మొలక లెత్తినవి; దాని నతిక్రమింపవు. వీరలకు మేధాశక్తి యున్నది. కాని యది యీ యిచ్ఛాశక్తి కధీనము; ఈ శక్తిచేతనే జననమందినది, కాన దానియానకు దాటి నడువదు. వీరికి దయాదిగుణము లున్నవి. కాని యవి కూడ ఈ యిచ్ఛాశక్తివలననే ప్రభూతములు; దాని కధీనమై యున్నవి గాని, అవ్వాని కధీనమై యిచ్ఛాశక్తి లేదు. ఈ రెండుకారణములచే వీరి దూరదృష్టి మిక్కిలి మందమైనది. పరమావధివిషయమై వీరు బాగుగ నాలోచిం

పను. అందుచే వీరి రాజ్యాంగపద్ధతులు స్వాతంత్ర్య స్థాపనమునకు అనుకూలములు. వీరి కస్రముత తక్కువ; విధేయతయు తక్కువ. [illegible] సర్వసాధారణము; అహంకార మధికము. కావున వీరి సంఘము మన సంఘమునందు లేని యనేక లోపములను గలిగియున్నది. వీరి కున్న శూరత్వమునకు తగినట్లు మానవాత్మమీద ప్రేమయు దయయు నుండవలయును. వ్యాపారాభివృద్ధియు రాజ్యవ్యాపనము సుఖసాధనము పాశ్చాత్యరాజ్యముల యాదర్శములు. ఆ యాదర్శప్రాప్తికే ప్రస్తుతము ఈ సంఘోర సంగ్రామము జరగుట లోకవిదితము.

ఇక ప్రాచ్యఖండము లన్ననో దీనికి వ్యక్తి దీక్షము. వీరి యిచ్ఛాశక్తి [illegible] మేధాశక్తిని ఇంకొకప్పుడు దయాదాక్షిణ్యాదులనుమున కును అనేకము. దానికి స్వాధీనత లేదు. మనలో ప్రజ్ఞాగుణము విచిత్రముగ పెంపొందినది. ఏదుపిప్రాయమున్నను ముక్కలు ముక్కలుగ విడదీసి భారతీయుడు బహువిధములుగ నర్థము చెప్పగలడు. వీని మేధాశక్తి యత్యద్భుతము. వీడు త్రిలోకములలోని గూఢ భావముల నన్నిటి నెఱుగును. వీని కందని యాత్మ తత్త్వము లేదు. వీడు గుచి చూడని ధ్యానమార్గము లేదు. వీడు పరికించని పరమావధివిషయము లేదు. వీడు బోధించని ధర్మము లేదు. తర్కము, తత్త్వము, అధ్యయనము వీనికి జన్మముతో పుట్టినవి. ఇందు వీడు పరహాయశూరుడు. ఆహాహా! భారతీయునకు తెలియని జ్ఞానమార్గము గలదే!! వీని మేధాశక్తి నెవ్వడు పొగడగలడు!!!

భారతీయుని హృదయము నిట్టిదే. వీడు "పెద్దలం బొడగన్న భృత్యునిక్రైవడి" నడచువాడు; "తన కన్నుల కన్యకాంత లడ్డంబైన మాతృభావమునేసే మనగలవాడు". వీనికి పశ్వాదులమీద కూడ నమితదయ. వీని హృదయ మెప్పుడును దయారసముచే పొంగుచుండును. ఒక్కకఠినోక్తి వీనికి ములుకువలె గ్రుచ్చుకొనును. వీడు కోపమును భయంకరముగ చూచును; నమ్రభావము లేమిని రాక్షసత్వముతో సమానముగ నెంచును. జీవహింస కిచ్చగింపడు; తన ప్రాణము నైనను [illegible] గాని [illegible] కొనడు. ఇతరుల బాగౌగుము [illegible] సహింపడు. వీడు [illegible] ఆత్మహత్యకైన నొప్పుకొనును. [illegible] సమానులు. [illegible] చూచిన [illegible] ఇతరుల బాధను చూడలేడు. [illegible]

కాని యోగ్యులు [illegible] ప్రాచ్యదేశములలో [illegible] సాధనమునకు శిరోభూషణము [illegible] [illegible] స్థితిక [illegible] దౌర్బల్యమునకు కారణము [illegible] [illegible] ఇచ్ఛాశక్తి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కార్యమును గాని [illegible] [illegible] చేయదు. [illegible] [illegible] [illegible] ఇచ్ఛాశక్తి యందు [illegible] ; [illegible] హృదయమును [illegible] చూచి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కాలోచిత [illegible] [illegible] ముచే వడిపోవుచున్నను, దానిని మనము స[illegible] చేయక అనవసరముగ నాలోచించి వేదాంతపు కష్టములను కల్పించుకొందుము; లేకేని దాని [illegible] మునకు తెలపోయుచు మిత్తి మీరిన దుఃఖములో మునుగుదుము. మన యిచ్ఛాశక్తికి బలము లేదు. దానికి [illegible] లేదు. ఇదుచేతనే మనము జ్ఞానయోగుల మైతిమి. మనకు జయము [illegible] ఎచ్చు. కష్టసమయములలో కాలూని నిల్చుండలేము. మన వినయము కూడ హద్దుదాటినది. దాని సపాత్రులయెడ చూపిన మనకే హాని వాటిల్లును. మూర్ఖునకు సుద్ది లెందుకు? అంధునకు సౌందర్య మేల? బధిరునకు సంగీత మేమి? కొండఱకు వినయమునకును పిఱికితనమునకును ప్రభే

దను తెలియును. అది గాక, మన మెల్లపు ఉత్తివినయమునే చూపుచుండిన మన స్వభావమునకిదియే యలవడును గాని, ఇక శౌర్యమును సాహసమును మనలక్షణములలో నుండవు. మన దేశపు ప్రస్తుతస్థితియే దీనికుదాహరణము. మనసంఘమం దిప్పు డతిబాల్యవివాహములు, వివిధములగు సంఘజనశోషణము లగు నాచారములు, కాలవిత కట్టుబడులు, జన సామాన్యమునకు స్వాతంత్ర్యస్థితి మొదలైనవి దీనినే పోషించుచున్నవి. మన సంఘబలమును నానాటికి క్షీణించుచున్నది. దేశమునకు ధనము లేదు; శరీరబలము తక్కువ; బుద్ధిపటుత్వము హీనము. ఇట్లింకొక కొలది శతాబ్దములు నడచిన, ప్రాచ్యదేశములలోని యనేకజాతులు నశించును; భారతవర్షము నష్టిల్లును.

మన మిప్పుడు ప్రాచ్య పాశ్చాత్య దేశములలో నుండు లోపాలోపములను క్లుప్తముగా చూచితిమి. వీరికున్న లోపములు వారికి లేవు. వారి కున్న మెఱుగు వీరికి లేదు. ప్రాచ్య పాశ్చాత్య దేశీయు లొక్కచోట కలసికొనునప్పుడు, ఇట్టి సంఘర్షణమునకు భావ్యా ప్రకృతమునకును కారణమగుచున్నది. పాశ్చాత్యులయందు మనోబలమును, యోగపటుత్వమును వర్ధిలినవి. ప్రాచ్యులందు అవి యణగిపోయినవి. పాశ్చాత్యులందు దయార్ద్రహృదయము బలవత్తరము గాలేదు. ప్రాచ్యులందు అది హద్దు దాఁటినది. ప్రాచ్య పాశ్చాత్య ఖండములకు చెలిమి పొసగవలెనన్న, ఈ సంఘర్షణ మంతరింపవలెను. ఇది యున్నంతవఱకు ఒకరొకరిని సన్మానింపరు, విశ్వసింపరు, ప్రేమింపరు; వారివారి జ్ఞానవిజ్ఞాన శాస్త్రములు ఒండొరుల కర్థము గావు; అన్యోన్య ప్రేమా గౌరవము లుండవు. ఎవ్వాఁడైన ఈ యొండొరులకు సమభావము, సహానభావము కుదుర్పఁదలఁచినచో, ఈభేదమును తొలఁగింపవలయు. వారిలో సుకోమలభావములను వీరిలో కర్మయోగ వాంఛను ఎక్కువ చేయవలయును. "ఏవం త్వయి నాన్యథే తోస్తి." ఇది గాక, మరియొక మార్గము లేదు.

అయినను, దీని నొనఁగూర్చు టెట్లు? దీనికి సదుపాయము లెవ్వి? ఇందులకు సాధన మేమి? ఇరు తెఱంగులగు జాతీయాదర్శములందును ఇట్టి సంపూర్ణమైన మార్పును కలుగఁజేయవలయు నన, దాని కగు నుపాయములు అందుకు తగునట్లే యుండవలయును గాని, తెప్పకొయ్యతో సముద్రమును దాఁట యత్నించినట్లుండఁగూడదు. ఈ భేదాభేదము లెప్పుడు అసలు జాతీయజీవనములోనే యున్నవో, మనము చేయు యత్నము కూడ ఆ యసలునే మార్పవలయును. వేఱు పురుగు పట్టినప్పుడు సున్నమును చెట్టు మొదటనే ప్రయోగింతుము. ఆత్మకు వ్యాధివచ్చి నడత చెడినపుడు పైపై మందులు పనికిరావు. పాశ్చాత్య లీదృశస్వభావులగుటకు వారి మతమే ముఖ్య కారణము. వారి మతమందు విశ్రాంతి సుకోమల భావములను పుట్టించు సాధన సంపత్తి హెచ్చవలయును. యేసు క్రీస్తు స్వజీవనమును ఈశ్వరార్పితము చేసినవాఁడే. కాని యీయనయం దంతకంటె ఆత్మపటుత్వము యోగబలము ఎక్కువ. ఈయన యూదీయజాతివాఁడు. ఆజాతియందు అన్యమతసహనము తక్కువ. ఎంతవఱకును ఇహలోకసుఖమే గాని పరమావధివిషయమైన యాలోచన లేదు. యూదీయులు 'ఆత్మ నాశనరహిత' మని నమ్మరు. శరీరముతోనే యాత్మ కూడ చెల్లని వారి నమ్మకము. వారికి తదనుసారముగనే భక్తిభావమువలన పుట్టు కోమలత్వము పట్టువడలేదు. యేసుక్రీస్తు యూదీయమతమును దాఁటిపోవుటకు యత్నించినను, తా నావలలోనే పడెను. ఈయనకు శాంతస్వభావము స్వతస్సిద్ధము గాదు; శౌర్యమును సాహసమును తీక్ష్ణము. కావుననే క్రైస్తవ మతమందవన్నియు మిఁగిలిపోయినవి. కాఁబట్టి క్రైస్తవమతమందుసాధనసంపత్తిమాఱవలెను. సృష్టిజాలముమీఁదికి దృష్టి యెక్కువపోవలెను. జంతుజాలముమీఁద దయ పుట్టవలెను. సుఖము మానవసంఘమునకే యున్న చాలు నని యనరాదు, విశ్వజనీనదృష్టి రావలెను. కర్మయోగము తగ్గవలెను. ధ్యానయోగము, భక్తియోగము ఎక్కువ కావలయును. మానవజాతిలో ప్రభేదములు కల్పింపరాదు. అందఱు

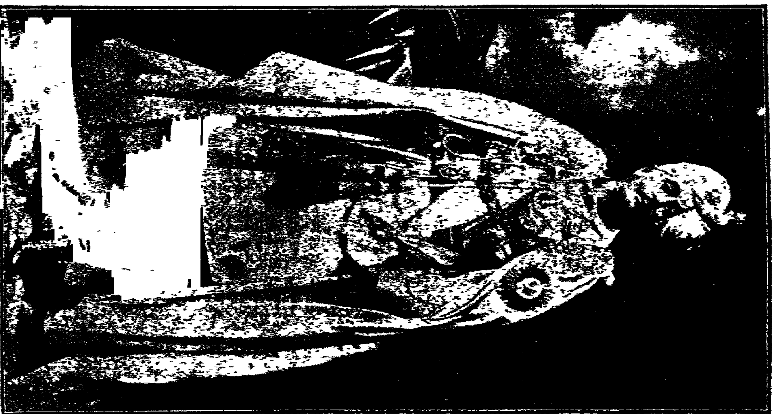
భగవత్పుత్రు లని నమ్మవలెను. మోక్షము కేవలము క్రైస్తవులకే కాదు, మానవ జాతికిం గావలయును.

అట్లే హిందూధర్మమునందును సాధనసంపత్తి మాఱవలెను. ఎంతవఱకును మనలో "నా కేమి చేతఁగా" దనియే కాని, "నాకు చేతౌను; నేను చేయఁ గలను; నేను చేసితీరెదను" అను సాహసము తక్కువ. ఎంతవఱకును జీవించునది హాయిగ మృతిచెందుటకే గాని, మరింతకాలము మరియు జన్మములు హాయిగ బ్రతుకుటకుఁ గాదు. మనకు కర్మయోగము లేదు. మన కుండు నిత్యనైమిత్తికకర్మములు శరీరశోషణము చేయునే గాని శరీరపోషణము చేయవు. మన కుండు సాధనసంపత్తి యాత్మ గౌరవమును నాశనముచేసి జీవన్మృతులనే చేయును. మన కున్న భక్తి యుత్సాహమును పుట్టించుటకు మాఱు ఆత్మను నమలి పిప్పిపిప్పిచేయుచున్నది. ఇహలోకసౌఖ్యమును పొందుట పాప మని యెంచరాదు. ఇహలోక సౌఖ్యము లేనిదే పరలోక విషయమును చింతించుటకైన వీలుండదు. ఇహమును వదలుకొనినవారికి పరమును దక్కదు. మన జ్ఞానము గూడ మన యిచ్ఛాశక్తిని హీనముచేయుచున్నది. అది హద్దుమీఱుటచే ఇహ పరములకు రెంటికిని అక్కఱకు వచ్చుట లేదు. మనకు ధ్యానయోగము, భక్తియోగము, జ్ఞానయోగము తగ్గి, కర్మయోగము, శౌర్యయోగము, ఇచ్ఛాయోగము, మనోబలము, ఆత్మగౌరవము ఎక్కువకావలయును.

ఈ ప్రకారముగా నుభయదేశస్థుల యొద్దన్న [illegible] ములలోను నొప్పు గలిగిన [illegible]. ఆ ప్రకారము సాధన సంపత్తులు [illegible] తత్త్వములు మాఱిపోవును. ఆ కాలమునందే ప్రాచీ ప్రతీచీ సంయోగము లోక కల్యాణమునకై సృష్టికర్త భగవత్సంకల్ప మని విశ్వసింపవలయును. [illegible] హిందువుల వినయము పాశ్చాత్యులకు [illegible] గన్పట్టును; పాశ్చాత్యుల సాహసము ప్రాచ్యులకు [illegible]. [illegible] ప్రేమింతురు. [illegible] సౌహార్దభావ మనుభవింతురు. [illegible] ప్రేమ యుప్పొంగును. ఆత్మ [illegible]. [illegible] గల్గియుండును. [illegible] సంఘము సౌఖ్యమును [illegible]. [illegible] ఏకత హెచ్చును. దారిద్ర్యము [illegible]. [illegible] నశించును. స్త్రీలకు స్వేచ్ఛ [illegible]. [illegible] ప్రజా పరిపాలనమునకు లొంగుదురు. ప్రపంచ మంతట [illegible] యుక్తరాష్ట్రము లేర్పడును. [illegible] ఘన మగును. [illegible] ఎక్కువగ నుండును. అప్పుడే భగవంతుడును కూడ మానవుల యత్నములకు సంతసించి యాశీర్వదించును! ఓహో!! ఆ కాల మెప్పుడు వచ్చును!!!

MAHARAJAH MAJOR-GENERAL SIR PRATAP SINGH

మహారాజ మేజరు జనరలు సర్ ప్రతాపసింగు

COLONEL GANGA SINGH, MAHARAJAH OF BIKANIR

కర్నలు గంగాసింగు, బికనీరు మహారాజు

LORD KITCHENER SHAKING HANDS WITH A GALLANT INDIAN SOLDIER

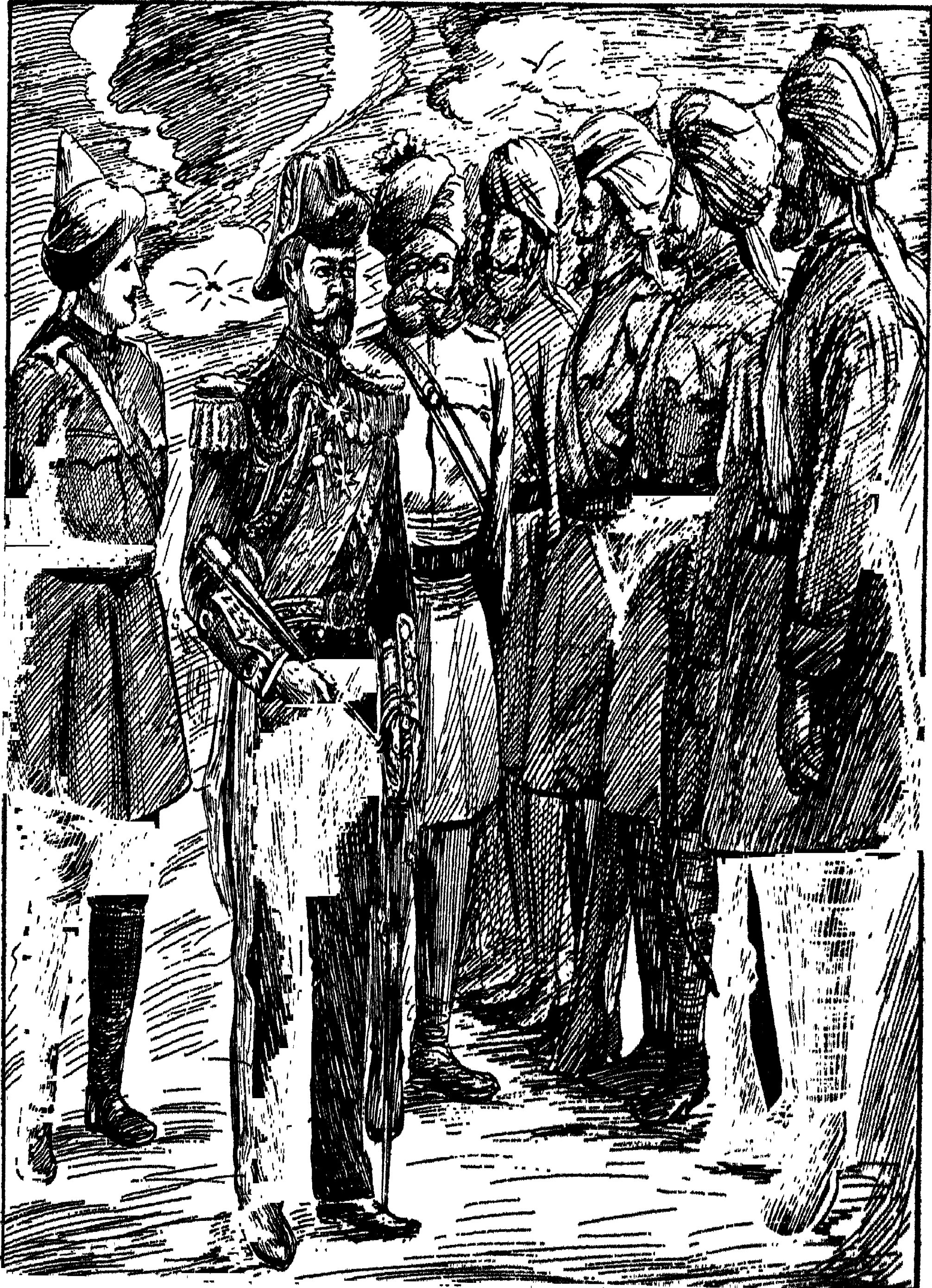
కిచనరుప్రభువు హైందవయోధునితో హస్తస్పర్శనము చేయుట

GANGA SINGH NEGI, V. C.

విక్టోరియాక్రాసును గడించిన భారతయోధుఁడు గంగాసింగు నేగి

KING IN THE FIRING LINE BEFORE INDIAN SOLDIERS

శ్రీజార్జి సార్వభౌముఁడు యుద్ధరంగమునందు హైందవసైనికుల కుశలమునరయుట

హైందవ సామ్రాజ్య హారశిఖామణులు

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు

మందారప్రతిమానకీర్తులు బ్రిటీష్ సామ్రాట్పాలమూర్తుల్ మహా
నందం బొందఁగ నీ కుమారు లనిలోనన్ భీమసంకాశులై
ముం దెందుం గననట్టి యుద్ధపటిమమ్ముం జూపుచున్నా రదే
హిందూరాజ్యరమా! యదృష్ట మన నీదే సమ్ము ముమ్మాటికిన్. 1

ఉ. మెత్తనివారిఁ గాంచి నిను మెత్తఁగ మొత్తుట నైజ మాటచే
మొత్తిరి నీ కుమారులను మున్నలగ్రీకులు నింక నెందఱో ;
మెత్తనివారె కాని చలమే గొని రేఁగిన, వారు లోకి మొ
క్కెత్తఁగనన్ భయంపడుదు రీ ప్రభుకోటిసహాయ ముండఁగన్. 2

ఉ. పత్రిక లెల్ల నీ సుతుల బాహుబలాఢ్యుల విక్రమ మ్మదే
స్తోత్ర మొనర్చుచుండె నటు చూడఁగదమ్మ మొగమ్ము నెత్తి ; నీ
పుత్రులు జర్మనీనిబిడభూరుహపంక్తికి నగ్నిహోత్రులై
క్షాత్రముఁ జూపఁజొచ్చి ; రిదె చాలుఁగదా పదివేలయోగ్యతల్! 3

శా. మానోన్నే లేరు సుగాసుగాను లఱసన్ ని మ్మాజిలో సంచుఁ జం
ఘాట్యాసారము, నైజధైర్యగరిమం బాంగ్లేయసాహాయ్యసం
పత్ప్రాప్తి మరింత గా, రిపుచమూసంఘమ్ము నుగ్గాడఁగే
ఘూర్ఖాలున్ రసపుత్రవీరులును సిక్కుల్ గూడ నుగ్రాంగులై! 4

సీ. యుద్ధనావను బాద ముంచనే లేరు, సంగిన మొక్కాస్త్రనం చఱచినారు ;
మసనారులు తుపాకులను బట్టనే లేరు, సమరమా యని కూయసాఁగినారు ;
రణభూమియం దొక్క క్షణమైన నిలునంగఁగలరె నీ రని నవ్వఁగడఁగినారు ;
ప్రభులబల్మిని జొనసలసెఁగా, కంతటి వీరులా నీ రని గేరినారు ;
హిందువులె శౌర్యఁ గొండలు మందమతులు - హిందువులఁ దూలనాడినా రింగ నందు ;
అట్టి దేశాభిమానశూన్యవచనములఁ - బాటిసేయకు మోతల్లి ! భరతమాత ! 5

సీ. భరతఖండాన ముప్పటి ద్రోణభీష్ముల శౌర్యప్రతాపముల్ చావలేదు ;
భీమార్జునుల మహాభీలప్రతాపానలజ్వాల లింకఁ జల్లవడలేదు ;
రహి నభిమన్యుపరవ్యూహభేదనాకౌశలమును నేలఁ గలయలేదు ;
ఆచార్యపుత్రకృపాచార్యశౌర్యమహౌదార్యధైర్యంబు లడఁగలేదు ;
అస్థిరంబ దేహమ్మది యడఁగుఁ గాని - వినుము జీవాత్మ కెప్పుడు నాశనము లేదు ;
తన్మహాత్ములఁ గాంచి ధన్య నీవు ; - కొఱంత నీ కెందుఁ గలదమ్మ? భరతమాత ! 6

చ. విదితపరాక్రముల్ సమరవేషములన్ ధరియించి నీ సుతుల్
తదుచితభీకరాయుధశతంబులఁ బూని మోడ నెక్కి ప్రా

న్నుదరిని జేర, వారలను జూచి పరాసు లనంతసంభ్రమం
బొదవఁగ నార్చినార లొహొహొహొ యనుచున్ జయనిశ్చితాత్ములై. 7

సీ. జాళువాబంగారుజల్తారుపగిడీల దట్టంపుగుచ్చులు తళుకు లీన,
పట్టుఫాయిజమాలపై నొప్పు మఖమలంగరఖాలరంగుల్ జగాల్ మసంగి,
పటుతరభీకరవదనమండలములు చూపర కతిభీతిఁ దోఁపఁజేయ,
నిమ్మపండుల నిల్పు నీటైన మీసాలు తమ రాచఠీవి సందేశకుఁ జూప,
ధవళసుందరదంతసంతానతరళ - ధాళధళ్యంబు తమకుఁ జత్రముగఁ దోఁప,
ఆ పరాసులు భారతీయాళి నెంత - యాదరించిరొ యెఱుఁగవే యార్యధాని! 8

ఉ. నిన్నును నీ కుమారుల గణింతురు పెద్దగ నన్యదేశవి
ద్వన్నుతు లెల్ల, రైనను కృతఘ్నులు కొందఱు నిర్విచారులై
ని న్నిరసించుచుండు టది నిక్కము; యైనను నింతమాత్రలో
వన్నెఁ దొరంగెదే ? పొరుగువారల కూరలె రుచ్యముల్ గదా! 9

సీ. ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞానపటిమమ్ము తొలుదొల్తఁ దల్లిరో! నీ మూలధనము గాదె ?
మొదట "న్యాయమ్ము" నీ ముద్దుబిడ్డలు శేముషీప్రతిభన్ రచించినది గాదె ?
ఈ విమానావళి హిందురాజ్యము! నీకు వింతయే ? కొట్టసపిండి గాదె ?
తగ నయోమార్గయంత్రపు సృష్టి హైందవప్రజ్ఞాధురంధరత్వమ్ము గాదె ?
సకలవిద్యలు నీయందె సంభవించె - ధర్మదేవత కీవె యాధారమమ్మ!
బల్లిదుల నెందఱినో కన్న తల్లి నీవు - పూజ్యురాల వౌ హైందవరాజ్యలక్ష్మి! 10

సీ. విజ్ఞానశాస్త్రకోవిదురాల వనుటకు "జగదీశచంద్రుండు" సాక్షి గాఁడె ?
ఘనతరకవితానిపుణురాల వనుటకు జననీ! "రవీంద్రుండు" సాక్షి గాఁడె ?
బలవంతురాల వంబరొ! నీ వనఁగ "ప్రొఫెసరు రామమూర్తి" యు సాక్షి గాఁడె ?
తతరాజకీయమంత్రజ్ఞ వంటకు యశశ్శాలి "ఘోఖ్లే" యొక్క సాక్షి గాఁడె ?
ఆజిలోన నజేయ వీ వనుట కిపుడు - వినుత "విక్టోరియా క్రాసు" బిరుదు గన్న
శౌర్యశాలి "గంగాసింగు" సాక్షి గాఁడె? - సరసగుణగణోపేత! యోభరతమాత! 11

ఉ. చండశతఘ్నికానికరసంజనితానలకీలికాళి బ్ర
హ్మాండము నిండ, శత్రునివహమ్ము నకున్ లయకాలమూర్తులై
భండనచాకచక్యవిభవ మ్మరుదార భవత్కుమారకుల్
మెండుగ మిత్రమండలికి మెప్పు ఘటింతురు దేశమాతరో! 12

చ. కొడుకుల క్షేమమున్ మదిని గోరెదవేని, "బ్రిటిష్ జగాన సూ
ర్యుఁ డెపుడు గ్రుంకలేఁ డను బుధోక్తి యథార్థము గాఁగ నీశ్వరా!
కడువడి నాంగిలేయుల కఖండజయమ్ము ననుగ్రహించి నా
యుడుమలఁ బాపు" మంచు స్మరియింపు మనారత మార్యదేశమా! 13

నిర్బంధసైనికసేవ

భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్యగారు

ఇప్పుడు జరుగుచున్న యుద్ధమును గూర్చి ముచ్చటించుచు, "నిర్బంధసైనిక సేవాపద్ధతులను బ్రిటీషుదొరతనమువారు అవలంబింపవలసియుండును" అని ఇటీవల సెల్బోర్న్ ప్రభువు నుడివియున్నారు. ఈయుద్ధము ఒకటి రెండు సంవత్సరము లైనను పట్టు నను నిశ్చయమును, యుద్ధమునం దవలంబింపఁబడు నూతన విధులును ఇట్టి యూహకు కారణములు. ఇట్టిసందర్భమున నిర్బంధ సైనిక సేవయొక్క చరిత్రయు, వివరమును, లాభనష్టములును, భావిస్థితియు ఆలోచించుట ప్రస్తుతముగ నుండును.

సైనికులను దీసికొనుట మూఁడు పద్ధతుల ననుసరించి యున్నది :— 1. తమ యభీష్టమును బట్టి జనులు సైనికులుగ చేరుట. (ఉ. బ్రిటను.) 2. నిర్బంధముగ కొంతకాలము ప్రతిమనుష్యుఁడును సేనలో సేవచేయుట. (ఉ. జర్మనీ, ఫ్రాంసు.) 3. స్విట్జర్లాండులో ఆచరణలో నున్న "మిలీషియా" అను మూఁడవ పద్ధతినిగూర్చి మనము ముచ్చటింపనక్కఱ లేదు. నిర్బంధ సైనికసేవ ప్రథమమున 1793-వ సం.న ఫ్రెంచిదేశపు మహావిప్లవములో ప్రారంభింపఁబడెను. అప్పుడే సైనికులు యుద్ధమధ్యమున రంగమును వదలి పారిపోవుదురను భీతిచే వారిని గుడారములం దుంచి జాగ్రతపెట్టెడి యావశ్యకము తగ్గి, దేశాభిమానపూరితు లగు పౌరుల సేనలు యుద్ధరంగములకు క్రొత్తకళను తేఁగల్గెను. ఆ కాలములో ఈనిర్బంధము క్రొత్తమార్పే అయినను, దేశమునందు ప్రబలియున్న యరాజకము నడుమ ప్రజల ప్రాణములు, పట్టణములలోని న్యాయస్థానముల యెదుటకన్న, బహిఃప్రదేశమునందలి యుద్ధరంగములలో ఎదిరికక్షివారి ఫిరంగుల యెదుట ఎక్కువ భద్రముగ నుండెను. కావున ప్రజలు విశేషముగ సేనలో చేరిరి. 1798 లో నిర్బంధ సైనికసేవ శాసనరూపకముగ స్థాపింపఁబడెను. అప్పటి నిర్ణయకాలము 5 సంవత్సరము లయినను, సామాన్యముగ సైనికులు గడువు నతిశయించి సేవచేయవలసి వచ్చుటచే,అది సేవగనే కాక ఉద్యోగముగఁ గూడ పరిగణింపఁబడుచుండెను. అందుచే సైనికులు తమకు ప్రత్యామ్నాయముగ నితరులను సేనలోనికి పంపు నాచారము ప్రబలెను. ఇట్టి ప్రతినిధులతోఁ గూడిన సేన పూర్వము డబ్బున కాసించిన సేనకన్న హీనమై రాను రాను నీచదశలోనికి వచ్చెను. నెపోలియనుచే పీడింపఁబడుచున్న జర్మనీదేశమునఁ గూడ చీనాయందలి యపజయమయిన పిమ్మట "క్రంపరు" పద్ధతి ననుసరించిన విధానముచే నొక విధమగు నిర్బంధ సైనికసేవ అభివృద్ధిలోనికి వచ్చెను. ఇట్టినిర్బంధము కొంతవఱకు సైనికసేవను దుస్థితికిఁ దెచ్చినను, అమెరికాలో 1861-1865 సంవత్సరములలో బానిసతనమును నిర్మూలము చేయుటకు ప్రజల నడుమ జరగిన యుద్ధముతో దాని గౌరవము పునరుద్ధారణ సేయఁబడెను. 1870-వ సంవత్సరములో ఫ్రెంచివారిపై జర్మనీకిఁ గలిగిన సులభజయము ఈ పద్ధతియందు జర్మనులు చేయఁగలిగిన సంస్కారము వలననే లభించిన దని చెప్పుదురు. అప్పటినుండియు, బ్రిటను తప్ప ఐరోపాఖండమునందలి దేశము లన్నియు ఈపద్ధతి నవలంబించినవి. రెండు సంవత్సరములనుండి బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములో చేరిన ఆస్ట్రేలియా, దక్షిణాఫ్రికా, న్యూజీలాండు అను వలసలు గూడ ఫ్రాంసు జర్మనీదేశములలో నున్న నిర్బంధసైనికపద్ధతులను విశేషముగ సంస్కరించి యాచరణలోనికిఁ దెచ్చి, ప్రపంచకమున కంతకును మార్గదర్శులుగ నున్నవి. ఈ పద్ధతి యొక్క వివరము ముందు తెలుపఁబడును.

నిర్బంధసేవ మొదట అయిదు సంవత్సరముల కాలమువఱకు నిర్ణయింపఁబడెను కాని, దేశములోని సైనికసేవకు తగిన యువకుల నెల్ల నేటేట సేనలోనికి తీసికొనుట దుస్సాధ్యమయ్యెను. కావున రాను రాను

కలిమిలేములను, ఆయాగ్రామపు కష్టసుఖములను మాత్రమే గమనించు జనబాహుళ్యమున కిది జాతీయభావమును సచ్చఁజేయును. ఇటలీలో సభ్యతను వృద్ధిచేయుట యట్లున్నను, రాజధానులకుఁ గల పరస్పర వైషమ్యములను మాన్పి జాతీయభావమును పురికొల్పుటయందును ఈనిర్బంధమువలన కలిగిన ప్రయోజనము విశేషముగ కనఁబడెను. మఱియు సైనికు లెల్లరు కొంతవఱకు విద్యాభ్యాసము చేయవలసినవారగుటచే వారిమనోవికాసము ఇట్లు హెచ్చగును. ఇంతియ కాక జ్ఞానమునకు మూలము శిక్షయను లోకోక్తి ననుసరించి సైనికులకు నిర్బంధసేవ ఒకవిధమగు విద్యను బుద్ధిబలము నొసఁగును; శుభ్రత, సకాలకార్యాచరణము, విధేయత, అధికారముల కనుసర్తినము, క్రమశిక్షణ యలవాట్లు సైనికసేనవలన వృద్ధినొందు, సుశీలత, మనస్థైర్యము ఏర్పడును; సభ్యత నొందిన జనుల కూడు అభిరుచులను, అభ్యాసములను కలిగించి, మూఢవిశ్వాసములను తొలఁగించి, పౌరులను దేశాభిమానులుగను, ధైర్యవంతులుగను, ఉత్సాహపూరితులుగను చేయును; నిరుద్యోగుల కుద్యోగము కల్పించియు, నిజముపేదతనమును తొలఁగించియు, సంఘములోని సోమరులను, అల్లరివాండ్రను బాగుచేయును. వీరిని బాగుపఱచుటకు, విద్యాభ్యాసము ధర్మబోధన దేవాలయములకన్న, నిదియె మహత్తరమైన బలమని చెప్పవచ్చును.

కొంద ఱీ యేర్పాటును గూర్చి ఇంకను శ్లాఘించిరి. దేశములోని యువజనుల నెల్ల సేనలోనికి తీసికొనుటవలన వ్యయము హెచ్చినట్లు కనుపించినను, వీనికి రెండుమూడు సంవత్సరముల సైనికశిక్షవలనఁ గలుగు శక్తిసామర్థ్యములు వీరిపాటును ఎక్కువ ఫలవంతముగ చేయు నని జర్మనిలోను, ఇంగ్లాండులోను అనేకులు అభిప్రాయపడుచున్నారు. ఇందులో కొంత సత్య ముండవచ్చును గాని; ఏవయస్సులో జనులు విశేషము కష్టమున కోర్చి పరిశ్రమలయందు పాల్గొనవలెనో, ఆవయస్సునందు రెండు మూడు సంవత్సరముల కాలము వారిని తమ సహజ వృత్తులనుండి తప్పించి సైనిక జీవితమునకు లోఁబఱచుట వలన, సైనికోత్సాహములచేతను, సైనిక సాంప్రదాయముల మూలమునను, ఏదూరముననో ఏపల్లెయందో ఏపేవసాడల మధ్యముననో తమ పూర్వపు వృత్తులను వీరు తిరిగి యవలంబించుట తమకు గౌరవ హీనముగ నుండు నని తలంపవచ్చును.

బహిరంగ శత్రువులను సంహరించుటకు నిర్బంధ సైనికసేవయొక్క ప్రయోజన మెట్లున్నను, అంతరంగ కలహములను, కలవరమును మాత్రము నివారించుటకుఁ గాని సృష్టిచేయుటకుఁగాని ఇది తగుప్రతిక్రియ కాఁజాలదని కొందఱి యభిప్రాయము. ఆంగ్లేయభాషను మాట్లాడు ఇంగ్లాండు అమెరికా దేశము లీవిధాన మవలంబింపలేదు. కాని ఐరోపాఖండ మంతయు కొంచెము హెచ్చుతగ్గుగ నీవిధానము నవలంబించినవి. ఆదేశములందే యరాజకము కూడ ఎక్కువగ ప్రబలియున్నవి. ఒకప్రక్క నిరుద్యోగులకును, సోమరులకును, దురాగతులకును పనిని గల్పించి వారి నెల్ల సంస్కరింపఁ బ్రయత్నించినను, మఱియొకప్రక్క దేశమున ముందెడి యసంతృప్తిని బలపఱచి యట్టి యసంతుష్టి నొందినవారు ఎప్పుడైనను గలసి యంతఃకలహములను విప్లవములను గల్పింపఁ బ్రయత్నించినచో వారి కదివఱ కూడిన సైనికశిక్షవలన వారిని రాజ్యాంగమునకు బలవద్విరోధులుగ చేయునని ఇందు నొకలోపము చూపఁబడినది. ఈయెన్నికయందు కొంత అతిశయోక్తి గూడ ఉన్నట్లు తోఁచుచున్నది. పాశ్చాత్య దేశములలో ప్రజలెల్లరు సాయుధులుగాని నిరాయుధులుగారు. కావున తిరుగుఁబాటు సేయుటకు వారికి సైనికశిక్ష యనావశ్యకము. ఐర్లాండులో నిర్బంధసైనికసేవ లేకపోయినను, ఇటీవల స్వారాజ్య మొసంగు శాసనము పార్లమెంటులో చర్చింపఁబడునపుడు అల్స్టరువారు లక్షమంది తిరుగుఁబాటు చేసెద మని సాయుధులై రాజ్యాంగమునకు తొందర కలిగించిరి.

సైనికశిక్షవలనఁ గలుగుప్రయోజనము లనేకములు గలవు. కాని దానివలనఁ గలుగు నష్టములు గూడ కొన్ని గలవు. సైనికాధికారమును మీఱక చెప్పినపనులను చేయించుచు, ఆత్మవిచక్షణ లేని నిరంకుశవిధేయతను నేర్పెడి యాశిక్షవలన, స్వతంత్రాలోచనయు, ప్రత్యేక

వ్యక్తతయు నశించు నని కొందఱి యభిప్రాయము. బుద్ధి కౌశలమును, చుఱుకుఁదనమును గలిగిన యువజన శ్రేష్ఠుల బుద్ధిప్రసారమున కిది గొప్ప యంతరాయ మందురు. ఇట్టిపురుషులలో నెందఱి మహాశక్తులు వ్యర్థ మగుచున్నవో, యెందఱి మనస్సులు సంతాపము నొందుచున్నవో యూహించుట సులభము.

కాని ప్రజాస్వామికమును గోరు దేశములలో ఈ నష్టములను నివారించుటకైన గమనింపక, నిరంతరము ప్రజలు సైనిక జీవిత మాహాత్మ్యమునందు నిమగ్నులై యుందురు. ఎట్లు ప్రతియువకునకును వోటియ్యవలెనో, అట్లే ఈ దేశములలో ప్రతియువకుఁడును సైనికుఁడుగ నుండవలెను. నిర్బంధ సైనికసేవ జాతి మత భేదములను నిర్మూలముచేసి, ప్రజల నందఱను కులము ధనము మున్నగువానివలనఁ గలుగు తారతమ్యములనుండి తొలఁగించి, వారికి సర్వసమానత్వమును గలుగఁజేయును. కాని, నిర్బంధ సైనిక సేవకును ప్రాతినిధ్యపు పరిపాలనను గోరు ప్రజాస్వామికమునకును గొన్ని యసందర్భములు గలవు. ప్రజాస్వామికమునందు అధికారము, అనువర్తనము అను భావములు తిరస్కరింపఁబడి, తెలివిగల వక్త నాయకత్వము వహించును. ప్రతి సమస్యయు జనబాహుళ్యముయొక్క యభిప్రాయము (వోట్ల) ననుసరించి నిర్ణయింపఁబడును. మఱియు ప్రజాస్వాతంత్ర్య మను భావము పోను పోను అరాజకమునకు సమీపించుచుండును. నిర్బంధసైనికసేవ యన్ననో, నిరంకుశాధికారము, చర్చగాని విచారణగాని లేని విధేయత. ఇందలి ఆదర్శములు అభ్యాసములు భావములు, ప్రజాస్వామికమునకు వర్తించువానికి అతిదూరములై యుండును. రానురాను సర్వత్ర ప్రజాస్వామికము వృద్ధియగుచున్న దేశములలో నిర్బంధ సైనిక సేవ ఎంతవఱకు వర్ధిల్లఁగల దని మహనీయు లనేకులు సంశయించుచున్నారు. ఎంతకాలము గరుత్మంతులు చిలుకలవలన పరిపాలింపఁబడుదురు ?— అని వీరు ప్రశ్నింతురు.

ఈ తర్కవాదము [illegible] ప్రపంచ [illegible] నిర్బంధసైనికసేవ [illegible]

చున్నది. ఇంగ్లాండు అమెరికాలలో దీని యనావశ్యకతకు కారణము లిదివఱకే నుడువఁబడినవి. లాభనష్టము లెట్లున్నను, ఇంగ్లాండులోని పద్ధతులవలన సైనిక వ్యయము విశేషముగ హెచ్చుచున్నది. ఈవ్యయము హెచ్చిన కొలఁది దేశముయొక్క ఋణము వృద్ధియగును. ఇది యొక్క ఇంగ్లాండుదేశముననేగాదు, కాలక్రమమున సకలదేశముల లోను రాజ్యాంగమువారి యప్పులు వృద్ధియగుచున్నవి. ఈ యప్పులు ఆయాదేశపు ప్రజలనుండియే గాక ఇతర దేశపుప్రజలనుండి కూడ పుచ్చుకొనఁబడుచున్నవి. దీనికి ముఖ్యకారణము సంవత్సరసంవత్సరము సైనిక సంబంధమగు వ్యయముయొక్క వృద్ధియే. ఇంగ్లాండు దేశముయొక్క యప్పు 1835-1888 సం.లనడుమ నూటికి 173 పెరిగి 273 అయినది. ఇటీవల నిరంతరము యుద్ధనౌకలయందును ఆయుధములందును జరుగుచున్న మార్పులే ఈ వృద్ధిని ఇంకను హెచ్చించుచున్నవి. ఇంగ్లాండుయొక్క స్థితిగతులను గమనించువారు ఆదేశముయొక్క భద్రతకు ఇట్టి వ్యయము అత్యవసరమని గ్రహింపకమానరు. తన ప్రజలకైనను వలయు నాహార పదార్థముల నెల్ల పండింపఁజాలనట్టియు, తన జీవితమునకు పూర్ణముగ విదేశీయమైన వాణిజ్యముపై నాధారపడవలసినట్టియు, తన రాజ్యపరిమితినిబట్టి, తఱచుగ నితరరాజ్యములతో కలహింపఁదగినట్టియు, ఇతరుల దండయాత్రకు ఆశను గలిగించునట్టియు ఈద్వీపము మఱియొకరీతిని తనస్వాతంత్ర్యమును నిలుపుకొనఁజాలదను నంశము ఆంగ్లేయ ప్రజలును పాలకులును గ్రహింపఁగలిగియుండుట మిక్కిలి శ్రేయోదాయకము.

ఈ వ్యయమునందు వృద్ధి అన్ని దేశములయందుఁ గన్పట్టుచు, అన్ని రాజ్యములను గలవరపఱచుచున్నది. ఇది ఎట్లు అంత్యము గానున్నదో ఎవరును గ్రహింపఁజాలకున్నారు. కాని వ్యయమును గొంతవఱకు తగ్గించుటకు నిర్బంధ సైనిక సేవ యను నూతన ప్రక్రియ వర్తించుచున్నది.

ఇంగ్లాండుయొక్క స్థితినిబట్టి నిర్బంధ సైనిక సేవ ఇంగ్లాండులో [illegible]

లను వలసలలో అది కొంతమార్పుతో రెండు సంవత్సర ములనుండి అవలంబింపఁబడుచున్నది. దీనికి 'సిటిజన్ ఆర్మీ' అనఁగా 'పౌరులసేన' యని యావలసలలో నామకరణ ముచేయఁబడినది. ఆస్ట్రేలియా న్యూజిలాండు దేశములు ఇంగ్లాండునకు ఎక్కువ దూరముగ నుండి, ఆసియా దేశస్థుల దండయాత్ర భీతి నొందిన వగుటచేతను, దక్షిణాఫ్రికాలో వలసకువచ్చిన పాశ్చాత్యుని ప్రతి యొక్కనికిని అయిదుగురు చొప్పున దేశీయుల సంఖ్య హెచ్చుగ నుండుటచేతను, ఈ మూఁడు వలసలలోను పౌరులసేన యను నిర్బంధ సైనిక పద్ధతి యవలంబింపఁ బడినది. ప్రతి పౌరుఁడును 12 సం.ల వయసు మొదలు 25 సం.ల వయసువఱకును, అనఁగా 13 సం.ల కాలము సేవ చేయవలెను. ప్రతిసంవత్సరమును మొత్తముమీఁద 16 రోజులు సేవ చేయవలసియుండును.

వయసు		
12-14	సంవత్సరమునకు	90 గంటలు శిక్ష.
14-18	,,	4 రోజులు డ్రిల్లు.
14-18	సంవత్సరమునకు	12 అర్ధదినములు డ్రిల్లు.
		14 రాత్రులు ,,
18-25	వయసు పౌరుల సేనలో చేర్చుకొనఁబడి సం.కు	16 రోజులు శిక్ష.
	,,	8 ,, పర్యటనము.
	మొత్తము కాల్బలమునకు	6½ మాసములు శిక్ష.
	టెక్నికల్ సేనలో	8½ ,, ,,

ఈ విధముగ ఫ్రాన్సు జర్మనీ దేశములలోని పద్ధతి సంస్కరింపఁబడినది. ఇది యైనను, వాలంటీర్ల సంఖ్య తగినంతగ నుండనియెడల, తగిన వయస్సుగల వారిలో కావలసినవారిని లాటరీవలన తీసికొనెదరు. సేవచేయుకాలములో రోజునకు రు. 2-4-0చొ. వేతన మొసఁగఁబడుటచే, వ్యయము విశేషము కాఁజాలదు. మన దేశములోఁ గూడ నిట్టినిర్మాణము అవలంబింపఁ బడునెడల అమితమగు సైనికబల మేర్పడుట కవకాశము కల్పింపఁబడును.

భాషాయోష

కన్నేపల్లి సాంబశివరఘురామస్వామిగారు

ధనికవరేణ్యులార! కవితాప్రియులార! సత్సమాగతసా
ధనపరులార! నా యనుంగుఁదమ్ములు మీరలు, సత్చరిత్రముఁ
వినుఁడు! ప్రపంచరంగమునఁ జేరు ప్రతిష్ఠలఁ గాంచి వాసికె
క్కిన మన యాంధ్రదేశమునఁ గీర్తివహించినదానఁ; దొల్లి నన్
గనియెను భారతాంబ, తదనంతరమందు మహోన్నతెంపతో
నను గని 'దీర్ఘ మాయు' వనినాఁ; రతిబాల్యమునందు సోదరీ
మణులను దక్కువారలను మన్ననమైఁ బలకించి నా గు
ణగణముల ముద్దుమాటలను దోఁచిన నట్టులను చెప్పుకొంచుఁ; నా
మనికతఁ జూచి కొంచెమభిమానముతోఁ ననుఁ జేరఁదీసినా
రని వినుమందు; నా రుచిరాంగికిఁ దన్నయి ప్రమాదివినా ప్రస
ఘనుఁడును మురంబు మీఱ ననుఁ గాంచి 'సతీమణి! నీ విశేషములో
గనుఁగొన వేడ్క మీఱె నిను గాంచలి పుత్రికరీతిఁ బెంచనన్
జనవున రమ్మ; నీవిపుడు సంస్కృతభామిని నాఁటఁ జెలంగు నా
తనయను సర్వసమ్మతవిధానవిధానవచోవిలాసిని గా
ర్హ' ననుమఁ దోడుకొంచుఁ జని తోఁచిన తీరులు తెంచుకొని జలుగన్
దనివి నసంగ నిచ్చి ప్రకృతింబును గనుమ హేమ్మిచన్టు న
న్ననయముఁ బెంచెఁ; సంస్కృతయు నాదగబుద్ధిని గల్గు లోపములో
గనుఁగొని దిద్ది నన్ను సకలంబును సోదరరీతిఁ గన్నత
ల్లినియతి ముద్దుచేసి యపలీలను నన్ దనలోన నైక్యమొం
దునటులు చేసె; నిట్లు పరితోషము నొంది వసించుచుండ నా
జనకుఁడు పంచమాగమము సమ్మతిమీఱ నరణ్యపర్వముఁ
దనుకను బోదచేసి తనదారిని స్వర్గముఁ జేరె; నందుకై
వినటను దూలి నా బ్రతుకవాస్తసుఖంబని రోఁజుచుండఁ ది
క్కనకవి యేగుదెంచి ననుఁ గౌఁగిటఁ జేరఁగఁదీసి 'బిడ్డ! పో
యిన కవివర్యుఁ దెచ్చుటకు నెవ్వరుఁ జాలరు; కాని నీ మన
మ్మునఁ గల కోర్కెఁ దీర్ప సరిపోవమె? భారతశేష మెల్ల నీ
కును వచియించి సంస్కృతకుఁ గూర్చినతీరున గాంతిమద్విభూ
షణనిచయమ్ము నీకును నొసంగెద' నంచును నూఱడించెఁ; నా
తనిదయ భారతమ్ముఁ దుదదాఁక నెఱింగితి; నాఁటనుండియుఁన్
దినదినముఁన్ గవీశ్వరులు దివ్యపురాణములుఁన్ ప్రబంధముల్
గొనబగు నాటకంబు లనుకూలము లౌ నవలల్ రచించి; రిం
దనుకను దక్కువీశ్వరులు నన్నును భూషలతు శేలినారు; పూ
ర్వనియతగౌరవంబునను [illegible] వ్యాకరణ రాశియుం
దునుఁ గననయ్యె [illegible] దక్కనై నశా

రణమున; [illegible]
[illegible] మనస్విలు [illegible]
[illegible]
[illegible] గ్రామ్య [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ప్రకృతిసిద్ధము [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] భాషయు [illegible]
[illegible]
[illegible] భాష [illegible]
[illegible] పుస్తకము [illegible]
[illegible] గ్రాంథిక [illegible]
గనియెను భాష; [illegible]
క్కనయిన మాటలాడు [illegible]
ఘనతఁ జెలంగు [illegible]
శ్యను నొక దానిఁ జెప్పుకొని ప్రాపకముఁన్ ఒదరించి దానితో
ననువుగ రాత్రియుంబవలు వాగ్సుఖంబులఁ దేలుచుండినన్
జనములు లెక్కసేయ; రలసానియుఁ దానును సుప్రసిద్ధ ప్రయో
జ్ఞనియత కావ్యజాలముల సమ్మతిఁ జేసెద మన్న నొక్కవా
రును గలరె? సతీమణియు రూఢి తదంశములందు; నట్టులే
జనములు మాటలాడునది సానివిధమ్మున నుండు; గ్రాంథిక
మ్మనినను నగ్నిహోత్రమును సాక్షిగఁ గైకొని పెండ్లియాడుకొ
న్న సలిననేత్ర! రెండు నొకనాఁటికి సామ్యము గావు; మచ్చట
మ్మును విడనాడుఁడందఱును! పూర్వమునుండియు సచ్చగ్రంథముల్
నెనకి హుతాశనార్చులకుఁ జేయకుఁ డాహుతిగాఁగ; ఖేదముఁన్
గనుఁగొని తోఁచినట్టి యుపకారము చేయుఁడు, కొనవేలు నం
దనములఁ జేయుదాన స్వపధర్మము లూనుఁడు రాజులెల్ల; మీ
ఋణమును దీర్చుకొందుఁ దగురీతిని సోదరులార! [illegible]
రిన్ నను [illegible] జెడిన [illegible]
[illegible] గనుఁడయ్య! [illegible] దుర్భరదయ్య నన్ను! నా
మనికిత నాతఁ జాలఁ గొలమాలిన మార్పులు వద్దు నా కికన్.

LIFE IN TRENCHES

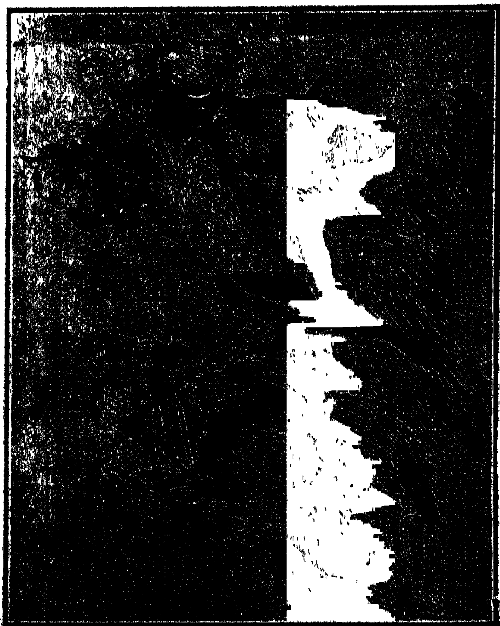
కందకములలో జీవితము

SAVING THE WOUNDED

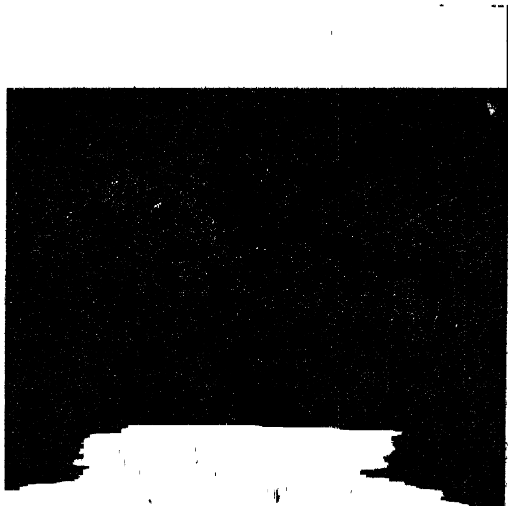
గాయములు తినిన జర్మనుని ఫిరంగిగుండ్లు వ్రేలుచున్నను భారతీయుడు రక్షించుట

SAVING HER HONOUR

ఫ్రాన్సు వనితను ఎత్తుకొనిపోవుచున్న జర్మనుని
హిందూస్థానుడు కొడుచుట

CARRYING A MACHINE GUN

ఒక యంత్రఫిరంగిని కందకములోనికి గొంపోవుట

X

GERMANS APPROACH THE INDIAN TRENCHES

భారతీయసైనికులున్న కందకములవద్దకువచ్చిన జర్మనులు పాతుల గుట

HOW GANGA SINGH NEGI EARNED THE VICTORIA CROSS

విక్టోరియా క్రాసును పొందిన గంగాసింగు నేగీ పదునాలుగురు జర్మనుల నొకకందకములో జంపినవిధము

THE KUMARA RAJAHS OF VIZIANAGARAM

శ్రీ విజయనగరపు కుమార రాజులు

AGRICULTURAL COLLEGE, COIMBATORE

కోయంబుత్తూరులోని వ్యవసాయ కళాశాల

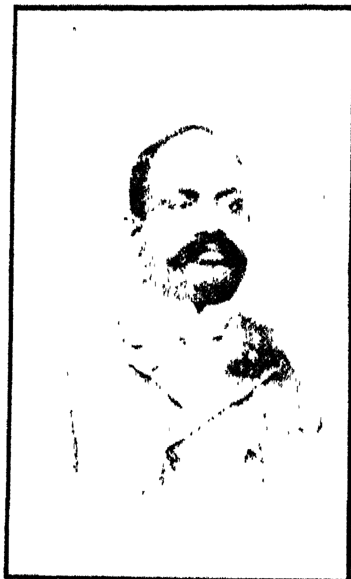
Z

MR. G. LAKSHMANNA B.A. B.L.

గంటి లక్ష్మన్నగారు (రాజమండ్రి)

MR. A. P. PATRO B.A. B.L.

ఎ. పి. పాత్రోగారు (బరంపురం)

MR. M. KRISHNA RAO B.A.

ఎం. కృష్ణారావుగారు (ఒంగోలు)

RAO BAHADUR MOOPUR APPA GARU

రావుబహదూర్ మూపూరు అప్పగారు (మదరాసు)

వ్యవసాయము

వ్యవసాయశాఖ డిప్యూటీ డైరెక్టరు.

కూనపురెడ్డి రామశాస్త్రులు నాయుడుగారు, బి. ఎస్ సి.

వ్యవసాయ మనఁగా "త్రవ్వుట, పూడ్చుకొనుట" అని సంగ్రహముగాఁ జెప్పవచ్చును. భూమిని త్రవ్వనిది పంటలు పండవు. పంటలు పండనిచో పొట్ట పూడ్చుకొనఁ శక్యము కాదు. మనుష్యులకు ఆహారము ముఖ్యము. వ్యవసాయఫలము ఆహారము కాఁబట్టి వ్యవసాయ మనెడు వృత్తి వృత్తులలో నెల్ల మొదటి వృత్తి యని చెప్పవచ్చును. ఈ వృత్తి లేనిచో ప్రపంచము సాఁగనేరదు.

వ్యవసాయఫలము ఆహారమే కాదు, ఆది యాహారముతోఁ దోడ అనేకఫలములను ఇచ్చుచున్నది; మనము ధరించు వస్త్రములకు కావలసిన సామానులను, మనము నివసించుచుండు గృహములను కట్టుకొనుటకు మూలాధారము లగు కలప మొదలగు సామగ్రులను, శరీరారోగ్యముకొఱకు కావలసిన పలువిధములైన మూలికలను, వేళ్లను, రసములను, ఔషధములను, ఇంకను పెక్కు వస్తువులను ఇచ్చుచున్నది. లోహ సంబంధములైన వస్తువులు దక్క, మనుష్యునకు కావలసిన యన్ని వస్తువులును వ్యవసాయము మూలముగానే వచ్చుచున్నవి.

చదువు లేనిది బ్రతుకవచ్చును. శాస్త్రములను చదువనిచో బ్రతుకవచ్చును. కాని వ్యవసాయము లేనిది క్షణమాత్రమైనను బ్రతుకలేము. దీనిని నిరాకరించువాఁడు మన్నుదిన్న పాముఁబోలె అజ్ఞానాంధకారమున మునుఁగువానితో సమానము. వృత్తులలోని కెల్ల ఆది వృత్తి వ్యవసాయ మని చెప్పితిని. మనుష్యుఁడు ఏరీతిని మూఢత్వమునుండి క్రమక్రమముగా నాగరకతను బొందుచున్నాఁడో ఆరీతిగానే వ్యవసాయము కూడ వృద్ధి చెందవలసినదే. ఇట్టి యభివృద్ధి అన్యదేశములలో అగపడుచున్నను, జాతులలో నెల్ల నాదిజాతి యగు ఆర్యులజాతికిఁ బుట్టినిల్లగు భరతఖండమున అగపడుచున్నట్లు కానరాదు. ఇందుకు కారణములు చదువరులకు ముందుముందు తెలియును.

ఆదియందు మనుష్యునకు ఆహారము అడవులలో నుండెడు దుంపలు, పండ్లు, ఆకు, అలము, జంతువులు మొదలగునవియే. జనసంఘములు కష్టపడకయే యొక యడవినుండి మరియొక యడవికిఁ బోవుచు వేఁటాడుకొనుచు దొరికెడు యాహారములను భుజించుచు కాలము గడపిరను సంగతి యూహింపక తప్పదు. కాని, రానురాను జనసంఖ్య హెచ్చినకొలఁదిని అడవులలో నుండెడి యాహారము చాలనందున మనుష్యుఁడు కడుచింత నంది తానే స్వయముగా కృషి చేసి తనకుఁ గావలసిన యాహారములను సృష్టిచేసికొనుటకుఁ బ్రయత్నించె ననుకొనుటకు సందియము లేదు. ఇట్టి ప్రయత్నము పుట్టుటయే వ్యవసాయము పుట్టుట యని చెప్పవచ్చును. సృష్టిలోఁ గల యాహారములు చాలక మనుష్యునకుఁ దనకుఁ గావలసిన వస్తువులను తానే సృష్టించుకొనవలయు నను బుద్ధికుశలత యెప్పుడు గల్గెనో, అప్పుడే సృష్టిని తిరస్కరించుచు "మనుష్యసృష్టి" యనెడు వ్యవసాయపుబీజము భూమిలోఁ బడెను. అప్పటి నుండి వ్యవసాయము రానురాను అభివృద్ధిని జెంది మనుష్యునియొక్క బుద్ధికుశలత ననుసరించి యనేకరూపములను దాల్చి ప్రపంచమునందు వికసించుచున్నది.

దైవసృష్టిని తిరస్కరించుచున్నటు లుద్భవించిన వ్యవసాయ మనెడు మనుష్యసృష్టి యెట్టిదియో దానికి కాలక్రమమున వచ్చెడు మార్పులకు కారణము లేవియో కొంచె మూహించెదము.

వ్యవసాయ మనఁగా మనుష్యునకుఁ గావలసిన వృక్షజాతులను జంతుజాతులను పుట్టించుకొనుట. ఇదిగాక, వృక్షజాతులనుండియు జంతుజాతులనుండియు వచ్చు వస్తువులను అనేకరూపములుగా మార్చుచున్నట్టి

వ్యవసాయిక పరిశ్రమలు కూడ వ్యవసాయమునకు సంబంధించినవియే. గంజి తీయుట, చక్కెర చేయుట, సారాయి కాచుట, ఉగుళ్ళను తీయుట, నిమ్మారము తీయుట, పరిమళద్రవ్యములను జేయుట, ఆకులనుండియు మూలికలనుండియు మందులను తీయుట, చమురులను తీయుట మొదలగునవి వృక్షములకు సంబంధించు వ్యవసాయపరిశ్రమలే యైయున్నవి. పాడివ్యాపారము, పెంపకముల వ్యాపారము, మాంసము, క్రొవ్వు, గ్రుడ్లు మొదలగు ననేకవ్యాపారములు కూడ జంతుసంబంధమైన వ్యవసాయపరిశ్రమలే యైయున్నవి.

వ్యవసాయవృత్తి వృద్ధిచెందుటకు అనేకశాస్త్రములు కారణములై యున్నవి. అనుభవము రానురాను మనుష్యునకు వృద్ధిచెందినకొలఁదిని శాస్త్రపరిచయము వృద్ధిచెందెను. భౌమికశాస్త్రము, వాతావరణశాస్త్రము, జంతుశాస్త్రము, వృక్షశాస్త్రము, పురుగులశాస్త్రము, క్రిమికీటకాదులశాస్త్రము, రసాయనశాస్త్రము, భౌతికశాస్త్రము, ఇంకను లోహసంబంధము లగు శాస్త్రములు తప్ప, తక్కిన యన్నిశాస్త్రములును వ్యవసాయవృత్తికిఁ దోడ్పడు శాస్త్రములే. కాఁబట్టి వ్యవసాయమనెడి వృత్తి యొకవేళ మిశ్రమశాస్త్రమనియుఁ జెప్పవచ్చును. పైఁజెప్పిన శాస్త్రములను చక్కఁగా చదివి వ్యవసాయమును దిద్దుకొనుట అత్యావశ్యకమగుచున్నది. ఇట్లు చేయువాఁడే రహితు గాని మరియొకఁడు రహితుగా నెన్నఁ నేరఁడు. రహితునకు తాను వ్యవసాయమునందుఁ జేయు ప్రతిక్రియకును శాస్త్రము లాధారములుగా నున్నవి. కాఁబట్టి శాస్త్రాధారము ననుసరించి వ్యవసాయమును నడపించువాఁడు కలకాలమును వృద్ధిలోనే యుండును. ఇదియే కాక రహితు తనకు ఫలించు వస్తువులకు ఏకాలమున ఏదేశములలో ఏసంతలలో ఏరీతిగా నెక్కువ క్రయమును బొందఁగలుగునో దానిని దెలిసియుండుటయు ముఖ్యమై యున్నది. కాఁబట్టి పైఁజెప్పిన శాస్త్రము లన్నియు బాగుగాఁ దెలిసినఁ గాని వ్యవసాయశాస్త్రము వృద్ధిఁ జెందదు. మనదేశములో నిట్టిశాస్త్రములందు పరిచయము బహుస్వల్పము గాన వ్యవసాయము రానురాను క్షీణించుచున్నది. ఇతర దేశములందో మనుజులు శాస్త్రములందు మునుఁగుచుఁ దేలుచు జయమును బొందుచు అభివృద్ధిని పొందుచున్నారు. అమెరికావారును, ఫ్రాన్సువారును, జర్మని వారును, ఇంగ్లీషువారును, ఆస్ట్రేలియావారును వ్యవసాయమునందు కొలఁదికాలమునే ఘనతను సంపాదించుచున్నారు. 12 అంగుళముల వెడల్పును 9 అంగుళముల లోతును గల చాళ్లను లాగు ఇనుపనాగళ్లను సృష్టించి గుఱ్ఱములబలముతో నాగళ్లపై నెక్కి భూమిని దున్నుచున్నారు. ఇది చాలక ఆవిరియంత్రముల మూలముగా 7 లేక 8 నాగళ్లను కలిపి ఒక్కసారిగా భూమిని పెల్లగించుచున్నారు. దున్నిన భూమిని సవరణచేయుటకు అనేకవిధములగు యంత్రములను కనిపెట్టి యున్నారు. ఎంతలోతున కావలయునో అంతలోతున విత్తనము వేయుటకును, ఒత్తుగా కావలసిన ఒత్తుగా వేయుటకును, పలుచఁగా కావలసిన పలుచఁగా వేయుటకును యంత్రములను కనిపెట్టియున్నారు. మరియు ఒక్కొక గింజ వేయు యంత్రములను, రెండుగింజలు వేయు యంత్రములను కూడ కనిపెట్టియున్నారు. కోఁతలు కోయు యంత్రములను, కోఁతలను కోసి కట్టలను కట్టు యంత్రములను, నూర్పుడు యంత్రములను, మరియు పలువిధములగు యంత్రములను కనిపెట్టియున్నారు.

దేశగతికిని శీతోష్ణస్థితికిని భూస్థితికిని తగిన పైరుల జాతులను వృద్ధిచేసి, వానివిత్తనములను కొని, రానురాను వానిని వృద్ధిచేసి, వానివలన నమితలాభమును బొందుచున్నారు. అకాలములో కాయుటకును సాధారణకాలముకంటె తక్కువకాలములో ఫలించుటకును తగిన సదుపాయములను కనిపెట్టియున్నారు. కొన్నికాలములలో మంచుయొక్క యుపద్రవము తగులకుండ ఫలవృక్షములను జాగరూకతతోఁ గాచుకొనుటకు థర్మామీటరునకును అలారము గడియారమునకును సంబంధము నేర్పఱచి, తోఁటలలో పెట్టుకొని ఉట్లలో వ్రేలాడఁగట్టియున్న బొగ్గును ముట్టించి కాకను బుట్టించి మంచును చెదరఁగొట్టుచున్నారు.

క్రొత్తజాతులను తమదేశములోనికి స్వీకరించుకొనుటకు అనేకశాస్త్రజ్ఞులను పరదేశములకుఁ బంపి కోట్లకొలఁది రూపాయలను ఖర్చుపెట్టుచున్నారు. ఈ రీతిగా అమెరికావారు తమదేశములోని యత్తిపంటను పెద్దదిగాను రసవంతముగాను జేయుటకు అత్తిపురుగును స్మర్నా దేశమునుండి తెచ్చి తోటలలో ఉంచుకొనుచున్నారు. పంటలతెగుళ్లను చీడలను తీసివేసి, వాని యుపద్రవమును తప్పించి మేలు కలిగించు పురుగులను పెంచుచున్నారు.

ఈ పైఁజెప్పినవి గాక వేఱువిధములయిన యేర్పాటులను జేయుచు విసుగుచెందక వ్యవసాయమును వృద్ధి చేయుచు దేశసౌఖ్యమును గనిపెట్టుచున్నారు.

మనదేశములోనో "ఎక్కడ నున్నావే గొంగళి అంటే వేసినచోటనే యున్నానే కంబళి" అన్నలోకోక్తి ననుసరించి ఉన్నస్థితినుండి మార్పును చెందఁజాలక యున్నాము. కొన్నిసంవత్సరముల క్రిందట నేను మదరాసులో చదువుకొనుచున్నప్పుడు కట్టుచున్న యొక యిల్లు కూలి పనివాండ్రలో కొంతమంది క్రిందఁ బడి రాళ్లక్రిందఁ గప్పఁబడిరి. అప్పుడు ఆ దారియందు గుమిగూడి 'రాళ్లను ఎత్తవలెను, పడినవారిని రక్షించవలెను' అను వారే తప్ప, ఒక్కఁడైనను ఒక్కరాయినైనను జేతితో నెత్తి ఆవలఁ బడవైచినవారు కారు. ఈరీతినే మనదేశములోఁ జదువుకొన్నవారందఱును ప్లాట్‌ఫారముల మీఁద బెకబెకలాడుట తప్ప క్రియలయందు శూన్యులు. వ్యవసాయము మనదేశములో అభివృద్ధిచెందక దేశము క్షామములకు లోనగుటను చూచి, ఘనతవహించిన మన గవర్నమెంటువారు దేశోపకారముకొఱకు వ్యవసాయ శాఖను సృష్టిచేసి వీలయినంతవఱకు ఉపకారము చేయుచున్నారు. కోయంబత్తూరులో వ్యవసాయకళాశాలను నేర్పఱచి పిల్లలకుఁ జదువు నేర్పుచున్నారు. కోయంబత్తూరు, తాలిపరంబా, పాలూరు, మంగనెల్లూరు, కోయలపట్టి, హాగరి, నందియాల, సిరవళ్లి, చామర్లకోట, అనకాపల్లి మొదలగు గ్రామములలో పరిశోధన స్థానముల నేర్పఱచి రయితులకు అవసరమయిన సంగతులను నేర్పుచున్నారు. చెఱుకుజాతులలో శ్రేష్ఠమైన జాతులను దెచ్చి గోదావరి, కృష్ణా, దక్షిణార్కాటు జిల్లాలలో స్థాపించిరి. మాగాణులలో ఒంటికఱ్ఱ యూడ్పును నేర్పుచున్నారు. వర్షావర్షము ఎఱుగని నరసాగుచేత క్షీణించుచున్న భూములలో జనుము, వెంపలి, జిలుగు మొదలగు ఆకుపైరులను పెంచి దున్నుకొనుమని చెప్పుచున్నారు. కావలసిన విత్తనములను కొన్నధరలకే రయితుల కిచ్చుచున్నారు. ప్రత్తిపైరులలో మంచివిత్తనములను ఎత్తి రయితులు భూములలో వేసికొనుటకు పంచిపెట్టుచున్నారు. దక్షిణజిల్లాలలో ఎచ్. సి. సామ్సన్ దొరగారు కరంగణ్ణిప్రత్తిని, ఉత్తరజిల్లాలలో జి. ఆర్. విల్సన్ దొరగారు తెల్లప్రత్తిని వృద్ధిచేసి ప్రజల కిచ్చుచున్నారు. వ్యవసాయశాఖవారి సహాయమువల్ల కంబోడియాప్రత్తి చెన్నరాష్ట్ర మంతటను వ్యాపించి పెక్కుబీదలను వారిఋణములనుండి తప్పించినది. కాని, అజ్ఞానముచేతను ధనాపేక్షచేతను ఈప్రత్తిని అన్ని భూములలోను వేయుటవల్ల కొంత క్షీణించి ఫలము తగ్గుచున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. ఇంకను కోయంబత్తూరులో పరిశోధనాలయము మను నొకశాఖను పెట్టి అనేక రూప్యములను సెలవుచేయుచు పురుగులశాస్త్రములలోను, క్రిమికీటకశాస్త్రములలోను, వృక్షశాస్త్రములలోను, పైరులలోను పరిశోధనలు చేయుటకును క్రొత్త సంగతులను గనిపెట్టుటకును విద్వాంసులను నియమించియున్నారు. ఈరీతిని అనేకవిధముల ధనమును వ్యయపఱచి వ్యవసాయశాఖ నేర్పఱచిన గవర్నమెంటు వారికి మన మందఱము కృతజ్ఞులము. వారికిఁ దోడ్పడి సహాయముచేయుట మనయొక్క ముఖ్యకర్తవ్యమయి యున్నది.

రయితు బీదవాఁడు. ఇతఁడు పరిశోధనలను జేయ శక్తిగలవాఁడు కాఁడు; శాస్త్రములను జదువుకొన్న వాఁడు గాఁడు; చదువు లేనందున అతనివృత్తి యే విధముగా వృద్ధియగుచున్నదో దానిని పరిశోధించుటకును గ్రుడ్డివాఁడుగా నున్నాఁడు. కాఁబట్టి యిట్టి బీద రయితునకు మన మహారాజులు, దేశముఖులు, లాయర్లు,

ప్లీడర్లు, పట్టాదార్లు, మిట్టాదార్లు మొదలయినవారందరును తోడ్పడి ధనము కావలసినప్పుడు తక్కువవడ్డికిచ్చుచు, వ్యవసాయశాఖవారు పరిశోధించి తెల్పు సంగతులను రహితులకు గ్రామములలో నిదర్శనపూర్వకముగ తెలియఁజేయుచు, రహితులకుఁ గావలసిన సహాయము చేయుచు వచ్చినచో, మన దేశ మభివృద్ధిలోనికి వచ్చును.

ప్రస్తుతము మన దేశములో వ్యవసాయము ఏ యేవిధములుగా వృద్ధిని జెందఁగలదో ఆ యుపాయమార్గములను సంగ్రహముగా నుడివెదను.

రహితునకు విద్య యవశ్యము. విద్యవలన శాస్త్ర పరిచితి గలుగును. దీనిచేఁ గ్రొత్తసంగతులను దెలిసికొనుటకు హెచ్చరిక పుట్టును. ఇదియే యభివృద్ధికి కారణము.

గొప్పగొప్ప మిరాసిదార్లును, మిట్టాదార్లును, జమీన్దార్లును పట్టణములను విడిచిపెట్టి తమతమ గ్రామములకుఁ బోయి మేడలను మిద్దెలను గట్టుకొని నివసించుచు తమరహితులఁ జేరఁదీసి వారికి కావలసిన సదుపాయములను జేయుచు వారు చేయు కృషిఫలమును అనుభవించుట యుక్తము. ప్రస్తుతము పట్టణములలో నుండి, గ్రామములలో మేనేజరులను బెట్టి కార్యము నిర్వహించుకొను ప్రయత్నములవల్ల, పొలములు పాడగుచున్నవి ; ఫలమును తగ్గుచున్నది. డబ్బుగలవారగుటచేత, ఈ మిరాసీదార్లును, మిట్టాదార్లును వ్యవసాయశాస్త్రమును జదివి తామనుష్ఠించుట యత్యవశ్యము.

వ్యవసాయసంబంధములగు పరిశోధనస్థలములు పెక్కులు కావలయును; జిల్లాజిల్లాకును ఒక్కటియయిన నుండవలయును. గవర్నమెంటువారు వీనినింతవఱకు స్థాపించిరి; ఇంకను మరికొన్నిటిని స్థాపించుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు.

వ్యవసాయపుసంఘములను ప్రజలు స్థాపింపవలయును. ప్రస్తుత మక్కడక్కడ మాండలికవ్యవసాయసంఘములు నెలకొలుపఁబడినవి. వీనికి జిల్లాకలెక్టరులు సాధారణముగా అగ్రాసనాధిపతులుగా నున్నారు. అనేకములగు [illegible] [illegible] వీని వ్యవసాయము రహితునకు తగిన సహాయము చేయుట కవకాశము వారికుండుట లేదు. ఈ సంఘముల మెంబర్లు ప్లీడర్లో లాయర్లో, పింఛను పుచ్చుకొన్న పెద్ద పెద్ద యుద్యోగస్థులు. వీరి జరీతలపాగాలు వీరి వస్త్రములు వీరి యాకారములు వీరిమాటలు రహితును బెదరఁగొట్టునవి యేగాని రహితునకు హితోపదేశము నిచ్చునవి కావు. వీరికి [illegible] ఎరువులు కావలయును; పశుజాతులకుచికిత్సలుకావలయును. ఇట్టియుపయోగకరము కాని జిల్లా వ్యవసాయ సంఘములను నెలకొలుపుటకన్న గ్రామవ్యవసాయసంఘములను స్థాపించి సహకారపద్ధతుల ననుసరించి బాగుగాఁ దెలిసిన రహితులను మెంబర్లగుటకు హెచ్చరించుట దేశక్షేమమునకు ముఖ్యమయినది. ఇట్టి సంఘములలో ప్రత్యక్షమయి విద్యగలవారు గూడ రహితులతో సమానముగఁ గూర్చుండి ఈ దిగువ నుదహరించు వ్యవసాయాంశములను గొన్నిటిని రహితులకుఁ జెప్పినచో వ్యవసాయ మభివృద్ధి నొందఁ గలదు :—

1. చవిటిభూములను బాగుచేసికొనుట, వ్యవసాయశాఖవారు 1912-వ సంవత్సరమున ప్రకటించిన నెం 1 వ కరపత్రమును జదివినచోఁ, దెలియును.

2. పశువుల యెరువులను పాడుకాకుండ జాగ్రత్త చేసి దానితో ఆకు అలము గొప్ప మన్ను మొదలగునవి చేర్చి పూడ్చిపెట్టి కొంచెము సిద్ధపెట్టి మంచి యెరువుగా మగ్గినట్లు చేసికొనినచో, దేశములో నెరువులను సృష్టిచేయవచ్చును.

3. కొన్నికొన్ని మ్యునిసిపాలిటీలలో ఊరకుప్ప వ్యర్థముగా పోవుచున్నది. దీనిని జాగ్రత్తచేసి మంచి యెరువుగాఁ జేసికొనవచ్చును. [illegible] జి. ఎస్. తాంప్సన్ గారను వారు కుప్ప నాలుగు జాగ్రత్త చేసి గోతులలో పాతిపెట్టి, తగిన మన్ను చల్లి మురికి లగువానిని చేర్చి అప్పుడప్పుడు కొంచెము నీరుపెట్టుచు మంచియెరువగునట్లు మగ్గఁబెట్టి ఆ యెరువులవల్ల చవిటి

పల్లపుభూములను బాగుపఱచి వానిని మార్చి సాగాణి స్థితిలోనికిఁ దెచ్చినారు.

4. గ్రామాదులలోఁ జచ్చు పశువులయెముకలన్నియును మాదిగలమూలముగా తురకలచేతిలోఁ బడి పరదేశములకుఁ బోవుచున్నవి. వీనిని గ్రామస్థులే స్వాధీనపఱచుకొనుట అతిసులభము. కొన్నికొన్ని గ్రామములను సంఘములుగాఁ జేర్చి, చిన్నయంత్రములతో వానిని పొడిచేసికొని ఆపొడినే యెరువుగా నుపయోగింపవచ్చును.

5. రహితు బీదవాఁడగుటవల్ల గొప్పగొప్ప వ్యవసాయపుఁ బనిముట్లను కొనుటకు శక్తి గలవాఁడు గాఁడు. సాధ్యమైనంతవఱకు తక్కువ క్రయమునకు వచ్చెడి యినుపనాగళ్లను అమర్చవలయును. ఇట్టి సూక్ష్మ యంత్రములను గొప్ప పరికరయంత్రములను మనదేశములోనే చేసికొనవచ్చును. పెద్దపెద్దయుపకరణములు కావలయునన్నచో, అయిదారు గ్రామములవారు చేరి తెప్పించుకొని గాని, ఏదోయొక సంఘముమూలముగా తెప్పించి రహితున కిచ్చి గాని యుపయోగింపవచ్చును.

6. మనదేశమునందలి విత్తనములు నాసిగాను క్షీణించుచున్నవి. మంచివిత్తనముల నచ్చి రహితున కిచ్చు సంఘములు కొన్ని యేర్పడినఁ గాని వ్యవసాయ ఫలము వృద్ధిచెందదు. వ్యవసాయశాఖవారు దీనిలో వీలయినంతవఱకు పనిచేయుచున్నారు. శ్రద్ధవహించిన కొన్ని సంఘములు యేర్పడినఁ గాని త్వరగా వృద్ధి లోనికి రానేరదు.

ఇంకను అనేకవిషయములలో శ్రద్ధవహించిన వారు వ్యవసాయమును వృద్ధిచేయవచ్చును. వాని నన్నిటిని ఇచ్చటఁ జెప్పుట కవకాశము లేదు.

తుదవఱకు దీనిని జదివినవారికి వ్యవసాయము వృత్తులలోని కెల్ల ఆదివృత్తి యనియు, ఇది లేనిది ప్రపంచము సాగదనియు, దీనిని సాధించినఁ గాని ప్రజలకు క్షేమము గలుగదనియు తెలియును. భూమిని జీల్చి ప్రపంచమును పోషించుచున్న రహితును మన మందఱము కాపాడవలయును. ప్రస్తుతము చక్కఁగాఁ జదువుకొన్నవారు, వ్యవసాయమునందు తప్ప, ఇతరవృత్తులం దెల్ల ప్రవేశించుచున్నారు. ఇట్లు ప్రవేశించి రహితుయొక్క పైకమును ముఖ్యముగా తమసౌఖ్యముకొఱకుపయోగించు పెద్దమనుష్యులు, దేశక్షేమముకొఱకును వృద్ధికొఱకును పాటుపడుచున్నట్లు అనేక సంఘములలోఁ జాటుచున్నప్పటికిని, రహితువృద్ధికొఱకు ఏమాత్రమును శ్రద్ధపుచ్చుకొన్నట్లు కనుపింపదు. ఇది చూడ, అందఱికి నాధారభూతుఁడగు రహితుయొక్క యభివృద్ధిని గమనింపకుండుట మిక్కిలి వ్యసనకరము.

శ్రీ గోపాలకృష్ణగోకులనిర్యాణతారావళి

గో. రమాకాంతాచార్యులుగారు

కడుపునఁ గంటి నెందఱినొ కారణజన్ముల లోకమాన్యులౌ
కొడుకుల; నందు నెవ్వరును గోకులకృష్ణుని కీడునత్తురే?
కడుపునఁ జిచ్చు పెట్టి చనెఁ, గంటికి గుంటెఁడు గాఁగ నేడ్చినన్
బడయఁగలావె క్రమ్మఱను భారతమాతరొ! యింక నాతనిన్? 1

చ. వయసునఁ జిన్న యయ్యును భవత్సుతసంఘములందు సద్గుణో
దయుఁ డయి సర్వభూతహితతత్పరుఁ డై భవదంఘ్రిపద్మసే
వ యనఁ దలన్ ధరించి తన ప్రాణము లర్పణచేసె భక్తి న
ట్టి యమితమాతృవత్సలుఁ గడింతుమె యెన్నటికైన? నమ్మరో! 2

ఉ. ఎందఱొ నాకలోకమున కేగిరి నీతనయుల్ ధురంధరుల్,
హిందువు లేతదర్థమును నేడ్చిరి; గోకులకృష్ణుఁ డేగ, నే
మందును? జక్రవర్తిమొద లంత్యజుదాఁక సమస్తమానవుల్
కుందుచునున్నవా రతనికోసము; తన్మహిమం బదెట్టిదో? 3

ఉ. పిల్లలకోడి వీ; వ్రురులపిల్లల కోడి, భవత్సుతుల్ సిరుల్
కొల్లఁగ నున్న విశ్వధనకోశమునం గొఱ లేని వేళ, నీ
తిల్లకుఁ డంచు వారి కొక తెన్నును జూపిన ధీరుఁ డేగె; నీ
పిల్లల కింక దిక్కెవరు? వేఱుగ నెవ్వరు దేశ్యుఁ డొక్కఁడే. 4

ఉ. లేరె సురేంద్రవైభవులు లేరె సుధీతిలకుల్ జగన్మనో
హారిసరస్వతీరసవిహారులు లేరె వివేకమండితుల్
లేరె నరేంద్రచంద్రులును లెక్కకు నొక్కఁడె గాని శ్రీమహా
భారతగోష్ఠిఁ గృష్ణువలెఁ బ్రాజ్ఞుఁడు గోకులకృష్ణుఁ డమ్మరో! 5

ఉ. సందియ మేల కృష్ణుఁ డగు సర్వవిధంబుల నెంచి చూడ నా
యాదము చందమున్ గనిన నాతఁడె జ్ఞప్తికి వచ్చుఁ గాని శ్రీ
నందసుతుండు చాలఁడు గుణంబుల నేకసతీవ్రతంబునన్
నందసుతుండుగాఁడు రఘునందనుఁ డాతని కీడు తల్లిరో! 6

శా. గీతాశాస్త్రపయోధివీచికలలోఁ గ్రీడించినా రెందఱో
ఖ్యాతిన్ దన్నవనీత మొక్కరికిఁ జిక్కన్ లేదు శ్రీకృష్ణగీ
తాతాత్పర్యము కర్మయోగ మని స్వార్థత్యాగి యై దేశసే
వాతంత్రజ్ఞుఁడు గోకులుం డలరె యావజ్జీవకరిష్ణుఁ డై. 7

ఉ. కర్మము జ్ఞానగర్భ మగు జ్ఞానము భక్తిరసప్రగర్భ, మీ
మర్మ మెఱుఁగి కున్న ఋజుమార్గమునం జన దాత్మ; కర్మమున్
నిర్మలబుద్ధిఁ జేసెను మనీషులు లోకహితాభిలాషు; లీ
ధర్మము వృద్ధిఁ జెందక యధర్మ మడంగి దిడంగ దమ్మరో! ౮

శా. హిందూనాత్మ యుగోదయార్క-సుషమాదృష్యన్మహాదేవగో
విందశ్రీరణదేవదేశికపదస్వీకారిలబ్ధాఖిలా
స్పదజ్ఞానధనుండు గోకులుఁడు, తజ్జ్ఞానంబు సామాన్యమే ?
మందప్రజ్ఞుల కందరాని తదసామాన్యాంతరార్థధ్వనుల్. ౯

మ. ఘనగంగాలహరీతరంగవిలుఠద్గంభీరవాగ్గుంభజృం
భణ దేశీయసభాగ్రపీఠపతి యై భాషింప, సామ్రాజ్యశా
సననిర్మాణసభాంతరాళమున శస్త్రాస్త్రిఁ బోరాడఁ గాం
చినవా రెవ్వరు విస్మరింపరుసుమీ శ్రీకృష్ణగోపాలునిన్. 10

ఉ. పాలకసాల్యబాధపరిపాలనమంత్రివిమానదీర్ఘదృ
క్శాలి వరాంగ్లరాజ్యహితకాంక్షి స్వదేశజనోపకారదీ
క్షాలలితాంతరంగుఁ డని చాటరె ముఖ్యులు హైందవప్రభుల్
చాలనె సెఁ దనపాలుఁ డగు జన్మము నెత్తినదాని? కమ్మరో ! 11

మ. అతికారుణ్యము నిమ్నజాతిపయి, విద్యాహానులైనం బలు
ప్రతతిం బోలును గంచు రాట్సభలఁ దత్పక్షంబు వాదించి యీ
ప్రతతా సేతుహిమాద్రిమధ్యప్రజకున్ ప్రారంభవిద్యానుహా
న్నతి నర్థించెను జక్రవర్తి వలనన్, సాధించెఁ దత్సమ్మతిన్. 12

మ. తరమే యెవ్వరికే నెఱుంగ భగవత్సంకల్పముల్? గోకులున్
హరియించెన్ సుకృతీ గతాయు వను వాక్యంబే ఫలింపన్; జగ
ద్భరణం బెట్లొకో ధీరు లందఱి హరింపన్? మర్త్యనో యద్యదా
చరతి శ్రేష్ఠ యటన్న సూక్తిని? జగత్సామ్రాజ్యమే యొల్లరో ! 13

ఉ. వేలకువేలు గణింపఁగల విద్యలు నేర్చినవాఁడు, చాలియున్
జాలని వేతనంబునను సల్పెను జీవనయాత్ర పేదవి
ద్యాలయమందుఁ; బేద యన నాస్తికభాగము గాని దానినిన్
బోలునె యేకభానిలయముల్ ప్రతిభాసవశక్తిసంపదన్ ? 14

మ. తులసీదాసును రామదాసు నను భక్తుల్ పుట్టి రెచ్చోట, వి
ఠ్ఠలభక్తిన్ దరియించి రెచ్చట నఖండజ్ఞానవైరాగ్యని
ష్ఠులు లై, యట్టి పవిత్రదేశమునఁ దా జన్మించె గోపాలకృ
ష్ణుఁడు; వైరాగ్యపయోధి యైన నరుఁడే శుద్ధప్రపన్నాత్ముఁ డై ? 15

శా. ముందుం వెన్కయుఁ జూడకుండఁగను నెప్డుం జేయుఁ దత్కార్య మే
మందుం దత్ప్రభుభక్తి భూతదయ; నిత్యక్షేమ మీరెంట న
బ్బుం దేశంబున కంచు సర్వవిషయంబుల్ నిర్వహింపంగ శ్రీ
హిందూసేవకసంఘముం నిలిపెఁ దానే నాయకుండై దానికిన్. 16

ఉ. ఎన్ని యుగంబుల్ గణించి ధరియించెదు కాలభుజంగ! యాదటన్
భిన్నఫణాసహస్రపృథువీథుల నుజ్జ్వలదీపరత్నముల్ ?
తన్నవకాంతిపూరములు దక్కిన భౌతికలోక మే మగున్ ?
గన్నులలో నీనులో కొఱఁత గల్గకయుండిన నిట్లు చేయుదే ? 17

మ. జననీ! లోకమునన్ బ్రవృద్ధులు జరాజాడ్యంబులం జిక్కి యీ
తనువుం బాసి ముకుందపాదములఁ జెందన్ స్థిరులై యుండ, నా
రని గాడ్పుచు జగద్ధితాచరణపూర్తిం జేయనీకుండ జ
వ్వనమం దూడిన యట్టి కృష్ణుఁ గొనిపోవన్ న్యాయమే మిత్తికిన్ ? 18

శా. ఆపత్కాలము తల్లి! మా కిది మహాయాసంబు ప్రాప్తించె మా
గోపాలున్ భగవంతుఁ జేతలఁబుడిం గొంపోయెనో గాని యా
మాపక్షంబును బూని దేవసభలో మాట్లాడి సామ్రాజ్యమున్
గాపాడంగలవాఁ డతండు పరలోకింబును సౌభ్రాత్రుతన్. 19

ఉ. ఏమి హరింపఁగల్గితి? వినీ! వచియింపు మకాలమృత్యువా!
యా మహనీయు దేహమున నస్థులు చర్మము రక్తమాంసముల్
పాముకొనంగ వచ్చెనె ఫలంబు? తదాత్మపవిత్రసౌరభ
స్తోమము సోఁకెనే నతనిజోలికిఁ బోదువె నాల్కలాచ్చుచున్ ? 20

మ. అదియుం దక్కెనె నీకు; నస్థికలు గంగాంతర్జలంబందు శి
ష్యవరుల్ కల్పఁ బ్రయాగ వెళ్లిరిగదా! చర్మంబు రక్తంబు మాం
సవసాదుల్ పునహాపురంబునను భస్మం బయ్యెఁ; దద్భూతి యీ
నవహిందూజనధీవిభూతికి సనాతత్వప్రదం బయ్యెడిన్ ! 21

ఉ. భీరులు నాస్తికాగ్రణులు భీతిని బొందెద రోసిమృత్యువా!
నారకలోక మేగెడు జనంబులు నీ యధికారధాటికిన్ ;
ధీరులు కర్మయోగులు నధీనులు గా, రలనీదుమూఁపుపై
స్వారి యొనర్చి పోవుదురు శాశ్వతలోకము ముక్తిసంగులై. 22

శా. గంగాదేవిరో! నీ జలంబులను గ్రుంకన్ బుణ్య మ న్నాటకు
ప్పొంగున్ నామది; యెందఱెందఱు మహాత్ముల్ నీదుగర్భంబులో
నంగం బస్థులు దాఁచి వెళ్ళిరి, తదీయానూనసంగంబునన్
మాంగళ్యం బగు నీశరీరమును నస్పృశ్యహా చేతనముల్. 23

మ. అలుకా పల్క నదేమి పిల్పులకుఁ? జోనా పిల్చుచున్నారు ని
ర్మలసామ్రాజ్యసభాసదుల్ ప్రథితమీమాంసాసభాసభ్యులున్ ?
నిలుచున్ సి పట కేగకున్నఁ బను లోసేతిజ్ఞ! ప్రార్థించినన్
బలుకన్ రాదటె మౌనముద్ర ధరియింపన్ బాడియే యిత్తఱిన్ ? 24

చ. అశరణ లై భవత్సుతలు హా యని యేడ్చుచున్న వారు; నీ
విశదవచస్సుధావిహృతి వీనుల కెక్కఁడి దింక నంచు నీ
యశము దలంచి శిష్యజను లక్కట! కుందుచున్నవారు; తా
మశనము మానినారు ప్రజ లందఱుఁ; బల్కఁగరాదె? గోకులం! 25

ఉ. సోదరులార! లెండు మన శోకము దా విను నేమొ గాని యీ
గోదసి వానిపల్కులకు రూక్షము చేరఁగనీదు వీనులన్;
వాదుల మాని యొక్కతని పాదముఁ బట్టి చరింత మాపయిన్
భేదముఁ బుట్టనీయఁడు సుమీ మనదిక్కగు శ్రీనివాసుఁడే. 26

ఉ. శ్రీకరసద్గుణాన్వితుఁ డశేషజగద్భరణైకదక్షుఁ డ
ప్రాకృతదివ్యమంగళవిరాట్పురుషుండు విశుద్ధమూర్తి య
స్తోకవిలాసబుద్ధిమహితుండు కృపారసికాంతరంగుఁ డై
గోకులకృష్ణు నాత్మకుచు గూర్చుఁ బ్రశాంతరసానుభూతినిన్. 27

రజస్వలా వివాహములు

వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారు

వీనిని శాస్త్రములు నిషేధించినను, నిషేధింపకపోయినను, ఇవి జరగించుటవలన గొప్ప సాధిత్యము వచ్చుననిగాని, దేశమునకు అరిష్టము వచ్చుననిగాని నా యభిప్రాయము కాదు. పూర్వము మనశాస్త్రములు నిజముగా వీనిని నిషేధించినను, సంఘమునకు సంబాధించిన వగుటచేత, సంఘాభివృద్ధి కననుకూలములగు నున్నయెడల, వీనిలో మార్పులు చేసికొనవలసినదే. కాబట్టి ముందుగా మన మాలోచించుకొనవలసిన విషయము: ఈ సంస్కరణమును హిందూ సభ్యతలో చొప్పించుట అవసరమా? ఇది మన కర్తవ్యమైనయెడల, చొప్పించుటకు మార్గ మెద్ది? ఈవిషయములలో వాదనలు రెండు తరగతులుగ భాగింపవచ్చును—(1) హేతువాదము (2) కులక్రమాగత మైన భావనవాదము.

హేతువాదము

(ఎ) చిన్నపిల్లలకు పెండ్లిండ్లు చేసినయెడల వారిలో గండములు మెండు గనుక వారికి వైధవ్యము రావచ్చును. కాబట్టి పురుషులకు ఇరువదియైదు సంవత్సరములకు పైన, పూర్వకాలములోవలెనే, పెండ్లి చేసినయెడల, బాలవితంతువులు తగ్గుదురు. వధూవరులకు వయస్సులో మిగుల వ్యత్యాస ముండగూడదు గనుక, ఆడుపిల్లలకుఁ గూడ 18 సంవత్సరములు దాటిన తరువాతనే వివాహము చేయుట న్యాయము.

(బి) ఆడుపిల్లలకు 18 సంవత్సరముల తరువాతనే గర్భోత్పత్తి కలుగుట మంచి దనియు, ఈ లోపుగ వారికి పురుషునితో సంసర్గము కలిగినయెడల వారి శరీరపాటవమునకు మిక్కిలి నష్టమనియు, బలశాలులగు పిల్లలు కలుగ రనియు మన శారీరకశాస్త్రములు కూడ ఘోషించుచున్నవి. కనుక ఆడుపిల్లలు మేజర్లయిన తరువాతనే వివాహమాడవలెను.

(సి) సంఘాభివృద్ధికి స్త్రీవిద్య మూలము గనుక మగపిల్లలవలె, స్త్రీలకుకూడ కనీసము 18 సంవత్సరముల వయస్సు వచ్చువఱకైనను విద్య నేర్పినయెడల, వారు నిజముగా సంఘాభివృద్ధికి ఉపయోగింతురు. ఈలోపుగ వివాహముచేసినయెడల, వారి విద్యకు భంగము కలుగును. ఇప్పటి మిడిమిడి జ్ఞానమువలన స్త్రీల కేమాత్రము లాభము లేదు.

(డి) ఆడుపిల్లలను బాగుగ చదివించి జ్ఞానవంతులుగ చేసి వయసు వచ్చిన తరువాత పెండ్లిచేసినయెడల కన్యాశుల్కములు మొదలగు దురాచారములు తొలగిపోవును.

(ఇ) వివాహ సంబంధము మిక్కిలి ముఖ్యమైనది, వధూవరులు యౌవనస్థులు ప్రేమించుకొనువారు గనుకనే, వారియుభయుల యిష్టముపట్టి వివాహము జరుగవలయును. ఇట్టి వివాహములకు ఉభయులు సమ్మతించియుండవలెను. స్వయంవరమే సరియగు వివాహము. ఉభయులకు బాగుగ యోగ్యతాప్రేమలు తెలియుటకు వారు వివాహమునకు ముందు సహవాసము చేయుచుండు అవకాశములు వారికి నుండవలెను, ఇప్పటికి మనకు రానివి.

(ఎఫ్) పురుషుడును, స్త్రీయును సమాన స్వాతంత్ర్యము అన్నివిషయములలోను కలిగియుండవలెను. ఉభయులలోనున్న ఆత్మ ఒక్కటే. ఉభయులు సమానముగ జ్ఞానవంతులగుట యీశ్వరోద్దేశము. పురుషుడుగాని స్త్రీగాని తనయిష్టము వచ్చినపుడు వివాహము చేసికొనవచ్చును; లేదా పూర్తిగ మనసువేసి బ్రహ్మచర్యమున నుండవచ్చును. వివాహము జరిగినతరువాత ఉభయులకు ఏకారణమువలననైనను, ఒకరియందొకరికి అనిష్టము జనించినయెడల వారు తమవివాహబంధమును త్రెంపివేయవచ్చును. అట్లు వారి కధికారము లేనియెడల వారు యావజ్జీవము దుఃఖసముద్రము పాలగు

దురు. కాఁబట్టి ఉభయులు ముందుగా కొంతకాలము దీర్ఘాలోచనచేసి, ఒకరిమంచిచెడ్డలు ఒకరు తెలిసికొని, మిక్కిలిస్నేహము కలసినతరువాతనే వివాహమాడుట కంగీకరించవలయును. ఇదియే స్వభావసిద్ధము.

కులక్రమాగతమైన భావనవాదము

పైన చెప్పిన హేతువాదము నంతయు నంగీకరించినను, అట్టి వివాహములు చేయుటకు జనసామాన్యమునకు మనసొప్పకున్నది. యువతీ వివాహములు ఆచరణలోనున్న పాశ్చాత్యదేశములవారి చర్య గమనించఁగా, అవి మనకు పనికిరావని వీరి యభిప్రాయము. దీనిని గురించి కొంత వివరించెదను.

ఆఁడుపిల్లలను పెద్దవాండ్రనుచేసి వివాహములు జరిగించినయెడల, వారియిష్టప్రకారము భర్తలను సంపాదించుకొనుటకు వారిని వదలివేయవలెను; లేదా క్షత్రియులలోవలె వారికి ఘోషామైనను ఏర్పఱుపవలెను. ఈ రెండుమార్గములును సంఘమునకు అస్వస్థదాయకములే. పాశ్చాత్యులలో స్త్రీస్వాతంత్ర్యమువలన ఎందఱు వివాహమునకు ముందు తమ ప్రియులచేత మోసపుచ్చఁబడిరో, వివాహమైన తరువాత వివాహబంధమును ఎందఱు త్రెంపవలసివచ్చుచున్నదో, ఎంతమంది తల్లిదండ్రులను అక్కచెల్లెండ్రను దుఃఖసాగరములో ముంచుచున్నారో, ఆదేశములను చూచివచ్చినవారే గాక, వారి వార్తాపత్రికలను స్వభావనవ్యనవలలో సంబంధించిన వారి నవలలను చదువుచున్నవారు కూడ గ్రహింపఁగలరు.

మన సంఘములో కొన్ని చెడుగు లుండవచ్చును గాని, పాశ్చాత్యసంఘములలో కూడ అనేకము లున్నవి. కాఁబట్టి మన యాచారములను త్యజించి వారి యాచారములను మన కాదర్శములుగ పెట్టుకొనఁగూడదు. వధూవరుల కిష్టము కలిగినంతమాత్రముననే వివాహబంధమును త్రెంపవచ్చునని కొన్ని పాశ్చాత్య దేశములలో చట్టములు వెలువడుచున్నవి. వివాహసమయములో, పెనిమిటిని ప్రేమించెదనుగాని అనువర్తినిగా నుండెదనని ప్రమాణముచేయనని నిరాకరించు స్త్రీలు బయలుదేఱుచున్నారు. స్త్రీలు తమ పిల్లలకు పాలిచ్చుటలేదు; పురుషులతో సమానముగ హక్కులకు పోరాడుచున్నారు; తమకు నాటకములు విందులు మొదలగువానికి స్వేచ్ఛగా రాత్రింబగళ్లు పోకుండ ఆటంకము కలుగు ననియు, తమ యౌవనమునకు భంగము కలుగు ననియు, తమకు పిల్లలు కలుగకుండ ననేకోపాయములను కనిపెట్టుచున్నారు. అక్కడి మగవారు, తమ భార్యలను పరపురుషులు ముట్టుకొన్నను వారిని వాహ్యాళికి తమతో తీసికొనిపోవుచున్నను, వారియందు ఏవిధమైన దురభిప్రాయమును కలిగియుండఁగూడదు. భార్య పరపురుషునితో మాటలాడుచున్నపుడు భర్త నడుమ వచ్చి వారి రహస్యపుమాటలను వినఁగూడదు. భార్యాభర్తలలో ఎవరికి ఎక్కడనుండి ఏయుత్తరము వచ్చినను, ఒకరిది ఒకరు విప్పి చదువఁగూడదు. ఇంటికి స్త్రీయే యజమానిని. స్త్రీని పైకయినను మిక్కిలి గౌరవింపక తప్పదు. స్త్రీని ముందుగ బండిలో నెక్కించుటయు, కూర్చుండఁబెట్టుటయు తరువాతనే పురుషుఁడు కూర్చుండుటయు న్యాయము. తమభార్యలు పరపురుషులతోనే నాట్యము సేయవలయును. ఇట్టి పనులు సామాన్యముగ జరుగుచున్నను స్త్రీల పాతివ్రత్యమునకు ఏ విధమైన భంగము కలుగుచుండదని పాశ్చాత్యులు నొక్కి చెప్పెదరు. దీనిలో నెంత సత్యమున్నదో మనము చెప్పలేము గాని, మన మనస్సులకు ఆయవస్థలలో పాతివ్రత్యము నిలుపుకొనుట స్వభావవిరుద్ధమని తోఁచకమానదు. పాతివ్రత్యమునకు భంగముకలిగినపుడు తాము వివాహబంధమును త్రెంపివేయఁగలమనివారు చెప్పెదరుకాని, భార్యాభర్తలు కోర్టుల కెక్కి, ఒకరిమీఁద నొకరు నిందల నారోపించి, తుదకు ఒకానొకప్పుడు వానిని ఋజువుపఱచుకొనలేక, క్షమాపణచేసికొనుటయో లేక యావజ్జీవము తిరిగి వివాహము చేసికొనకుండ వేఱువేఱుగ నుండుటయో తటస్థించుచుండును. వీని కన్నిటికిని ఒప్పుకొనువారు యువతీ వివాహముల నాచరణలోనికి తెచ్చుకొనుట కెంతమాత్రము మనము అభ్యంతరము పెట్టఁగూడదు. తక్కినవారి విషయమై ఆలోచింతము.

యువతీ వివాహములు చేసినంత మాత్రమున,

మనలో పైనచెప్పినబాధలు రాకపోవచ్చుననియు, మన కనుశ్రుతముగ వచ్చుచున్న జాతీయభావములనుబట్టి మన స్త్రీలు నడచుకొనెదరనియు కొందఱు చెప్పెదరు. ఇది కేవలము వారియూహ. నవీనులు కొందఱు ఈ యూహతో నేకీభవింపక వివాహవిషయములలో కొంత స్వేచ్ఛనిడుటచే గానే క్రమక్రమముగ నన్నియు సంస్కరణములు [illegible] అభిప్రాయపడుచున్నారు. హేతువాదము చేయువారు మనసంఘములో ఇప్పుడున్న కొన్ని దుర్బాధలను తొలఁగించి, మరి కొన్ని బాధలను కలిగించుచున్నారు. ప్రతిసంఘములో కొన్ని దురాచారములవలనఁ గొన్నికష్టము లుండుట తప్పదు. వినుక ఆ దురాచారములను మార్చునపుడు, నూతనాచారములవలన నెక్కువబాధలు కలుగవని చూపించుటకు హేతువాదులమీఁదనే ఋజువుభారము పడవలసియున్నది.

పదునెనిమిది సంవత్సరముల పిల్లను ఇరువది సంవత్సరముల వయసుగల పిల్లవానికి వివాహము చేయుచునే యున్నారు. నిషేకము మరి నాలుగు సంవత్సరముల వఱకు ఆపినయెడల, ఎట్టి దుర్బాధలు [illegible]. ఈనాలుగుసంవత్సరములలో ఉభయులు [illegible] వచ్చుచు పోవుచుండుటచేత, ఒకరియెడల నొకరికి ప్రేమ వృద్ధియగుచు, గర్భాధానసమయమునకు వారు చిరపరిచితులుగా నుందురుగాని, యూరోపులోనున్న మన క్షత్రియులు మొదలగువారివలెనె ముక్కు-మొగము మెఱుఁగనివారుగ నుండరు. మనము వివాహముచేసి కొన్నవారిని మనచిన్నతనమునుండి ప్రేమించుటకు నేర్చు కొనెదము. పాశ్చాత్యులలో తమరు ప్రేమించినవారినే వివాహము చేసికొనెదరు. ఈరెండు ఆచారములను బాగుగ గ్రహించిన నివేదిత యను పాశ్చాత్యస్త్రీ వ్రాసిన (Web of Indian Life) "భారతీయ జీవితతంతుసమితి" యను పుస్తకమును ప్రతివారును చదువవలయును. దానిలో మనయాచారమే యుత్కృష్టమని సహేతుకముగ వ్రాసియున్నది. కాఁబట్టి మనలో వియ్యాంకులు బుద్ధిమంతులైనయెడల రజస్వలలైనను కాకపోయినను 12 సంవత్సరములు వచ్చిన తరువాత పెండ్లియైన తమ బిడ్డకు మూడునాలుగు సంవత్సరములవఱకు నిషేకము నాపినయెడల బాల్యవివాహములవలనఁ గలిగెడి దుష్ఫలములు చాలభాగము తగ్గిపోవును. 12-వ సంవత్సరము మొదలు 16-వ సంవత్సరమువఱకు భార్యాభర్తలను వేఱుగ నుంచుట [illegible] గర్భాధానము జరిగించవచ్చును. ఇది ఆయాకుటుంబములవారి స్త్రీల [illegible] ఇంటిలో భయభక్తులను బట్టియు ఇంటి [illegible] బట్టియు ఉండును.

ఇప్పటివరకు [illegible] ఆలోచించుటకు మనలో ప్రతిజాతివారును సభలుచేసి తీర్మానములు చేసికొన వలసియుండును. తుదకు, బ్రాహ్మణులలో [illegible] శాఖాభేదములు [illegible] అవశ్యము. [illegible] చేయుటకు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము [illegible] తుదకు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము [illegible] పిల్లను [illegible] నేర్పువానికే కట్టిపెట్టవలసివచ్చును. [illegible] గల సంబంధములు దొరకవు. "కులమేమి? [illegible] మేమి?" యనువారికి [illegible] అట్టివారు [illegible] బాగుగ చదువుకొన్న బ్రాహ్మణయువకులు [illegible] సిద్ధపడవచ్చును. "కుల [illegible] వలయు" నని నా మతము [illegible] కాని, సామాన్యవ్యక్తులు [illegible] మాత్రము [illegible] సంబంధము చేసికొనుట మేలు. బ్రాహ్మణులలో [illegible] నుండి వెలిగాకుండ చేసికొనుట ముఖ్యము. [illegible] వేఱుశాఖవారి [illegible] కొనవచ్చును. కాని, [illegible] ఉనుసామాన్య ప్రచారము జరిగించినయెడల, ఎంతవఱకు అట్టి వివాహములు సౌఖ్యప్రదములుగా నుండునో మనము ఆలోచించుకొనవలెను.

హేతువాదముమీఁదను వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము మీఁదను ఆధారపడి వివాహములు జరిగించినయెడల,

ఎట్టి పాతిత్యము రాదని నా యభిప్రాయమేగాని, కులక్రమాగతమైన భావనల నెనరు చంపుకొనలేని నావంటి వారు సాంఘిక నీతిసూత్రములను గమనించి, వివాహ విషయములలో సంస్కరణము ప్రారంభించెదరు. సంఘాచారములు చలిమిడి ముద్దలవలె మన యిష్టప్రకారము మార్పంబడవు గనుక బ్రాహ్మణుల మని గర్వపడెడలంచు కొన్నవారు అందఱు కూడి, ఎంతవఱకు కాలవశమున మార్పులు కావలసియున్నవో ఆలోచించుకొనుట ముఖ్యము. చట్టములు చేసికొన్నంత మాత్రముచేత ప్రయోజనము లేదు. మనలో కూడ క్రమక్రమముగ కులక్రమాగత భావనలు మానకనే కొన్ని మార్పులు చేసికొనవచ్చును. చిట్టచివరకు అద్వైత సిద్ధాంతము ననుసరించి, వర్ణాశ్రమభేదమును తొలగించి, విశ్వమానవకోటిలో భేదరాహిత్యమును గ్రహించి, ఆహారపదార్థములలోను వివాహములలోను ఇచ్చవచ్చినట్లు నడచుకొనుట కూడ తటస్థపడునేమో!

రాజకీయ పరిశ్రామిక విషయములలో సంఘీభావ ముండవలసి యున్నప్పటికి, సాంఘిక విషయము లలో సహకార మావశ్యకము కాదా! అనేకశతాబ్దుల నుండి సంఘము లేర్పడినవి. అవి క్రమముగా పెరిగినవి. నాగరకత ప్రబలినకొలంది మతసూత్రములు, నీతిసూత్రములు, న్యాయ సూత్రములు వృద్ధియగుచు వచ్చినవి. ఏసంఘమున కా సంఘము తనచుట్టు నున్న సంగతి సందర్భముల ననుసరించి పరిపూర్ణత వహించినది. కాని ప్రతిసంఘములోను చలనమున్నది. అవి మనకు తెలియకుండ మార్పులు చెందుచునే యున్నవి. దూరము నుండి మనము నడచుచున్న ఒకపటాలమును చూచుచున్న యెడల, అది కొంతసేపటికిగాని చలించుచున్నట్లు కనంబడదు; కాని దానిలోని ప్రతిపదాతుడు నడచుచునే యున్నాడు. మన సంఘాచారములు మతముతో సంబంధించినవగుటచేత, శీఘ్రముగ మన మనుకొన్న మార్పులు రానేరవు. అట్లని మనము తొందరపడి ప్రయోజనము లేదు. ఏమిచేయక యూరకుండుట కూడ ప్రయోజనకారి గాదు. సేన పోవుచుండగా, కొందఱు సిపాయీలు ముందుగానే పోయి శత్రువులు వచ్చుచున్నారేమో యని యెట్లు తెలిసికొనుచుందురో, ఆవిధముగనే మన సంఘములో కూడ ధైర్యశాలులు నూతనమార్గములను త్రొక్కుచుందురు. వారవలంబించిన మార్గము సరియైనదని సంఘము గ్రహించిన యెడల, అది వారిని తనలో చేర్చుకొనును, లేదా త్రోసివేయును. అట్టి సంఘసంస్కర్తలవలన మనము కొన్ని అపాయములను తప్పించుకొనెదము.

మన మెంత వేదాంతులమైనను కులక్రమాగతమైన భావనల నతిసులభముగ త్యజింపలేము. చనిపోయిన భార్యచెల్లెలిని వివాహము చేసికొనుట తప్పుకాదని శాసనము చేయుటకు ఎన్ని సంవత్సరములు ఇంగ్లాండులో తగవులాడిరి? మన కీవిషయము ఎంత యాశ్చర్యమును కలిగించుచున్నది! పాశ్చాత్యులలోను మహమ్మదీయులలోను పినతండ్రి పెత్తండ్రి బిడ్డలను వివాహము చేసికొనెదరు. ఇది మన కెంతరోత కలిగించును! ఇట్టి వివాహములు మనలో వ్యాపింపజేయుటకు మనవారు శాసననిర్మాణసభలో ఒక బిల్లును ప్రవేశపెట్టిన యెడల మనలో నెంత గోల పుట్టును! హేతువాదమునకట్టి దీనిలో నేమి తప్పున్నది? ఇష్టము వచ్చినవారు అట్టివివాహములు చేసికొనెదరు. అందఱును చేసికొమ్మని చెప్పినామా యని వా రేల వాదింపం గూడదు? రజస్వలా వివాహములు శాస్త్ర సమ్మతములు కావని నమ్మువారికి ఈ ప్రస్తుతపు బిల్లును గుఱించి అంత యనిష్టము కనంబడుచుట ఒకవింత కాదు. కాబట్టి యీబిల్లును కోరువారు కూడ హేతువాదములతో పూర్ణముగ నేకీభవింపక, సంఘసంస్కరణములో కొంతవఱకే వెళ్లెదమందురుకాని, పాశ్చాత్యాచారములుకూడ నని వాదింపరు. మతములోగాని, హిందూధర్మశాస్త్రములోగాని మార్పులు చేయనొల్లరు; వర్ణాశ్రమ భేదము లుండవలెనందురు; మనవారివరుసలు మారకూడదందురు; మతమును త్యజింపలేదు; సంధ్యావందనము కూడ చేయకపోయినను, యజ్ఞోపవీతము త్యజింపలేదు; ఇంత యేల, కులక్రమాగతమైన భావనలను చంపుకొన

లేదు; కాని, సంఘమువారు స్పష్టముగ ఆమోదించక పోయినను, ఉపేక్షాభావముతో నైనను చూచిననేగాని, యేసంస్కరణము నైనను తామాచరణలోనికి తెచ్చుటకు సిద్ధముగ లేమనువారిని లోకవంచకులని చెప్పుచుందురు; తమకు నమ్మకములేని యాచారముల నెన్నిటినో చేయుచుందురు. ఇట్టి సంగతిసందర్భములలో మన మందఱము ముందుగా మనశాఖలలో సభలు గావించి కొంతవఱకు విద్యాధికులలో నైనను బహుజనాభిప్రాయమును తీసికొని సంఘములో సంస్కరణములను చొప్పించుటకు ప్రయత్నింపవలెను. అప్పుడే అవి శీఘ్రకాలములో అమలులోనికి రాఁగలవు. అట్లు కానియెడల వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యవాదులు చేయుచున్న కొన్ని సంస్కరణములు జయప్రదముగ ఫలోన్ముఖమునకు శీఘ్రకాలములో రానేరక, కాలప్రవాహమునకు వదలివేయఁబడుచున్నవి. బ్రాహ్మణ సభల తీర్మానముల వలననే గాని శాసన నిర్మాణసభలగుండ నిట్టి సంస్కరణములను సంఘములో చొప్పించుటకు ప్రయత్నించుట నిష్ఫల మని నా యభిప్రాయము.

రాజభక్తి

భమిడిపాటి అయ్యప్పశాస్త్రిగారు

శ్రీ మేరీ రమణీమణీ సహిత విష్ణుస్థైర్య జార్జిప్రభుం
జర్మన్యాంగ్ల మహాహవే విలసదైరోపాఖ్యఖండే భువో
శ్రీసర్వాధిపతిం పరం విజయలక్ష్మీయుక్త మాన్యం ప్రభుం
కృత్వా రక్షతు సర్వద స్సగణ శ్శత్రుప్రవిచ్ఛేదకః. 1

మ. విజయుం బాండవమధ్యముం గలసి యా విశ్వంభరం దంతయుఁ
విజయుం జేసినరీతిఁ బూర్వ మిపుడుఁ వేవేగమే గూడి యా
విజయుం బాండవమధ్యముం బరమునఁ వీరాగ్ర జార్జిప్రభుఁ
విజయుం జేయుము నీవు క్రమ్మకోదను సర్వేశా! ప్రసన్నాత్మ! 2

ఉ. భారతరాజ్యలక్ష్మి మును బాగుగ నోఁచిన నోమునంటనే
కూరఁడు నాఁజెలంగు రఘుశోభితుఁ డాంగ్లుఁడు జార్జిశేఖరు
డీరమణుండు నాగుడయి యుండియు సమ్మతి బ్రోచ నిట్టిఁడౌ
ధీమని రాజశేఖరుని దిగ్విజయాన్వితుఁ జేయు మీశ్వరా! 3

మ. మును దా మెందఱొ యేలి రీభువిని పెంపుం బొంద కొందఱి యా
ఘనజార్జీంద్రుఁబలెఁ దయన్ జనులఁ గౌతూహలం బొప్పఁ గాఁ
గని పుత్రాళిని బ్రోచునట్లు ప్రజలం గాపంగ లే రిట్లు స
ర్వనయంబుల్ గొను జార్జి కచ్చి జయముం గల్గింపుమా సర్వగా! 4

క. సంపూర్ణమనస్కులమై - సంపూజితు నిర్గోలుతుము జార్జివరునకున్
పెంపొందఁగఁ జేయుము నీవ - సంపూర్ణజయమ్ము నిమ్ము సర్వాధిపతీ! 5

చ. పులులను మేఁకలున్ గరము పొల్పుగ నుండెడునీతి నొక్కటో
కొలనున నీరు ద్రావునటు గూర్చుచు వీరను వారు నాఁగ భే
దలవము లేక చేసి కడు ధన్యులఁ జేసిన జార్జి చక్రవ
ర్తి లలితవిక్రమున్ విజయవృత్తునిఁ జేయుము సర్వనాయకా! 6

చ. ఇదివఱ కెన్నఁడున్ ఫలిత మయ్యని భూముల సైగ మిస్ప డీ
విదితుఁడు జార్జిపుంగవుఁడు వేలకొలందిఁగ సర్చునేయుచున్
ముదమున రూప్యముల్ ఫలితమున్ గనునట్లుగఁ జేసె సమ్ము స
మ్మదమునఁ బ్రోచి జార్జివరు మాధవ! శ్రీజయయుక్తుఁ జేయుమా. 7

ఉ. భారతఖండమందుఁ గల భాగ్యపులక్ష్మిని జెంది స్థైర్యమున్
భారత నొంది సర్వలను జూచుచుఁ బక్షవిహీన బుద్ధిచేఁ
గ్రూరులఁ ద్రుంచి సాధువులఁ బ్రోచుచు నెంతయు మీఱియున్న యా
వీరుని జార్జిశేఖరుని వేగ జయాంచితుఁ జేయు మచ్యుతా! 8

అస్తమయము

రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు

వాడిన తలపూలఁ గూడ నాశ్రమతరుల్ శీతకొమ్మలు కదలింప వేల ?
ఉదయగీతలు పాడు సదనశకుంతముల్ గద్గదశ్రుతుల మూల్గంగ నేల ?
పొడుచుచున్న సవితృముఖబింబమును గప్పి కాఱుమబ్బులు వ్రేలుకాడ నేల ?
కులుకుఁబోకడల డాగురులాడు పయ్యెరల్ కిసలకి యెచటనో యొదుగ నేల ?
శాంతిచే సవ్యరాగనితాంత మయిన
సుప్రభాత మెప్పటి కళాశుచిఁ దొరంగి
మయిలముసుఁగు గీలించిన ట్లయిన దేల ?
కలుగదుగద! దేశాదృష్టకమ్ము? కృష్ణ! 1

ఉ. భారతవీరపుత్రులు ప్రవాసమునందు, బ్రిటీషురాజ్యసే
వారతి, దిక్కరీంద్రములు భ్రాంతిల నెత్తురుకండ లిచ్చుచు
న్నారు; హసింపనున్న తరుణంబున నేటికి మోము మాసె నీ
ధారుణి? కయ్యొ! తెల్లసరదార్లె ప్రమాదముఁ ద్రోసి మెచ్చఁగన్. 2

ఉ. పచ్చని పాల్తోఁటలను భాగ్యపడంబగు పైరుపచ్చలన్
విచ్చిన భోగగర్భ మగు బెజ్జియ మక్కటా! పాడునైరిచే
వెచ్చనినెత్తుటం దడిసి బీడయిపోయె; సహల్ మహాపదల్
హెచ్చవుగా మతెచ్చుట నిసీ! రణరక్తవిదాహపీడచేన్. 3

మ. * అనుచున్ భావనసైసి భావన దుహూహాల్ రేచి యేచన్, వినూ
తనశాఖాహసితాశ్రమద్రుమసమృద్ధచ్ఛాయలం బోయితిన్;
వినిచెన్ గోకులదుర్వియోగహతసద్భిన్నాత్మహాహానుల
స్వనముల్ గాంధికుమారవర్గములపజ్జంబట్టి యంతన్ విధీ ! 4

(స్మృతి)

సీ. జనియించినావు! పావనమహారాష్ట్రఖండమునందు శ్రీచందనమువిధాన,
చవిచూచినావు! శైశవమాది దేశసేవానందరుచిఁ జనుఁబాలలీల,
సహియించినావు! దూషణభూషణలు నిశాదినములు కాలనైతికునిరీతి,
ప్రకటించినావు! పాలకపాలితాదర్శములు మాలయుభయాగ్రములను బోలె,
ధన్యమొనరించితివి జీవితమ్ము! కృష్ణ!
కీర్తికన్యక యిఁక మేలగింపఁగలదు
భూభువనవీణ నీగుణమ్ములను బాడ,
పురుషగుణసాంద్ర! లోకైకపూర్ణచంద్ర: 5

* శాంతినికేతనమునందు వ్రాయఁబడినది. విషాదవార్త ప్రప్రథమమున గాంధి కందినది. ఈ యాశ్రమమందు వా రుండు భాగము ప్రాగుత్తరదిశాకోణము.

సీ. విప్పి చెప్పితివి వెల్బికమీషనుముందు భారతీవస్త్రదార్వ్యయభరంబు ;
సాహసించితివి నిగ్రహింపనాసింతు రాజ్యతంత్రములఁ బోరాట సలుప ;
స్థాపించితివి భారత్యజనసార్గిదాదిన్న సుఖము భారతసేవ కాలయమ్ము
కట్టించితివి మాతృగర్భనిర్ధానమ్ము లుచితవిద్యాభాగ్య మొందనాస ;
మనసు వాక్కును గాయమ్ము ననవరతము
చిరదురంతపరిశ్రమఁ జివికి చివికి
సిరుసిరంబో ! తుది ధారవోసి
నావె? నవ్వుచు 'అష్టప్రాణాలు' కృష్ణ ! 6

సీ. వారలందగించిన బిరుదుమోజునఁ ద్రుళ్ళి నాయకధర్మంబుఁ బాయలేదు ;
ప్రభువుల విశ్వాసపడ మెక్కి, దుర్నీతిఁ బ్రజలపక్షము భంగపఱుపలేదు ;
స్వార్థలోభమునఁ గపటనాటకము లాడి తల్లికిఁ బుప్పు చెడఁ దలఁపలేదు ;
సమయనీతిఁ ద్యజించి సంక్షోభ విజితనజ, కలహకనాటముల్ నడపలేదు ;
నీతిచాతుర్యమును, స్వతనసేయ మంచన
దేశసేవనదీక్షయుఁ దీర్చినావు
యోగివై లెను ఫలనిస్పృహుండ వగుచు
మేలుకీళ్లు సహించి గోపాలకృష్ణ ! 7

చ. తొలఁగిన యుష్ణతాపన, మధోగతిఁ బట్టె శిరోవిభూషణా
వళియు నుదాత్తదృష్టికరిపానిముచేఁ గని, భస్మసుస్తన
హిమ్మలతీకమాత్రి మూర్పనీన యిట్టి సుహాబాల్యకులనున్ మీ
ల్కొలిపితి దేశపూజకోఁ గుర్ ! జన నాయక ! గోకులాగ్రణీ ! 8

చ. మలినము లేని వృత్తిముఁ బ్రమాణముగాఁగను సుంకముఁ జూపి, యు
స్ఖలితపు దేశభక్తిలతికన్ మనసారఁగ నాటినావు ని
ర్మల మగు సింహచర్యనసుమమ్ నలిసింబలెఁ; గాని పూలతో
నెలఁ దలఁదూఁగు భాగ్యసగశిం దిలకింపక పోయె తెన్నుగాన్! 9

చ. కలఁగి కృశించియున్న లతికామణి తాఁ గడసారిపూల న
ర్మిలి వసలక్ష్మి కిచ్చియె శమించువిధమ్మున, నాఁడి నాఁడి శ్రీ
పిలిన శరీరబుద్ధిబల జీవములన్ గడ కొంకకొంక యీ
నిలిపితివయ్య ! దేశజననీపదసన్నిధిఁ బ్రాణపూజగన్ . 10

మ. స్థిరమై లాలన లోందు నాథగతమాతృప్రేమపూర్ణానసుం
దరభాగమ్మునఁ దానకాత్మ ! నవనీతస్నిగ్ధముగ్ధాకృతిన్
చిఱుతల్ పెంపఁగఁ బల్లవించు జననీనిష్కామసేవావ్రతా
కురమున్ జూతువుగాత ! గోకులమణీ ! గోపాలకృష్ణాగ్రణీ ! 11

GOPAL KRISHNA GOKHALE C I.E.

గోపాలకృష్ణ గోఖలె సి. ఐ. ఇ.

U. RAY & SONS CALCUTTA.

దేశచరిత్ర—నవలలు

తణికెళ్ల వీరభద్రుఁడుగారు, బి. ఏ. (ఆనర్సు)

స్వదేశచరిత్రను నేర్చియుండుట ప్రతిమనుజునకు నత్యావశ్యకము. అట్టి దేశచరిత్రాపరిజ్ఞానము దేశాభ్యుదయమునకు మిక్కిలి సహకారి. పూర్వమం దెట్టి వీరప్రధానులు మన మాతృదేశము నలంకరించిరో, ఏయే రాజ్యము లభివృద్ధి చెందెనో, వాని నెంతటి మహాచక్రవర్తులు పాలించిరో తెలిసియుండుట సంతోషదాయకము. అంతే కాక, అట్టి పుణ్యదేశమున కేల యిట్టి క్షీణదశ యబ్బినదో గ్రహించుట మిక్కిలి యుపయోగకారి. మన ప్రాచీనుల ఘనతను గూర్చి వినినప్పుడును, హైందవవీరుల పరాక్రమమును ఆర్యవనితల మానరక్షణమును దేశభక్తుల స్వార్థత్యాగమును గుఱించి చదివినప్పుడును, ఒడలు పులకరించి మనయం దొక నూతనశక్తి జనించును. ఇట్టి మహాపురుషుల సంతతివార మని మది యుప్పొంగ, మన జాతీయాభివృద్ధి కవకాశము కల దని యాశ పుట్టి, ఆత్మశక్తియం దొక వింతనమ్మకము కలుగును. ఆ యాత్మవిశ్వాసమునకును దేశాభ్యుదయమునకును పరస్పరసంబంధము కలదు. అట్టి స్వజాతీయవిశ్వాస ముద్భవించినపుడే మనకు మన ప్రాచీనుల పావనచరితములందు మఱింత కౌతూహలము కల్గుటయు, మనము సదా వారి నామోచ్చారణము సేయుచు హృదయములందు నూతన బీజములు నాటుటయు తటస్థించును. ఆధునికాంధ్రదేశస్థితిని గూర్చి యించుకసేపు యోచనసేయువారికి 16- వ శతాబ్దమందు ఇంగ్లాండు దేశ మెట్లుండెనో జ్ఞప్తికి రాకమానదు. ఆంగ్లదేశము పరరాష్ట్రములతో పోరు సల్పుచు, స్వదేశరక్షణమునందు ప్రాణత్యాగమున కుద్యుక్తులయిన యాంగ్లశూరులు తమ దార్ఢ్యమునుగూర్చి సంతసించునపుడు, వారికి తమ పూర్వీకుల చరిత్రములు వినవలె నని యాశ వొడముటయు, కవీశ్వరులును నాటకకర్తలును సమయము చూచి గ్రంథములను వ్రాసి దేశచరిత్రను నేర్పి, దేశభక్తిని హెచ్చించుటయు మనకు తెలిసిన యంశమే. అవ్విధముననే మన యాంధ్రదేశమందుఁ గూడ స్వదేశచరిత్రను తెలిసికొనవలె నని మితిలేని యాతురత జనించినది. ఇట్టి విదాహమునకు చికిత్స యేది యన, తగిన గ్రంథములు చరిత్రలు వ్రాయఁబడుటయు, మన ప్రాచీనుల పరాక్రమాది పుణ్యగుణములు వేనోళ్ళ ఘోషింపఁబడుటయు తప్ప, వేఱు లేదు.

దేశచరిత్రను ప్రజకు వాఙ్మయరూపమున తెలియఁజేయుట త్రివిధము. ఏదో యొక మహాశూరుని సాహసకృత్యము గాని, యొకానొక యుద్ధము గాని వర్ణించి పద్యకావ్యము వ్రాయవచ్చును. అట్టి కావ్యము లింగ్లీషులో వాల్టరు స్కాటు అను దేశభక్తుఁ డొకఁడు వ్రాసెను గాని మన భాషయం దున్నట్టు గాన్పింపవు. శివాజీవంటి మహారాజుయొక్క గాని, పద్మినివంటి మహాపతివ్రతయొక్క గాని పవిత్రచరిత్రము కథగాఁ గల కావ్యము హృదయమును రంజింప, మన మనస్సు పరిశుద్ధత నొంది యొకింతసేపు ప్రాపంచికవిషయముల మఱచుటయు, మనయం దొకవిధమయిన భక్తి జనించుటయు, మన ప్రతినాళమందును పవిత్రరక్తము ప్రవహించుటయు సహజము. చరిత్రను చిన్న కథలుగాఁ దీసి కావ్యములు రచించుటకు నాటకములును నవలలును నుచితములు. నాటకమునకును నవలకును నొక భేదము గమనింపవలెను. నవలయందు గ్రంథకర్త తానే కథను జెప్పును; పాత్రములను వర్ణించి తన యభిప్రాయమును వెల్లడిచేయుచుండును. నాటకమం దన్ననో గ్రంథకర్త మనకు గోచరము కాఁడు; అతని యభిప్రాయము గ్రహింపవలసిన దే కాని తనంతట తాను తెలియఁజేయఁడు. పాత్రలు చేయు కార్యములను బట్టియు వా రాడు పల్కులను బట్టియు మనము పాత్రసంభాషణక్రమము నెఱుఁగఁగలము. నాటకకర్త ప్రతివిషయమును ప్రత్యక్షముగా రంగస్థలమున చూపును. నవలాకారుఁ డయినచో నొకానొకపురుషునిఁ గాని, పట్టణమును గాని వర్ణించినపుడు ప్రతి విషయమును విశదముగా చెప్పవలెను. ఇట్టి భేదములు కొన్ని యున్నను మనము నవలలను నాటకములను ప్రస్తుతసందర్భమున సమదృష్టితోఁ జూడవచ్చును. నవలయందయినను ఒకపురుషునిఁ గాని యొకస్థితిని గాని వర్ణించునపుడు గ్రంథకర్త దానిని జాగరూకతతో చిత్రించి, నాటకరంగస్థలమున దిదృక్షుఁ డేలాగు పాత్రమును గాని మఱి పట్టణమును గాని చూడఁగలుగునో యావిధముననే పాఠకుఁడు తన మానసికనేత్రముతో స్పష్టముగా చూడఁగల్గులాగున, వర్ణింపవలెను. అట్టి వర్ణనమును నాటకోచిత మని వాడవచ్చును ఈ నడుమ ప్రకటింపఁబడిన "విజయనగర సామ్రాజ్యము" లోని వర్ణనలు చిత్రముగాను స్వాభావికముగాను నున్నవి. జగన్మోహినీ విజయసింహుల పరస్పరప్రేమమును జ్ఞప్తియం దుంచుకొని యీ క్రింది వాక్యములను తిలకింపుఁడు:—

"అంత నామె కన్నులనుండి బాష్పములు మౌక్తికజాలమువలెఁ గ్రిందఁ బడఁజొచ్చెను. దానిని మన విజయసింహుఁడు కనిపెట్టెను. అతని హృదయము గీ రాయెను. అతని కేమియుఁ దెలియలేదు. అతఁ డేమి సేయను బ్రయత్నింపలేదు. కాని యప్రయత్నముగాఁ జేతిరుమాలుతోఁ గూడిన యాతని మంజులహస్త మా జగన్మోహిని కనులను దుడువనారంభించెను. రెండవ హస్త మా సౌభాగ్యశాలినియొక్క కేశపాశమునఁ బడి కాలజలదమువలెఁ బ్రకాశించుచున్న యా కేశపక్షమున మెఱపుడీవియవలె బ్రకాశింపఁబొచ్చెను. అతని హృదయము ఝల్లు మనియెను. అతనికి నిముసమువఱకు స్మృతి లేదు. అది యుభయత్ర నట్లే యుండెను. ఆమె మాటలాడుటకుఁ బ్రయత్నించెను. కాని మాట రాలేదు, ఎట్టకేల కిట్లనియెను." [పుట ౭౨.]

ఇట్టివర్ణనమే నాటకోచితము. ఆ సుందరుఁడు జగన్మోహిని కనులను రుమాలుతోఁ దుడుచుటయు వారు మాటాడలేక చేష్టలు దక్కి బొమ్మలవలెఁ నిలువఁబడుటయు రంగస్థలమందలి ప్రదర్శనమువలె స్పష్టముగా కన్నులయెదుట కాన్పించుచున్నది. ఈ శైలి సౌలభ్య

మేమి! ఈ వర్ణన మెంత స్వాభావికము! దీర్ఘసమాసములును పదగుంభనమ్మను శైలి యగు నని యూహించు వా రెంతటి వెఱ్ఱివారు!

చరిత్రగ్రంథములు కావ్యము లనిపించుకొనుట కొక గుణము ముఖ్యముగాఁ గావలసియున్నది. దానినే మనము కవన మని పిలువవచ్చును. కవన మున్నచోఁ గావ్య మగును. ఈ కవితారచన శక్తియే ప్రతిగ్రంథమునకును ప్రాణము. చరిత్రలయందువలె, చెప్పిన యంశములు వట్టి పొడిమాటలతోఁ జెప్పక, ఉపమానాద్య లంకారములు గల శైలితో హృదయరంజకముగా వర్ణించినచో నట్టి గ్రంథము రసపూరిత మగును. మఱియు దేశచరిత్రయందు విఖ్యాతి చెందిన యొకానొకపురుషుఁడు వర్ణింపఁబడినను, మనుష్యమానసము చిత్రింపఁబడి మానవునకు తరణోపాయము చూపఁబడినను, అట్టి గ్రంథము కావ్యమే యగును. అందుచేత నవలలు కావ్యములు కావచ్చును గాని చరిత్ర లన్నియు కావ్యములు కావు. విమలాదేవి యను నవల ఔరంగజేబు జీవిత చరిత్రను కొంతవఱకు తెలియఁజేసిన మాట వాస్తవము. ఆ నవలయం దితరసుగుణములు కలవు గనుక నే యది కావ్యమయినది కాని ఔరంగజేబు చరిత్రను గూర్చి వ్రాయఁబడిన పుస్తకము లన్నియు కావ్యములా?

చరిత్రనవలలను మూడు తరగతులుగా భాగింపవచ్చును. (1) చరిత్రయే కథాభాగముగాఁ గలవి కొన్ని. వానియందు చరిత్రాంశములకు తప్ప మఱివిషయములకు చోటుండదు. (2) మఱికొన్ని నవలలు పేరునకు మాత్రము చరిత్రాత్మకములు గాని నిజముగా శృంగారము ప్రేమ మొదలగు నంశములే వాని కథాభాగముగా నేర్పడును. చరిత్రాంశము వట్టి మిషయే కాని నవలాకారుని దృష్టి యంతయు జవ్వనుల యనురాగమును వారిసౌఖ్యమును గూర్చియే యుండును. హూణభాషయందు వాల్టరు స్కాటుయొక్క నవల లిట్టివియే. "హేమలత" యందలి కథ రాజపుత్రస్థానచరిత్ర యయినను, హేమలతామదనసింహుల ప్రేమానుబంధమే ముఖ్యముగాఁ దోఁచును. (3) మఱికొన్ని నవలలందు, చరిత్రాంశము ముఖ్య మయినను, ఇతరకథలు నితరవిషయములును లేకపోవు; చరిత్రయే ముఖ్యభాగముగా నేర్పడును. "విమలాదేవి" "రాణీసంయుక్త" "సగుణ" "విజయనగర సామ్రాజ్యము"— ఇవి యట్టి వని చెప్ప వచ్చును. విమలాదేవియందు విమలా విజయసింహుల ప్రేమయు, ఇందిరాదేవి చమత్కృతులును మిక్కిలి యానందమును గల్పించును గాని మొగలాయి చక్రవర్తితో రసపుత్రవీరులు పోరు సల్పిన విధమును, ఆ క్షత్రియశూరశిఖామణులు తమ స్వాతంత్ర్యమును గాపాడుకొనిన విధమును నవలయందలి ముఖ్యాంశ మని చెప్పుటకు సందేహ మేమి? మఱియు విజయనగరసామ్రాజ్యమందు ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును ఆంధ్రపరాక్రమమును ఆంధ్రదేశభక్తియు వర్ణించుటయే గ్రంథకారుని ముఖ్యాభిప్రాయ మని తోఁచును. కథను రెండుభాగములుగా విభజింపవచ్చును. రామరాజును తురుష్కులు మోసపుచ్చుట కెన్ని కపటోపాయములఁ బన్నిరో, వారిబారినుండి చక్రవర్తిని దప్పించుట కాతని మిత్రు లెట్లు స్వార్థత్యాగము చేసిరో, తుద కెట్లీసామ్రాజ్య మస్తమించెనో కథకు ముఖ్యభాగము. జగన్మోహినీవిజయసింహులకును, స్వర్ణకుమారీ రాధాకుమారులకును గల ప్రేమానుబంధము రెండవభాగమయి యున్నది. ఈ రెండుకథల కును పరస్పరసంబంధము కలదు. అది యంతయు నేల? ఆంధ్రుల యౌన్నత్యమును శూరత్వమును వారి పరాక్రమమును శ్లాఘించుట యే గ్రంథకర్త ముఖ్యోద్దేశ మయినచో, సదా దేశాభిమానము గలిగి తమ భర్తలను ఆంధ్రమాతసేవకయి స్వార్థత్యాగము సేయు మని పురికొల్పుచు పురుషవేషముతో యుద్ధభూమికి తాము నుఁ బోయి తమ నాథులవెంటఁ దోడునీడలవలెఁ దిరుగుచు, వారితోఁ బాటు శత్రుక్షయము సేయుచు, తుదకు వారతో నేక కాలమందే సమరరంగమునఁ బ్రాణములు విడిచిన యా వీరవనితల చరిత్ర నవ లాకారుని ప్రధానోద్దేశమునకు భిన్నము కాదే! ఆంధ్రపురుషులే కాక యువతులు కూడ మానరక్షణయందును దేశరక్షణయందును ప్రాణములు గోల్పోయి రను విషయము కవి ప్రథమోద్దేశమునకు సహకారి యయి యాంధ్రశూరత్వమును వేనోళ్లఁ జాటుచున్నది.

చరిత్రాత్మక మగు నవల [illegible] విషయము మఱువఁదగినది కాదు. గ్రంథకర్త [illegible] దోషములకుఁ గలుగుటయే యుద్దేశముగా [illegible] దేశచరిత్ర ననుసరించియే వ్రాయుట యుచితము. ముఖ్యాంశములు చరిత్రాధారముల ననుసరించి వర్ణించినతర్వాత కొన్ని చిల్లరవిషయములను పాత్రోచితముగా చేయవచ్చును. కథను రసవంతముగా చేయుటకు కొన్ని విషయములను మార్పవలసివచ్చును. కాని మన యభిప్రాయమును బట్టి చరిత్రను మార్పఁగూడదు. ప్లాసీయుద్ధమును గూర్చి నవల వ్రాయునెడల సురాజుద్దౌలాను దూషింప[illegible]. క్లైవు సాహసవంతుఁ డని [illegible] కును తెలిసిన యంశమే [illegible] నవని లోపములను గుణము లనవచ్చునా? బ్రిటిషు ప్రభువులు వచ్చుటచే దేశము వృద్ధిచెందెను గాని మీర్జాఫరు తనరాజును మోసపుచ్చుటను గప్పిపుచ్చవచ్చునా? మనకు [illegible] ప్రధాన మయినది కనుక, సాధ్య మయినంతవఱకు చరిత్రభాగమును కథలో నింపుట యుచితము. సగుణ యను నవల యొకటి నూతనముగా ప్రకటింపఁబడినది. కథ మహారాష్ట్రదేశపుచరిత్ర. 19_వ శతాబ్దము నందలి మహారాష్ట్రదేశస్థితియు, మహారాష్ట్రప్రముఖులు హోల్కారు, సింధియా, బాజీరావు మొదలగువారి చరిత్రములును పూర్తిగా నందు చర్చింపఁబడినవి. ఆ నవలయం దితరకథలు లేక పోలేదు. సగుణకును పాండురంగహరికిని గల యనురాగము ముఖ్య మయినది. అది కాక వలసినంత హాస్యరసము కూడ అచటచటనుండుఁ గలదు. ఫజుల్లా యను తురుష్కబాలుని చేష్టలును, వాని చరిత్రమును మనకు హాస్యమును గలుగఁజేయును గాని యతఁడు ప్రధాన కథకు కూడ నావశ్యక మయిన పాత్రమే. షేక్స్పియరు కవిసార్వ భౌమునిచే రచియింపఁబడిన చరిత్రనాటకముల పద్ధతి పరిశీలించిన వారి కీసంగతి బోధపడఁగలదు. నాల్గవహెన్రీ నాటకమున నిందు

కథ లున్నవి. చరిత్రభాగము ప్రధాన మయినది. హాస్యరసము నిచ్చు రంగము లన్నియు రెండవ కథకు చెందినవి. కాని హెన్రీ యువరాజు రెండు కథలకును ముఖ్యుఁడగుటచే రెండింటికిని సంబంధము కలదు. క్రమముగా వీనికి పరస్పరసంబంధము హెచ్చు, రెండవకథ మొదటిదానితో నైక్యమగుటయు, దానికి సహకారి యగుటయు చూడఁగలము. వివిధరసము లున్నచోఁ గాని గ్రంథము సంతసము నీయదు. కనుక నొకటికంటె నెక్కుడుకథలను గలిపినను, అవి యన్నియు నొకఫలమునే సూచించుచున్న యెడల, చాల బాగుగా నుండును. అన్ని దారములు నొకచోట కలిసి ముడిపడవలెను. చమత్కారముతో వ్రాయఁబడిన నవలను గాని నాటకమును గాని స్తంభములమీఁద మోపఁబడిన ప్రాసాదముతోఁ బోల్పవచ్చును. హర్మ్యము క్రుంగకుండుటకు ప్రతిస్తంభము నెట్లవసరమో నాటకమం దన్ని యంశములు నవశ్యకమయి యుండుట మంచిది.

పాత్రపోషణము నవలకు ముఖ్య మయినది. మననవలాకారు లనేకులు నవలయందు పాత్రసంపోషణక్రమ మన నెట్టిదో యెఱుఁగరు. అది కాక కథాభాగమం దెక్కువ శ్రద్ధ చూపి, పాత్రములను గూర్చి యోచన చేయనే చేయరు. కథ యద్భుత కృత్యములతో నిండియుండవలె నని కొందఱి యభిప్రాయము. కథాభాగమం దెక్కువ యభిరుచి చదువరులకుఁ గల్పింపవలె నని యెంచి, పాత్రపోషణమునుగుఱించి శ్రమపడరు. చరిత్ర ననుసరింపవలెను. మఱి కొన్ని చిల్లర మార్పులను చేయవచ్చును. కథానాయకునియందు లోకమందలి సద్గుణము లన్నియు మూర్తీభవించె నని వ్రాయు నాచారము కలదు. లేక ప్రతియొకఁడు దుర్మార్గుఁ డాయెనా ప్రపంచమందలి సర్వదుర్గుణములును నతనియందే వాసముచేయుచున్న వని చెప్పుదురు. కథానాయకుఁ డెంత ఘనుఁ డయినను మనుష్యుఁడే యని జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలెను. లేనిచో వింత సంగతులను జూచి యద్భుతపడి యిది కల్లయా నిజమా యని చదువరులు సంశయ మొందవచ్చును. వారును మనవలెనే మనుష్యు లనియు, నట్టివారు మనదేశమం దుండి రనియు సూచించుచుండుట యుచితము. సన్మార్గులకంటె దుర్మార్గులను వర్ణించుట కష్టతరము. వారియూహలు వారియుద్దేశములును విశదము సేయవలెను. అది యేల? వారిహృదయమంతయు మన కండ్లయెదుట నైపుణ్యముతో చిత్రింపఁబడిన ఛాయాపటమువలె నుండవలెను. ఈ విషయముననే కవి జాగరూకత వహింపవలెను. "విమలాదేవి" కంతకును నయనపాలుని పాత్ర స్వభావోద్భవము, మిక్కిలి కష్టమయిన దని చెప్పనివా రెవరు? చరిత్రనవలయందు నూతన పాత్రములు కూడ కల్పింపవచ్చును. 'విమలాదేవి' యందలి యిందిరయే దీనికి దృష్టాంతము.

చరిత్రాత్మక మగు నవలలవలని ప్రయోజనము లెవ్వి యని యెవరయినను ప్రశ్నింపవచ్చును. మన పూర్వికు లేకారణములచే క్షీణదశకు వచ్చిరో తెలియఁగలదు. ఏకథ చదివినను సంఘీభావము బల మనియు, నొక కుటుంబమున గృహకలహము పుట్టినచో నా కుటుంబ మభివృద్ధిచెందుట కల్ల యనియు మనకు స్పష్టమగును. ఇట్టి నీతులు బోధపడి ముందునకు మార్గ మేర్పడవచ్చును. ఈ సందర్భమున నొక్క విషయము కొంచెము విచారమును కలుగఁజేయుచున్నది. వ్రాయఁబడిన నవల లన్నియు హిందువుల యౌన్నత్యమును జాటుచు, తురుష్కుల దుష్కార్యములను గూర్చి దూషించుచున్నవి. తురుష్కులలో సత్పురుషు లగు చక్రవర్తుల చరిత్రలలోని భాగములను గూడ నవలలుగా మార్చి హిందువులకును తురుష్కులకును పరస్పరానుబంధమును సూచించు నవలయే, మన మందఱము నిత్యమును ప్రార్థించు హిందూమహమ్మదీయ సమ్మేళనమును సమకూర్చిన దగును. చరిత్రనవలలవలని ఫలములు రెండు: కావ్యములను జదువుటవలనఁ గల్గు నానందము మొదటి ఫలము. రెండవది దేశచరిత్రను తెలిసికొనుటయు, దానివలనఁ గలుగు లాభమును. మన పూర్వచరిత్ర మనకుఁ దెలిసినఁ గాని మనకు ముందు రాఁబోవు సౌఖ్యమందు నమ్మకము కలుగదు. దేశసేవ చేసినఁ గాని దేశాభ్యుదయమున కవకాశము లేదు. మనకు మన శక్తి తెలిసినఁ గాని మనము దీనుల మనియే యెంచుకొందుము. అప్పుడు మన యత్నములు నిష్ఫలము లని వెతఁ జెందుదుము. మన దార్ఢ్యమందు విశ్వాసము కలిగినఁ గాని మన మేపనిని నెఱవేర్పఁజాలము. హనుమంతుఁడు మహాబలశాలి యయ్యుఁ దన సామర్థ్యము నెఱుంగుట వర్ణింపఁబడినపుడే ధైర్య మూనుటయు, సప్తసముద్రములను దాటుటయు సంభవించినది. మన శక్తి తెలియవలె నన్న మన ప్రాచీనుల యౌన్నత్యము మనకుఁ దెలియవలెను. మానవజాతికి శిరోభూషణము లగు వీరాగ్రేసరులను పతివ్రతాతిలకములను గూర్చి చదివినపుడే మన మనస్సు పవిత్ర మయి యా మహాపురుషుల సంసర్గముచే నానందమును బొందుటయే కాక, మనయందు దేశభక్తి జనించును. గాఢమయిన దేశభక్తి ప్రతిమనుజునియం దున్నఁ గాని దేశము బాగుపడ నేరదుగదా! ప్రపంచమందలి దేశము లన్నింటిలో మన దేశము ప్రాముఖ్యము వహింపవలె నన్న, ప్రజ లందఱు నెంత కాలము పాటుపడి యెన్ని కష్టముల కోర్చి యెంత స్వార్థత్యాగము చేయవలెను? తర్వాతఁ గద దేశమునకు సౌఖ్య మబ్బుట? "స మాతుః పర దైవత" మను మంత్రమును మనము నిత్యమును స్మరింపవలెనుగదా! ముప్పదిమూడుకోట్ల ప్రజల కేమియుఁ గొఱంత లేకుండ సమస్తసౌఖ్యముల నిచ్చి మన యాప్సితముల నెఱవేర్చు కామధేను వయి, మనకు జన్మ మిచ్చిన హైందవరాజ్యలక్ష్మి మనకు దేశమాత గదా! ఇట్టి పుణ్యదేశమందు జన్మ మొంది సకలసౌఖ్యములతోఁ దులఁదూఁగుచు "ఇది నాయది. నా జన్మభూమి" యని మది నుప్పొంగని మానవుఁ డెవఁడు? తల్లిబిడ్డలకు కష్టములు సంభవించినకొలంది పరస్పరప్రేమ హెచ్చినట్లు మాతృదేశమునకయి స్వార్థత్యాగముఁ జేసినపుడే మన కామెయందలి భక్తి వేయిమడుంగు లధికమగును. అట్టి నిజమయిన దేశసేవ యెంతటివారికి లభింపవలయు? "జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరీయసీ" యని వ్రాసిచ్చిన మాతృసేవాతత్పరుఁ డెంత యనుభవశాలియో కదా!

ఆంధ్రోద్యమ తత్త్వము

చల్లా శేషగిరిరావు, బి. ఏ. గారు

ఆంధ్రోద్యమము నాంధ్రులే గాక యాంధ్రేతరులు గూడ ఆమోదించుట సంతోషదాయకము. అట్టివారిలో ముఖ్యులును విద్వాంసులు నగు శ్రీధర వేంకటేశ కేట్కారు, ఎమ్. ఏ., పి. హెచ్. డీ. గారు ఆంధ్రోద్యమమునకు చేయుచున్న సాహాయ్య మమూల్యము. వీరు మహారాష్ట్రబ్రాహ్మణులు. వీరు గొప్ప సంస్కృతవిద్వాంసులు; అమెరికాదేశములో విద్య నభ్యసించి సాంఘికశాస్త్రమునందు డాక్టరు బిరుదును సంపాదించి ఘనతచెందినవారు. ఆంధ్రోద్యమ మేసూత్రమువలన హైందవజాతీయతకు తోడ్పడునో యాసూత్రము నాంధ్రదేశమం దంతటను బోధించుచున్నారు. వారి సిద్ధాంతములోని వివరము లన్నిటితోను మన మేకీభవింపవలసిన పని లేదు. మూల సూత్రములు మాత్ర మిక్కడ వ్రాసెదను.

హిందూదేశములోని జనసామాన్య మంతయు దేశభాషల నుపయోగించుచున్నారు. వారు రెండవ భాష నభ్యసింపరు. హిందీ గాని యాంగ్లేయభాష గాని జనసామాన్యమునకు సామాన్యభాష కానేరదు. విద్యాధికులు మాత్రమే రెండు మూడు భాషల నభ్యసించెదరు. జనసామాన్యమునకు జ్ఞానాభివృద్ధి గావలయు ననిన, దేశ భాషలలోనే విద్యను బోధింపవలయును. పాశ్చాత్యవిజ్ఞాన మంతయు భాషాంతరీకరణము ద్వారా జనసామాన్యమున కందుఁబాటు చేయవలయును. అటులే సంస్కృతములో నున్న మన పూర్వుల జ్ఞాన మంతయు దేశీయులకు తెలియునట్లు చేయవలయును. విద్యను దేశభాషలలోనే కఱపినచో, అన్యభాష నభ్యసించుటకు వలయు దీర్ఘకాల మంతయు జ్ఞానసముపార్జననిమిత్త ముపయోగింపవచ్చును. జపాను దేశ మటులే వృద్ధిపొందినది. దేశభాషల నశింపఁజేసి యేకజాతీయతను పెంపొందింపఁజేయఁగలుగుదు మను దురూహ కేవలము భ్రమ. పెక్కువేల వత్సరముల నుండి దేశభాషలు పెంపొంది, యనేకమైన యుద్గ్రంథము లాభాషలలో వ్రాయఁబడి, యావాఙ్మయజ్ఞాన మంతయు దేశీయుల మనంబులలో జీర్ణమయిన కాలము నందు, భాషలను నిర్మూలింపఁజేసి యేకభాషను దేశమందంతటను వ్యాపింపఁజేయఁగలుగుదు మనుటకంటె వెఱ్ఱి తలంపు కలుగనేరదు. దేశభాషల యభివృద్ధి మూలముననే దేశీయులు జ్ఞానాభివృద్ధి గాంచుట సాధ్యము. ఎన్ని దినములు దేశభాషలను నిరసించి యాంగ్లేయభాష మీఁదనే మన దృష్టిని నిలిపెదమో యంతవఱకును దేశీయు లజ్ఞానాంధకారములో మునిఁగియుండుట నిశ్చయము. ఇదివఱకు మనము చేసిన లోప మదియే. కాంగ్రెసులు, కాన్ఫరెన్సులు, విశ్వవిద్యాలయములు, ఏవియు దేశీయులను నిద్రనుండి మేలుకొలిపియుండలేదు. దేశభాష లభివృద్ధి పొందవలయు ననిన, విశ్వవిద్యాలయములలో దేశభాష ప్రముఖత వహింపవలయును. అప్పుడు ప్రముఖ మగు ప్రతి దేశభాషకును ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయ ముండవలెను. హిందూదేశములోని ముఖ్యమగు దేశభాషలను మదింపువేయఁగా, పదునా రని తేలినది. ముప్పది కోట్ల జనము గల దేశమందు పదునారు విశ్వవిద్యాలయము లుండుట యాశ్చర్యజనకము గాదు. కాననే యాంధ్రభాషను పోషించుటకై యాంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ మావశ్యకము.

ప్రజలకును దొరతనమువారికిని ఐకమత్య మభివృద్ధి గావలె ననిన, సర్కారుద్యోగులు దేశభాషలను నేర్చుకొనవలయును. పరిపాలన మంతయు దేశభాషలలోనే జరగవలయును. దొరతన మప్పుడే దేశీయుల యంగీకారముపై నాధారపడియుండును. ప్రజలు రాజ్యతంత్రమును గ్రహించెదరు. వారి రాజభక్తి నిర్హేతుకము గాక, సహేతుక మగును. జనులు తమకష్టనిష్ఠురములు దొరతనమువారికి తామే నివేదించుకొన సమర్థత గలిగియుండెదరు. ఎవరో యాంగ్లేయ విద్యాధికులు తమ స్వలాభము నిమిత్తము రాజకీయాందోళనము జరగించుచున్నా రనెడి యపవాదమున కెడ ముండదు. కోర్టులోని వ్యాజ్యెముల గ్రంథ మంతయు దేశభాషలలోనే జరగవలయును. సర్కారుత్తరవు లన్నియు దేశభాషలలోనే ప్రచురింపఁబడవలయును. జనసామాన్య మంతయు పరిపాలనమందు శ్రద్ధ దీసికొనుటకు రాజ

కీయవ్యవహార మంతయు దేశభాషలలో జరగుటకంతె మార్గము వేఱే లేదు.

పరిపాలన దేశభాషలో జరగవలయు ననిన పరిపాలనాభాగ మంతటిలో నేకభాష మాటలాడు ప్రజలుండవలెను. అనఁగా దేశ మంతయు భాషలను బట్టి విభజింపవలెను. ఆ కారణమును బట్టియే యాంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్ర ముండవలెను. ప్రత్యేకరాష్ట్రము పాలకులకును పాలితులకును గూడ నవసరమే. పాలకు లనేక దేశభాషల నభ్యసించుట దుష్కరము. పాలితులు దేశభాషలోనే తమ వ్యవహారములు జరపుకొనుటకు వీలేర్పడును.

భాషలను బట్టి రాష్ట్రములను విభజించుటవలననే హార్డింజి ప్రభువు సూచించిన స్థానికస్వపరిపాలనా స్వాతంత్ర్యము సత్యము కాఁగలదు. అట్టి విభజన లేనిచో ప్రతిరాష్ట్రము నేకలక్షణము గల యొక యంగము కానేరదు. భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రవిభాగమువలన హైందవజాతి సంయుక్తజాతి యగు నను సూచన కనఁబడుచున్నది. భిన్నజాతులు బలపడినచో, అవి యన్నియుఁ గలసి బలమైన సంయుక్తజాతి యగుటకు మార్గ మేర్పడును. హైందవజాతీయత యపుడే సాధ్యపడును. హైందవజాతి యెన్నఁడును నేకలక్షణము గల జాతి కానేరదు. ఆంధ్రాభివృద్ధికి ఆంధ్రరాష్ట్రము ప్రధానము. ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయము లభించుటకును పరిపాలన దేశభాషలో జరగుటకును ప్రత్యేకరాష్ట్ర మావశ్యకము. మతభేదములు, మహమ్మదీయ సమస్య—వీని నెట్లు దాఁటవచ్చు నను ప్రశ్నకు జవా బొసంగఁబడుచున్నది. భాషాభిమానము మతమువలన కలిగెడియాక్షేపలను పోఁగొట్టవలెను. మత మభిప్రాయముక్రింద మాఱవలెను. జాతీయతకు భంగము రాకుండ మతవిశ్వాసములను కాపాడవలెను. హిందూమత మను ప్రత్యేక మతము లేదు. మొదటినుండి 'హిందూ' యను శబ్దము రాజకీయసంబంధ మైనది. అందువలన హిందువు లన్న మహమ్మదీయులకు కోప మక్కఱలేదు. దేశభాషాప్రాముఖ్యమువలన మహమ్మదీయులు గూడ దేశభాష నభ్యసింతురు. ఏ రాష్ట్రములోనివా రారాష్ట్రభాషను నేర్చుకొనెదరు. వారికి క్రమముగా రాష్ట్రాభిమాన మేర్పడును. పరదేశ మగు టర్కీయెడ వారి యభిమానము తగ్గును. స్వదేశాభిమానము వృద్ధియగును. ఇది గాక యీ దేశములోని జనులే విశేషముగ మహమ్మదీయమతము స్వీకరించినారు. కాన వారికి దేశభాష నభ్యసించుటకు కష్ట మేమియు కలుగఁబోదు. భాషాభిమానము వారికి కలిగినచో, హైందవజాతిలో వారును మిళిత మగుదురు. ఆంధ్రమహమ్మదీయులకు ఆంధ్రభాషయం దభిమాన మెక్కువగ కలుగును. వంగమహమ్మదీయులు వంగభాషాభిమానము చూపుదురు. క్రైస్తవులు దేశభాషలనే యుపయోగింతురు. ఆంధ్రక్రైస్తవు లాంధ్రభాషనే యుపయోగించుచున్నారు. వారికి భాషాభిమానము హెచ్చినవెంటనే యాంధ్రజాతికి బలము గూర్చెదరు. వారికిఁ గూడ హిందూ శబ్దార్థము తెలిపి యాంధ్రాభిమానమును వారిలో కలిగింపవలెను. ఆంధ్రదేశములోనివా రందఱు నాంధ్రుల మని పిలుచుకొనుటకు గర్వపడవలెను. "నేను ఆంధ్రుఁడను, నాది ఆంధ్రదేశము" అని ప్రతియాంధ్రుఁడును స్మరించుకొనుచు తనదేశము నభివృద్ధి చేసికొనవలెను.

ఆంధ్రోద్యమమునకు పునాది యాంధ్రరాష్ట్రము. ఆంధ్రరాష్ట్ర మాంధ్రుల యైకమత్యమునకును శీఘ్రాభివృద్ధికిని తప్పక చేయూఁత యొసఁగును. ద్వితీయాంధ్రమహాజనసభలో ఆంధ్రరాష్ట్రము వాంఛనీయ మని తీర్మానింపఁబడినది. తృతీయాంధ్రమహాజనసభలో ఆంధ్రరాష్ట్ర మావశ్యక మనియు యుక్త మనియు తీర్మానింపఁబడినది. ఆంధ్రనాయకు లందఱు, గౌరవనీయులగు శాసనసభా సభ్యులుఁ గూడ, ఈతీర్మానము నైకకంఠ్యముగ నామోదించిరి. ఇది యంతయు శుభసూచకము, ఉత్సాహజనకము. కాని యాంధ్రు లింకను గట్టి యత్నములు చేయవలయును. ఆంధ్రోద్యమముయొక్క ముఖ్యసూత్రములు గ్రహింపవలయును. డాక్టరు కేట్కారుగారు సెలవిచ్చిన ప్రకారము వవి మూఁడు:—

(1) భాషలనుబట్టి దేశమును విభజించుట, ఆంధ్రరాష్ట్ర మేర్పఱచుట.

(2) దేశభాషలలో విద్య గఱపుట. అందునకై భాషలను బట్టి విశ్వవిద్యాలయము లేర్పఱచుట. ఆ సూత్రమును బట్టియే యాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మేర్పఱచుట యవసరము.

(3) పరిపాలన మంతయు దేశభాషలలోనే జరపుట.

ఆంధ్రోద్యమ మీ మూలసూత్రములమీఁద నాధారపడియున్నది. ఈ తత్త్వమును దేశీయు లందఱు గ్రహించెదరుగాక!

మన గొప్ప దురవస్థ — దానిని తొలఁగించు నుపాయము

ఏ. నంజుండప్ప, బి. ఏ., బి. ఎల్. గారు

ఈకాలమున లోకమునం దనేక విషయములలో మార్పులు గలుగనారంభించియున్నవి. శాస్త్రజ్ఞులచే క్రొత్తక్రొత్త పద్ధతులు కనిపెట్టఁబడుచున్నవి. ప్రజలకు ప్రయోజనకరములగు వివిధయంత్రములు, సాధనములు కల్పింపఁబడుచున్నవి. వ్యవసాయము, వస్తుపరిశోధన, శరీరారోగ్యము, విద్యాభివృద్ధి, జ్ఞానవృద్ధి మొదలగు విషయములందు క్రొత్తమార్గములు కనిపెట్టఁబడుచున్నవి.

ఇట్టి సమయమున మానవులు తమ జన్మముయొక్క యుద్దేశమును కనుఁగొని యది సార్థక మగునట్లు వర్తింపవలయును. ఈశ్వరాజ్ఞ ననుసరించి స్త్రీపురుషు లేదియో యొక దేశమందును, జాతియందును, కుటుంబమందును జన్మించెదరు. అట్లు జన్మించినపుడు వారు తమయం దుండు లోపములను దుష్టవృత్తులను కనుఁగొని వానిని నశింపఁజేసి పరిశుద్ధులై, జ్ఞానమును సంపాదించి తమజాతియందును కుటుంబమందును దేశమందును గల దురాచారములను తెలిసికొని వానిని తొలఁగించుటకు యత్నింపవలయును. తమ కుటుంబములలో పుట్టు బిడ్డలకు శరీరారోగ్యమును గలుగఁజేయుచు, మంచినడతను విద్యను జ్ఞానమును నేర్పుచు, వారిని చక్కఁగా పెంచవలెను.

మనము శరీరారోగ్యమును పొంది పరిశుద్ధుల మైనచో, మన దేశ మంతయు బాగుపడును. మనవలె మనబాలురకును బాలికలకును మనము దేహారోగ్యము నిచ్చి వారిని మంచి మార్గమందు పెంచినచో, ముందు కూడ మన దేశము మంచి స్థితిలో నుండవచ్చును. మనము గతించినపిదప మన బాలురును బాలికలును మన స్థానమునకు వచ్చుచున్నారుకదా! వారిని మన మిప్పటినుండియు మంచి స్థితిలో నుంచిన, వారు పెద్దవారైనపిదప మంచిత్రోవనే నడచుచు దేశమునకు మేలు చేయఁగలుగుదురు. వారి బిడ్డలకును నట్టి మంచి శిక్షనే యిచ్చుచు వారు దేశహితము నొనరింపఁగలరు. ఇట్లు వంశపారంపర్యముగా మంచి నడతయే మనదేశమందు వర్ధిల్లి, మనము పుణ్యమునకు పాత్రుల మగుదుము.

మన మందఱము జీవులము. జీవునికి స్థూల సూక్ష్మ కారణములను శరీరత్రయ మున్నది. భూలోకమున మనము పని చేయుట కుపయోగించు స్థూలదేహము మాత్ర మందఱికి గోచరించుచున్నది. తడిగుడ్డలో నీటివలె సూక్ష్మదేహము స్థూలశరీరమున వ్యాపించి యున్నది. కామక్రోధాదుల కిదియే స్థానము. దీనికంటెను సూక్ష్మమై యుత్తమగుణముల కాశ్రయమైన కారణశరీరము స్థూలసూక్ష్మశరీరముల రెంటిని వ్యాపించియున్నది. దివ్యదృష్టి గల యోగులకు మాత్రమే సూక్ష్మకారణదేహము లగపడును.

జీవుల మగు మనము భూలోకమున పుట్టి ధర్మాధర్మస్వరూపమును తెలిసికొని, ధర్మమందే వర్తించుచు దేహములయం దుండు దుర్వాసనలను పోఁగొట్టుకొని, పరిశుద్ధులమై సర్వభూతముల మేలు నకుఁగాను పాటుపడుచు పూర్ణులము కావలయు నని యీశ్వరుని సంకల్పము.

మేడకు పునాది బలమైనదిగా నుండుట యెట్లు ముఖ్యమో అట్లే పురుషార్థసాధనమునకు స్థూలదేహారోగ్య మావశ్యము. స్థూలదేహ మారోగ్యముగా లేకున్న, నింద్రియములను మనస్సును స్వాధీనమునకు తెచ్చుకొనుట కష్టము. వానియందలి దుష్టవాసనలను పోఁగొట్టుట యంతకంటె కష్టము. స్థూలదేహారోగ్యము మోక్షమునకు ప్రథమసోపాన మని వ్యాసులవా రానతిచ్చియున్నారు. "శరీరమాద్యం ఖలు ధర్మసాధనం" అనఁగా ధర్మసాధనములలో మొట్టమొదటిది శరీరము కదా! శరీర మారోగ్యముగా లేకున్న జీర్ణశక్తి తగ్గి, జాడ్యము ప్రబలమై, మెదడు నరములు బలహీనములై, శరీర మనోదార్ఢ్యములు లేకపోవును. ఏపని చేయుటకును శక్తిలేక యిచ్ఛ లేక స్థైర్యము తప్పి చాపల్య మధిక మగును. ఉదరపోషణమునకుఁగాను చేయవలసిన చేతిపనులు సేద్యము మొదలగు కార్యములను చేయుటకు కూడ ప్రాణ లేకపోవును. దీనివలన దారిద్ర్యము హెచ్చును; విద్యను జ్ఞానమును నభివృద్ధి చేసికొనుటకు వీలు లేక ధర్మస్వరూపమును గ్రహింపఁజాలకపోదుము.

స్థూలదేహము అన్నమయ ప్రాణమయ కోశము లను రెండు భాగములుగా నున్నది. అనారోగ్యస్థితిలో నీ రెంటికిని బలము తగ్గును. సూర్యుఁడు ప్రాణశక్తిని సదా భూమిపై ప్రసర్మరించుచున్నాఁడనియు, ప్రతిమనుష్యుని ప్రాణమయకోశము ప్రాణశక్తిని స్వీకరించి అన్నమయకోశమునకు వ్యాపింపఁజేయుచున్నదనియు, ప్రాణమయకోశమునకు శక్తి తక్కువగునచో, ఆవశ్యకమైనంత ప్రాణశక్తిని అది యన్నమయకోశమున కియ్యఁజాల దనియు యోగులును శాస్త్రజ్ఞులును చెప్పుచున్నారు. ప్రాణశక్తి తక్కువయైనచో, దేహమునకు దార్ఢ్యము తప్పి బహువిధము లగు జాడ్యములు కలుగును.

కాఁగుచుండు పాత్రయొక్క వేడిమి దానిలోని నీటికి వ్యాపించులాగున స్థూలదేహముయొక్క యనారోగ్యము సూక్ష్మదేహమునకును వ్యాపించును గాన, దానియందు కామక్రోధాదు లధికమై మనశ్చాంచల్యము గలుగును.

పాత్రలో పోయఁబడిన నీళ్లు వేడిగా నుండిన, ఆ వేడిమి పాత్రకు వ్యాపించులాగున సూక్ష్మదేహముయొక్క యనారోగ్యము

స్థూలదేహమునకు వ్యాపించును. ఇప్పటి డాక్టర్లు సహిత మీ యభిప్రాయమునే చెప్పుచున్నారు:—కోపము మొదలగు దుష్టసంకల్పములు స్థూలదేహములోని కొంత సామర్థ్యమును నశింపఁజేసి రక్తమందు విషాణువులను పుట్టించి జాడ్యమును కలుగఁజేయును. శాంతిని సంతోషమును వృద్ధిచేసికొనుటచే ఆరోగ్యము వృద్ధిచేసెడి యణువులే రక్తమం దేర్పడును. ఈ సంగతులను పాశ్చాత్యవైద్యులు క్రమముగా పరిశోధించి నిరూపించినారు.

మంచి గాలి, సూర్యుని వెలుఁగు, సత్తువ, చుట్టు నుండు గడ్డి కలుపు తీసివేయుట, మంచి నీరు కట్టుట మొదలగునవి చెట్టుయొక్క యారోగ్యమునకు అత్యావశ్యకము గదా? అట్లే శరీరారోగ్యమునకు మంచి గాలి, మంచి నీళ్లు, మంచి యాహారము, ఆయా శరీరములకు తగిన సాము, ఇంటి చుట్టుప్రక్కల మంచి స్థలము, ఇంటిలోపల చక్కఁగ మంచి గాలియు సూర్యుని వెలుఁగును ప్రవేశించు నేర్పాటు ముఖ్యము. మరియు స్నానాదులచే దేహమును పరిశుద్ధముగ నుంచుకొని శుభ్రమయిన వస్త్రములను ధరించుటయు, సాత్వికాహారములను భుజించుటయు మిక్కిలి యావశ్యకము. భంగి సారాయి మొదలగు మత్తువస్తువులను తీసికొనఁగూడదు. అవి స్థూలశరీరమును చెఱిపి సూక్ష్మశరీరమును గూడ చెఱుపును. చెడ్డ కార్యములు వదలుట, యుక్తచేష్టలు, మితనిద్ర, శాంతము, ఇంద్రియ నిగ్రహము, ధ్యానము, భూతదయ, [జీవుఁడు ఆనందస్వరూపుఁడు గాన కష్టములు దుఃఖములు వచ్చినను చలింపక కష్టములు తాను పూర్వమందు చేసిన అప్పు (ఋణానుబంధములు) తీఱుటకై వచ్చినవని తెలిసికొని] కష్టములను దుఃఖములను స్థైర్యముతో అనుభవించుట, సదా శాంతస్థితియం దుండుట, సంతోషముగా నుండుట, సద్ధర్మానుష్ఠానము--ఇవి యన్నియుఁ గూడ స్థూలశరీర సౌఖ్యమునకు అత్యావశ్యకములు.

ఒకచెట్టు మంచిఫల మియ్యవలె నన్నచో, మొదట ఆచెట్టు మొలచు భూమి సారవంతమై సత్తువగలదిగ నుండవలెను. చెట్టు కూడ రోగము లేనిదిగను బలము గలదిగను ఉండవలెను. చవుటిభూమి యందు విత్తనము వేసిన మొలవకపోవును; మొలచినను బలహీనముగ పుట్టి యెంత పోషించినను చక్కఁగ పెరుగక జాడ్యములు మెండై చచ్చిపోవును; ఒకవేళ బ్రతికినను మంచిఫలము లియ్యకపోవును. ఇట్టి చెట్టునందు పుట్టు విత్తనములు మరల విత్తిన మిక్కిలి బలహీనమగు చెట్లు పుట్టి మరింత హీనమగు ఫలముల నిచ్చి బొత్తుగ విత్తనము లేకయే నశించి చెట్టు రూపము లేకపోవును. అట్లే మన స్థూలశరీర మనెడి చెట్టు ఆరోగ్యము బలము గలదిగ జన్మించి చక్కఁగ పెరుగవలె నన్న, స్థూలశరీరముయొక్క యుత్పత్తికి తల్లి దండ్రులు ఆదికారణము గాన, తల్లి భూమిగను తండ్రి విత్తనముగను నుందురు. చెట్టు వృద్ధికి భూమి ముఖ్యకారణముగ నుండునట్లు శరీరారోగ్యమునకు తల్లియొక్క శరీరారోగ్యము ముఖ్యకారణము. స్థూలశరీరము తల్లిగర్భమున మొదట ఏర్పడి నవమాసములు అచ్చట పెరుగును గదా? ఆ నవమాసములలో అవయవములు అన్నియు క్రమముగ నేర్పడి వృద్ధియై భూమిని ప్రవేశించును. గర్భమునందు శరీరము ఏర్పడి వృద్ధియగుటకుఁగాను తల్లి తనయొక్క రక్తమును బలమును పరిశుద్ధత్వమును నవమాసములందు నిమిష నిమిషము పిండమున కిచ్చుచుండును. తల్లియొక్క రక్తము బలము తేజస్సులచే గర్భమునం దుండు పిండము దినదినము పెరుగుచుండును.

ఒక చెట్టునకు నిమిష నిమిషము వ్యాపించు భూసారము వలె పిండవృద్ధికి ప్రతినిమిషము తల్లి రక్తము బలము తేజస్సు సదా వ్యాపించుచుండును. ఇవి తక్కువ యైనచో తల్లియందు పిండమునకు చాలినంత రక్తము లేక పిండముయొక్క యవయవములు చక్కఁగ పెరుగక పిండమునకు సామర్థ్యము లేక బిడ్డ బలహీనమై రోగపీడితముగ జన్మించును గాన, తల్లికి తగు రక్తవృద్ధి శరీరారోగ్యము ఉండవలెను.

గర్భధారణకాలమందు సాత్వికాహారములనే భక్షించుచుండవలెను. సులభముగ జీర్ణము కాఁదగిన యాహారమును మితముగ భోజనము చేయవలయును. ఎప్పుడు కదలక పనిచేయక కూర్చుండుట మంచిది కాదు. మితముగ పనిచేయుట పరిశుద్ధమగు గాలి గల స్థలములందు నడచుట మిక్కిలి శ్రేయస్కరము. దుఃఖము కోపము భయము మొదలగునవి గర్భిణీస్త్రీల కుండఁగూడదు. తల్లి సదాచారము గలదై శాంతముగను సంతోషముగను నుండవలెను. మనస్సులో దుఃఖము కోపము చింత క్రుంగియుండుట మొదలగు మనోవికారములు బొత్తిగ లేక యుండవలయును. తల్లియొక్క ప్రతి దుష్టసంకల్పమును మనోవికారమును బాణమువలె శిశువులకు తగిలి గర్భమునందు శిశువు బాధపడును. మరియు తల్లి మనసునందు పుట్టు దుఃఖము కోపము చింత మొదలగునవి తల్లి రక్తమును చెఱిపి విషము గలదానినిగ చేయును. ఇట్లు చెడురక్తము పిండమునకు వ్యాపించును. పిండము బలహీనమై యనారోగ్యము గలదగును. తల్లిని చిన్నప్పటినుండి శరీరబలము గలదిగను శాంతురాలుగను భక్తురాలుగను పెంచినచో గర్భధారణకాలమునఁ గూడ ఆ గుణములు గలిగియుండును గాన పిండమునకు మేలు కలుగును. గర్భధారణకాలమున తల్లికి దుఃఖము కోపము కలుగఁజేయరాదు. ఇవి యామె కుండరాదు. తల్లియింటియందు చుట్టు నుండువారు అతి దయ గలవారై శాంతులుగను భక్తులుగను వర్తింపవలెను. ఇట్లు చేసినచో తల్లి శాంతురాలుగను సంతోషిగను నుండును. తల్లియొక్క శాంతమును ఆరోగ్యమును మరియు నితరులయొక్క శాంతమును భక్తియును గర్భమునం దుండు శిశువునకు వ్యాపించి యా శిశువు చక్కఁగ వృద్ధియగును; లేనిచో శిశువు బహువిధముల చెడును. సీమలో ఒక గర్భిణీస్త్రీ గొఱ్ఱెలను కోయు కటిక యంగడియొద్దికి దినదినము పోయి గొఱ్ఱెల నరుకుటను చూచి యుల్లాసపడుచుండెను. ఆమె కొడుకును గనెను. వాఁడు పెరిగిన వెనుక ఇతరులను చంపవలె నను బుద్ధిగలవాఁడై కత్తి తీసికొని పోయి యితరులను నిష్కారణముగ చంపఁబ్రయత్నించుచుండెను. డాక్టర్లు దీనిని పరీక్షించి కారణము యో

చింపఁగ గర్భధారణకాలమందు వానితల్లి కటికవాయ చేయు హాస్య యందు సంపసించుచున్న కారణమున ఆ సంకల్పతరంగములు గర్భము నం దుండినపుడు వానికి వ్యాపించి వాఁడట్టి బుద్ధిగలవాఁడై జన్మించి నట్టు కనిపెట్టిరి. కాన గర్భధారణ కాలమున తల్లి శరీరారోగ్యము [illegible]ము భూతదయ భక్తి గలిగి, సద్గుణములు వృద్ధిచేయు కార్యము లను చేయుచుండవలయును; మరియు పిండమును వృద్ధిచేయుటకు వలయు రక్తమును సామర్థ్యమును కలిగియుండవలయును.

చెట్టు పెరిగెడి కాలమందు అది గ్రహించెడి యాహార మంతయు దాని పెరుగుటకే వినియోగింపఁబడును. అట్టి కాలమందు చెట్టునకు రోగము చీడ గలిగిన, ఆచెట్టు ఆహారమును గ్రహించు శక్తిలేక చక్కఁగ పెరుగక బలహీనమై గిటకబారి మంచి ఫల మియ్యదు. ఫలించినను చప్పఫలము లిచ్చును. ఇట్లు బాలురు బాలికలు పుట్టినపిదప కొన్ని సంవత్సరములవఱకు పెరుగుచుందురు. అనఁగా ఆహారాదులచే కొన్నేండ్లదాఁక తమయందు వృద్ధియగు రక్తము తమ శరీరమును పెంచుటకే వినియోగింపఁబడును. ఇది శరీరధర్మము, దేవుని యేర్పాటు. బాలికలు కనీసము 16, 18 సంవత్సరములవఱకు పెరుగుచుందు రని డాక్టర్లు కనిపెట్టియున్నారు. ఒకబాలిక ప్రథమరజస్వల (మొదటిసమర్త) యగుట ఆ బాలిక పెరుగుటకు ప్రారంభించిన దని సూచించుచున్నది. చెట్టు పుట్టిన కొంతకాలమువఱకు భూమి నంటియుండి పిదప త్వరగా పెరుగునట్లు బాలిక ప్రథమ రజస్వల యయినది మొదలు రెండు సంవత్సరములవఱకు వేగముగ శరీరము పెరుగుచు వృద్ధియగుచుండు నని డాక్టర్లు కనిపెట్టియున్నారు. ఇట్లు పెరుగు కాలములో మనము బాలికలను చక్కఁగ పోషించినచో, వారు రక్తవృద్ధి పొంది బాగుగ శరీరసౌఖ్యవృద్ధి గలిగినవా రగుదురు. అట్లు చేయక ఈ రెండు సంవత్సరములలోపలనే నిషేకము చేసి మగనితో సంసారము చేయుటకు పంపిన భార్యాభర్తల సంబంధము వలన బాలికలయొక్క శరీరమందు ఉడుకు పుట్టి, నరములు మాంసపు కండలు పెరుగుట మాని వృద్ధి కాక చెడిపోయి శరీరము బలహీనమై చెడును. చక్కఁగ పెరుగుచుండు పంటపైరునకు తెగులు తగిలినయెడల పైరు తగ్గి కృశించి ఫలము నియ్యక చెడులాగున, బాలిక పెంపు తగ్గి బలహీనురాలై గిటకఁబారి శరీరము ఎముకలు మెదడు కూడ బలహీనము లగును. గర్భస్థానము కూడ కృశించును. జీర్ణశక్తి తగ్గును. జీర్ణశక్తి లేమిచే ఆహారము తగ్గి శరీరమునందు బలము రక్తము తగ్గిపోవును. ఇట్లు హీనమైన రక్తము ఆబాలిక శరీరమును పెంచుటకే చాలకయుండును. కాన అట్టి సమయమున గర్భధారణము కూడ తటస్థించినయెడల, ఒకరికి కూడ చాలని యన్నము నిరువురికి పంచిపెట్టినచో నొకరికిని చాలక యుభయులు కృశించులాగున, తల్లిశరీరమునందుండు స్వల్పరక్తము తల్లికిని గర్భమునం దుండు పిండమునకును ఈ యిరువురికిని చాలక పంచుకొనవలసివచ్చును. కాన ఈ యిరువురు బలహీనులై కృశింతురు. బాలికకు ఇదివఱకే దాంపత్యముచేఁ గలిగిన బలహీనత అనారోగ్యము గర్భధారణముచే హెచ్చును. దీనిచే ఆబాలిక గర్భధారణకాలమందు అనేకజాడ్యములు బాధలు గల్గవె ఆహారము [illegible] అన్నము చక్కఁగ [illegible] బల హీన[illegible] అధిక[illegible]. ఇట్టి బలహీన[illegible] అనారోగ్య[illegible] బాధలచే తల్లికి దుఃఖము [illegible]గును. [illegible] శించి బాధపొంది [illegible] తల్లి శరీ[illegible] ములగు జాడ్యములు పుట్టును. తల్లిశరీ[illegible] గిటకబా[illegible] [illegible] నరములు మాంసపుకండలు ఎముకలు బలహీనము[illegible]. [illegible] యిచ్చుటకు చాలి[illegible] తేమ[illegible] తల్లి[illegible] మొదలగు మనోబాధలచేరన్నా[illegible] చెట్టు మొలచినను పెరుగ[illegible] [illegible] గక నశించును. ఒకవేళ పిండము బ్రతికి జన్మించినను [illegible] బలహీనమగు శిశువు పుట్టును. [illegible] రక్తహీనమై బలహీనముగ [illegible] ప్రసవ[illegible] తల్లికి బిడ్డను గనుటకు సామర్థ్యము లేకపోవును. ఒకవేళ [illegible] సామర్థ్య ముండినను మైలను [illegible] అది శరీరమందు నిలిచి [illegible] అనేకులు చచ్చుచుందురు. ఇట్లు [illegible] ములు నాశనమగుచున్నవి. తల్లి బ్రతికినను బిడ్డను [illegible] హీనురాలై, బిడ్డకు చాలి[illegible] పోవును. [illegible] నను సారము లేక [illegible] ఆరోగ్యమును సామర్థ్యమును నియ్యఁజాలకయుండును. ఇట్టి స్త్రీ [illegible] చుండును. కొన్ని [illegible] యౌవనము పోయి [illegible]. ఇట్టి [illegible] స్త్రీ [illegible] శిశువు పుట్టుకలోనే బలహీను[illegible] చక్కఁగ [illegible] ఆరోగ్యము లేక పోవును. ఇట్టి [illegible]. ఇట్లు దేశమందుండు స్త్రీ [illegible] బలహీ[illegible] గ్రస్తులైన, దేశముయొక్క [illegible] క్షీణ దశకు వచ్చును.

ఈ విషయము లన్నియు [illegible]శాస్త్రములు బోధి[illegible]. ఇవి మన కనుభవసిద్ధమైనవి. [illegible] శరీరశాస్త్రములు శోధించి కనిపెట్టిన గొప్ప డాక్టర్లు చెప్పు[illegible]. బాలికకు ప్రథమ రజస్వల యైనది మొదలు రెండుసంవత్సరములు [illegible] ముగ మార్పులు కలిగి ముఖ్యముగ పెరుగు కాలము. [illegible] నిషేకకార్యము కాలించిన బాలికలు బలహీనులై [illegible] [illegible]నియును, ఇందుచే అనేక కుటుంబములు నశించి దేశము [illegible] వచ్చు ననియును, ఈ యన్ని కారణములనుబట్టి బాలికలకు ప్రథమరజస్వల [illegible] రెండు సంవత్సరములలోపల నిషేక కార్యము [illegible] చేయఁగూడ దని [illegible] గొప్ప డాక్టర్లు [illegible] నిషేధించుచున్నారు.

బాలికలకు బాల్యమున గర్భధారణ[illegible] కీడులు, బాలురు ప్రౌఢయౌవనులు గాకమునుపు గర్భాధాన కార్యము చేసిన, బాలురకును గలుగును. పక్వము గాని పచ్చికాయ

నుండి విత్తనము నెత్తి విత్తినచో మంచిచెట్టు మొలచునా? మొలచినను ఆచెట్టు ఏపుగ పెరుగునా? అందు ఫలించు పండ్లు సారవంతములుగ నుండునా? ఫలము బాగుగ నుండవలయు ననిన భూమి మంచిదిగను సారవంతముగను నుండవలెను. విత్తనము మంచిదిగను పక్వమైనదిగను నుండవలెను. అట్లే యతిబాల్యదశయందు స్త్రీలకుఁ గాని పురుషులకుఁ గాని నిషేకకార్యము చేయుట గొప్ప కీడు. ఇంతే గాక బాలునకు మొట్టమొదట బ్రహ్మచర్యాశ్రమము విద్య నేర్చుకొను కాలముగదా? చదువు పూర్తియై గురువునాజ్ఞ పొందిన పిమ్మటఁ గదా వివాహము చేసికొనవలసినది. అట్లు చేయక చదువుకొను మందు కాలములోనే బాలునకు నిషేకకార్యము చేసినను చేసికొనుట కవకాశములు కలుగఁజేసినను వాని మనస్సు విద్యయందు నిలువదు. బాలుఁడు చెడిపోవును.

శ్లో. ఊనషోడశవర్షాయ మప్రాప్తః పంచవింశతిం
యద్యాధత్తే పుమాన్ గర్భం కుక్షిస్థస్స విపద్యతే
జాతో వా న చిరంజీవేత్ జీవేద్వా దుర్బలేంద్రియః
తస్మాదత్యంతబాలాయాం గర్భాధానం న కారయేత్.

చరక సంహిత.

అనఁగా పదునారు సంవత్సరములు నిండని స్త్రీయం దిరువదైదు సంవత్సరములు నిండని పురుషుఁడు గర్భాధానము చేసినట్లయిన ఆ గర్భము కడుపునందే ఆపదనొంది స్రవించును. ఒకవేళ గర్భము నిలిచి శిశువు జనించినను, బహుకాలము జీవింపదు. జీవించినను ఇంద్రియపటుత్వము లేక మిగుల బలహీనముగా నుండును. కనుక అతిబాల్యదశలో గర్భాధానము సేయఁదగ దని తాత్పర్యము.

శ్లో. పూర్ణషోడశవర్షా స్త్రీ పూర్ణవింశేన సంగతా
శుద్ధే గర్భాశయే మార్గే రక్తే శుక్రేనిలే హృది
వీర్యవంతం సుతం సూతే తతో న్యూనాబ్దయోః పునః
రోగ్యల్పాయు రధన్యో వా గర్భో భవతి నైవ వా.

చరకసంహిత.

అనఁగా, పదునారు సంవత్సరములు నిండిన స్త్రీ యిరువది సంవత్సరములు నిండిన పురుషునితోఁ గలసినయెడల గర్భాశయమార్గము, రక్తము, శుక్రము, వాయువు—ఇవన్నియు శుద్ధంబై మంచి బలము గల కుమారుఁడు పుట్టును. అట్లుగాక తక్కువ వయసుగలవారైనయెడల రోగము అల్పాయువు గల శిశువుగాని పాపిష్ఠయైన శిశువుగాని పుట్టు నని యభిప్రాయము.

శ్లో కుమార్యృతుమతీ త్రీణి వర్షాన్యుపాసీత
త్రిభ్యో వర్షేభ్యః పతిం విందేత్తుల్యం. వాసిష్ఠధర్మశాస్త్రము.

అనఁగా ఋతుమతియైన మూడు సంవత్సరములకు గర్భాధానము చేయవలయును.

ఇట్లు శరీరసౌఖ్యమునకు ఆదికారణము తల్లిదండ్రులే. బాలికాగర్భాధానమువలన అనేకబాలికలు బాలెంత జాడ్యములచే నశింపలేదా? శిశువు లనేకులు మృతిపొందలేదా? ఇట్టి స్త్రీహత్య శిశుహత్య దోషము మనకు తటస్థించును గదా? ఇట్లు చిన్న వయస్సున చేయు నిషేకములవలనఁ గలుగు కీడులను కొన్నిటిని వివరింతము.

1. బాల్యదశయందు శిశువులు అనేకజాడ్యములు కలవారై, వారివల్ల తల్లిదండ్రులకును మిగుల కష్టములు కలుగును.

2. బాల్యదశయందు చక్కగ చదివి జ్ఞానవృద్ధి చేసికొనుటకు శరీరమనోదార్ఢ్యములు లేనిచో పెద్దవారైనప్పుడును దార్ఢ్యములేనివారై కుటుంబవృద్ధికిని దేశవృద్ధికిని పాటుపడుటకు సామర్థ్యము లేనివారగుదురు. అనేక కుటుంబములకును దేశమునకును నష్టము దారిద్ర్యము గలుగును.

3. మనోదార్ఢ్యము లేమిచే, గొప్ప విద్యలు శాస్త్రములు వస్తుశోధన క్రొత్తవిషయములు కనిపెట్టుట—వీనికి శక్తి లేక, ప్రపంచమునకు మేలు చేయుటకు వీలు లేకపోవును.

4. చిత్తస్వాధీనత లేమిచే మనస్సు దుర్వాసనలు గలదై దుష్టబుద్ధు లధికమై దుష్కార్యములు కావించి తాను చెడి అనేకులను చెఱుపును. మనస్థిమితము లేనిచో భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యములు సాధించుట కవకాశము లేకపోవును.

5. దీనిచే దేశము చెడి ఇట్టివారి సంఖ్య వృద్ధి కాను కాను దేశము దినదినము హీనస్థితిని చెంద, మన దేశప్రజ లందఱును హీనదశను చెందుదురు. మంచి కుటుంబములు లేకపోవును.

6. భక్తులయు పతివ్రతలయు బ్రహ్మనిష్ఠులయు సంఖ్య తగ్గును. మహాత్ములు జన్మమెత్తుటకు తగిన యోగ్యులును దృఢాంగులు నగు దంపతులు లేమిచే వారు మనదేశమందు జన్మమెత్తకపోదురు. ఈ కారణముచే పరిశుద్ధతేజస్సు తగ్గి మనదేశము దుష్టతేజస్సుచే నిండినదగును,

7. ఇందుచే దేశమంతయు చెడి దుష్టజాడ్యములు బలమైన, రోగములు క్షామములు పలువిధములగు గొప్ప కష్టములు దేశములో వృద్ధియగును.

8. ఈ పాపముచే పశ్వాదులును పైరులును కూడ చెడును.

ఇన్ని విధముల కష్టము కలుగఁజేసిన పాపము, బాలురకును బాలికలకును గర్భాధానము చేసి బాల్యదశయందు గర్భధారణమున కవకాశమిచ్చిన మన కెల్లరకును గలుగును. దీనిచే ఇట్టి మన మనేక నరకబాధలనుభవించి ముందు జన్మములం దధికకష్టములును జాడ్యములును దేహపీడలును గలవారమై మితిలేని బాధలు పొందుదుము. నానావిధములుగ హీనజన్మము లెత్తి కష్టపడుదుము. ఇట్లు బాధపడక సద్వృత్తియందు వర్తించుటకు దేవుఁడు మనకు జ్ఞానమును స్వాతంత్ర్యము నిచ్చియున్నాఁడు. సోదరీసోదరులారా! మన వంశములను కులములను దేశమును భక్తిజ్ఞానములను నాశనముచేసి ఇట్టి యమిత దోషము పొందుట మేలా? లేక మన దేశము నన్నివిధముల నాశనము చేయు బాలికాగర్భాధాన మనెడి బ్రహ్మరాక్షసిని చంపి మనలను మనదేశమందు రాఁబోవు ప్రజాకోటిని సౌఖ్యస్థితికి తెచ్చి పరిశుద్ధులను చేసి కాపాడి యమితమగు పుణ్యమును పొందుట మేలా? ఇట్లు ప్రతి స్త్రీయును పురుషుఁడును బాలికాగర్భాధానము నాఁపుటకు తగు ప్రయత్నములు చేయవలయును. దీనికి తగిన బోధలు చేసి యేర్పాట్లు చేసి యట్లు ప్రతివాఁడును వర్తించి యితరులను వర్తించునట్లు చేయవలయును. మన బిడ్డల శరీరారోగ్యమును గాపాడి వృద్ధి చేయవలయును. ఇట్లు చేయుటకు వలయు జ్ఞానము, దార్ఢ్యము, దేశాభిమానము, శ్రద్ధ, భక్తి, భూతదయ జగదీశ్వరుఁడు మన కిచ్చుఁగాత!

భయము

గాడేపల్లి సూర్యనారాయణశర్మగారు

భయ మను బ్రహ్మరాక్షసి కృపారహితాత్మ జగంబు లెల్ల వి
స్మయగతి నాక్రమించుకొని మానవునిన్ దన కీలుబొమ్మ గాఁ
గయి ధరియించి త్రిప్పుచు వికాసము మాసి కళావిహీనుఁడై
నయ మరయంగరాని పశువై పుశి నొంచి కలంచినై చెడెన్. 1

తే. జ్ఞాన మెచ్చినకాలఁదిని ప్రాణికోటి-సకలవిధముల భయమును నొంచఁగఁదలంచు;
ముందువెనుకలు దెలియని ముద్దుబిడ్డఁ-డమితసంతుషితాత్ముఁడై యాడుకొనును. 2

తే. తెలివితేటల నరుకంటె నలఁతియైన-జంతువులకె యెక్కుడు సంతసంబు గలుగు;
సన్ని యుండిన మనుజున కెన్నఁడైన-నిర్భయముగా మెలంగుట దుష్కరంబు. 3

క. నిత్యానందుఁడె యయ్యును-మృత్యుంజయ మందఁగల్గు మేధయు నున్నన్
గత్యంతరమే లేదని-యీత్యాదిభయంబు లొంది యేడ్వఁగ నేలా? 4

క. ఎక్కడ కక్కడనే తా-నొక్కమ్మడి విమలసౌఖ్య మొందఁగనైనన్
దిక్కే మాలితి నంచున్-జిక్కుల్బడ నయ్యొ యంచుఁ జేడ్వడ నేలా? 5

శా. ఆహాశంబుగ సర్వజంతువుల కాహా! మృత్యు వన్నన్ భయం
బై రాజిల్లఁ గతంబ దేమియొ కదా? యద్దాని దాఁటన్ మనో
ధీరత్వం బొకఁ డున్న మానవుఁడు సందీపించి యెల్లప్పుడున్
సారం బీ జగ మా చెఱింగి ఘనసంచారంబు గావింపఁడే? 6

సీ. తానె చుమ్మా సచ్చిదానంద మను మాట త్రికరణంబుగ నేర్పరించుకొఱకు
జగ మెల్లఁ దనరూపముగఁ జూచు విజ్ఞానమును బొంది ముదముతోఁ దనరుకొఱకు
సర్వశక్తులతోడ శాశ్వతుండై యొప్పి తనతోడి జనులను దనుపుకొఱకు
పరమాస్వతంత్రభావంబుఁ బోనాడి 'సోఽహం బ్రహ్మ' మంచుఁ దా నగయుకొఱకు
అతినికృష్టంబు లైన భయంబు లెల్ల-దూరమై యవిచ్ఛిన్న సంతోష మొంద
మనసు సుస్థిరసంకల్పమునఁ జెలంగ-దవిలి మృత్యుంజయతఁ గాంచి తనరు నెపుడు. 7

చ. ధరణి సమస్తజీవములఁ దద్దయుఁ దా నధికారి శక్తిత
త్పరుఁడు నరుండు, కాన విశదంబుగ ధైర్యముతోఁ దనంత ద
న్నరసెడి యీతిబాధల మహోద్ధతిఁ బాసి విభాసితాంగుఁడై
చిరసుఖ మొందఁగల్గుటకుఁ జేయఁదగున్ దగు యత్నము ల్భువిన్. 8

సీ. ప్రతికార్యమున కొక్క ప్రబలకారణ ముండఁ బూర్వజన్మ మని నాపోవ నేల?
సకలజీవములందు శక్తిమంతుఁడె తాను పరులకై చేబు సాపంగ నేల?
పాంచభౌతిక మైన పరమాణుతతిదేహమై యుండ క్షణికము చెడఁగ నేల?
కార్యకారణముల కారణుం డౌ తాను జయ మొందలే నంచు భయ మదేల?
జగమున కొకింత సంబంధసరణి లేని-పాపపుణ్యంబు లంచు సంభ్రమ మదేల?
తనదు పదవికిఁ దానె కారణము గాన-స్థిరతరానంద మొంద యత్నింపఁ డేల? 9

వ్యవసాయము — యుద్ధము

దువ్వూరి బాలకృష్ణమూర్తిగారు

కృషిః క్లిష్టాన్నపష్ట్యా—అను నార్యోక్తి ననుసరించి వ్యవసాయము చేయుటకు అతివృష్టి యనావృష్టి దోషములచే కష్టముగా నున్నప్పుడు, గోరుచుట్టుమీఁద రోఁకటిపోటన్నట్లు ప్రస్తుతము జరగుచున్న మహాఘోర యుద్ధమువలన మన వ్యవసాయమునకు కలిగిన నష్ట మింతింత యని వర్ణించుటకు వీలు లేదు. ముందాలోచన లేక మన వ్యవసాయకు లవలంబించు పద్ధతులు కూడ "అయ్యకు పెండ్లియైన దన్న సంతోషమే కాని అమ్మకు సవతి వచ్చు నన్న విచారము లే" దన్నట్టున్నవి. భోజనోపయోగ మైన ధాన్యాదులు పండు భూములలో కేవలము వ్యాపారప్రధాన మైన పైరులను పండించుటవల్ల మన దేశమును ఇదివఱకే తెంపులేని కఱవులలో ముంచియున్నారు. అందు మఱియొక విశేషము. ఇదివఱలో అట్టి వ్యాపారయోగ్యమైన పైరు దినుసులకు విశేషముగ వెల వచ్చుటవల్ల ఆ హెచ్చు డబ్బుతో ధాన్యాదులను కొనుక్కొనెడివారు; ఇప్పుడో, యుద్ధారంభమునకు ముందు గరిసె రు 70 లకు పైఁగా అమ్ముచుండిన వేఱుసెనగలు రు 30 లకును, పుట్టి రు 75 లకు అమ్మిన గోఁగునార రు 25 లకును కూడ కొనువారు లేరు. ఈ వెలలను పట్టి పూర్తిగా ఫలించిన చేనిలో కూడ పంట కూలిపనుల కైనను చాలదు. ఇఁక సిస్తు లెక్కడ? పన్ను లెక్కడ? హెచ్చు వడ్డీలకు పెట్టుబడి పెట్టిన సాహుకార్లకు ఇండ్లు వాకిళ్ళు భూములు తణఖా పెట్టవలసివచ్చినది. దీనికి తోఁడు కాలవ్యత్యాసము కూడ ఆలాగుననే తటస్థించినది. ధాన్యాదికముల క్రింద నున్న భూములు కూడ సరిగా పండుటకు నీళ్ళు పోయినవి. సెప్టెంబరు నెలలో కురిసిన అతివర్షములవల్ల జలాధారములకు గండ్లుపడి ఉన్న నీరు పోయినది. అటుపిమ్మట పొటుక్కున చినుకు పడకపోవుటవల్ల చెఱువులు, వానిక్రింది సస్యములు పొట్టకువచ్చినపుడు, పూర్తిగా ఎండిపోయినవి. నీటికఱవు లేని డెల్టాభూములలోని వఱిచేల పాట్లు వఱదలవల్ల ఏలాగున్నవో చదువరులకే యెఱుక. ఇఁక ముందు కాల మెట్లుండునో ఊహించుటకు శక్యము కాకుండ నున్నది.

పండినపట్టుకు అమ్ముద మన్నను, ధర లేదు; కొనువారు కనుపింపరు. పంటల దినములలో అయిదు రూపాయీలకు పైఁగా అమ్మెడి ధాన్యపు బస్తా ఇప్పుడు మూఁడు రూపాయీలకు దిగిపోయినది. పండిన సరకులకు ఎగుమతులు లేక ధరలు పడిపోవుటవల్లను, జీవనాధార మైన బట్టలు మొదలగువానికి దిగుమతులు లేక ఖరీదులు హెచ్చుగుటవల్లను, రైతుల పాట్లు చెప్పనలవికాకున్నవి. శత్రురాజ్యములలో తయారగు కొన్ని కొన్ని వస్తువులను పండించి లాభము పొందుటకా తరుణము మీఱిపోయినది. తిరిగి తరుణము వచ్చెడిసరికి కాల మెట్లుండునో ఎవరు చెప్పఁగలరు? ఇందు కుదాహరణముగా నొక విషయము వివరించెద. పూర్వము మన దేశములో విశేషముగా నీలిమందు తయారగుచుండెడిది. జర్మనీదేశమందు కృత్రిమపు నీలిమందు చవుకగా తయారు చేయఁబడుటవల్ల దానితో మనదేశములో తయారగు మందు తూఁగలేక, ఆ వ్యాపారము పూర్తిగా నశించినది. దీనికి నిదర్శనముగా ప్రతిజిల్లాలోను పాడైపోయిన నీలిమందు తొట్టెలు వేనవేలున్నవి. ఇప్పుడు జరగుచున్న ఘోరసంగ్రామము కారణముగా జర్మనీనుండి మందు రాకపోవుటవల్ల దీనికి గిరాకీ హెచ్చయినది. కావలసిన మందు నిలువ లేదు. స్వల్పముగా నిలువచేసిన సాహుకార్లకు నూటికి రెండు వందలకు పైఁగా లాభము వచ్చుచున్నట్లు కనిపించుచున్నది. ప్రస్తుతము ఇంత లాభము వచ్చుచున్న దని యుత్సాహపడి హెచ్చుగా నీలిమందు వ్యాపారము చేయుద మన్నఁ

ఏమి గతి నాటిల్లగలదో ఎవరు చెప్పఁగలరు? సిలిచేలు చల్లు కాలము ఇకను ముందున్నది. కావలసిన విత్తనములు దొరకుట మహ్లభము. విత్తనముల ఖరీదు ఇప్పటికే హెచ్చయినది. ఏలాగయిననో చేలు చల్లి కొట్ట తయారు చేసినను, దానిని కొని మునుపు చేయు సాహుకార్లు కావలయును. ఈ వ్యాపారము స్థిరముగా నుండు నన్న నమ్మకి ముండినసే కాని, కొట్టులను తిరిగి మరమ్మతుచేసి పనిచేయు స్థితిలోనికి విశేషవ్యయము చేసి తీసికొనివచ్చుటకు ఎవరును సాహసింపరు. రహితులకు సాహుకార్లు తోడుపడినసే కాని సిలిమందు వ్యాపారము నడవదు. లాభము వచ్చు నన్న యాశ ముందుననును, ఈ వ్యాపారము పూర్తిగా కొనసాగు నన్న ధైర్యము లేకపోవుటవల్ల భయము వెనుకకును లాగుచుండఁగా, ఇట్టి యందరాని పంట మన రహితుల కెట్లు దొరకును?

చక్కెర వ్యాపారము కూడ ఇదేరీతిగ నున్నది. దిగుమతులు లేక పంచదార ఖరీదు హెచ్చయినది. దానిని పట్టి బెల్లము ఖరీదు కూడ కొంతమట్టునకు లేచినది. గీని లాభము ముఖ్యముగా తక్కువ ధరలకు కొని నిలువచేసిన సాహుకార్లకే కాని గృహస్థులకు కాదు. నాటి బెల్లము తక్కువ ధరకు దొరకునే కాని నూటి లాభము దొరికి నని పంచదారు సృష్టికర్తలనారు బెల్లపు ఖరీదును చేయుచున్నారు. ఇతర దినుసులకు ఎగుమతి యుండిననే తప్ప బెల్లమునకు ఖరీదు లేదు. ఈవిధముగా మనము పండించు ప్రతి సరకునకును ధర పడిపోవుటవల్లను, మనకు కావలసిన వస్తువులకు ధరలు హెచ్చుటవల్లను మన గృహస్థుల యవస్థ వర్ణనాతీతము కలదిగాదు. ఇట్టి యుపద్రవములు లేని కాలములో సమాప్తినొంది దేశము స్వస్థత నొంది జనులు సుఖులై వ్యవసాయదారులు అందరు పరిపూర్ణముగా సదా భగవంతుని ప్రార్థించుచున్నారు.

శ్లో. స్వస్తిః ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః
గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం
లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు.

సత్యము

శిరిపి అంజనేయులుగారు

ఆరయ "సత్యేన లోకాన్ జయతి" యనంగఁ
జనెడు వేదాంతివాక్యంబు ననుసరింప,
దైవసృష్టికి లోనైన జీవతతికిఁ
గలదె? నిజముకంటె సౌఖ్యంబు మనస! ౧

తే. ఆదివేదాంగములకును వేదములకు
నఖిలశాస్త్రపురాణేతిహాసములకు
నుపనిషత్తులకును సత్య మూఁతకోల
పగిది నాధారముగ నిల్చెఁ దగుచు మనస! ౨

తే. వినుచు "సత్యేన ధార్యతే పృథివి" యనఁగ
వెలయు "సత్యేన తపతే రవిః" యనంగ
నొదవు "సత్యేన వాతి వాయుశ్చ" యనఁగ
నిట్టిసత్యంబు నిత్యంబు నెంచు మనస! 3

తే. పరఁగు "సత్యవ్రతో వ్రతధర" యనంగఁ
గ్రాలు "సత్యవా క్సత్యసంకల్ప" యనఁగఁ
దనరు "సత్యపూతమ్ వదేద్వాచ" యనఁగ
నిట్టిసత్యంబు నిత్యంబు నెంచుమనస! ౪

తే. ఇరవు ధర్మస్వరూపమై యుండు నుండు
నాదిమధ్యాంతరహితమై యలరు చుండు
భువి సనాతనమై కీర్తిఁ గ్రాలుచుండు
నిట్టి నిజమునకంటెను మే లెద్ది? మనస! ౫

తే. తథ్యమునకన్న నతులసద్ధర్మ మేది?
సత్యమును మించి వెలయు సుజ్ఞాన మెద్ది?
అఖిలమున కాది యైనను సత్యంబు గనుక
సత్యదీక్షాధురీణతఁ జనుము మనస! ౬

తే. భక్తియోగంబు ప్రేమించి పరఁగు దీన
ముక్తి పథమున కియ్యది మొదటిమెట్టు
పరునిఁ జేరుట కాదిసోపాన మిద్ది
కనుక సత్యైకదృష్టి నీ కెనయు మనస! ౭

తే. సత్యమార్గంబుఁ దొలఁగుచుఁ జనెడువాఁడు
స్వామి కెంతయు ద్రోహి దుర్మతి యనెడువాఁడు
వానికే యైన నరకంబు వాస్తవంబు
గాన నిత్యంబు సత్యంబుఁ బూను మనస! ౮

THE FOURTH TELUGU ACADEMY

బళ్లారిలో జరిగిన నాలుగవ ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్ప్రతినిధులు

TRUSTEES, BAHOOTTAMA EDUCATIONAL FUND

శ్రీ బహూత్తమ విద్యాసంఘము, పుల్లంపేట

THE LATE RAO BAHADUR
P.V. KRISHNAIAH NAIDU B.A.

కీర్తిశేషులయిన రావుబహదూర్ పసపులేటి
వెంకట కృష్ణయ్యానాయుడుగారు
మునిసిపలు చైర్మన్ (గుంటూరు)

Mr K. KRISHNA RAO B.A., L.T.

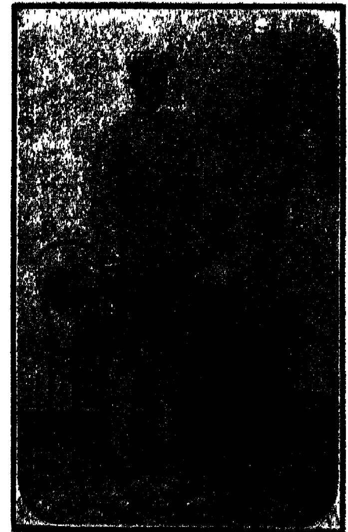
కే. కృష్ణారావుగారు (అనంతపురం)

Mr. R. SRINIVASA RAO B.A.

రాయసము శ్రీనివాసరావుగారు

Mr. R. PRASANNA VENKATESWARA
RAO

ఆర్. ప్రసన్న వేంకటేశ్వరరావు గారు
(శ్రీరంగము)

పరపతి సంఘములు

భలభద్రపాత్రుని హనుమంతరావుగారు

మదరాసు రాజధానియందు 1913-వ సంవత్సరము జూను మాసముతో నంతమైన కోవాపరేటివు సంవత్సరమువఱకు 1,078 పరపతిసంఘములు గలవు. అందాంధ్రదేశమునందు 300 సంఘములు మాత్రమే గలవు. ఆ 300 సంఘములు నీక్రింద వివరించిన మండలములందుఁ గలవు:— గంజాము జిల్లా 4; విశాఖపట్టణము జిల్లా 7; గోదావరి జిల్లా 12; కృష్ణ జిల్లా 34; గుంటూరు జిల్లా 21; కర్నూలు జిల్లా 22; బళ్లారి జిల్లా 3; అనంతపురము జిల్లా 148; చిత్తూరు జిల్లా 17; నెల్లూరు జిల్లా 11. పై నుదహరించిన మండలములలో అనంతపురమునందు 148 సంఘములును మిగిలిన 10 మండలములలో 152 సంఘములు మాత్రమును కలవు. ఆంధ్రదేశమునందలి 300 సంఘములు గాక, యీరాజధానియందలి మిగిలిన 14 జిల్లాలలో 778 సంఘములు కలవు. ఇట్టి సంఘముల పనులు నెఱవేర్చుటకు రాజధానియందుఁ గల 25 జిల్లాలును నాలుగు భాగములుగా విభజింపఁబడి ప్రత్యేకాధికారులపరిపాలన క్రింద నుంచఁబడినవి. అందు 1 రిజిస్ట్రారు శెక్షను: దాని యధికారము క్రింద దక్షిణకన్నడము, మలబారు, చెంగల్పట్టు, మదరాసు జిల్లాలు గలవు; 2 తిరుచునాపల్లి అసిస్టెంటు రిజిస్ట్రారు శెక్షను: దాని యధికారముక్రింద తిరుచునాపల్లి, తంజావూరు, దక్షిణార్కాడు, మధుర, రామనాథము, తిరునెల్వేలి జిల్లాలు గలవు. 3 వెల్లూరు అసిస్టెంటు రిజిస్ట్రారు శెక్షను: దాని యధికారము క్రింద, సేలము కోయంబుత్తూరు, నీలగిరి, ఉత్తరార్కాడు, చిత్తూరు, కడప, జిల్లాలును అనంతపురముజిల్లాలో కదిరి తాలూకాయును గలవు; 4 బెజవాడ అసిస్టెంటు రిజిస్ట్రారు శెక్షను: దానియధికారము క్రింద గంజాము, విశాఖపట్టణము, గోదావరి, కృష్ణ, గుంటూరు, నెల్లూరు, బళ్లారి, అనంతపురము, కర్నూలు జిల్లాలు కలవు. బెజవాడ సెక్షను క్రిందనే (కడప చిత్తూరు జిల్లాలు తప్ప తక్కిన) ఆంధ్రమండలములన్నియు కలవు. 1913-వ సంవత్సరము జూను మాసాంతమువఱకు మొదటి మూడు సెక్షనులనుండి నూతన సంఘములకొఱకు వచ్చిన దరఖాస్తుల సంఖ్య 550; అందులో రిజిస్టరు చేయఁబడిన సంఘముల సంఖ్య 95. నాల్గవ సెక్షను అనఁగా బెజవాడ సెక్షనునుండి వచ్చిన క్రొత్త దరఖాస్తుల సంఖ్య 227; అందులో రిజిస్టరు చేయఁబడిన సంఘముల సంఖ్య 11. ఆంధ్రదేశమునం దిదివఱకు పనిచేయుచున్న సంఘముల సంఖ్యయు నూతనముగా రిజిస్టరుచేయఁబడిన సంఘముల సంఖ్యయు రాజధానియందుఁ గల తక్కిన మండలములయందలి సంఖ్యలకంటె మిగుల స్వల్పము. ఆంధ్రదేశమం దిట్టి సంఘములు వృద్ధి పొందకుండుటకు కారణములు మూడు:—(1) అధికారులు శ్రద్ధచూపకుండుట (2) అరవ దేశమునం దీయుద్యమమును వృద్ధిపఱచుటకు గౌరవార్థము పనిచేయువారలు గలరు. అట్టివా రాంధ్రదేశమునం దొక్కరును లేరు. (3) అరవ పత్రికయగు స్వదేశమిత్రను సంఘములను వృద్ధిపఱచుటకు తోడ్పడినది; ఆంధ్రపత్రికలలో నొకటియైనను సంవత్సరమునకు పది వ్యాసములు ప్రకటించినది లేదు. 1914-వ సంవత్సరము జూలై మాసమునుండి బెజవాడ అసిస్టెంటు రిజిస్ట్రారుగారు అక్టోబరు మాసమువఱకు ఉత్తర సర్కారులలో 18 నూతన సంఘములను రిజిస్టరుచేసిరి. ఇంకను రిజిస్టరుచేయఁబడఁగలవు. ఇట్టి సంఘములు పల్లెటూరి చేతిపనులకును, వ్యవసాయమునకును ఎంతవఱ కుపయోగించునో యొకింత వ్రాసెదను. హిందూదేశమునందు పేదల యుపయోగము నిమిత్తమే యీ సంఘము లేర్పఱుపఁబడుచున్నవి. వరిపంట ముఖ్యముగాఁ గల జిల్లాలలో ఊడ్పులగు పర్యంతము అనఁగా జూలై ఆగస్టు మాసములవఱకు మిక్కిలి బీదలగు పంచములు మొదలైనవారికి కూలి దొరకుచుండును. ఊడ్పు లయినతరువాత పంటలు కోయువఱకు వీరికి కూలి దొరకుట దుర్లభము. ఇట్టి బీదలందఱు తమకు కూలి చిక్కని కాలములో నిత్యము కావలసిన యాహారపదార్థములను, ధాన్యము మొదలగువానిని సాహుకారులయొద్దకు వెళ్లి తెచ్చుకొను

చుందురు. వడ్డీ సంపాదించుటయే ప్రధానముగాఁ గల సాహుకారులు తామిప్పిచ్చు కాలమునం దాధాన్యము పుట్టి రు 60 ల కమ్ముచున్నను రు 65, 70 లు ధర వేసి నూటికి నెలకు రూపాయి చొప్పున వడ్డీతో నిచ్చునట్లు నోటు వ్రాయించుకొందురు. తరువాత ఆ పేదవాండ్రు కూలిపనులు చేసి సంపాదించుకొనిన ద్రవ్య మంతయు అప్పునకు సరిపోకపోవుటవలన తమ పెద్దలు సంపాదించిన స్థిరాస్తిని సయితము సాహుకార్లకు కొప్పగింపవలసివచ్చును. ఇట్టి బీదలను అప్పులపాలు కాకుండ చేయవలయునన్నచో, చేతిపనుల సంఘములు స్థాపించి వారికి జీవనాధారము కల్పింపవలెను. మన దేశమునందు మాలలు నూలు వస్త్రములను, మాదిగెలు పాదరక్షలు మొదలగు తోలుసామానులను మిక్కిలి యందముగా చేయుచుందురు. ఇట్టివారు చేయు వస్తువులకు తగిన వెలలను మన మియ్యకపోవుటచేతను చేయువారికి పెట్టుబడి పెట్టువారు లేకపోవుటచేతను పై వృత్తులు క్రమముగా క్షీణించుచున్నవి.

హిందూదేశమునందు నూటిలో ముప్పాతిక మందికి వ్యవసాయమే ప్రధానవృత్తిగా నున్నది. వనంబరు మాసము వచ్చినతోడనే జనుపవిత్తనములు కొనవలసియుండును. ఒక గ్రామమునందు 1,000 ఎకరముల భూమి యున్నచో, రు 1,000 ల విత్తనములు కొనవలసియుండును. ప్రత్యేకించి యొక్కొక్క మనుష్యుఁడు వెళ్లి తనకు కావలసిన విత్తనములు తెచ్చుకొనుటకంటె వ్యవసాయకులందఱు నొక సంఘము నేర్పఱచుకొని తమకు కావలసిన విత్తనముల నొక్కసారే తీసికొనినయెడల, విత్తనములు చవుకగా దొరకుటయే గాక మేలైన రకము కూడ లభ్యము కావచ్చును. వేయేల, ప్రతికార్యము నిట్టి సంఘములవలన నెఱవేర్చుకొనవచ్చును. సర్కారు సిస్తు సమయములో రయితుల పాలిటి కివి కల్పవృక్షములు. సాహుకారులు తమయొద్దనున్న ధనము నిట్టి సంఘములలో దాఁచుకొనినచో, వారు న్యాయస్థానములకు తఱచుగా పోవుట తగ్గును. మన దేశమందు కూలీలును, తదితరులగు బీదలును తాము సంపాదించుకొనిన చిన్న మొత్తములను వృథా వ్యయము చేసి కల్లు సారాయి త్రాగుచుందురు. అట్టివారందఱిని తాము సంపాదించుకొన్న చిన్న మొత్తముల నిట్టి సంఘములలో దాఁచుకొనునట్లు చేసి వారి కలవాటుగా నున్న త్రాగుఁబోతుతనమును మాన్పింపవచ్చును.

నూతనముగా సంఘములు స్థాపింపఁబోయి నప్పుడు కొన్ని చిక్కులు కలుగుచున్నవి. అవి యెవ్వి యనిన:—(1) మితి లేని యుత్తరవాదిత్వము (2) ఆస్తిపట్టి (3) సాహుకార్ల సలహాలు. గ్రామసంఘము లన్నియు పరిమితి లేని పూఁచీసంఘములుగా నేర్పఱుపఁబడుచున్నవి. పరిమితి లేని పూఁచీ యనఁగా ఇట్టి సంఘము చేయు యావత్తు ఋణములకును సంఘములో చేరినవా రందఱును జవాబుదారి వహించుట. ఇట్టి పూఁచీమీఁద పనిచేయుచున్న సంఘము లేవియు నష్టము పొందియుండలేదు. ఇట్టి పూఁచీ యుండినఁగాని నైకమత్య మేర్పడఁజాలదు. మర్యాద గలవారిని సంఘములో చేర్చుకొనుచుండుటవలన నష్ట మేమియు రా దనియే దృఢముగా చెప్పవచ్చును. సంఘము ప్రారంభించుటకు పూర్వము సంఘములో చేరఁదలఁచు కొన్నవారియొక్క స్థిరచరాస్తుల వివరము వ్రాయవలసియుండును. ఇట్టి పట్టి తయారుచేయునప్పుడు దొరతనమువారు తమ యాస్తి నెక్కడ తాకట్టు పెట్టు కొనుచున్నా రనియు సంఘము వడ్డీ సాహుకారుల వడ్డీ యొకటియే యనియు సాహుకార్లు సలహా నిచ్చుచుందురు. ఆస్తిపట్టిక వ్రాయఁబడిన యుద్దేశ మేమనఁగ, సంఘము మెంబర్ల యాస్తి సంగతిని లెక్కచూచు కొన్న తరువాత మొత్తము మాస్తిలో 8-వ వంతు సంఘమునకు ఋణ మియ్యవచ్చునని నిశ్చయించుకొనుటయే గాని ఆస్తిని తాకట్టుపెట్టుకొనుట గాదు. దొరతనమువారికి సంఘమువారి యాస్తితో పని లేదు. దొరతనమువారి సహాయమువల్లనే మనదేశమున సంఘములు వృద్ధి నొందుచున్నవి. చెన్నరాజధానియం దిట్టి సంఘముల పరిపాలన నిమిత్తము దొరతనమువారు తమయుద్యోగస్థులకు సంవత్సరమునకు లక్ష రూపాయిలు జీతములుగా నిచ్చి వారిచే పని చేయించుచున్నారు గాని యొక్క దమ్మిడియైనను సంఘములనుండి పుచ్చుకొనుట లేదు. సాహుకారు వడ్డీయు సంఘమువడ్డీయు నెప్పటికి నొకటి కాఁజాలదు.

కనుక, ఆంధ్రులారా! మనదేశమందుఁ గల ప్రతి గ్రామమునకు నొక సంఘమును ప్రతి మండలమునకు గ్రామ సంఘములకు ఋణము లిచ్చుటకై యొక్కొక్క డిష్ట్రిక్టు బ్యాంకును స్థాపించి దేశమును బాగుపఱచెదరని నమ్ముచున్నాను.

యుద్ధము—హైంసవులు

బలభద్రుని కోటయ్యగారు

సత్త్వరజస్తమోగుణములలో నొక్కొక్కటొక్కొక్క కాలమున ప్రకాశించును. కేవలము సత్త్వగుణ ప్రధానముగాఁ గలది కృతయుగము. ఆ కాలమునందలి ప్రజలు మిగుల సాత్త్వికులు. వారు భుజించునది సాత్త్వికాహారము. అప్పటి వాతావరణస్థితి కూడ భేదమే. గడువు దప్పక నెలకు మూఁడు వర్షములు కురియుచుండుటవలన సస్యములు బాగుగా ఫలించి మనుజులకును మృగములకును సుఖదాయకముగా నుండెడిది. మృగములు కూడ కృతయుగమున సాత్త్వికవృత్తితో నుండుట కిదియే కారణము. ఆ కాలమునందలి మనుజులకు శోకము, కోపము, భయము, ద్వేషము, మోసము మున్నగువానితో పని లేదు. కావున, ఆ ప్రజలను పాలించుటకు ప్రభు వవశ్యము లేదు. ఆ కాలమునందలి ప్రజలు సేవించుటయు నెఱుఁగరు. ఆ పని వారి కవశ్యము లేదు. ఆవశ్యకమును అలవాటును లేని కార్యములు నీచకార్యములుగా నెంచఁబడుట సుప్రసిద్ధము. దేశకాలస్థితులు క్రమముగా మార్పులు చెందుటవలన రజోగుణము ప్రకాశింపఁజొచ్చెను. రజోగుణప్రధానమువలన పరాక్రమము కొందఱియందును సాత్త్వికము కొందఱియందును ప్రకాశించుచుండెను. అది త్రేతాయుగము. ఆ కాలమున కోపము, భయము మున్నగునవి ప్రకాశించుచుండెను. అప్పటికిని ప్రభువులు లేరు. చాలవఱకు సత్యమే ప్రకాశించుటచే ప్రజలు సమాజములను స్థాపించి తమతమ లోపములను సైరించుటకును, శిక్షించుటకును, జ్ఞానోపదేశము చేయుటకును నాయకుల నేర్పఱచిరి. వారి కాచార్యు లనియు గురువు లనియు పేరు. ఆచార్యులు కూడ నక్రమపద్ధతుల నవలంబించినప్పుడు వారిని తీసివేసి మఱియొకరి నేర్పఱచుటకు సాంఘికుల కధికారము గలదు. ప్రస్తుత మీ పద్ధతిని అమెరికా మున్నగుచోట్ల పరిపాలన జరగుచున్నది. రానురాను ప్రజలయందు సత్త్వగుణము చాలవఱకు తగ్గి రజోగుణ మధికమై యుండుటచే తమోగుణము ప్రకాశింపఁజొచ్చెను. కోపము, ద్వేషము, భయము మున్నగునవి అప్పటికి ప్రధానగుణము లయ్యెను. అది ద్వాపరయుగము. రజోగుణ మధికమై ప్రతివాఁడును రెండవవానిని జయింపఁజూచుటవలనను, క్షాత్రము తమోగుణమిశ్రమమై యుండుటవలనను, నాయకులు రజోగుణప్రధాను లగుటవలనను ప్రజలను పాలించుటకు ప్రభువు లగత్య మయ్యెను. సాధువులను రక్షించుట, క్రూరులను శిక్షించుట వీరి పని. తరువాత క్రమముగా సత్త్వగుణము నామమాత్రావశిష్టమై, రజోగుణ మల్పమై, తమోగుణ మధికమైనది. ఇది కలియుగము. ఈకాలమున ద్వేషము, మోసము ప్రధానము. కలియుగమున సత్త్వగుణ ప్రధానులును, నీతిపరులును, సత్యవంతులును జీవయాత్ర ననాయాసముగఁ గడపఁజాలరు. వీరిని పోషించు ప్రభువులు లేరు. నాయకులు, గురువులు మున్నగువారు ధనాకర్షణయే ప్రధానముగా నెంచి సాంఘికనీతిని కాపాడుట తమ విధాయక మను మాటను మఱచియుండుట వలన, ప్రజాపక్షమున నుండవలసిన యధికారము లన్నియు ప్రభుపక్షమున చేరినవి. సమస్తమగు నేరములు ప్రభువులచేతనే పాలింపఁబడుచున్నవి.

కలియుగమున సమస్తకార్యములు ధనముచేతనే నడపఁబడుచుండుటవలన ప్రభువులకును ప్రజలకును ధనాకర్షణము ప్రధానమైనది. ప్రపంచ మీషణత్రయముచే చుట్టఁబడియున్నది. దారేషణ పక్షులయందును, పుత్రేషణ మృగములయందును, ధనేషణ మనుజులయందును గలదు. సమస్తధర్మములు ధనము ననుసరించి నడచుచుండును. యుద్ధములు కూడ ధనాకర్షణకొఱకుఁ దక్క వేఱొండు ధర్మరక్షణకొఱకుఁ గాదు.

ఇది యుగధర్మము. ఏ యుగమున నా యుగధర్మము నడువవలెను గదా? ధర్మ మనేకవిధములుగా నుండును. అది దేశకాలస్థితుల ననుసరించి మాఱుచుండును. ఒకరి ధనగౌరవములను గాని ప్రాణమును గాని వేఱొకఁడు హరించుటవలన దండనీతి యుగ్రరూపము దాల్చి న్యాయస్థానమున నిలువఁజాలనప్పుడు రణరంగమున కేగును. ఒక్కప్రాణి హరింపఁబడుట దుర్భరమైనప్పుడు రణరంగమున ననేకులు మృతి నొందుట సంతోషమగునా? అట్లయినచో, యుద్ధము చేయవచ్చునా? గయుని మూలమున కృష్ణార్జునులకు యుద్ధము సంభవించెను. ఐరోపామహాసంగ్రామము దాదాపీ విధముగనే ప్రారంభమయ్యెను. ప్రజలకు రణోత్సాహ మేల కలుగవలయును? భూభారమును తగ్గించుటకై యుద్ధమును కల్పించితి నని కృష్ణభగవానుఁడు నుడివియున్నాఁడు. యుద్ధమువలనఁ జేయునది శత్రుసంహారమా? పాపసంహారమా? శత్రువులు పాపులగుదురా? — అనువానిని విచారింపవలెను. పాపులే లోకమునకు శత్రువులు. ధనగౌరవములను హరించుట, సత్కార్యములను పవిత్రస్థానములను నాశనము చేయుట, స్త్రీలను చెఱపెట్టుట మున్నగునవి పాపకార్యములుగా నెన్నఁబడును. ఇట్టి కార్యములను చేయువారు తమోగుణప్రధాను లనియు, పాపు లనియు, లోకమునకు శత్రువు లనియు చెప్పఁబడుదురు. వీరిని సంహరించుట లోకహితార్థము గాని వేఱు గాదు. ఆ పనికి రజోగుణము తన సహజధర్మములతో మూర్తీభవించి రణనీతిని చేకొనును గావున సమర మొనరించుట సమంజసమే.

ప్రస్తుత యైరోపాఖండమున ప్రతిమనుజునకును సమరోత్సాహము కలదు. అది యితరఖండములలో లేదు. అవశ్యమును లేదు. జ్ఞానము గలవానికే భయముండును. భయము గలవాఁడే పరాక్రమవంతుఁడుగా నుండుటకు ప్రయత్నించును. పసిబిడ్డలకు భయముతో పని లేదు. ప్రస్తుత మాంగ్లప్రభుత్వము హైందవులను పసిబిడ్డలవలె గారవించుచున్నది. ఆంగ్లేయుల పాదస్పర్శ కలిగినది మొదలు నేఁటివఱకును భారతమాత కష్టము లను మాట మఱచినది. దయగల బ్రిటీష్ ప్రభుత్వమువలన భారతీయులు చిరకాలమునుండి శాంతిభంగము లేక సుఖించుచు తమ[illegible] పఱచుకొనుచున్నారు. కాని వీరి కష్టము [illegible] మని [illegible]చుచున్నది. [illegible] ప్రభుత్వము [illegible] చున్నను ఆత్మ[illegible] ప్రతిమనుజు[illegible] వంతుఁడై యుండవలయును. [illegible] తుంటరి కృత్యములు [illegible] గదా? [illegible] రాసురై [illegible] తమకు కలిగిన [illegible] వారిని వేఁటటకు [illegible] పోవఁబోచ్చిరి. అట్టివారిని ప్రభుత్వము [illegible] గలదు? ఆపదలు సంభవించినప్పుడు [illegible]రించుకొనుట కుపాయమును గ్రహింపఁ [illegible] సాత్వికవృత్తి గల భారతీయులయెడ [illegible] ప్రముఖత నిచ్చి ప్రతిమనుజునకు [illegible] వలె ననుట [illegible] ధర్మవిరోధముగా [illegible] గాని, దేశకాలస్థితుల ననుసరించి [illegible].

ధర్మ [illegible] [illegible] సమరము [illegible] ద్వేషము సంహరించుట గావున బుద్ధిచాతుర్యముతోఁ దనేకప్రయోగములు చేయఁబడుచున్నవి. ప్రస్తుతము జర్మనులు ఆగ్నేయాస్త్రములు, విషప్రయోగములు, శస్త్రములు మున్నగువానిని ప్రయోగించుచున్నారు. భూమిమీఁదను జలముమీఁదను ఆకసముమీఁదను యుద్ధము చేయుచున్నారు. పావురములచే యుద్ధవార్తల నంపుట, ఫోటోగ్రాఫులను దీయుంచుట మున్నగు కార్యములను చేయుచున్నారు. ఇవి లోకోత్తర మగు కార్యములు. ఇట్టి కార్యములవలననే మనుజు లద్భుతశక్తివంతు లనియు, నీశ్వరాంశసంభూతు లనియు చెప్పఁబడుదురు. కాని వీరి శక్తు లద్వితీయములు గావు. పూర్వకాలపు హిందూశిల్పముల నొక్కసారి స్మరింపుఁడు! మయుఁడు మేఘవాహనారూఢుఁడు. అనఁగా నంతరిక్షమునఁ బోవువాఁడు. గంధర్వులకు తెక్కలుండు ననుటవలన మన పూర్వులు మనుష్యున

K. BRAHMAYYA LINGAM AYYAVARLU (Masulipatam)

కాశీనాథుని బ్రహ్మయ్యలింగం అయ్యవార్లంగారు

B. PADMARAZU GARU

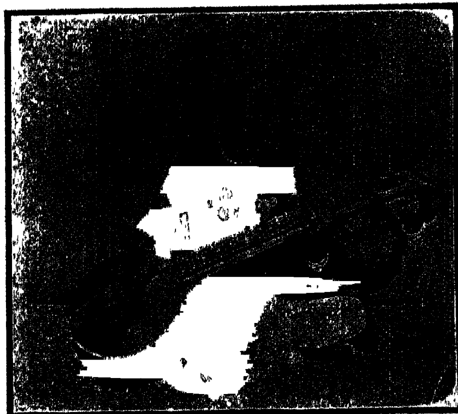
శ్రీ బసవా పద్మరాజుగారు (ముక్కొల్లు, గోదావరి)

Mr. K. VENKANNA

శ్రీమాన్ కుప్పిలి వెంకన్నగారు. వీణాపండితులు (విశాఖపట్టణము)

Mr. V. SESHANNA

వీణ శేషన్నగారు. వీణాపండితులు (మైసూరు)

Mr. VALLURI JAGANNATHA RAO

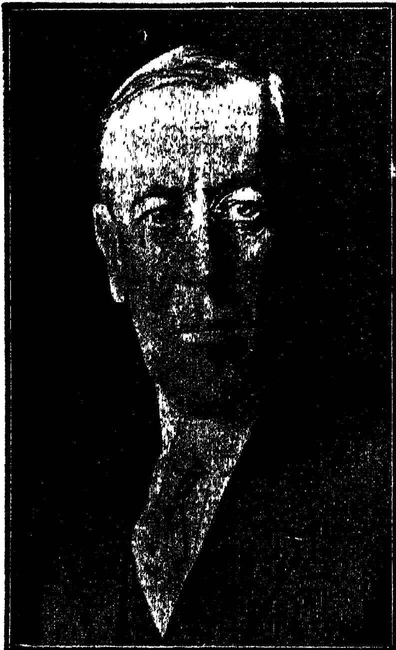
వల్లూరి జగన్నాథరావు గారు.

Mr. A. SRIRAMA SASTRI

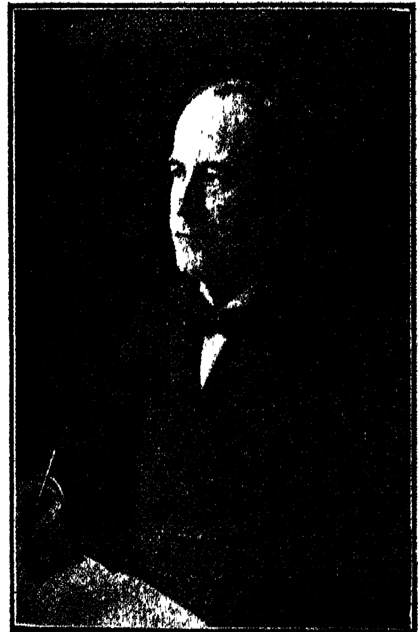
బ్రహ్మశ్రీ అఖండం శ్రీరామశాస్త్రిగారు
(తేలంగి, కృష్ణాజిల్లా)

PRESIDENT WOODROW WILSON

అమెరికా ప్రెసిడెంటు వుడ్రో విల్సన్ గారు

Mr. W. J. BRYAN

అమెరికా విదేశాంగమంత్రిగానున్న బ్రయన్ దొరగారు

కొక్క విమానము చొప్పున తయారుచేసి యిచ్చి రని తెలియుచున్నది. మయునిచే పాండవుల కొసఁగఁబడిన సభను స్మరించినచో ప్రస్తుతము జర్మనులు చేయు మోసకృత్యము లద్వితీయములు గా వని తేటపడును. విమానాధికరణము ఆగమశాస్త్రము మున్నగు శాస్త్రముల యొక్క ప్రజ్ఞను చిరకాలమునుండి మఱచియున్న ప్రపంచమున జర్మన్ కైసరునకుఁ దగు జపలిన్ మయుని యొక్క యపరావతార మని చెప్పవచ్చును. భీముని పుత్రుఁ డగు ఘటోత్కచుఁ డంతరిక్షమునుండి యుద్ధము చేసియున్నాఁడు. పూర్వకాలమున వేదముల నపహరించి సముద్రమధ్యమున దాఁగియున్న సోమకాసురుని వధించుటకై శ్రీకృష్ణుఁడు మత్స్యావతారము నెత్తి సముద్రములో యుద్ధము చేసియున్నాఁడు. ప్రస్తుతయుద్ధ మిట్టి సామర్థ్యములతోనే జరుగుచున్నది. ఇట్టి మహత్తర మగు ప్రజ్ఞలు కృతయుగమునం దుండెడి వనియు, కలియుగమునందలి చివర పాదమున కృతయుగ ధర్మము నడచు ననియు కాలజ్ఞానము చెప్పుచున్నది.

కృషి చేయుట విధ్యుక్తధర్మము. జయాపజయము లీశ్వరాధీనములు. విరాట్పురుషుని కర్ణమలమునందు పుట్టిన రాక్షసునకును నాభికమలమునందు పుట్టిన బ్రహ్మకును అఱువది వేల సంవత్సరములు యుద్ధము జరగెను. రామరావణయుద్ధమును చిరకాలము జరగెను. భారతయుద్ధము పదునెనిమి దక్షౌహిణుల బలము మడియఁగా పదునెనిమిది దినములలో ముగిసినది. పరాక్రమమునం దద్వితీయు లగు భారతీయులు నిర్వీర్యులై తుదకు భారతమాత నష్టకష్టములనుండి కడతేర్చిన బ్రిటిష్ దొరతనమువారి కీ యుద్ధసందర్భమున తోడ్పడ నైనఁ జాలకుండుట శోచనీయము. భారతీయుల భక్తి ప్రపంచమునం దద్వితీయము. వీరికి దైవభక్తి మెండు. వీరి రక్తనాడులయందు భక్తితో పాటు పౌరుషమును జీర్ణించియున్నది. కాని పరాక్రమమునందు విముఖులై యున్నారు. ఆయుధశాసన మనెడి చట్టముక్రింద నణఁగి పడియున్నారు. రాజశాసన మెట్టి దైనను చర్చించుటకుఁ గాని తిరస్కరించుటకుఁ గాని పూనుకొనక దాని నీశ్వరాజ్ఞగా నెంచి శిరసా వహింతురు. వీరు కత్తిని గాని కఱ్ఱను గాని తుపాకిని గాని యుపయోగింపఁజాలకుండుటచే ప్రస్తుతపు ఐరోపామహాసంగ్రామమున నాంగ్ల ప్రభుత్వమువారికి బాగుగా తోడ్పడఁ జాలనందులకు మిగుల విచారించుచున్నారు. ఇకనైన దొరతనమువా రాయుధశాసనమును తొలఁగింపకున్న, భారతీయుల రాజభక్తివలన తాము పొందవలసిన ఫలమును ప్రభుత్వమువారు పొందఁజాలరని నిస్సంశయముగఁ జెప్పవచ్చును,

సీ. దుష్టులౌవారిని దునుమాడి శిష్టులఁ గారుణ్యమునఁ బ్రోచు కలితయశుఁడు
తనవారు పెరవార లనెడు భేదము లేక సమదృష్టితోఁ జూచు సన్నుతుండు
న్యాయైకదృష్టితో నన్ని దేశంబులఁ బాలించునట్టి భూపాలవరుఁడు
ఒరులతోడుతఁ బగ నొల్ల కెవ్వేళల సాధుత్వమున నుండు సజ్జనుండు

అట్టి శ్రీజార్జి ప్రభున కిప్పట్టునందు
వచ్చె జర్మనరాజుతో వైర మిపుడు
గాన సర్వేశ్వరుండును గరుణతోడ
విజయ మిడుఁగాత శ్రీజార్జివిభున కెపుడు

కర్ణాటక సంగీత విద్యాభివృద్ధి

మవ్వాటి జగన్నాథశర్మగారు

సర్వ జగన్మోహనమైన ప్రధానవిద్యలలో సంగీతమే యుత్తమ విద్య. అందును శ్రోత్రపేయమై కడు సొంపు నైన మన తెలుంగుబాసతో పయ్యనంది యాంధ్రదేశమం దెల్లెడలను విశేషించి కర్ణాటకద్రావిడాదిదేశములందుఁ గూడ బగు వ్యాప్తి నంది వీనులకు విందుఁ గొల్పు నుత్కృష్టమగు మన కర్ణాటకసంగీతసరణి జగన్మోహనమాత్రమైనదియే కాదు. ఇందలి గుణధర్మము లన్నియు 'నాదం బ్రహ్మ'యను ప్రాఁజదువునకే యుదాహరణములు. వేయేల? ప్రయాసరహితముగా మోక్షమార్గము నొందఁగోరు ప్రతిమనుజుఁడును గుణసంపత్తి విడువక మన సంగీతమే యభ్యసించితీరవలెను. "వీణావాదనతత్త్వజ్ఞః శ్రుతిజాతివిశారదః। తాలజ్ఞ శ్చాప్రయాసేన మోక్షమార్గంచ గచ్ఛతి." అనువాక్యరత్నమును హృదయస్థితముగాఁ జేసికొనవలెను. "దేవస్య మానవో గానం వాద్యం నృత్య మతీంద్రియః। కుర్యా ద్విష్ణోః ప్రసాదార్థ మితి శాస్త్రప్రకీర్తితః." అనువచనమును నమ్మితీరవలెను.

నాదబిందుసమన్వితమగుట నిట్టి సంగీతవిద్యను ప్రాజ్ఞులు మోక్షవిద్యగాఁ బరిగణించుచుండఁగా, మఱికొందఱు ఆముష్మికావాప్తి నెనయఁగోరువారు సంగీతము వినుట తమ మార్గమునకు భంగకర మని వ్రాయుచుఁ దమ ధర్మవైదుష్యమును వెల్లడించుకొనుచున్నారు. కాని యీ వ్రాఁతయు మన వాదమునకు బలమే! ఆముష్మికావాప్తికై యహరహముం బ్రవర్తించు జ్ఞానధనుల నేని ఆశ్రమస్థితుల నేని మైమఱపింపఁగలంతటి సమ్మోహనశక్తి యీ విద్యకుఁ గలదు గనుకనే వారట్లు వక్కాణించియున్నారు. ధర్మవిదు లింతియ కాదు, ఇంద్రియములను గూర్చి యేమి చెప్పిరో చూడుఁడు! "మాత్రా స్వస్రా దుహిత్రా వా నవివిక్తాసనో భవేత్। బలవా నింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి" ఇంద్రియగ్రామములు జ్ఞానవృత్తిని గొల్లఁగొట్టి గ్రామ్యసౌఖ్యాపేక్షు లగుం గావున తల్లి చెంగట నేని ఒంటిగాఁ బ్రాజ్ఞుఁడు కూర్చుండుట తగదు. వీరి యర్థ మేమి? తల్లి కూఁతురు ఇట్టివారి చెంగట నెవఁడేని కూర్చుండుట మోస మనియా? కాదు. ఇంద్రియస్వాభావికదుర్గుణసంఘర్షణ మంత బలవత్తరమైన దని మనము గుర్తించుటకుఁ గదా వారట్లు వ్రాసిరి. దుర్గుణసంఘర్షణ మంతటిది గనుక మనకు శరీరత్యాగ మర్హకృత్యమా? గుణసంపాదనమా? అట్లే గుణదోషము లెందెందైనఁ గలవు. దోషము వర్జ్యము. గుణము గ్రాహ్యము. ఇందుకొఱకే యజ్ఞులు తత్జ్ఞులు ప్రపంచమున నెల్లపుడును నెల్లకడల నేర్పడియుండిరి. కాఁబట్టి సంగీతముయొక్క స్వాభావికగుణోత్కర్షము సమ్మోహనశక్తి యగుట నిశ్చయమే యైనను, దానిబట్టి ప్రాకృతికసౌఖ్యవాంఛలం దవులక గుణధర్మమే గ్రహించి, విజ్ఞానవృత్తిచే అరిషడ్వర్గాదులను జయించి నిజ మీశ్వరాయత్తమైన యాత్మకు బ్రహ్మానందస్థితిం జేకూర్చియు శాశ్వతసౌఖ్యావాప్తిం గనుట యొప్పు. ఈయర్థము నెఱుఁగనివారి కనర్థములు వాటిల్లును. అట్లు మఱువకుందురయే ప్రాజ్ఞు లగువారి ధర్మము కదా!

సాక్షియు:

౧. అగ్నిహోత్రం యథా ... గానం కార్యం విశేషతః
వేదోక్తత్వా త్స్మృతిప్రోక్తా కర్తవ్యత్వా న్మనీషిభిః.

౨. సంగీతం వైదికం ... బోధనం బ్రహ్మ...
కృతే ... తథా ... ప్రాప్నువంతి ...

3. స్వాశ్రయా మోహినీ ... సంప్రదాయశ్చ ...
బ్రహ్మాగ్నిష్ఠుమహేశాద్యాః సంగీతోద్ధారకాః స్మృతాః.

౪. ఐహికాముష్మికం ... దేవర్షి ...
... నిరతో భవేత్.

౫. అతీతానాగతజ్ఞానీ బ్రహ్మ... గతకల్మషః
... మునిశ్రేష్ఠః సంగీతే నిరతో భవేత్.

౬. సంగీత నిరతో నిత్యం ...
... నిరతో భవేత్.

౭. దోలాయాం ... బాలో ...
... హర్షోత్కర్షం ప్రపద్యతే.

౮. మృగస్యాపి ...
లుబ్ధకానపి సంగీతం శ్రుత్వా ప్రాణం ప్రయచ్ఛతి.

మహాత్ములచే గణింపఁబడిన యీ సంగీతశ్లోకాష్టకము నెల్లపుడును బఠింత్రుగాక!

ఇట్టి యీ సంగీతవిద్య మన దేశమందు అనఁగా కర్ణాటకీయపద్ధతికి నిలయమైన యాంధ్రదేశమునందు బొత్తిగా క్షీణదశకు వచ్చియుండె ననుట నిశ్చయము. దీని భావివృద్ధికి హేతుభూతమైన కార్యక్రమము నిర్ణయింపఁగల గని కొన్ని సంగతు లిప్పుడు ముచ్చటించుచున్నాఁడను.

భారతీయగానముకంటె చాల నవీన మనఁదగిన యాంగ్లేయగానము కూడ బహురీతుల నాగరికత నెనసి పెక్కు విషయములలో నభివృద్ధి నొందుచుండఁగా, మన భారతీయగాన మేల యభివృద్ధి నెనయకున్నదో యూహింపఁ బ్రార్థితులు. ఈ తరుణమున నాంగ్లేయగానముం గూర్చి కొన్ని సంగతులు మన వ్యాసమున కలంకారభూతముగా ముచ్చటించుకొందము.

i ఆంగ్లేయగాన మను పేరున మనము భావించుకొనుచున్న పాశ్చాత్యుల సంగీతము ఇటలీ, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ, ఇంగ్లండు, రష్యా,

ఆస్ట్రియా, స్పెయిను మున్నగు దేశములలో పెక్కు తరగతులు గా విస్తరిల్లుచున్నది.

ii వారి సరళి గయిడో డారెజ్జోయను పండితునిచే పదునొకొండవ శతాబ్దమున నేర్పఱుపఁబడెను. వారి సప్తస్వరాళి అట్ (డూ)రీ, మీ, ఫా, సాల్, లా, సీ అనునవి. వారికిని ప్రకృతి వికృతి శ్రుతి నియమాదులు కలవు. సి, సిస్, డి, డిస్, యి, యఫ్ మున్నగు నవి యిపు యనియే మనము గ్రహింపఁగలము.

iii వారికిని తంత్రీసమన్వితములు, లోహదారు నిర్మితములగు పెక్కు వాద్యవిశేషములు కలవు.

iv మనవలెనే వారికిని సంగీతశాస్త్రపరిభాషగా నియమింపఁబడిన పదవిశేషములు వేనవేలు కలవు.

v మఱియు వారి విద్యాంసు లాదరింపఁబడుటకు పెక్కు మార్గము లున్నవి. అందు మహామందిరము లగ్రగణ్యములు. ఇఁక నొక విశేషము. ఆక్సుఫర్డు, కేంబ్రిడ్జి, డబ్లిన్, రాయల్ యూనివర్సిటి ఆఫ్ యిర్లండ్, డర్హామ్, లండన్, విక్టోరియా, మాంచెస్టర్, సెంటాండ్రూస్, యిడింబర్గ్, వేల్సు మున్నగు సంజ్ఞల నలరారుచున్న విద్యాలయములు సంగీతవిద్వాన్, గాయకాచార్య, గాయక సార్వభౌమ బిరుదముల నొసంగు కార్యక్రమము నెఱవేర్చుచు సంగీత విద్యను మిగుల నాదరించుచున్నవి.

vi వారి సంగీతగ్రంథరాజము లొక్క యాంగ్లభాషలోనే యొక్క మన దేశమందే నేనెఱిఁగినంతవఱకును వేయి రూప్యములు వెచ్చించి కొనఁదగినంత బాహుళ్యము కలవై యున్నవి. ఇతర దేశస్థితి మనము నిర్ణయింపఁజాలము.

vii పేరెన్నికగన్న పాశ్చాత్య గాయకులలో సజీవులలో తమ సంగీతము గూర్చి యిప్పటికిని పాటుపడుచున్న ఘనులగు కొందఱి పేరులను మనము చెప్పఁగొందము. సర్వాల్టరు ప్యారట్, సెర్సీ సీబర్, జోసెఫ్ సీబ్రిడ్జి, జె. ఫ్రెడ్రిక్ బ్రిడ్జి, వాల్టర్ ప్యారోలు, చార్లెస్ డబ్ల్యు. పియర్స్, సీ. హార్ఫోర్డు లాయడ్, హెచ్. యే. ఆర్డింజి—వీ రందఱును పాశ్చాత్యసంగీతశాస్త్రవేత్తలే! పరీక్షాధికారులు కూడ నైయున్నారు.

viii ఇంకొక గొప్ప విశేషము. వారి సంగీతము వ్రాయుటకుఁ బ్రత్యేకము లిపివిధానము కూడ కలదు. ఇయ్యది మనలో లేక వారి యందుఁ గల గొప్ప సౌలభ్యవిశేషము కాదా!

ఎట్లయిన నేమి? మన సంగీతవిద్యావ్యాప్తికంటె వారి సంగీత విద్యావ్యాప్తి పెక్కు మడుంగులయిన నధికమై యున్న దని చెప్ప వచ్చును. ఇందులకుఁ గారణ మేమయియుండును? ఆంగ్లపాలక ప్రభువులకు మన సంగీతవిద్యపై నున్నంత ప్రాపకము స్థానికప్రభుకటాక్షదీప్తియు మన సంగీత విద్యపై పున కింకను ప్రసరింపకపోవుటయే మొదటి కారణముగా నెన్న వచ్చును. రెండవది అప్రయత్నరూపకముగా మూర్తిభవించి యున్న మనవారి నిగర్వకస్థితి చూడుఁడు! భారతీయగాన మిరు తెఱంగులలోను కర్ణాటకపద్ధతికంటె సన్యమైన హిందూస్థానీపద్ధతిం గూర్చి బొంబాయి రాజధానిలో నాంగ్లపాలకులును స్వదేశపాలకులును గూడ కొంత ధనము వెచ్చించి సంగీతపాఠశాలలను సంగీత కార్యాలయములను మఱికొందఱు నాట్యమందిరాదులను అభివృద్ధి చేయుచున్నారు. సంగీతమునకుఁ బ్రత్యేకము తరగతు లేర్పఱిచి పరీక్షాధికారులను నియమించి సంగీతమును బహువిధముల నాదరించు చున్నారు. మఱియు కీ. శే. సర్ శౌరీంద్రమోహనఠాకురు, కె. టి., సి. ఐ. యి., డి. మ్యూజిక్కు అనువారు ప్రాచీనసంగీతగ్రంథములను పెక్కిటిని సంస్కృతాదిభాషలలో పెక్కు దేశములనుండి వ్రాయించి సంగీతగ్రంథాగారము నొకదాని నేర్పఱచుకొని కొన్ని గ్రంథములను తాము రచించి సంగీతసంజ్ఞాపద్ధతిని వ్యాపింపఁజేసి బహువిధములఁ బాటుపడియున్నారు. పూనా గాయనసమాజమువారు సద్గ్రంథములను పెక్కిటిని సంస్కృతాంగ్లేయ మహారాష్ట్రి హిందీ గుజరాతీభాషలలోను, లాహోరు గాంధర్వమహావిద్యాలయమువారు హిందీభాషలోను వ్రాయించి ప్రకటించుచున్నారు. బొంబయినగరమున పండిత కృష్ణనారాయణ భట్టుండీగారు సీతారామసుకథనకర్ మున్నగు విద్యాధికులును ధనాధికులును చాల పాటుపడుచున్నారు.

మన కర్ణాటకమున కట్టి యౌన్నత్య మేది? పాటుపడి విద్య నాదరింపఁగల ఏ. యం. చిన్నసామి మొదలారి, యం. యే., గారు కీర్తిశేషు లయిరి. ఘనులయిన సుబ్బరామదీక్షితులవారు సంగీత సాంప్రదాయప్రదర్శినిని ప్రకటించిన యనతికాలమునకే పరమపదము నొందిరి. సింగరాచార్యసోదరులు మాత్రము కొన్ని గ్రంథములను వ్రాసి ప్రకటించి మించిరి. ఇతరులు కొందఱు అల్పగ్రంథములను కొన్నిటిని ప్రకటించియున్నను వాని ప్రయోజన మంతగాఁ గాన్పించు చుండలేదు. ఇఁక నొకరు సంగీతప్రకాశిక యను మాసపత్రికను ప్రకటింతు మని వ్రాసి యాసపఱచి నిష్ఫలమనోరథు లయిరి. మైసూరునందు విద్యాభిమాను లొకరు ఇంగ్లీషునందు కాంబోధిను రాగవిబోధాదిగ్రంథములను పత్రికారూపమునఁ బ్రకటించుచున్నట్లు విని ప్రయత్నింపఁగా, దానిని గాంచుపాటి యదృష్టమైన మాకు భగవంతుఁడు కటాక్షించినవాఁడు కాఁడు. దానిగతి యేమయినదో నిజస్థితి తెలియదు. కర్ణాటక సంగీతమునకు సంక్షిప్తలిపివిధాననియమక్రమాదు లొకవర్షమునకుఁ బూర్వమే యుపపాదింపఁబడి కొలఁదిగా నీప్రాంతముల వాడుకలోనికిఁ దీసికొనిరాఁబడినను దాని నాంధ్రలోకమునకై ప్రకటించు భాగ్య మింకను బరమాత్మ ప్రసాదింపకుండెను. ఎట్లయిన నేమి? అధికు లూరకుందురు. అల్పు లప్రయోజకు లనఁబడుదురు. మన సంగీతవిద్యాభివృద్ధిని గూర్చి మన కెట్లు సంతోషము సిద్ధించును? దేశీయసోదరులారా! మన కర్ణాటకసంగీతమెట్లభివృద్ధిలోనికి రాఁగల దని నమ్మెదము? అభిమానవంతు లగ్రకృత్యములు నిర్వర్తించి మేలు చేకూర్చుచున్నపుడు సమ్మోదము గాక! దిగ్విజయ మగుఁగాక!

హిందూదేశములో హోమపతి ప్రవేశము

డాక్టర్. కె.వి. సుబ్బారావుగారు, ఎం. బి. (హోమపతి)

వైద్యశాస్త్రమునకు సహాయములగు శరీర శల్యశాస్త్రములు హిందూదేశమందు పూర్వమునుండియు నుండినవియే. మహమ్మదీయులు హిందూదేశముపై దండెత్తినప్పు డనేక శాస్త్రములను నాశనము చేసిరి. ఈ రెండు శాస్త్రములును నశించిన గ్రంథములలోనివి. ఈ గ్రంథములే గాక హోమపతి యవలంబించెడి యౌషధపరిశీలనపద్ధతి గూడ మన దేశమునందు వాడుకలో నుండి నట్లు తోఁచుచున్నది. ఆయుర్వేదమును ప్రపంచమున కనుగ్రహించినది మహాదేవుఁ డని వాడుక. దేవతలు మృత్యువును జయించు కొఱకై యొక యౌషధమును కనిపెట్టదలంచి రనియు, అందులకుఁ గాను సముద్రమునందు సకల ఓషధీమూలికలను వైచి మథింపసాగి రనియు, అందు విష ముద్భవిల్లె ననియు, ఆవిషము లోకములను లోకాధిపతులను సమస్తదేవతలను నాశనము చేయుచుండఁగా అట్టి భయంకర విషమును మహాదేవుఁడు పానముచేసి కించిత్తు మార్పును లేక తన సహజతేజస్సుతోనే ప్రకాశించుచుండె ననియు పురాణములు చెప్పుచున్నవి—అనఁగా యూరపుఖండ వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు పరిశీలించుటకు సాహసింపఁజాలని భయంకరవిషములను మన పూర్వీయులు తాము తమ నిరోగశరీరములం దుపయోగించి వాని యౌషధశక్తిని గ్రహించిరని తెలుపుచున్నవి. హిందూవైద్యశాస్త్రమునం దౌషధము యూరపుఖండశాస్త్రముల నియమములకన్న సూక్ష్మముగా నిశ్చయింపబడుచున్నను గుణము మాత్ర మధికముగా చూపుచున్నది. యూరపుఖండశాస్త్రజ్ఞు లిండియాకు వచ్చి వైద్యశాస్త్రముయొక్క శస్త్రచికిత్సాభాగమునందు మాత్రము తమ సామర్థ్యమును చూపిరి గాని యౌషధమునందు వారి ప్రయత్నములు నిష్ప్రయోజన మాయెను. వారు బ్రిటీషు ప్రభుత్వమువారి సహాయముచేత దేశమంతట నౌషధశాలలు స్థాపించి కొంత మేలు చేయుచున్నారు గాని దేశస్థులను పూర్ణముగా తృప్తి పొందించుట లేదు. మనవారి ధ్యానము హోమపతి వైద్యమునందు చొరసాగెను. ఆ కాలమునం దిండియాలో హోమపతి వైద్యమును శాస్త్రోక్తముగా చదివినవారు లేకపోయినను సామాన్యజ్ఞానముచేత చేసెడి వైద్యమునందలి గుణము లత్యంతాశ్చర్యమును నమ్మకమును కలుగఁజేయఁజొచ్చెను. అయినను, వైద్యశాస్త్రపరీక్షలందు కృతార్థులై పేరువహించినవా రందఱును ఈ నవీనశాస్త్రమును చదువుటను అభ్యసించుటను క్రొత్త వింతగా తలంచెడివారు. ఇట్లుండఁగా, ఇండియాదేశమునకు హోమపతి శాస్త్రముయొక్క సుగుణవిశేషములు బోధపడు సమయము తటస్థించెను. మన దేశములో నొక ప్రభువునకు చాల జబ్బుచేసి ఆ ప్రభుస్థానములో నుండెడు వైద్యులందఱును ప్రభువుయొక్క జబ్బు నెమ్మదింప దని చెప్పి యాశ వదలిపెట్టిరి. జర్మనీదేశస్థుఁడును హోమపతిశాస్త్రావలంబియు నైన డాక్టర్ హానిగ్బర్గర్ అనునతఁడు వచ్చి రాజును స్వస్థపఱచెను. ఇదియె హిందూదేశములో హోమపతి యౌషధము వాడుక ప్రారంభము. పిమ్మట 1851_వ సంవత్సరములో డాక్టర్ టనేర్ అను ఫ్రెంచి వైద్యుఁడు కలకత్తాకు వచ్చి యచ్చట హోమపతి వైద్యము చేయఁజొచ్చెను. ఈయన హిందూదేశమునం దుండెడి యుద్యోగస్థులకు ప్రియుఁడుగా నుండెను; బంగాళాదేశపు గవర్నరు సహాయముచేత ఒక చిన్న హోమపతి వైద్యశాలను ఒక హోమపతి ధర్మపాఠశాలను స్థాపించెను. కలకత్తాలో ధనికుఁడును నుదారుఁడును నైన రాజేంద్రదత్తుగారు ప్రభుత్వమువారి వైద్యశాస్త్రమునందు తృప్తి లేక హోమపతి చదువుటకు ప్రారంభించెను. ఈ రాజేంద్రదత్తు శ్రద్ధతో చదివి డాక్టర్ టనేరునకు ప్రథమసహాయుఁ డాయెను. వీ రిద్దఱును కలసి కలకత్తాలో గవర్నమెంటు డాక్టరులు కుదుర్పఁజాలక వదలిపెట్టిన కష్టమైన జాడ్యములను నెమ్మదిచేసి కుదుర్పసాగిరి. ఈ విధముగా హోమపతి వైద్యశాస్త్రము మన యిండియాకు ప్రవేశమాయెను. రాజేంద్రదత్తుగారి యింటి సమీపములో డాక్టర్ మహేంద్రలాలు సర్కారుగారు కాపురముండెడివారు. ఈయన పాశ్చాత్య వైద్యశాస్త్రములందు పేరు వహించినవాఁడు—అనఁగా నిండియాగవర్నమెంటు విశ్వవిద్యాలయములో వాఁడుగ నుండు శాస్త్రమున నని యాగ్రహము. ఇట్టి ప్రఖ్యాతి గాంచిన డాక్టర్ మహేంద్రలాలు సర్కారు కుదుర్పలేక వదలిపెట్టిన కేసులను హోమపతి శాస్త్రము నవలంబించి రాజేంద్రదత్తుగారు కుదుర్చుట గాంచెను. డాక్టర్ మహేంద్రలాలు సర్కారుగారి మనస్సు హోమపతి శాస్త్రమునందు చొచ్చి యాసక్తమై దానిని చదువుటకు ప్రారంభించెను; 1867_వ సంవత్సరములో నదియు హోమపతియందు దృఢ నమ్మకమును వెల్లడించెను. ఈయన యిట్లు తన నమ్మకమును వెల్లడించినప్పుడు సహోద్యోగులగు నితర వైద్యశాస్త్రజ్ఞు లందఱును నీయన వైద్యవృత్తి [illegible] గింపసాగిరి. 1867_వ సంవత్సరమునందు డాక్టర్ బెరిగ్నిగారు ఫ్రాన్సుదేశమునుండి కలకత్తాకు వచ్చి హోమపతి వైద్యమును చేయసాగిరి. వీరు విశేషప్రఖ్యాతులని పేరు గాంచిరి; వీరు కలకత్తాలో నుండిన యల్పకాలములోనే రాజేంద్రదత్తు డాక్టర్ మహేంద్రలాలు సర్కారుగార్ల సహాయముతో హోమపతి శాస్త్రమును కలకత్తాలో చాలవఱకు వృద్ధికి తెచ్చిరి. వీరి వెనుక డాక్టర్ [illegible] బదురుగారు వీరి పనిని బలపఱచసాగిరి. హోమపతి యిండియాలో స్థిరపడినది ఈ బదురుగారి [illegible]. వీరు 1891 వ సంవత్సరమువఱకు నుండిరి. వీరికాలములో ననేక విద్యార్థులు హోమపతిశాస్త్రమును చదువుట కారంభించిరి. వీరిలో విశేషఖ్యాతి వహించినవారు పి. సి. ముజుందార్; సి. యస్. కాళి; బి.సి. మిత్రా; పి. యన్. చటర్జి; యం. యం. దత్తు; గిరీశచంద్రదత్తు. దత్తుగారు సంపన్నుల గృహములయందీ వైద్యమును ప్రవేశపెట్టసాగెను. ఈ కాలములో కలకత్తానుండి యిద్దఱు విద్యార్థులు న్యూయార్కు పట్టణమునం దుండెడి హోమపతి కళాశాలయందు చదువుటకు వెళ్లి పరీక్షలలో కృతార్థులై కలకత్తాలో వైద్యము చేయసాగిరి. వీరు యం. యం. బోసు; డి. యన్. రాయి యను వారు. ఈ డాక్టర్ యం. యం. బోసుగారు కలకత్తాలో 1883_వ సంవత్సరమునందు కలకత్తా హోమపతి పాఠశాలను స్థాపించిరి. 1892_వ సంవత్సరమునకు రెం డౌషధశాలలును ఒక ధర్మరోగిరక్షణశాలయును స్థాపింపఁబడినవి. సర్ రాజా సురేంద్ర మోహన్ టాగూర్ గారివలన వారి తల్లి జ్ఞాపకార్థము ఒక ధర్మౌషధ శాల స్థాపింపఁబడినది. ఆ కాలములో హిందూదేశమునందు హోమపతి ప్రవేశ మనఁగా బెంగాలు దేశమువఱకే యని తెలియవలయును; అనఁగా బెంగాలీదేశము తప్ప నితరభాగములలో ప్రవేశము గాలేదు. బెంగాలీ లితరదేశములకు వెళ్లి యీ శాస్త్రమును చదివి తమ దేశములో స్థాపించిరి. కొన్ని హోమపతి శాస్త్రగ్రంథములను బెంగాలీభాషలోనికి భాషాంతరీకరించిరి. ఇప్పు డీ శాస్త్ర మిండియాలో బెంగాలీదేశమునుండి యితరభాగములకు మెల్లగా వ్యాపించుచున్నది.

మానసగీతము

తల్లాప్రెగడ సూర్యనారాయణరావుగారు

కలనమును గదల్ప మేధావి కాన మూన్పఁ
బనులఁ గల్పింపఁ గప్రలకుఁ దనరుదాని
నరయ మానసమ్యో; మనసమ్యో నరయ నదియె;
ఆది యయ్యెను జగమున కంత కదియె.
దానిఁ బట్టి బయల్వెట్టఁ దలఁపు గలిగె;
బాహిరంబున కాంతరప్రకృతి కదియె
మూలకారణమై చెల్లు మూర్తి యయ్యె.
అఖిలమతములవారు తదాస్తికతను
నొప్పుదురు; దీనికిని గూడ నొకటి గల్గు
మూలప్రకృతి యటంచును జాల నరసి
పల్కు మతములు నున్నవి; పట్టి చూడ
నాదిభేదముల నటుంచి యందు నైన
సత్యముగ నొప్పికొనినట్టి మతము నరుదు
మూలమైనట్టి మనసును లీలలకును
బాత్రముగఁ జేసి వెలిఁ జూప బ్రహ్మ వశమె?
ఎవని గుట్టు బయల్వెట్ట నెవని కగును;
బలుకఁ బలికింప నూహ యుద్భవము సేయఁ
దానె కర్తయుఁ గారయితయును నగుచు
నెలయు మన సది, తన చిత్తవృత్తిపగిది.
బయలుపడినను లోలోనఁ బ్రబలియున్న
మెలఁగునదె కాని యొరుచేత మెలగునదియె?
చిద్విలాసంబుగను నామ జిహ్వనుండి
తన విలాసంబు నొకయింత గనుపఱుపఁగ
నాంతరప్రకృతుల తత్త్వ మరయఁగోరు
వార లగుదు గా దన నిచ్చపడియొ యేమొ
యిట్టి సంకల్ప మొదవించె నిచ్చ నొకటి;
కరము చంచల మగు దీని గతులఁ గనినఁ
జంచలత తామరాకున సలిలమునకు
ఘనతమం బని చాంచల్యగరిమ కెపుడు
నుపమగాఁగ గణించిరి నిపుణమతులు;
వారి పల్కులు మృషలు గావలయు దీని
గతులఁ జాంచల్యమును సరిగాఁ గనంగ;
నెంతలో బుద్ధి మారునో యెఱుఁగరాదు;
తలఁపు లిప్పుడు తనుఁగూర్చి నిలిపె మదిని;
పురికొలుపుచుండె నది వెలిఁబుచ్చు మనుచుఁ;
గాలవైలంబ్య మొకయింత గాక యుండ
వెడలఁబుచ్చఁగవలె మనోవేగమునను;
కల మల మనోగతిని బోవఁగలదె యెంత
వడిగ వ్రాసెడి లేఖకు వ్రాఁతకైన?
కలము కొలపాత్ర, జలధులు తలఁపు లెన్న;
నెంత వశమౌనొ దానికి నంతవట్టు
పాఠకవిమర్శనకుఁ దెచ్చి పాలుపఱుతు;
పాఠకమహాశయులు మీరు పట్టు విడక
మీ మనోనుభవంబులమీఁద దృష్టి
నిలిపి వినుఁడయ్య మాపల్కు నిజము తెలియుఁ;
గన మనోదృష్టి సమభావమునఁ జెలంగ
దేమి చిత్రమొ! తెలియరా దెవ్వరికిని;
ఇంద్రియంబుల నరికట్టి యిహసుఖముల
యాశ దిగఁద్రోసి యసువైన యయ్యమైన
మనసును జయింపలేరైరి మానదయ్యొ
విషయపర్యాకులత బ్రహ్మవేత్తలకును;
విషయము లనంగ నెయ్యవి వీని జన్మ
సీమ యెయ్యది? యనుచుఁ బ్రశ్నించువారె?
మనసు నడుగుద మది పుట్టి మనికిఁ గన్న
తావు తా నౌనొ వేఱొక్కతాన మగునొ?
ఉభయపక్షంబులందుఁ బ్రశ్నోత్తరముల
కన్నిటికి నన్నె కర్తగా నరయువారె?
మనస! యొక్కింతసేపు నా మాట వినుము

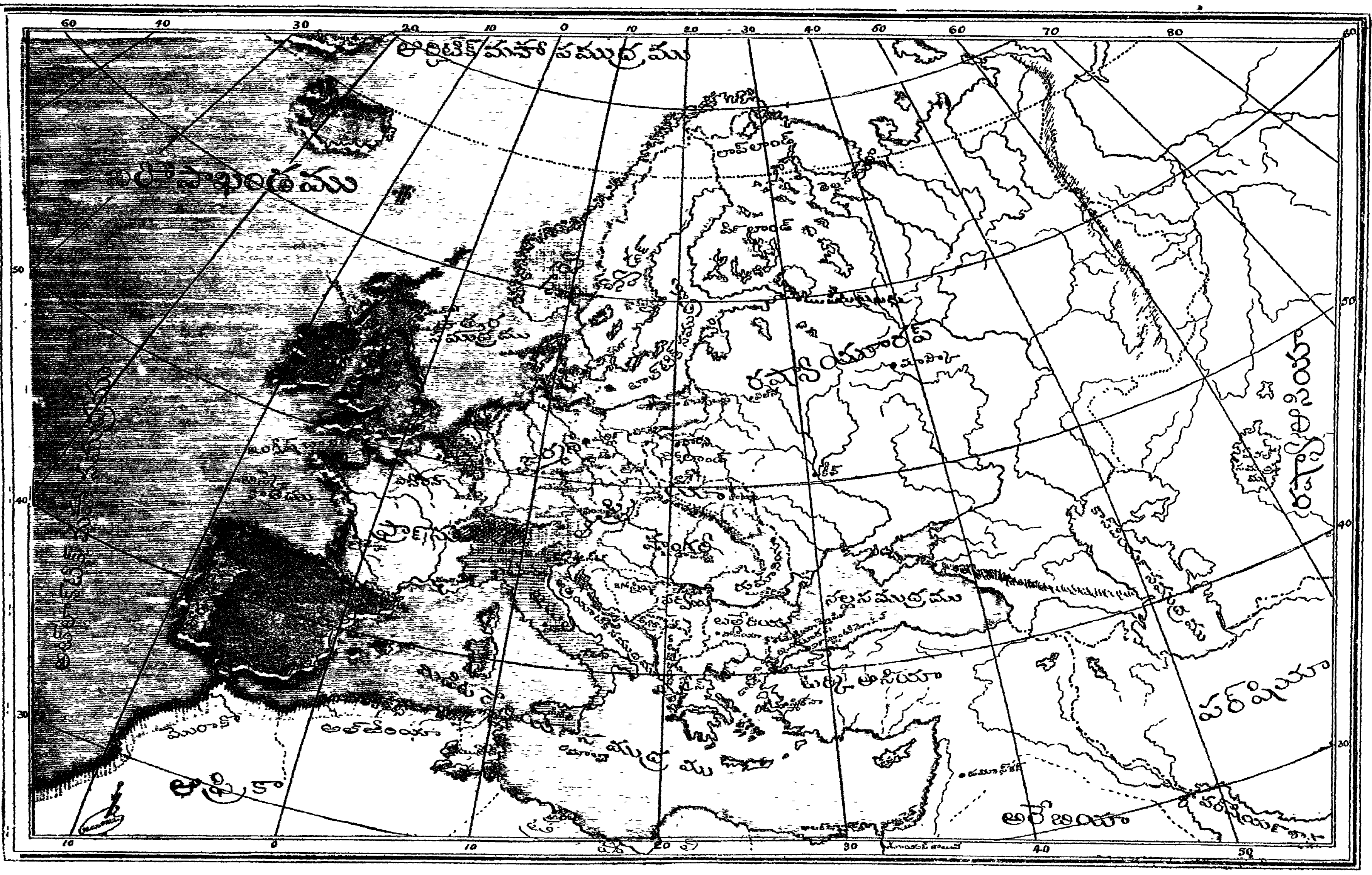
నీ రహస్యంబు లోకకొన్ని జారవిడుము ;
నిన్నుఁగూర్చిన గీత మానించునెడల
లోటు వచ్చిన నదియు నీ లోటు గాదె ?
మెటను ఛాయాపటముఁ దీయునెడ నొకింత
ప్రకృతిరూపంబు సెదరినఁ బనులవాని
నేర్పు కొఱమైన ఫలము గణింప నొకటె
పటము నైరూప్యమును బొంది పాడుపడుట,
నిన్నెఱుంగనివారు నిందింత్రు నిన్ను ;
నెఱుకఁ గలవార లంద్రు న న్నే మనినను ;
వారెఱుంగరే నేను నీ వశత నుంట ?
కాన లోపెల్ల నాదిగాఁ గాన రెవరు ;
కేవలస్వతంత్ర మటుంచి భావిఁ జూచి
యశురఖ్యాతి గనువారి యండ గనుము ;
అన్నియును గూడఁ జక్కనై యలరు నపుడు ;
భారతీదేవి సాయంబుఁ బడయరాదె ?
తోడఁ బనిసేయుచుండు నీ కూడ నుండి,
యవయవంబులు మనస ! నీ కఖిలవిషయ
సంచయంబును ; నీవెగా జన్మభూమి
యింద్రియంబుల కన్నింటి కెటులు గనినఁ;
దత్సహాయమున జగ మంతయు జయింతు ;
వెలుపలను గల్గు నఖిలంబుఁ దెలిసికొనుచుఁ
బట్టి లోపలి కీడ్చుచు బలిమినొ చను
వునవొ యొప్పగించెదులోనె పనులు సేయు
వానికిని గొన్ని యవియె గా బాహిరములు;
అంతరంగములోఁ గొన్ని యమరియుండి
చక్కఁజేసెదు పను లెల్ల జగతియందు ;
లోన వెలుపల నవి యేమి లోఁగొనినను
నెంత యవ్యగ్రముగ నవి యొసఁగుచున్న
నీకుఁ జిత్తంబు రానిదే నిలువ దెదియు;
నేది గనుచున్న వినుచున్న నెచట నీకుఁ
దలఁపు పుట్టెడునో యది తక్క నొకటి
బుద్ధి కెక్కదు; నీ భావమును గ్రహించి
యంతరంగానుచరులు; బాహ్యానుచరులు
నూడిగము సేయవలయు నీ కొప్పిదముగ
అందఱును నీకు వశవర్తులై మెలంగు
చుందురే గాని లోనుగా నొకరి కీవు;
సర్వతంత్రస్వతంత్రు లీజగతి నైనఁ
గలరె నీవంటివార లొక్కరుడు గాని ?
స్వేచ్ఛ నినుఁ జెప్పి మఱి యన్యుఁ జెప్పవలయు;
యతులు సామ్రాజ్యపట్టభద్రాయుతులును
గడు స్వతంత్రు లటంచుఁ బేర్వడిన వారు;
వారిపై నాధిపత్యంబు వఱలు నీకు;
నింతకంటెను స్వాతంత్ర్య మెటను గల్గు ?
పార్థివులు ప్రకృతిచే దృష్టిపడనివారు
వారిపైన నీ యధికారపక్షము గనుట,
వింత గాదనఁగ నొక విధము గాఁగ ;
నీదు పరివారమును గెల్చి నిను జయింప
నేకగతిమిగఁ బనిసేయ నెసఁగువారు
ఆదియె నియతిగఁ గలవారు యతు లనఁగ ;
శమదమాదులఁ బరివారసరణిఁ గాంచి
శాంతిసాధనములను దుర్దాంతు లగుచుఁ
బట్టి బాధించి నీ పరివారములను
ముట్టడింతురు నా రరికట్టి నిన్ను
నిను వధించి లోనిష్ఠ నన్యుని వధింప
వలెను శత్రుఁడు పైఁజేయి గలిగియున్న
నొదిగియుండుట సమయంబు పొదలుదనుక ;
పట్టియుంచిన కొమ్మ చేపట్టు సడల
రివ్వునను దొల్లిటికి నూరు రెట్లు వడిని
మింటి కెగసెడు క్రియ వారిమీఁద మరల
నీదు నధికారవిభవంబు నెఱపుచుండు.
అణువు నీ రూప మాకాశమంత యూశ
యాశలకు నెల్లఁ గూటస్థురాల వీవ
యఖిలయోజనలకు మూల మగుదు వీవ
పాపపుణ్యంబులకు నునికిపట్టు వీవ
మూడు లోకంబులును గాలములును గూడ
నెఱుఁగఁగలదాన వీవ ; నిన్నెఱుఁగనగునె ?
గతము దెలిపెడి తఱి నిన్ను స్మృతి యటంద్రు ;
మతి యటందురు భావిసంగతుల నున్న

బుద్ధి వోవు తాత్కాలికముగ మెలఁగ;
వంద లాముడలను దూరమందు నున్నఁ
గనని విధమట్లె వస్తులఁ గాంతు వీవ;
కాలజలనిధి నడుగంటి గ్రాలుచున్న
యర్థములఁ దెచ్చి యెదుటఁ బ్రత్యక్షముగను
నటులఁజేయుదు; వెదుటఁ గన్పడుచునున్న
వారిఁ గనకుండఁజేతువు; దూరభార
మనెడి మాటలు లేవు; దా పనుచు లేదు;
మిత్రుఁ డని లేదు; లేదు బల్ శత్రుఁ డనుచు
సర్వసమురాల నిను నమ్మి చనఁగరాదు
నీదు సాంగత్యమును నమ్మి నెగడువారి
మనసువచ్చిన రీతిని మనెడువారి
వర్తనము బోధపడునె యెవ్వరికి నైన?
ఒకని వృత్తంబు నొకరీతి నుండనీవు
మిత్రులను శత్రులుగఁ జేసి మెలపుచుందు
మిత్రులుగఁ జేతు తృణీకృత శాత్రవులను;
మంచిఁ జెడ్డగఁ జెడుగుల మంచివిగను
గనుఁగొనఁగఁజేతు భ్రమ యనుకొనకయుండఁ
దిరుగు లేనట్టి మందు దిచ్చి త్రిప్పుచుందు;
మందు తల కెక్కెనా, లవమాత్ర మైనఁ
దిరుఁగు మఱుఁగగు మఱుఁగగుఁ దిరుగు జగతి
సాధుసాంగత్యమునఁ ద్రోవఁ జనెడువారి
దారి దప్పించి మెలపంగఁ దప్పుత్రోవ
నరుగువారల నడుగంట నణఁగఁద్రొక్కి
బయటఁబడకుండఁజేయఁ జాల్పడుచునుందు
వ్యసనములలోఁ దగుల్కొనువారిఁ గనుఁడి.
దినదినంబును వృద్ధిగాఁ దనరుఁ గాని
తిరుగు గనరాదు; సుడిబడి తిరుగుచుంద్రు;
స్నేహ మను నిమునము నమ్మి చెలఁగలేరు
స్వైరభావంబువలన లాభమును లేదు
ప్రకృతి యగు నీకు దుష్ప్రథవర్తనంబు
సత్ప్రవర్తనకును నీకుఁ జాల దవ్వు,
అడుగు పడ దేలొకో నీకు నమలగతుల
నొక్కపట్టునఁ; జప్పునఁ జక్కఁబోదు

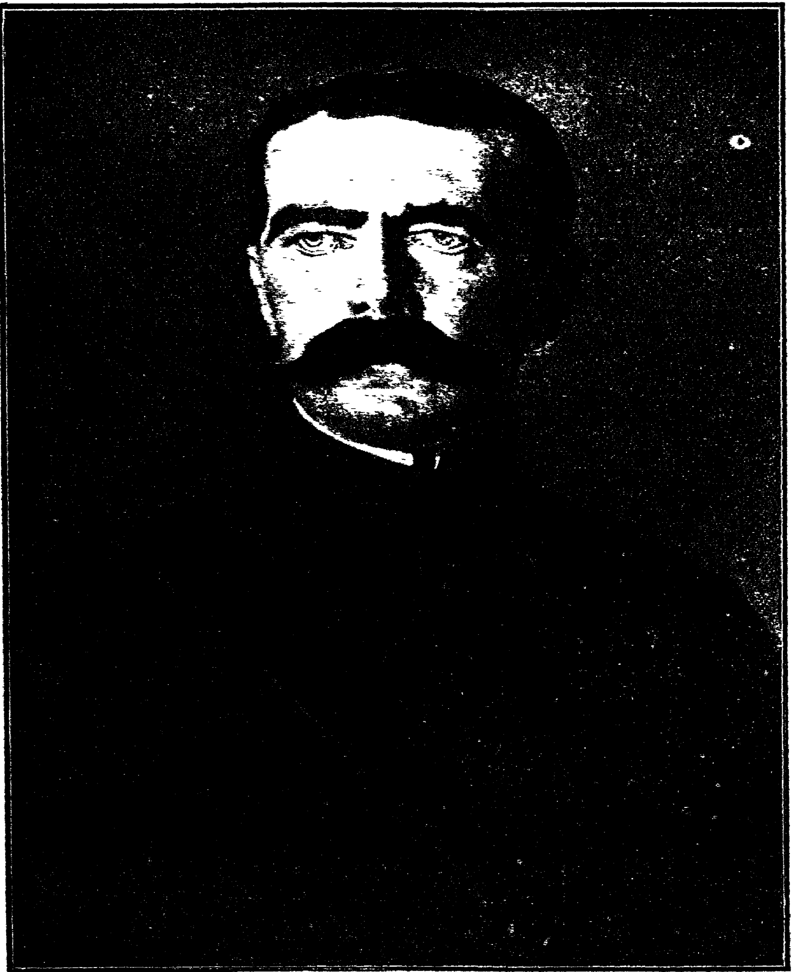
వెగుబుజంబున కాపథ మగపడఁగనె
నీరు పల్లమునకు నేగు తీరు గాఁగ
అందునను నిన్ను మాయకు నాత్మజ వని
యాస్తికమతావలంబులై యలరువారు
పరమమతిఁ జూచి సిద్ధాంతపఱచినారు;
జడ మటందురు తాత్త్వికజ్ఞానమతులు
నిన్నుఁ గొందఱు; లే దంద్రు నీకు స్వప్ర
కాశతయె కొంద; ఱిందలి కల్ల నిజము
లరయ శక్తు లెవ్వరు? స్వయంవ్యక్తి నగుదొ
ఛాయ వయ్యెదవో చెప్పఁజాల మమ్మ!
ప్రకృతిచాంచల్యము భవత్స్వభావ మరయ
దాని యనుభవమునుబట్టి నీ నడవడు
లరసి చూచిన ఛాయవే యనుచుఁ దోఁచు;
లేకయుండిన స్థైర్యంబు లేద చెప్మ?
అందుచే స్వయంవ్యక్తిగా వాంఛ నిన్ను
మూల మున్నది నినుఁ ద్రిప్పఁజాలునట్టి;
అదియె యాస్తికు లెల్లరు నాత్మ యంద్రు
నీకుఁ గూడను మూలమై నెగడు దాని
హస్తవటిఁ జేసి యాడింతు వనవరతము;
వింత యగుఁగాదె యిది మాయవిధముగాదె?
ఆత్మ యుద్దె మగుదు మెఱుఁ గగుదు వీవు.
నీవు సంగలిచే నాత్మ నిశ్చయంపు
స్థితిని నేమఱుచుండె, నీ గతియె గతిగ
నలరుచున్నది, కల్ల యథార్థ మనుచు
భ్రమను బడి దిరుగుచున్నది విమత మగుచు;
చటులసాంగత్యదోష మెంతటికిఁ గాదు?
అద్దమున మెఱుం గెటు లుండు నటులు గాదె
మొగము గన్పడు? నొకవంక మొగము పెద్ద
యొకటఁ జిన్న యొకటఁ గోల యొకట గుండ్ర
యొకట బుంగగ నుండెడు నొకటఁ జిక్కి
శల్యముగఁ గానఁబడుఁ గాని సహజరూప
మెప్పుడో గాని కన్పడ దేర్పడంగ;
ఒకని మనమును బోలి వేఱొకని చిత్త
మలర దేలొకొ బుద్ధి జీవులకుఁ గల్గు

మనము లన్నిటికిని లోన మమత గలదు;
స్నేహభావంబున నొకనిఁ జేరఁబోవ
నాదరంబుగఁ గను వాని నాతఁ డపుడు;
వైరభావంబునను బొమ్మ వానికడకుఁ
జెప్పకయె దాని నాతఁడు చెప్పికొనును;
త్రాఁగుఁబోఁతులఁ గను మొక్కతావునందె
గానఁబడుదురు; జూదరుల్ కల్లరులును
స్వచ్ఛమతులును నొక్కొక్క స్థలమునందె
చూడనయ్యెద రెప్పుడుఁ గూడఁ గూడ
వారికిని వీరికిని జెల్మి వఱల దెపుడు;
మంచికిని జెడ్డకును జెల్మి మనఁగనగునె?
భాష చెల్మియు దేశంబు బాంధవంబు
లేనివారలు గూడ లోలోనఁ జాల
నాస్తభావంబు గల్గి యన్యోన్యమైన
మైత్రి మెలఁగుచుందురు తత్సమాగమమును
నానుషంగికమే యగు నరసి చూడ;
మనసు లాకర్షణము లేక తనయనేని
నొకవిధంబైన వన్నియు నొకటఁ జేరఁ
గారణం బెట్లు చూచినఁ గానరాదు
నిన్ను పురుషునిఁగాఁగ గణించినారు
తాత్త్వికులు దానిని యథార్థతగ వచింపఁ
జన దనుచుఁ దోఁచు; హేతు వే మనుము వేమొ
తనదు చిత్తానువృత్తి నందఱను ద్రిప్పు
నద్భుతపు శక్తి యొక్క స్త్రీయంత్రమునదె
గాని యా శక్తి గన మఱెక్కడను లేము;
అందుననె మూడు మూర్తుల కాదిశక్తి
మయిన శక్తి యొకం డను నాదినుండి.
అట్టి శక్తులు నీయందు నమరియుంట
స్త్రీత్వ మారోపణముచేసి చెప్పినారు
స్త్రీత్వపుంస్త్వాలు తేర్పఁజేయ నెవరి
కగును? దోఁచిన క్రియఁ జెప్పఁగను గాని;
ప్రకృతిని నపుంసకత గల్గి ప్రభవమంది
పుంస్త్వమును బొంది విజ్ఞానపూర్ణులనఁగ
స్త్రీత్వ మందిరి విచార శీలురు
స్త్రీత్వపుంస్త్వనపుంసకముల్ చేరి యొకట
నుండు నెచట జగత్కర్త యుండ నక్క?
నందుననె నిన్ను జగమున కాదిగాఁగఁ
జెప్పియున్నారు; జగతియుఁ బలుగు నట్టులె.
స్త్రీ లోకొక్కపుడు తమంత హీలగాఁగ
నెంచుకొను గాని యన్యులెచటఁ దీని
కూర్మి గలిగి మెలఁగుట చూడఁ గలము;
అట్లు యొప్పైన సిరు దమూఢ్యభావ
మొదప్రటయు నుండు నెవ్వారో యుక్తమైన
నపుడు నద్వైతినానికి నమరు మునుపు
వారి వశవర్తినిగాఁగ నట్లుమనక
ముక్తికాంతను వారిపై మోహ మలరఁ
జేసి నిర్వాణపదయుక్తిఁ జేయు నతని;
నట్టి దయఁ జూపుమమ్మ మాయందు నెపుడొ;
నీకుఁ గృప వచ్చినప్పు డందాక మాత్ర
మిటునటును ద్రిప్పి మ్రగ్గఁ జేయకమ్మ!
అక్షరఖ్యాతి జగతి నీ కమరునమ్మ!

శా. మా జార్జీను పరాక్రమాగ్నిశిఖ యుద్యజ్జాతకారుణ్యవీ
తేజాలానిల మీగుచుండఁగ రిపుస్తోమ భర్తలం దంతటన్
బేజారై శలభాకృతిం బడసి భస్మీభూతు లౌనట్లుగా
వే జేయన్ భువి శ్రీజనార్దను నిరున్ విష్ణున్ భజింతున్ మదిన్.

ఆర్కిటిక్ మహాసముద్రము
లాప్‌లాండ్
ఫిన్‌లాండ్
నల్లసముద్రము
టర్కీ ఆసియా
పర్షియా
అరేబియా
మొరాకో
అల్జీరియా
ఆఫ్రికా

EARL KITCHENER

యుద్ధాంగమంత్రి, ఫీల్డుమార్షలు కిచినెరు ప్రభువు

MR. H. H. ASQUITH

ప్రధానమంత్రి, ఆస్క్విత్తుగారు

FIELD-MARSHAL SIR JOHN FRENCH

ఫీల్డుమార్షల్ సర్ జాన్ ఫ్రెంచి, ఆంగ్ల సేనాధ్యక్షుడు

GENERAL SIR H L. SMITH DORR-IEN

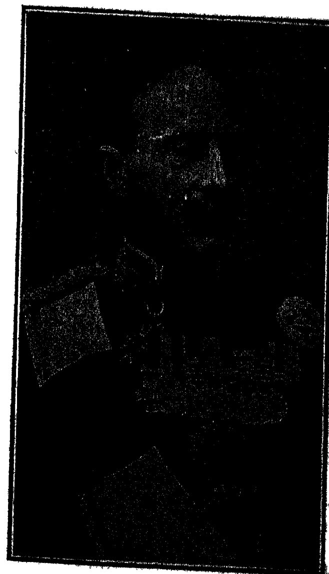
జనరల్ సర్ ఎచ్. ఎల్. స్మిత్ డోరియన్

GENERAL SIR CHARLES DOUGLAS

జనరల్ సర్ ఛార్లెస్ డోగ్లస్

GENERAL SIR IAN HAMILTON

జనరల్ సర్ ఐయన్ హామిల్టన్

ఐరోపా మహాసంగ్రామము

ప్రస్తావన

శ్లో. తస్మాత్త్వముత్తిష్ఠ యశో లభస్వ - జిత్వా శత్రూన్ భుంక్ష్వ రాజ్యం సమృద్ధం
మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ - నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్. గీ.-౧౧-33.

మహాసంగ్రామము బడబానలమువలె నాగరకప్రపంచము నావరించినది. యుద్ధము సకలారిష్టములకు మూలము. ద్రవ్యనష్టము, సుఖనాశనము, జనసంక్షోభము, ప్రజాక్షయము, సర్వసంహారము యుద్ధఫలములు. యుద్ధప్రకటనము రాజులకు భయమును, మంత్రులకు కంపమును, యోధుల కుత్సాహమును, శాంతికాములకు నిరాశను, ఆగ్నేయాస్త్ర నిర్మాతల కానందమును, లోభుల కాశావేశమును గలిగించెను. జనులు గుంపులు గుంపులు గూడి గుసగుసలాడఁ గడంగిరి. పండితులు పామరులు కలహకారణంబులను చర్చింప నుపక్రమించిరి, కలహకారకులను నిందించుచుండిరి. కొందఱు ఆస్ట్రియాయువరాజును యువరాజ్ఞిని చంపిన సర్వియా యువకుని నిందించిరి. కొందఱు చిరకాలముగ సర్వియనులను దౌర్జన్యముపాలు సేయుచున్న ఆస్ట్రియనులు మూలకారకు లని నిందించిరి. మఱి కొందఱు సజాతీయులైన సర్వియనులకు చేయూఁత నొసంగిన రుష్యా కారణ మనిరి. మఱికొందఱు ఆస్ట్రియాకభయహస్తము నిచ్చి స్వలాభమునకై కయ్యమునకు పురికొలిపిన జర్మనిని దూషించిరి. మఱికొందఱు పగను సాధించుటకై వేచియున్న ఫ్రాన్సు కారణ మనిరి. ఇతరులు చిన్నిరాజ్యములను లోకసామ్రాజ్యమును గాపాడుటకై ఇంగ్లాండవలంబించిన ధర్మమార్గమనిరి. కారకులెవ రైనను రాజనీతి కవమానకరం బైన యుద్ధము పొసఁగినది.

రుద్రుఁ డవతరించెను. విలయమున కేర్పడిన యాయుధములను ధరించెను. లయభారమును వహించెను. లయరూపంబులైన ఝంఝానిలంబులకును, బడబానలంబులకును, జలప్రవాహంబులకును, భూకంపంబులకును, మహావ్యాధులకును కారణభూతుం డైన రుద్రుండు సంగ్రామరూపం బైన లయమునకును కారకుఁడు. ఇతరకారణములు నిమిత్తమాత్రములు.

అనంతదయామయుం డైన సర్వేశ్వరునకు భయానకం బైన రౌద్రావతారం బేల? ధర్మమూర్తికి నిరపరాధి దండనం బేల? విశ్వంభరునకు విప్లవవినోద మేల? దీనరక్షకునకు దీనసంహార మేల? సృష్టికర్తకు లయలీల లేల?—అను విషమసమస్యలు లోకవైచిత్ర్యమును పరిశీలించుటవలనఁ గలుగుచున్నవి. ఇట్టి సమస్యలకు సమాధానము సమస్తసృష్టిపరిణామమువలన గ్రాహ్యము కాఁగలదు గాని ప్రత్యేకకారణము నుపపాదించుటవలన గ్రాహ్యము కాఁజాలదు. జీవాత్మ పరిణామమునకు లయపరంపరలు సోపానంబులు. లయము అవస్థాభేదము గాని నాశనము గాదు.

శ్లో. న జాయతే మ్రియతే వా కదాచిత్
నాయం భూత్వా భవితా వా న భూయః
అజో నిత్యః శాశ్వతోఽయం పురాణో
న హన్యతే హన్యమానే శరీరే. గీ.-౨-౨౦.

సృష్టి లయము ననుగమించియుండును. ప్రాచీనభావ ప్రపంచమును రూపుమాపి నూతనభావ ప్రపంచమును నిర్మించుటకు వర్తమాన మహాసంగ్రామమును సాధనంబుగఁ గైకొనుట భగవత్సంకల్పము గావచ్చును. కార్యకారణ సంఘటనము దుర్లభ మైనను జీవాత్మపరిణామమునకు లయమును సృష్టివలె మూల మని నమ్మవలసియున్నది.

ఈసంచికయందు కలహకారకము లైన ఫ్రాన్సు,

బెల్జియము, జర్మనీ, రుష్యా మొదలగు రాజ్యముల చరిత్రములు సంక్షేపముగ వ్రాయఁబడినవి. ఆ చరిత్రలను పరిశీలించినపుడు భిన్నరాజ్యముల శ్రేయఃప్రాప్తికి, రాజ్యాభివృద్ధికి, వ్యాపారాభివృద్ధికి ఘోరము లైన యుద్ధములు తఱచుగ జరిగినట్లు తెలియుచున్నది. యుద్ధానంతరము భావప్రపంచమునందు మార్పులును నేర్పడుచుండెను.

యుద్ధములకు మొదటియుగమునందు దేశస్వాతంత్ర్యము, మధ్యమయుగమునందు మత స్వాతంత్ర్యము, తుది యుగమునందు ప్రజాస్వాతంత్ర్యము కారణములు. రాజ్యస్వాతంత్ర్యయుగమునందా కారణము పరిస్ఫుటము; తక్కిన భావము లంతర్గతములు. ఇట్టి నిర్ధారణము మూఁడు యుగములకును సన్వయించుచున్నది.

గ్రీకులు మొదట యూరపుఖండమునందు నాగరికాంకురములను నాటిరి. గ్రీకులకు విశ్వాత్మ సుందరాకారము. అయ్యది ప్రకృతియందు దృష్టము. గ్రీకులు నాగరకులు. తదితరు లనాగరకులు. రక్తబాంధవ్యమె దేశ బాంధవ్యము, జాతి బాంధవ్యము. రోమనులకు విశ్వాత్మ ధర్మమూర్తి. అయ్యది సామ్రాజ్య వ్యవహారములందు పరిస్ఫుటము. రోమక సామ్రాజ్య వాసులు నాగరకులు. తదితరు లనాగరకులు. సామ్రాజ్య వాసము జాతిబాంధవ్యము, దేశబాంధవ్యము. కాన్స్టంటేన్ నను చక్రవర్తి క్రైస్తవమతమును స్వీకరించిన పిదప మత బాంధవ్యము సామ్రాజ్యవాస బాంధవ్యమును బలపఱచెను. క్రైస్తవులు నాగరకులు, సజాతీయులు. తదితరు లనాగరకులు, విజాతీయులు. ఏకదేశవాసము, ఏకభాషాప్రచారము, ఏకమతావలంబనము మొదలగు చిహ్నము లేకజాతీయతకు నిదర్శనములుగ నుండెను. పదునాఱవ శతాబ్దమునందు మతభేద మేర్పడి మతకలహములు ప్రబలినవి. దేశములు సంక్షోభవశ మైనవి. పదునేడవ శతాబ్ద మంతమునందు మతస్వాతంత్ర్య మేర్పడినది. యూరపు రాజ్యములు నిర్ణీతరూపములను దాల్చినవి. పదునెనిమిదవ శతాబ్ద మంతమునందు ప్రజాస్వాతంత్ర్యమునకై పరివర్తన మేర్పడినది. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునందు యూరపురాజ్యములలోని ప్రజ లధికారదాస్యము నుండియు ఆచారదాస్యమునుండియు మతదాస్యము నుండియు విముక్తులై, మానవసమత్వమును సౌభ్రాతృత్వమును స్వాతంత్ర్యమును స్థాపించిరి. కాని, సిద్ధాంతమునందీభావము లంగీకృతములైనను నాచరణ యందు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమునకును జాతీయ స్వాతంత్ర్యమునకును బల సంపదలు మాత్రమె కారణములుగ నున్నవి. పాశ్చాత్య రాజ్యములు సమానాభిమానమును నాగరకాభిమానమును బూని మహా సామ్రాజ్యములను నిర్మించి శాంతిని స్థాపించి లోకప్రఖ్యాతిని గడించినవి. యూరపియనులు నివాసయోగ్యములైన ప్రదేశములను విజయమువలననో నివాసమువలననో ప్రతిగ్రహణకారణమువలననో యాక్రమించుకొనిరి. ఇపుడు ఇంగ్లాండు 1,31,53,712, రుష్యా 84,00,000, ఫ్రాన్సు 53, 66,400, జర్మనీ 13,37,020, అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములు 37,48,100 చదరపు మైళ్ల భూభాగమును నాక్రమించుకొనియున్నవి.

మఱియు పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున యూరపుఖండమునందు జనసంఖ్య హెచ్చినందున, యంత్రసాధనములవలన పరిశ్రమలు విపరీతముగ వృద్ధిపొందినవి. యూరపునందు పరిశ్రమయుగ మేర్పడినది. ధనాశ ప్రబలినది. వ్యాపారవైరము హెచ్చినది. విషయలోలత్వము వ్యాపించినది. టాల్‌స్టాయి ప్రభుప్రు వ్రాసినట్లు యూరపురాజ్యములందు ధనదేవత యిష్టదేవతయై వెలసినది. ధనదేవతను గొలుచువారలకు సంతృప్తి దుర్లభము. యూరపురాజ్యములందు రాజ్యవైరములకు వ్యాపారవైరము జతపడ, ప్రబలవైరము నల్గొనుట కారంభమయ్యెను. భావప్రపంచమును భౌతికప్రపంచము వశపఱచుకొనెను. భావప్రపంచము క్షీణించినపుడు జీవాత్మపరిణామము వెనుకపడును. యూరపియను జాతులు భౌతికాడంబరములందు చిక్కుకొని భావార్థములను నిరసించినవి. యూరపుజాతులందు వ్యక్తిసౌభ్రాతృత్వ మంగీకృత మైనది కాని జాతీయసౌభ్రాతృ

త్వ మంగీకృతము గాలేదు. చిన్నదేశములను ఏలైనంతవఱకు పెద్దరాజ్యములందు బలిమిని చేర్చుకొనుటయె యూరపురాజ్యముల రాజనీతి. నిస్సహాయుఁడైన వ్యక్తిని గాపాడుట మానవధర్మము; నిస్సహాయస్థితియం దున్న జాతిని రక్షించుట ధర్మవిరుద్ధము. జాతిస్వాతంత్ర్యమును స్థిరపఱచి రక్షించుటకే మహాసంగ్రామ మవసరమైనది. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునందు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యభావము వ్యాపించి, ధర్మపరిపాలనమునకు ప్రాతినిధ్యనిర్మాణములును, ప్రజాతంత్రమును సాధనము లని యంగీకృత మైనది. ఆ భావములు మానవసోదరత్వమునకు సోపానంబు లైనను జాతీయమత్సరంబును మాన్ప లేకుండెను. వ్యక్తులకు మైత్రి జాతులకు వైరము పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునందలి భావములు. జాతీయసోదరత్వమును గ్రహింపని మానవసోదరత్వము నిరుపయోగము, అసంభవము. మానవులు సోదరు లనియు దేవుని బిడ్డ లనియు బోధించుచు, నుత్తమజాతు లని నీచజాతు లని దురభిమానము పూనుట సమంజసమా, వివేకమా, ధర్మమా? పునాది లేని నిర్మాణము సాధ్యమా? జాతీయసోదరత్వము స్థాపిత మగుటకు నస్తమానభావములు మాఱవలయును. ప్రాఁత భావములు పోయి క్రొత్త భావములు గలుగుటకు లయము సాధనము. జాతీయసోదరత్వభావము పుట్టి పెరిగి స్థిరపడుట కెన్ని మార్పులు, యుద్ధములు, ప్రళయములు గావలయునో దేవున కెఱుక. నస్తమానసంగ్రామమున భిన్నరాజ్యములకును భిన్నజాతులకును రణరంగమునందు సమావేశము గలిగినది. మహోపద్రవావస్థయందు దురభిమానప్రకర్షణమున కవకాశము లేదు, ప్రశాంతస్థితియందును లేదు, సామాన్యస్థితియందు మాత్రము గలదు. దండధరునకు ఆంగ్ల హైందవ జర్మను జపాను రాజ్యభేదములు లేవు; తెల్ల నల్ల పచ్చ జాతిభేదములు లేవు; భాగ్య దరిద్ర స్థితిభేదములు లేవు; హిందూ మహమ్మదీయ క్రైస్తవ మతభేదములు లేవు; ధర్మాధర్మభేదము మాత్రము గలదు. లోకకళ్యాణమునకును జీవాత్మపరిణామమునకును భేదభావము సమసి సోదరభావము స్థిరపడుటకు సృష్టిస్థితిలయములు సమాన సాధనములు.

జాతీయాభిమానము జర్మనులకు విశేషము. గతించిన యేఁబదేండ్లలోను జర్మనుజాత్యభిమానము స్థిరముగ స్థాపిత మైనది. జర్మను లతిసులభముగ డెన్మార్కునుండి షెల్సువిగును ఆస్ట్రియానుండి గలీషియాను ఫ్రాన్సునుండి ఆల్సెసు లొరేనులను జయించిరి. విజయమువలన దిగ్విజయాభిలాష గలిగినది. శాస్త్రధర్మము విజృంభించినది. ప్రపంచవ్యాప్తసామ్రాజ్యనిర్మాణమునకై సకల సంపదలు వినియోగింపఁబడినవి. నిర్బంధసైన్యశిక్షణము విధింపఁబడినది. బలవత్తరమైన యుద్ధనౌకాబలము నిర్మింపఁబడినది. యుద్ధోపకరణములను నిర్మించుటకై శాస్త్రజ్ఞాన ముపయోగింపఁబడినది. సంపదల వృద్ధికై పరిశ్రమలు బలపఱుపఁబడినవి. బిస్మార్కు మొదలగు మంత్రివర్యుల పరిజ్ఞానము జర్మను ప్రతిభను విస్తరింపఁజేయుటకై వినియోగపడినది. ట్రీష్కె మొదలగు తాత్త్వికులు జర్మను ప్రతిభ నుగ్గడించిరి. వారి మతమునందు లోక ముత్తమపురుషపరిణామమునకై సృజింపఁబడినది. ఉత్తమపురుషులు వర్ధిల్లుట తదితరులు నశించుట సృష్టినిర్ణయము. జర్మనులుత్తమపురుషులు, జర్మనుజాతి యుత్తమజాతి. ఆంగ్లేయులు మాయకులు, ఫరాసులు నిర్వీర్యులు, రుష్యనులు ప్రాకృతులు. లోకము జర్మనుతత్త్వమును వ్యాపింపఁజేయుటకై పుట్టినది. జర్మను తత్త్వమును వ్యాపింపఁజేయుట జర్మనుల విధి. బర్నహార్డి యుద్ధము ధర్మములలో నుత్తమధర్మ మని బోధించెను. ఆయన మతమునందు జగత్తున ధర్మము బలమూలము; బలవంతులు బలహీనులను నిర్జించుట సమంజసము; జర్మనులు లోకసామ్రాజ్యమును పొందవలయును, లేదా చెడిపోవలయును; జర్మను లవక్రపరాక్రమములు, ఆంగ్ల ఫ్రెంచి రుష్యను బలములను నిర్జించుటకు సమర్థులు; అభీష్టార్థమును జర్మనులు కష్టపరంపరలకు పాలై సాధింపవలయును. మోల్ట్కి మొదలగు వ్యూహనిర్మాతలు జర్మనుల విజయమునందు విశ్వాసము గలిగియుండిరి. సైని

కులు విజయగీతంబులను పాడుచుండిరి. విద్యాలయము లందు విజయోత్సాహము బోధింపఁబడుచుండెను.

జర్మను సామ్రాజ్య పరిపాలన మిట్టి యూహాలను పోషించుటకు తగిన స్థితియం దున్నది. జర్మను సామ్రాజ్యము సంయుక్త సామ్రాజ్యము. సంయుక్తరాజ్యము లందు ప్రష్యా ప్రధానరాజ్యము. ప్రష్యారాజులు జర్మను సామ్రాజ్యమును నిర్మించి ముఖ్యాధికారమును తమ యధీనమునం దుంచుకొనిన విధ మీ సంచికయందలి జర్మనుదేశచరిత్రమునందు తెలుపఁబడినది. హొహాన్ జోల్లోరిన్ వంశస్థు లాశాపరాయణులు. ఫ్రెడరికు మహామహుఁ డాశాపరాయణుం డైనను నింగితజ్ఞుఁడు; సమయానుకూలముగ సామ్రాజ్యమును పెంచి బలపఱచెను. ఇప్పటి చక్రవర్తి కట్టి సహనము లేదు; ప్రజ్ఞ లేదు; అత్యాశామరభిమానములు గలవు.

జర్మనుల యత్యాశ కెయిజరు విలియము నందు మూర్తీభవించినది. జర్మను రాజ్యాంగ నిర్మాణమునందు చక్రవర్తి శాసకుఁడు, మంత్రి, కోశాధ్యక్షుఁడు, సేనాధిపతి, నౌకాదళాధ్యక్షుఁడు. పాలనము నియమితపాలన మైనను చక్రవర్తి సర్వాధికారి, సర్వస్వతంత్రుఁడు. విలియముచక్రవర్తి సర్వజ్ఞత్వాభిమాని. విలియము కవులకు కవి, గాయకులకు గాయకుఁడు, సేనాధ్యక్షులకు సేనాధ్యక్షుఁడు, మతబోధకులకు బోధకుఁడు, పండితులకు పండితుఁడు. ఇంత యేల?— సర్వజ్ఞశిఖామణి. ప్రజలు, అధికారులు, చక్రవర్తి— అందఱు తమ బలవిజయములందు సంపూర్ణ విశ్వాసము గలిగియుండ, సమయ మాసన్న మైనపుడు యుద్ధము తప్పునా? జర్మనుల మతమునందు "జర్మని దేవదేశము, జర్మనులు దేవతలు, చక్రవర్తి దేవేంద్రుఁడు. సురాసుర సమరమునందు సురలకు విజయము ధ్రువము." సమరోత్సాహము జర్మనులందు మూర్తీభవించినది. ఇతరభావము లన్నియు రాజసభావముచే నావరింపఁబడినవి. దేశాదాయములో మూడవ వంతు యుద్ధసన్నాహములకై వినియోగింపఁబడుచుండెను. ప్రజలు వ్యయభారమును భరించుచుండిరి.

జర్మనీయుద్ధప్రయత్నములను జూచి ఫ్రాన్సు రుష్యా ఇంగ్లాండు మొదలుగు రాజ్యము లన్నియును తదేకనిష్ఠతో యుద్ధప్రయత్నములు చేయుచుండెను. సకలరాజ్యములును తమ యాదాయమును, ప్రజాసౌఖ్యమునకుఁ గాక, యుద్ధసన్నాహములకై వినియోగించుచుండెను. సమరోత్సాహము మితిమీఱి సకలదేశములందును వ్యాపించినపు డేస్వల్పకారణము సమరాగ్నిని ప్రజ్వరిల్లఁజేయుట సహజము. మహాసంగ్రామమునకు సర్వియా నిమిత్తమాత్రము. సంగ్రామకారణములు చిరవర్ధితములు గాని యాకస్మికములు గావు. యూరపురాజ్యముల ప్రబలతరము జర్మనుల మదాభిమానము జర్మను చక్రవర్తి సిరింగరు శాఘలాగు సంగ్రామమునకు మూలాంకురము లని యూరపుదేశచరిత్ర వలన విదిత మగుచున్నది. భూనర్పణమును నూతన జాతీయసమస్యను విప్పి మానవసోదరత్వమును జాతీయసమత్వమును స్థిరముగ స్థాపించుటకై వర్తమాన సంగ్రామమును నిమిత్తమాత్రముగ నుపయోగించుట భగవత్సంకల్పమై యుండును. ధర్మసంస్థాపనార్థము సంహార మవసర మని శ్రీకృష్ణుఁడు చేసిన తత్త్వోపదేశము విశ్వసనీయము.

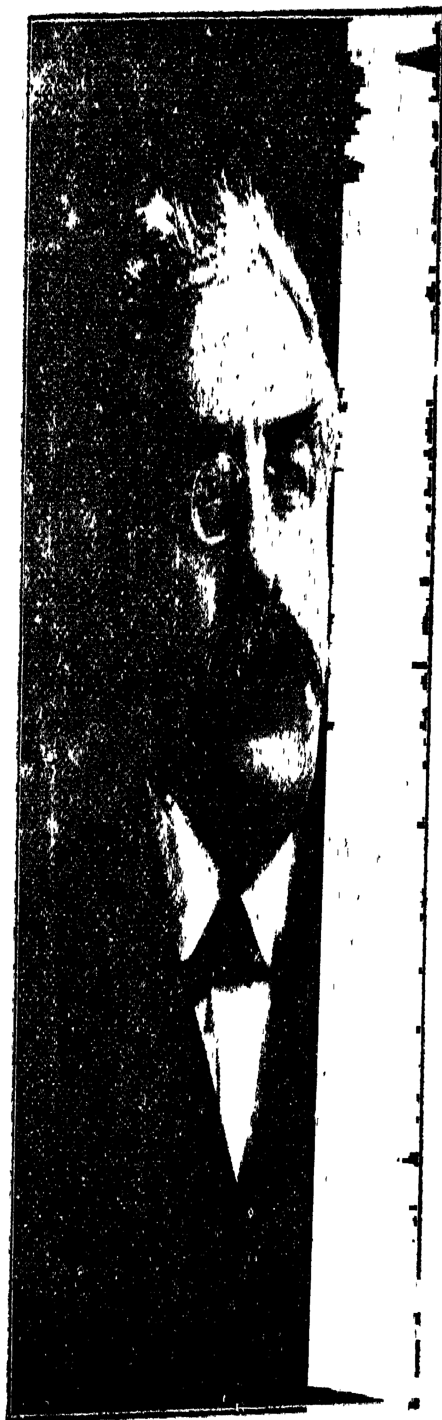
తే. తొల్లి సలహారిశ్చంద్రాదు లెల్ల పలుగ
మెచ్చిసత్యస్వరూపంబు నచ్చి కాదె
దుర్జయం బగు మాయను దొలఁచి యశము
గనిరి లోకంబులు నుతింపఁ గరము ఘనము!

PRESIDENT POINCARE

ప్రెసిడెంటు పోయిన్ కేర్

M. MILLERAND

ఫ్రెంచి యుద్ధాంగమంత్రి ఎం. మిల్లరాండు

GENERAL JOFFRE

జనరలు జోఫ్రే

GENERAL D'AMADE

జనరల్ డి అమాడి. తుర్కీ మీదికి పంపబడిన
ఫ్రెంచి సేనాధ్యక్షుడు

THE END OF A TERRIFIC ENCOUNTER

ఫ్రెంచిపదాతులును, ప్రష్యన్ గార్డులును మాండిమాంటు ఛాటో కొరకయి నాలుగుపర్యాయములు
పోరాడినపిమ్మట, తుట్టతుదకు ఫ్రెంచి సైనికులు దానిని వశము జేసికొనుట

ఫ్రాన్సు దేశ చరిత్రము

భగవల్లీలావిలాసంబులు విచిత్రంబులు, దుర్గ్రాహ్యంబులు. అఖండంబులైన బ్రహ్మాండంబులు, విస్మయదాయకంబులైన సూర్యమండలతారకాగణంబులు, అనంతములైన జీవజాలంబులు భగవల్లీలాసంజాతంబులు. సృష్టి స్థితి లయములు జీవపరిణామమునకు మార్గంబులు. సృష్టిని లయమును, లయమును సృష్టియు అనవరతము ననుగమించును. వృద్ధిక్షయములు ప్రకృతిధర్మములు. మహాపురుషులు పుట్టి యంతరించినను దైవసంపదలైన వారి సద్భావన లాచంద్రార్కము నిలిచియుండును. మహాసామ్రాజ్యములు ప్రబలి క్షీణించినను సామ్రాజ్యంబుల సచ్చరిత్రంబులు లోకాభ్యుదయంబునకు దోహదంబులుగ నుండును.

భౌతికస్థితి యదృశ్యంబైనను భావానష్ట దృశ్యంబుగ నుండును. గ్రీకు రోమక సామ్రాజ్యంబులు నామావశిష్టంబులైనను వాని మూలతత్త్వంబులు దిగంతవ్యాప్తంబులుగ నున్నవి. హిందూ ఆర్యుల ప్రతిభ క్షీణించినను వారి విజ్ఞానము లోకవ్యాప్తి చెందియున్నది. సృష్టివలె ప్రళయమును, శాంతివలె సంక్షోభమును జీవపరిణామమునకు కారణంబులుగ నుండుట భగవత్సంకల్పముగ నుండును. దేశచరిత్రము లిట్టి సందిగ్ధసమస్యలతో నిండియున్నవి. జాతులు సామ్రాజ్యములు స్వకీయగౌరవంబును కాపాడుకొనుటకై విపత్పరంపరలపాలగుచున్నవి. ఈ భావము ఫ్రాన్సు దేశపు చరిత్రమువలన విశదమగుచున్నది.

ఆధునిక రాజ్యంబులలో ఫ్రాన్సు రాజ్య మొక యుత్తమరాజ్యముగ పరిగణింపఁబడుచున్నది. వర్తమాన సంగ్రామమునకు మూలాంకురముల నెఱుఁగుట కా దేశపు సంక్షిప్తచరిత్రము నెఱుఁగుట యావశ్యకము. లోకమునందు వ్యక్తిని బోలిన వ్యక్తి, జాతిని బోలిన జాతి, దేశమును బోలిన దేశమును సామాన్యముగఁ గన్పట్టవు. గుణరూపములందు వ్యక్తులవలె నాకారపరిస్థితులందు దేశములును ప్రత్యేకములైన లక్షణములను గలిగియుండును. వ్యక్తులందు గుణవంతులు రూపవంతులు, బలవంతులు గలరు. దేశములందు ఫలవంతములు, రమణీయంబులు, సారవంతంబులునైన దేశములు గలవు. దేశస్థితియును ప్రజాస్థితియును సన్నిహితసంబంధము గలిగియుండును. దేశములు సహజసౌందర్యములకును సంపదలకును నిలయములైనపుడు ప్రజలు భోగపరాయణులై నిర్వీర్యులగుటయును, సామాన్యస్థితియందున్నపుడు ప్రజలు వ్యవసాయపరాయణులై విజృంభించుటయును సామాన్యముగ సంభవించుచున్నది.

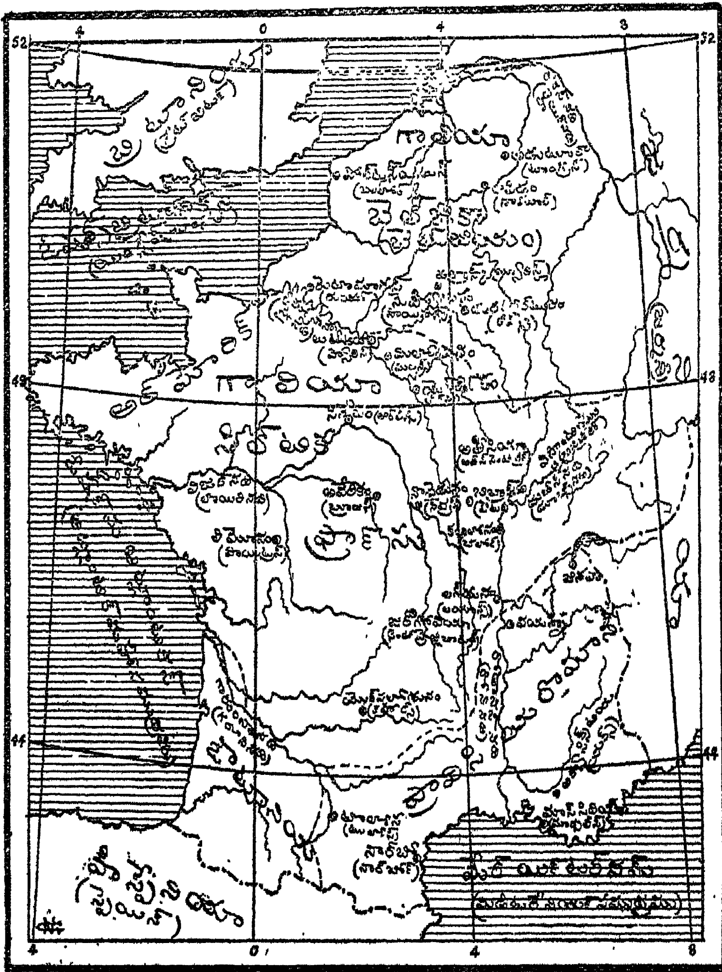
ఫ్రాన్సుదేశమునకు పడమట నాంగ్లసముద్రశాఖ; దక్షిణమున పిరనీసుపర్వతములు, మధ్యధరాసముద్రము; తూర్పున ఆల్ప్సు జ్యూరా, వాస్జెసు పర్వతములు, రైనునది; ఉత్తరమున షెల్టునది—ఇవి ప్రకృతిసిద్ధములైన సరిహద్దులు. ఆ సరిహద్దులను చేరుటకును, చేరినపుడు పరదేశాక్రమణమును చేయుటకును ఫ్రాన్సుదేశ మనేక శతాబ్దములు యుద్ధమునందు మునిఁగియుండినది. ఆ యుద్ధములఫలము నేటికిని ఫ్రాన్సుదేశమునందుఁ గానవగును. వర్తమాన సంగ్రామమునకు కూడ నిదియే మూలకారణము.

ఫ్రెంచిసైనికులు యుద్ధమునకు పోవునప్పుడు సంసారవియోగమును తెలుపుచున్నది

ప్రాచీనఫ్రాన్సుదేశచరిత్రమును గనుఁగొనుట కవకాశములు లేవు. ఆ దేశపు ప్రథమవాస్తవ్యులను నిర్ణయించుట కష్టము. దేశము నాక్రమించుకొనిన రెండవ తెగవారు అయిబీరియనులు, లిగూరియనులు. ఆ తెగలును నార్యసంతతికి చెందినవే. కెల్టు తెగ అయిబీరియనులను గెలిచి దేశము నాక్రమించుకొనినది. కెల్టులు నల్లసముద్రమునుండి జిబ్రాల్టరువఱకు వ్యాపించి దక్షిణయూరపును నేలిరి. కెల్టులును నార్యసంతతికి చెందినవారె. గ్రీకులు క్రీ.పూ. 600 సంవత్సరమునందు మస్సీలాయం దధినివేశమును స్థాపించిరి. ఫ్రాన్సునందలి కెల్టుల దేశమును, నుత్తరమునుండి బెల్జులు దక్షిణమునుండి అయిబీరియనులు

పశపఱచుకొనిరి. ఆ కాలమున రోమకసామ్రాజ్యము నలుదిశలను వ్యాప్తమగుచుండెను. ఫ్రాన్సునందలి దక్షిణరాష్ట్రము క్రీ. పూ. 58-వ సంవత్సరమునందు రోమకసామ్రాజ్యములో చేరియుండెను. ఆ భాగమునకు "ప్రావిన్సు" అని పేరు. అచ్చటి ప్రజలు కెల్టికు అయిబీరియను తెగల మిశ్రమమునకు చేర్పడిరి. జూలియస్ సీజరు దేశము నంతను జయించి, అక్విటానియ గాలియ బెల్జియ భాగములను రోమకసామ్రాజ్యమునందు చేర్చెను. దేశ మనేకము లైన తెగలతో నిండి పరస్పరకలహములకు పాలగుచుండెను. గాలులకు సంఘీభావబలము లేకుండెను. రాజ్యాంగనిర్మాణ సామర్థ్యము చాలకుండెను. డ్రూయిడులను మతాధికారులు నిజమైన పాలకులు. డ్రూయిడులు "అట్లాంటిసు" ఖండవాసు లైన ద్రవిడు లై యుందురేమో విచారణీయము. గాలులు జర్మనులనుండి ఫ్రాన్సును కాపాడుటకు సీజరును వేడిరి. సీజరు జర్మనుల నోడించి గాలును రోమకసామ్రాజ్యమునందు చేర్చెను. పిమ్మట నాలుగు శతాబ్దముల వఱకు గాలు శాంతిప్రపన్నమై వర్థిల్లెను. గాలులు రోమనుల భాష నభ్యసింప నారంభించిరి; వారి యాచార వ్యవహారములను గైకొనిరి. నాలుగు వందల యేండ్లలో గాలు రోమకనాగరకమునకు నిలయముగ వన్నెకెక్కెను.

నాల్గవ శతాబ్ద మంతమున మూర్ఖాత్ము లైన గాథులు విసిగాథులు రోమకసామ్రాజ్యముపై దాడివెడలి సామ్రాజ్యమును విధ్వంసము చేసిరి. అయిదవ శతాబ్దమునందు హూన్ను నాయకుఁ డైన అటిల్లాను తెగటార్చుటకై గాథులు కెల్టులు మిత్రులైరి. ఫ్రాంకులు జర్మను లైన గాథుల తెగకు చెందియుండిరి. వారు రైనునదికి పడమటి తీరమున నివసించుచుండిరి. అప్పటినుండియు గాలుదేశమునకు ఫ్రాంకుదేశ మనియును పిమ్మట ఫ్రాన్సుదేశ మనియును నామ మేర్పడినది.

ఫ్రాంకు లిక్కాలపు హైందవులవలె శాఖోపశాఖలుగ విడివడి యైకమత్యము లేక దుర్బలులై యుండిరి. ఫ్రాన్సుదేశము నేకపాశబద్ధముగ చేయుటకై పాటుపడిన రాజులలో మొదటి రాజు మెరోవింజియను వంశజుఁ డైన క్లోవిసు. క్లోవిసు పాలనమునందు ఫ్రాంకులు, కెల్టులు, అయిబీరియనులు, బర్గండియనులు, విసిగాథులు మొదలగు వంశశాఖాభేదములను మఱచి యేకజాతీయులై యేకమైన గాలిక్ రాజ్యమునందు ఐక్యముగ చేర్చబడిరి. క్లోవిసు క్రీ.శ. 500 సంవత్సరమునందు క్రైస్తవమతమును స్వీకరించెను; కాథలికు మతావలంబిని యైన బర్గండియను రాకొమార్తెను వరించెను; పారిసు నగరమును రాజధాని చేసెను.

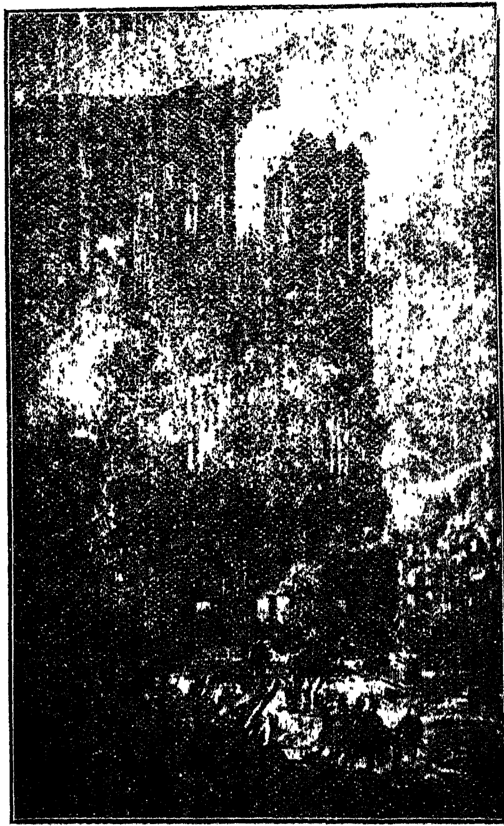
యూరపునందు మత పరివర్తనంబు లనేకంబు లేర్పడినను, నేటికిని ఫ్రాన్సుదేశమునందు కాథలికు మతము ప్రాముఖ్యము గలిగియున్నది. తరువాత 400 యేండ్లవఱకు ఫ్రాన్సుదేశ మంతఃకలహముల కాటపట్టుగ నుండెను. మెరోవింజియను రాజవంశజులు లొంబార్డులతో కలహించుచు జర్మనుల ప్రతాపాగ్ని కాహుతు లగుచుండిరి. ఫ్రాంకుల నిరంకుశాధికారము కూడ వారి క్షీణదశకు తోడ్పడినది. షార్లమేను తొమ్మిదవ శతాబ్దము ప్రారంభమునందు యూరపు దేశము నంతటిని జయించి మహాసామ్రాజ్యమును స్థాపించెను. ఆ సామ్రాజ్యమునందు ఫ్రాన్సుదేశము నయితము చేరియుండెను. షార్లమేను మరణానంతరము, సామ్రాజ్యము వాని సంతతివారిచే పంచు

కొనఁబడెను. ఆ వంశజులకు 843-వ సంవత్సరము నందు వరదునొద్ద నొక యొడంబడిక జరిగెను. ఆ సంధివలన ఫ్రాన్సుదేశము చార్లెసు ధిబాల్డువంతునకును, జర్మనీదేశము లూయిపంతునకును వచ్చెను. లోథేయిరునకు బర్గండి మొదలగు దేశములు సంక్రమించెను. కాని, రాజ్యముల సరిహద్దులు సరిగా నిర్ణీతములు కాలేదు. అప్పుడే ఫ్రాన్సు జర్మను దేశముల సరిహద్దు సమస్య పుట్టినది. అపుడు లోథరింగియా యనఁబడిన లొరెయిను కలహమునకు ముఖ్యకారణము. సరిహద్దు దేశముల నాక్రమించుకొనుటకై యుభయరాజ్యములును నేఁటికిని మహాసంగ్రామానలంబునఁ బడి వినాశనము నొందుచున్నవి. కార్లొవింజియను రాజవంశము 987-వ సంవత్సరముతో నంతమొందినది.

ఆ రాజుల కాలమునందు నార్మనులు ఫ్రాన్సుదేశములో నెలవుల నేర్పఱచుకొని స్వతంత్రరాజులుగ నుండిరి. నార్మనుల రాజ్యము కంటె స్వతంత్రరాజ్యము లనేకము లుండెను. ఆ సామంతులలో నొకరైన హ్యూకేపెట్ ఫ్రాన్సుదేశమునకు రాజయ్యెను. ఆ వంశజులు 800 యేండ్లు ఫ్రాన్సుదేశము నవిచ్ఛిన్నముగ పాలించి దేశౌన్నత్యమునకును శిల్పమునకును కారకు లయిరి.

సామ్రాజ్య నిర్మాణమునకు మూలసూత్రము కేంద్రీకృతాధికారము. ముఖ్యాధికార మంతయు నొక యధికారమునం దుండవలయును. సామంతరాజులు మూలరాజ్యాధికారమునకు బద్ధులై యుండవలయును. ఈ విధాన మనవలంబింపఁబడనపుడు సామ్రాజ్యనిర్మాణ మసంభవము. హ్యూకేపెటు పాలకుఁడయినపుడు వానితో సమానాధికారము కలిగియున్న రాజులు 150 మంది గలరు. వారి దోర్దర్పము నడఁచి సకల రాజ్యాధికారమును కేంద్రీకృతము చేసినది కేపెటు వంశజులు. సామంతుల యధికారసంహారమును చేయుట కయిదు శతాబ్దములు పట్టినది. కేపెటు రాజులు నిరంకుశాధికారులైనను, పరాసులందు గాఢమైన దేశాభిమానము నుదయింపఁజేయుటకు కారకులు. నేఁడు దేశభక్తి విషయమున లోకమునందు పరాసులను మించినవారు లేరనుట యతిశయోక్తి గాదు.

పదునొకండవ శతాబ్దమునందు ఆఱవ లూయి రాజుగ నుండెను. ఆయన సామంతాధికారమును భేదించుటకై మతాధిపతులను సామంతులుగ చేసెను; పట్టణనిర్మాణమును వ్యాపింపఁ

జర్మనులు తగులఁబెట్టిన సుప్రసిద్ధమగు రీమ్సుదేవాగారము

జేసెను; తెగల యభివృద్ధికి తోడ్పడెను. ఆ కాలమునందే నార్మనులు ఇంగ్లాండును జయించిరి. ఈ విజయమువలన నింగ్లాండునకును ఫ్రాన్సునకును శాశ్వతంబైన వైరము సంప్రాప్తమైనది. ఆ వైరభావము వర్తమానమహాసంగ్రామముతో నంతము నొందినది.

ఏడవ లూయి ఎలీనరును పెండ్లియాడి రాజ్యలాభము పొందెను కాని, ఆమెను విడనాడుటవలన ఆమె యింగ్లాండునకు రాజైన రెండవ హెన్రీని తిరిగి పెండ్లియాడెను. హెన్రి ఫ్రాన్సుదేశములోని సగముభాగమునకు సామంతరాజయ్యెను. పదుమూడవ శతాబ్దమునందు రాజుగ నుండిన అగస్టసు ఫిలిపు ఆంగ్లరాజైన జానును 1214-వ సంవత్సరమునందు గెలిచి విశేషభాగమును వశపఱచుకొనెను. ఫిలిపు పారిసు విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించెను. కవీంద్రులను పోషించెను. వీరావేశజనకంబులైన గీతంబులను కవులు కల్పించిరి. గాయకు లీ గీతంబులను పాడుచు రాజులను మతగురువులను సామాన్యజనులను వీరులుగ చేయఁజాలిరి.

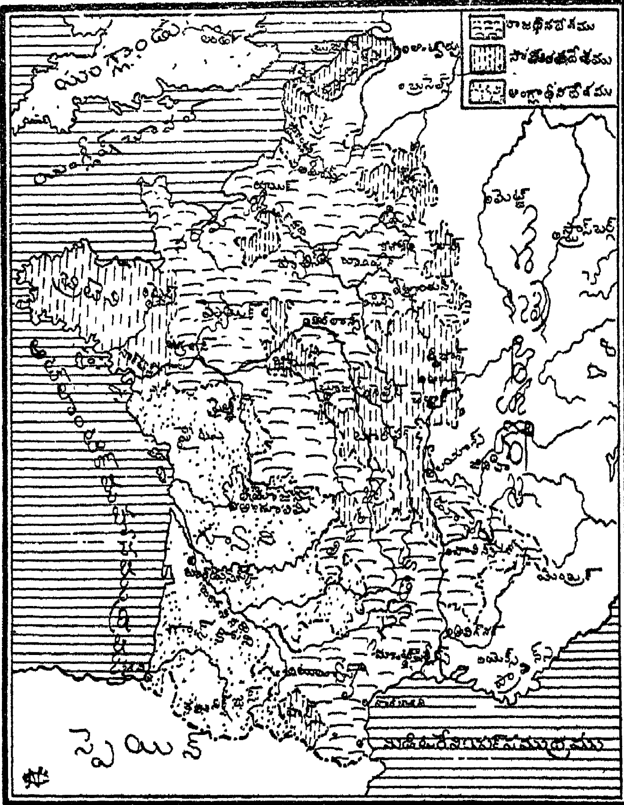
పదుమూడు పదునాలుగు శతాబ్దములందు క్రైస్తవసంఘము మహమ్మదీయ పరిసైన్య ప్రతాపాగ్ని కాహుతియగుచుండెను. ఆ సంప్రతాపాగ్ని నల్లార్పుటకై యూరోపునందు మతయుద్ధముగ నేర్పడినది. అదియె క్రూసేడుల కాలము. పదుమూడవ శతాబ్దమునందు ఫ్రాన్సుదేశమునకు తొమ్మిదవ లూయి రాజు. ఆ రాజు మతయుద్ధములందుఁ గల యభిమానమువలన 'లూయి ముని' యని ప్రసిద్ధి కెక్కెను. లూయి బలపఱచిన రాజాధికారమును వాని మనుమఁడు నాల్గవ ఫిలిపు వ్యాపింపఁజేసెను. ఆ రాజుకాలమునందు సమస్త న్యాయధర్మాధికారములు రాజాధీనములను సిద్ధాంత మేర్పడెను. ఈ విషయ నిర్ణయమునకే రాజులకును మతగురువులకును వైర మేర్పడెను. ఆ సమస్యను విప్పుటకై రాజు ప్రజాసభను సమావేశపఱచెను. కాని, దాని కింగ్లాండులోని పార్లమెంటువలె విశేషాధికార మెప్పుడును కలుగలేదు.

పదునాల్గవ శతాబ్దమునందు కేపెటు శాఖావంశజుఁడైన యారవ ఫిలిపు రాజ్యము నేలెను. ఆ రాజు కాలమునందు ఫ్లాండర్సు బర్గండి బ్రిటని గ్వియన్ భాగములు తప్ప, తక్కిన దేశ మంతయు సంపూర్ణముగ రాజాధికారమునకు లోఁబడెను. ఆ కాలమునుండి

నూరేండ్లవఱకు నింగ్లాండునకును ఫ్రాన్సునకును నంతరాయములు లేక యుద్ధములు జరుగుచుండెను. క్రెసి పాయిటర్సు అజిన్‌కోర్టు యుద్ధములందు ఫ్రాన్సు సంపూర్ణముగ నోడిపోయెను. కాని, యా యోటమి ఫలము చిరకాలము నిలువలేదు.

దైవనిర్ణయంబు లలంఘనీయంబులు. ప్రజలు కష్టపరంపరల పాలై పరితపించునపుడు భగవంతుడు వారి మొఱల నాలకించును. వారి సంరక్షణార్థమై సాధనంబులను కల్పించును. ఫ్రాన్సుదేశము నందు నిరంతరయుద్ధములవలన ప్రజలు పీడాపరవశులైరి. అధికారము దుర్బలదౌర్జన్యాయత్తమై యుండెను. వీరులు భీరులుగ మాఱిరి. ప్రభువులు సేవాపరతంత్రులైరి. దేశమాతపట్ల పరాసులకుఁ గల గాఢమైన యభిమానము నివురు గప్పిన నిప్పువలె నవ్యక్తముగ నుండెను. ఆ గాఢాభిమానము ప్రజ్వరిల్లఁజేసి దేశము నుద్ధరించుటకు నూతనశక్తి యవసరము.

ఆ శక్తి జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు రూపమున నవతరించినది. ఆ యువతి ఫ్రాన్సుదేశపు భాగ్యదేవత; మూర్తీభవించిన యధిష్ఠానదేవత; ఉత్సాహరాశియైన విజయలక్ష్మి. జోను లారెయినుమండలమునం దొక బీద కాఁపు కుటుంబమున జనించినది; దేశక్షోభమును చూచి పరితపించినది; దైవశరణము వేఁడినది; దైవప్రసన్నత్వమును నమ్మి విజయపతాకమును చేకొని నాయకత్వమును పూనినది; రెండు మాసములలో ఆర్లీన్సు పట్టణపు ముట్టడిని విడిపించినది; ప్యారిసునగరము సంరక్షణమునకై పాటుపడినది. ఆమె యప్రతిమానత్యాగము పరాసులను మేలుకొలిపినది. అస్తంగతమైన దేశభక్తి యుదయించి ప్రజలను ప్రభువులను దేశారాధనమునకై పురికొలిపినది. భీరులు ధీరులైరి. ఫ్రాన్సుదేశము స్వాతంత్ర్యమును పడసెను.

విజయలక్ష్మియైన జోను గతి విపరీతముగ పరిణమించినది. ఆ ధీరురాలు ప్యారిసు ముట్టడియందు బర్గండియనులచేత చిక్కినది. బర్గండియను లామె నాంగ్లేయుల కమ్మిరి. ఆంగ్లేయులు కుత్సితహృదయులైన మతగురువుల కప్పగించిరి. మతగురువు లామె మతభ్రష్ట యని నిర్ణయించి యా ధీరాత్మను నిండు ప్రాణములతో 1431-వ సంవత్సరమునందు కాల్పించిరి. జోను ఆఫ్ ఆర్కు తన బుద్ధిని తనువును ప్రాణములను దేశహితార్థమై సమర్పించి కృతార్థురాలాయెను. ఆ బాలిక సచ్చరిత్రము దేశసేవాయత్తమైన విశ్వాసమునకు ధైర్యమునకు త్యాగమునకు ప్రమాణమై లోకములోని సుప్రసిద్ధేతిహాసములందు వన్నెకెక్కి యొప్పుచున్నది.

నూరేండ్ల యుద్ధము ముగిసినది. ఫ్రాన్సు నాంగ్లేయులనుండి ముప్పు తప్పినది. కాని, యంతఃకలహముల బాధ తప్పలేదు. ప్రభువులు ప్రజలను పీడించుచుండిరి. రాజులను బెదరించుచుండిరి. పదునొకండవ లూయి దేశము నీ విపత్తునుండి కాపాడ నారంభించెను. ఆ రాజు బర్గండి ప్రావెన్సు కొన్ని ఇతర భాగముల నాక్రమించుకొనెను. పదునైదవ శతాబ్దమంతమునందు ఎనిమిదవ చార్లెసునకు వివాహమువలన బ్రిటని సంస్థానము సంక్రమించెను. నేపిల్సు సంక్రమణము ఫ్రాన్సుదేశపు దృష్టి ఇటలీదేశముమీఁద ప్రసరించుటకు కారణము.

పదునాఱవ శతాబ్దము నందు యూరపుఖండమున మతసంస్కర్తలగు మార్టిను లూథరు మొదలగు నూతన మతస్థాపకులు బయలుదేఱిరి. ప్రొటెస్టెంటు మతము స్థాపితమైనది. పదునాఱు పదునేడు శతాబ్దములందు యూరపుఖండమున ప్రొటెస్టెంటు క్యాథలికు మతములకు ప్రబలవైరము పుట్టెను. ఆ వైరము మహాసంక్షోభమునకు కారణమైనది. ప్రజలు హేయములగు దండనములకు పాలుసేయఁబడిరి. దేశములు రక్తప్రవాహములతో నిండినవి. ఫ్రాన్సు క్యాథలికు మతమును, జర్మని ప్రొటెస్టెంటు మతమును నవలంబించినవి. ఇది కూడ నీ యుభయదేశములకును గల కలహకారణములలో నొకటిగ నప్పుడప్పుడు తలచూపినది.

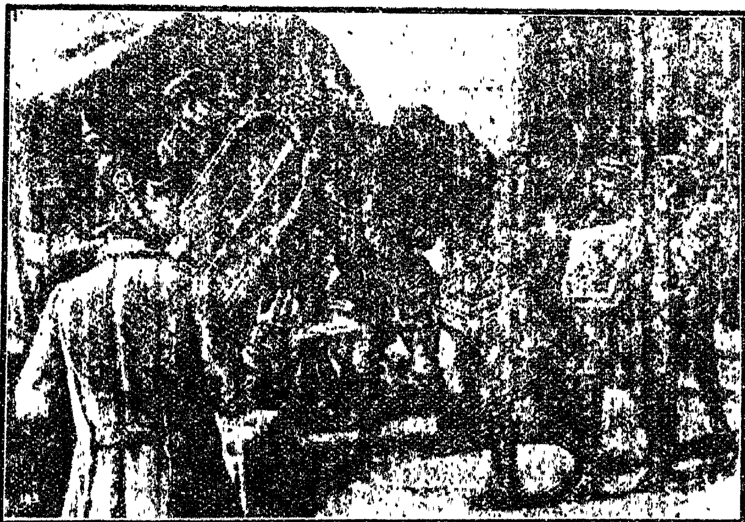
అమెరికా దేశమును కొలంబసు కనిపెట్టెను. యూరపు రాజ్యములు ప్రాగ్వాణిజ్యమును చవిచూచెను. ప్రజలయందు వ్యగ్రోత్సాహభావము విజయకాంక్ష యంకురించెను. శూరులు, ధీరులు, పండితులు, మతాభిమానులు, భాషాభిమానులు, దేశాభిమానులు, రాజ్యతంత్రజ్ఞులు యూరపు రాజ్యములందు బయలువెడలిరి. ఆ సందిగ్ధసమయమునందు ఫ్రాన్సుదేశము యూరపురాజ్యములకు నాయకత్వ

మును వహించుటకు తగిన సామర్థ్యము కలిగియుండెను.

పదునారవ శతాబ్ద మారంభమునందు అయిదవ ఛార్లెసు ఆస్ట్రియా స్పెయిను సామ్రాజ్యములకు చక్రవర్తి. ఆయన జర్మని యందు వ్యాపించుచున్న ప్రొటెస్టెంటు మతమును నాశనము చేయుటకై సమకట్టెను జర్మనులు ఫ్రాన్సురాజైన రెండవ హెన్రీ సహాయమును కోరిరి. ప్రతిఫలముగ మెట్జు, టౌలు వర్డూను పట్టణంబుల నిచ్చుట కంగీకరించిరి. ఆ పట్టణంబులందా కాలమున జర్మనుభాష వాడుకలో లేదు. అప్పటినుండియు నేటివఱకును నీ పట్టణంబులపయి ఫ్రాన్సు జర్మనీ దేశములకు యుద్ధములు జరుగుచున్నవి. వర్తమానసంగ్రామమునందీ పట్టణముల పేర్లనుదినమును వినవచ్చుచున్నవి.

పదుమూడవలూయి ఫ్రాన్సుదేశమును 1626-43-వ సంవత్సరములలో పాలించెను. ఆ రాజునకు భాగ్యవశమున రిషిల్యూ అను మంత్రి సత్తముఁడు లభించెను. ఆ మంత్రి జనకంటకుఁడయినను దేశారాధన పరాయణుఁడు; కఠినాత్ముఁడైనను ధర్మప్రవర్తకుఁడు; ఆశాపరతంత్రుఁడైనను స్వార్థారాధన విముఖుఁడు; అధికారాభిమానియైనను రాజసేవాతత్పరుఁడు; క్రూరుఁడైనను కార్యజ్ఞుఁడు. ఆమంత్రిపుంగవుఁడు దుష్టులను రూపుమాపెను; మత కలహములనునిలిపెను; శాంతిని స్థాపించెను; దేశాదాయమును హెచ్చించెను; సైన్యబలమును స్థాపించెను; రాజ్యాధికారమును బలపఱచెను. రిషిల్యూ నిందాస్తోత్రములను పాటింపక నిష్కామభావముతో తన యావచ్ఛక్తిని దేశారాధనమునకు ధారపోసిన మహాపురుషుఁడు.

ఆ మంత్రి నాటిన బీజములు పెరిగి పదునాల్గవ లూయి కాలమున ఫలవంతము లయినవి. లూయి 1648-1715 సంవత్సరముల నడుమ ఫ్రాన్సు దేశము నప్రతిమానవైభవముతో నేలెను. ఆయన ఫ్రాన్సు దేశమునే కాక యూరపుఖండము నంతటినివశపఱచుకొనవలయు నని యత్నించెను. యూరపురాజ్యముల నన్నిటిని ప్రతిఘటించి యుద్ధములు చేసెను. రాజు ప్రతిభావంతుఁడు. మంత్రి నిపుణుఁడు. సేనాధిపతులు సమర్థులు. సంపదలు సంపూర్ణములు. అట్టి సందర్భము లందు భూపతులకు విజయకాంక్ష సహజము. యుద్ధములకు సామాన్యముగ శ్రేయోభిలాషయు, రాజ్యలాభమొ, వ్యాపారాభివృద్ధియు కారణములు. లూయియొక్క దిగ్విజయారంభమున కీ కారణంబు లన్నియు తోడ్పడినవి.

జర్మనులు ఫ్రెంచివారిచేత బలవంతముగా మూటలు మోయించుట

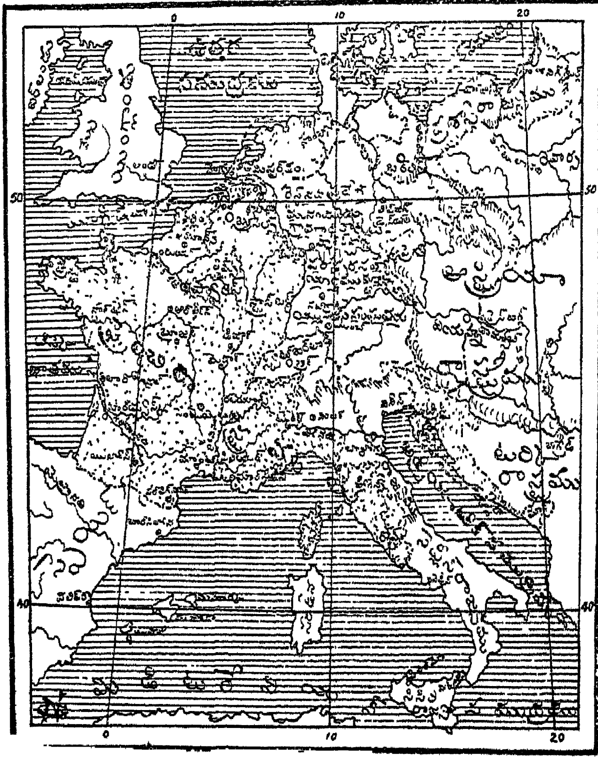
వెస్టఫేలియా సంధివలన యూరపురాజ్యముల రూపములు స్థిరపడినవి ఆస్ట్రియా స్పెయిను సామ్రాజ్యము విభక్తము కావలసిన కాల మాసన్నమైనది. ఫ్రాన్సురాజ్యము పెరుగుట కిదే యదను. లూయి రాజ్యతంత్రజ్ఞుఁడు, ఆశాపరుఁడు, సంపన్నుఁడు, బలవంతుఁడు. లూయి తన శక్తిసామర్థ్యములను రాజ్యవ్యాప్తికై వినియోగింపఁదలంచెను. ఆయన నెదుర్కొనఁజాలిన రాజ్యములు లేవు.

ఒలాందు దేశస్థులు లూయి యాక్రమణమునకు వెఱగొంది ప్రతిఘటించిరి. ఆంగ్లేయులు, జర్మనులు, ఒలాందులు, ఆస్ట్రియనులు చేరి ఫ్రాన్సునకు గర్వభంగము చేసిరి. "ప్రబలరాజ్యభంజనము" అను రాజనీతి లూయి కాలమునందు స్థాపితమై నేటికిని యూరపురాజనీతి నిర్ణయమున కనువర్తించుచున్నది. ఆనీతి నొక నయజ్ఞుఁ డీట్లు చమత్కారముగ వర్ణించెను. "ఒక బలముగల కుక్క యితరుల సొత్తును బలవంతముగ తీసికొనినప్పుడు మిగిలిన కుక్కలా సొత్తును దానికి దక్కకుండ చేసి యన్ని కుక్కలు పంచుకొనుటకై పస్నెడి పన్నగదె" ప్రబల రాజ్య భంజన నీతి. లూయి కాలమునందు ఫ్రాన్సు మహోచ్ఛదశ నధిష్ఠించినది. రాజ్యస్థానము సౌందర్యమునకు, సారస్వతమునకు, నాగరకమునకు,బలసంపదలకు ప్రమాణముగ నుండెను. కాని, యారాజన్యుని మితిలేని యుద్ధములు దేశారిష్టములకు కారణంబు లయ్యెను. పన్నులు పెరిగెను. ప్రజలు దరిద్రులైరి. ఆంగ్లేయులు జిబ్రాల్టరు, కనడా, ఇండియాలను గైకొనిరి. ఫ్రెడరికు మహామహుని విజయములవలన జర్మనీసామ్రాజ్య బీజాంకురములు స్థాపితము లయ్యెను. ఫ్రాన్సునకు పడమట నింగ్లాండు తూర్పున జర్మనీ బలవద్విరోధు లేర్పడిరి.

అనంతరము ఫ్రాన్సుదేశమును పదునైదవ లూయి 1715-1774 సంవత్సరములనడుమ పాలించెను. ఆ రాజసమర్థుఁడు, భోగపరాయణుఁడు, విషయలోలుఁడు, వివేకశూన్యుఁడు. వాల్టేరు డిడరోటు రూసో మొదలగు విజ్ఞులు రానున్న రాజ్యవిప్లవమును తెలియఁబల్కిరి. అవినీతుఁడైన రాజు తన తరము గడచు నని యానందించెను. కాపెటు రాజులు చేసిన యపకృతులను ప్రజలు మఱచిరి.

అపకృతులకై పదునారవ లూయి భార్యాపుత్రసమేతముగ బలి వేయఁబడెను.

పదునారవ లూయితో ఫ్రాన్సునందు రాజుల రాజ్యము తుదముట్టినది. ప్రజల పాలన మారంభమైనది. కాపెటుల కాలమునందు ప్రజల పని పాటుపడుట, పండించుట, పన్నులను చెల్లించుట; రాజుల పని యుద్ధము చేయుట, వ్యయము చేయుట, సుఖపడుట. రాజు శాసకుఁడు, నిర్వాహకుఁడు, దండధరుఁడు; ప్రజలకు స్వాతంత్ర్యము లేదు, ప్రాతినిధ్యము లేదు, అధికారము లేదు. ఆదాయవ్యయములను నిర్ణయించుటకును, నియమించుటకును, పరిశీలించుటకును ప్రజలకు స్వాతంత్ర్యము లేదు. ప్రజలు తిరుగుఁబాటు చేసిరి. రాజ్యవిప్లవ మేర్పడెను. దేశము హత్యలకును దౌర్జన్యములకును నిలయముగ నుండెను. ఆ సమయమునందు నెపోలియను రాజ్యరంగమునందు ప్రవేశించెను.

నెపోలియను శూరాగ్రేసరుఁడైన కర్షునివలె సూక్ష్మబుద్ధి; యుద్ధవ్యూహములను నిర్మించుటయందు అద్వితీయుఁడు. సహజమైన ప్రజ్ఞాశాలి. ప్రజాతంత్రజ్ఞుఁడు; రాజనీతిజ్ఞుఁడు; అత్యాశాపరుఁడు; లోకకంటకుఁడు. ఆ శూరుఁడప్రతిమానమైన పౌరుషముతో యూరపు రాజ్యముల నోడించి సకలరాజ్యములందును సంక్షోభము పుట్టించెను. ప్రజలు పాలకులు భీతావహచిత్తులైరి. ఎప్పుడే రాజ్యమునందు జయపతాకమును స్థాపించునో తెలియకుండెను. ఇటలీ, స్పెయిను, జర్మనీ, ఆస్ట్రియా, రష్యా రాజుల నోడించి తనవారికి కొన్ని రాజ్యములందు పట్టము గట్టెను. రాజ్యాంగములందు సేనాధ్యక్షుఁడుగ చేరి ఫ్రాన్సుదేశమునకు చక్రవర్తి కాఁజాలెను. ఆశకు హద్దులేదు. నెపోలియనునకు సంతృప్తి కలుగలేదు. తన యాధిపత్యముక్రింద యూరపు ఖండమునందు రోమక సామ్రాజ్యమువలె మహాసామ్రాజ్యమును స్థాపింప నెంచెను. ఆసియాఖండమును జయింప సమకట్టెను. ఆశాపిశాచమునకు లొంగనివా రెవరు?

యూరపురాజ్యములు మేల్కొనినవి. కర్తవ్యమును గమనించినవి. ప్రబలరాజ్యభంజననీతి నవలంబించినవి. ఇంగ్లాండు నాయకత్వము వహించెను. నెపోలియను, జర్మనులు వర్తమాన సంగ్రామమునందు వర్తించుచున్న రీతిని, ఆంగ్లవ్యాపారబహిష్కారమును ప్రకటించెను. ఆ నీతివలన పరాసుల వ్యాపారము పడిపోయినది. యూరపు రాజ్యములకు నష్టము గలిగినది. ఆంగ్లేయుల వ్యాపారమునకు భంగము కలుగలేదు. ఫ్రెంచి ప్రజలకు సయితము నెపోలియనుపట్ల నసూయ గలిగినది. నెపోలియను రాజ్యభారమును పరిత్యజించెను. ఎల్బాద్వీపమునందు నివసించుట కంగీకరించెను. లోభోపహతుఁడై తిరిగి రాజ్యభారమును పూనినపుడు 1815_వ సంవత్సరమునందు సంయుక్తరాజ్యబలముచే వాటర్లూవద్ద నోడింపఁబడెను. ద్వీపాంతరవాసిగ చేయఁబడి సెయింటు హెలీనాయం దుంచఁబడెను.

పల్లెకులమున జన్మించి జగదేకవీరుఁడై చక్రవర్తియై సెయింటు హెలీనాయందు కారాగృహవాసియై సామాన్యమానవునివలె కాలధర్మము నొందిన నెపోలియను చరిత్ర భౌతికసంపదల యస్థిరతను చాటుచున్నది.

తిరిగి ఫ్రాన్సునందు రాజుల పాలనము స్థాపింపఁబడినది. కాని రాజుల బలము తగ్గి ప్రజాతంత్రము స్థాపితమాయెను. రాజుల పాలనము చిరకాలము నిలువలేదు. 1830_1848 సంవత్సరములందు పరాసులు రెండవ ప్రజాసత్తాక పాలనము స్థాపించిరి. మరల 1851_సం.నందు రాజాధికారము స్థాపితమైనది. లూయి నెపోలియను రాజ్యమునేలెను. ఆ రాజునకు నెపోలియనునకుఁ గల సామర్థ్యము లేదు కాని, ఆశ మాత్రము గలదు. ఫ్రాన్సుదేశమున కన్నిదేశములందును మానభంగము గలిగెను.

ఆసమయమునందు స్పెయిను దేశమునకు రాజు గావలసియుండెను. జర్మనులు తమ రాచకొమరుని నియమింప సమకట్టిరి. పరాసులు సమ్మతింపలేదు. జర్మని యిప్పటివలె నప్పుడును యుద్ధమునకు సిద్ధముగ నుండెను. జర్మనీ ఫ్రాన్సులకు యుద్ధము ప్రాపించెను. మూడు మాసములలో ఫ్రాన్సు సంపూర్ణముగ నోడింపఁబడెను. ఫ్రాన్సుదేశము ఆల్సెసుమండలమును, లొరయినునందు కొంత భాగమును, 320,00,00,000రూప్యములను జర్మనులకు సమర్పించి సంధిచేసికొనెను.

1870_వ సం.నందు తిరిగి ప్రజాసత్తాక పాలనము స్థాపింపఁ

బడెను. అప్పటినుండి నేటివఱకు కాపాలనముక్రిందనే ఫ్రాన్సు దేశమున్నది. ప్రజాస్వామ్యము వ్యాపించి, జాతీయాభిమానము ప్రబలి, ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యము వర్థిల్లి ప్రఖ్యాతమైన సామ్రాజ్యములలో నొకటిగ పరిగణింపఁబడుచున్నది.

జర్మనీ దేశమునకును ఫ్రాన్సు దేశమునకును బలవత్తరమైన వైరమేర్పడినది. యుద్ధానంతరము జర్మను లూహించినట్లు ఫ్రాన్సు దేశము చెడలేదు. ఫ్రాన్సు కోలుకొనకమునుపే దానిని నిస్సహాయస్థితికి పాలుసేయవలయునని జర్మనులు తలపెట్టిరి. కాని వారి సంకల్పము ఫలింపలేదు. జర్మనుల యుద్ధసన్నాహములను చూచి పరాసులు భయకంపితులైరి. ఆంగ్లేయులకును పరాసులకును చిరకాలాగతంబైన సహజశత్రుత్వము గలదు. ఆంగ్లేయులకును జర్మనులకును చిరకాలసంవర్థితంబైన సహజమిత్రత్వము గలదు. ఈ విపన్మార్గమునుండి తప్పించుకొనుటకు ఫ్రాన్సు రుష్యా రాజ్యములకు సంధి యేర్పడినది. జర్మని ఫ్రాన్సు రుష్యాదేశముల నడుమ నున్నది. ఈ సంధికి ప్రతిహారముగ జర్మని, ఆస్ట్రియా, ఇటలీ రాజ్యముల కొక యొడంబడిక జరిగినది. ఏడవ యెడ్వర్డుకాలమునం దింగ్లాండు ఫ్రాన్సుల కొక సంధి యేర్పడినది. పై సంధులవలన నొక పక్షమున జర్మనీ ఆస్ట్రియా ఇటలీలును రెండవ పక్షమున ఫ్రాన్సు రుష్యా ఇంగ్లాండులును చేరినవి. వర్తమాన మహాసంగ్రామమునం దీపక్షముల బలాబలములు తేలవలసియున్నవి. ఇటలీదేశము మిత్రమండలిలో చేరి జర్మనులకు శత్రువైనది.

ఫ్రాన్సుదేశచరిత్రము నిరంకుశాధికారముతోను, మత కలహములతోను, సామంతుల దౌర్జన్యముతోను నారంభమైనది. రాజులు సర్వస్వతంత్రులై యేలిరి. రాజ్యపరివర్తన మేర్పడి ప్రజాసత్తాకపాలనము స్థాపింపఁబడినది. మానవుల నధికారదాస్యమునుండియు, ఆచారదాస్యమునుండియు, మనోదాస్యమునుండియు రక్షించిన ఫ్రాన్సుదేశ పరివర్తనమే. పరాసు లుత్సాహసంపన్నులు, స్నేహపాత్రులు, సదయహృదయులు, స్వాతంత్ర్యప్రియులు. వారి దేశభక్తి జాతీయాభిమానము శ్లాఘాపాత్రములు. ఫ్రాన్సుదేశము చిత్రకళలకు నాగరకమునకు వన్నెకెక్కినది. ఆ మహాజాతి వినాశనము లోకాభివృద్ధికి భంగకరముగ నుండదా?

ఫ్రెంచి సైనికులు సంసారములను వదలి యుద్ధమునకు పయనమై పోవుట

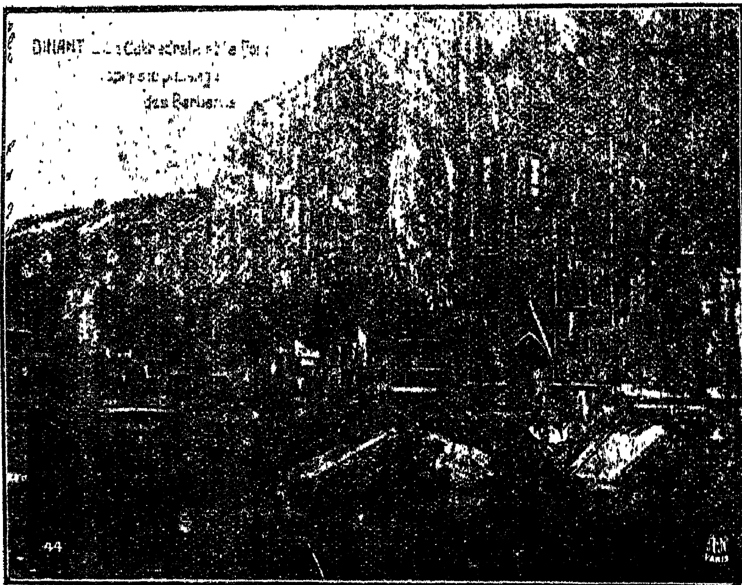
ఫ్రాన్సుదేశవిస్తీర్ణము 2,07,170 చదరపుమైళ్లు; జనసంఖ్య 4,00,00,000; మూడవ వంతు ప్రజలకు వ్యవసాయము జీవనాధారము; సంవత్సరాదాయము 19,00,00,000; వ్యయము సంవత్సరమునకు 19,00,00,000; పాలనము ప్రజాసత్తాకము; శిష్టసభయందలి సభ్యులు 300; ప్రజాప్రతినిధి సభయందలి సభ్యులు 580; రాజ్యపాలకుఁడు ప్రజానిర్ణీతుఁడు; సైన్యబలము అన్ని తరగతులు చేరి 24,00,000; నౌకాబలము అన్ని తరగతులు కలిసి 660; అధినివేశముల విస్తీర్ణము 51,59,230 చదరపుమైళ్లు; జనసంఖ్య 5,47,30,039.

తే. "గురుసుతుం డీల్గె రణము దుర్భరము కాఁగ"
నంచు ధర్మజుఁ డొకపరి యనృతవాక్యుఁ
బలికినందున దుఃఖరూపమునఁ దాను
దురితమును బొందఁడే తొలుదొల్త మనస!

బెల్జియము దేశ చరిత్రము

దేశచరిత్రములు దుర్భేద్యములు. కొన్ని దేశములు కష్టపరంపరల ననుభవించును. కొన్ని దేశము లత్యున్నతదశ నర్థిష్ఠించును. కాలాంతరమునందు గొప్పదశ పోయి నీచదశ కలుగును. కొన్ని సమయములందు దేశములను గుర్తించుటకు వీలులేని దుర్దశ యేర్పడును కొన్ని వేళల దేశములె మాయమగును. అస్సిరియా బాబిలోనియా సామ్రాజ్యములు సంపూర్ణముగ మాయమైనవి. స్వల్పకాలమునందె యిట్టి మార్పు లనంతములు జరిగియుండెను. మార్పులకు కారణములను నిర్ణయించుట సాధ్యము గాదు. ఆస్తికులు దైవయోగ మని సరిపెట్టుకొనవచ్చును. కర్మయోగులు కర్మఫల మని యూహింపవచ్చును. కాని కార్యకారణ ఫలములను నిర్ణయించుట యసాధ్యము.

బెల్జియముదేశము కష్ట పరంపరల పాలగుటకుఁ గల కారణంబులను నిర్ణయించుట సుసాధ్యము గాదు. ఆ దేశ మనేక సంగ్రామములకు రంగ మైనది; అనేక పర్యాయములు రక్త సిక్త మైనది. ఇపుడు జరగుచున్న యుద్ధమునందు జర్మనుల వలె పూర్వము స్పెయిను దేశస్థులు పరాసులు ఆంగ్లేయులు బెల్జియమును తమ ఘోరయుద్ధములకు రంగస్థలముగ చేసి దేశమును కష్టపరంపరలకు పాలుచేసిరి. ఆ యుద్ధములందు బెల్జియము స్వేచ్ఛగ చేరినది. ఇపుడు నిర్బంధముగ చేరవలసివచ్చినది. బెల్జియము పడుచున్న యగచాట్లను తలంచినపుడు కఠినహృదయులకైనను తీవ్రమైన విచారము కలుగకమానదు.

జర్మనులు తగులబెట్టిన డినాంటుపట్టణములోని సుప్రసిద్ధ దేవాగారము

దేశము పరుల యాక్రమణమునం దున్నది. పట్టణంబులు పాడైనవి. పంటచేలు కందకములుగ మారినవి. ఇండ్లు పగతురాక్రమణకు లోనైనవి. కుటుంబములు నశించినవి. స్త్రీలు పురుషులు బిడ్డలు క్రూరహింసలకు గురియైరి. పురుషులు నిర్బంధసేవకావృత్తియందు నియోగింపఁబడిరి. స్త్రీలు చెఱపెట్టఁబడిరి. బిడ్డలు చంపఁబడిరి. ఆలుమగలకు తల్లిపిల్లలకు ఎడఁబా టేర్పడినది. సౌఖ్యాకరంబు లైన గృహంబులు దుఃఖనిలయంబు లై పరసైన్యంబులకు వాసస్థలంబు లైనవి. రాజకుటుంబము విదేశవాసమును పైకొనినది. శ్రీమంతు లైన ప్రజలు భిక్షాటనము చేయుచున్నారు. బెల్జియము దేశ మాపత్పరంపరలపాలైనది.

ఇట్లాపదల పాలగుటకు బెల్జియము చేసిన యపరాధమును నిర్ధారణచేయుట సాధ్యమా? ప్రారబ్ధమునందు విశ్వాసము గలవారు బెల్జియము కష్టములు పూర్వార్జితకర్మఫలము లని నమ్ముదురు. శిక్షాపరిపక్వసధర్మమును విశ్వసించు వైష్ణవులకు కాదనవచ్చును. కాని బెల్జియము దేశచరిత్రమును గూర్చి చదువరులకు కొన్ని తార్కాణములను సూచింపఁగలను. ముఖ్యము బెల్జియము 1831 న సంవత్సరమునందు ప్రత్యేక రాజ్యముగా నిర్మింపఁబడినది. అంతకుపూర్వమా దేశచరిత్రము హాలెండు దేశచరిత్రముతో సంబంధమున్నది. నెదర్లాండ్సు అను దేశమునందు హాలెండు బెల్జియము చేరియుండెను. నెదర్లాండ్సు దేశచరిత్రము జూలియసు సీజరు దిగ్విజయములతో నారంభ మగుచున్నది. భూమి పల్లము గాన దేశమున కా పేరు వచ్చినది. దేశమునకు దక్షిణమునందు ఫ్రాన్సు, తూర్పున జర్మని, పడమట నుత్తరసముద్రము గలవు. దేశము సముద్రజలప్రళయమున కనుకూలముగ నుండెను. కాని ప్రజల పరిశ్రమవలన దేశ మా యాపద నుండి రక్షింపఁబడినది.

సీజరు కాలమునందు నెదర్లాండులలో జర్మనులు కెల్టులు నివసించుచుండిరి. ఉత్తరమునందు స్వాతంత్ర్యప్రియు లైన ఫ్రిజియను లుండిరి. "లోకము నిలిచి యుండు నంతవఱకు గాలి వీచుచుండు నంతవఱకు ఫ్రిజియనులు స్వేచ్ఛను గలిగియుందురు" అను లోకోక్తి వారియందు పరిపాటిగ నుండెను. వారికి దక్షిణమునందు బటేవియనులు అను ట్యూటను జాతివా రుండిరి. వారును స్వేచ్ఛాప్రియులు. ఫ్రిజియను బటేవియనుల సంయోగమువలన డచ్చిజాతి

THE KING OF BELGIUM

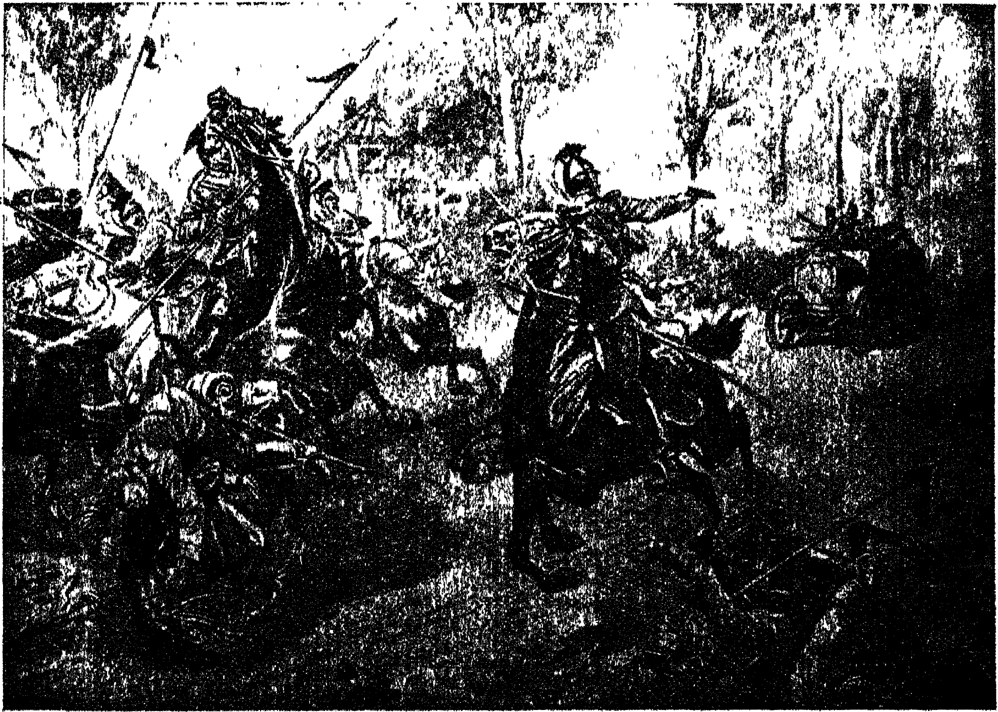
బెల్జియము రాజు

THE QUEEN OF BELGIUM

బెల్జియమురాణి

THE HERO OF THE ARMOURED MOTOR CAR LIEU. HENKART IN HIS CAR

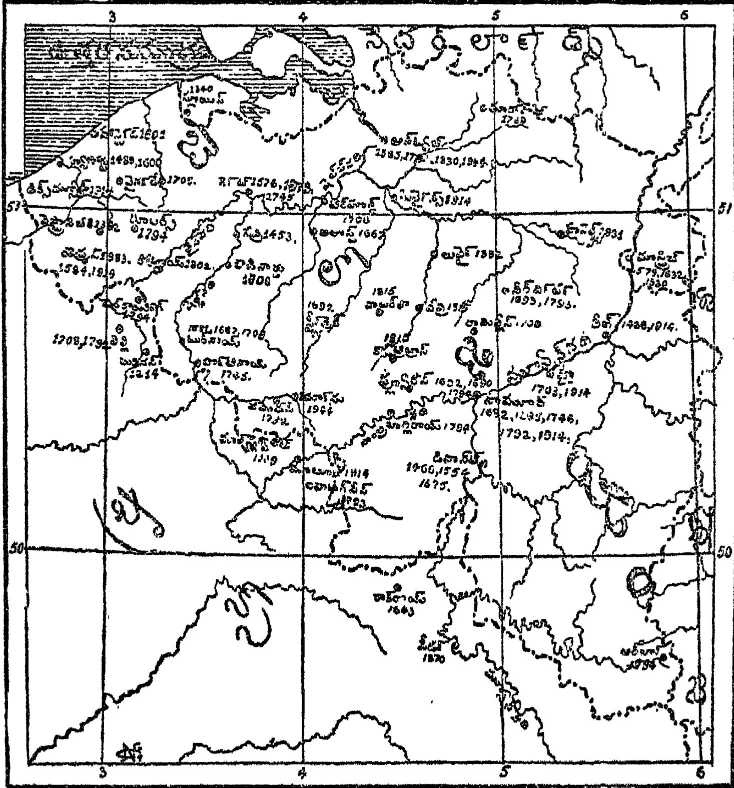
లెఫ్టినెంటు హెన్‌కార్టు ఫిరంగులతో సమగ్రబడిన తనమోటరుబండి ప్రతియుదయమెక్కి జర్మను అశ్వసైనికులగు ఉహ్లానులను వెతకుచు మొత్తముమీద 70 మందిని చంపెను. అయిదుగురిని ఖయిదీలుగ జేసెను. 7 మందికి గాయములు కలిగించెను. జర్మను లీ మోటరుకారు వచ్చుచున్నప్పుడు భయకంపితులగుచుండిరి.

BELGIAN REFUGEES IN LONDON

లండనులోని ఆల్‌డ్విచ్‌లో ప్రవాసులగు బెల్జియనులు. జర్మనుల క్రూరకృత్యములవలననిట్టివారు 60 లక్షలమంది అన్నములేక అల్లాడుచున్నారు. వీరిని అమెరికావారును, ఇంగ్లీషువారును జాలభాగము రక్షించుచున్నారు.

యేర్పడి రోమకసామ్రాజ్యమునకు పరమమిత్రములుగ నుండెను. సీజరు బటేవియా దళమును రక్షకదళముగ నియోగించెను. దక్షిణాఫ్రికా నివాసస్థు లైన బోయర్లు బటేవియనుల సంతతివారే. కాననే వారలకు కూడ స్వేచ్ఛాప్రియత్వమును శౌర్యసాహసములును నలవడినవి. దక్షిణభాగమునందు నివసించెడి ప్రజలు కెల్టుజాతికి చేరియుండిరి. వారును ఫ్రెంచిదేశస్థులును నొకతెగకు చెందియుండిరి. ఫ్రాంకులకు కెల్టులకు బటేవియనులకు కలిగిన సంబంధబాంధవ్యమువలన వలూనులను జాతివా రేర్పడిరి. వారు 27,83,919 మంది కలరు; ఫ్రెంచి భాషకు సంబంధించిన భాషను వాడుదురు. మిగిలిన ప్రజలు 46,79,865 మంది ఫ్లెమింగ్సు అనఁబడుదురు. వారు జర్మనుభాషకు సంబంధించిన భాషను వాడుదురు. దేశమునందు రెండు భాషలు వాడుకయం దున్నను రాజకీయ వ్యవహారములందు ఫ్రెంచిభాషయొకటియే వాడఁబడుచున్నది. దేశము భాషాభేదమును గల్గియున్నను రోమను క్యాథలిక్ మతపాశముచే దృఢముగ బంధింపఁబడినది. భూతలమునందు మానవార్జితమైన దేశ మెద్దియైనఁ గలదేని యది నెదర్లాండు దేశము. జమదగ్నివలె డచ్చివారు సముద్రమునుండి దేశమును నిలువఁబెట్టి సాగరాక్రమణమునుండి కాపాడినట్లు పరాక్రమణమునుండి కూడ కాపాడుటకై పాటుపడుచు వచ్చిరి.

దేశాభ్యుదయమునకు సహజస్థితియు ఎడతెగని యుద్ధములును ప్రతికూలము లైనను, బెల్జియనులు మంచి స్థితిని చెందుట యాశ్చర్యజనకము. ప్రజల పాటుపడు స్వభావమును, పొదుపరితనమును, నేర్పరితనమును, యుద్ధసమయములందు సయితము దేశముయొక్క సుఖస్థితికి కారణములు. సహజసంపదలు గల దేశములందు మాంద్యమును తద్వ్యతిరిక్తము లైన దేశములందు చుఱుకుఁదనమును ప్రజలకు సహజముగ కలుగుచున్నవి. ఈ పరిస్థితియె హిందువుల యలసత్వమునకును పాశ్చాత్యుల నిరంతరపరిశ్రమపరాయణతకును కారణము. ఈసిద్ధాంతము నెదర్లాండు దేశస్థులపట్ల సంపూర్ణముగ చెల్లఁబడి యగుచున్నది.

అయిదవ శతాబ్దమునందు రోమకసామ్రాజ్యము విచ్ఛిన్నమైనపుడు, నెదర్లాండులలోని దక్షిణభాగము ఫ్రాంకులపర మైనది. కాని ఫ్రిజియనులు మాత్రము స్వాతంత్ర్యమును కాపాడుకొనిరి. ఛార్లమేను దేశము నంతటిని జయించి తన సామ్రాజ్యమునందు చేర్చెను. వాని యనంతరము దేశమునందు స్వతంత్రరాజు లనేకు లేర్పడిరి. పదవ శతాబ్దమునందు ఫ్రాంకుల సామంతాధికారము పోయి జర్మనుల సామంతాధికారము స్థాపింపఁబడెను. పేరునకు దేశము పవిత్రరోమకసామ్రాజ్యాంతర్భాగ మైనను, క్రియకు స్వతంత్రు లైన ప్రభువులచేతను పరాధిపతులచేతను పాలింపఁబడుచుండెను. పండ్రెండవ శతాబ్దమునందు దేశము ప్రధానాధికారశూన్యమై స్వతంత్రు లైన ప్రభువులవశమునం దుండెను. ప్రభువు లొండొరులతో కలహించుచు దేశసంక్షోభమునకు కారకు లైరి. ప్రజలు మాత్రము పాటుపడుచు పన్నులను చెల్లించుచుండుటవలన భోగములకు కొఱఁత లేకుండెను. ప్రభువులు స్వలాభభోగ్యములకై ప్రజల పరిశ్రమాభిలాషను పోషించుచుండిరి. ప్రజలు ప్రభువుల యవసరమును గ్రహించి సహాయము చేయుచు స్వాతంత్ర్యములను పడయుచుండిరి.

ఇట్టి సందర్భములందు నాగరకప్రాతినిధ్యమును స్వతంత్రపరిపాలనంబును గలిగిన పట్టణంబులు విజృంభించుటకు కారణంబు లేర్పడినవి. పట్టణంబులలోని ధనవంతు లైన వర్తకులు నాగరకప్రభుత్వాధికారమును గలిగియుండిరి. ప్రజలువృత్తిగణములను స్థాపించి స్వాతంత్ర్యమును పొందుచుండిరి. స్వాతంత్ర్యప్రియు లైన వర్తకులును ప్రజలును చేరి ప్రభువులనుండి స్వాతంత్ర్యములను పడయుచు, స్వపరిపాలనంబునకు నిలయంబులుగ పట్టణంబులను చేయఁగలిగిరి. స్వతంత్రపట్టణంబులు సేనల నాయత్తపఱచుటకును సంధులను చేసికొనుటకును రాజులకుఁ గల సర్వాధికారములను గలిగియుండెను. పండ్రెండవ శతాబ్దము ముగియకమును పే ఘెంటు, బ్రూజెసు, అర్రాసు, ఆంట్వెర్పు, బ్రుస్సెల్సు, కాలేయిజ్ మొదలగు నలువది పట్టణంబులు స్వతంత్రపాలనంబును గలిగియుండెను.

ఆర్టెవెల్డినంటి పౌరప్రముఖుల చరిత్రవలన పౌరశ్రేష్ఠుల ప్రతిభ వ్యక్తమగుచున్నది. ఆర్టెవెల్డి ఘెంటు పురవాసి, ఆ పురమున కధిపతి, సేనాధ్యక్షుండు; ఆంగ్లరాజునకు మిత్రుండు; ఎడ్వర్డు పక్షమున సేచెక్లు పరాసులతో యుద్ధము చేసిన పురుషశ్రేష్ఠుండు. అట్టి ప్రతిభావంతుండును కూడ ప్రజాభిప్రాయములను పాటింపనపుడు బలవన్మరణము వాతంబడెను. పౌరులు యుక్తాయుక్తవివేకము లేక విపక్షులై సర్వమును ధారవోసిన నాయకులను వధియించుట లోకచరిత్రమునందు కన్పించుచున్నది.

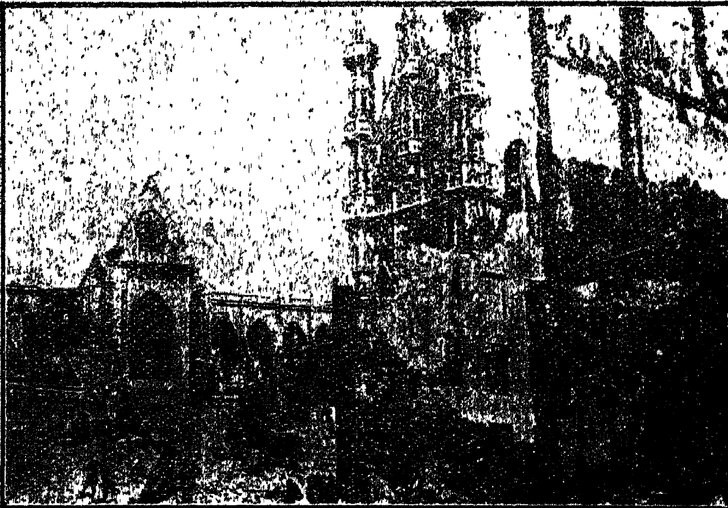
ఫ్లాండర్సునందు స్వాతంత్ర్యమును పడసిన పురంబులు సలుపని యున్నను వానికి వైరభావ ముండెను గాని మిత్రత్వము లేకుండెను. ప్రతిపురమునందుంగల వృత్తిగణములను మిత్రత్వము లేక శత్రుత్వము ప్రబలెను. ఆ పట్టణాంబులు మిత్రత్వము గలిగి మెలంగిన యెడల, బెల్జియము దేశచరిత్రము మారియుండును.

పట్టణాంబులు ప్రభువుల ... రమును నిరోధింపం గలిగినను, ఆశాపరులైన రాజుల యధికారమును నిరోధింపలేకపోయినవి. పదునాల్గవ శతాబ్దమునందు యూరోపుఖండములో స్వతంత్రసాధువులేపరిపాలన మంతరించి నిరంకుశ రాజపరిపాలనము స్థాపితమైనది. పదునైదవ శతాబ్ద మారంభమున ఫ్లాండర్సునకు బర్గండియను వంశజు లేలిక లైరి. బర్గండియను రాజులు చిత్రకళలను పోషించి చిత్రకళాకౌశలమును వృద్ధిచేసిరి. కాని పౌరులు బర్గండియను పరిపాలనమును సులభముగ నంగీకరింపలేదు. ఆ రాజుల పరిపాలనమును నిరోధించిన ఘెంటు రాజాగ్రహమునకు గుఱియయ్యెను.

బర్గండియను రాకొమారి మేరీ యను నామె 1477-వ సంవత్సరమునందు మేక్సిమిలియనను పెండ్లియాడెను. ఆయన పిమ్మట జర్మని చక్రవర్తి యైనందున నెదర్లాండ్సు దేశము హాప్సుబర్గువంశమునకు చేరెను. ఆయన ... అయిదవ చార్లెసు. వాని కాలమునందు దేశములో ... కలహములు ... అప్పటికి దేశము ... స్థాపింపంబడెను. అయిదవ చార్లెసు కాల్వినుని ... సహించువాడు. ... శాపముల ... మొదల ... నిరోధించి ... పట్టణస్వాతంత్ర్య ... సనములను రద్దుచేసెను. పౌరులను ... దక ... ప్రజాస్వాతంత్ర్యమునకు చిహ్నముగను పవిత్రముగను సంభావింపంబడుచున్న పెద్ద ఘంటను నూడదీయించి వారిచేతులతో పగులంగొట్టించెను. అంతయు పూర్తియైనపుడు ప్రజలను మన్నించెను.

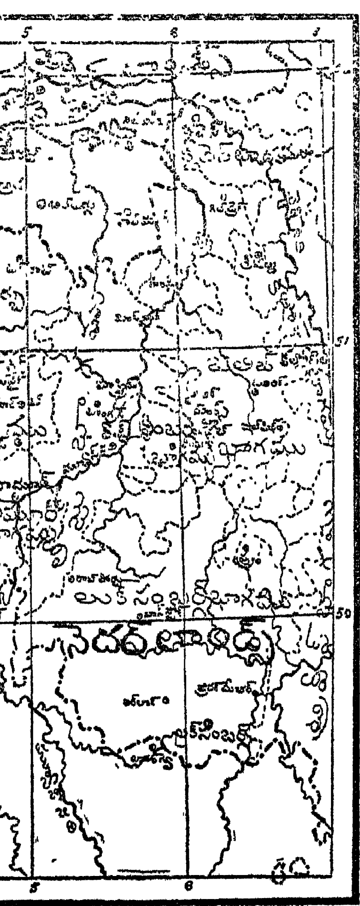

బ్రెస్సెల్సునందలి ... రాజవీధిని జర్మనులు నగులం జెత్తి

జర్మనులు తగులంబెట్టిన లోవేయిను

పిమ్మట రెండవ ఫిలిప్పు రాజాయెను. ఆయన నెదర్లాండ్సు దేశమును స్పెయిను దేశముగ మార్పనెంచెను. రెండు దేశములందును మతములు వేఱు, భాషలు వేఱు, జాతులు వేఱు, సాంప్రదాయ

ములు వేయు. కాని సంకల్పసిద్ధికై సామాన్యసాధనము లనుపయోగ్యము లైనపుడు ఘోరసాధనంబుల నుపయోగింప సమకట్టెను. ప్రజలు క్రూరహింసలకు పాలు సేయఁబడిరి. ఆ కాలమునందు యూరోపులో వ్యాపకమై యుండిన భయంకరాన్వేషణము నెదర్లాండ్సు దేశమునందు వ్యాపకములోనికి తేఁబడెను. ఆ పద్ధతిని వ్యాపకమునందు నెట్టి ప్రజల పౌరుషస్వాతంత్ర్యములను హాని సేయుటకు క్రూరాత్ముఁడైన యాల్వా ప్రభువు నియమింపఁబడెను. అపుడు దేశము వర్ణనాతీతమగు కష్టపరంపరల కాలవాలం బాయెను. దౌర్జన్యములవలన ప్రజలు రోషావేశులై రాజాధికారమును ధిక్కరించిరి. ఆల్వాప్రభువును తిరస్కరించుటకొరకై దేశభక్తులు బయలుదేరి డచ్చి రిపబ్లికును స్థాపించిరి. ఎగ్మాంటు హార్ను ప్రభువులు నెదర్లాండ్సు దేశమును, విలియమ్ ఆరెంజి ప్రభువు స్పెయిను దురాగతము నుండి స్వదేశమును రక్షించి శాశ్వత కీర్తిని గడించిరి.

పదునారవ శతాబ్దమునందు స్పెయిను దేశము విశాలమైన సామ్రాజ్యమును స్థాపించెను. కాని మతాభిమానమును ధనలోభమును అధికారలోభమును సామ్రాజ్యవినాశనమునకు కారణము లయ్యెను. ఇండియనులను నోలాండులను ధనాశాపూర్వముచేతను మతావేశముచేతను స్పెయినువారు హింసించిరి. ఆ క్రూరహింసలకు ప్రతిఫలమో యనునటు 1588-వ సంవత్సరమునందు స్పెయిను దేశపు నౌకాబలము ఆంగ్లేయ నౌకాబలముచే నోడింపఁబడెను. స్పెయిను సామ్రాజ్యము క్షీణింప నారంభించెను.

దేశము దీనదశయందున్నపుడు స్వార్థత్యాగులైన దేశాభిమానులవతరించి ప్రజలయం దైకమత్యమును స్థాపించి దేశోద్ధరణమును చేసిరని సుప్రసిద్ధేతిహాసము లన్ని దేశముల చరిత్రలందును గాననగును. శ్రీరామకృష్ణాదులు శివాజి కృష్ణదేవరాయాదులు పూజ్యులగుట కిదియె గదా కారణము. హాలండు దేశచరిత్రమునందు విలియమ్ ఆరెంజి చరిత్రము సంస్మరణీయ మైనది. విలియము ప్రజాసత్తాక పాలనమును స్థాపించెను. కాని, యంతఃకలహములవలన నది సుస్థిరము గాలేదు.

రెండవఫిలిపు కూఁతురైన ఇసబెల్లునకును ఆస్ట్రియా రాకొమారుఁడైన ఆల్బర్టునకును 1598-వ సం. నందు వివాహము జరిగెను. ఫిలిపు బెల్జియమును వరకట్నముగా నిచ్చెను. ఆ రాజదంపతుల కాలమునందు బెల్జియము శాంతిప్రదమై యుండెను. వారికి సంతతి లేనందున బెల్జియము తిరిగి స్పెయినునకు సంక్రమించెను. తదనంతరము నూరేండ్ల వఱకును ఫ్రాన్సు స్పెయిను హాలండు దేశములకు జరిగిన యుద్ధములకు బెల్జియము రంగస్థలముగ నుండెను. మధ్యస్థదేశమైన బెల్జియమున కిప్పటి దురవస్థ యీ కాలమునందును గలిగెను.

జ్ఞాతిబాంధవ్యము గల హాలెండునకును బెల్జియమునకును శత్రుత్వ మేర్పడెను. డచ్చివారు బెల్జియము రేవులను బంధించిరి. వ్యాపారమును నాశనము చేసిరి. పదునెనిమిదవ శతాబ్దమునందు బెల్జియము మరల ఆస్ట్రియనుల పాలాయెను. దేశము 1744-1792 సంవత్సరములలో శాంతిభూయిష్ఠమై వర్ధిల్లెను. మేరియా థెరీజా కాలమునందు దేశములో విద్యాలయములు స్థాపింపఁబడి, దేశ మభివృద్ధి చెందెను. కాని, జోసెఫు నిరంకుశాధికారాభిమానము వలన ప్రజలు తిరుగుబాటుచేసి 1790-వ సంవత్సరమునందు సంయుక్త బెల్జియము రాజ్యమును స్థాపించిరి. కాని 1792-వ సంవత్సరమునందు నెపోలియను దిగ్విజయమువలన బెల్జియము ఫ్రాన్సు దేశమునందు చేర్పఁబడెను. నెపోలియను 1815-వ సంవత్సరమునందు పరాజితుఁడైనపుడు హాలెండు బెల్జియములను విలియము ఫ్రెడరికు పాలించెను. కాని యుభయదేశములకును మిత్రత్వము కలుగలేదు. మతభేద

మును సాంప్రదాయభేదము స్థిరపడినవి. రాజునకు దచ్చిపక్షపాత మధికము.

1830-వ సంవత్సరమునందు రాజ్యపరివర్తన మేర్పడెను. లియొపొల్డు 1831-వ సంవత్సరమునందు బెల్జియమునకు రాజుగ నెన్నుకొనఁబడెను. ఆ యేర్పాటును 1831-వసంవత్సరమునందు జరిగిన లండనుసంధి స్థిరపఱచెను. ఆ సంధికి ఫ్రాన్సు గ్రేటుబ్రిటను ఆస్ట్రియా ప్రష్యా రుష్యా యొడంబడినవి. ఆ సంధివలన బెల్జియము తటస్థమైన స్వతంత్రరాజ్యముగ నుండవలయు నని నిర్ధారణ చేయఁబడినది. ఆ యొడంబడిక వలన బెల్జియము రాజ్యము పరదేశాక్రమణము చేయఁజనదు; సంధి నొడఁగూర్చిన యైదు రాజ్యములును బెల్జియము స్వాతంత్ర్యమును కాపాడవలయును; బెల్జియమునకు తన స్వాతంత్ర్యమును కాపాడుకొను టకును, మిత్రులతో చేరి దేశము నాక్రమించిన శత్రువుల నెదుర్కొను టకును, హక్కు గలదు ఈ సంధిని జర్మను కోశాధ్యక్షుఁడు ప్రస్తావవశమున కాగితపు ముక్క యని నిరసించెను; గ్రేటు బ్రిటను ఫ్రాన్సు దేశములు సమ్మాన్యమని పరిగణించినవి. వర్తమాన సంగ్రామమునకు కారణంబులలో నొకటి జర్మను లీసంధిని నిరసించుట యని నమ్మఁబడుచున్నది.

1914 అగస్టు 25 వ తేదిని బెల్జియములోని లోవైన్ నగరమును తగులఁబెట్టి, పురవాసులను జర్మను అశ్వసైనికులకు ఉల్లానులు దొడ్డికి తోలుచున్నారు.

లియొపొల్డు 1831-1865 సం.ల వఱకు దేశమును బాగుగ నేలెను. రెండవ లియొపొల్డు 1865-1909 సం. చివఱకు బెల్జియమును పాలించెను. ఆయన కాలములో బెల్జియము రాజ్యమునం దాఫ్రికాఖండమునందలి కాంగోభాగము చేర్పఁబడెను. ఆయన మరణానంతరము ఆల్బర్టు రాజ్యభారమును వహించెను. ఆల్బర్టు రాజును రాణియు యుద్ధ మారంభమైన కాలమునుండియు దేశహితైకతత్పరులై ప్రజాక్షేమమునకును, సైనికుల సౌఖ్యమునకును, ప్రవాసుల సంరక్షణమునకును పడెడి పాట్లు సర్వజనవిదితములు.

బెల్జియనులు స్వాతంత్ర్యప్రియులు; కృషిపరాయణులు; మితవ్యయము చేయువారు; దేశాభిమానులు; పరాక్రమసంపన్నులు. స్వాతంత్ర్యమును రక్షించుకొనుటకై సంపదలను గృహములను ప్రాణములను సమర్పించుటకు వారు జంకి గని వారి దేశచరిత్రవలన విస్పష్టమగుచున్నది. పరాక్రమణమునుండి దేశమును రక్షించుటకై సుక్షేత్రములను బలిదానము చేసిన ధీరులు బెల్జియనులు. నీరు పూర్వకాలపు గ్రీషియనులవలె బెల్జియనులును "లోకమునందు సమస్తమునకును గౌరవమును సంతోషములకును స్వేచ్ఛను గలిగియుందురు" అను ప్రమాణమును నిలుపుచున్నారనుట యతిశయోక్తి కాజాలదు.

దేశవైశాల్యము చ.మై.	11,373
జనసంఖ్య	7,516,730
ఆదాయము పౌ.	28,155,300
వ్యయము	26,326,600
దిగుమతులు	210,000,000
ఎగుమతులు	181,000,000
కాంగో వైశాల్యము చ. మై.	802,000
,, జనసంఖ్య	15,000,000
,, తెల్లవారు	5,465

దేశమునందు తొమ్మిది భాగములు గలవు:— అంట్వెర్పు, బ్రాబాంటు, ఫ్లాండర్సు, హైనాటు, లీజి, లింబర్గు, లూక్సెంబర్గు, నామూరు. రాజధాని బ్రుస్సెల్సు; పరిసరములతోఁ గలసి జనసంఖ్య 720,827.

THE KAISER

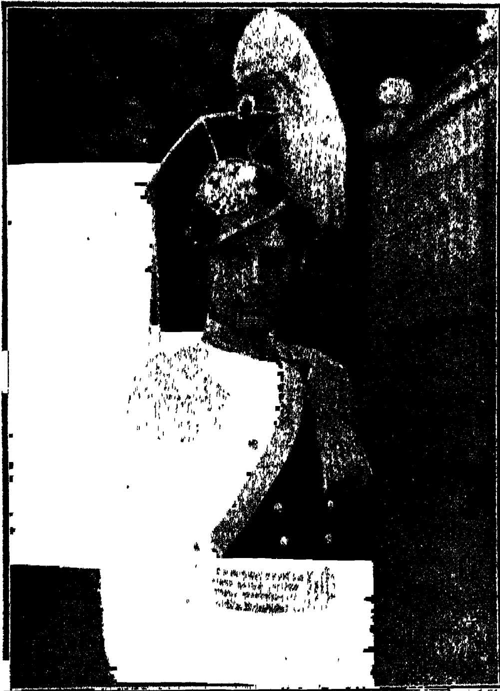
జర్మనుచక్రవర్తి

THE KAISERINE

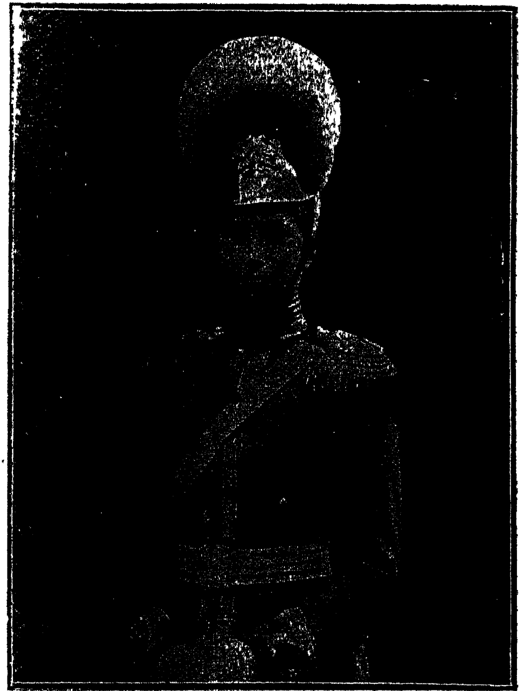
జర్మనుచక్రవర్తిని

PRINCESS VICTORIA

యోధవేషధారిణి విక్టోరియా రాకొమారి, జగ్మనుచక్రవర్తి కొమార్తె

THE CROWN PRINCESS OF GERMANY

యోధవేషధారిణి జర్మనుయువరాజ్ఞి

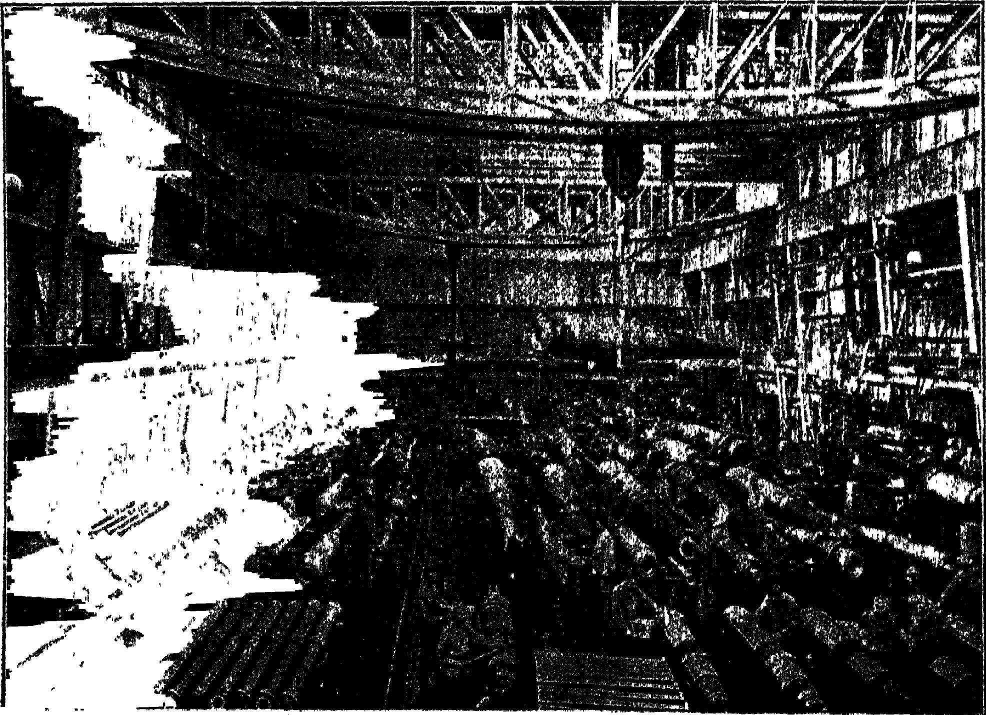
F

THE GERMAN ROYAL FAMILY

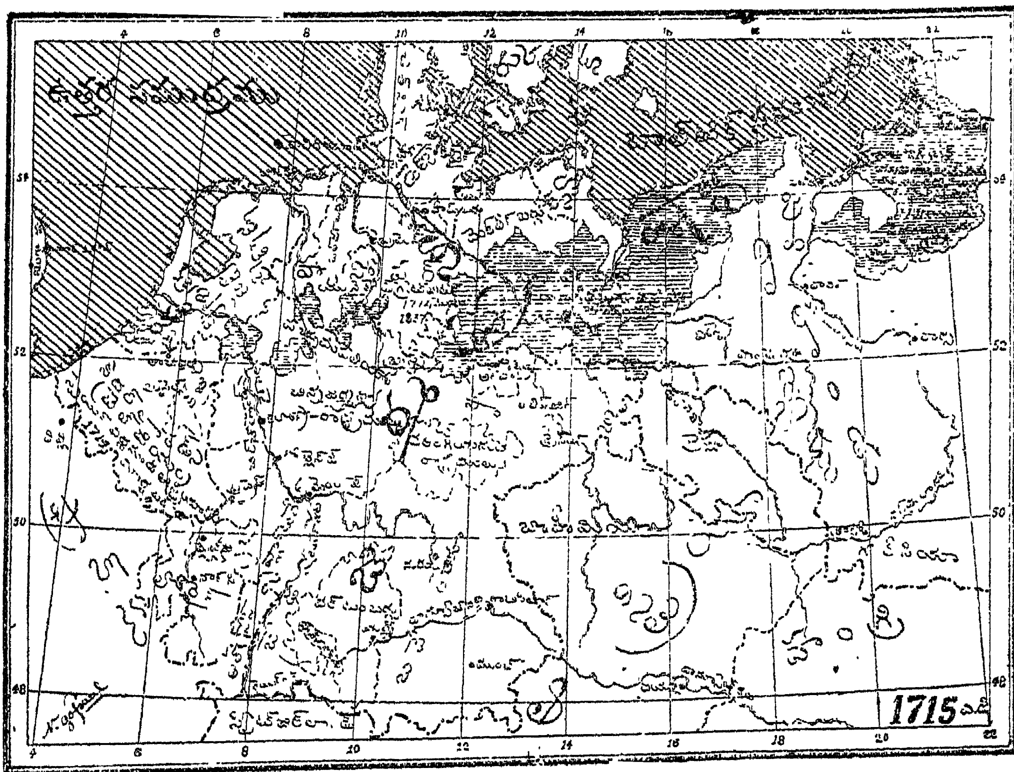

జర్మనురాజకుటుంబము

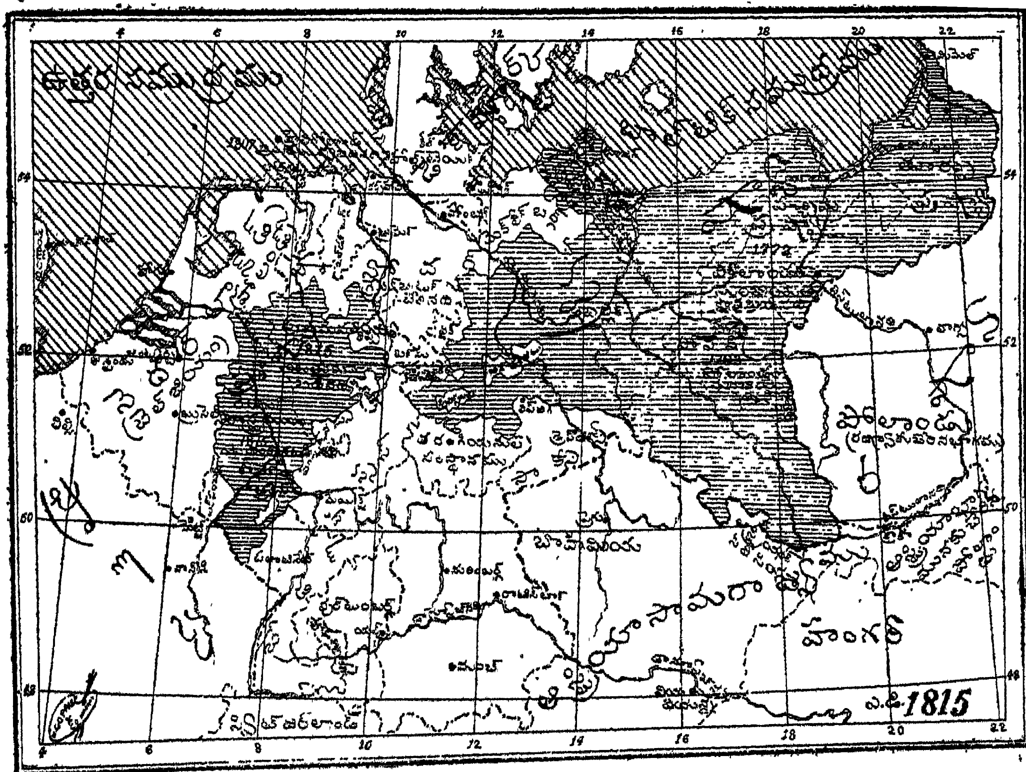
THE FAMOUS KRUPP GUN FACTORY

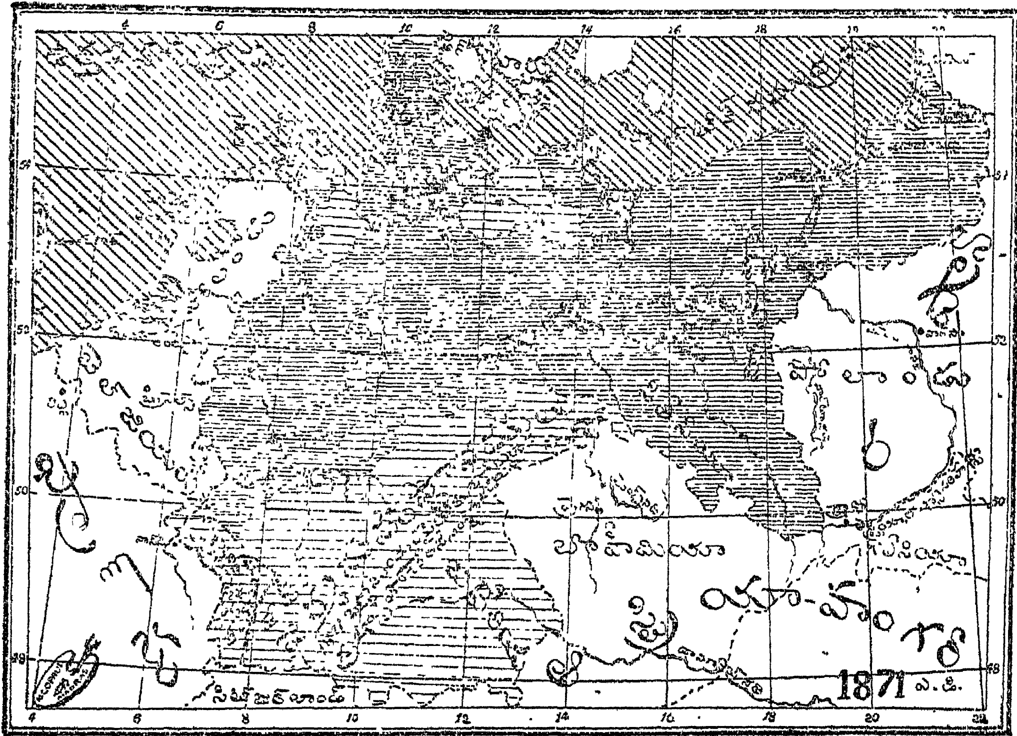
సుప్రసిద్ధమయిన క్రుప్ ఫిరంగుల కర్మాగారములోని అంతర్భాగము

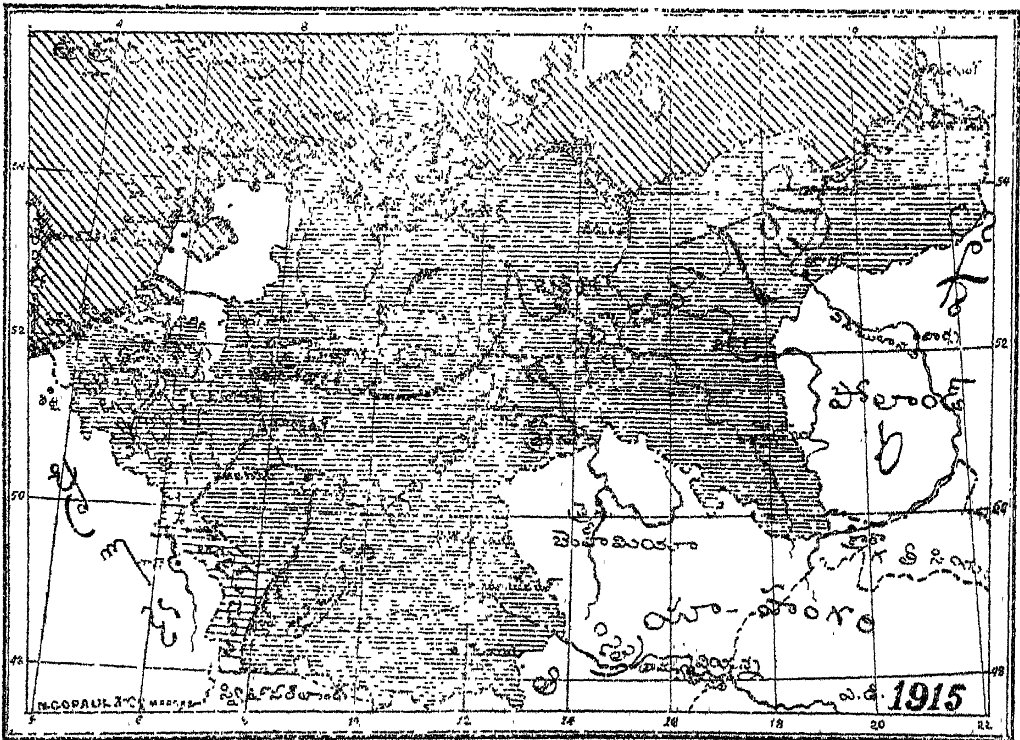

1715 లో జర్మనీ దేశము

1815 లో జర్మనీ దేశము

1871 లో జర్మనీ దేశము

1915 లో జర్మనీ సామ్రాజ్యము

జర్మనీ సామ్రాజ్య చరిత్రము

శ్లో. హతో వా ప్రాప్స్యసే స్వర్గం జిత్వా వా భోక్ష్యసే మహీం
తస్మా దుత్తిష్ఠ కౌంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః. గీ. ౨. ౩౭.

లోకతంత్రమునందు దివారాత్రములవలె సుఖదుఃఖములు, వృద్ధిక్షయములు, జననమరణములు, ధర్మాధర్మములు తప్పనిసరిగ పరిణామప్రాప్తికై నియతరీతిని వ్యక్తమగుచుండును. కాని దివారాత్రములకుఁ గల నియమము సుఖదుఃఖాదులందు వ్యక్తముగాదు. వ్యక్తమైనను తెలియదు. రేయింబవళ్లవిచ్ఛిన్నముగ వచ్చుచుండును. సుఖము పోయి దుఃఖ మెప్పుడు వచ్చునదియు ధర్మము పోయి యధర్మ మెప్పుడు ప్రబలునదియు నూహించుట యసాధ్యము. ఇంతియె కాక, ధర్మాధర్మముల సూక్ష్మము గ్రహించుట సులభసాధ్యముగాదు. అధర్మమునందు ధర్మము, ధర్మమునం దధర్మము సంస్కారవాసనకనురూపముగ వ్యక్తులకు జాతులకు గోచరించుచుండును.

శ్రీకృష్ణుఁడు గౌరవుల పుణ్యవశమున మహాసంగ్రామములు సంభవించుచుండు నని విజయున కుపదేశించెను. వర్తమానకాలమునందు సంగ్రామకౌతూహలము హేయము. జర్మనుల ప్రాచీన నిస్సహాయతను విమర్శించుచు చరిత్రకారులు విచారమును తెలుపుచుందురు. జర్మనుల వర్తమానరాజసవిజృంభణము లోకమునకు హేయము. కాలమును బట్టి లోకమునందు ధర్మాధర్మములు కూడ మాఱుచుండును.

భారతయుద్ధమునందు ధర్మజుఁడు విజయకాంక్షచే వ్యంగ్యార్థమును తెలుపు వాక్యము నుచ్చరించి యనృతదోషమునకు పాత్రుఁడయ్యెను. వర్తమానసంగ్రామమునం దాయాదర్శము వెతకి చూడవలయును. శత్రుసంహారమునకై జర్మనులు ధర్మవిరుద్ధమైన సకల మాయోపాయములను పన్నుచున్నారు.

ఐరోపామహాసంగ్రామ మారంభము గాకపూర్వము జర్మనుల విజ్ఞానము, శౌర్యసాహసములు, తత్త్వజ్ఞానము, కొనియాడఁబడినవి. సంగ్రామ మారంభమైనతరువాత వారు హూన్నులని నిందింపఁబడుచున్నారు. జర్మనులు నిందాస్తోత్రములను గమనింపక తమ పూనికను నెగ్గించుటకై సకలాధర్మోపాయములను పన్నుచు లోకవిజయమున కుపక్రమించిరి. జర్మనుల వర్తమానప్రవర్తన మధర్మబద్ధమైనను నేఁబదేండ్లలో జర్మనులు సాధించిన మహత్తరంబైన ప్రతిభ లోకచరిత్రమునం దనిదర్శనముగ నుండఁగలదు.

జర్మనుదేశము పదునేడవశతాబ్దపు మధ్యకాలమువఱకును నంతఃకలహముల కాటపట్టు; మతవైరములకు నిలయము; సంగ్రామములకు రంగము; స్వాతంత్ర్యరాజ్యమునకు సదనము. విలయకారణంబుల నుపసంహరించి దేశబలమును కేంద్రీకృతము చేసి జర్మనుసామ్రాజ్యము సన్మానగౌరవంబులకు భాజనంబు చేసిన దేశభక్తులు సంస్తవనీయులు. దేశభక్తి కూడ మితి మీఱినపు డంతఃకలహములవలె, ననర్థదాయకంబు కాఁగల దనుటకు జర్మను సామ్రాజ్యచరిత్రము నిదర్శనము.

ఇతరపాశ్చాత్యదేశముల చరిత్రములరీతిని జర్మనీచరిత్రమును జూలియసుసీజరు విజయయాత్రతో నారంభమగుచున్నది. రైనునది జర్మనులకును గాలులకును సరిహద్దుగ నుండెను. క్రీ. పూ. 72-వ సం. నందు జర్మనులు ఆల్సెసు నాక్రమించుకొనిరి. అప్పుడె జర్మను ఫ్రెంచి సపత్న్య పుట్టి యనేకసంగ్రామంబులకు కారణంబై నేఁటికిని విడక వర్తమానసంగ్రామంబునకును కారణంబుగ నున్నది. జర్మను ప్రజలు పదపట కెల్టులను తఱిమి రైనునదిని సరిహద్దుగ చేసికొన యత్నించిరి. ఆప్రయత్న మిప్పటికి నంతము నొందలేదు. రోమక సామ్రాజ్యము రైనునదికి తూర్పు ప్రదేశమున వ్యాపించి యుండలేదు. ఆర్మీనియసు విజయము లేటినుప్రజలకును ట్యూటను ప్రజలకును ప్రత్యేకమైన వ్యక్తతను స్థిరపఱచినది.

జర్మను దేశమునందు క్రీ. శ. ఒకటవ శతాబ్దమునం దనేకములగు తెగలకు చెందిన ప్రజలు నిరంతరము కలహమునకు కాలుదువ్వుచుండిరి. మార్కొమనులు, స్వ్యాబికులు, ల్యూగులు, గాథులు, చౌసులు, చట్టులు మొదలగు తెగలు నిరంతరము కలహించుచుండిరనియును మొదటి శతాబ్దమంతమునందు చౌసులు చట్టులు బలవంతులై రనియును చరిత్రకారుఁడు టసీటసు వ్రాసియున్నాఁడు. రెండవ శతాబ్ద మంతమునందు రోమనులకు జర్మనులకు యుద్ధము పొసఁగి 180-వ సం.నందు చక్రవర్తి కమోడసు సంధి చేసికొనెను.

మూడవ శతాబ్దము మొదట ఆలమన్ని తెగను రోమకచక్రవర్తి కారకల్లాను యుద్ధము పొసఁగెను. గాథులు ఆగ్నేయ దిశను విజృంభించి రోమను చక్రవర్తియైన డిసియసు నోడించిరి.

రోమకవిజయము జర్మనులకు కీర్తిప్రదమైనను లోకాభివృద్ధికి ప్రతిబంధకమైనది. రోము గ్రస్తమైనపుడు లోకవిజ్ఞానతేజము

చల్లారినది. ఆతేజము తిరిగి ప్రజ్వరిల్లుట కనేక శతాబ్దములు పట్టినది. వర్తమాన మహాసంగ్రామ ఫలితమును నిట్టిదిగ నుండవచ్చు నని భయము కలుగుచున్నది.

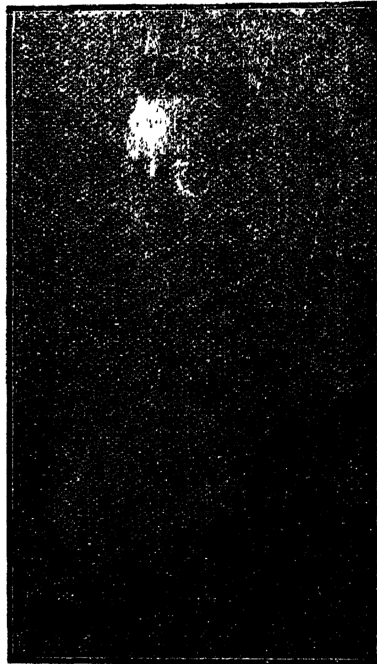
ఆశతాబ్దమునందే సాక్సనులు ఫ్రాంకులు పశ్చిమసముద్రతీరములందు పాదనూపిరి. ఫ్రాంకులకు, సాక్సనులకు, గాథులకు, జర్మనుదేశము జన్మభూమి. నాల్గవ శతాబ్దమునందు గాథుల బలము హెచ్చి వారి రాజు హర్మానరికు నల్లసముద్రమునుండి బాల్టిక్ వఱకు గల దేశము నేలెను. వాని మరణానంతరము హూన్నులు రష్యాను తూర్పు జర్మనీని నాక్రమించుకొనిరి. స్లావులు పడమటి దిశను వ్యాపించిరి. హూన్న నాయకుఁడు అటిల్ల అయిదవ శతాబ్దమందు జర్మనుల నోడించెను.

ఆరు ఏడు శతాబ్దములందు పడమట సాక్సనులు, తూర్పున స్లావులు, దక్షిణమున లోంబార్డులు పాలోనులు, ఉత్తరమున డేనులు ప్రష్యనులు లిథుయనులు మొదలగు జాతులు జర్మనియందు నివసించు చుండిరి. ఏడవ శతాబ్దమునందు బానిఫేషియో యను నాంగ్లసన్యాసి తురింగియనులను బవేరియనులను క్రైస్తవమతమునందు చేర్చెను. కాలక్రమమున మతాభిమానము జర్మనియందు పెరిగినది. ఎనిమిదవ శతాబ్దమునందు ఛార్లమేను సాక్సనుల నోడించి ట్యూటనుల యాక్రమణమునం దున్న జర్మను దేశమును తన సామ్రాజ్యమునందు చేర్చుకొనెను.

అయిదవ శతాబ్దమునందు జర్మని దేశము సాక్సని, తురింగియ, స్వాబియ, ఫ్రాంకోనియ, బవేరియ యను నైదు భాగములుగ విభజింపఁబడి యుండెను. ఫ్రాంకులు బలవంతులుగ నుండిరి. ఫ్రాంకుల రాజైన క్లోవిసు రోమనుల నోడించెను; జర్మనుదేశమునందలి కొంత భాగమును తన రాజ్యమునందు చేర్చుకొనెను. కాని సాక్సనుల నోడింపఁజాలకుండినను ఫ్రాంకుల రాజ్యము రెండు భాగములై కాలక్రమమున జర్మనీ ఫ్రాన్సు దేశము లేర్పడినవి.

తొమ్మిదవ శతాబ్దము మొదట జర్మను జాతీయాంకురములు తలయెత్తినవి. సాక్సనులను ఛార్లమేను గెలిచెను. దేశమంతయు నొక రాజ్యమునందు చేర్చెను. సాక్సనులు క్రైస్తవమతమును పరిగ్రహించిరి. సత్పరిపాలనము స్థాపింపఁబడినది. ధర్మశాస్త్రము నిర్మింపఁబడినది. భిన్నజాతులకుఁ గల స్వాతంత్ర్యప్రియత్వమున కాటంకములు కల్పింపఁబడినవి. ఛార్లమేను మనుమఁడైన లూయిజర్మను అనువాని కాలమునందు జర్మనుదేశమునకు రోమకసామ్రాజ్యమునందు ప్రత్యేకవ్యక్తత యేర్పడినది. వర్డును వర్సెను సంధులవలన భవిష్యయుగమునందు జర్మనుదేశములో చేరియున్న దేశమంతయును లూయి యొక్క రాజ్యమునందు చేరియుండెను.

ఒకటవ హెన్రి 919-వ సంవత్సరమునందు రాజుగ నెన్నుకొనఁబడెను. వాని కాలమున దేశమునందు శాంతి స్థాపితమై యంతఃకలహములు పోయి, కోటలు కట్టఁబడి సైన్యములు నిర్మితములై ప్రజలు సుఖపడిరి. ఆయన స్లావులను మాజియరులను నోడించి దేశము నుపద్రవమునుండి కాపాడెను. ఆయన సుతుఁడు ఓటోమహాశయుఁడు 936-వ సంవత్సరమునందు రాజుగ నెన్నుకొనఁబడెను. ఓటోమహాశూరుఁడు, రాజతంత్రజ్ఞుఁడు, కీర్తికాముఁడు.

జర్మనుచక్రవర్తిగారి సోదరుఁడగు ప్రిన్సు హెన్రీ. నౌకాసేనలో అధికారులుగా నున్నారు.

961 వ సంవత్సరమునందు రోమక సామ్రాజ్యమునకు చక్రవర్తిగ పోపు ఓటోను సింహాసనాసీనుని చేసెను. అప్పటినుండియు అగులావ నెలునందు సింహాసనాసీను లైన రాజులు రోమక సామ్రాజ్యమునకు చక్రవర్తులుగ పరిగణింపఁబడు చుండిరి. చక్రవర్తిత్వము జర్మనురాజుల పేరునకు పెద్దదైనను క్రియయందు కష్టము లకు కారణముగ నుండెను.

చక్రవర్తులు దక్షిణభాగమునకు పోయినపుడు జర్మను సామంత ప్రభువులు స్వాతంత్ర్యాధికారమును నెంచుకొను చుండిరి. జర్మనుల బలసంపదలు స్వదేశాభ్యుదయమునకై కాక విదేశములయందు లకై వినియోగింపఁబడి యుండెను. చక్రవర్తుల విదేశదండ యాత్రలు స్వదేశమునందు దుర్బలస్థితికి కారణములు. పోపులకు చక్రవర్తులకు వైరభావ మేర్పడినపుడు పోపుల శక్తిసామర్థ్యములు పరరాజ్యములందే కాక స్వరాజ్యమునందు సయితము భేదభావమును పుట్టించుటకు వినియోగింపఁబడినవి. జర్మనురాజుల రోమక చక్రవర్తిత్వము దేశాభ్యుదయమున కాటంకమైనది, ప్రజాపీడకు కారణమైనది, మతకలహములకు మూలమైనది. ఇంతియేకాక, ఓటో మతాధిపతులకు భూముల నిచ్చి రాజులను చేసెను. ఇది రాజ్యాధికారమునకు విలయము కలిగించెను.

ఓటో 973-వ సంవత్సరమునందు మృతి నొందెను. రెండవ ఓటో 983-వ సం. వఱకును మూడవఓటో 1002-సం. వఱకును నేలిరి. మూడవ ఓటోతో నా రాజవంశము నశించినపుడు రెండవ హెన్రి రాజుగ నెన్నుకొనఁబడెను. రెండవ హెన్రీ కాలమున లొరెయినునందు ఫ్లాండర్సునందు తిరుగుబాటులు జరిగెను; పోలులతో మూడు యుద్ధములు సంభవించినవి. వాని తరువాత రెండవ కాన్రాడు 1089-వ

సం. వఱకును పాలించెను. కాన్రాడు కాలమునందు బర్గండీ జర్మనులకు సంక్రమించినది. ఆయన యిటలీకి పోయినపుడు గారవింపఁబడలేదు. కాన్రాడు 1037-వ సం. నందు చేసిన ప్రకటనమువలన సామంతరాజుల యాౘారసత్వపుహక్కు కొడుకులకు స్థిరపడినది.

మూడవ హెన్రీ 1039-1056-వ సం. వఱకు పాలించెను. ఆయన కాలమునందు రాజ్యాధికారము సర్వమును రాజాధీనమయినది. సామంతరాజుల కిది సరిపడక వారు కలహములు కలిగింపఁ బ్రయత్నించిరి. కాని హెన్రీవారల కుతంత్రముల నాపఁగలిగెను. క్లిమెంటు మొదలగు నలుగురు పోపులు హెన్రీవలన నియమింపఁబడిరి. హెన్రీ యొక్క రోమకసామ్రాజ్యాధిపత్యము వ్యవహారమునందును నుపయోగ పడినది. కాని నాల్గవ హెన్రీకాలమునందు దీనికి ప్రత్యవాయ మేర్పడినది.

ప్రకృత జర్మనీదేశపు ముఖ్యమంత్రి హర్ వాన్ బెత్మన్ హల్వెగ్.

హిల్డిబ్రాండు ఏడవ గ్రిగరి పేరున 1075వ సం. నందు పోపుగ నుండెను. ఆయన మఠాధిపతులు బ్రహ్మచారులుగ నుండవలె ననియు లౌకికాధికారులు మఠాధిపతుల నేర్పఱచుటకు తగరనియు ప్రకటించెను. హెన్రీ హిల్డిబ్రాండు స్థానభ్రష్టుఁ డని చాటించెను. హిల్డిబ్రాండు హెన్రీ పదభ్రష్టుఁడని ప్రకటించెను. మత లౌకికాధికార విషయములందు రాజులకును మఠాధిపతులకును మూడు శతాబ్దముల వఱకు నిరంతరకలహములు గలిగినవి. ఇటలీ వినాశనమునకును జర్మనీ దుర్బలత్వమునకును నీ యధికారవైరము కారణమైనది. జర్మనీయందు కొందఱు పోపుపక్షమును కొందఱు రాజుపక్షమును చేరిరి. ఇది జర్మనీ యంతఃకలహములకు కారణము.

హెన్రీ యనంతరము పాలించిన రాజులలో బార్బరోజా యను నామాంతరముగల మొదటి ఫ్రెడరికు మిక్కిలి సమర్థుఁడు. ఆయన 1152-1189-వ సం. లవఱకు వక్ర పరాక్రమముతో పాలించెను. ఆయన కాలమునందు పోపుల ధిక్కారమువలన నిటలీ యుద్ధములకు రంగమై కష్టములు పొందినది. ఆయన డెన్మార్కు, పోలాండు సాక్సని, బర్గండి దేశముల రాజులను సామంతప్రభువులుగ చేసెను. ఆ రాజన్యుని విజయములు శౌర్యము, పరశ్రేయస్సహనము జర్మనుల హృదయముల యందు దేశభక్తినుదయింపఁజేసెను.

రెండవ ఫ్రెడరికు కూడ ధీరుఁడు. ఆ రాజారు సారులు పట్టాభిషిక్తుం డయ్యెను. ఆయన యాడంబరమువలన దేశమునకు లాభము గలుగలేదు. ఆయన 1218-50 వ సం. ల వఱకు పాలించెను. ఫ్రెడరికు కాలమునందు ప్రష్యనులు క్రైస్తవులైరి. మరియు సామంతుల యుద్ధము లక్రమము లని నిర్ణయింపఁబడినది. హోహెనుస్టాఫెనుల కాలమునందు జర్మనీ రాజ్యస్థితి స్థిరపడినది. పట్టణములు పెరిగినవి, ప్రజలయం దుత్సాహము పుట్టినది, నూతనాదర్శములు వ్యాపించినవి. ధర్మాభిలాష వర్ధిల్లినది. పట్టణంబులందు సమితు లేర్పడి ప్రజలకు సంఘబల మేర్పడినది. ప్రజలకు సద్వర్తన మలవడినది. డ్యూచి శబ్దప్రయోగము వాడుకకు వచ్చినది. కాని సామంతప్రభువులు శాఖోపశాఖలుగ చీలి దేశసంక్షోభమునకు గారకులైరి.

జర్మనీ దేశ చరిత్రమునందు 1250-1273 సం. ల కాలము నాయకుఁడు లేని రాజ్యము. జర్మనురాజ్యాధికారమును వంశపారంపర్యముగ నిలుచుటకు రాజులు యత్నించిరి. కాని పోపుల తంత్రము సామంతుల బలము ప్రతిబంధకములైనవి. పదుమూడవ శతాబ్దమునందు రాజ్యపదము నియోజక సభాధీన మని స్థిరపడినది. నియోజకసభయం దేడ్గు రుండిరి. మెయిన్జు, కొలోను, ట్రియరు స్థానముల మఠాధ్యక్షులు సాక్సని, బవేరియ ప్రభువులు బ్రాండెన్బర్గు, బొహిమియా రాజులు చేర రాజు నెన్నుకొనెడి హక్కును గలిగియుండిరి. ఈ నియోజకసత్వము జర్మను రాజ్యమునకు దౌర్బల్యమును కలిగించినది. సామంతప్రభువులందు ప్రతి ప్రభువును రాజుగావలయు నని కుట్రలు పన్నుచు నొండొరులతో కలహించుచుండిరి. నియోజకసభ దుర్బలులను రాజులుగ నేర్పఱచుచుండెను.

పదుమూడవ శతాబ్ద పంతమునందు హాబ్సుబర్గు వంశజుఁడైన రుడోల్ఫు రాజుగ నెన్నుకొనఁబడెను. రుడోల్ఫు తన పుత్రులకు ఆస్ట్రియ స్టిరియ, కెరినోల కరింతియ సంక్రమించునటులు చేసి, హాబ్సుబర్గు రాజవంశమును స్థాపించెను. హాబ్సుబర్గు రాజుల ముఖ్యోద్దేశము తమ వంశబలమును వృద్ధిచేయుట గాని దేశాభ్యుదయము చేయుట గాదు. నేఁటికిని హాబ్సుబర్గు రాజులు ఆస్ట్రియా దేశమును పాలించుచు దేశమును సంరక్షించుటకు సమర్థులుగా నున్నారు. హాబ్సుబర్గు వంశజు లిప్పటికి 600 ఏండ్లుగ యూరపుఖండమునందు రాజులుగ నున్నారు. ఆ వంశజులు 1282-వ సం. నుండి ఆస్ట్రియాకు ప్రభువులు; 1526-వసం. నుండి హంగరి బోహిమియాలకు పాలకులు; 1804-వ సం. నుండి అస్ట్రియాకు చక్రవర్తులు; 1438-1806 సం. వఱకు జర్మనీకి రాజులు, రోమకచక్రవర్తులు; 1516-1700సం.లు స్పెయినునకేలికలు, ఈ కాలమునం దింకను ననేకసామంతభూముల కధిపతులు.

యూరపుఖండమునందలి ముఖ్యయుద్ధములు, వర్తమాన సంగ్రామమువలె, హేబ్సుబర్గు వంశజులవలననే సుప్రతిల్లినవి. అయిదవఛార్లెసు దక్క ప్రతిభావంతు లెవరును ఆ వంశమునందు పుట్టలేదు. ఆ వంశజులకు పరంపరాగతం బైన వెజ్ఞితనము గలదని కూడ ప్రతీతిగలదు.

పదునాల్గవ శతాబ్దమునందు నాల్గవ లూయి రాజుగ నుండెను. వాని కాలమునందు దేశ పభివృద్ధిని చెంది జాతీయభావము పెరుగనారంభించినది. పోపులకు చక్రవర్తుల లౌకికాధికారమునందు ప్రమేయము లే దను సిద్ధాంతము స్థిరపడెనది. సామంతప్రభువులు సంయోగబలము గలిగియుండిరి. సమితుల సంయోగమువలన ప్రజల బలము వృద్ధిచెందెను.

బొహేమియా రాజైన వీన్సెస్లాసు 1376-వ సం. నందు రాజుగ నెన్నుకొనంబడెను. వాని కాలమునందు పట్టణ సమితులకును సామంతప్రభువులకును కలహములు గలిగినవి. సమితుల పక్షము 1389-వ సం. నం దోడింపబడినది. సామంతుల బలము హెచ్చినది.

హంగరీ రాజైన సిజిస్మాండు 1410 వ సం. నందు రాజుగ నెన్నుకొనంబడెను. సిజిస్మాండు హేబ్సుబర్గు వంశజుడు. వాని కాలమునం దింతః కలహములు మత కలహములు ప్రబలినవి. ఆయన బ్రాండెబర్గు సంస్థానమును హోహెన్జొల్లెరను వంశజుం డైన ఫ్రెడెరికున కమ్మెను. హోహెన్జొల్లెరను వంశజులు జర్మను సామ్రాజ్యబలమును కేంద్రీకృతము చేసి మహా సామ్రాజ్యమును నిర్మించిరి. సిజిస్మాండు పరిపాలనమువలన జర్మను దేశమునకును ఆస్ట్రియా హంగరీలకును హేబ్సుబర్గువంశజులు రాజులుగ నేర్పడిరి; సిజిస్మాండు పరిపాలనము 1437-వ సం.లో నంతమునొందెను.

జనరలు వాన్ మోల్కే. ప్రస్తుత జర్మను ముఖ్యసేనా నాయకుడు.

దేశచరిత్రమునందు 1440-వ సం. నుండి 1493-వ సం. వరకు నేలిన మూడవ ఫ్రెడెరికు పాలనము ముఖ్యమైనది. వానికాలమునందు జర్మనీబలము తగ్గి ఆస్ట్రియా బలము హెచ్చినది. రోమునందు మూర్ధాభిషిక్తు లైన రాజులలో ఫ్రెడెరికు కట్టకడపటి రాజు. వాని కాలమునందు సామంతులకును పట్టణసమితులకును తిరిగి యుద్ధములు పొసంగినవి. హోహెన్జొల్లెరను వంశజుల ప్రతిభ పెరుగ నారంభించినది. సామంత రాజులు ప్రతిఘటించిరి. ఆయన తనయుం డైన ఒకటవ మాక్సిమిలియను 1486-1519-వ సం. వరకు నేలెను. సామంతుల నోడించుటకై ప్రయత్నించెను. వాని కాలమునందు చిరకాలమునుండి రగులుచున్న మతావేశము మతపరివర్తనముగ పరిణమించి, జర్మను దేశమునందే కాక యూరపుఖండమునం దంతటను మతయుద్ధాంకురములు నాటంబడినవి.

పదునైదవ శతాబ్ద మంతమునందు యూరపుఖండమున భావపరివర్తన మేర్పడినది. యూరపుఖండమునందు రోమకచక్రవర్తియైన కాన్స్టెంటైను క్రైస్తవమతవ్యాపనమునకు మూలకారకుడు. క్రైస్తవమత వ్యాపనముతో రోమక సామ్రాజ్యమునందు నూతన విజ్ఞాన ముదయించినది. క్రైస్తవమతబోధకులు సర్వగుణసంపన్నులు, పండితులు, ప్రజ్ఞావంతులు. చక్రవర్తులు పట్టాభిషేక మహోత్సవసమయమునందు వారియాశీర్వాదమును బడయుచుండిరి. రాజులు మతాధిపతులను, భూములిచ్చి సత్కరించుచుండిరి. మతాధిపతులు భౌతికాడంబరములందును భోగ సంపదలందును రాజులను ధిక్కరించుచుండిరి.

పదియవ శతాబ్దమునందును మతాధిపతులు నిజ విజ్ఞానము వలన విచిత్ర చారిత్రములు కలవారై ప్రజల పూజ్యతను బడయుచుండిరి. కాని కాలక్రమమున మతాధిపతులు విషయలోలురై బాహ్యాడంబర సమన్వితులైరి.

పదునాల్గవ శతాబ్దమునందు యూరపుఖండపు పరిస్థితులు మారినవి. ప్రజలయందు విజ్ఞానము వ్యాపించినది. వ్యాపారము విజృంభించినది. పట్టణములు ప్రబలినవి. పట్టణవాసులు నాగరకవ్యాప్తికి సాధన మైనది. కళావిజ్ఞానము వృద్ధిచెందినది. విద్యావంతులకు మతమునందు నమ్మకము తగ్గినది. పోపులదురాశ, అపవిత్ర ప్రవర్తనము, మతాధిపతుల దౌర్జన్యము గౌరవమును పోగొట్టినవి. ప్రజలకు భావస్వాతంత్ర్యము గలిగి మతపరివర్తన మేర్పడినది.

మతపరివర్తకులలో లూథరు ప్రఖ్యాతపురుషుడు. ఆ ధీరుడు 1417-వ సం. నందు మతదురాచారములను ఖండించుచు నొక పత్రికను దేవాలయపు తలుపునకు కొట్టెను. మతసంస్కర్తలు లూథరు భావముల నామోదించిరి. మతపరివర్తనము మతయుద్ధములకు కారణమైనది. యూరపుఖండమునం దంతటను, ముఖ్యముగ జర్మనియందు, కాథలికులకు ప్రొటెస్టెంటులకు మతయుద్ధములు ప్రబలి వినాశనమునకు కారణము లైనవి.

పిమ్మట నయిదవ ఛార్లెసు రాజుగ నెన్నుకొనంబడెను. సామంతులు ప్రజలు మతావేశము పూనిరి. దేశమునం దంతటను తీక్ష్ణమైన చర్చలు జరగుచుండెను. మతకలహ మేర్పడెను. పరాక్రమవంతుడయ్యును గలిగెను. ఛార్లెసు 1521-వ సం. నందు లూథరు బోధలు ధర్మవిరు

ద్ధము లని ప్రకటించెను. కాని పిమ్మట లూథరు పక్షావలంబకులను కాపాడుట కభయహస్తము నొసంగెను. లూథరుమతస్థులు మతసంరక్షణమునకై యొక సంఘమును స్థాపించిరి. ఛార్లెసు 1546 వ సం. నందు లూథరు పక్షావలంబకులైన సాక్సనురాజును ఇతరులను ముహ్లు బర్గు యుద్ధమునం దోడించెను. సమయమునకై వేచియుండిన ఫ్రెంచి రాజు రెండవ హెన్రి, మెట్జు వర్డును టౌలు నాక్రమించుకొనెను. ఛార్లెసు భయపడి రాజ్యమును ఫర్డినాండు నధీనము చేసెను.

ఫర్డినాండు ప్రొటెస్టెంటు మతమును నిర్మూలముచేయ సమకట్టెను. ఇంగ్లాండు, హాలెండు, డెన్మార్కు ప్రొటెస్టెంటు మత సంరక్షణమును చేయుటకై కంకణము, కట్టుకొనినవి. ముప్పదేండ్ల యుద్ధ మారంభ మైనది. జర్మనీదేశము 1616-48 సం.ల వఱకును యుద్ధరంగములకు నిలయము. స్వీడను రాజు గస్టవసుఒడోల్ఫసు మహాసైన్యముతో జర్మనుదేశమున ప్రవేశించి దేశసంక్షోభమును గలిగించెను. మహాశూరుఁడైన ఒడోల్ఫసు లూట్జెను యుద్ధమునందు మృతినొందెను. ప్రొటెస్టెంటు పక్షపు సైన్యములను కాథలికు పక్షపు సైన్యములును పట్టణంబులను పాడుచేసి సంక్షోభమును పుట్టించి సంహారముచేసిరి. సగపాలు ప్రజలు నశించిరి. సంపదలు పోయినవి. దేశాభ్యుదయమునకు భంగము గలిగినది. వెస్టఫేలియ యొడంబడికవలన, ఫ్రాన్సునకు మెట్జు, వర్డును, టౌలు ఆల్సేసునందలి కొంతభాగము కలిసెను. జర్మనీయందలి యుత్తరభాగములు కొన్ని స్వీడనుతో కలిసెను.

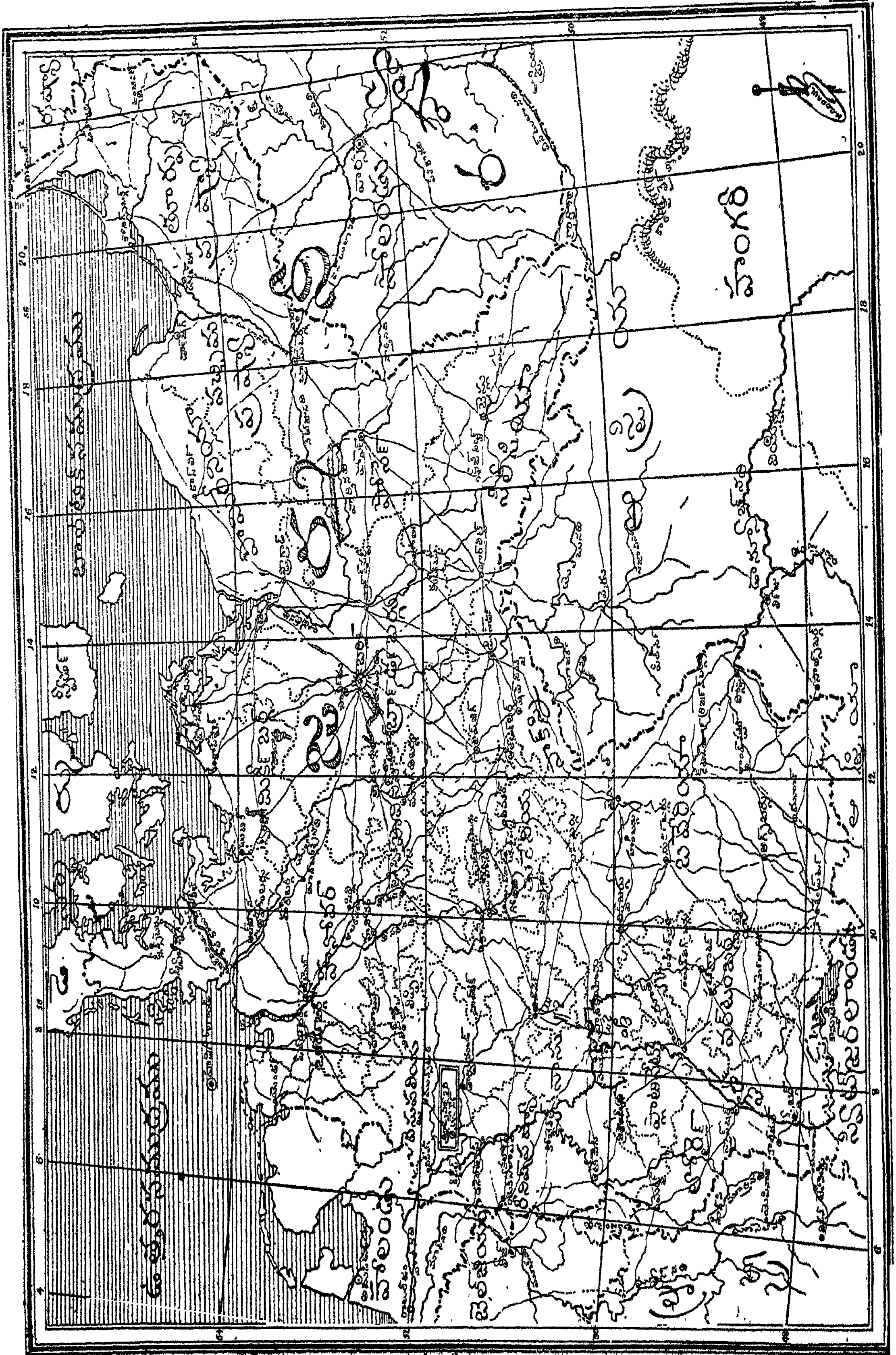
వెస్టఫేలియ సంధివలన యూరపురాజ్యములకు వర్తమానస్థితి యేర్పడినది. పిమ్మట జరగిన యుద్ధము లన్నియు రాజ్యలాభమునకై చేయఁబడిన యుద్ధములు. పదునేడవ శతాబ్దమునందు ఫ్రెంచిరాజు పదునాల్గవ లూయి తన రాజ్యమును వ్యాపింపఁజేయఁ దలఁపడెను. జర్మనురాజ్యము దుర్బలస్థితియం దుండెను. ఫ్రెంచిరాజ్యము జర్మనీ నుండి స్ట్రాసుబర్గు మొదలగు దేశములను కలుపుకొనెను.

పిమ్మట స్పెయిను దేశపు ఔరసత్వపు హక్కును గుఱించి గలిగిన యుద్ధములలో జర్మని రెండు పక్షములందును చేరి యుద్ధము చేసెను. హాప్సుబర్గువంశజులు స్పెయిను, ఆస్ట్రియ, జర్మని రాజ్యములకు రాజులుగ నుండిరి. ఆరవ చార్లెసుతో హాప్సుబర్గువంశము నందు పురుషసంతతి నశించెను. మేరియా థెరీజా, ఆపెతండ్రి చేసిన ఏర్పాటుల ననుసరించి, ఆస్ట్రియాకును నితరరాజ్యములకును పాలకత్వము వహించెను. ఆమె భర్త ఫ్రాన్సిసు 1745-వ సం. నందు చక్రవర్తిగ నెన్నుకొనఁబడెను. రుష్యా, సాక్సని, స్వీడనుల సహాయము వలన నాస్ట్రియారాజులు జర్మనురాజ్యపాలనమును తిరిగి స్థాపింపఁదలపెట్టిరి. ఆ యుద్ధములు ఏడేండ్ల యుద్ధ మని ప్రసిద్ధికెక్కినవి. ప్రష్యారాజైన ఫ్రెడరికు మహామహుఁడు యుద్ధమునందు సంపూర్ణవిజయమును పొంది యుద్ధతంత్రజ్ఞులలో నగ్రగణ్యుఁ డని ప్రసిద్ధికెక్కె. హోహెన్‌జొల్లారిను వంశమును స్థిరముగ స్థాపించెను.

హాప్సుబర్గువంశజులు శత్రువుల నెదుర్కొనుచుండఁగ, హోహెన్‌జొల్లారిను రాజులు తమ రాజ్యమును వ్యాపింపఁజేసి బలపఱుప నుపక్రమించిరి. ఆ వంశమువారిలో ఫ్రెడరికు విలియము 1640-1688 సం. వఱకును పాలించి ధర్మాధర్మములతో నిమిత్తములేక నే రాజ్యమును వ్యాపింపఁజేసి సంపదలను వృద్ధిచేసెను. ఆయన సుతుఁడు ఒకటవ ఫ్రెడరికు 1688-1713 సం.ల వఱకును నేలి ప్రష్యా రాజబిరుదమును పరిగ్రహించెను. రెండవ ఫ్రెడరికు మహామహుఁ డని సత్కీర్తి గడించి 1740-1786 సం.ల వఱకు నేలెను. ఆ రాజేంద్రుని కాలమునందు జర్మనుదేశమునకు నూతనయుగారంభము. రాజ్యమునందు సైలీషియ, పోలాండులోని కొంతభాగము చేర్పఁబడినవి. సైన్యము సుశిక్షితమై బలము గలిగియుండెను. ప్రజలకు జాతీయ గౌరవము ఆత్మప్రత్యయము నేర్పడినవి. ఫ్రెంచినాగరికము వలన సమ్మోహితులైన ప్రజలు, ప్రత్యేకవ్యక్తతను స్థాపింప నెంచిరి. రాజు నిరంకుశాధికారాభిమాని యైనను ప్రజాసేవకుఁడు. ఆశాపరుఁడైనను నింగితజ్ఞుఁడు. బలవంతుఁడైనను ధర్మప్రవర్తకుఁడు. దేశాభ్యుదయమునకై రాజునకు ప్రతిభావంతులైన కవులు, గాయకులు నాటకకర్తలు, తత్త్వజ్ఞులు తోడ్పడిరి.

షిల్లరు తన కావ్యములందు జర్మను జాతీయాత్మను వ్యక్తీకరించెను. ఫీచియు షెల్లింగును జర్మను జాతీయనిష్ఠను వ్యాపింపఁజేసిరి. క్యాంటు తత్త్వజ్ఞానము నుపదేశించెను. మహానుభావుఁడు గెయిటి గంభీరభావంబుల కనురూపంబైన భాషాసౌష్ఠవంబును భాషాసౌష్ఠవంబున కనుకూలంబులైన విశాలభావంబులను నిర్మించెను. గెయిటి కావ్యరచనలయందు కృత్రిమనిర్మాణమును నిరసించి సరళమార్గము నవలంబించెను. నాయికానాయకుల గుణశీలకథనమే కావ్యమునకు ప్రాణమని స్థాపించెను. సామాన్యమానవులందు సయితము ప్రాచీనగాథలతో ప్రమేయము లేకయే, దివ్యగుణశీలములను వ్యక్తీకరించెను. హర్డరు జర్మనుల సుగుణంబుల నుగ్గడించుచు పూర్వాపరకారణంబుల ననుసరించి జర్మను జాతీయతత్త్వమును బోధించెను; ప్రబంధశతంబులకంటె నొక వీరగీతము భావపరిస్ఫుటమున కెక్కువ ప్రయోజనకర మని తెలిపెను. షిల్లరు జర్మను ధీరుల సుగుణశీలంబులను నాటకంబులందు సంస్తుతించెను. నవలాకారులు చరిత్రాత్మకంబైన నవలలను ప్రకటించి ప్రజలకు స్వదేశచరిత్రపఠనమునం దుత్సాహము కల్పించిరి.

నూతనగ్రంథములు జర్మనులందు నూతనభావప్రపంచము నుదయింపఁజేసినవి. జర్మనులకు తమ ప్రాచీనవైభవమునందును భావిభాగ్యస్థితియందును నమ్మకము కుదిరినది. భావప్రపంచమునకు తగిన కార్యపరతంత్రులు కూడ జర్మను రాజ్యరంగమునందు బయలుదేఱి దేశసేవకై కంకణము కట్టుకొనిరి. రాజ్యధర్మభావము ప్రజలయందుదయించినది. కవులు, గాయకులు, వీరులు, ధీరులు, పండితులు పామరులు, వైదికులు లౌకికులు, సామంతులు, ప్రజలు దేశారాధనపరాయణులై ఫ్రెడరికుమహామహుని మార్గము నవలంబించిరి. ఇట్టి మహాయుగములె జాతుల చరిత్రములందు విజయములకంటెను, సైన్యములకంటెను, సంపదలకంటెను పవిత్రములై శోభాయమానంబులై,

విజ్ఞానప్రదంబులై జాతీయపరిణామంబునకును, మానవస్వాతంత్ర్యమునకును సాధనంబులుగ నేర్పడినవి.

ఫ్రెడరికుతో నారంభమైన జర్మనుజాతీయతను ఫ్రెంచి పరివర్తనము పెంచి బలపఱచినది. పదునెనిమిదవ శతాబ్దాంతమునందు యూరపురాజ్యములలో ప్రజలు సామంతుల దౌర్జన్యమునకు బలి యగుచుండిరి. బ్రిటీషు ద్వీపములందు మాత్రము ప్రజలు స్వాతంత్ర్యము గలిగియుండిరి. ఫ్రెంచిపరివర్తనము యూరపురాజ్యములకు విషాదమును పుట్టించినది. ఫ్రెడరికు ఫ్రెంచిరాజునకు యుద్ధారంభమునందు సహాయము చేసెను. కాని నెపోలియను రణరంగమునందు చేరి రాజ్యబీభత్సము చేసినపుడు జర్మను లాంగ్లేయులతో చేరి నెపోలియను నోడించిన యితిహాసము సుప్రసిద్ధము. ఆ సందర్భమునం దాస్ట్రియాచక్రవర్తి రెండవ ఫ్రేన్సిసు జర్మనురాజ్యపదమునందు గల హక్కును వదలుకొనెను. అపుడు జర్మనీ ఆస్ట్రియా రాజ్యములకు చిరకాలబద్ధమైన హాప్సుబర్గువంశపాశబంధము విడి, రెండు సామ్రాజ్యము లేర్పడినవి. ట్యూటనుజాతి రెండు భాగములుగ విభజింపఁబడినది. వర్తమాన సంగ్రామాంతమునం దీరాష్ట్రములు తిరిగి యొక రాష్ట్రముగ నిర్మితమగుట భగవత్సంకల్పము కావచ్చును.

ఫ్రెంచిపరివర్తనము నాటిన బీజములు పెరిగి యూరపురాజ్యములందు సుస్థిరములైనవి. నెపోలియను సంక్షోభము వల్లనే జర్మను ప్రజలయందు దేశాభిమాన ముదయించినపుడు జర్మనుజాతీయనిర్మాణము సాధ్యమైనది. జాతీయనిర్మాణమునకు రాజ్యధర్మముకంటె బలతరంబైన సాధనంబు లేదు. జర్మనుదేశమునందు సామంతరాజులు స్వతంత్రులుగ నుండినపుడు కేంద్రీకృతాధికారమున కవకాశము లేక, బలము చీలి ప్రజాసౌఖ్యమునకును దేశసంరక్షణమునకును ననుపయోగముగ నుండెను. సామంతరాజ్యములు స్వతంత్రరాజ్యాధికారము గలిగియుండెను. రాజ్యములకు సంయోగ మేర్పడి సంయోగపరిపాలనము స్థాపింపఁబడెను. ముప్పది తొమ్మిది సామంతరాజ్యములును చేరి సంయుక్తజర్మనురాజ్యమును స్థాపించినవి. సంయుక్త రాజ్యపు రాజ్యతంత్రము ఫ్రాంకుఫోర్టునందు కూడెడి సభలో నిర్ణయింపబడుచుండెను. ఆస్ట్రియా ప్రతినిధి ఆ సభకధ్యక్షుఁడు. ఇది జర్మనురాజ్యాంగ నిర్మాణంబునకు మూలబీజముగ నుండెను. జర్మనీయం దుదయించిన ప్రజాప్రబోధమును చల్లార్చుటకై మూడవ ఫ్రెడరికు విలియము రాష్ట్రియశాసన సభలను నిర్మించెను. కాని వానికి జర్మనుసామ్రాజ్యపాశమును దృఢపఱుపఁజాలినశక్తి లేకుండెను.

1835-వ సం. నందు నిర్మితమైన (జొల్లవరిన్ Zollpeerein) శుల్కపాశబంధమువలన సంయుక్తపాలనము దృఢతరమైనది. ఆ సంయోగమునం దాస్ట్రియా తప్ప తక్కిన జర్మనురాజ్యములు చేరినవి. నాల్గవ ఫ్రెడరికు విలియము 1840-61 సం.ము ప్రష్యాను పాలించెను. 1848-వ సం. నం దేర్పడిన పరివర్తనమున ప్రజలు రాజ్యాంగ సంస్కరణము నేకగ్రీవముగ కోరిరి. రాజు ప్రజాసంరంభము నుపశమింపఁజేయుటకై జాతీయసభను స్థాపించెను. ఆ సభయం దాస్ట్రియా దక్క తక్కిన రాజ్యముల ప్రతినిధులు గలరు. పత్రికలకు స్వాతంత్ర్యమేర్పడెను. ప్రాతినిధ్యము నిర్ణయింపఁబడినది. న్యాయవిచారణమునందు పంచాయతీ సభలు సమకూర్పఁబడినవి. నిర్బంధసైనిక శిక్షాంకురములు స్థాపితములైనవి. విద్యావ్యాపనమునకు సదుపాయములు కల్పింపఁబడినవి. పరిశ్రమలు వృద్ధిచెంద నారంభించినవి.

జర్మనురాజ్యమునకు ఆస్ట్రియా ప్రతిబంధకము వదలలేదు; చాలినంత బలము గలుగలేదు; ప్రష్యారాజ్యము సామ్రాజ్యమునకు కేంద్రీస్థానము కాలేదు. ఫ్రెడరికు విలియమునకు గలిగిన చిత్తవైకల్యమువలన వాని యనుజుఁడు మొదటి విలియము ప్రష్యాకు రాజాయెను. ఆ రాజునకు పుణ్యవశమున బిస్మార్కు మంత్రిగ నేర్పడెను.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునందు యూరపుఖండమున బిస్మార్కును మించిన రాజనీతిజ్ఞుఁడు లేఁడనుట యతిశయోక్తి గాదు. చంద్రగుప్తునకు చాణక్యునివలె విలియమునకు బిస్మార్కు రాజ్యప్రాప్తికై తోడ్పడెను. బిస్మార్కు ప్రజ్ఞావంతుఁడు, దృఢచిత్తుఁడు, కఠినాత్ముఁడు, రాజసేవాపరాయణుఁడు, దేశభక్తుఁడు. ఆ మంత్రివర్యుఁడు సమయోచితముగ సామదానభేదదండోపాయముల నుపయోగించుచు రష్యా, ఫ్రాన్సు, ఆస్ట్రియా, ఇటలీ, ఇంగ్లాండు మొదలగు రాజ్యములను లాలించుచు బెదరించుచు నోడించుచు జర్మను సామ్రాజ్యమును వ్యాపింపఁజేసి బలపఱచెను.

ఆస్ట్రియా యొక్క యధికారమును, సామంత రాజ్యముల నానాత్వమును జర్మనురాజ్యదుర్బలత్వమునకు గారణములు. ప్రష్యా 1886-వ సం. నందు ఆస్ట్రియాను కోనిగ్రాట్జునొద్ద నోడించి ప్రేగు ఒడంబడికవలన షెల్సువిగు హోల్‌స్టీను దేశములను తన రాజ్యమునందు చేర్చుకొనెను. ఈ సంధివలన జర్మనీ యాస్ట్రియాలకుఁ గల సంబంధము సంపూర్ణముగ విడిపోయినది. జర్మనురాజ్యముల నేకభావబద్ధములుగ చేయుటకై 1870-వ సం. నందు ఫ్రాన్సునకును జర్మనీకిని యుద్ధము సంప్రాప్తమైనది. యుద్ధకారణములు బిస్మార్కు నిర్మితములని ప్రతీతి. 1871-వ సం. నందు ఫ్రాన్సు సంపూర్ణముగ నోడింపబడెను. మూడవ నెపోలియను లక్షలకొలఁది సైనికులును ఖైదీలుగ చిక్కిరి. 320 కోట్ల రూప్యములను ఆల్సేసు లోరేను దేశములను నిచ్చి ఫ్రాన్సు సంధి చేసికొనెను. విలియము మహావైభవముతో సామంతరాజపరివేష్టితుఁడై ఫ్రాన్సుదేశమునందు వర్సేలు పట్టణమున సంయుక్త జర్మను సామ్రాజ్యంబునకు చక్రవర్తిగ పట్టాభిషిక్తుండయ్యెను. బిస్మార్కు రెండవ సంకల్ప మీడేరినది. హోహెన్ జొల్లెరిన్ వంశజులు జర్మను సామ్రాజ్యాధిష్ఠాత లైరి. జర్మను సామ్రాజ్యమునకు యౌవనదశ సంప్రాప్తమైనది.

బిస్మార్కు నిరుపమానంబైన బుద్ధివైభవముతో జర్మను సామ్రాజ్యసంపదలను ప్రతిభను నభివృద్ధి చేయుచుండెను. కఠినాత్ము

లకు నిరంకుశాధికారాభిమానము సహజము. రాజ్యతంత్రములందు చతురుపాయములలో ముఖ్యముగ దండోపాయమునందు బిస్మార్కునకభిమానము మెండు. 1871-వ సం. తరువాత జర్మనియందు పరిశ్రమలు వ్యాపించి సంపదలు పెరిగినవి. మతస్వాతంత్ర్యమునకు నిలయమైన జర్మనియందు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము ప్రబలినది. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము ప్రజాసత్త్వమునకు కారణమైనది. నిరంకుశాధికారాభిమాని యైన బిస్మార్కునకీ భావనలు రుచ్యములు కావు. దండోపాయముచేత ప్రజాసత్త్వవాదులను సంహరింపఁదలపెట్టెను.

అప్పుడు స్వాధికారాభిమానమునందు బిస్మార్కును తలదన్నిన రెండవ విలియము చక్రవర్తి జర్మనురాజ్యరంగమునందు ప్రవేశించెను. స్వాధికారప్రియులైన యిరువురకు పొందు పొసఁగుట కష్టము. చక్రవర్తి మతము నెగ్గినది. ధర్మాధర్మములను తలపోయక హోహెన్ జొల్లెరను వంశాభివృద్ధికిని జర్మను సామ్రాజ్యోద్ధరణమునకును తన జీవితము ధారవోసిన మంత్రిపుంగవుఁడు 1890 సం. నందు మంత్రిత్వమును నిర్బంధముమీఁద మానుకొనెను.

1872-వ సం. నుండియు ఫ్రాన్సుపరాజయానంతరము జర్మను సామ్రాజ్యమునందు నూతనయుగ మేర్పడినది. నూతనావశ్యములు తలయెత్తినవి. నూతనోత్సాహము వ్యక్తమైనది. విజయము నతిసులభముగ రుచిచూచిన జర్మనులకు విజయపరంపరలం దాశయేర్పడినది. నష్టపూరణమునకై ముట్టిన 400 కోట్ల రూప్యములు ధనలోభమును పుట్టించినవి. ధనలోభమునకు రాజ్యలోభము జతపడినది. జర్మనులు తలంచినట్లు ఫ్రెంచిరాజ్యము చెడక యతిత్వరితముగ కోలుకొనినది. జర్మనులు విజయకాంక్షతో సమరసన్నాహములు చేయఁగడంగిరి. ఇటలీ ఆస్ట్రియా దేశములతో సంధి చేసికొనిరి; విజయదివసంబునకై సంపూర్ణంబైన విశ్వాసంబుతో చక్రవర్తి, మంత్రి, యోధులు, విద్వాంసులు, వర్తకులు, మతబోధకులు, సామాన్యులు అందఱును నిరీక్షించుచుండిరి. పాఠశాలలు, నాటకశాలలు కోటలు, శిబిరంబులు సమస్త విజయధ్వనులతో పిక్కటిల్లుచుండెను.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దము ప్రారంభమున జర్మనీదేశమునందుఁ గలిగిన భావపరివర్తనమువలన జర్మనుజాతీయ వ్యక్తత బలపడినది. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమంతమునందు వ్యక్తివ్యక్తత బలపడ నారంభమైనది. ట్రీషి, నిషి మొదలగు తత్త్వజ్ఞులు వ్యక్తిజీవనమె సంఘజీవనమునకు కీలక మని బోధించిరి. వ్యక్తిప్రకర్షణమునకును జాతీయప్రకర్షణమునకును ననుసంధానమేర్పఱుపఁబడినది. కెయిజరునందు జర్మనువ్యక్తియు జర్మను జాతీయతయు మూర్తీభవించినవి. జర్మనుజాతీయ బలమును స్థాపించిన బిస్మార్కునకు లోకవ్యాప్తంబైన సామ్రాజ్య నిర్మాణమునందు విశ్వాసము లేదు. కెయిజరునకును వాని యనుచరులైన బరక్హార్డి మోట్‌ట్కి మొదలగు దేశాభిమానులకును గలదు. లోక సామ్రాజ్యప్రాప్తికై కెయిజరు జర్మనుసామ్రాజ్యసంపదలను వినియోగింప నుపక్రమించెను. సుశిక్షితమైన సైన్యము, యుద్ధనౌకాదళము నిర్మింపఁబడెను. యుద్ధోపకరణములు విపరీతముగ నిర్మింపఁబడెను. పరిశ్రమలు వృద్ధిచేయఁబడెను. జర్మనుల శాస్త్రజ్ఞానము పదార్థనిర్మాణములకును, మారణసాధననిర్మాణములకును వినియోగింపబడినది. సకలరాజ్యములందును జర్మనులు ముష్టిప్రహారముల నుపయోగించుటకు సంసిద్ధులై యుండిరి.

అన్ని యుగములందును లోకకంటకులకు ముప్పు తప్పక కలుగుచుండెను. కెయిజరు దురాశ మితి మీఱినది. జర్మనుల శాస్త్రభావవిజృంభణము లోకసంక్షోభమునకు కారణమైనది. యూరోపు రాజ్యములందు సైన్యములు, సైన్యోపకరణములు, యుద్ధనౌకలు, యుద్ధవిమానములు సకలభావములను నావరించినవి. ప్రష్యాగాఢలిట్టి భావవ్యాపనమునకు కారకులు. శాస్త్రదౌర్జన్యసంహారము చేసి శాంతిని స్థాపించుటకై బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము యుద్ధమునందు చేరినది. సామ్రాజ్యాంతర్భాగమైన భరతఖండమును చేరినది. భారతయోధులు విజయకాంక్షతో యుద్ధము చేయుచున్నారు.

జర్మనుసామ్రాజ్య విస్తీర్ణము	చతురపు మైళ్లు	208,780
ప్రజాసంఖ్య		64,925,993
ఆదాయము 1913 లో	సవరనులు	178,869,935
వ్యయము	,,	178,869,935
సైన్యబలము		5,400,000

యుద్ధమునకు ముందు జర్మను అధినివేశముల

విస్తీర్ణము	చతురపుమైళ్లు	1,131,489
ఆదాయము	సవరనులు	2,386,500
వ్యయము	,,	6,054,500
జనసంఖ్య		12,969,800

పాలనము సంయుక్తపాలనము, శిష్టుల సభ, ప్రజల సభ రెండు సభలు గలవు.

తే. ఈశునకుఁ బ్రీతికరము లై యొసఁగునట్టి
అష్టవిధపుష్పములను నీ వతులభక్తిఁ
బొందుమీ వానిచే దేవుఁ బూజ సేయఁ
దగును వఘరుండు తనియును దాన మనస !

NIETZSCHE

కీర్తిశేషుడయిన నీష్కీ—. జర్మను తత్వశాస్త్రజ్ఞుడు

TREITSCHKE

కీర్తిశేషుడయిన ట్రీష్కీ—. జర్మను చరిత్రకారుడు

VON MOLTKE

గతించిన వాన్ మోల్ట్కే—. జర్మను సైన్యనిర్మాత

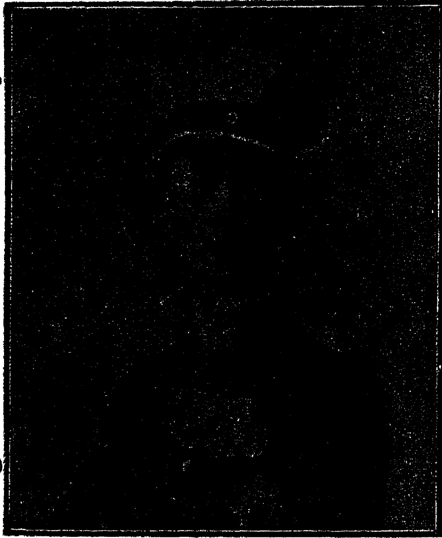
HERR VON JAGOW

హర్ వాన్ జాగో. ప్రకృత జర్మను విదేశాంగమంత్రి

S

CROWN PRINCE OF GERMANY

జర్మనీ యువరాజు

VICE ADMIRAL INGENOHL

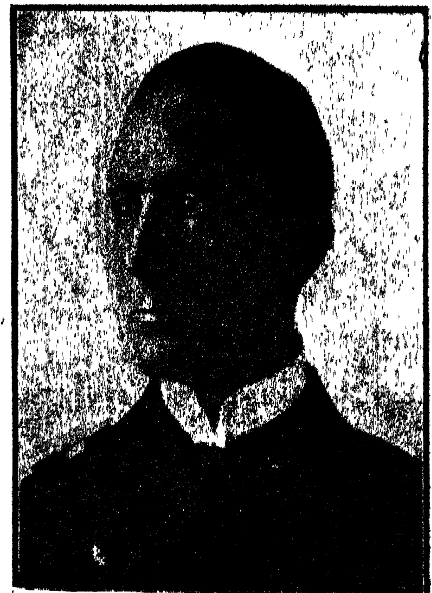
వైస్ అడ్మిరల్ ఇంగెనోల్. జర్మను యుద్ధనౌకా సేనాధిపతి

ADMIRAL VON TIRPITZ

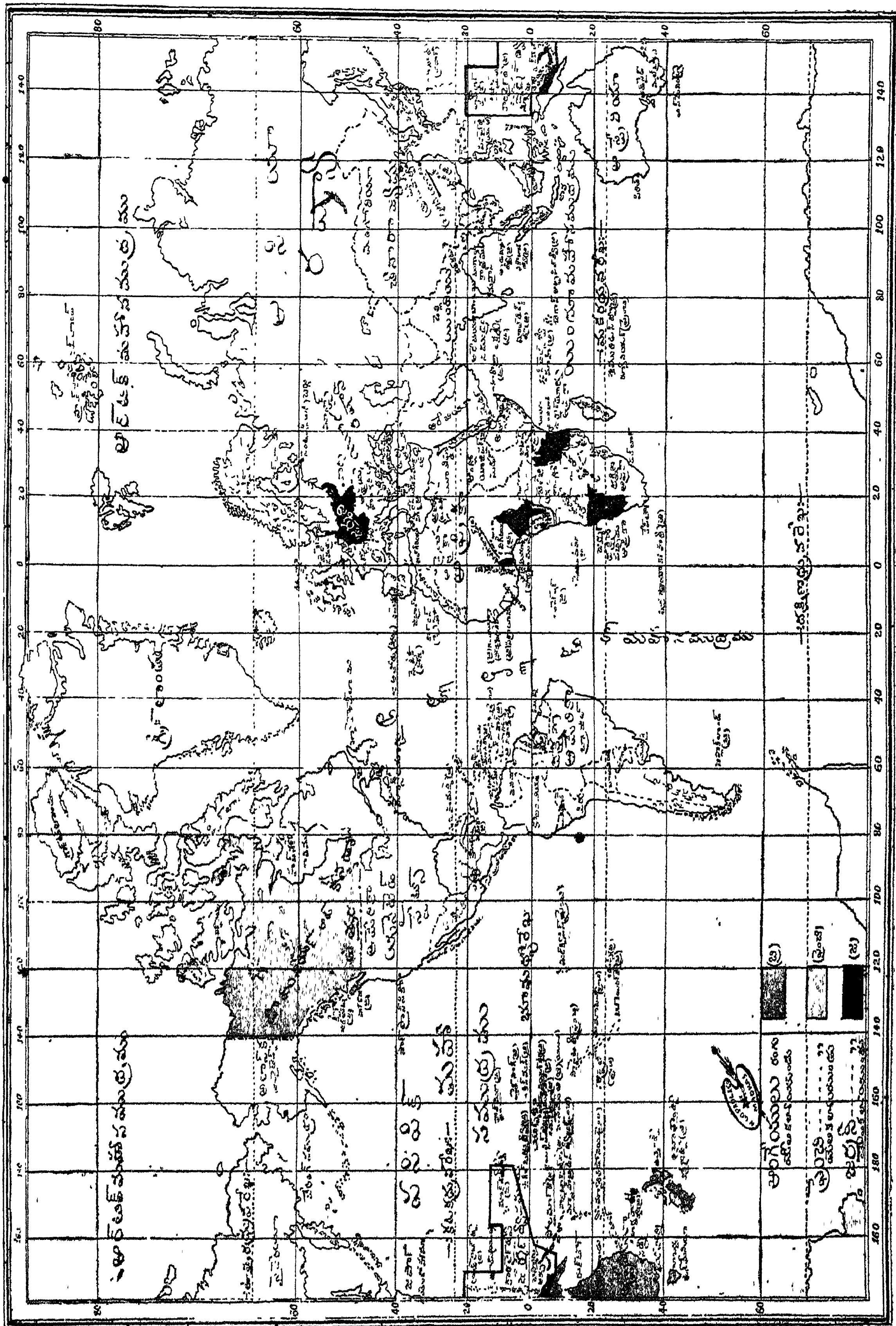

వాన్ టిర్పిజ్. జర్మను యుద్ధనావాంగ మంత్రి

CAPTAIN VON MULLER

ఎమ్డైన్ క్రూయిజరుకు కెప్టనగు వాన్ ముల్లర్

బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము

సుఖదుఃఖములు జయాపజయములు కలిమి లేములు కర్మఫలసంజాతములు దైవాధీనములు. లోకమునందు వ్యక్తులకు జాతులకు దశాభేదము లనంతములు. అట్లాంటిసు లెమూరియా సామ్రాజ్యము లంతరించినవి. అస్సిరియనులు గ్రీకులు రోమనులు దిగ్విజయముచేసి మహాసామ్రాజ్యములను స్థాపించిరి. కాని లోకచరిత్రమునం దింతవఱకును బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమును బోలిన మహాసామ్రాజ్యము గానరాదు. వైశాల్యమునందును, వైభవము నందును, పరిపాలనము నందును, ప్రతిభయందును, ధర్మసంరక్షణము నందును బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము భూతవర్తమాన సామ్రాజ్యములందు సాటిలేనిది. సామ్రాజ్యము భూతలమునం దంతటను నాల్గవభాగము నాక్రమించి వ్యాపించి యుండుటవలన దానియందు సూర్యుఁ డస్తమింపఁడు. సామ్రాజ్యసంపదలకు మితిలేదు. ఇది ప్రజాపరిపాలనా నిర్మాణములకు మాతృస్థానము; గౌరవసన్మానములకు ప్రమాణముగ నెన్నఁదగినది. ఈ సామ్రాజ్యచరిత్రమును సంక్షేపముగ నైనను నీ సంచికయందు ప్రకటించుట యలవిగాని పని. బ్రిటీషు సామ్రాజ్య చరిత్రమును వ్రాయవలయు ననిన మూఁడు నాలుగు వందల యేండ్ల లోకచరిత్రమును వ్రాయఁబూనుటయై యుండును. మఱియు బ్రిటీషు సామ్రాజ్య చరిత్రము కొంతయైనను విద్యావంతులకు తెలిసియున్నది. ఇచట బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములోని భిన్నభాగముల వైశాల్యాది విశేషాంశములు మాత్రము తెలుపఁబడును.

బ్రిటిషు సామ్రాజ్య సైన్యము

బ్రిటిషు యుద్ధనౌక

బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునకు మాతృస్థానము బ్రిటీషుద్వీపములు. వానియందు ఇంగ్లాండు స్కాట్లాండు ఐర్లాండు చేరియున్నవి. వాని సంక్షేపచరిత్ర యాంధ్రభాషయందు ప్రకటింపఁబడియున్నది.

సామ్రాజ్య భాగములయొక్క విస్తీర్ణమును జనసంఖ్యయు వ్యాపారమును

దేశము	విస్తీర్ణము	జనసంఖ్య	దేశము	విస్తీర్ణము	జనసంఖ్య
బ్రిటీషు ద్వీపములు	1,21,377	4,64,07,037	మధ్యఅమెరికా	8,600	50,000
యూరపు	121,512	458,78,500	వెస్టు ఇండీసు	12,?00	1,7?0,000
ఆసియా	2,187,550	323,158,000	దక్షిణఅమెరికా	97,800	8,1?,000
ఆఫ్రికా	3,618,245	49,458,150	ఆస్ట్రేలేషియా	[illegible]	6,2? 0000
ఉత్తరఅమెరికా	3,893,020	7.458,000	మొత్తము	[illegible]	[illegible]

ఖండములలోని రాష్ట్రములు	ఎట్లు లభించినది	సంవత్సరం	చతురపు మైళ్లు	జన సంఖ్య	[illegible]	[illegible]
యూరపు					పౌ.	పౌ.
సంయుక్తరాష్ట్రము	మాతృ దేశము	—	121,39?	?5,50?,000	7?,?00,000	?99,000000
మాను ద్వీపము	,, ...	—	23	50,000	—	—
చానలు ద్వీపములు	,, ...	—	7?	97,000	—	—
మాల్టా గోజా	సమాధానముమీఁదనిచ్చివేయఁబడి	1814	12?	211,000	2,?,000	980,000
జిబ్రాల్టరు	,, ,, [నది	1713	2	2?,000	?5,000	2?,000
ఆసియా						
హిందూదేశము	జయింపఁబడినది.	1757_1897	1,900,000	315,000,000	152,0??,000	171,000,000
సింహళము	సమాధానముమీఁద నిచ్చివేయఁ	1891	25,?0	4,10?,000	12,50?,?00	1?,?00,000
స్ట్రేయిట్ సెట్టిల్మెంటులు	,, ,, [డినది	1785_1909	1,600	700,000	?5,???,000	?8,000,000
సంయుక్త మలయా రాష్ట్రములు	,, ,, ...	1874_1888	27,700	1,000,000	12,000,000	22,000,000
ఇతరమలయా రాష్ట్రములు	,, ,, ...	1909	11,200	800,000	—	—
హాంగ్ కాంగు	,, ,, ...	18?2_1906	390	4?0,000	—	—
వీహెవాయి	,, ,, ...	1893	300	160 000	—	—
ఉత్తరబోర్నియో	ఇచ్చివేయబడినది	1877	31,100	20?,000	1,100,000	1,?00,000
బ్రూనెయి	సమధానముమీఁదనిచ్చివేయఁబడి	1888	4,000	30,000	—	—
సరవాక్	రక్షణార్థము చేరినది. [నది.	1883	50,000	650,000	800,000	1,000,000
సైప్రసు	సమధానముమీఁదనిచ్చివేయఁబడి 1914_లోకలుపుకొనబడినది. [నది	1878	3,600	275,000	700,000	790,000
ఆఫ్రికా						
కేపురాష్ట్రము	సమాధానముమీఁద నిచ్చివేయఁబ [డినది	1814	277,000			
నెటాలు.	కలుపుకొనఁబడినది.	1843	35,400	5,100,000		
ట్రాన్సువాలు	,, ,, ...	1900	110,400			
ఆరంజిఫ్రీస్టేటు	,, ,, ...	1900	50,400			
బసుతోలాండు	,, ,, ...	—	10,300	350,000	39,000,000	6?,000,000
బెచ్వలాండు	,, ,, ...	1895	275,000	126,000		
రోడీసియ	,, ,, ...	1889	450,000	1,750,000		
గాంబియ	సమాధానముమీఁదనిచ్చివేయబడి	1807	4,000	146,000	756,000	785,000
గోల్డు కోస్టు	,, ,, [నది.	1672	80,000	1,400,000	4,025.000	4,307,000
సీరాలియోను	,, ,, ...	1787	84,000	1,100,000	1,400,000	1,500,000
ఉత్తరనైజీరియ	,, ,, ...	1891	255,700	10,000,000	6,500,000	6,100,000
దక్షిణనైజీరియ	,, ,, ...	1891	78,000	7,000,000		
సోమలిలాండు	,, ,, ...	1884	68,000	300,000	250,000	215,000
తూర్పుఆఫ్రిక	,, ,, ...	1888	182,000	4,000,000	1,850,000	1,200,000
ఉగండ	,, ,, ...	1894	223,500	2,500,000	630,000	400,000
జాంజిబారు	,, ,, ...	1890	1,020	200,000	1,000,000	1,100,000
న్యాసలాండు	,, ,, ...	1891	800,000	1,000,000	280,000	175,000

ఖండములలోని సీమాప్రాంతములు	ఎట్లు లభించినది	సంవత్సరం	చతురపు మైళ్లు	జన సంఖ్య	ఎగుమతులు	దిగుమతులు
ఈజిప్టు	ఆక్రమించుకొనబడినది.	1882	400,000	12,000,000	28,000,000	29,000,000
సుడాను	జయింపబడినది.	1898	1,000,000	2,000,000	—	—
మారిషసు	" ఇచ్చివేయబడినది.	1810-1814	720	370,000	2,300,000	2,500,000
సెచిలీసు	సమాధానముమీద నిచ్చివేయబడి[నది.]	1814	150	23,000	78,000	110,000
ఆసెన్షను	ఆక్రమించుకొనబడినది.	1815	40	150	—	—
సెయింటు హెలీన	జయింపబడినది.	1673	47	3,500	42,000	6,000
అమెరికా						
ఒంటారియో	జయింపబడి ఇచ్చివేయబడినది.	1759-1763	407,250			
క్విబెకు	" "	1759-1763	706,850			
నోవాస్కోషియా	" "	1627-1713	21,500			
న్యూబ్రన్స్విక	సమాధానముమీద నిచ్చివేయబ[డినది.]	1763	28,000			
ప్రిన్సు ఎడ్వర్డు ద్వీపము	జయింపబడినది.	1745-1763	2,200			
బ్రిటీషుకొలంబియ	అధినివేశింపబడినది.	1670	355,900	7,200,000	140,000,000	79,000,000
మానిటోబా	"	1813	251,900			
ఆల్బర్టా	"	1670	255,300			
సస్కాచివాను	"	1670	251,700			
పశ్చిమోత్తరరాష్ట్రములు	"	1670	1,250,000			
న్యూఫౌండ్లాండు	సమాధానముమీద నిచ్చివేయబ[డినది.]	1583	40,000	240,000	2,700,000	2,400,000
జమేయికా	జయింపబడినది	1655	4,200	850,000	3,050,000	2,710,000
బాహామాసు	అధినివేశింపబడినది.	1629	4,400	56,000	358,000	276,000
లీవర్డు ద్వీపములు	"	1623-1659	750	140,000	640,000	503,000
విండ్వర్డు ద్వీపములు	ఇచ్చివేయబడినది.	1763,1783	510	200,000	800,000	800,000
బార్బొడాసు	అధినివేశింపబడినది.	1605	170	196,000	1,460,000	1,086,000
ట్రినిడాడ్ టొబాగో	జయింపబడినది.	1797	1,860	330,000	4,700,000	4,500,000
బ్రిటీషు గయానా	జయింపబడి ఇచ్చివేయబడినది.	1803-1814	90,300	310,000	1,700,000	1,577,000
బ్రిటీషు హాండురాస్	"	1798	8,600	40,500	700,000	550,000
బర్ముడా	అధినివేశింపబడినది.	161[illegible]	20	19,000	637,000	117,000
ఫాక్లాండ్ ద్వీపములు	సమాధానముమీద నిచ్చివేయబడి[నది]	1771	6,500	3,240	100,000	620,000
దక్షిణజార్జియా	"	1771	1,000	—	—	—
ఆస్ట్రేలేషియా						
న్యూసౌతువేల్సు	అధినివేశింపబడినది.	1788	310,400	1,650,000		
విక్టోరియ	"	1832	88,000	1,320,000		
దక్షిణఆస్ట్రేలియ	"	1836	904,000	409,000	78,000000	80,000,000
క్వీన్సులాండు	"	1824	670,500	606,000		
టాస్మేనియ	"	1803	26,220	191,000		
పశ్చిమఆస్ట్రేలియ	"	1828	976,000	282,000		
న్యూజీలాండు	" జయింపబడినది.	1845	105,000	1,050,000	31,000,000	22,000,000
ఫిజీ	స్వదేశీయులయొద్దనుండి ప్రతిగ్ర[హింపబడినది]	1874	7,500	130,000	950,000	1,060,000
పాపువ	కలుపుకొనబడినది	1884	90,540	360,000	—	—
పసిఫిక ద్వీపములు	సమాధానముమీద నియ్యబడినది	1893-1906	12,500	200,000	350,000	300,000

సర్వియా చరిత్రము

ప్రాచీనగాథ

ప్రస్తుత మైరోపామహాసంగ్రామమునకు ముఖ్యకారకులుగ నెన్నఁబడుచున్న సర్వియను లీ రాష్ట్రమువారే. బాల్కను ప్రజ లందఱిలోను సర్వియనులు స్వేచ్ఛాసామర్థ్యములు గలవారు. సర్బ్బ లని పిలువఁబడువా రీ సర్వియారాష్ట్రమునందే గాక తక్కిన బాల్కనురాష్ట్రములలోఁ గూడ ననేకస్థలములందుఁ గలరు. వీ రతిశూరులు. రణ మన్న నత్యుత్సాహము. క్రీస్తుశకము రెండు మూడు శతాబ్దములందు వీరు కార్పేతియన్ పర్వతప్రాంతములనుండి వచ్చి బాల్కనుద్వీపకల్పమునందంతట నక్కడక్కడ ప్రవేశించిరి. వీరు క్రమక్రమముగ వృద్ధియై యారవ శతాబ్దము మధ్యమున దక్షిణయూరపు నంతను దోఁచుకొన మొదలుపెట్టిరి. క్రీ. శ. 620-వ సంవత్సరమునందు హెరాక్లియ సను గ్రీసు చక్రవర్తి సర్బ్బులను డాన్యూబునది దాఁటి కుడిగట్టున నున్న దేశము నాక్రమించుకొనునట్లు ప్రోత్సాహపఱచెను. వా రట్లే ద్వీపకల్పమునందలి పశ్చిమభాగము నాక్రమించుకొని క్రమక్రమముగ నిప్పటి మాంటినీగ్రోను గూడ చేర్చుకొనిరి; ఈ విధముగ క్రీ. శ. 650-వ సం. నాఁటికి బాల్కను రాష్ట్రములలో చాలభాగమును వశపఱచుకొనిరి; అప్పటి గ్రీకు చక్రవర్తికి కప్పము కట్టుచు, ఆయనకు నామమాత్రమున లోఁబడియుండిన స్వతంత్రప్రభుత్వమును గలిగియుండిరి. అప్పటి సర్బ్బుల రాజుల పేర్లంతగ తెలియరాకున్నవి. 830-వ సం. లో వాయిస్లా వనునతఁడు రాజ్యము చేయుచుండెను. సర్బ్బ లతిస్వాతంత్ర్యేచ్ఛ గలవారగుటచే వారి యంతశ్శాఖలవా రొకనాయకునిచే నడుపఁబడనేరక, వారి రాజ్య మంతగ ప్రబలినది గాదు.

కడపట 1143-వ సం. లో స్టెఫెన్ నిమాన్జా యనునతని ప్రభుత్వమువఱకును తమ జాతీయలక్షణమునకు తగిన కులీనప్రభుత్వమునే కలిగియుండిరి. తూర్పుదేశములలో రాజకీయజీవనముతోఁ బాటు మతజీవనము గూడ మిశ్రమమయి యుండును గావున సర్బ్బులకు మతాభిమానము హెచ్చుగ నుండెడిది. కాన్స్టాంటైన్, మెతోడియస్ అను మతబోధకులు వీరికి ప్రచారకు లైరి.

తొమ్మిదవ శతాబ్దము నడుమ సర్బ్బుల కధ్యక్షుఁ డగు రఢోస్లావ్ అనునతఁడు క్రైస్తవమతమును స్వీకరించెను. అతని యనువాతి రాజును క్రైస్తవమునే స్వీకరించుటచే, క్రమక్రమముగ ప్రజ లందఱు క్రైస్తవు లయిరి. క్రైస్తవమతప్రచారముతో పాటు నాగరకత గూడ వ్యాపించి, సర్బ్బులకు సహజమై యుండిన క్రూరలక్షణము లనేకము లంతరించెను గాని, యుద్ధాసక్తి మాత్రము వీరిని విడువమిచే, తమ ప్రాంతములం దున్న బల్గేరియారాష్ట్రముతోను తుర్కీతోడను వీరు తఱచుగ పోరాడుచుండిరి. వీరి యంతఃకలహములవల, గ్రీకు చక్రవర్తి యిదివఱ కుండిన రూటోనుస్ రాష్ట్రము నంతటి నాక్రమించుకొనఁగలిగెను. తొమ్మిదవ శతాబ్దము చివరి భాగములో నీ రెండు దేశములకు తఱచుగ పోరు సంభవించుచుండెను. ఒక్కొకసా రొక్కొకరు రెండవవారిని జయించుచుండిరి. ఈ రీతి నుభయులును దుర్బలు లగుటచే తురుష్కులు వీరిని లోఁబఱచుకొనుట కటస్థించెను.

సిమియన్ బల్గేరియా రాజుగ నుండినపుడు సర్వియనులకు చాల కష్టములు కలిగెను. సర్వియనులు బల్గేరియావారికి లోఁబడి యుండవలసివచ్చెను. బల్గేరియా రాజ్యముయొక్క ప్రథమదశలో సర్వియా పేరయినను లేకుండెను. పిమ్మట బల్గేరియా రాజు సిమియన్ చనిపోయెను. బల్గేరియాస్థితి తగ్గుచుండెను. సెస్లావు, బల్గేరియాలో ఖయిదీగ నుండిన పాల్ బ్రాంకోవిక్ అను సర్వియారాజు పుత్రుఁడు. ఈతఁడు ఖయిదునుండి తప్పించుకొని గ్రీకుచక్రవర్తిని సమీపించి, బల్గేరియాపై దండెత్తుటకు తనకు సహాయము చేయ వేఁడెను. మొదటినుండియు బాల్కనురాష్ట్రములలో నొకదానిపై నొకదానిని పురికొల్పి తాను లాభము నొందుట గ్రీసునకు సహజమే కావున తత్క్షణమే చక్రవర్తి యంగీకరించెను. వెంటనే, సెస్లావు సర్వియా ప్రవేశించి చెదరియున్న సర్బ్బుల నందఱను సమకూర్చుకొని గ్రీకుచక్రవర్తి సాయముతో సర్వియాలో నుండిన బల్గేరియనులను పాఱఁదోలెను. క్రీ.శ. 905-వ సం. మొదలు 11-వ శతాబ్దము ప్రారంభమువఱకు సర్వియా స్వేచ్ఛగ నుండి తిరిగి 1015-వ సం. లో బల్గేరియాకు లోఁబడిపోయెను. మరల 1040-వ సం. లో స్వాతంత్ర్యము పొంది స్టెఫెన్ నిమాన్జా రాజు కాలమున, అనఁగా 1143-1149 సం. లలో సర్వియా యభివృద్ధి చెంద మొదలిడెను. ఈయన 1169-వ సం. లో బాస్నియాను గూడ సర్వియాకు చేర్చెను; సామంత రాజులను వశపఱచుకొనెను. కాని నామమాత్రమునకైనను తనపై నున్న గ్రీకుచక్రవర్తి యధికారమును తప్పించుకొనలేక పోయెను.

పిమ్మట కాన్స్టాంటినోపిలులో మాన్యుయల్ కోమ్నినస్ అను రాజును దర్శించి తన విధేయతను చూపి, వెనీషియనులపై తాను సహాయము చేసినందులకై, సర్వియాకును మాంటినీగ్రోకును

నడుమ నున్న, యిప్పుడు నోవాబజా రని పిలువఁబడు, రాస్కియా జిల్లాను ప్రతిఫలముగ సంపాదించెను. 1180-వ సం. లో మాన్యుయల్ రాజు చనిపోయి కాన్‌స్టాంటినోపిలు బలహీనముగ నుండినపుడు నిమాన్జా తన రాజ్యమును వృద్ధిపఱచుకొనుటకు మంచి సమయమని తలఁచి నిశ్చిని తన రాజ్యమునకు చేర్చికొని ప్రెస్టినాను తనకు ముఖ్య పట్టణముగ చేసికొనెను. ఇప్పు డితని రాజ్యము మునుపటికి రెండింత లాయెను. ఇంతటితో తృప్తి నొందక 1185-వ సం. లో గ్రీకురాజునకు కప్పము కట్టుటను నిరాకరించి నిమాన్జా తన స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించెను. ఈతని ప్రభను తగ్గించుటకై గ్రీకురాజు చేసిన యత్నములు విఫలము లగుటచే, అతఁ డతనితో సంధి చేసికొనవలసినవాఁ డాయెను. నిమాన్జా గ్రీకుచక్రవర్తిని సమానునిఁగ చూచెను. అతని కుమారునకు చక్రవర్తి కూఁతు నిచ్చి వివాహము చేయుటచే సర్వియా స్వాతంత్ర్య మంగీకరించిన ట్లాయెను. నిమాన్జా యింతటితో కూడ తృప్తి నొందక అప్పటి జర్మనుచక్రవర్తిగ నుండిన ఫ్రెడరిక్ బార్బరోజాతో స్నేహము చేయఁదలపెట్టెను. ఆయన మతయుద్ధము నిమిత్తము చేయనుండిన ప్రయాణములో తన దేశముగుండ మార్గమును ఆ సమయమున విశ్రమించుటకు మంచి పట్టణమును నొసంగెద నని రాయబారి నంపెను. సర్వియా యెక్కడ నుండినదియు తెలియని యక్కాలమున నీ వార్త వచ్చుట జర్మనీలో మిక్కిలి యద్భుతముగ నుండెను. నిమాన్జా పిలుపు ప్రకారము బార్బరోజా సర్వియాకు ముఖ్యపట్టణ మగు బెల్గ్రేడులో వచ్చి దిగెను. ఇరువురు రాజులును స్నేహభావమును వెలిపుచ్చుకొనిరి. పిమ్మట నిమాన్జా ప్రపంచవిషయములకు విముఖుఁడై 1195-వ సం. లో తన కుమారునకు సింహాసనము వదలి ఆతాస్ పర్వతముమీఁద మఠము నొకదాని నేర్పఱచుకొని యయిదు సంవత్సరములకు పిమ్మట సమియన్ అను పేరుతో సుగణించెను—మతగురు వాయెను.

అతని చిన్న కుమారుఁడు సావా ఆ పర్వతము మీఁదనే పవిత్రత నొంది మతగురు వాయెను. పిమ్మట తన యన్నయగు స్టెఫెన్ యొక్క సింహాసనాధిష్ఠాన కాలమునందు తన చేతితో నతని శిరముపై కిరీటము పెట్టెను. అప్పటినుండి తూర్పు రాష్ట్రములలో సర్వియా యొక్క మతాధిక్యత హెచ్చెను. మొత్తముమీఁద స్టెఫెన్ తాను రాజ్యము చేసిన 25 సం.ల కాలములో నొకసారియైన యుద్ధమునకు దిగక శాంతిని స్థాపించి దేశమం దంతటను విద్యాలయములను దేవాలయములను నెలకొల్పెను. మొట్టమొదట నాణెము లితని కాలములోనే ముద్రింపఁబడెను. బల్గేరియాతోడను గ్రీకు చక్రవర్తితోడను సఖ్యము చేసికొని సర్వియా గౌరవమును హెచ్చించెను. గ్రీకుచక్రవర్తి కాన్‌స్టాంటినోపిలు సింహాసనమునకు వచ్చినపుడు, సర్వియా డాల్మటియా బాస్నియాలకును సమీపపు జిల్లాలకును స్టెఫెన్ రాజని యతఁ డొప్పుకొనెను. కాని దేశమునం దెంత శాంతి యున్నను డాల్మటియా బాస్నియాలను చేర్చుకొనుట హంగేరియా రాజగు రెండవ ఆండ్రూ యొక్క విరోధమునకు కారణ మయ్యెను. నడుమ నెన్ని యంతరాయములు కలిగినను, ఆరవ స్టెఫెన్ కాలములో సర్వియా ప్రభ హెచ్చియే యుండెను.

పదునాల్గవ శతాబ్దము నడుమ తురుష్కులు ప్రబలియుండుటచే గ్రీకురాష్ట్రవ్యాపకమున కాటంకము కలిగెను. అందుచే గ్రీకురాజు స్టెఫెన్‌కు సైమొనిస్ అను తన కూఁతు నిచ్చి వివాహము చేసి యతనిని మిత్రునిఁగ చేసికొనెను. ఇందువలన 1303-వ సం. లో సర్వియారాజు తన మామ పక్షమున తురుష్కులపైకి దండు వెడలి వారిని ఓడించెను. పదునెండేండ్లకు పిమ్మట తిరిగి సర్వియనులు థ్రేసులో ప్రవేశించి తురుష్కులను సముద్రము పర్యంతము లేకుండఁ జేసిరి. ఈ సందర్భమున బల్గేరియనులు సర్వియాపైకి వచ్చి యోడిపోయి సర్వియా ప్రభను మరింత హెచ్చించిరి. పిమ్మట 1330-వ సం. లో బల్గేరియా శక్తి తగ్గిపోయి యొక ముఖ్యభాగము సర్వియా యధికారము క్రిందికి వచ్చెను. పది పదునొకండవ శతాబ్దములలో బల్గేరియనులు సర్వియాపై కలిగియుండిన యధికారము తిరిగి యిపుడు పదునాల్గవ శతాబ్దములో సర్వియాకు బల్గేరియాపైఁ గలిగెను.

సర్వియా స్టెఫెన్ డ్యూసన్ కాలమున నుత్కృష్టదశయందుండెను. డ్యూసన్ పేరు తరతరములవఱకును పేర్కొనఁబడుచుండెను. 1885-వ సం. లో కింగ్ మిలన్ అను సర్వియా రాజు బల్గేరియాపై దండెత్తినపుడు గూడ సర్వియా సైనికులు డ్యూసన్ డ్యూసన్ అను సంతోషధ్వానములతో బెల్గ్రేడునుండి వెడలిరి. డ్యూసన్ రాజ్యమునకు వచ్చునప్పటికి నిరువదేండ్లవాఁడే యయినను అప్పటి బల్గేరియాపై యుద్ధములో తాను స్వయముగ నొక సేనను నడపి బల్గేరియా రాజ్యము ధ్వంసము చేసెను. బల్గేరియా రాజును స్వహస్తముతో చంపెను. డ్యూసనుతో పోల్చుటకు శక్తిసామర్థ్యములం దొక నెపోలియను మాత్రము సరియగును. సర్వియా రాజ్యమునకు యేజియన్ సముద్రములోనికి దారి యుండుట డ్యూసనున కవసరముగ తోఁచెను. పిమ్మట టర్కీవారికిని గ్రీకువారికిని కలిగిన కలహములో దీని నితఁడు సాధించెను. ఈ కలహములో నితనికి చాల దేశములు చేకూరుటయే గాక బల్గేరియా సయిత మితని యధికారముక్రిందికి వచ్చెను. వేయేల, యించుమించు బాల్కను రాష్ట్ర మంతయు నితని క్రిందనే యుండెను.

దేశమునందు శాంతి స్థాపించినతోడనే డ్యూసన్ చట్టములు వ్రాయుటకు మొదలుపెట్టెను; వర్తకము ప్రబలుటకై యనుకూలమయిన చట్టములను కల్పించెను. ఏవర్తకుఁడైనను ప్రొద్దు గ్రుంకి యొక యూరు చేరినపు డతని కాహారసౌకర్యము మున్నగు వసతులు కలుగఁజేయుట గ్రామాధికారికి విధిగ చేసెను.

ఇది యిట్లుండ తురుష్కులు యూరపులో ప్రవేశించిరి. వారిని వెనుకకు త్రోలుటకై 80,000 సైనికులతో డ్యూసన్ బయలుదేఱి కాన్‌స్టాంటినోపిలు ప్రవేశించి విజయము సిద్ధముగ నుండఁగ, జ్వరము వచ్చి 1386-వ సం. డిసెంబరు 18-వ తేదిని చనిపోయెను.

ఇతనితో నితని రాజ్యము కూడ క్షీణదశకు దిగఁ

జొచ్చెను. డ్యూసను ఒక్కొకటిగ జయించిన దేశముల నన్నిటి నొక్కసారిగ నెవరికి వారు తీసికొనిరి. తురుష్కరాజు అమురాత్ అనువాఁడు 1360-వ సం. ఏడ్రియనోపిలును వశపఱచుకొని తన ముఖ్యస్థానముగ చేసికొనెను. సర్వియారాష్ట్రాధికారులు తమ రాజు యొక్క యశక్తతను చూచి తమ తమ యధికారములను మాత్రము బలపఱచుకొన మొదలుపెట్టిరి. అందఱును సామంతరాజులైరి. డ్యూసన్ చనిపోయిన పది సంవత్సరములలోనే యతని రాజ్య మంతయు చెల్లాచెదరయిపోయెను.

తురుష్కులు క్రమక్రమముగ సర్వియామీఁదికి వచ్చిరి. సర్వియా రాజ్యమునం దైకమత్యము లేకుండుటచే వారి నెదిరింపలేక, కొందఱు మాంటినీగ్రోకును, కొందఱు హంగెరీకిని చేరిరి. వఱకొందఱు అప్పటికింకను తురుష్కులచే నాక్రమింపఁబడని బాస్నియాకు చేరిరి. కడపటి కసావా యుద్ధములో జయము నొందినతరువాత తురుష్కులకు కూడ చాల నష్టము సంభవించి యుండుటచే వారంతట దండయాత్రలు మాని సర్వియారాజు తమకు లొంగినవాఁడనిపించుకొని యూరకుండిరి.

పిమ్మట 1413-వ సం. లో మూసా యను తురుష్కరాజు సర్వియాపై దండెత్తి వర్షికాబయలులయందు సర్వియనుల నోడించి మరికొంత దేశము నాక్రమించుకొనెను. 1440-వ సం. లో సర్వియా యంతయు తురుష్కుల స్వాధీనమయి వారి ప్రతినిధి పరిపాలనము క్రింద నుండెను. పిమ్మట బాస్నియారాజు చనిపోవుటచే నదిగూడ తురుష్కసామ్రాజ్యములో చేర్చుకొనఁబడెను. మాంటినీగ్రోలో నుండినవారును హంగెరీకి పారిపోయినవారును తప్ప, తక్కిన సర్బ్బ లందఱును తురుష్కులకు తలయొగ్గినవారయిరి.

ఈ విధముగ మహోన్నతదశ నొందిన సర్వియా ధ్వంసమయి పోయెను; రాజకార్యములందే కాక మతవిషయములందుఁ గూడ కలిగిన యభిప్రాయభేదములచే, నైకమత్యము చెడి యధోగతిపా లయ్యెను. సర్బ్బులు గ్రీకుచర్చిమతస్థులు, హంగేరిలోనివారు కాథో లిక్కులు. ఉభయులకును గల మతభేదము వీరి నింతపఱుప తెచ్చెను.

తురుష్కుల పరిపాలనము

1459-వ సం. లో సర్వియా తురుష్కుల స్వాధీనమై తురు ష్కుల నిరంకుశాధికారములో నుండెను. పారంపర్యముగ వచ్చు చున్న సర్బియన్ ప్రముఖుల భూములు తీసికొనఁబడి, సిపాయిలకు పంచిపెట్టఁబడెను. ఏ సర్బ్బజాతిమానవుఁడును ఆయుధము ధరింప రాదు. ఎల్లపుడు నాయుధపాణులై యుండెడివారికి వెంగ కష్ట ముగ నుండెను ! సామ హితులైన దండనలు పన్నులు సంగ్రహించుచుండెను. ఇది యిట్లుండ, సెర్బ్బ గ్రామములు [illegible] ముగ సుల్తాను గారి యాస్తిగ పరిగణింపఁ బడెను. [illegible] యు [illegible] గ్రామస్థులు కొన్ని దినములు పని చేయుచు కొను హంకృ్ష సుల్తానున కుండెను. సర్బ్బ లీబాధల నోర్చు కొనుచు నాలుగు శతాబ్దముల వఱకు తురు ష్కుల యాధీనములో నుండిరి. ఎన్ని దినము లుండినను స్వాతంత్ర్య ము లభించు నను నెడి యాశ లేక 37,000 కుటుంబములవారు ఆష్ట్రియా దేశమునకు పోయి యక్కడ నివాస మేర్పఱచుకొనిరి. 1740-వ సం. లో 100,000 మంది రుష్యాకు వెళ్లి సీసర్‌నది ప్రాంతముల నుండిరి. వారు స్వదేశమునందుఁ గల యభిమానముచే తమ పట్టణముల పేర్లనే తాముండు గ్రామములకు పెట్టుకొనిరి.

ఆష్ట్రియనులును సర్వియనులును షాబట్జా యుద్ధములో పోరిన విధము

డ్రాడోవిక్ అను సర్వియా మహాకవి ఆష్ట్రియా రాజగు రెండవ జోసెఫ్‌ను సర్వియను ప్రజల గౌరవమును నిలిపి, సర్వియా సర్వియనులకు వచ్చునట్లు సహాయముచేయవలయు నని యనేకవిధ ముల స్తోత్రము చేసెను. ఆష్ట్రియా చక్రవర్తి యాయనపై నభి మానము గలిగి తురుష్కులను బాల్కనురాష్ట్రములలోనుండి తఱిమి

వేయఁగలము నని రష్యాచక్రవర్తి యగు కాథోరైన్‌తో సంధి చేసికొని 1788 వ సం.లో తురుష్కులపై యుద్ధము ప్రకటించెను. మూల మూలల నుండిన సర్వియను లందఱును సహకూడిరి. 1789-వ సం. లో బెల్‌గ్రేడును పట్టుకొనిరి. బాస్నియా ఆస్ట్రియావారి యధీన మాయెను. ఆల్బేనియా మాసిడోనియాలు గూడ సంసిద్ధముగ నుండెను. పిమ్మట సర్వియాకు వచ్చిరి. తురుష్కులు పలాయన మైరి. సర్వియా విశ బైలుపడినట్లే యుండెను. కాని యింతలో ఆస్ట్రియారాజు మరణించెను. కావున సర్వియా మరల తురుష్కుల యధీనమాయెను.

పిమ్మట కరాజార్జి యను సర్వియా యోధుఁడు 1806-వ సం. ఆగస్టు 1-వ తేదిని తురుష్కుల నోడించి స్వాతంత్ర్యమును పొందెను. తురుష్కులు సంధి చేసికొనిరి. సర్బుల స్వాతంత్ర్యము నొప్పుకొనిరి. ఇంతటితో తృప్తి నొందని యూరకుండక కరాజార్జి తన గ్రామ్యవ్యవహారములను చక్కపఱుప మొదలుపెట్టెను. దేశమునందంతటను పాఠశాలలను స్థాపించెను. సర్వియాకు బాహ్యకలహము లంతరించెను. అంతఃకలహములు ప్రబలెను. దేశమునందు రెండు తెగలవా రుండిరి. ఒకతెగవారు రష్యను పక్షపాతులు, మఱియొక తెగవారు ఆస్ట్రియను పక్షపాతులు. వీరి నణఁచుటకై కరాజార్జి ప్రజలతో యుద్ధము చేయ మొదలిడెను. ఈ సంక్షోభమును చూచుకొని తురుష్కులు తిరిగి దండెత్తిరి. కరాజార్జి తన ధనమును పాతిపెట్టి, ఆస్ట్రియాకు పోయెను. చాలమంది గొప్పగు లితనితోడనె యుండిరి. కాని యితనికి వైరియగు మిలోషబ్రెనాటిక్ అనునతఁడు మాత్రము సర్వియాలోనే పర్వత ప్రాంతములలో దాఁగియుండెను. ఇతఁడు తురుష్కులను ముఖాముఖి నెదిరించుటవలన వారికి కోపము హెచ్చు నని యుపాయముగ నుండుటవలన ప్రయోజనము కల దనియు గ్రహించి ఆమార్గము నవలంబించెను. వెంటనే తురుష్కులతో సంధి చేసికొనెను; తురుష్క పక్షపాతివలె నటించెను. హాడ్జి ప్రోడాన్ అను సర్వియా యోధుఁడు 1814-వ సం.లో తుర్కీవారిపై నెదురుతిరిగినపు డతని నణఁచెను. కాని తురుష్కులవలన అపాయము రాకుండ మాత్రము చేసెను. క్రూరుఁడైన తుర్కీ సుల్తాను క్రింద తన కింతమాత్రమును క్షేమము లే దని తెలిసికొని తా నున్న బెల్గ్రేడును వదలి తిరిగి యరణ్యము చొచ్చి కొంత సైన్యము ప్రోగుచేసెను. 1815-వ సం. న నెపోలియను యుద్ధములలో రష్యా సర్వియాలు కూడ ఐక్యము కలిగించుకొను నను భయముతో టర్కీ సుల్తాను సర్వియనులతో సంధి చేసికొనెను. కాని మిలోష్ కాలమున తిరిగి సర్వియను లాయుధములు ధరించు హక్కును పొందిరి. పిమ్మట తురుష్కులకు కలిగిన యపజయము లాస్ట్రియాలోనికి వెళ్లిపోయిన కరాజార్జికి తెలిసి యతని కాశ కలిగెను. అతఁడు 1817-వ సం. లో తన తావు విడిచి సర్వియాకు చేరెను. కాని సర్వియాలో నిద్దఱు నాయకు లిముడుట కష్టము కావున మిలోష్ ఎటులైనను జార్జిని వధించుటకయి గొంచించి, జార్జి తిరిగి సర్వియాకు చేరె ననియు అతఁడు తుర్కీప్రభుత్వముపై కుట్రలు చేయుచున్నాఁ డనియు టర్కీ సుల్తానుతో చెప్పెను.

సుల్తాను జార్జి నెటులయిన చంపింపుఁ డని యాజ్ఞాపించెను. మిలోషు అటులే జార్జిని నిద్రించుచుండఁగ చంపించెను. 1830-వ సం. లో మిలోషు సర్వియారాజుగ సుల్తానుచే నొప్పుకొనఁబడెను. కాని యితఁడు కూడ ప్రజలను తురుష్కులకంటె నెక్కుడు క్రూరముగ చూచుటచే ప్రజల కయిష్టుఁ డయ్యెను. ఇతని కుమారుని మరణమునకై ప్రజలు కుట్ర చేసిరి. అందువలన మిలోషు ప్రజానుకూల్యమునకై ప్రజా స్వాతంత్ర్యప్రభుత్వము నొసంగెను. కాని ప్రజలు దీనిని నిర్వహించుకొనునంతటి శక్తి గలవారు కాకుండుటచేతను మిలోషు తన నిరంకుశాధికారము నొక్కసారిగ విడువలేకపోవుటచేతను పరిపాలన కట్టుదిట్టముగ లేకుండెను.

ఈ దశను చూచి యితనిపై సుల్తానునకును నితనికి మిత్రుఁడుగ నుండిన జారునకును ద్వేషము పుట్టెను. జారు సర్వియా తురుష్కులకు లోఁబడకుండునట్లును తన సహాయము లేకుండ నిర్వహించుకొనుట కసాధ్యమయినట్టియు స్వాతంత్ర్యము సర్వియాలోని యంతశ్శాఖలవారికి కలుగునట్లును చేసెను.

మిలోషునకు తర్వాత నతని పుత్రుఁడు మూడవ మికెయిల్ అబ్రొనావిక్ రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈతఁడు పాశ్చాత్యముఖ్యపట్టణములలో విస్తారముగ నుండియుండుటచే విశాలమైన స్వేచ్ఛాదర్శములు గలిగి ప్రజాధికారమును గౌరవింపసాగెను. బ్రిటీషు పరిపాలనావిధానము శ్లాఘనీయ మయిన దనియు దానిని సర్వియాప్రజ లనుభవించుటకు తగిన స్థితికి రాలే దనియు నితని యభిప్రాయము. ఇదివఱ కుండిన పదునేడుగురు సభికులు గల సెనేటును సవరణ చేయుటకు సుల్తాను నుత్తరువు కావలసియుండుటచే దానిజోలికి పోక, సుల్తానుతో ప్రసక్తిలేని లాకోర్టుల తీర్పునకు సెనేటు లోఁబడునట్లు చేసెను. తరతరములనుండి గొప్పవారిని కొందఱివారిని నేకరీతిగ బాధించుచున్న పలపన్నును, ఆదాయమును బట్టి యిచ్చెడి యాదాయపు పన్నుగ మార్చెను. సుల్తాను వల దనుచున్నను మాగూపాయము చేత, అప్పటి దినములలో ప్రశస్తమయిన 2 లక్షల తుపాకులను దేశములోనికి తెప్పించి స్వల్పక్రయమునకు ప్రజల కిచ్చివేసెను. ఈ విధముగ స్వల్పకాలములోనె తన దేశములో శిక్షితులైన సైనికుల ననేకుల నేర్పఱుపఁగలిగెను. తన ప్రజల కెక్కువ స్వాతంత్రము కావలె నని సుల్తాను నీతఁ డెదిరించినపుడు, ఈ సైనికులవలని ప్రయోజనము స్పష్ట మాయెను. ఇతని కాలములో సర్వియా దేశములోని కోటలలో నొక తురుష్కుఁ డైనను లేకుండునట్లు చేయఁగలిగెను. సర్వియా సర్వియనులవలననే సంరక్షింపఁబడుచుండెను. ఈతని దశ వెలుఁగుచుండెను. ఈతఁడు బాస్నియాను చేర్చుకొనినచో, ఫ్రాన్సు ఆస్ట్రియా లీతనికి సహాయము చేయుటకు సిద్ధముగ నుండెను. కాని కాలవశమున 1868-వ సం.లో నితఁడు చంపఁబడెను. ఇతనికి పిమ్మట నితని పుత్రుఁడు 14 సం. ల వయసున, ముగ్గురు రీజెంట్ల సహాయముతో ప్రభుత్వమునకు వచ్చెను. సహాయకులు కొంచెము మార్పుతో వెనుకటి పద్ధతినే ప్రభుత్వము

చేసిరి. 1869-వ సం. లో నేర్పడిన పరిపాలనాపద్ధతి ప్రకారము అధికారమంతయు నిజనికిని 120 మంది సభ్యులు గల దేశీయమహాసభకును నుండెను. సభ్యులలో 90 మంది ప్రజలవలనను 30 మంది రాజువలనను నెన్నుకొనఁబడిరి. ఇంకను ప్రజల సంతుష్టిపఱచుటకై యసాధారణ సమయములలో 480 మంది ప్రజాప్రతినిధులు చేరిన మహాసభవలన చేయఁబడిన తీర్మానము, అదివఱకుండిన యే శాసనము నైనను మార్చునట్లు నిర్ణయింపఁబడెను. ఈ యెన్నిక సాధారణముగ మంత్రులచేతిలో నుండుటచే, 1888-వ సం.పు రేడికల్ రిఫారము ఆక్టు, అప్పటి రాజగు అలెగ్జాండరుచే రద్దుచేయఁబడినపుడు అమలులోనికి తేఁబడి నేఁటివఱకు జరుగుచున్నది.

మిలన్ యువరాజు 1872-వ సం. లో యుక్తవయసు వచ్చి రాజ్యభారమును వహించెను. రీజెంట్ల పరిపాలనలో సర్బుజాతివా రందఱు నొక ప్రభుత్వముక్రింద నుండవలెననెడి యభిప్రాయము ప్రజలకు బాగుగ కలిగెను. సర్వియా తిరిగి తుర్కీపై యుద్ధము ప్రకటించెను. 1,48,000 సర్వియను సైనికులు తుర్కీపైకి వెళ్లిరి. కాని సర్వులు తుర్కీసైనికులకంటె తక్కువ చాకచక్యము గలవారగుటచే తురుష్కులు సర్బులను వెనుకకు తఱిమి సర్వియాలో ప్రవేశించిరి. 1877-వ సం. లో సర్వియా టర్కీతో సంధి చేసికొనెను. కాని మాంటినీగ్రో టర్కీతో పోట్లాడుచునే యుండెను. ఇంతలో రష్యా కూడ టర్కీపై యుద్ధము ప్రకటించెను. రొమేనియా కూడ చేరెను. అయినను సర్వియా మాత్రము కొంత కాలమువఱకు తటస్థముగ నూరకుండి తుదకు కలహములోనికి దిగెను. ఈ తడవ సర్వియా ప్రభావము కొంచెము హెచ్చుగనే యుండెను. విశేషనష్టము గలిగినను సర్వియను సేనలో నొక భాగమునకు పైరట్‌వద్ద నంచి జయము కలిగెను. రెండవ భాగము సర్వియన్ రాజగు మిలన్‌చే నడుపఁబడి యప్పటికి 500 సం. నుండి యేకదీక్షగ తురుష్కుల చేతిలో నుండిన నిశ్చియను పురాతనపు సర్వియను పట్టణమును పట్టుకొనెను.

తొమ్మిది దినములకు పిమ్మట వ్రాంజాయొద్ద కలిగిన మూడవ జయము సర్వియను ప్రజల కెంతయు నుత్సాహము కలిగించినది. సాన్‌స్టెపానోయొద్ద జరగిన సంధి కనుబంధముగ 1878-వ సం. లో జరగిన బర్లిల్‌సంధివలన సర్వియా పిరాటు జిల్లాను వ్రాంజాను నిశ్చిని చేర్చుకొనఁగలిగెను. సర్వియా రాజ్యము మునుపటికంటె నొకపాలధిక మాయెను. ఇదివఱకు సాన్‌స్టెఫీనోయొద్ద తుర్కీచే నంగీకరింపఁబడిన సర్వియా స్వాతంత్ర్య మిపుడు యూరోపియన్ రాజులచేఁ గూడ నొప్పుకొనఁబడెను. 1882-వ సం. లో యువరాజు ఒకటవ మిలన్ అను పేరున సింహాసనము నెక్కెను. సర్వియా కూడ స్వతంత్రరాజ్య మయ్యెను.

అభినవసర్వియా

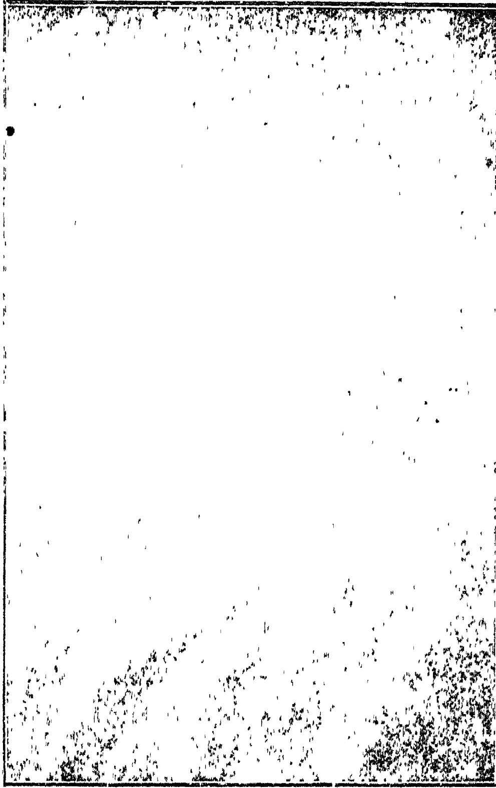
శాశ్వతమైన శాంతిని నెలకొల్పుటకై యేర్పడిన బర్లిన్ సంధి సర్వియాకును బల్గేరియాకును అసంతుష్టిగనే యుండెను. ఒకరపేక్షించిన దేశమునకు మరియొకరాశపడఁజొచ్చిరి. ఈ రెండు దేశములకును సరిహద్దుగ నున్న టిమల్‌నదికి బల్గేరియావైపున కొంత బేచిరాకుభూమి యుండెను. దాని మాటేమియు బర్లిన్‌సంధిలో నెత్తుకొనఁబడలేదు. సర్వియనులు నదిని దాఁటి వచ్చి దానిని సేద్యము చేయ మొదలిడిరి. 1884-వ సం. లో బల్గేరియా పటాలము వీరిని తఱిమివేసెను. ఆ భూమికి బల్గేరియనులు విశేషముగ పన్ను విధించిరి.

ఇది సర్వియనులకు కష్టముగ నుండి వారు యుద్ధమునకు దిగిరి. ఈ తడవ కూడ బల్గేరియనులచే తఱుమఁబడిరి. కాని యీదేశము బల్గేరియావా రాక్రమించుకొనుట యాస్ట్రియావారి కిష్టము లేక, వా రడ్డపడి సర్వియాను రక్షించిరి; సర్వియాకు దేశనష్టము గాని యుద్ధపు కర్చుల నష్టము గాని లేకుండునట్లు చేసిరి. ఈ యపజయము ప్రజల యసంతుష్టికి కారణమై దేశములో కక్షలేర్పడినవి. అంతఃకలహములు ప్రబలినవి. గృహకల్లోలము గూడ దీనికి తోడై, మిలన్ వైరాగ్యముతో 1889-వ సం. న రాజ్యమును తన కుమారుఁ డగు అలెగ్జాండరున కిచ్చి ముగ్గురు సహాయకుల నేర్పఱచెను. ఇతఁడు కడు సమర్థుఁడు. ఇతని కాలములో డ్యాసన్ ప్రభుత్వమునందుఁబోలె సర్వియను లందఱు నేకచ్ఛత్రము క్రింద నుందు రని యభిప్రాయముండెను.

మూఁడేండ్లక్రిందట జరగిన బాల్కను యుద్ధమునందు సర్వియాకు గొంతభూమి తురుష్కసామ్రాజ్యములోనిది సంక్రమించెను. సర్వియనుల విజృంభణము నణచుటకై ఆస్ట్రియా నిరంతరము ప్రయత్నములను చేయుచుండెను. బాల్కనుయుద్ధమునందు సర్వియాకు సంపూర్ణవిజయము కలిగినను నాస్ట్రియా కుట్రవలన తగిన ప్రతిఫలము దక్కకుండెను. మీదు మిక్కిలి బోస్నియా హర్జగోవినియాలను నాస్ట్రియా తన రాజ్యమునందు చేర్చెను. ఆస్ట్రియా బలవంతమైన రాజ్యము. సర్వియా స్వల్పరాజ్యము. ఆస్ట్రియా సర్వియా వ్యాపకమున కన్ని దిశలందును నాటంకములను గల్పించుచు స్లావుజాతియొక్క వైరమును బలపఱచెను. సర్వియనులు స్వాతంత్ర్యప్రియులు, శూరులు, దేశాభిమానులు. సర్వియనులను వర్తమాన సంగ్రామమునకు వారిగాఢమైన దేశభక్తి పురికొలిపినది. దేశవిస్తీర్ణము 34,000 చదరపుమైళ్లు, జనసంఖ్య 50,00,000, ఆదాయము సవరనులు 48,03,262, వ్యయము సవరనులు 52,30,588, సైన్యబలము 250,000. పాలనము నియమిత పాలనము.

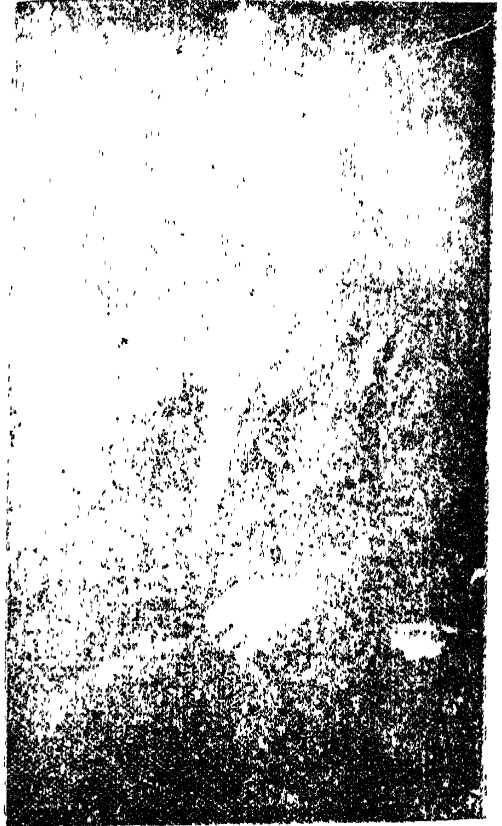
ఉ. ఎవ్వఁ డనంతలోకము సృజించుచు బెంచుచుఁ సంహరించునో
అవ్విభుఁ డీశ్వరుం డగు జనార్దన దేవుడు జార్జినిన్ సదా
ఇవ్వసుధాతలంబునను హిందుజనాళికి సార్వభౌముఁగా
చివ్వ నరాతివర్గజయశీలునిఁగా దయఁ బ్రోచుఁగావుతన్.

SIR EDWARD GREY

సర్ ఎడ్వర్డుగ్రే: విదేశాంగమంత్రి

MR. BONAR LAW

బోనర్ లా : అధినివేశాంగమంత్రి

MR. WINSTON CHURCHILL

విన్‌స్టన్ చర్చిలు: లంకాస్టరు ప్రదేశమంత్రి

MR. LLYOD GEORGE

లాయడ్‌జార్జి: యుద్ధసామగ్రి (మందుగుండ్లు) మంత్రి

G

FIELD MARSHAL EARL ROBERTS

కీర్తిశేషులయిన రాబర్ట్సుప్రభువు

PRINCE MAURICE OF BATTENBURG

బాటెన్ బర్గు రాకొమరుడు మారిస్ (యుద్ధములో మృతినొందెను)

FIELD MARSHAL SIR EVELYN WOOD

కీర్తిశేషులయిన సర్ ఈవ్లిన్ వుడ్ (ఆంగ్లసేనానిర్మాతలలో నొకరు)

MAJOR GENERAL PULTENY

మేజరు జనరలు పల్టని

ఐరోపా మహాసంగ్రామ చరిత్ర

ఎమ్. వెంకటరంగయ్య, ఎమ్. ఏ., గారు

1-వ ప్రకరణము

యుద్ధ మేలాగు వచ్చినది?

అనేకసంవత్సరములనుండి ఆస్ట్రియాకును సర్వియాకును పరస్పర వైరము కలదు. సర్వియాను ఎట్లయిన కబళించుకొనవలెనని ఆస్ట్రియావారును, ఆస్ట్రియాసామ్రాజ్యమును చీలగొట్టవలయు నని సర్వియావారును ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. ఈ రెండు దేశములకును గల సంబంధ మిట్టిదై యుండగా, ఏదో యొక మిష యుండవలసిన దేగాని, యుద్ధము సంభవించుటలో ఆశ్చర్య మేమియు లేదు. ఇట్టి మిష ఆస్ట్రియావారికి 1914 వ సంవత్సరము జూన్ నెలలో దొరకినది. అందుమీదట ఈ రెండుదేశములకును యుద్ధము ప్రారంభమై, క్రమక్రమముగ ఐరోపాఖండ మంతటను, ఆసియా ఆఫ్రికా ఖండములలోని కొన్ని దేశములకును పూర్ణముగ వ్యాపించినది.

ఆస్ట్రియాదేశమునకు బోస్నియా యను జిల్లా యొకటి కలదు. దీనిలోని ప్రజలు చాలవఱకు సర్వియన్ జాతివారగు గనుక, వీరికిని సర్వియారాజ్యములోని ప్రజలకును విశేషసంబంధము కలదు. ఈజిల్లాకు సరజివో యనునది ముఖ్య పట్టణము. ఈపట్టణమునకు 1914-వ సంవత్సరము జూన్ నెల 29-వ తేదిని ఆస్ట్రియాదేశపు యువరాజును ఆయన భార్యయును వెళ్లి రాజమార్గమున పోవుచుండగా, దుర్మార్గులగు రాజద్రోహు లెవరో యిద్దరు వారిని తుపాకితో కాల్చి చంపిరి. ఈ శోకవార్తను విన్నతోడనే దేశములోని ప్రజలకును చక్రవర్తికిని అసాధారణమైన విచారమును కోపమును కలిగినవి. క్రోధ పరవశులైన ఆస్ట్రియాచక్రవర్తియు మంత్రులును దుర్మార్గులను శిక్షించుటకై కావలసిన విచారణలు చేయుచు, సర్వియాప్రభుత్వమువారే ఈ ఘోరకృత్యమునకు కారకులనియు, వారి ప్రోత్సాహ సహాయములు లేకుండ ఇది జరిగియుండదనియు తుదకు తీర్మానించిరి. ఈ తీర్మానము సహేతుకముగ నుండకపోయినను ప్రజలందఱు దీనిని నమ్మి, హంతకుల నిద్దఱను శిక్షించుటకంటె సర్వియా ప్రభుత్వమువారిని శిక్షించుటయే అవశ్యమనియు యుక్తమనియు అభిప్రాయపడిరి.

ఈ యభిప్రాయము ననుసరించి ఆస్ట్రియాప్రభుత్వమువారు జూలై నెల 23-వ తేదిని సర్వియాప్రభుత్వమువారి కొక యుత్తరమును పంపిరి. ఇందులో * పది షరతులు వ్రాయబడియున్నవి. [illegible] సర్వియావారు ఈ షరతుల ననుసరించి నడచుకొనవలసినదనియు, అట్లు నడచుకొనుట కంగీకరించుచు ఆ యుత్తరమునకు 48 గంటలలోపల తెలుపవలసినదనియు, అట్లు చేయని పక్షమున యుద్ధము సంభవించు ననియు ఆస్ట్రియావారు ఆ యుత్తరము ద్వారా తెలియజేసిరి. పాపము! ఆస్ట్రియావంటి రాజ్యముయొక్క [illegible] సర్వియావారి [illegible] తెలియగును. నిజముగ దానిముందు వారు [illegible] జేసికొనలేరు. ఇది గాక, వారి రాజ్యము యొక్క [illegible] సంవత్సరములలో [illegible] యాపేక్షించుట. ఇట్టిస్థితిలో [illegible] ఆస్ట్రియావారితో యుద్ధమునకు దిగుట యుక్తము కాదని జూలై నెల 25-వ తేదిని 48 గంటలలోపలనే వారు ఆస్ట్రియావారికి ప్రత్యుత్తర మంపిరి. ఆస్ట్రియావారి షరతులలో ఎనిమిదింటి కంగీకరించిరి, మిగిలిన

* ప్రధానమైన షరతులు: (1) ఈ కుట్ర సర్వియాకు ముఖ్యపట్టణ మగు బెల్గ్రేడులో నున్నయడెను. (2) హంతకుల కాయుధములను నారోద్నా ఓడ్బ్రానా సమాజమునకు చెందిన సర్వియాసైనికోద్యోగులు క్రాగుజేవక్ ఆయుధాగారమునుండి తీసియిచ్చిరి. (3) సర్వియా సరిహద్దులలోని యుద్యోగుల [illegible] చేత హంతకులు, ఆయుధములతో బోస్నియాకు పంపబడుచున్నారు. (4) సర్వియా [illegible]డగు మిలాన్ సిగ్నొవిక్ అనువాడు హంతకులకు బాంబు వేయుటను, పిస్తోలు కాల్చుటను నేర్పెను. (5) అనేక రహస్యపు సమాజములను బోస్నియా హెర్జిగోవినాలలో నేర్పరచి, ప్రజలలోని ప్రభుభక్తిని సర్వియా ధ్వంసముచేయుచున్నది. (6) నిత్యమును ఆస్ట్రియా సామ్రాజ్యముపై ద్వేషమును గొలుపు వ్యాసములను వ్రాయుచు, సర్వియా పత్రికలు అరాజకమును వృద్ధిచేయుచున్నవి. ఈ దుర్మార్గము నంతయు సర్వియా ఆపివేయవలయును. అందుకు ఆస్ట్రియా హంగరీ ప్రతినిధుల సహాయమును తీసికొనవలయును. హంతకులను ప్రోత్సాహపఱచిన యపరాధులను, సర్వియాలో నున్నవారిని, విచారించునప్పుడు ఆస్ట్రియాప్రతినిధు లుండవలయును.

లెంటివివయములై కొన్ని సంశయము లుండుటవలన తత్క్షణమే 48 గంటలలో వానికి సంగీకరించుటకు వీలుపడ దనియు, అవి సింహాసనాధికారము లందును సర్వియా రాజ్య స్వాతంత్ర్యమునకు హానికరములుగను నుండుటచే, నిష్పక్షపాతముగ తీర్పుచేయగల మధ్యస్థుల యెదుట వానిని నుంచి వారి తీర్పుప్రకారము నడచుకొనుటకు సిద్ధపడి యున్నామనియు, ఆప్రత్యుత్తరమందు వ్రాసిరి. ఆలోచించి చూడ, ఇంతకంటె తృప్తికరమగు జవాబు మరియొకటి యుండదు; ఇంతదూరము సర్వియావారంగీకరింతురని ఒక్కరును కూడ అనుకొనలేదు. అయినను ఆస్ట్రియావారు యుద్ధమందే అభిలాష గలిగియుండిరి గనుక ఆ జవాబునకు సమ్మతింపక, తత్క్షణమే యుద్ధసన్నాహము చేయుటకు ప్రారంభించిరి.

సర్వియావారును రషియావారును 'స్లావు' అనెడి యొక జాతిలో చేరినవారు. ఇంతే గాక, యిదివరకు పూర్వము సర్వియా కష్టదశలో నుండి స్వాతంత్ర్యముకొఱకై శత్రువులగు తురుష్కులతో యుద్ధము చేయవలసినప్పుడామూలాంతము రషియావారు వీరి కెంతో సహాయము చేసియుండిరి. ఇప్పుడు గూడ అట్టిసహాయమును చేయగలరనెడి యాశతో, ఆస్ట్రియావారియొద్దనుండి 23-వ తేదిని ఉత్తరము రాగానే, సర్వియా ప్రభుత్వమువారావిషయమై రషియా ప్రభుత్వమువారికి తెలియజేసిరి. రషియావారు, ఎప్పటివలెనె యిప్పుడు గూడ సర్వియావారికి సహాయము చేయ నిశ్చయించి, 24-వ తేదిని తమ నిశ్చితార్థ మందఱికి తెలియునట్లు ప్రకటించిరి. రషియావారిటువంటి యుద్ధమందు ప్రవేశించిన యెడల వారికి సహాయముగ వారితో కలసి యుద్ధముచేసెద మని ఫ్రెంచివారు కొన్ని సంవత్సరములకు పూర్వమే ఒప్పుకొనియుండిరి గాన, వారు కూడ వెంటనే యుద్ధమునకు సిద్ధులైరి. మిత్రసహాయమువలన మఱింత బలము సంపాదించినవారైనను, రషియావారు తత్క్షణమే యుద్ధమునకు బయలుదేఱలేదు. యుద్ధమువలన ఉభయపార్శ్వములవారికిని వ్యర్థముగ విశేష నష్టము కలుగు నని యెంచి, ఆస్ట్రియావారికిని సర్వియావారికిని గల వివాదమును తీర్చి ఆ యుభయపక్షములవారును సమాధానపడునట్లు చేయుటకై రషియావారు మూడు దినములు ప్రయత్నించిరి. కాని, వీరిమాట వినక ఆస్ట్రియావారు 28-వ తేదిని సర్వియావారితో యుద్ధమునకు పూనిరి. వెంటనే రషియావారు కూడ కొన్ని సైన్యములను సిద్ధపఱచుకొనిరి గాని, 30-31-వ తేదులలో యుద్ధ మాపుటకు మరి కొన్ని ప్రయత్నములు గావించిరి. తుదకు ఈ ప్రయత్నములలో కొన్ని సఫలములై, ఆస్ట్రియావారికి యుద్ధమందున్న యాతురతను కొంచెము తగ్గించి, వారిని కొంతవఱకు సమాధానపఱుపగలిగెను.

ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి ఫ్రాన్సు జోసఫ్

ప్రజ లందఱు యుద్ధ మాగిపోవు నని కుతూహలపడుచుండిరి. అయినను ముందునిమిషమున నేమి రానున్నదో యెవరికి తెలియదుగదా? ఇంతవఱకు యుద్ధమందు నిష్టము లేనట్లు నటించుచున్న జర్మనీవారు 31-వ తేదిని ఈ రంగమున ప్రవేశించిరి. ఆదినమందే వీరు రషియావారిని బెదరించుచు వారి కొక యుత్తరమును వ్రాసిరి. రషియావారు నదివఱకు గావించుచున్న యుద్ధసన్నాహమును నిలుపుట కంగీకరించి ఆ యంగీకారమును 12 గంటలలోపల తెలుపవలసిన దనియు, అట్లు తెలుపనియెడల తాము ఆస్ట్రియావారితో కలసి ఆస్ట్రియావారికి శత్రువులైన రషియా ఫ్రాన్సు మొదలగు దేశములవారితో యుద్ధమునకు దిగెదమనియు జర్మనీవారా యుత్తరములో తెలిపిరి. రషియావారట్టి బెదరింపులకు భయపడువారు కారు; గనుక యుద్ధసన్నాహమును మానక యిదు కిష్టమువచ్చినట్లు ప్రవర్తింపుచుండిరి. 12 గంటలైపోయినవి. ప్రత్యుత్తర మేమియు రాలేదు. కనుక ఆగస్టునెల 1-వ తేదిని జర్మనీవారు రషియావారితోను వారిమిత్రులగు ఫ్రెంచివారితోను యుద్ధము ప్రారంభించిరి.

ఆస్ట్రియాదేశపు యువరాజుయొక్క హత్య కారణమువలన ఇంత మహాప్రళయమైన యుద్ధము సంభవించు నని యా చక్రవర్తిగారు కాని వారి మంత్రులు కాని కలలో గూడ అనుకొనలేదు. ఈ హత్యనుగుఱించి ఆస్ట్రియావారు చేయుచుండిన విచారణలును ఆలోచనలును రహస్యముగ నుండుటవలన ఏమి యూహించుటకును ఇతరులకవకాశము లేకపోయెను. అయినను 23-వ తేదిని ఆస్ట్రియావారు సర్వియావారికి ఉత్తరము పంపిరని తెలిసిన క్షణమునుండియు యినక చక్రవర్తిగారి మంత్రులలో నొకరగు గ్రేప్రభువుగారు ఆయుత్తరమువలన చిక్కులనేకములు బయలుదేఱు ననియు యుద్ధము రాకుండ ఆపుటయు అందఱికి శ్రేయస్కరమనియు ఊహించి, అందుకొఱకై ఆగస్టునెల 4-వ తేదివఱకు ఎన్నియో ప్రయత్నములు గావించిరి. జర్మనీవారుకూడ వీరితో ఏకీభవించి పనిచేసియుండినయెడల వీరి ప్రయత్నము లన్నియు కొనసాగియే యుండును; కాని మొదటినుండియు జర్మనీవారట్లు చేయుట కిష్టపడకపోయిరి. గ్రేప్రభువుగారు మాత్రము ఊరకుండలేదు. ప్రప్రథమమున ఉత్తరములోని యంశముల నన్నిటిని ఆలోచించి ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటకు 48 గంటల యవకాశము చాలదు గనుక మరికొంత యవకాశము సర్వియావారి కియ్యవలసిన దని గ్రేప్రభువుగారు ఆస్ట్రియావారికి వ్రాయుచు, ఉత్తరములోని పది సలహాలకు సాధ్యమైనంతవఱకు సమ్మతింపవలసిన దని సర్వియావారికి తెలియజేసిరి; తా మొక్కరే ప్రయత్నము చేసినయెడల కార్యము సఫలమగునో కాదో యని సందేహపడి, ఇంగ్లీషు జర్మనీ ఇటలీ

ఫ్రెంచి ప్రభుత్వములవారందఱు కలసి, పరాభవపడుచుండు దేశములను సమాధానపెట్టినయెడల బాగుగనుండు నని ఆప్రభుత్వములవారికి బోధించిరి. దీనికి అందఱును అంగీకరించిరి గాని జర్మనీవారు మాత్ర మిష్టపడలేదు. ఈ నిష్ఫలప్రయత్నముతో కొంత దినములు గడచిపోయెను.

25-వ తేదిని సర్వియావారు ప్రత్యుత్తరము పంపిరనియు దానితో తృప్తిపొందక ఆస్ట్రియావారు యుద్ధసన్నాహము చేయుచున్నా రనియు గ్రే ప్రభువుగారికి తెలిసెను. జర్మనీవారి సహాయము లేకుండ ఏకకాలమందు ఒంటరిగ ఆస్ట్రియావారు సర్వియా రషియా ఫ్రాన్సు దేశములవారితో యుద్ధము చేయజాలరనియు, జర్మనీవారికి యుద్ధమం దపేక్ష లేనియెడల ఆస్ట్రియావారు కూడ యుద్ధమును మానుదు రనియు. ఇట్లూహించి, 26-వ తేది మొదలు 28-వ తేదివఱకు జర్మనులను ప్రోత్సాహపఱచుటకు ప్రయత్నములు

ఆస్ట్రియా యువరాజు

ఆస్ట్రియా యువరాజ్ఞి

చేసిరి. లండనునందలి జర్మనీ ఇటలీ ఫ్రెంచి రాయబారులును తామును కలసి సభ చేసి, అందఱికి సమ్మతి యగు తీర్మానము నొకదానిని గావింపవలయు నని వీ రా రాయబారులను కోరిరి. దీనికి జర్మనీ రాయబారి తప్ప మిగిలిన వారందఱు నొప్పుకొనిరి. ఇట్టి సభ చేయుట యిష్టము కానియెడల మఱియేదైన మార్గమును సూచించి యుద్ధము నాపుటకు ప్రయత్నింపవలయు నని వీరు జర్మనీ రాయబారిని కోరిరి గాని దీనికి ప్రత్యుత్తరము కూడ రాలేదు.

యుద్ధము రాకుండుటకై గ్రేప్రభువుగారిట్లు నాలుగు దినములుగ ఎన్నియో ప్రయత్నములు చేయుచుండ, జర్మనీప్రభుత్వమువారు వీరితో ఏకీభవింపకపోవుటయే గాక 29-వ తేది రాత్రి "మేము ఫ్రెంచివారితో యుద్ధమునకు దిగి, వారి నోడించి వారి రాష్ట్రములను కొన్నిటిని స్వాధీనపఱచుకొన్నయెడల, మీ రా యుద్ధములో వారికి సహాయము చేయక తటస్థులుగ నుండుట కిష్టపడెదరా? దీనికి మీ రంగీకరించినయెడల యుద్ధము ముగిసిన పిమ్మట మేము మీతో కలసి మీకు మిత్రులమై ప్రవర్తించెదము. ఇది యంతయు మీకు సమ్మతియేనా?" అని వీరి కొక రహస్య సందేశమును పంపిరి. దీనిని వినగనే గ్రే ప్రభువుగారు ఆగ్రహము చెందిరి. యుద్ధ మాపుటకు బదులు యుద్ధమునకే జర్మనులు ప్రయత్నము చేయుచున్నా రని యిప్పటికి స్పష్టమాయెను. ఇట్టి కృత్రిమబుద్ధితో వారు పంపిన సందేశమున కంగీకరించుటకన్న నవమానకరమైన పని మఱియొకటి యుండదని భావించి జర్మనీవారు ఫ్రెంచివారిపై యుద్ధమునకు పూనినయెడల ఇంగ్లీషువారు కన్నెత్తియైన తటస్థులుగ నుండజాల రని గ్రే ప్రభువుగారు ఖండితమైన జవాబును పంపిరి. దుర్మార్గుడగు దొంగయొకఁడు పొరుగింటివాని దోచుటకు సిద్ధపడి తన యభిప్రాయమును గుప్తపఱచక బలవంతుఁడగు నరుఁడొక పొరుగువానియొద్దకు వెళ్లి "నేను దోచుకొని పోయెదను. నీవు మాటాడక ఊరకుండెదవా? కావలసినయెడల నీకు కూడ కొంచ మిచ్చెదను" అని చెప్పినప్పుడు బలవంతుఁడగువాఁడు దీని కంగీకరించినయెడల ఎంత గౌరవహానియో ఎంత యధర్మమో, జర్మనీవారి సలహాల కంగీకరించినయెడల అంత గౌరవహానియు అంత యధర్మమును అని ఇంగ్లీషువా రందఱు నేకగ్రీవముగ చెప్పఁదొడఁగిరి. కాఁబట్టి యేపాపము నెఱుంగని ఫ్రెంచివారితో జర్మనీవారు యుద్ధమునకు పూనినయెడల తాము ఫ్రెంచివారికి సహాయము చేయుట విధి యని యింగ్లీషువారు నిశ్చయించిరి.

జర్మనీకిని ఫ్రాన్సునకును యుద్ధము సంభవించినయెడల ఫ్రెంచివారి ప్రధానపట్టణ మగు ప్యారిసును స్వాధీనము చేసికొను

టకు జర్మనులు మొట్టమొదట ప్రయత్నము చేయుదు రనియు, ఈ పని యెంత త్వరలో జరగిన జర్మనీవారి కంత లాభము కలుగు ననియు గ్రే ప్రభువుగారు గ్రహించిరి. జర్మనులు ప్యారిస్ పట్టణమునకు పోవుటకు మార్గాంతరము లనేకము లుండినను వారు బెల్జియము మార్గముననే పోయెదరని యనుకొనుటకు కారణము లనేకము లుండెను. పరరాజుల సైన్యము లేవియైన బెల్జియములో ప్రవేశించి యా దేశమును స్వాధీనపఱచుకొనుటకు పూనినయెడల, తా మా సైన్యముల నోడించి యాదేశమును సంరక్షించెద మని యెనుబది సంవత్సరములనాఁడు ఇంగ్లీషువారు వాగ్దానము చేసియుండిరి. ఆ వాగ్దానము ప్రకారము ఈ 80 సంవత్సరములుగ ఇంగ్లీషువారు నడచుకొనుచునే యుండిరి. బెల్జియము మిక్కిలి చిన్న రాజ్యము. దానికి విశేషించి సైన్యము గాని నౌకాబలము గాని లేదు. దానికి ఇరుగుపొరుగున నుండువారు మిక్కిలి బలవంతులు. వారెల్లప్పుడు దీనిని స్వాధీనము చేసికొనుటకై ప్రయత్నము చేయుచుండువారు. ఇందువలన ఎన్నియో యుద్ధములు సంభవించుచుండినవి. ఇట్టి యుద్ధములు రాకుండుటకై 1839-వ సంవత్సరములో ఇంగ్లీషువారును ఫ్రెంచివారును జర్మనీవారును బెల్జియమువారును చేరి యొక యొడంబడిక చేసికొనిరి: (1) బెల్జియమురాజు పరరాష్ట్రములను జయించుటకై యుద్ధమెన్నటికిని చేయఁగూడదు; స్వరాష్ట్రమును శత్రువు లెవరైన జయింప నెంచినయెడల, అప్పుడు మాత్రమే యుద్ధము చేయవలసినది; పరదేశపు సైన్యముల నెన్నటికి స్వరాష్ట్రములోనికి రానీయఁగూడదు. (2) ఈ యొడంబడికిలో చేరిన యింగ్లీషువారును జర్మనులును ఫ్రెంచివారును బెల్జియమును స్వాధీనపఱచుకొనుటకై ప్రయత్నము చేయఁగూడదు. ఇతరు లెవరైన అట్టి ప్రయత్నము చేసినయెడల, ఒడంబడికదారు లందఱు నొక్కటిగ చేరి శత్రువు నోడించి బెల్జియము దేశమును రక్షింపవలయును.—ఈ రెండు షరతులును అప్పటి యొడంబడికలోని ప్రధానాంశములు. అది మొదలు వీ రందఱు దాని ప్రకారమే నడచుకొనుచుండిరి.

జర్మనీ సైన్యములు బెల్జియమును స్వాధీనపఱచుకొనుటకు ప్రయత్నించినయెడల, అట్టి ప్రయత్నమును విఫలము గావించి బెల్జియమును కాపాడుట యింగ్లీషువారికి విధి యగుటవలన గ్రే ప్రభువు 31-వ తేదిని "ఇప్పు డొకవేళ యుద్ధము సంభవించిన యెడల, 80 సంవత్సరములనాఁడు మన మందఱము చేరి బెల్జియమును గుఱించి చేసికొనిన తీర్మానము ప్రకారము మీ రందఱు నడచుకొనుటకు సమ్మతించెదరా? ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వమువా రా తీర్మానము ననుసరించి ప్రవర్తించుటకు సిద్ధపడియున్నారు." అని బెల్జియము ఫ్రాన్సు జర్మనీ ప్రభుత్వములవారి కొక యుత్తరము వ్రాసెను. ఫ్రాన్సువారు అట్లే నడచుకొనెద మని యాదినమే ప్రత్యుత్తర మంపిరి; బెల్జియమువా రట్లే యని మఱునాఁడు జవా బిచ్చిరి; జర్మనీ వారు మాత్రము జవాబు కూడ నియ్యక, ఆగష్టు నెల 3-వ తేదిని "మా సైన్యములు మీ దేశముగుండ పోవలసిన యవసరము మాకు కలిగినది. ఇట్లు పోవుట 80 సంవత్సరములనాఁటి తీర్మానమునకు విరుద్ధ మని మాకు తెలియును. కాని యాతీర్మానమునకు [illegible] నడచుకొనవలసిన సమయ మిప్పుడు గతించినది. [illegible] మీ దేశముగుండ పోవుటకు మీ రంగీకరింపవలెను. అట్లు చేసినయెడల యుద్ధము ముగిసినతర్వాత మీ దేశమున [illegible] జేయక దానిని తిరిగి మీ కిచ్చివేసెదము. అట్లు [illegible] మిమ్ము శత్రువులుగ భావించి మీ దేశమును [illegible] స్వాధీనపఱచుకొనెదము" అని బెల్జియము ప్రభుత్వమువారికి [illegible]. తన రాజ్యమును శత్రుబాధనుండి రక్షించెద నని ప్రతిజ్ఞ [illegible] జర్మనులే యా ప్రతిజ్ఞను భంగపఱచుచు అన్యాయ [illegible] ప్రవర్తించుచుండుట కాశ్చర్యపడి, "మేము [illegible] మమ్ము రక్షించెద నని ప్రతిజ్ఞ చేసినవారలలో మీ [illegible]. కనుక జర్మనులవలన మాకు కలుగుచుండు బాధనుండి [illegible] రక్షింపవలయును." అని బెల్జియము [illegible].

ఇట్టి సమయమున ఇంగ్లీషువారు [illegible], ప్రపంచమందు వారికి గల ప్రతిష్ఠయు [illegible] మైన నిలిచియుండునా? [illegible] మాట ప్రకారము నడచుకొనుటకంటె [illegible] యున్నది? కనుక [illegible] "బెల్జియములోనికి మీ సైన్యములు రాఁగూడదు. ఆ దేశముపైకి మీ సైన్యముల నంపనని [illegible] క్షణమే యొప్పుకొనవలయును. అట్లు ఒప్పుకొననియెడల [illegible] యుద్ధసన్నద్ధులమై బెల్జియమువారికి సహాయపడి మీ సైన్యముల నోడించి బెల్జియము రాజ్యమును కాపాడుటకు నిశ్చయించియున్నాము" అని యింగ్లీషువారు జర్మనీవారికి తెలిపిరి. దీనికి జర్మనీవారు ప్రత్యుత్తర మీయక 4-వ తేదిని తమ సైన్యములతో బెల్జియమున ప్రవేశించిరి. ఆ దినమే యింగ్లీషువారు యుద్ధమునకు [illegible].

ఇంగ్లీషువారు యుద్ధము ప్రారంభించిన యెనిమిది [illegible] జపానువారు వీరితో కలసి జర్మనులపై యుద్ధమునకు [illegible]. [illegible] దేశములలో నెల్ల జపానువలె ప్రఖ్యాతి గాంచిన దేశము [illegible] లేదు. జపాన్ వారును ఇంగ్లీషువారును యుద్ధకాలమం దొకరి కొకరు తోడ్పడవలయు నని పదిసంవత్సరములనాఁ డేర్పాటు చేసికొనియుండిరి. కనుక ఇంగ్లీషువారికి సహాయముగ వా రిప్పుడు యుద్ధము ప్రారంభించి చైనాదేశములో జర్మనుల యధీనమం దున్న కైచౌ యను రాష్ట్రమును ముట్టడించి స్వాధీనపఱచుకొనిరి.

యుద్ధము ప్రారంభమై 11 నెల లాయెను. మొదటి మూడు నెలలలో టర్కీ ప్రభుత్వమువా రగు తురకలు రహస్యముగ జర్మనులకు సహాయము చేయుచుండిరి. జర్మనుల యుద్ధనౌకలు రెండు దేదో యొకవిధముగ తప్పించుకొని టర్కీ రాజ్యమును చేరఁగా, ఆ రెంటిని టర్కీవారు రక్షించుచుండిరి. టర్కీ రాజ్యముతో వ్యాపారము గావించుచున్న యాఱువది డెబ్బది యింగ్లీషు నౌకలకు వీరు విశేషనష్టమును కలిగించిరి. ఇది గాక, బాగ్దాద్ మొదలగు తురక రాష్ట్రములయం దున్న యింగ్లీషువారిని నానాబాధలు [illegible]

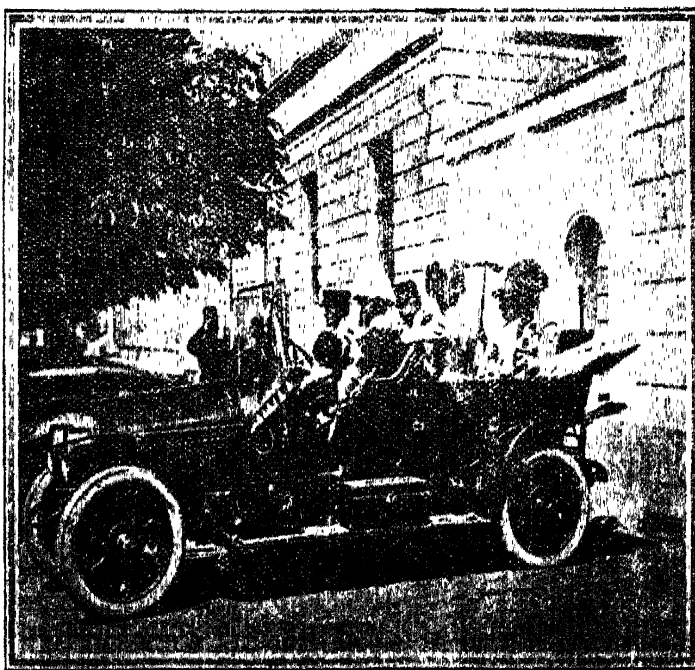
[illegible]; [illegible] మొదలుకొని యింగ్లీషు రాష్ట్రములలోని తురకలను ఇంగ్లీషువారితో [illegible] ప్రేరేపింప మొదలిడిరి. దీని కంత [illegible] సహించి మూడు నెలలు ఇంగ్లీషువా రూరక యుండిరి. కాని అక్టోబరు నెల 29-వ తేదిని తురకలనావలు [illegible] రష్యా [illegible] లోనికి వెళ్లి [illegible] కొన్ని రష్యను నౌకలను ముంచి. ఒక ఫ్రెంచినావకు చాల నష్టము కలిగించెను. ఇన్ని ద్రోహపు పనులను టర్కీవా [illegible] గావించుచుండుటవలన, నవంబరు నెల 1-వ తేదిని ఇంగ్లీషువారు తురకలతో కూడ యుద్ధమునకు [illegible]వారైరి.

II-వ ప్రకరణము

యుద్ధ మెందుకు వచ్చినది?

కొన్ని చరిత్రాంశములు

జూలై నెల 23-వ తేది మొదలు ఆగస్టు నెల 4-వ తేది [illegible] యుద్ధ మేలాగు వచ్చినది, [illegible] (1) ఆస్ట్రి[illegible] ? (2) [illegible] ? (3) జూలై నెల 30, 31 తేదిల [illegible] ఆస్ట్రియా [illegible] యుద్ధమునకు పురికొల్పు[illegible] తలంచినను, జర్మనీవారు, ఉన్నట్టుండి యేదో మునిగిపోయినట్టు, రష్యావారిని ఫ్రెంచివారిని యుద్ధమున కేల పురికొల్పిరి? (4) రష్యావారు ఏ నిమిషమున యుద్ధము ప్రారంభించినను తాము వారికి సహాయముగ యుద్ధమునకు వచ్చెదమని ఫ్రెంచివా రెన్నియో సంవత్సరములకు పూర్వమే యేల ఒప్పుకొనిరి? (5) ఇంగ్లీషువారు, ఉదాసీనులుగ నుండక, ఇటీవలివరకు తమకు శత్రువులుగ నున్న ఫ్రెంచివారితోను రష్యావారితోను కలసి, ఇప్పు డేల యుద్ధము చేయుచున్నారు? (6) బలహీనమగు రాజ్యము లెన్నియో ప్రపంచమందుండ, ఇంగ్లీషువారు బెల్జియమును మాత్రము రక్షించెదమని యేల వ్యాఖ్యానము చేసిరి?—అను ప్రశ్నలకు సరియైన జవాబు మనకు తెలిసినంగాని యుద్ధము యొక్క నిజస్వభావమును, ఉభయపక్షములవారి ప్రధానోద్దేశములును, యుద్ధము ముగిసినతర్వాత రాబోవు మార్పులును మనకు బోధపడజాలవు. కనుక రెండు పక్షములవారి పూర్వచరిత్రల సహాయమువలన ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానము లేమియో తెలిసికొందము.

ఆస్ట్రియా యువరాజు యువరాణ్ణి సెరజివాపట్టణమునందు మోటారుబండిలో పోవుట

1. ఆస్ట్రియా, రష్యా, సర్వియా

[illegible] దక్షిణభాగమందు [illegible] స్లావు [illegible] జాతులవారికిని పగ స్పర్ధయై వైరము, అనాదిగ నున్నది గాని నిన్నను మొన్నను కలిగినది కాదు. ఒకజాతివారు మరియొకజాతి వారిని జయించి పరిపాలింపవలయు ననెడి దురాశయే యీ వైషమ్యమునకు ముఖ్యకారణము.

అనాదిగ ఈదురాశ ఆస్ట్రియావారిని మిక్కిలి యపరిమితముగ పట్టి పీడించుచున్నది. ఆస్ట్రియావారు జర్మను జాతిలో చేరినవారైనను వారియధీనములో రెండు కోట్ల స్లావులును, లక్షలకొలంది లాటిన్లును సర్వియన్లును ఉన్నారు. పరిపాలకులగు జర్మనుల సంఖ్య మిక్కిలి స్వల్పము. వారి యధికారమునకు లోబడి ఆస్ట్రియారాజ్యములో నివసించుచుండు ఇతరజాతులవారి సంఖ్య చాలగొప్పది. కాబట్టి యారాజ్యమందు ప్రజలకును ప్రభువు

లకును అన్యోన్యానురాగము కొంచెము కూడ లేదు. ఈ ప్రజలలో ఒక్కొక్కరును ఆస్ట్రియావారి దాస్యమును ఎప్పుడెప్పుడు వదల్చుకొని స్వాతంత్ర్యమును సంపాదింపవచ్చునా యని యెదురుచూచుచున్నారు. ప్రజలకును ప్రభువులకును ఇట్టి సంబంధ ముండుటవలననే ఇరుగుపొరుగులం దుండు దేశములవారితో ఆస్ట్రియావారికి విరోధము కలుగుచున్నది.

1815-వ సంవత్సరము మొదలు లాటిన్ జాతిలో చేరిన యిటాలియనులు చాల కాలమువఱకు ఆస్ట్రియావారి పరిపాలనలో నుండి, వారు పెట్టుచుండిన బాధల నెంతమాత్రము నోర్వలేక అనేక పర్యాయములు వారితో కలహించి, తుదకు సోదరులైన ఫ్రెంచివారి సహాయమును పొంది 1870-వ సంవత్సరము నాటికి ఆస్ట్రియనులను పరిపూర్ణముగ నోడించి, స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించి యిటలీరాజ్యమును స్థాపించుకొనగలిగిరి. కాని యిప్పుడు కూడ కొందఱు ఇటాలియనులు ఆస్ట్రియావారి పాలనము నందే యున్నారు. ఏలాగైన ఇటలీరాజ్యములోనికి రావలయు ననియే ఈ యాస్ట్రియా రాజ్యములోని యిటాలియనుల యభిప్రాయము. ఇందువలననే ఆస్ట్రియావారును ఇటలీదేశస్థులును పైకి స్నేహితులవలె కనబడుచుండినను లోపల మాత్రము వీరిక్కి పరస్పరవిరోధ మున్నది. ఇప్పుడు జరగుచుండు యుద్ధములో ఇటలీవారు ఏకవేళ చేరునెడల వారు ఇంగ్లీషువారిప్రక్క చేరుదురే కాని ఆస్ట్రియావారిప్రక్క చేర రని యూహింపబడిన యూహ కడచిన మే నెల 23-వ తేదిని వాస్తవముగ పరిణమించెను.

అయిదాఱు వందల సంవత్సరములనుండి నేటివఱకు ఆస్ట్రియారాజ్యమం దెందఱో స్లావులున్నారు. వీరి సౌఖ్యముకొఱకై జర్మన్ జాతిలో చేరి పరిపాలకులుగ నుండు ఆస్ట్రియనులు కొంచెము కూడ శ్రద్ధతో పనిచేయుట లేదు. విద్యయందును ఐశ్వర్యమందును అధికారమందును వీరు మిక్కిలి హీనస్థితియందున్నారు; [illegible] వీరు కూడ ఇటాలియనులు [illegible] [illegible] [illegible] దొరకినయెడల ఆస్ట్రియనులపై [illegible]

ఆస్ట్రియా యువరాజును చంపిన సర్వియా యువకుని అధికారులు పట్టుకొనుట.

ములను స్థాపించుకొనవలయు ననెడి యుద్దేశము కలిగియున్నారు. అయినను, ఇతరుల సహాయము లేకుండ తమంతట తామే [illegible] ను నెఱవేర్చుకొనుటకు వీలుండదని తలంచి, ఫ్రెంచివారి సహాయమును [illegible] ఇటలీవారు [illegible] స్వతంత్రులైరో అట్లే యితర స్లావులును [illegible] తాము స్వాతంత్ర్యము సంపాదించవలెనని [illegible] కొనుచున్నారు.

స్వాతంత్ర్యము గలిగియుండు స్లావు [illegible] ఉత్కృష్టమైనది రషియా [illegible] [illegible] వందఱు స్లావులే. వీరు ఆస్ట్రియాలోని స్లావులకు [illegible] వారికి స్వాతంత్ర్యమును కలిగించి వారిని [illegible] స్థితికి [illegible] నిశ్చయించుకొనియున్నారు. [illegible] స్లావులను [illegible] [illegible] రషియావారు [illegible] కోరుచున్నారు [illegible] ఆస్ట్రియా [illegible] రషియావారు [illegible] [illegible] కదా!

రషియావారికిని ఆస్ట్రియావారికిని గల విరోధమునకు టర్కీరాజ్యము [illegible] కారణమై యున్నది. ఆస్ట్రియాకు దక్షిణమున [illegible] టర్కీ [illegible] గొప్ప రాజ్యమై యుండెను. టర్కీ యనగా తురకల దేశమని యర్థము. ఇప్పుడీ రాజ్యము మిక్కిలి చిన్నదిగ నామమాత్రావశిష్టమై ఆస్ట్రియాకు చాల దూరమం దున్నది. ఇది గొప్పదై ఆస్ట్రియాకు పొరుగున నుండినంతవఱకు ఆస్ట్రియావారికి చాల లాభకరముగ నుండెను. ఇప్పు డా లాభ మంతయు తగ్గిపోయినది. టర్కీరాజ్యము ఇంత హీనస్థితికి వచ్చుటకును ఆస్ట్రియావారు నష్టము పొందుటకును రషియావారే ప్రధానకారణము. కనుకనే టర్కీనిమిత్తమై కూడ ఆస్ట్రియాకును రషియాకును విరోధము సంభవించినది.

[illegible] గొప్ప రాజ్యముగ నుండినకాలములో దానిలోని ప్రజ [illegible] [illegible] [illegible] మండిరి, ప్రభువులు మాత్రమే [illegible] [illegible] ప్రజలపై అపరిమితమైన [illegible] [illegible] ఇష్టానుసారముగ [illegible]

కొనుచు, వారి నట్టడుగుచు విరుద్ధముగ వారికి శిక్ష విధించుచు, ప్రభువులగు తురకలు కాలము గడపుచుండిరి. ఈ బాధలు సహింపలేక క్రైస్తవప్రజ లప్పుడప్పుడు కలహించుచుండుట కారణముచే టర్కీ-రాజ్యము క్రమక్రమముగ కృశించుచు వచ్చెను. టర్కీకి ఇరుగుపొరుగులందున్న ఆస్ట్రియావారును రష్యావారును ఈ క్షీణతను చూచి తమ రాజ్యములను విస్తరింపజేసికొనుట కవకాశము కలిగినది గదా యని కుతూహలపడుచుండిరి. టర్కీ-రాజులతో యుద్ధముచేసి వారి నోడించి వారి రాజ్యము నపహరింపవలయు నని రష్యావారు తీర్మానించుకొనియుండ, ఆస్ట్రియావారు టర్కీ సుల్తానును ముఖస్తుతి చేసి వానికి మిత్రులవలె నటించి, మెల్లగా వానిని రాజ్యము నుంచి నిజముగ తమ యధికారమునే ఆరాజ్యమం దంతటను వ్యాపింపజేయవలయు నని నిశ్చయించుకొనిరి. తమ తీర్మానమును నెఱవేర్చుకొనవలయు నని రష్యావారును, తమ యుద్దేశమును కొనసాగించుకొనవలయు నని ఆస్ట్రియావారును ప్రయత్నము చేయుచుండుటవలన వీరికి గల పరస్పరవిరోధము మరింత ముదురుచు వచ్చెను.

టర్కీలో నున్న క్రైస్తవు లందఱు స్లావుజాతివారు. వీరిలో చాలమందికి రష్యాచక్రవర్తి మతగురువు. కనుక వీరు టర్కీ-సుల్తానుపై కలహించినప్పు డెల్ల రష్యాచక్రవర్తి వీరికి సహాయము చేయుచువచ్చెను. తుదకు రష్యాచక్రవర్తి టర్కీ-రాజ్యము నంతటిని స్వాధీనపఱచుకొనలేకపోయినను, స్వాతంత్ర్యమును స్వపరిపాలనమును అగు టర్కీలోని క్రైస్తవులకు స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించిపెట్టగలిగెను. ఇందువలన టర్కీ రాజ్యములోని కొన్ని భాగములు, కొన్ని రాష్ట్రములు నగు (1) సర్వియా (2) మాంటినిగ్రో (3) గ్రీసు (4) బల్గేరియా (5) రోమేనియా—అను క్రైస్తవరాజ్యములు ఏర్పడెను.

కడచిన నూరు సంవత్సరములనుండియు ఆస్ట్రియావారి పక్కలో బల్లెము వలె నష్టమే కలుగుచున్నది. ఆస్ట్రియాసామ్రాజ్యమునకు లోబడియుండిన ఇటలీదేశము జర్మనీలోని కొన్ని భాగములు స్వాతంత్ర్యమును పొందినవి. టర్కీ-రాజ్యమునం దధికారము సంపాదింపవలె నని చేసిన ప్రయత్నము లన్నియు నిష్ఫలము లాయెను. సర్వియా మొదలగు స్వతంత్రరాజ్యములు స్థాపింపబడినది మొదలు ఆస్ట్రియావారికి మరింత భయము కలుగుట ప్రారంభించెను. టర్కీలోని స్లావులందఱు తురకల నోడించి స్వతంత్రరాజ్యము ను స్థాపించుకొన్నట్లు తమ రాజ్యములోని స్లావులు కూడ తమపై కలహింతు రనెడి సంశయము ఆస్ట్రియాప్రభుత్వమువారికి పుట్టెను. కనుకనే యది మొదలు సర్వియా మొదలగు స్వతంత్రరాజ్యములను కూడ నశింపజేసికొనిన యెడల పరరాష్ట్రములవలని బాధ తగ్గు నని యెంచి, ఆస్ట్రియావారు దీనికై యన్నివిధముల పన్నుగడలు పన్నుచున్నారు. ఇందువలననే వీరికిని సర్వియావారికిని విరోధము పుట్టెను.

ఇది గాక, టర్కీ క్షీణించుచున్న దశలో ఆస్ట్రియావా రేదో విధముగ తురకలయొద్దనుండి బాస్నియా హర్జగవీనా యను రాష్ట్రములను రెంటిని సంపాదించిరి. ఈ రాష్ట్రములలోని ప్రజలు మాత్రము సర్వియాజాతిలో చేరినవారు. కనుక వారు నూతనముగ స్థాపింపబడిన సర్వియారాజ్యములో ప్రవేశింపవలయు నని పట్టుపట్టియున్నారు. ఇది యాస్ట్రియావారి కెంతమాత్రము నిష్టములేదు. కాని సర్వియారాజ్యములోనివారు గూడ బాస్నియాలోని యా రెండు రాష్ట్రములయందును కాలుపెట్టుటకు సర్వియాను ఆస్ట్రియావారి ప్రభుత్వమునుండి వేఱుపఱచి తమలో చేర్చుకొనవలయు ననెడి యపేక్ష కలిగియున్నారు. అందుచేత కూడ ఆస్ట్రియా సర్వియాలకుం గల పరస్పరవిరోధము మరింత ప్రబలమాయెను.

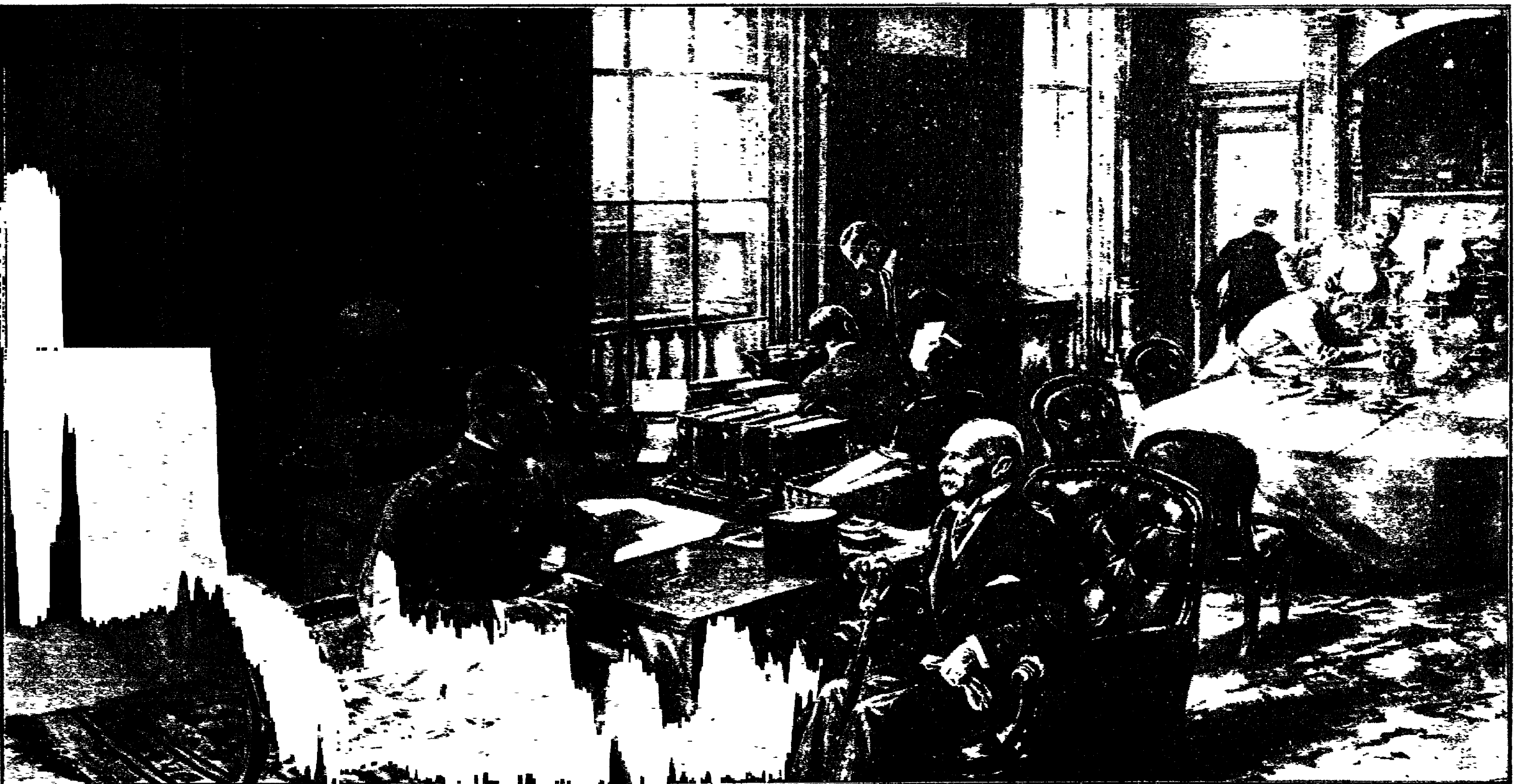
ఈ యంశములవలన ఆస్ట్రియావారును టర్కీ-వారును ఒకపక్షమం దెందుకు చేరియుండవలసినదియు స్పష్టముగా నున్నది. రష్యావారి సహాయమువలననే సర్వియాను మొదలుగాగల క్రైస్తవులందఱు తమరాజ్యమునుండి వేఱై స్వతంత్రులై స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించి రని టర్కీవారు రష్యావారిపై విరోధము పూనియున్నారు. ఆస్ట్రియావారి సహాయమున తాము పోగొట్టుకొన్న సర్వియా మొదలగు రాష్ట్రములలో కొన్నిటినైన తిరిగి సంపాదింపవచ్చు ననెడి యాశతో టర్కీవారీ యుద్ధమున చేరిరి.

జర్మని ఫ్రాన్సు

జర్మనీదేశమునకు తూర్పువైపున రష్యాదేశమును పడమటివైపున ఫ్రాన్సుదేశమును గలవు. ఈ దేశములలో జర్మనీకి దాని యందు ఒక్కొక్కజాతి ప్రజలు మాటలాడువారుగా సామాన్యముగా నుండక పోవుచున్నారు.

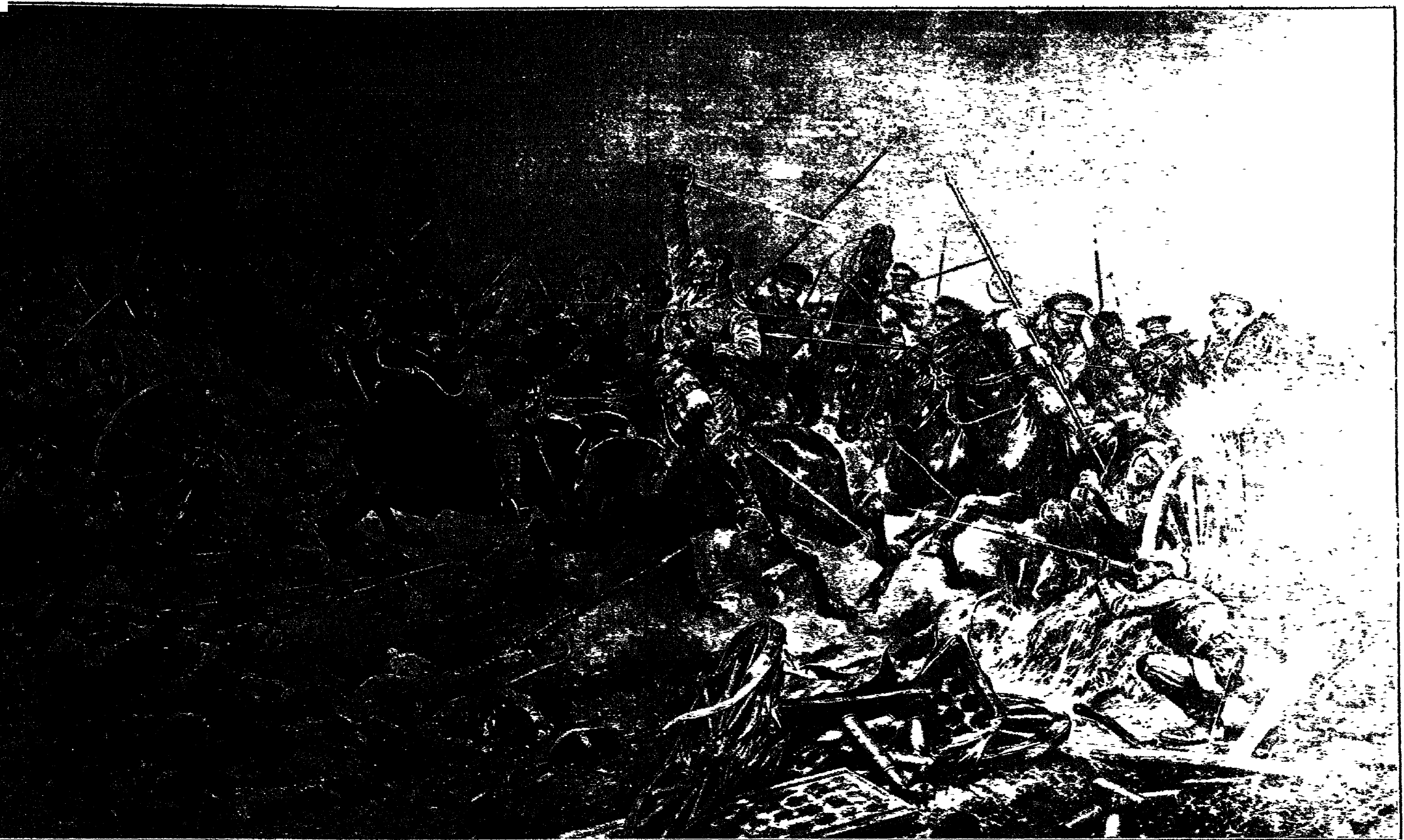
1871 వ సంవత్సరమునకు పూర్వము జర్మనులు సుక్షేత్ర బల హీనులైయుండిరి. ప్రస్తుతము వలె సామ్రాజ్యము లేకపోవుటయే గాక, దేశమంతయు ఒక చక్రవర్తి యధికారమునకు లోబడక అనేకములగు చిన్నచిన్న రాజ్యములుగా విభక్తమై యుండెను. ఈ రాజ్యములన్నియు ఎల్లప్పుడు ఒకరితో నొకరు కలహించుచు, ఒకరిప్రజల నొకరు దోచుకొనుచు, పరదేశస్థులు నీరసదేశమునై యుండి పరతంత్రులైనప్పుడు కూడ ఈ కలహములను మానక దారుణములు చేయుచుండెను. జర్మనీ దేశ మిట్టిదుస్థితియందుండ, దానికి పడమటివైపున నున్న ఫ్రాన్సుదేశము ఐకమత్యము కలిగి శక్తిసామర్థ్యములు గల రాజుల పరిపాలనలో నుండెను. ఈ ఫ్రెంచిరాజులు జర్మనుల బలహీనతను చూచి, వారిని జయించుటకు సులభ మని తలంచి యనేకమారు యుద్ధములను చేసిరి. తుదకు ఫ్రెంచి చక్రవర్తియగు నెపోలియను కాలమున జర్మనీదేశ మంతయు ఫ్రెంచివారి యధీన మాయెను. ఇందుమీఁద జాతిభేదముచే జర్మనులకును ఫ్రెంచివారికిని కలిగిన వైరము ఫ్రెంచి రాజుల దురాశచే అభివృద్ధి గాంచెను.

1815-వ సంవత్సరములో ఇంగ్లీషువారును జర్మనీవారును కలసి ఫ్రెంచి చక్రవర్తియైన నెపోలియను నోడించగలిగిరి. అది మొదలు జర్మనులు తమ దుస్థితిని చూచి విచారపడి, తమ లోపములవలననే ఫ్రెంచివా రింతకాలము తమ దేశముపై అధికారము స్థాపింపగలిగి రని గ్రహించి, ఆలోపములను పోగొట్టుకొనుటకు కావలసిన ప్రయత్నములను చేయుటకు మొదలుపెట్టిరి. ప్రజల యుత్సాహమును ఈ ద్దేశమును ఇట్లుండు కాలమున, వారి యదృష్టవశముచే అసమానప్రజ్ఞ గల

యుద్ధకార్యాలయమునందు కిచెనరుప్రభువు రాబర్టుప్రభువుతో సంప్రతించుట.

ఆయన యుద్ధారంభమునందు యుద్ధమంత్రిగ నియమింప బడినపుడు "నేను యోధుఁడను, నాకు రాజ్యతంత్రములతో ప్రమేయము లేదు." అని నుడివెను. కిచినెరు ప్రభువు సామర్థ్యమునందు సైనిక నివహంబులు, ప్రజలు, మంత్రులు సంపూర్ణ విశ్వాసముగలిగియున్నారు.

యుద్ధారంభమునందు మాన్సు సమీపమున జర్మను సైనికులకును బ్రిటీషు యోధులకును బాహాబాహీ యుద్ధము జరిగినది. జర్మనులు మైలుదూరమునందున్న [illegible] బ్రిటీషుసైన్యమును సంహారము చేయుచుండిరి. బ్రిటీషు సేనానాయకుడు జర్మనుల ఫిరంగులను వశపరచుకొనమని సైనికులకుత్తరువుచేసెను. తొమ్మిదవ లేన్సరుల పటాలము, గుండ్లవాన కురియుచున్నను, పోయి ఫిరంగులను గాల్చువారిని జంపి ఫిరంగులను పాడుచేసి మరల వచ్చిరి; తిరిగి వచ్చునపుడును గుండ్లవానను జర్మనులు కురిపించిరి. ఆ యోధాగ్రేసరుల శౌర్యమును గొనియాడుచు విలియం వాట్సనుకవి గీతములను విరచించెను. ఈ పటము ఆ రంగమును దెలుపుచున్నది.

స్వాధీనపఱచుకొనుటకు సమయ మెప్పుడెప్పుడు దొరకునా, ఎప్పు డెప్పుడు తమకోరిక లీడేఱునా యని కాలమును నిరీక్షించుచు, గడచిన నలువది సంవత్సరములనుండియు జర్మనీవారు కాచియుండిరి. పరునియింటిని దోచుకొనుటకు ఇన్ని ప్రయత్నములను, ఇంత యేక దీక్షతో చేసినవారు మఱియొకరు లేరు.

1871-వ సంవత్సరము మొదలు ఫ్రెంచివారు కూడ ఊరక యుండలేదు. అయినను, వీరి యుద్దేశము ఇతరదేశములను జయించుట కాదు. తమ కున్నదానితో తృప్తి పొంది, తమ రాజ్యమును శత్రుబాధలనుండి కాపాడుకొనుటయే వీరి ప్రధానోద్దేశమై యుండెను. 1870,1871-సంవత్సరములలో వీరికిని జర్మనులకును జరిగిన యుద్ధమందు వీ రపరిమితనష్టమును పొందిరి. యుద్ధము ముగిసిన తర్వాత కఠినహృదయు లగు జర్మనులు వీరియొద్దనుండి మూడు వందల కోట్ల (300,00,00,000) రూపాయలను అల్సేసు లోరైన్ అను రెండు రాష్ట్రములను తీసికొనిరి. ఏకకాలమం దింత గొప్ప నష్టమును భరింపవలసినవారై ఆక్షణమందు దీని నెట్లో ఫ్రెంచివారు సహించిరి గాని, అది మొదలు జర్మనీవారిపై పగతీర్చుకొని ఈ రాష్ట్రములను జయించి తిరిగి తమ రాజ్యములో కలుపుకొనుటకు సమయ మెప్పుడెప్పుడు వచ్చునా యని నిరీక్షించుచునే యుండిరి. ఇది గాక, జర్మనీవారు చేయుచున్న యుద్ధసన్నాహమును చూచి వీరు మరింత భయపడి, ఈ సన్నాహ మంతయు తమ్ము నష్టపెట్టుటకే యని తెలిసికొని, వీరు కూడ గొప్ప యుద్ధసన్నాహము గావింపజొచ్చిరి. జర్మనీవారివలెనె వీరు కూడ తమ దేశమం దున్న పురుషు లందఱికి యుద్ధమును నేర్పి గొప్ప సైన్యమును తయారుచేసిరి. జర్మనులు తమదేశమునకు వచ్చుటకు వీలు లేకుండునట్లు తూర్పుభాగమం దంతటను పెక్కు కోటలను కట్టి వానియందు ఫిరంగులు మొదలగు నానావిధయుద్ధపరికరములను సిద్ధపఱచి యుంచిరి; వీరును విశేషధనము వ్యయపెట్టి యుద్ధనౌకలను కట్టిరి.

ఇట్లు ఫ్రెంచివారును జర్మనులును నలుబది సంవత్సరముల నుండి ఒకరితో నొకరు పందెము వేసికొనినట్లు యుద్ధసన్నాహము నందు ఒకరిని మించి యొకరు పనిచేయుచుండినను, ఫ్రెంచివారు తుదకు జర్మనులతో తులతూగలేకపోయిరి. జర్మనీ దేశములోని జనసంఖ్యయు పురుషుల సంఖ్యయు మిక్కిలి యధికముగ వృద్ధియగుచుండుటవలనను ఫ్రెంచివారి సంఖ్య యిట్లు వృద్ధి గాక యథాప్రకారముగ నుండుటవలనను జర్మనుల సైన్యములు ఫ్రెంచిసైన్యములకంటె అతిశయించియుండెను. ఏటేటను ఫ్రెంచివారికంటె ఎక్కువ సొమ్మును నావలపై ఖర్చుపెట్టుచుండుటవలన జర్మనీవారి యుద్ధనౌకల సంఖ్య కూడ ఫ్రెంచివారి యుద్ధనౌకల సంఖ్యను మించియుండెను. కావున నిట్టి సందర్భమున జర్మనులతో తిరుగ యుద్ధము సంభవించినయెడల 1871-వ సంవత్సరపు యుద్ధమందువలె మరల తమకు పరాజయము కలుగునేమో యని ఫ్రెంచివారు భయపడసాగిరి. ఇట్లుండ, కొన్ని కారణములవలనను, ఫ్రెంచివారి యదృష్టవశమునను, 1891-వ సంవత్సరము మొదలు రషియావారును, 1905-వ సంవత్సరము మొదలు ఇంగ్లీషు వారును వీరికి స్నేహితులై సహాయము చేయుట కంగీకరించిరి. ఇట్టి సహాయము లేక వీ రొంటరిగా నున్నప్పుడే వీరిని జయింపవలయు నని జర్మను లెన్నియో మార్లు ప్రయత్నము చేసిరి గాని, వారి ప్రయత్నములు సఫలములు కాకపోయినవి.

3 జర్మనీ, రషియా, ఫ్రాన్సు

జర్మనీవారు ఐకమత్యము లేక మిక్కిలి బలహీనులుగ నుండి నంతవఱకును వారినుండి రషియావారి కేలాటి భయమును లేకయుండెను. కాని 1871-వ సంవత్సరములో జర్మనీ సామ్రాజ్య మొక చక్రవర్తి యాధిపత్యముక్రింద స్థాపింపబడిన దినమునుండి జర్మనీవారు క్రమక్రమముగ బలవంతులు కాజొచ్చిరి. ఇది గాక, ఎల్లప్పుడు వీరు యుద్ధసన్నాహమందే కాలము గడుపుచుండిరి. దీని నంతను చూచి రషియాను జయించుటకొఱకే యీ సన్నాహ మంతయు జర్మనులు చేయుచున్నా రని రషియావా రనుమానపడు చుండ మొదలిడిరి. క్రమక్రమముగ వారి కొండొరులయెడల నీ యనుమానము వృద్ధియై విరోధముగా పరిణమించెను.

1875-వ సంవత్సరములో జర్మనీవారు ఫ్రెంచివారితో యుద్ధమును కల్పింపగా, రషియా చక్రవర్తి తాను ఫ్రెంచివారికి సహాయము చేసెద నని బెదరించి జర్మనుల ప్రయత్నములను విఫలము గావించెను. 1880-వ సంవత్సరములో టర్కీ విషయమై యొక పెద్ద సభ జరిగెను; ఆ సభకు ఇంగ్లండు రషియా మొదలగు యితరదేశముల యొక్క [illegible] వచ్చి, బిస్మార్కును సభాధ్యక్షునిగా [illegible]. ఆ సభలో బిస్మార్కు రషియావారు [illegible] లాభములను కొన్నిటిని చెందనీయక, టర్కీలో నేలాటి హక్కును కలిగియుండని యాస్ట్రియాకు [illegible] యను పరగణాల రెండింటిని ఇప్పించెను. ఈ సభ ముగిసిన పిమ్మట రషియావారికి జర్మనులమీఁద కలిగిన క్రోధము మరింత యభివృద్ధి గాంచెను. దీనివలన ఈ రెండు దేశములవారికి యుద్ధము కూడ సంభవించునట్లుండెను. దీనిని చూచి రాజనీతియందు మిక్కిలి నేర్పు గల బిస్మార్కు ఇతరదేశముల సహాయమును సంపాదించుట యావశ్యకమనియు, అట్లు చేసినయెడల రషియా నోడించుట సులభమనియు, గ్రహించి గొప్పదైన యాస్ట్రియా చక్రవర్తిని కలిసికొని వారితో నొక యేర్పాటు చేసికొనెను. అది మొదలు రషియాతో యుద్ధము సంభవించినయెడల జర్మనీవారును ఆస్ట్రియావారును కలసి యుద్ధము చేయవలయు నని ఆస్ట్రియా చక్రవర్తియు జర్మన్ చక్రవర్తియు అంగీకరించిరి. ఆస్ట్రియావారు జర్మనులవలెనె వీరికిని స్లావు లగు రషియావారికిని బద్ధవైర మున్నదనియు ఇతరులకే యనగ తెలియును. తమకు విరోధు లయిన యాస్ట్రియావారితో జర్మన్ చక్రవర్తి యొడంబడిక చేసికొన్నాడని వినగనే రషియావారి కోపమునకు మితి లేకపోయెను. కాని బిస్మార్కు జర్మనీకి మంత్రిగ నుండినంతవఱకును రషియాచక్రవర్తిని ముఖస్తుతి చేసియు ఆయనకును ఆయన మిత్రులకును భేదము కల్పించియు

ఆయన లాభముకొఱకు పాటుపడునట్లు నటించియు యుద్ధము రాకుండఁజేయఁగలిగెను. 1888వ సంవత్సరములో ఇప్పటి జర్మను చక్రవర్తి యగు రెండవ విలియము రాజ్యాధిపత్యమును వహించి బిస్మార్కుతో కలహించి అతనిని మంత్రిపదవినుండి తొలఁగించి, అది మొదలు రుషియాచక్రవర్తిని మిక్కిలి చులకనగాఁ జూచుటకు మొదలిడెను. అందువలన జర్మనీకిని రుషియాకును ఇదివఱకే కలిగిన వైరము పెరుగుచు వచ్చెను.

క్రమక్రమముగ టర్కీనిమిత్తమై కూడ వీరి విరోధము వృద్ధి కాఁజొచ్చెను. పరదేశములను క్రమముగనో యక్రమముగనో జయించి తమ రాజ్యమును వృద్ధిపఱచుకొనవలయు ననెడి దురాశ 1871వ సంవత్సరము మొదలు జర్మనులయం దుత్పత్తియైన దని యిదివఱకే మనకు తెలిసియున్నది. ప్రపంచమందు జయించి వశపఱచుకొనఁదగిన దేశములు మూఁడు విధములుగ నున్నవి:—(1) నీగ్రోలు మొదలగు మృగప్రాయులగు మనుష్యులు కాఁపురముండు ఆఫ్రికాఖండములోని దేశములు మొదటిరకములో చేరినవి. ఈ మనుష్యులకు నేర్పుగల నాగరకు లగు తెల్లవారితో యుద్ధముచేయుటకు తెలియదు. తుపాకిశబ్దము వినఁగనే భయపడి శరణుఁజొచ్చునట్టి స్థితిలో వీరున్నారు. కనుక ఈ దేశములను యుద్ధమునేనియు చేయకయే సంపాదింపవచ్చును. తూర్పాఫ్రికా, పశ్చిమాఫ్రికా దేశములను జర్మను లీలాగే స్వాధీనపఱచుకొనిరి. (2) ఎక్కువ నాగరకము గాంచి మిక్కిలి యభివృద్ధి పొందిన తెల్లవారి యధీనమం దున్న ఆఫ్రికా ఆసియా ఖండములం దుండు దేశములు రెండవ రకములో చేరినవి. వీనిని జయించుటకు బహు కష్టము. తమతో సమానులయినట్టియు తమకంటె నధికులుగ నున్నట్టియు ఫ్రెంచివారియొక్కయు ఇంగ్లీషువారియొక్కయు అధీనమం దుండుటవలన వీరి సైన్యముల నోడించి యీదేశములను వశపఱచుకొనుట జర్మనులకు సాధ్యమైన పని కాదు. (3) మూఁడవ రకములో చేరిన దేశములలోని ప్రజలు నాగరకులే కాని రాజకీయ విషయములందు మాత్రము వీరి కెట్టి జ్ఞానమును లేదు. టర్కీ పర్షియా చైనా మొదలగునవి యిట్టి దేశములు.

అంతఃకలహములవలన క్షీణించుచున్న టర్కీ రాజ్యమును చూచి, ఇది స్లావులగు రుషియావారి యధీనము కాకుండ తమ యధీనమం దుంచుకొనవలయు నని జర్మనులు ప్రయత్నము చేయఁ దొడఁగిరి. ఇందునిమిత్తమై యుద్ధము చేయుటకన్న మంచిమాటలు చెప్పుట యుక్తమని యెంచి 1871వ సంవత్సరము మొదలు జర్మనీవారు తురకల స్నేహమును సంపాదింపఁగలిగిరి. తురకల సైన్యము క్రొత్త పద్ధతుల ప్రకారము శిక్షితము కావలసియున్న దనియు, అట్లు తాము చేయించెద మనియు టర్కీసుల్తానునకు బోధించి, సైన్యమందు జర్మను లనేక ఉద్యోగములను సంపాదించిరి. టర్కీరాజ్యమందు వ్యవసాయమును వ్యాపారమును నాగరకమార్గముల ననుసరించి యభివృద్ధి చేసెద మని యా రాజ్యమందు రైల్లు వేయుటకును వర్తకశాలలు కట్టుటకును హక్కులు సంపాదించిరి. ఇట్లు క్రమక్రమముగ సుల్తానుయొక్క దయకు పాత్రులై పరిపాలనావిషయమందు కూడ ఆయనకు మంత్రాలోచన చెప్పుటకు మొదలిడిరి. సైన్యములు జర్మనుద్యోగస్థుల యధీనమైపోయినవి; రైల్లు మొదలగునవి వీరి వశమందు నిలిచినవి; ఇట్టి స్థితిలో చేయునదిలేక సుల్తాను నామకుఁ డుండెను, అధికారసంపదయు జర్మను లనుభవించుచు సుల్తానును తమచేతిలోని బొమ్మవలె ఆడింపఁగలిగిరి. సుల్తాను వీరి మోసమును గ్రహింపలేక, స్లావులతో తనకు యుద్ధము సంభవించినపుడు, జర్మనులు తనకు సహాయము చేయుదురని నమ్మియుండెను. కావున ఇటలీయుద్ధమందు జర్మనులకు వీరు ఇంగ్లీషు ఫ్రెంచి రుషియావారలవలెనే యుద్ధము చేయకుండుటకు కిదియే కారణము.

జర్మనీవారి సైన్యములు లెక్కకు మిక్కుటమైనను; ఆస్ట్రియావారితో కలిసి వీరు రుషియావారితో యుద్ధము చేయుటకు సిద్ధపడి యుండిరి; ఇప్పుడు టర్కీరాజ్యమును కూడ స్వాధీనము చేసికొనఁగలిగిరి. ఇట్టి స్థితిలో తాము మాత్రమే యుండినయెడల తమకు హాని సంభవించు నని రుషియావారు స్నేహితులను సంపాదించుకొనుటకు మొదలిడిరి. జర్మనులతో విరోధముగాని వారితో సమానబలము గల యుద్ధసన్నాహము చేయుచుండువారితోగాని లేక స్నేహము లను వెదకుచు ఫ్రెంచివారిని గుర్తించిరి కదా? ఫ్రెంచివారితో స్నేహము చేసికొనిన బాగుండు నని రుషియావా రనుకొనుటకు మొదలిడిరి. 1891వ సంవత్సరము మొదలు రుషియావారికిని ఫ్రెంచివారికిని మైత్రి వృద్ధికాఁజొచ్చెను. ఇది గాక, రుషియాదేశస్థులు మిక్కిలి ధనవంతులు కారు. జర్మనీతో యుద్ధము సంభవించినయెడల దానిలో జయము సంపాదించుటకు సైన్యములు, ఫిరంగులు, యుద్ధనౌకలు విశేషముగ కావలసియుండును. ధనము లేనియెడల వీనిని సంపాదించుట యసాధ్యము కదా? కనుక రుషియావారు ఇతర దేశస్థుల యొద్దనైన అప్పు చేసి ఈ యుద్ధసాధనములను కొనుక్కొనుటయే కర్తవ్యమని తీర్మానించుకొనిరి. ఫ్రాన్సుదేశమందు విశేషధనము గలదు. ఫ్రెంచివారు దీనిని గొప్ప వడ్డీకి అప్పిచ్చుటకు సిద్ధముగనుండిరి. వెతుకఁబోయిన తీఁగ కాలికి చుట్టుకొన్నట్లు అప్పిచ్చువా రెవరా యని విచారించుచున్న రుషియావారికి ఫ్రెంచివా రెంత ధనము కావలసినను ఇచ్చుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. ఇట్లు కాలక్రమమున రుషియావారికిని ఫ్రెంచివారికిని అన్యోన్యస్నేహము వృద్ధి కాఁదొడఁగెను. తుదకు, జర్మనీవారితో యుద్ధము సంభవించినయెడల ఈ రెండు దేశములవారును కలసియే యుద్ధము చేయవలెనని యొకరొకరు ఒడంబడిక చేసికొనిరి. ఇందువలననే రుషియావారును ఫ్రెంచివారును కలసి జర్మనులతో ఇప్పుడు యుద్ధము చేయుచున్నారు.

4 ఇంగ్లాండు, జర్మని, ఫ్రాన్సు

కడచిన నాలుగు వందల సంవత్సరములనుండి ఇంగ్లీషువారు ఐరోపాఖండమం దెన్నియో యుద్ధములు చేయుచున్నారు. కాని యొక యుద్ధములో కూడ ఆ ఖండమందలి తెల్లవారి దేశములను జయించి తమ రాజ్యములో చేర్చుకొనవలయు నను దురాశ వీరని పట్టుకొన్నది కాదు. ఇదియే వీరు గావించిన యుద్ధ

ములకును తెల్లవారిలో మిగిలినవారు చేసిన యుద్ధములకును గల భేదము. ఐరోపాఖండమందలి దేశములను జయింపవలయునను దురాశ లేనియెడల, ఇంగ్లీషువా రిన్ని యుద్ధముల నెందుకు చేయవలెనని చదువరు లడుగవచ్చును. దీనికి రెండు జవాబు లున్నవి:—(1) తమ దేశమును శత్రువులనుండి కాపాడుకొనుటకొఱకే వీ రిన్ని యుద్ధములు చేసిరి. ఇదియే వీరి ప్రధానోద్దేశము. 1550-వ సంవత్సరము మొదలు 1600-ల సంవత్సరమువఱకు ఐరోపాఖండమం దగ్రగణ్యతను పొంది ఖండాంతరములం దనేక దేశములను స్వాధీనపఱచుకొన్న స్పెయిను దేశపురాజులు ఇంగ్లండును జయింప నెంచఁగా, వారితో ఇంగ్లీషువారు ఘోరయుద్ధమును చేయవలసినవారైరి. తర్వాత 1796-వ సంవత్సరము మొదలు 1815-వ సంవత్సరమువఱకు ఐరోపా నెల్ల స్వాధీనపఱచుకొని, అసమానబలపరాక్రమములు కలవాఁడై ఫ్రెంచి చక్రవర్తి యగు నెపోలియను ఇట్టి యూహనే కలిగియుండఁగా, స్వదేశమును కాపాడుకొనుటకై ఇంగ్లీషువారు వానితో ఇరువది సంవత్సరములు పట్టుదలతో ఎడతెగక యుద్ధము చేసిరి. (2) ఐరోపాఖండములో బలవంతు లగు రాజు లెవరైనను దురాశాపరులై బలహీను లగు వారిని జయించుటకొఱకు ప్రయత్నము చేసినయెడల సాధ్యమైనంతవఱకు అట్టి ప్రయత్నములకు విఘ్నము కలిగించి బలహీనులను దీనులను రక్షించుటయే ఇంగ్లీషువారి రెండవ యుద్దేశము. 1550-వ సంవత్సరము మొదలు స్వాతంత్ర్యము నిమిత్తమై స్పెయినురాజులతో హాలెండువారు యుద్ధము గావించుచుండ, వారికి స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుటకై ఇంగ్లీషువారు స్పెయినురాజులతో యుద్ధము చేసిరి. ఇందువలననే హాలెండువారికి స్వాతంత్ర్యము దొరకెను. అటుతర్వాత 1700 సంవత్సరము ప్రారంభమునను 1790-వ సంవత్సరము తర్వాతను ఫ్రెంచిరాజులు హాలెండు బెల్జియము మొదలగు చిన్నచిన్న దేశములను జయించి స్వాధీనపఱచుకొనుటకు ప్రయత్నము చేయఁగా, ఇంగ్లీషువా రా ప్రయత్నములకు విఘ్నము గలిగించి యా చిన్న దేశములను కాపాడిరి. పరరాజుల బాధ నోర్వలేక స్వసౌఖ్యముకొఱకు పాటుపడుచుండిన ఐరోపాలోని దేశములలో ఇంగ్లీషువారి సహాయమును పొందని దేశ మొక్కటి కూడ లేదు. 1756-వ సంవత్సరము మొదలు 1760-వ సంవత్సరమువఱకును, తర్వాత 1815-వ సంవత్సరములోను జర్మనులు కూడ ఇట్టి సహాయమును పొందిరి. ఇంగ్లీషువారు చేసిన యుద్ధముల కన్నిటికిని ఇవియే ప్రధానకారణములు.

బెల్జియము హాలెండుల స్థితి

ఐరోపాఖండమందు బలవంతులుగ నుండువా రెవరును హాలెండు బెల్జియము దేశములను జయించి స్వాధీనపఱచుకొనుట ఇంగ్లీషువారి కిష్టము లేదు. ఈ రెండు దేశములును ఇంగ్లండునకు మిక్కిలి సమీపమునందున్నవి. వీని సముద్రతీరమున విశాలమైనట్టియు అనేకయుద్ధనౌకలు నిలుచుటకు వీలైనట్టియు రేవులుగల పట్టణము లనేకము లున్నవి. ఈ పట్టణములలో యుద్ధనౌకలను చేర్చి వానిలో ఇంగ్లండుపైకి దండెత్తివచ్చుట మిక్కిలి సులభమైన పని. వేఱొక ప్రదేశమున సైన్యములను యుద్ధనౌకలను సమకూర్చుకొని సముద్రము దాటి యింగ్లండుపైకి వచ్చుట సాధ్యమైన పని కాదు. ఫ్రాన్సు దేశము ఇంగ్లండునకు మిక్కిలి సమీపమందున్నను, దాని యుత్తర తీరమందు విశాలమైన రేవుపట్టణ మొకటి కూడ లేకపోవుటవలన, ఫ్రెంచివా రిదివఱలో ఇంగ్లండుపై దాడి వెడలుటకు చేసిన ప్రయత్నము లన్నియు విఫలము లయినవి. స్పెయిను దేశము ఇంగ్లండునకు చాల దూరమం దుండుటవలన ఇంగ్లండును జయించు నిమిత్తమై స్పెయిను రాజులు చేసిన ప్రయత్నములు కూడ వ్యర్థము లయినవి. హాలెండు బెల్జియము దేశములను స్వాధీనపఱచుకొనినఁ గాని ఎవరికిని ఇంగ్లండుపైకి వచ్చుటకు వీ లుండదు. కనుకనే వీనిని స్వాధీనపఱచుకొనుట కెవరు ప్రయత్నము చేసినను, ఆ ప్రయత్నమునకు విఘ్నము కలిగించుట ఇంగ్లీషువారి కవశ్యమై యున్నది. ఇందువలననే ఇంగ్లీషువా రిదివఱలో అనేకపర్యాయములు ఈ రెండు దేశములను సంరక్షించు నిమిత్తము ఫ్రెంచివారితోను స్పెయినువారితోను యుద్ధము గావింపవలసివచ్చెను. ఇందునిమిత్తముగనే 80 సంవత్సరముల నాఁడు బెల్జియమును సర్వకాలసర్వావస్థలయందును రక్షించెద మని ఇంగ్లీషువారు కంకణము కట్టుకొనిరి. జర్మనీవా రిప్పుడు బెల్జియమును స్వాధీనపఱచుకొన్నది సులభముగ ఇంగ్లండుపైకి తమ సైన్యములను పంపుటకే. తమ దేశమును రక్షించుకొనుటకు పూర్వము హాలెండు బెల్జియము దేశములను రక్షించుట ఇంగ్లీషువారికి విధియై యున్నది.

జర్మనులయెడల ఇంగ్లీషువా రిదివఱ కెట్టి శత్రుత్వమును వహించియుండలేదు. జర్మనులు కష్టదశలో నున్నప్పుడు, ఇంగ్లీషువారు వారి కన్నిమార్గముల సహాయము చేసిరి. ఫ్రెంచి చక్రవర్తి యగు నెపోలియను జర్మనీ దేశమును పాలించుచుండిన సమయములో జర్మనులకు ఇంగ్లీషువారు గావించిన సహాయము ఇంతింత కాదు. ఇంగ్లీషువారి సహాయము లేనియెడల జర్మనులకు ఇంత శీఘ్రకాలములో స్వాతంత్ర్యము లభించియుండఁజాలదు. 1871-వ సంవత్సరపు యుద్ధములో శత్రువుల నోడించి, అనేకలాభములను పోఁగొట్టుకొని, జర్మనులు తమ దేశము నంతటిని ఏక చక్రవర్తి పరిపాలనలోనికి తీసికొనిరాఁగలిగిరని విన్నతోడనే, ఇంగ్లీషువారు పొందిన యానందమునకు మితి లేకయుండెను. 1871-వ సంవత్సరము తర్వాత అనేకసంవత్సరములవఱకు, జర్మనులకు శత్రువు లయిన రష్యావారితోఁ గాని ఫ్రెంచివారితోఁ గాని ఇంగ్లీషువారు స్నేహము చేసియుండలేదు. జర్మనీవారికిని ఇతరులకును వివాదములు కలిగినప్పు డనేకపర్యాయము లింగ్లీషువారు జర్మనుల పక్షమందే యుండిరి. ఆఫ్రికా మొదలగు ఖండాంతరములయందు దేశములను సంపాదించుటకై జర్మనులు ప్రయత్నములు చేయుచుండ, ఇంగ్లీషువారు వీరి కంత మాత్రమును అడ్డుపడక ఎంతయో సహాయము కూడ చేసిరి. ఇంగ్లీషువా రడ్డుపడియుండినయెడల, జర్మనీవారి కిట్టి దేశములయం దింత రాజ్యము లభించియే యుండఁజాలదు. జర్మనులు సరసు లనియు, తామును వారును కలసి మెలసి ఐకమత్యముతో నుండినయెడల అందఱికిని క్షేమకరముగ నుండు ననియు ఇంగ్లీషువారు నమ్మి వారితో స్నేహము

సంపాదించుటకై యెన్నియో ప్రయత్నములు చేయుచుండిరి.

బిస్మార్కు మంత్రిపదవియం దుండినంతవఱకును జర్మనులు కూడ ఇంగ్లీషువారియెడల స్నేహభావము కలిగియే ప్రవర్తించుచుండిరి. అటుతర్వాత ఇప్పటి చక్రవర్తి యగు రెండవ విలియము సర్వాధికారము వహింపఁగనే ఇది యంతయు మాఱిపోయెను. ఇంగ్లండు జర్మనీకంటె చాల చిన్న దేశ మైనప్పటికిని, జర్మనుల సంఖ్యకంటె ఇంగ్లీషువారి సంఖ్య చాల తక్కువ యయినప్పటికిని, ఇంగ్లీషువారు ప్రపంచములో పాతిక భాగమునకు ప్రభువులై యుండుటయు, 35 కోట్ల నల్లవారు వీరి పరిపాలనలో నుండుటయు చూచి, జర్మనీవా రసూయపడసాగిరి. ఈ యసూయయే క్రమక్రమముగ విరోధముగ మాఱి యిప్పటి మహాయుద్ధమునకు ప్రధానకారణ మైనది. ఈ యసూయ పుట్టినది మొదలు ఇంగ్లీషువారి నోడించి దేశాంతరములలో వారి పరిపాలనయందున్న రాష్ట్రములను స్వాధీనపఱచుకొనుటకై జర్మనులు ప్రయత్నములు చేయసాగిరి. ఎంతసొమ్ము కర్చుపెట్టి సైన్యములను వృద్ధిచేయుచుండినను, ఇంగ్లండు సముద్రమధ్యమం దొక ద్వీప మగుటవలనను, ఇంగ్లీషు పరిపాలనకు లోఁబడిన దేశములు సముద్రమున కావల నుండుటవలనను, నౌకాబలము లేకుండ వీనిని జయించుట యసాధ్య మని జర్మనులు గ్రహించిరి. అది మొదలే యేటను కోట్లకొలఁది రూపాయలు వ్యయము చేసి యుద్ధనౌకలను కట్టుటకు మొదలిడిరి. కడచిన పదిపన్నెండు సంవత్సరములనుండియు జర్మనులు యుద్ధనౌకలకుఁగాను 450 కోట్ల రూపాయలు కర్చుపెట్టిరి.

ఆంగ్లేయులు జర్మనులను శంకించుట

ఇంగ్లీషువారు జర్మనుల నౌకాబల మభివృద్ధి యగుచుండుటను చూచి "జర్మనీవారి కింత నౌకాబల మెందుకు? జర్మనీకి శత్రువు లయిన రషియావారును ఫ్రెంచివారును సైన్యములతో భూమిమీఁద యుద్ధము చేయువారే గాని సముద్రముమీఁద యుద్ధము చేయువారు కారు. వారిని జయించుట కింత నౌకాబల మవశ్యకము కాదు గదా! ఏ యుద్దేశముతో జర్మనులు యుద్ధనౌకల నిమిత్తమై యింత ద్రవ్యము కర్చుపెట్టుచున్నారు?" అని యాలోచించుటకు పూనిరి. జర్మనులయెడ ఇంగ్లీషువారు స్నేహభావమును గౌరవమును కలిగియుండువారు గనుక జర్మనులకు ఇంగ్లీషు దేశముల నపహరింపవలె నను దురుద్దేశ మున్న దని వారు మొట్టమొదట ననుకొనలేదు. కాని క్రమక్రమముగ రహస్యము బయలు పడఁజొచ్చెను. జర్మను చక్రవర్తియొక్క మాటలవలనను పనులవలనను ఆతని యుద్దేశ మేదియో స్పష్ట మాయెను. దక్షిణాఫ్రికాలో ఇంగ్లీషువారికిని బోయర్లకును యుద్ధము సంభవించినపుడు, జర్మను లింగ్లీషువారికి మిత్రులవలె నుండినను, బోయర్ల జయమునే కోరుచు దానికొఱకై యెంతయో పాటుపడిరి; ఇంగ్లీషువారి సైన్యము లాయుద్ధములో అక్కడక్కడ కొన్ని యపజయములు పొందఁగా, ఆ సైన్యముల నెగతాళిచేయ మొదలిడిరి. ఇట్టి సందర్భమున జర్మనులను గుఱించి ఇంగ్లీషువారి కనుమానము కలిగెను. ఈ యనుమానమే కాలక్రమమున విరోధ మాయెను. ప్రెసిడెంటు క్రూగరు నభినందించుచు దక్షిణాఫ్రికాయుద్ధము జరగుచున్నప్పుడు కైజరుగా రొక తంత్రీవార్త నంపి ఇంగ్లీషువారికి మిక్కిలి యాగ్రహము కలిగించిరి.

జర్మనుల యుద్దేశము లిట్టి వని తెలిసికొనినప్పటినుండి ఇంగ్లీషువారు తమ నౌకాబలమును వృద్ధిపఱచుకొనుటయే గాక, ఇతర దేశములతో గల కలహములకుఁ గల వైరమును మాని వారితో స్నేహము సంపాదింపసాఁగిరి. రెండు వందల సంవత్సరములుగ ఫ్రెంచివారితోను, వంద సంవత్సరములనుండి రషియావారితోను ఇంగ్లీషువారికి విరోధ ముండినది. రషియావారు టర్కీ పర్షియా ఆఫ్గనిస్థానము మొదలగు దేశములను జయించి హిందూదేశ సరిహద్దులకు వచ్చి, ఈ దేశమునుండి ఇంగ్లీషువారిని వెడలఁగొట్ట నుద్దేశించియున్నా రని ఇంగ్లీషువారికి వంద సంవత్సరములనుండియు అనుమానము గనుక, రషియావారితో రెండు మూడు మార్లు యుద్ధము గూడ చేసియుండిరి. 1700 సంవత్సరము మొదలు 120 సంవత్సరములవఱకు ఇంగ్లీషువారు ఫ్రెంచివారితో యుద్ధము చేసి వారియొద్దనుండి కెనడా మొదలగు దేశములను సంపాదించి, 1750వ సంవత్సరము ప్రాంతమున వారిని యీ దేశమునుండి వెడలివేసి వారి చక్రవర్తి యగు నెపోలియనును యుద్ధముల కన్నిటికి 1815వ సంవత్సరమునాఁటికి భంగము కావించిరి. 1880వ సంవత్సరము మొదలు ఈజిప్టు విషయమై కూడ ఇంగ్లీషువారికిని ఫ్రెంచివారికిని వివాదములు జరగుచుండెను. తమ యాధీనములో ఈజిప్టు నుంచుకొనవలయు నని ఇంగ్లీషువారును, తమ యాధీనములో నుంచుకొనవలయు నని ఫ్రెంచివారును వివాదపడుచు, ఇంగ్లీషువా రా దేశమును వశపఱచుకొనిన తర్వాత కొన్ని సంవత్సరములకు వారితో ఫ్రెంచివారు (1898వ సంవత్సరములో) యుద్ధము కూడ తలపెట్టిరి. 1899వ సంవత్సరము మొదలు 1902వ సంవత్సరము వఱకు ఇంగ్లీషువారు బోయర్లతో యుద్ధము చేయుచున్నప్పుడు, వారి కపజయము రావలె నని కోరినట్టి విరోధులే కాని జయము కలుగవలె నని కోరిన మిత్రులై రోపాఖండమునందలి బలవంతులలో నొకరు కూడ లేకయుండిరి. ఇంగ్లీషువా రా యుద్ధమం దపజయము పొందినయెడల, ఇండియాపైకి దండెత్తివచ్చుట సులభ మగు నని రషియావారును, ఈజిప్టును స్వాధీనపఱచుకొనుట సులభమగు నని ఫ్రెంచివారును, ఆలోచించుచుండిరి. కాని, యీ యుద్ధము ముగిసిన తర్వాత, ఫ్రెంచివారితోను రషియావారితోను విరోధము వహించియుండుటవలన లాభము లే దనియు, జర్మనీవా రందఱికిని విరోధులుగ నుండుటవలన వారినుండి యేలాటి భయమును లేకుండుటకై మిగిలినవా రందఱు నొకరితో నొకరు కలసియుండుట యుక్తమనియు, ఇంగ్లీషువారు నిశ్చయించుకొనిరి. ఈ నిశ్చయము ననుసరించి 1904వ సంవత్సరములో ఇంగ్లీషువారును ఫ్రెంచివారును అప్పటివఱకు తమ కుండిన పరస్పరవివాదముల నన్నిటిని పరిష్కరించుకొని జర్మనీతో యుద్ధము సంభవించినయెడల పరస్పరము సహాయము చేసికొనవలయు నని యొడంబడిక గావించుకొనిరి. ఇట్లే 1907వ సంవత్సరములో రషియావారికిని తమకును గల వివాదముల నన్నిటిని

ఇంగ్లీషువారు పరిష్కరించుకొనిరి; జర్మనీతో తమకు యుద్ధము సంభవించినప్పుడు తూర్పుదేశములయందు దిగులులేకుండుటకై 1905-వ సంవత్సరములో జపానువారితోకూడ నొక సమాధానము చేసికొనిరి. కనుక 1902-వ సంవత్సరములో స్నేహితులనే కలిగియుండవని ఇంగ్లీషువారు 1907-వ సంవత్సరమునాటికి రషియా, ఫ్రాన్సు, జపాను దేశములవారి స్నేహమును సంపాదింపగలిగిరి. ఆ కాలమునందు నాంగ్ల మంత్రులలో నొకరైన చేంబర్లేనుగారు ఆంగ్లసామ్రాజ్యస్థితిని గురించి ముచ్చటించుచు "మిక్కిలి హితమైన సుస్థితియందు సామ్రాజ్యమున్న" దని గర్వముతో పలికిరి. శ్రీ రోవర్డు ఎడ్వర్డు సార్వభౌముని రాజనీతివలన నాంగ్లసామ్రాజ్యమునకు మిక్కిలి మేలు కలిగి బలవత్తరమయ్యెను.

III-వ ప్రకరణము

ఇరుపక్షములవారి బలాబలములు

ఇంగ్లండు ఫ్రాన్సు సర్వియా రషియా మాంటినిగ్రో బెల్జియము జపాను ఇటలీ దేశములవా రొక పక్షముగను, జర్మనీ ఆస్ట్రియా టర్కీ దేశములవారు వేరొక పక్షమునను చేరి, రెండు వర్గములుగాను ఇప్పటి యుద్ధమునకు పూనిరో మొదటి రెండు ప్రకరణములలో వివరింపబడిన విషయములనుండి మనకు తెలియుచున్నది. సమస్త దేశములయందును సమస్త కాలములయందును ఇదివరకు కొన్ని ఘోరయుద్ధములు జరిగినవి కాని, వానిలో నొక్కటికూడ ఇప్పటి యుద్ధముతో సమానమైనది కాదని నిస్సంశయముగ చెప్పవచ్చును. బలవంతులని ప్రసిద్ధిగాంచినట్టి ఇన్ని దేశములవారు ఇదివరకెన్నడు నొకే యుద్ధమున ప్రవేశించియుండ లేదు. ఇదివరకు రెన్నడును గాని ఇప్పటివలె లక్షలకొలది మనుష్యులను వందలకొలది యుద్ధనౌకలను రణరంగమునకు తీసికొని

వచ్చినవా రెవరును లేరు. ఇదివరకెన్నడును యుద్ధమందుగాని ఇంత చిత్రవిచిత్రము లయినట్టియు ఇంత ప్రాణాపహరమయినట్టియు, ఇంత దూరము తన శక్తిని వ్యాపింపజేయునట్టియు విమానములను, జలయంత్రములను, ఫిరంగులను శత్రునాశనముకొరకు నెవరును ఉపయోగపఱచినది లేదు. ఏ యుద్ధరంగమును మానవకోటి యంతయు ఇంత యాతురతతో నిరీక్షించినది లేదు. ఇప్పటి యుద్ధమువలన లాభమో నష్టమో పొందని దేశము ప్రపంచమం దొక్కటి కూడ నుండదు. యుద్ధము ముఖ్యముగా నొక ఖండమునందు మాత్రమే జరుగుచున్నను దాని శక్తి మాత్రము సర్వదేశములయందును వ్యాపించి సమస్తప్రాణులను ఆకర్షించుచున్నది. "ఈ యుద్ధమం దెవరు గెలిచిన నా కేమి? ఎవరు ఓడిన నా కేమి?" అని యుదాసీనభావముతో నుండు మనుష్యు డొకడు కూడ లేడుగదా! ఆలోచించి చూచినయెడల, ఈ యుద్ధము పురాణములలో వినబడు దేవాసుర యుద్ధముతోను. రామరావణ కురుపాండవ యుద్ధములతోను సరిపోల్చుటకు తగియున్నదే కాని తగ్గుమొకటి కాదు. ధర్మము కొరకును సత్యముకొరకును ఒకపక్షమువారు పోరాడుచుండుటయు, వానిని నాశనము గావించి వాని స్థానమున అసత్యమును అధర్మమును నాటుటకు వేరొకపక్షమువారు ప్రయత్నించుచుండుటయు చూడ, ఇది పురాణయుద్ధములవంటిదే యని తోచుచున్నది. ఆ యుద్ధములవలెనే ఇదియు సంవత్సరముల పర్యంతము జరగవచ్చును గాని తుదకు సత్యముకొఱకై పోరాడుచున్న ఇంగ్లీషువారును వారిమిత్రులును జయము సంపాదింతు రనుట నిస్సంశయము. "ధర్మమే జయము" అనుదానిలో అసత్యమే మున్నది!

యుద్ధమం దెంత ఘోరమును ఎంత క్రౌర్యమును గలవు? ధర్మయుద్ధమం దైనను అధర్మయుద్ధమం దైనను సహింపరానివేకదా! శత్రువులు యుద్ధరంగమునకు తీసికొనివచ్చు సైన్యముల నెల్ల "హా! హా! హాయము!!" అనక నాశనము చేయుటయే కదా ఇరుపక్షములవారి పని! యుద్ధమునలన ఎంత ప్రాణనష్టము కలుగుచున్నదో మన మొక నిముష మాలోచించి చూచిన యెడల యుద్ధము చేయుటకంటె పాపకృత్యము ప్రపంచమందు మరియొకటి లే దని తోచును. కాని గురుతర దేశములవారు సంఘటించిన పరస్పరవివాదములను పంచి మాటలు తీర్పలేకపోయినప్పుడు యుద్ధము తప్పునుగదా! ధర్మమును నెలకొల్పుటకును దుష్టులను శిక్షించుటకును అనాదిగ యుద్ధమే ప్రధానమార్గమై యున్నది.

ఇప్పటి ఘోరయుద్ధమునకు జర్మనీవారే ప్రధానకారకు లని సకల కిదివరకే తెలిసియున్నది. బలహీనులగువారిని జయించి వారి దేశములను స్వాధీనము చేసికొనవలయు నను దురాశ వీరి హృదయ మందు పట్టి పెరుగుచుండగా నాక్షణమునందే ఈ యుద్ధము ప్రారంభమైనది గాని, ఇది ఆగస్టు నెల 4-వ తేదిని ప్రారంభమైనది కాదు. ఆక్షణమునుండియే వీరి యనూయకు పాత్రులైన యింగ్లీషువారును ఫ్రెంచివారును రషియావారును యుద్ధసన్నాహము చేయవలసినవారైరి. కడచిన పది పదునైదు సంవత్సరములనుండి యిరుపక్షములవారికిని ప్రబలుచుండిన పరస్పరవిరోధము పదునొకండు మాసములనాడే యుద్ధరూపమున పరిణమించినది. ఈ యుద్ధము అకస్మాత్తుగ వచ్చినది కాదు. అనేకసంవత్సరములనుండి ఇరుపక్షముల

వారును ఇట్టియుద్ధము వచ్చు ననియే తీర్మానించుకొని సమయము కొఱకు మాత్రమే నిరీక్షించుచుండిరి. ఇదివఱకు వీరు యుద్ధసన్నాహము నిమిత్తమై చేయుచుండిన ప్రయత్నములును ధనవ్యయమును వీరు యుద్ధము నపేక్షించుచుండి రనియు తెలుపుచున్నవి. 1900వ సంవత్సరము మొదలు వీరు సైన్యములకొఱకును యుద్ధనౌకలకొఱకును కర్చుపెట్టుచుండిన సొమ్ము ఇంతింత గాదు.

సంవత్సరము	కోట్ల రూపాయల వ్యయము						
	జర్మని	ఆస్ట్రియా	ఫ్రాన్సు	రష్యా	ఇంగ్లండు	జపాను	మొత్తము
1900	60	28	63	67	195	21	434
1901	65	30	64	69	225	16	469
1902	65	30	62	70	150	13	390
1903	65	31	60	75	108	12	351
1904	64	32	57	78	99	5	335
1905	69	39	64	79	93	6	350
1906	74	33	70	76	88	21	362
1907	82	33	68	79	87	31	380
1908	87	40	70	82	88	33	400
1909	96	39	72	93	94	25	419
1910	96	33	75	96	102	25	427
1911	95	41	78	96	105	28	443
1912	112	42	80	106	108	28	476
మొత్తము	1,030	451	883	1,066	1,542	264	5,236

బెల్జియము సర్వియా మొదలగు చిన్నచిన్న రాజ్యములు సైన్యముల నిమిత్తమై కర్చుపెట్టుచున్న సొమ్మును ఈ 5,236 కోట్ల రూపాయలతో చేర్చినయెడల, 13 సంవత్సరములలో సుమారు ఆఱువేల కోట్ల రూపాయలను వీరు యుద్ధసాధనములకై కర్చుపెట్టి రని మనకు స్పష్టమగుచున్నది.

యుద్ధసాధనములకై కర్చుపెట్టుటకు బదులు రోడ్లు ఆస్పత్రులు రైల్లు కాలువలు పాఠశాలలు మొదలగువానికొఱకై ఇంత సొమ్మునాదేశములవారు కర్చుపెట్టియుండినయెడల వారి కెంత లాభమును క్షేమమును కలిగియుండునో యాలోచించి చూడుఁడు! ఇన్ని కోట్ల రూపాయల పన్నులను దొరతనమువారికి చెల్లించుటలో ఆ దేశములలోని ప్రజ లెన్ని కష్టనష్టములను పొందిరో? మన మేటేట నెన్నియో పన్నులు చెల్లించుచున్నను మన దొరతనము వారికి నూట ముప్పది కోట్లకంటె ఎక్కువ యాదాయము వచ్చుట లేదు. ఆ దేశములు మన దేశముకంటె నెంతయో చిన్నవి; వాని లోని జనసంఖ్య కూడ మన దేశములోనిదానికంటె చాల తక్కువ; అయినప్పటికిని వారు మనకంటె నెన్నిరెట్లు అధికముగ పన్నులు చెల్లింపవలసియున్నారో కదా? ప్రజలను నిర్బంధపఱచి ఇంత ద్రవ్యమును వసూలుచేసి ఆయాదేశముల దొరతనములవారు ఆద్రవ్యమును ఏవిధముగా కర్చుపెట్టిరి? శత్రువులు రణరంగమునకు తీసికొనివచ్చు మనుష్యులను కఠినహృదయముతో కసాయివాండ్రవలె చంపుటకు తగిన మార్గములను కనిపెట్టి దానికి తగిన యేర్పాటులను చేయుట యందును, సైన్యములను గట్టిగాను చేయుటయందును కదా ఇంత ద్రవ్యమును వారు కర్చుపెట్టిరి! సైన్య మనఁగా నేమి? మనవలె సామాన్యవిద్యను నేర్చుకొని జీవించు మనుష్యులతో కూడినట్టిది కాదు. సైన్యములోనివారు నేర్చుకొను విద్యలు రెండు విధములుగ నున్నవి. మొదటిది యొకరిని చంపుట; రెండవది తాను చచ్చుట. దీనిని నేర్పుటకై వీరి నన్నవస్త్రములు నిచ్చి పోషించుటయందే ఈ యారు వేల కోట్ల రూపాయలలో చాల భాగము కర్చగుచున్నది. గ్రామదేవతకును కాళికాదేవికిని బలియిచ్చుటకై నెలల పర్యంత మొక మృగమును పోషించునట్లె సంవత్సరముల పర్యంతము సైన్యము లోనివారిని పోషించి తుదకు రణరంగ మను బలిభూమికి వారిని తీసికొనిపోయి “శత్రువులను చంపుఁడు; లేదా, మీరైన చావుఁడు” అని వారి కాజ్ఞాపించుట యనాదినుండి ప్రపంచమం దాచారముగ నున్నది. ఈ యాచారము ననుసరించియే వీ రింత ద్రవ్యమును వ్యయముగ చేసిరి. దీనినిబట్టి యిది యంతయు దుర్వ్యయ మని చెప్పుటకు వీలు లేదు. యుద్ధసన్నాహముయొక్క యుద్దేశములు రెండు విధములుగ నున్నవి: (1) అన్యాయముగ నితరదేశములపైకి వెళ్ళి వానిని జయించి స్వాధీనపఱచుకొనఁ గోరుట మొదటి యుద్దేశము. ఇది మిక్కిలి నింద్యమైనది. దీనిని నెఱవేర్చుకొనుటకై ప్రయత్నము చేయువా రందఱును దోపిడికాండ్రు. ఈ ప్రయత్నములో వ్యయమగు సొమ్మంతయును దుర్వ్యయము. (2) ఇట్టి దురుద్దేశముతో ప్రవర్తించుచుండు

శత్రువుల బాధనుండి స్వదేశమును రక్షించుకొనఁ గోరుట యుద్ధ సన్నాహముయొక్క రెండవ యుద్దేశము. ఇది స్తవనీయ మైనది. దీనికై వ్యయమగు ధన మంతయు సద్వ్యయము. ఇందుకై సైన్యములో చేరి తన దేశక్షేమముకొఱకై పాటుపడు మనుష్యునికంటె నుత్తముఁడు మఱియొకఁడు లేఁడు. ఇట్టి శూరులును దేశాభిమానులును ఏదేశమం దుండురో ఆదేశము తప్పక కీర్తిగాంచును.

జయాపజయములు

బలాబలములు

ఇట్టి మహాయుద్ధములో జయ మెవరికి కలుగును? అపజయ మెవరికి కలుగును? — అను విషయమై మన మిప్పుడు కొంచె మాలోచింపవలసి యున్నది. ఏపక్షము వారి బల మెక్కువో వారికి జయము లభించుటయు, ఎవరి బలము తక్కువో వారి కపజయము లభించుటయు, సహజమై యున్నది కదా! యుద్ధసాధనములను సమృద్ధిగ కలిగియుండుటయే బలము. ఈ యుద్ధసాధనములలో ప్రధానము లయినవి (1) సైన్యములు (2) ఆయుధములు (3) విమానములు, మోటారుబండ్లు, రైళ్ళు, గుఱ్ఱములు మొదలగు నుపకరణములు (4) సైన్యముల పోషణకొఱకు కావలసిన యాహారము, దుస్తులు మొదలగునవి (5) ధనము (6) యుద్ధము చేయుచుండు ప్రభుత్వముల యెడ వారి ప్రజలు కనఁబఱచెడి యనురాగము, భక్తి సమ్మతము మొదలయినవి. ఈ యా అంగములను ఏపక్షమువారు సమృద్ధిగ సంపాదింపఁగలరో వారికి జయము కలుగు ననుటలో సందేహ మేమియు లేదు.

1. సైన్యములు

రెండు పక్షములవారును ఇదివఱకు కొన్ని సంవత్సరములనుండి యుద్ధసన్నాహము చేయుచుండి రని మన కిదివఱకె తెలిసియున్నది. శత్రుసైన్యములకంటె తమ సైన్యములు గొప్పవిగ నుండవలయు నను తీర్మానముతో, ఒక ఇంగ్లీషువారు తప్ప మిగిలినవా రందఱు మిక్కిలి శ్రద్ధతో పనిచేయుచుండిరి. ఇంగ్లీషువారు మాత్రము వారి సైన్యముల నెందుకు వృద్ధిపఱుపలేదో క్రమక్రమముగ మనకు తెలియఁగలదు. రషియా ఫ్రాన్సు జర్మనీ మొదలగు దేశముల ప్రభుత్వములవారు ఇందునిమిత్తమై "ప్రతిమనుష్యుఁడును ఇరువది సంవత్సరముల వయస్సు రాఁగానే సైన్యములో చేరి, యుద్ధము చేయు విధమును నేర్చుకొనవలసిన"దనియు "అట్లుకొన్ని సంవత్సరములు నేర్చుకొనినతర్వాత, ప్రభుత్వమువారెప్పుడు కోరిన నప్పుడు యుద్ధమునకు వెళ్లుటకు సిద్ధముగా యుండవలసిన" దనియు చట్టములు చేసిరి. ఈ చట్టములలోనికి వచ్చినది మొదలు ఫ్రాన్సు జర్మని మొదలగు దేశములలోని పురుషులు ప్రతివారును యుద్ధము చేయుటను నేర్చుకొనిరి. కనుకనే యాదేశములలో యుద్ధము చేయ నేర్పు లేనివారి సంఖ్య చాల తక్కువ. ఇట్టి శక్తిని పొంది రణభూమికి వెళ్లుటకు సిద్ధపడిన మనుష్యులీ దేశములలో లక్షలకొలఁది యున్నారు. ఇంగ్లీషువారు మాత్ర మిట్టి నిర్బంధమును పెట్టక యిష్టమువచ్చినవాఁడు సైన్యములో చేరవచ్చు ననియు ఇష్టము లేనియెడల చేరకయుండవచ్చు ననియు నిర్ణయించుకొనిరి. ఇందువలననే యుద్ధము ప్రారంభమైనప్పుడు ఇంగ్లీషువారి సైన్యములకంటె జర్మనుల సైన్యము లధికముగ నుండినవి. కాని యింగ్లీషువారితో ఫ్రెంచి రషియా సైన్యము లేకీభవించి యుండుటవలన వీరి సైన్యము లన్నియు చేరి జర్మనీవారి సైన్యములకంటె నెంతయో యధికముగ నున్నవి.

ఇంగ్లీషువారి పక్షము

1. ఇంగ్లీషు సైన్యములు	632,889
2. ఫ్రెంచి సైన్యములు	3,878,000
3. రషియా సైన్యములు	5,962,000
4. సర్వియా సైన్యములు	250,000
5. బెల్జియము సైన్యములు	150,000
6. ఇటలీ సైన్యములు	7,50,000
మొత్తము. (116 లక్షలు.)	11,622,889

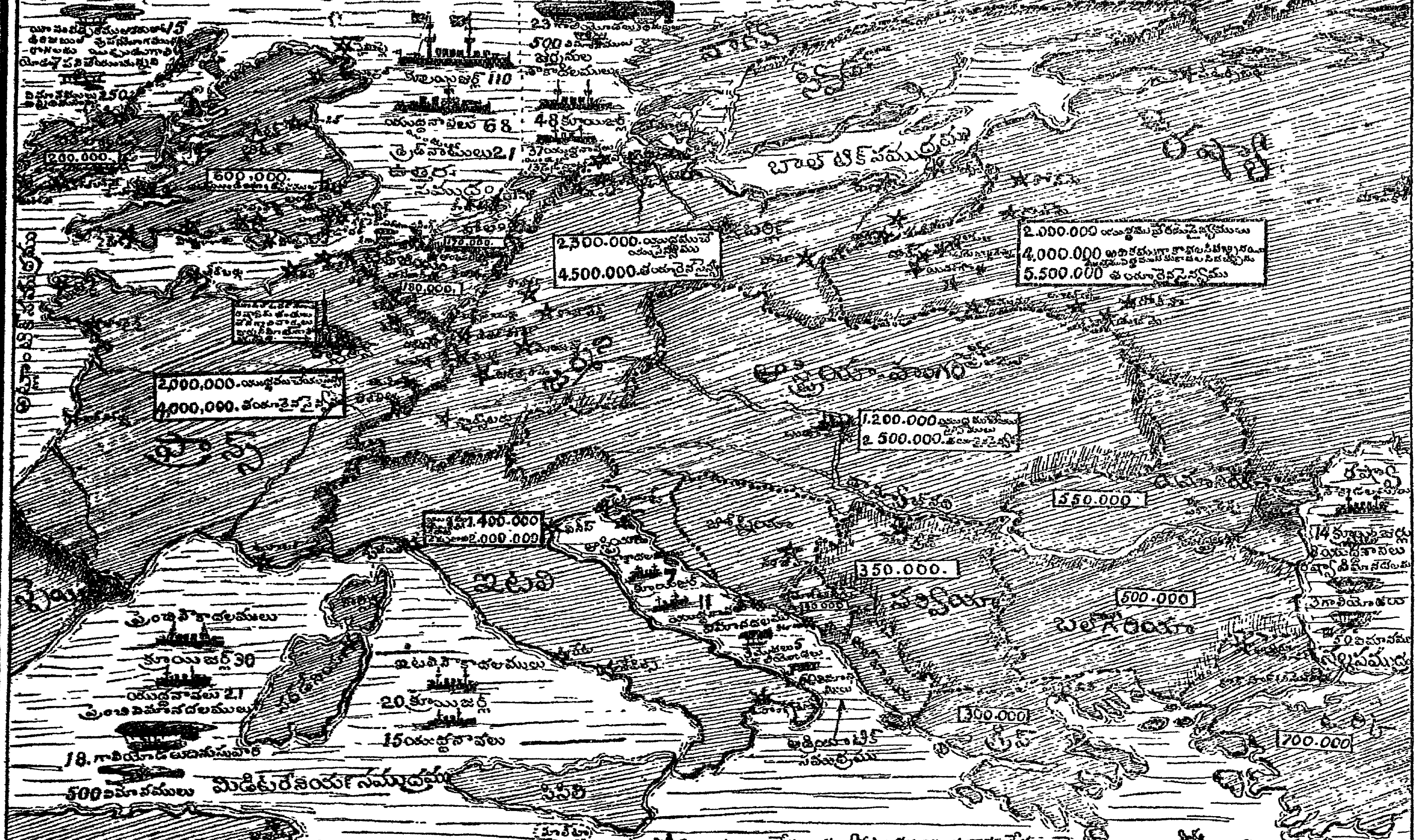
జర్మనీవారిపక్షము

1. జర్మనీ సైన్యములు	4,000,000
2. ఆస్ట్రియావారి సైన్యములు	1,820, 000
3. టర్కీవారి సైన్యములు	500,000
మొత్తము. (63 లక్షలు.)	6,320,000

దీనినిబట్టి యింగ్లీషువారి పక్షము జర్మనీవారి పక్షములోనివారికంటె యుద్ధము చేయఁదగినవారు 45 లక్షలమంది యెక్కువగ నున్నారని తేలుచున్నది.

ఇదిగాక, యుద్ధము ప్రారంభమైన నాఁటినుండి రెండు పక్షములవారును మఱికొన్ని సైన్యములను సిద్ధపఱచుటకు మొదలిడిరి. మన మెఱుంగు నెలలుగ యుద్ధము జరుగుచున్నది; మఱియెన్ని నెలలో జరుగగలదు. దీనిలో మృతి పొందినవారును, ఖైదీ లగువారును, గాయపడినవారును ఎందఱో యుందురు. ఇట్లు సేనలు నష్టమై నప్పుడు వారి స్థానమున క్రొత్తవారిని తయారుచేసి యుంచుట రెండు పక్షములవారికిని సిద్ధమై యున్నది. కనుక వీరు సేనలకు యుద్ధము చేయుటను నేర్పుచున్నారు. కాని యింగ్లీషుపక్షమువారు తయారు చేయఁగలిగినంత మందిని జర్మనీపక్షమువా రెన్నటికిని తయారు చేయలేరు. సాధారణముగ 18 సంవత్సరముల వయస్సునకు లోఁబడినవారును 45 సంవత్సరముల వయస్సునకు మించినవారును యుద్ధము చేయుటకు కావలసినంత బలమును కలిగియుండరు. కనుక వీరికి యుద్ధము నేర్పుటవలన విశేషలాభ ముండదు. 18 సంవత్సరములకు పైఁబడినట్టియు, 45 సంవత్సరములకు లోఁబడినట్టియు మంచి వయస్సులో నుండు పురుషులు

జర్మనీయందు	3,000,000		మందియు
ఆస్ట్రియాయందు	2,700,000		,,
మొత్తము.		5,700,000	,,
ఇంగ్లండునందు	3,500,000		,,
ఫ్రాన్సునందు	1,622,000		,,
రషియాలో	5,500,000		,,
ఇటలీలో	3,000,000		,,
మొత్తము.		13,622,000	,,

200.000.
600.000.
180.000.
2.300.000.
4.500.000.
2,000,000.
4,000,000.
2.000.000
4.000.000
5.500.000
1.200.000
2.500.000
550.000
350.000.
500.000
300.000
700.000
బాల్టిక్ సముద్రము
ఫ్రాన్స
ఇటలి
బల్గేరియా
మెడిటరేనియన్ సముద్రము
సిసిలి

THE FRENCH ARMY IN BELGIUM

(ఫ్రెంచిసైన్యము, బెల్జియములో దిగుట

TAKING THE ENEMIES GUNS

మిత్రసైనికులు శత్రుసైన్యము ఫిరంగులఁబట్టుట

కలరు. కనుక జర్మనీవారు సాధ్యమైనయెడల 57 లక్షల మందిని, ఇంగ్లీషుపక్షమువారు 106 లక్షలమందిని, ఇంకమీఁదట తయారుచేసి యుద్ధభూమికి పంపఁగలరు. 57 లక్షలకు మించి జర్మనీవారెన్నటికిని తయారు చేయలేరు. ఇంగ్లీషుపక్షమువారు మాత్రము అవసరముండినయెడల 106 లక్షలే గాక దానికంటె రెండు మూఁడు రెట్లధికమైన సైన్యములను కూడ సిద్ధపఱుపఁగలరు. ఎట్లనఁగా, ఇంగ్లీషువారు ప్రపంచమం దెన్నియో దేశములను పరిపాలించుచున్నారు. మంచి నడవడి గలవారున్ను నాగరికులున్ను, యుద్ధము చేయుటకు సిద్ధపడియున్న పురుషు లీ దేశములం దెందరో యున్నారు. 32 కోట్ల జనసంఖ్యగల మన దేశమం దట్టివా రెందఱు లేరు! ఇవి గాక యింగ్లీషువారి యధీనమందున్న కనడా, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజీలండు, దక్షిణాఫ్రికా మొదలగు దేశములయం దట్టివారు లక్షల కొలఁది యున్నారు. వీరు కాక, యొక్క యింగ్లండులోనే యుండువారు మాత్రమే 3,500,000 మంది కలరు. ఇట్లే రష్యావారును ఫ్రెంచివారును దేశాంతరము లనేకములపై రాజ్యాధిపత్యము చేయుచున్నారు. కావలసినయెడల ఆ దేశములలోనుండి కూడ ననేకులను వీరు సిద్ధపఱచి యుద్ధభూమికి తీసికొని రాఁగలరు. జర్మనీవారి కిట్టి దేశములు లేవు. కనుక 57 లక్షలకంటె నెక్కువమంది వారి కెన్నటికిని లభింపఁజాలరు.

సైన్యములు విశేషముగ నున్నంతమాత్రముననే యొక్కొక్కప్పుడు జయము లభింపకపోవచ్చును. శౌర్యము తేజస్సు లేని సైన్యము లెన్ని యున్నను లాభము లేదు. కొన్ని విషయములలో రెండు పక్షములవారి సైన్యములును సమానశక్తి కలిగినవైనప్పటికిని కొన్ని విషయములలో ఇంగ్లీషువారి సైన్యములు జర్మన్ సైన్యముల నతిశయించియున్నవి: (1) శిక్ష.— ఫ్రెంచి జర్మనీ సైన్యములలోనివారు ఇంగ్లీషుసైన్యములలోనివా రంతటి శిక్షను పొందుట లేదు. ప్రతి యింగ్లీషుసైనికుఁడును తదేకదీక్షతో నేడు సంవత్సరముల కాలము యుద్ధము చేయుటకు నేర్చుకొనుచున్నాఁడు. జర్మనులు దీనికై మూఁడు సంవత్సరములు మాత్రమే వినియోగించుచున్నారు. (2) ఉత్సాహము.—జర్మన్ సైన్యములకును ఇంగ్లీషు సైన్యములకును ఈ విషయమం దెక్కువ భేద మున్నది. ప్రతి పురుషుఁడును సైన్యములో చేరి యుద్ధము [illegible]నవలయు నను చట్టము జర్మనీలో నుండుటవలన జర్మన్ దండిసలలోనివా రనేకులు నిర్బంధమువలన దానిలో చేరియున్నారు. ఇట్టి చట్టమును నిర్బంధమును ఇంగ్లీషువారిలో లేనికారణమున యుద్ధము చేయుటయం దెవరికి ఇష్టమును ఉత్సాహమును నుండునో యట్టివారే యింగ్లీషు సైన్యములందున్నారు. ఇట్టి యుత్సాహము లేక, "ఇది నాకర్మము. నన్ను యుద్ధము చేయుమని బలవంతపెట్టుచున్నారు. నా కిష్టమైనట్టి సేద్యము, వ్యాపారము మొదలగువానిని వదలుకొని దీనిలోనికి రావలసివచ్చినది. ఏమి నా తలవ్రాఁత!" అని విసుకుకొనువారు జర్మన్ సైన్యములలో ననేకులు గలరు. ఇంగ్లీషు సైన్యములలో ఇట్టి నిరుత్సాహముతో పనిచేయువా రొకరు కూడ లేరు.

(3) ధైర్యము.— ఎన్ని కష్టములు వచ్చినను జంకక తలపెట్టిన పనిని చేయుటయే ధైర్యము. దీనినే మనోబల మని చెప్పుదురు. శరీరబలము లేకపోయినను మనోబల ముండినయెడల మనసుకొనిన కార్యము లన్నియు మనము చేయఁగలిగి యుందుము. ఈ మనోబలము మన కన్ని సమయములయందు నుండఁజాలదు. మనము చేయఁబూనిన పని మంచి దని మనకు గోచరించినప్పుడే మన కీ బల ముండును. అప్పుడే మన కన్ని యడ్డములు కలిగినను వానిని గణింపక మనము పనిచేయఁ బూనెదము. దుష్కార్యము చేయుచున్నప్పుడు మనలు నిందింతు రను జంకు ఒక ప్రక్కను, పాపకార్యము చేయుచున్నా మను విచార మొక ప్రక్కను మనలను బట్టి బాధించుచుండుటవలన మనస్సు మనము చేయఁదలఁచిన పనిమీఁద నిలుపుట దుస్సాధ్యముగ నుండును. తాము చేయునది పాపకార్య మని జర్మనులకు తెలియును. సత్కార్యము చేయువారి కుండు మనోబలము వారి కెట్లుండును? తాము చేయునది ధర్మకార్య మనియు, దీనులగు బెల్జియమువారిని రక్షించుట యనియు, సత్యవాక్యమును పరిపాలించుట యనియు తెలిసి, యింగ్లీషువారు యుద్ధము చేయుచున్నారు. రాక్షసులవలె తమ దేశమును దోఁచుకొని తమ స్వాతంత్ర్యమును నాశనము చేసి, తమ మానమునకు భంగము కలిగించుటకై జర్మనులు వచ్చిరనియు; ఎప్పటికో యొకప్పుడు చావవలసినదే గనుక దేశసంరక్షణార్థమై యుద్ధము చేసి వీరస్వర్గమును పొందుటయే యుత్తమ మనియు; జర్మనులకు సేవకులై యుండుటకన్న చచ్చుటయే మే లనియు; ఫ్రెంచివారును బెల్జియమువారును పట్టుదలతో యుద్ధము చేయుచున్నారు. ఇట్టి సందర్భమున వీరి కున్నంత మనోబలము జర్మనుల కెట్లుండఁగలదు? లీజ్, ఆంట్వెర్పు, కోటలలో యుద్ధము చేసిన బెల్జియము మహాశూరులను పూజింపనివాఁ డొకఁడైన కలఁడా?

(4) స్థైర్యము:-శత్రువులగ్నివర్షమును కురిపించుచుండినను దానినిలక్ష్యము చేయక యున్నచోటును వదలి పాఱిపోక యుండుటయే స్థైర్యము. ఈ గుణ మింగ్లీషువారిలో నున్నట్లు మరియెవరియందును లేదు. ఈ యుద్ధమందే కాదు; ఇదివఱకై రోపాఖండమం దింగ్లీషువారు చేసిన యుద్ధము లన్నిటిలోను, ఇందుకే వారు ప్రఖ్యాతి గాంచియున్నారు. 1815_వ సంవత్సరములో వాటర్లూ యుద్ధమందు నెపోలియనువంటి మహాశూరుని వశపఱచుకొనఁ గలిగినది యీ స్థైర్యమే. ఇందువలననే యిప్పటి యుద్ధమందు కూడ శత్రుసైన్యములకంటె తమసైన్యము చాల చిన్నదైనను భయమన్నది లేక శత్రువుల నతిశయించి యింగ్లీషువారు యుద్ధము చేయఁగలిగి యున్నారు.

(5) అనుభవము:—1871_వ సంవత్సరము తర్వాత జర్మన్ సైన్యములు యుద్ధము చేసినది లేదు. అంతే గాక, ఇంగ్లీషువారును రష్యనులును ఇటీవల నెన్నియో యుద్ధములు చేసిరి. 1877, 1898 సంవత్సరములలో తురకలతోను, 1904 మొదలు 1906_వ సం. వఱకు

జపానువారితోను రష్యావారు యుద్ధము చేసియున్నారు. ఇంగ్లీషువారు రిటీఫులనే దక్షిణాఫ్రికాయందు బోయర్లతో యుద్ధము చేసిరి. కనుక వీరి సైన్యములును సేనాధిపతులును యుద్ధమునందు మిక్కిలి యనుభవము కలిగి బాగుగ ఆరితేరియున్నారు. జర్మను సైన్యముల కిట్టి యనుభవము గాని జర్మను సేనాధిపతుల కింత నేర్పు గాని లేదు. (6) సైనికులకును సేనాధిపతులకును ఫ్రెంచి యింగ్లీషు సేనలలో నున్నంత పరస్పరానురాగము జర్మను సైన్యములలో లేదు. జర్మను దేశమం దింకను కొన్ని జాతిభేదము లున్నవి. అన్ని జాతులవారికిని సైన్యమం దుద్యోగములు దొరకుట లేదు. ఈ గొప్ప యుద్యోగము లన్నియు నొక జాతిలోనివారికే లభించుచున్నవి. మిగిలిన జాతులలోనివారు సామాన్యసైనికులుగ నుండవలసినదే. ఫ్రెంచి సేనలలో ఇట్టి భేదములు లేవు. ఎంత హీనకులమందు పుట్టినవాఁడును శక్తిసామర్థ్యములను చూపినయెడల సేనాధిపతి యగుట కవకాశమున్నది. (7) సమయస్ఫూర్తి:- యుద్ధము ప్రారంభము కాకపూర్వమే శత్రువుపై కేమార్గమున వెళ్ళవలసిన దనియు, ఓడిపోయినయెడల ఏ మార్గముగుండ తప్పించుకొని రావలసిన దనియు, ఏపద్ధతి ననుసరించి శత్రుబలములను సంహరింపవలసిన దనియు ఇరుపక్షములవారును ఒకరికి తెలియకుండునట్లు నిర్ణయించుకొనెదరు. ఈ యేర్పాటుల ననుసరించి వెళ్ళుటకు వీలు లేనప్పుడును, ఆకస్మికముగా ఇదివఱ కనుకొనని యాపద యేదైన తటస్థించినపుడును, సందర్భానుసారముగ మరియొక మార్గము నవలంబించి, ఆయాపదలను తప్పించుకొని జయమును సంపాదించుటయే సమయస్ఫూర్తి కలిగియుండుట. సమయమునకు తగినట్లు ప్రవర్తించు శక్తి ప్రపంచానుభవమును విశేషముగ కలిగియున్న యింగ్లీషువారి కున్నట్లు జర్మనులకు లేదు.

వైచెప్పిన గుణములు జర్మను సైన్యములయందు లేనికారణముచే కొన్ని విషయములలో వా రింగ్లీషువారికి వెనుక చిక్కియున్నారు. దీనినిబట్టి జర్మనులు మూఢు లనియు, శౌర్యహీనులనియు, మన మనుకొనఁగూడదు. నలువది సంవత్సరములనుండి యేకదీక్షతో జర్మనీ ప్రభుత్వమువారి సైన్యములను తర్ఫీతు చేసియున్నారు. ఒక ప్రదేశమునుండి మరియొక ప్రదేశమునకు వీ రతి శీఘ్రముగ ప్రయాణము చేయఁగలరు. సేనాధిపతుల యాజ్ఞ ననుసరించి నడచుటలో వీరికి సమానులు మరియొకరు లేరు. ప్రాణనష్టము కలుగు నను భయము లేక ఎంతటి స్వల్పకార్యమును వేలకొలఁది సైనికులు చేరి చేయుటకు ప్రయత్నించెదరు. శక్తిసామర్థ్యములయందు తమ్ము మించినవా రొకరు లేరనియు, తమకు జయము తప్పక లభించుననియు, శత్రువుల నోడించుట యొక కష్టమైన పని కాదనియు వీరికి మూఢవిశ్వాసము కలదు. కనుక, తుదకు వీ రోడిపోవువారైనను, గట్టిగ యుద్ధము చేసి, తమ చేతనైన ప్రయత్నములను గావించియే, వీరు రణరంగమును వదలుదురు. ఇందువలననే యుద్ధము నడపించుటకై మన చక్రవర్తిగారు నియమించిన కిచనర్ ప్రభువుగారు జర్మనుల పరిపూర్ణముగ నోడించుటకు మూడు సంవత్సరములు పట్టును [illegible]

II. ఆయుధములు

శత్రుబలములను హరించుటయే యుద్ధముయొక్క ప్రధానోద్దేశము. శత్రుసేనలలోని మనుష్యులను చంపుట, వారికి గాయములు కలిగించుట, వారిని ఖైదీలుగ పట్టుకొనుట, శత్రువుల కోటలను స్వాధీనపఱచుకొనుట మొదలగునవి యిందుకై చేయవలసిన పనులలో ముఖ్యము లయినవి. ఈ పనులను వట్టిచేతులతో చేయుటకు వీలు లేదు. వీని కన్నిటికిని వివిధరూపములైన యాయుధము లెన్నో కావలసియున్నవి. పూర్వకాలమందు శత్రుసంహారము చేయఁగోరిన మన ఋషులకు మంత్రజలములును శాపవాక్యములును ఆయుధములుగ నుండినవి. రాక్షసులు యుద్ధము చేయునప్పుడు బండలను చెట్లను రాళ్లను ఆయుధములుగ నుపయోగించుచుండిరి. క్షత్రియవీరులు ధనస్సును బాణమును ప్రధానాయుధములుగను, కత్తి గొడ్డలి బల్లెము మొదలగువానిని ఉపాయుధములుగను, వాడుచుండిరి. కొన్ని యస్త్రము లేకకాలమందు వేలకొలఁది జనులను సంహరించు శక్తి కలిగియుండిన వనియు, మఱికొన్ని ప్రపంచ మంతటను వ్యాపించునట్టి ప్రభావము కలిగియుండిన వనియు, బ్రహ్మాస్త్రము పాశుపతము చక్రము మొదలగువాని నడ్డగించెడి యాయుధము లెక్కడను లేవనియు, మనము పురాణములలో చదువుచున్నాము. ఇట్టి యస్త్రములను సంపాదించుటకొఱకే క్షత్రియవీరులు తమ జన్మమును గడపుచుండిరి. వారి పరిశ్రమయొక్కయు తపస్సులయొక్కయు ఉద్దేశము లివియే. వీని నుపయోగించు క్రమమును నేర్చుకొనుటయే క్షత్రియుల విద్య. దూరమం దుండునట్టియు, స్థిరముగ నొకచోట నుండక కదలుచుండునట్టియు, పదార్థములమీఁద సూటిగ బాణము వేయుటయందు నేర్పును సంపాదించి వీరు మిక్కిలి ప్రఖ్యాతి గాంచుచుండిరి. శత్రుప్రాణముల కేయాయుధమువలన నెక్కువ నష్టము కలుగుచుండెనో ఆ యాయుధమునే ప్రశస్తమైనదానినిగ వారు గణించుచుండిరి.

ఇప్పటి యుద్ధమందు ధనుస్సును బాణమును నుపయోగించువా రెవరును లేరు. వీనికంటె నెక్కువగ ప్రాణనష్టమును కలిగించెడి యాయుధము లిరుపక్షములవారి యొద్దను నున్నవి. ఇవియే ఫిరంగులు తుపా[illegible]దలయినవి. ఒక ఫిరంగి దెబ్బతో వేలకొలఁది మనుష్యు[illegible]ను చంపవచ్చును. ఎంత గట్టికోటయును నీఫిరంగిదెబ్బతో ముక్క[illegible]ముక్కలుగ పడిపోవును. కొన్ని ఫిరంగులు 13,14,15,23, మైళ్ల దూరములో నుండు శత్రువులను కూడ చంపగలవు. సైన్యములో నుండు ప్రతిమనుష్యుని యొద్దను ఒక తుపాకి యుండును. దీనిని కాల్చియే వీరు శత్రుసంహారము చేయుదురు. దీని దెబ్బ 1, $1\frac{1}{2}$ మైలు దూరము పోవును. ప్రతి సైనికుని యొద్దను ఒక పెద్ద కత్తి కూడ నుండును. శత్రువునకు చాల దూరమం దున్నప్పుడు తుపాకిని, శత్రువును కలసికొన్నప్పుడు కత్తిని వీ రుపయోగించెదరు.

ఫిరంగులు బాగుగా పనిచేయుటకై వానియందు రెండు లక్షణము లుండవలయును. వాని ముఖమునుండి బయలువెలు గుండ్లు చాల దూరము వెళ్లగలిగియుండుట మొదటి లక్షణము. ఈ శక్తి యుండినయెడల చాల దూరమున నుండి శత్రుసేనలను ధ్వంసము చేయవచ్చును. ఫిరంగులు తేలికగా నుండుటయే రెండవ లక్షణము. బరువుగ నున్నయెడల ఒక ప్రదేశమునుండి మరియొక ప్రదేశమునకు వీనిని తీసికొనిపోవుట కష్టము. ఈ రెండు లక్షణములును గల ఫిరంగు లేపక్షమున నెక్కువగ నుండిన, ఆపక్షమువారి కెక్కువ లాభము కలుగును. యుద్ధము ప్రారంభమైనప్పుడు

జర్మనులయొద్ద
9000 ఫిరంగులు
ఆస్ట్రియావారియొద్ద
3000 ఫిరంగులు
} 12000

ఫ్రెంచివారియొద్ద
4000 ఫిరంగులు
రష్యావారియొద్ద
6000 ఫిరంగులు
ఇంగ్లీషువారియొద్ద
750 ఫిరంగులు
} 10750

ఉండెను. ఈ నడుమ కొంత నెలలనుండియు ఇంగ్లీషు పక్షము వారు జర్మనుల ఫిరంగులతో సమానము లయినట్టియు కొన్ని విషయములలో వాని నతిశయించియు నట్టియు ఫిరంగులను తయారు చేయుచున్నారు. కనుక సంఖ్య యందు కూడ ఇప్పటికి మనవారి ఫిరంగులె యెక్కువగ నున్నవని చెప్పవచ్చును. ఆయుధములను గురి పెట్టి నూటిగ కాల్చు నేర్పు సైనికులయందుండిననే కాని, వీని వలన ప్రయోజనము కలుగదు. ఇంగ్లీషు సైనికు లెక్కువ శిక్షణను పొంది యెక్కువ యనుభవము కలిగియున్నవారు గనుక వీరి దెబ్బ లెప్పుడును గురి తప్పి యిటునటు పోవుట లేదు. ఈ యంశములో జర్మనుల కింత నేర్పు లేనట్లు తెలియుచున్నది.

ఇది గాక, ఫిరంగులను తుపాకులను నుపయోగించుటకు తుపాకిమందు తోటాలు మొదలగు వస్తుసామగ్రి విశేషముగ కావలసియున్నది. ఈ వస్తుసామగ్రిలో ననేకములు జర్మనీయందుత్పత్తి యగునవి కావు. కావున ట్టి యితర దేశములనుండియే జర్మనులు వీనిని సంపాదించుకొనవలయును. యుద్ధమునకు పూర్వ మితర దేశములలో వీనిని కొని తమ దేశమునకు తెచ్చుకొని జర్మనులు యుద్ధసామగ్రిని తయారు చేసికొనుచుండిరి. యుద్ధము ప్రారంభము కాగానే యింగ్లీషువారి నౌకాప్రభావమువలన జర్మనుల వ్యాపార మంతయు నిలిచిపోయినది. కనుక వీరికిప్పుడీ సామానులు దొరకుట దుస్సాధ్యము. వీ రెంతవరకు నిల్చినను వీరికి కొరత లక్షించుచుండును. ఒక సంవత్సరమునకు కావలసిన మందు తోటాలు మొదలగువానిని వీరు యుద్ధమునకు ముందు కూడబెట్టియుండిరి. ఇది యంతయు కొలది కాలములోనే కరిగిపోవును. అటుతర్వాత జర్మనీవారి ఫిరంగులు నిరుపయోగములై పోవు నని కూడ సూచింపబడుచున్నది. ఇంగ్లీషువారికి గాని వారి మిత్రులకుగాని యిట్టి కష్టము లేవియు లేవు. యుద్ధకాలమందు కూడ వారి వ్యాపారము యథాప్రకారము గానే జరుగుచున్నది. దేశాంతరములనుండి వారి కే పదార్థము కావలసియున్నను అతి సులభముగ దొరకుచున్నది. వారి ఫిరంగులు సర్వకాలములు పనిచేయుట కనుకూలముగ నుండ గలవు.

మెషీను గన్ను సైనికు డొకడు క్రొత్త ఫిరంగిని శత్రువుమీద ప్రయోగించుట

3. విమానములు

మొదలగునవి

యుద్ధము చేయుచుండు సైన్యములకు ఆయుధములే కాక మరికొన్ని సాధనములు కూడ కావలసియున్నవి. వీనిలో ప్రధానము లయినవి: (1) గుఱ్ఱపుదళములు (2) విమానములు (3) మోటారు బండ్లు. ప్రతిసేనయందును గుఱ్ఱపు దళము లనేకము లుండును. మన పూర్వులు వీనిని చతురంగబలములతో చేర్చియుండిరి. ఇవి చేయవలసిన పను లనేకము లున్నవి. 1. ఏదైన నొక ప్రదేశమందు యుద్ధము చేయబూనుటకు పూర్వము శత్రువుల స్థితిగతు లెట్లున్నవో, వారి బల మెంతో, వారి యేర్పాటు లెట్టివో, అప్పుడు వారితో యుద్ధము చేయుటవలన జయము కలుగునో యపజయము కలుగునో మొదలగు విషయములను తెలిసికొనుట యత్యావశ్యకము. వీనిని తెలిసికొనక యుద్ధము ప్రారంభించుటవలన నెక్కువ ప్రమాదము కలుగవచ్చును. కనుక ప్రతి సైన్యాధిపతియు సైన్యము నెల్ల దూరమున నుంచి గుఱ్ఱపుదళములను మాత్రము శత్రుసైన్యముల సమీపమునకు ముట్టి మొదట పంపును. గుఱ్ఱము లతి వేగముగ పరుగెత్తగలవి గనుక, గుఱ్ఱపుదళము శత్రుసైన్యములను సమీపించి, వానిని పరీక్షించి కావల

సిన సమాచారము నంతయు సేనాధిపతికి తీసికొనివచ్చి చెప్పెదరు. అటుతర్వాత యుద్ధము చేయుట లాభకర మని తోఁచినయెడల, యుద్ధమునకు పూనుటయు లేనియెడల మానుటయు సంభవించును. శత్రువుల బలము తన బలముకంటె నెక్కుడుగ నున్నట్లు తెలిసిన యెడల సేనాధిపతి యాప్రదేశమును విడిచి పారిపోవుటకు ప్రయత్నించును. సేనాధిపతియొక్క యజ్ఞానమును పోఁగొట్టి, స్వపక్ష సైన్యమును రక్షించుటయే గుఱ్ఱపు దళముల మొదటి పని. 2. ఇట్లే యొక ప్రదేశమందు రెండు సైన్యములును చేరి యుద్ధము చేయుచున్నప్పుడు శత్రువుల బలము తగ్గుచున్నదో పెరుగుచున్నదో వారు ధైర్యముతో యుద్ధము చేయుచున్నారో లేక భయపడి పారిపోవుటకు ప్రయత్నము చేయుచున్నారో మొదలగు విషయములను

ఫ్రాన్సుకు ఉత్తరభాగమున బ్రిటిషు, ఫ్రెంచి, జర్మను అశ్వసేన లెదుర్కొనుట

తెలిసికొని గుఱ్ఱపు రౌతు లప్పుడప్పుడు సేనాధిపతికి వర్తమానము తీసికొని వచ్చుచుందురు. 3. ఇది గాక, యుద్ధమధ్యమందు శత్రుసైన్యములపైఁ బడి వారిలో కలవరము కలిగించి వారి కేమి చేయుటకును తోఁచకుండునట్లు గావించుటయందు కూడ ఈ గుఱ్ఱపు దళము లుపయోగించును. 4. యుద్ధము ముగిసిన తర్వాత, ఓడిపోయిన పక్షములోనివారు శత్రుబాధను తప్పించుకొనుటకై మరియొక దూర ప్రదేశమునకుఁ గాని, ఒక కోటలోనికిఁ గాని, సురక్షితముగ నుండు మరియొక స్థలమునకుఁ గాని, అతిత్వరితముగ పారిపోవుట కారంభింతురు. ఇట్లు వీరు పరుగెత్తి యొక కోటలో ప్రవేశించినయెడల, యుద్ధములో జయము సంపాదించినందునకు తగిన ఫల మేమియు నుండదు. జయము పొందినవారు తిరిగి యీ కోటను ముట్టడించి పట్టుకొనవలసియుండును. అనఁగా వారు చేసిన పనినే తిరిగ చేయవలసిన ట్లుండును. ఇట్టి సందర్భములలో పారిపోవుచుండు శత్రుసైన్యములను పారిపోకుండ చేయుట మిక్కిలి యావశ్యకము. అతివేగముగ పరుగెత్తఁగలిగినవి గనుక, శత్రువులు పారిపోవుచున్నారని తెలియఁగనే వారి నడ్డగించుటకై సైన్యాధిపతి గుఱ్ఱపుదళము లంపును. గుఱ్ఱపు రౌతులు వెళ్ళి శత్రువులను చెదరఁగొట్టి తమకు వారిని చెల్లాచెదరు చేసిగాని లేక వారి మధ్యమున ప్రవేశించి వారి బలమును పట్టి ప్రాణములు నాశనము చేసిగాని [illegible].

కనుక శత్రువుల స్థితిగతులను గుఱించి సమాచారము కొనిపోవునప్పుడును, శత్రునాశనము చేయు పనులు వేగముగ చేయవలసివచ్చినప్పుడును, గుఱ్ఱపు దళములకంటె [illegible]

స్కాట్లాండుకు జయమగునుగాక యని యఱచుచు బ్లాక్‌వాచ్ సైనికులు జర్మనుసైనికులను ఫ్రాన్సునద్ద పారదోలుట

సాధనములు మరివేఱు లేవు. ఇట్టిపనులను ఇంత వేగముగను ఇంత జయప్రదముగను కాల్బల మెన్నటికిని చేయఁజాలదు. యుద్ధము ప్రారంభ మైనప్పుడు

ఇంగ్లీషువారియొద్ద	50,000	గుఱ్ఱపు రౌతులు.	300,000
ఫ్రెంచి ,,	50,000	,,	
రషియా ,,	100,000	,,	
జర్మనీ ,,	70,000	,,	120,000
ఆస్ట్రియా ,,	50,000	,,	

ఉండిరి.

విమానములు.—పదిసంవత్సరములకు పూర్వము విమానములను చేయువిధము ఐరోపావారికి తెలియనే తెలియదు. తర్వాత వారు దానిని తెలిసికొని యది మొదలు వానిని చేయుటకు మొదలుపెట్టిరి. ఇప్పుడు రెండు పక్షములవారి యొద్దను విమానము లెన్నియో యున్నవి. ఇవి యన్నియు నొక రకములో చేసినవి కావు. కొన్ని చాల తేలికగను మరికొన్ని మిక్కిలి బరువుగను నున్నవి; కొన్ని యొక రిద్దఱు మనుష్యులు కూర్చుండుటకును మరికొన్ని నూరుమంది మనుష్యులు కూర్చుండుటకును వీలు కలిగియున్నవి. వీనిలో కూర్చుండు మనుష్యులు తమతో కూడ తుపాకులను [illegible] గుండు [illegible] సైనికులతో మాట్లాడుటకు వీలు కలుగజేయు టెలిగ్రాఫు యంత్రములను తీసికొనిపోవుదురు. ఇవి యాకాశమున [illegible] మైళ్ల ఎత్తున [illegible], గంటకు 40 మొదలు 100 మైళ్ల [illegible] అతివేగముగ ప్రయాణము చేయగలవు. ఎంత ఎత్తున ప్రయాణము చేయుచున్నను, భూమిమీది నుండు మనుష్యులను [illegible] దూరమునకు [illegible] ద్రములు [illegible]. వీని సహాయమున భూమిమీద నేమి జరుగుచున్నది యంతయు తెలిసికొనుచున్నారు. ఇట్టి విమానములు

ఇంగ్లీషువారియొద్ద............250 ను
ఫ్రెంచి......................500 ను
జర్మని......................600 ను

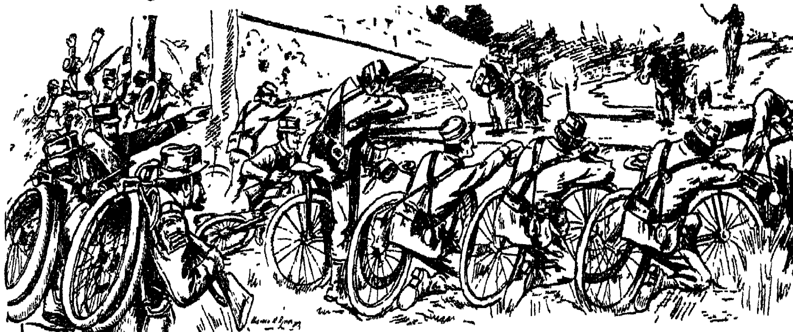
యుద్ధము ప్రారంభమైనప్పుడుండెను.

ఫ్రెంచి జర్మను విమానముల ఆకాశయుద్ధము

ఈ విమానములవలన అనేక లాభములు కలుగుచున్నట్లు ఈ పదునొకండు నెలలనుండి జరుగుచున్న యుద్ధమునుండియే తెలియుచున్నది. (1) శత్రువుల స్థితిగతులను గురించి యిదివఱలో గుఱ్ఱపు దళములు తెలియజేయుచున్న సమాచారములనె ఇప్పు డీ విమానములును తెలియజేయుచున్నవి. ఈ పనిని చేయుటలో గుఱ్ఱపు దళములకంటె విమానముల కెక్కువ యవకాశమును సామర్థ్యమును గలవు. గుఱ్ఱములకంటె నివి యెక్కువ వేగముగ ప్రయాణము చేయగలవి గనుక గుఱ్ఱపు దళము లొకదినములో చేయు పని నివి రెండు మూడు గంటలలో చేయగలిగియున్నవి. శత్రువులయొక్క ఏర్పాటులును ఉద్దేశములును వీనికి తెలిసినట్లు గుఱ్ఱపు దళములకు తెలియజాలవు. విమానములు శత్రుసైన్యములకు పైభాగమున నిలుచుండి యన్నిదిక్కులలో జరుగుచుండు పనులను బాగుగ చూడగలవు. శత్రుసైన్యములం దెందఱు మనుష్యు లున్నారో, వారెటువైపు వెళ్లుటకై ప్రయత్నము చేయుచున్నారో, మొదలగు విషయములు విమానములయందుండువారు కొంచెము గూడ పొరపాటు లేక బాగుగ కనిపెట్టగలరు. దీనిని కనిపెట్టి తమ సేనాధిపతికి వచ్చి చెప్పుటయే విమానములలోని పురుషుల ప్రధానమైన పని. (2) ఈ విమానములు రాక పూర్వము గుఱ్ఱపు దళము లుండినను ఒకపక్షమువారు చేయునది యంతయు మఱియొకపక్షమువారికి తెలియుటలేదు. ఇందువలన శత్రుపక్షమువారికి తెలియకుండునట్లు కొంచెము వెనుకనో [illegible] సైన్యములను [illegible] శత్రువులకు [illegible] నష్టము కలిగించుట సాధ్యమై యుండెను. ఇదిగాక, [illegible] ప్రయాణము [illegible] శత్రువుల [illegible] వచ్చి [illegible] రహస్యముగ నెన్నియో పనులను చేసి శత్రువులను మోసపుచ్చి గెలుపొందగలిగియుండిరి. ఇప్పుడు రహస్యముగ నేనిని చేయుటకును వీలు లేదు. ఎక్కడ పట్టినను శత్రువుల విమానములు తిరుగుచునే యుండును. రహస్యముగ నేమి చేయుటకు ప్రయత్నించినను, దాని నీ విమానములలోనివారు తెలిసికొని స్వపక్షమువారికి తీసికొనిపోయి చెప్పెదరు. ఏది చేసినను ఇప్పుడు శత్రువులకు ప్రత్యక్షముగను బహిరంగముగను చేయవలసినదే గాని రహస్యముగ చేయుటకు వీలు లేదు. విమానము లనేకము లుండుటవలనను శత్రుపక్షమువారు మోసపుచ్చి గెలిచెదరను భయ మిప్పుడు కొంచెము కూడ లేదు. ఇప్పటి యుద్ధములో విమానములవలన కలిగిన రెండవ లాభ మిదియే.

మోటారుబండ్లు.— వీని యుపయోగమును గురించి దును ప్రతిపల్లె యంగుని కావలసినప్పుడు రైళ్లు వేయుట మిక్కిలి విశేషముగ చెప్పవలసినది లేదు. సైన్యములను గాని సైన్యోపకరణ కష్ట సాధ్యమగుటయే గాక యెక్కువ ధనవ్యయమును కలిగించును. కనుక

ములను గాని యొక ప్రదేశమునుండి మరియొక ప్రదేశమునకు మిక్కిలి వేగముగ తీసికొని పోవలసినప్పుడు ఈ బండ్లు చాల సహాయముచేయును. రైలుమార్గముండిన యెడల

మోటారుసైకిలునెక్కి ఫ్రెంచి యుద్ధభటులు పోవుచున్నారు

సైన్యము లొక చోటునుండి మరి యొక చోటికి వెళ్లవలసినప్పుడు యుద్ధములో మోటారుబండ్ల నుపయోగించుచున్నారు. జర్మని వారు వీని నెక్కువగ నుపయోగిం

ఈపని యింతకంటె సులభముగ జరగును కాని, ప్రతి గ్రామమునకు రైళ్లు వేయుట కష్టసాధ్య మగుచున్నట్లు తెలియుచున్నది.

IVవ ప్రకరణము

నౌకాబలము

ఇంగ్లండును స్వాధీనపఱచుకొనుటకు ప్రయత్నించు శత్రువు లెల్లప్పుడు సముద్రమును దాటుటకు వీలయిన మార్గమును వెదకు

చుందురు. సేతువును కట్టి సముద్రమును దాటి ఇంగ్లండుపై దండెత్తి వచ్చుట మనుష్యమాత్రులకెవరికిని సాధ్యమగు పని కాదు. లక్షల కొలది సైన్యములను విమానముల యందుంచుకొని యాకాశమార్గమున ప్రయాణము చేసి యింగ్లండు పైకి వచ్చుటకు సామర్థ్య మిదివఱ కెవరికిని లేదు. ఇంత గొప్ప విమానముల నెవరు నిర్మింపగలరు? కావున అపరిమితమైన నౌకాబలము గలవారె యింగ్లండు నోడింపగలిగెదరు కాని, అట్టి బలము లేనివారు మిగిలిన విషయములయం దెంత యాధిక్యము కలిగియున్నను, ఇంగ్లీషువారిని వశపఱచుకొనజాలరు. ఇంగ్లీషువారిని రక్షించుచుండు కులదేవత సముద్రుడు. ఇట్టి సముద్రుని స్వాధీనపఱచుకొన దగినది నౌకాబలము గాక మరియేమున్నది?

రోగము వచ్చినతర్వాత మందు పుచ్చుకొనుటకన్న రోగము రాకుండ దేహమును కాపాడుకొనుట మంచి పద్ధతి కదా? అట్లే శత్రువులు సముద్రమును దాటి యింగ్లండులో నడుగు పెట్టిన తర్వాత వారిని తమ సైన్యములచే నోడించి తఱిమి వేయుటకు బదులు శత్రువులను సముద్రము దాటనీయకుండుటయు, దాటుటకు ప్రయత్నించుచుండు శత్రుసైన్యములను నాశనము చేసి సముద్రుని పాలు కావించుటయు నుత్తమమార్గమని యనాదిగ గ్రహించి, ఇట్టి పనిని కొనసాగించుకొనుటకు యుద్ధనౌకలు తప్ప వేఱొక యుపకరణములు లేవని తమ నౌకాబలమును పుట్టినదినమునుండి యింగ్లీషువారు వృద్ధిపఱచుకొనుచునే యున్నారు. రెండు మూడు దేశముల వారొక్కటిగ చేరి తమపైకి యుద్ధము చేయవచ్చినను వారందఱి యుద్ధనౌకలకంటె నెక్కువ యుద్ధనౌకల నింగ్లీషువారెల్లప్పుడు సిద్ధము చేసికొని యుందురు. శత్రువులు తమ దేశముపై నేదిక్కు నుండియైన రాగలరని ఇంగ్లీషువారు తమ యుద్ధనౌకలను నాలుగు వైపుల సముద్రములయందు నుంచియుందురు. కాబట్టి యింగ్లీషు వారికంటె నెక్కువ యుద్ధనౌకలు కలిగియుండువారే యింగ్లీషువారి నోడించగలరు గాని, ఈ సాధనము లేనివా రెట్టి యపాయమును కలుగజేయలేరు. శత్రువు లెందరో యెన్నిమార్లో ఫ్రాన్సు, జర్మని రషియా మొదలగు సమస్తదేశముల మీదికిని దండెత్తి ఆదేశముల లోని భాగములను వశపఱచుకొనగలిగిరి కాని తొమ్మిదివందల సంవత్సరములనుండి యింగ్లండుపై దండెత్తగలిగిన శత్రు వొకడును కూడ లేడు. దీని కంతకును ఇంగ్లీషువారి నౌకాబలమును శత్రువుల నౌకాబలహీనతయు మాత్రమే కారణములు. ఫ్రెంచి చక్రవర్తి యగు నెపోలియను ఐరోపాలోని సమస్తదేశములను జయించి సమస్తప్రజలను లోబఱచుకొనెను గాని ఈ నౌకాబలలోపమువలననే యెన్నియో ప్రయత్నములు చేసియు ఎన్నిమార్లో ప్రయత్నించియు ఇంగ్లండుపై దండెత్తి యింగ్లీషువారిని మాత్రము స్వాధీనము చేసికొనలేకపోయెను.

ఇంగ్లండు గాక యింగ్లీషువారి పరిపాలనకు లోబడిన దేశములు ప్రపంచమందనేకము లున్నవి. వానిలో (1) హిందూదేశము (2) కనడా (3) ఆస్ట్రేలియా (4) న్యూజీలండు (5) దక్షిణాఫ్రికా (6) ఈజిప్టు ముఖ్యములైనవి. ఇవి యన్నియు సముద్రమునకావలి నిరోపాకును ఇంగ్లండునకును చాల దూరమందున్నవి. ఐరోపాలోని శత్రువు లెవరైన ఈ దేశముల కుపద్రవము కలుగజేయుటకు గాని వానిని జయించుటకుగాని ప్రయత్నించుతురేని, అనేక సముద్రములను వారు దాటి రావలసియుందురు. యుద్ధనౌక లనేకము లున్నగాని యిది సాధ్యమగు పని కాదు. ఈ దేశములు శత్రువులపాలు గాకుండ, కాపాడుకొనుటకు కూడ ఇంగ్లీషువారి కెంతయో నౌకాబల ముండవలయును. శత్రునౌకలకన్న ఇంగ్లీషువారినావ లధికముగ నుండువఱకును శత్రువులు సముద్రమును దాటి యీ దేశములపైకి వచ్చుటకు సాహసింపజాలరు. సైన్యము లున్నను లేకపోయినను నౌకాబలము లేకుండ ఇంగ్లీషువారి దేశములను జయించుట యసాధ్య మనియు, శత్రువుల నౌకాబలముకన్న అధికబల మింగ్లీషువారియొద్ద యుండినయెడలనే ఇంగ్లండునకును ఇంగ్లీషువారి యితర రాష్ట్రములకును శత్రుబాధ తప్పు ననియు, ఇందువలన స్పష్టమగుచున్నది. ఈ కారణమువలననే, ఇతరదేశములవారు ప్రతిపురుషుడును యుద్ధముచేయుటకు నేర్చుకొనవలయు నని యేర్పాటు చేసికొని తమతమ సైన్యములను వృద్ధిపఱచుకొనుచున్నను, ఇంగ్లీషువా రట్టి యేర్పాటు చేసికొనక స్వల్పసైన్యములతో నే తృప్తిపొంది, తమ యుద్ధనౌకలను మాత్రమె వృద్ధికను చేసికొనుచున్నారు. ఇంగ్లీషువారిని కాపాడుచుండునది వారి నౌకాబలమే; కాని వారి సైన్యములు కావు.

జర్మనీవారు దీని నెఱిగియే, కడచిన పదిపదునైదు సంవత్సరములనుండియు ఇంగ్లీషువారి నౌకాబలముతో సమానమైన నౌకాబలమును తాము గూడ సంపాదింపగోరి యేటేటను పెక్కు కోట్ల రూపాయలు కర్చుపెట్టి యుద్ధనౌకలను కట్టుటకు మొదలిడిరి. ఈ పదునైదు సంవత్సరములుగ ఇంగ్లీషువా రూరకయుండియుండిన యెడల, ఇప్పటికి జర్మనీవా రింగ్లీషువారితో సమానమైన బలమును సంపాదించియే యుందురు. అట్లుగాక, ఇంగ్లీషువారుకూడ జర్మనుల కంటె నెక్కువ శ్రద్ధతో తమ నౌకలను వృద్ధిపఱచుకొనుచుండి నందువలన యుద్ధము ప్రారంభమగునప్పటి కింగ్లీషువారియొద్ద జర్మనులయొద్ద కంటె రెండింతల నౌక లుండినవి.

యుద్ధమందిరుపక్షములవారును వినియోగించుచున్న నౌకలు అనేక రకములుగ నున్నవి. యుద్ధము ప్రారంభమైనతర్వాత రెండు పక్షములవారును తమతమ నౌకాబలమును వృద్ధిపఱచుకొనసాగినను, ప్రారంభములో వారి నావలసంఖ్య యీక్రింద విధముగ నుండెను:—

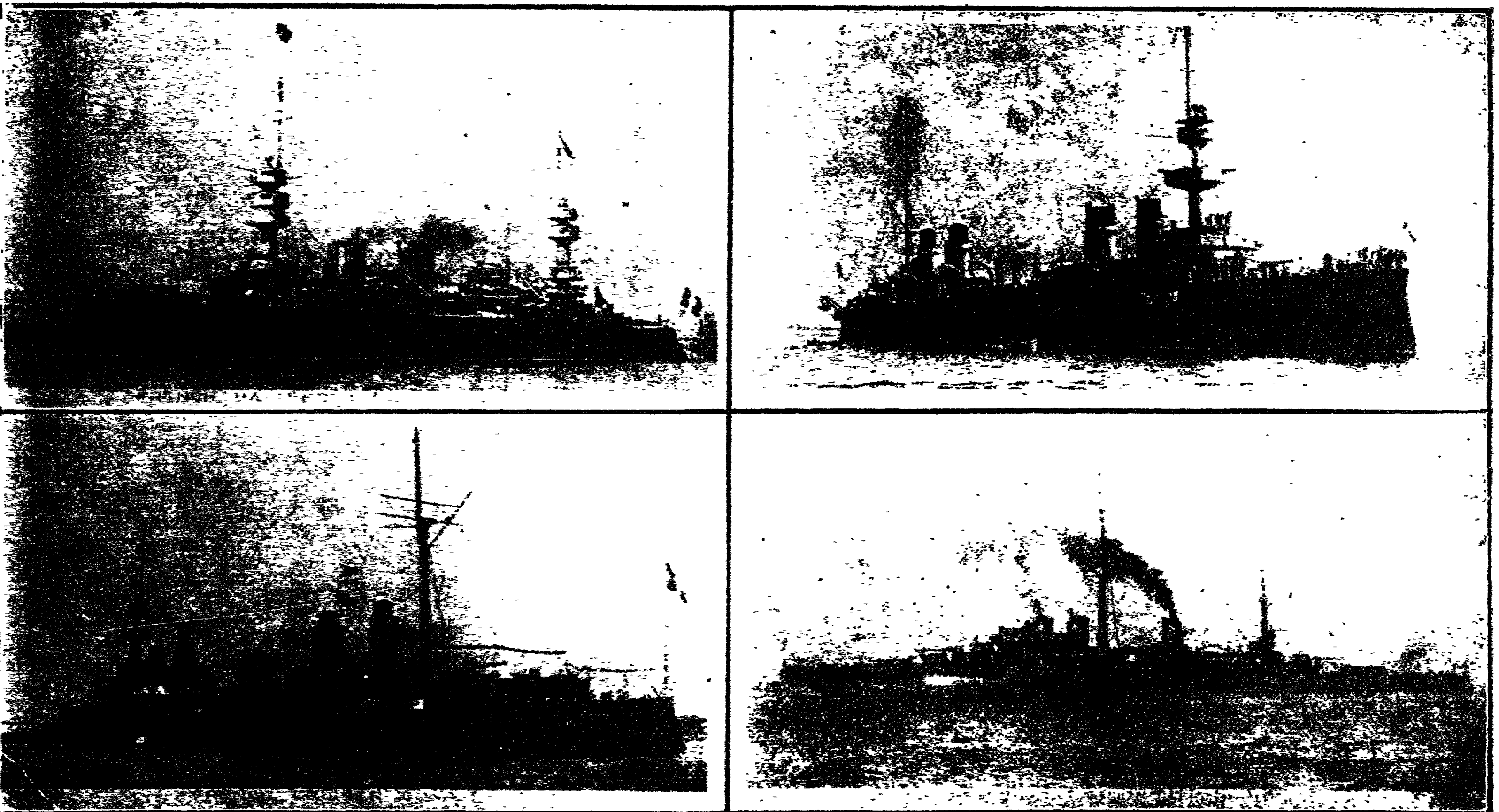
వివరము	ఇంగ్లండు		ఫ్రాన్సు		రషియా		ఇటలీ		జర్మని		ఆస్ట్రియా		టర్కీ	
	కట్టినవి	కట్టబడుచున్నవి	కట్టినవి	కట్టబడుచున్నవి	కట్టినవి	కట్టబడుచున్నవి	కట్టినవి	కట్టబడుచున్నవి	కట్టినవి	కట్టబడుచున్నవి	కట్టినవి	కట్టబడుచున్నవి	కట్టినవి	కట్టబడుచున్నవి
యుద్ధనావలు	58	14	21	10	8	7	9	5	35	6	14	2		
బ్యాటిల్ క్రూయిసర్లు	9	1				4			4	3			3	
క్రూయిసర్లు	47		21		12		9		9		2		4	
లైట్ క్రూయిసర్లు	65	20	8		2	8	14	4	43	6	9	3		
టార్పిడో వెసల్సు	25	1	3				3				11			
టార్పిడోబోటు డెస్ట్రాయర్లు	201	36	80	7	95	45	30	16	133	12	15	3	8	
టార్పిడోబోట్లు	106		153		25		94	1	80		58	27	3	
సబ్ మెరైనులు	69	27	50	26	25	18	18	2	24	14	6	5		

దీనినిబట్టి ఇంగ్లీషుపక్షమువారియొద్ద జర్మనీపక్షము వారియొద్ద కంటె రెండు మూడు రెట్లధికముగ యుద్ధనౌక లున్న వని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇరుపక్షములవారి నౌకాబలముల తారతమ్యమును మరియొక విధముగ మనము కనిపెట్టవచ్చును. అన్ని నావలు నొకే వైశాల్యము కలిగియుండవు. కొన్ని పెద్దవిగను మరికొన్ని చిన్నవిగను నుండును. ఎక్కువ వైశాల్యము గల యోడ యొక్కటి తక్కువ గల రెండు మూడోడలకంటె పెద్దదిగ నుండవచ్చును. ఇ యయినయెడల, దానియం దెక్కువ మంది యుద్ధభటు లుండె ఎక్కువ ఫిరంగు లుండును. కనుక పైచెప్పఁబడిన సర్వవిధములు

ఆర్క్నీ ద్వీపములు
లెర్విక్
షెట్లాండు ద్వీపములు
స్కాపాఫ్లో
కర్క్వాల్
స్కాట్లండు
ఉత్తర
సముద్రము
స్కాగర్ రాక్
ఇంగ్లండు
జర్మని
యుద్ధనావ
క్రూయిజర్
డెస్ట్రాయర్
మందుగనులను వేల్చునావ
నీటిలోఁగనడచు నావ
యుద్ధనావ లుండు రేవులు

BATTLESHIPS

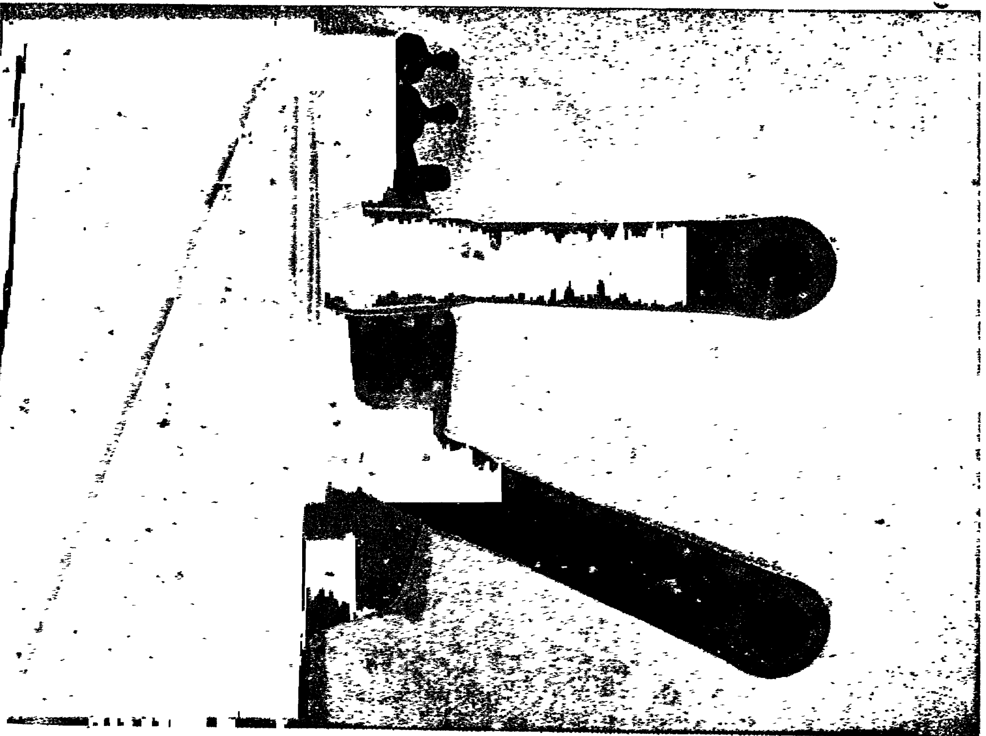
యుద్ధనావలు

THE GREAT GUNS IN THE BOWS OF H. M. S. NEPTUNE

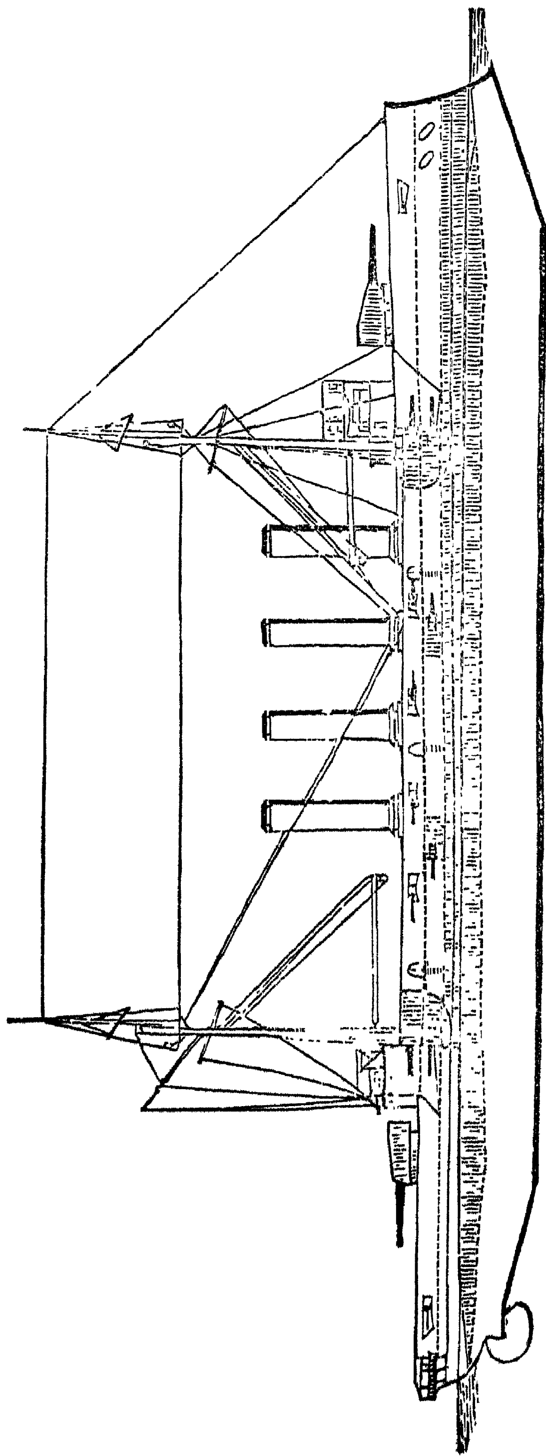
నెప్ట్యూను యుద్ధనావలోని శతఘ్నులు

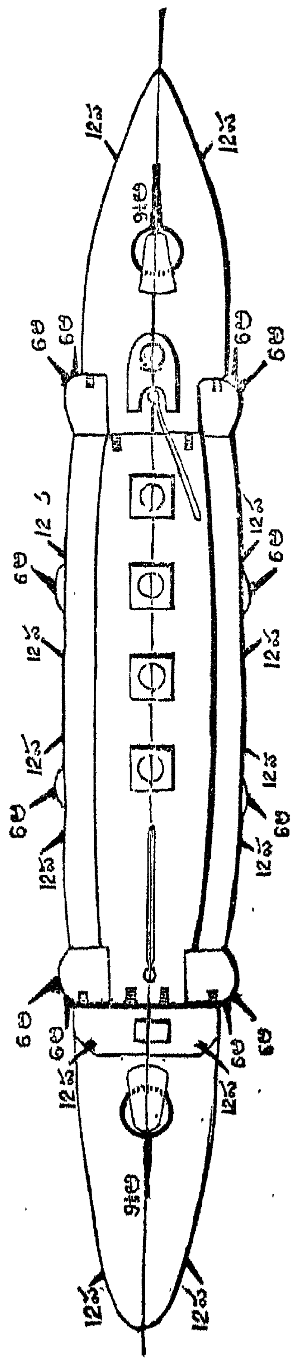
THE 13-5 INCH GUNS OF THE FORE TURRET OF H. M. S. AJAX

అజాక్సుయుద్ధనావలోని 13.5 ఇంచి ఫిరంగులు

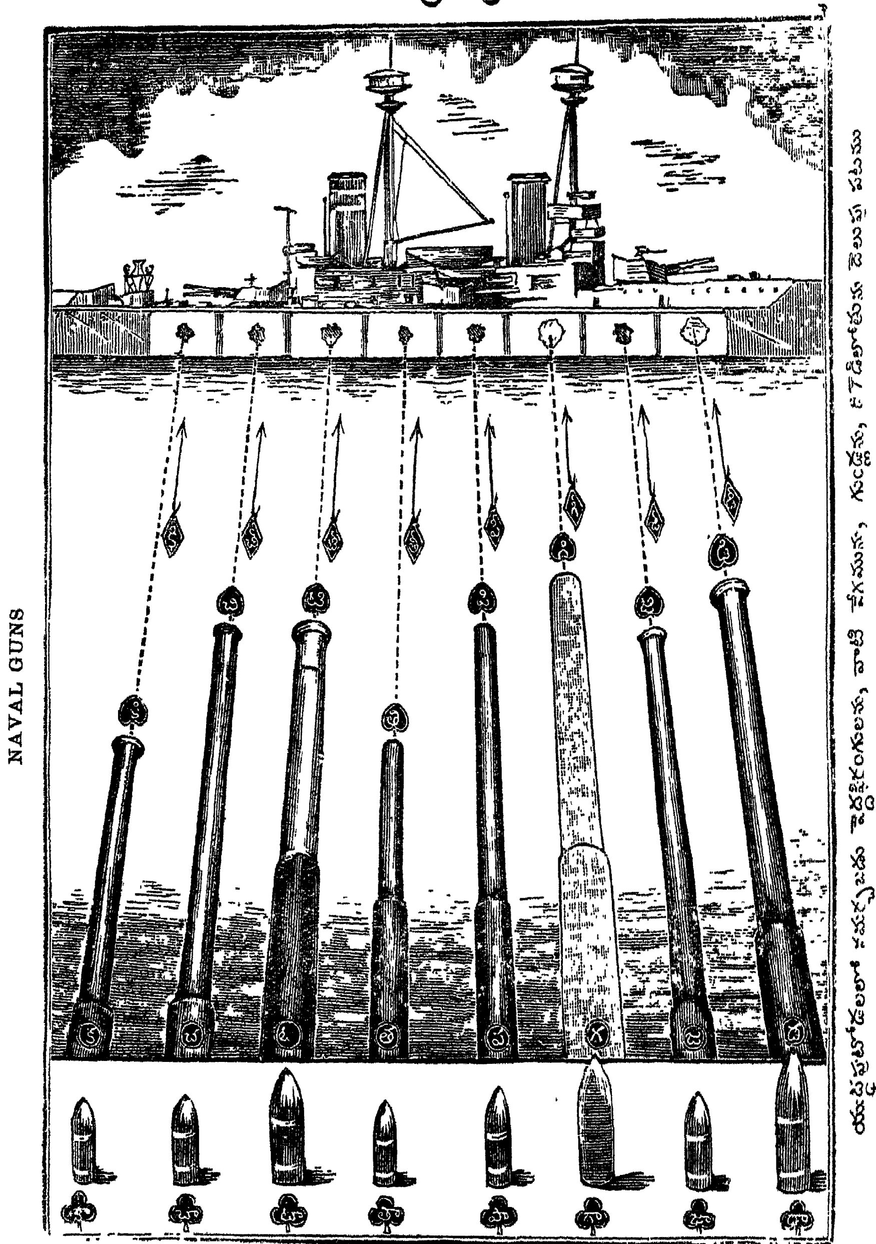
A MODERN BATTLESHIP

డ్రెడ్నాటు యుద్ధనౌక. అంగుళ తూపాకీ గొట్టములుగల ప్రమాణముల తూపాకులు.

b

(క) 12 అంగుళములు, తీగెచుట్టగల ఆంగ్లఫిరంగి (కా) గుండుయొక్క బరువు 850 రతులు (కి) 47,000 అడుగులటన్నుల బలము (కీ) 3000 గజముల దూరముపోయి 11½ అంగుళముల రంధ్రమును ఉక్కు రేకునందు చేయును.

(చ) 12 అంగుళములు, తీగెచుట్టగల ఆంగ్లఫిరంగి (చా) గుండుబరువు 650 రతులు (చి) 52,000 అడుగుల టన్నులబలము (చీ) 10,000 గజముల దూరముపోయి 9 అంగుళములు ఉక్కు రేకునందు చేయును.

(ట) 13½ అంగుళములు, తీగెచుట్టగల ఆంగ్లఫిరంగి (టా) గుండుబరువు 1250 రతులు, (టి) 57,000 అడుగుల టన్నుబరువు (టీ) 3000 గజములదూరముపోయి 11 అంగుళముల లోతు ఉక్కు రేకునందు దిగును.

(త) 11 అంగుళముల జర్మను ఫిరంగి. (తా) గుండుబరువు 760 రతులు (తి) 42,500 అడుగుల టన్నుబరువు (తీ) 10,000 గజములుపోయి 8½ అంగుళములు లోతు ఉక్కు రేకునందు దిగును.

(ప) 12 అంగుళములు జర్మను ఫిరంగి (పా) గుండుబరువు 980 (పి) 55,000 అడుగుల టన్నుల బరువు(పీ)పని సరిగా తెలియదు.

(గ) 14 అంగుళముల జర్మనుఫిరంగి. మిగిలిన సంగతులేమియును తెలియవు.

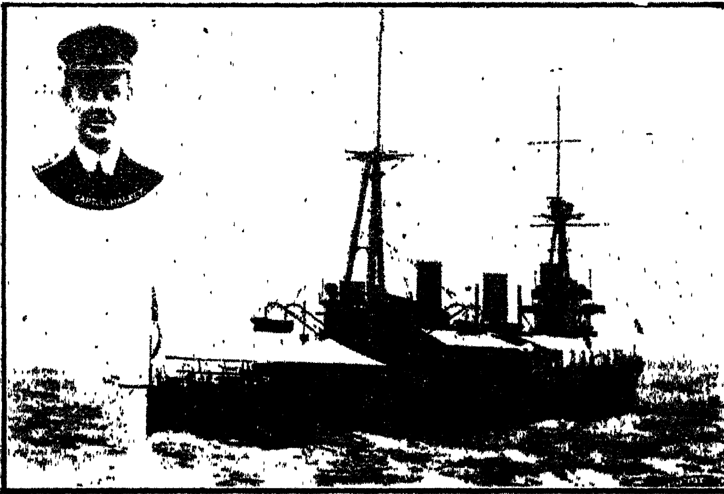
(జ) 12 అంగుళములు అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములు (జా) గుండుబరువు 850 (జి) 52,000 అడుగుల టన్నుల బరువు (జీ) 9000 గజముల దూరముపోయి 11 అంగుళములలోతు ఉక్కు రేకునందు దిగును.

(డ) 14 అంగుళములఫిరంగి (డా) గుండుబరువు 1400 రతులు (డి) 65,600 అడుగుల టన్నుల బరువు (డీ) తెలియదు.

యుద్ధనౌకల వైశాల్య మీ క్రిందివిధమున నున్నదని తెలిసికొనుట యుపయోగకరము.

	ఇంగ్లీషు పక్షము	జర్మనీపక్షము
డ్రెడ్‌నాట్ల వైశాల్యము	1,704,828 టన్నులు	728,962 టన్నులు
క్రూయిజర్ల ,,	1,153,779 ,,	272,287 ,,
డిస్ట్రాయర్ల ,,	290,274 ,,	99,222 ,,
మొత్తము	3.148,681	1,100,471
	(సుమారు 32 లక్షల టన్నులు)	(11 లక్షల టన్నులు)

ఇంగ్లీషు పక్షమున జర్మనుల పక్షముకంటె మూడింతల యధిక వైశాల్యము గల నావ లున్నవి.

న్యూజీలాండు క్రూయిజర్

హెలిగోలాండు యుద్ధములో ఆగస్టు ౨౮-వ తేదిన ఐదు జర్మను యుద్ధనావలను ముంచిన బ్రిటిషు క్రూయిజరులలో నొకటి.

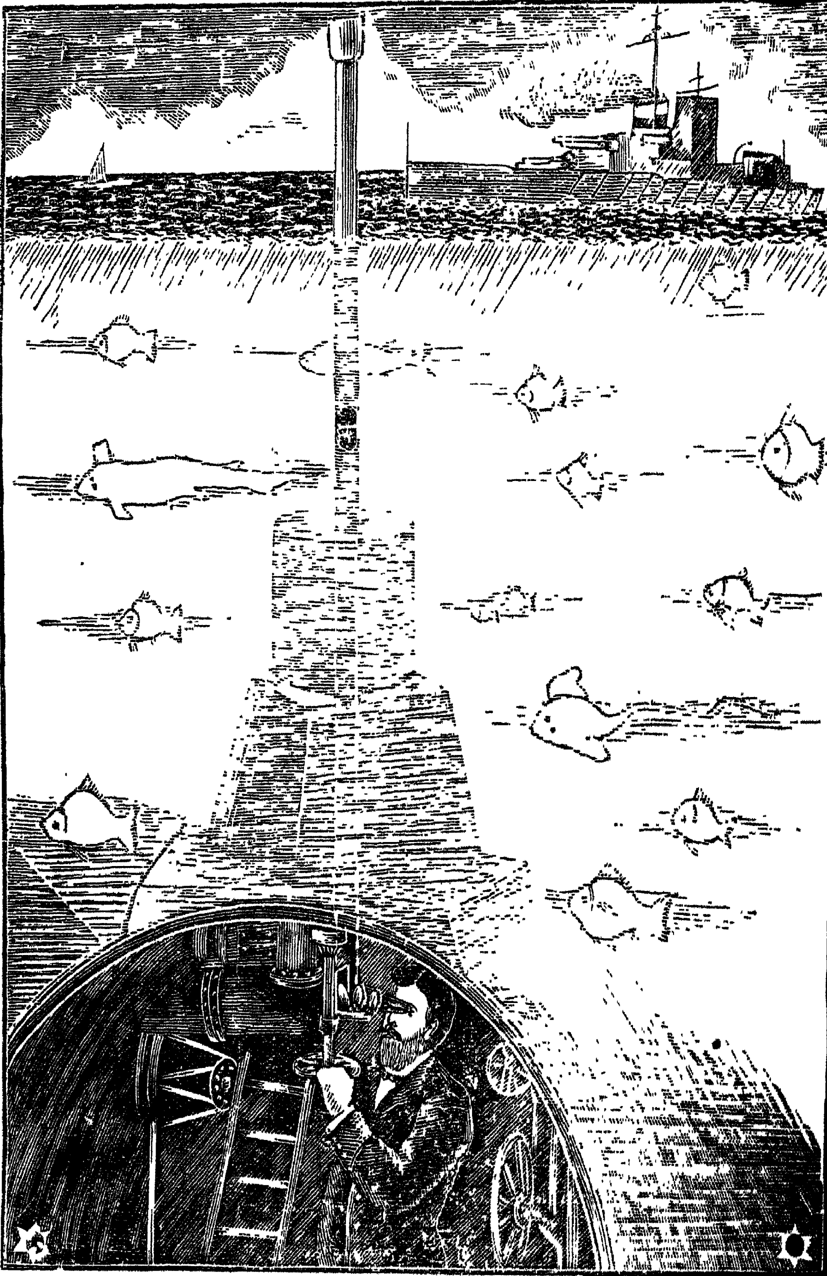
ఈ యుద్ధనౌకలలో ఒక్కొక్కదానివలన నొక్కొక్క విధమైన యుపయోగము కలుగుచున్నది. వీని యన్నిటిలో "డ్రెడ్‌నాట్లు" మిక్కిలి గొప్పవి. వీని పొడుగు 390 అడుగులు మొదలు 580 అడుగులవఱకు నుండును. వీని వైశాల్యము 15,000 టన్నులు మొదలు 27,500 టన్నులవఱకు నుండును. వీనిలో నొక్కొక్క దానిని కట్టుటకును 150 లక్షల రూపాయలు మొదలు 350 లక్షల రూపాయలవఱకు పట్టును. ప్రతి "డ్రెడ్‌నాటు" నందును 10 మొదలు 25 మైళ్ళ దూరమువఱకు గుండును పంపెడి ఫిరంగు లనేకము లుండును. ఈనౌకలు గంటకు 20 మొదలు 28 మైళ్ళవఱకు ప్రయాణము చేయఁగలవు. వీనిలోనొక్కొక్కదానియందు 750 మొదలు 1000 మంది మనుష్యు లుందురు. శత్రువులయొక్క డ్రెడ్‌నాట్లను వెదకి వానిని నాశనము చేయుటయే వీనియొక్క ప్రధానమైన పని. సముద్రయుద్ధమందు జయాపజయములను నిర్ణయించు యుద్ధనౌకలివియే.

"క్రూయిజర్లు" ఇవి రెండవ తరగతి యుద్ధనౌకలు. యుద్ధకాలములో ఇవి చేయుపని సైన్యములలోని గుఱ్ఱపు దళముల పనివలెనె యుండును. ఇవి డ్రెడ్‌నాట్లకంటె చిన్నవిగను తేలికగను నుండుటయే గాక, వానికంటె నెక్కువ వేగముగ ప్రయాణము కూడ చేయఁగలవు గనుక, శత్రువుల యుద్ధనౌక లెక్కడ నున్నవో, వాని బల సంఖ్యమాత్రమో శత్రునౌకాధిపతుల యుద్దేశము లెట్టివో ఈ మొదలగు శత్రువుల స్థితిగతులను తెలిసికొనుట యందివి ముఖ్యముగా నుపయోగింపఁబడుచున్నవి. ఇవి యతివేగముగ ప్రయాణము చేయఁగలిగినవి కావున, నౌకాధిపతి కేదైన సమాచారము శీఘ్రముగ తెలియవలసియుండు నెడల ఒక క్రూయిజరును పంపి కావలసిన సమాచార మాతఁడు తెలిసికొనును. ఇది యీయుద్ధనౌకలు చేయు ముఖ్యమైన పని. వీని పొడుగు 400 మొదలు 500 అడుగులవఱకును, వైశాల్యము 2000 టన్నులు మొదలు 15000 టన్నులవఱకును నుండును. ఇవి గంటకు 25 మొదలు 36 మైళ్ళవఱకు ప్రయాణము చేయఁగలవు. సమాచారములను తీసికొని వచ్చుటయేగాక, ఇవి మఱికొన్ని పనులను కూడ చేయుచుండును. శత్రువుల క్రూయిజర్లు ఎక్కడనైన కనబడినయెడల, వానితో రక్షణమే యుద్ధముచేసి వానిని నాశనము గావించుటయు, వ్యాపారము చేయుచుండు శత్రువుల నావను పట్టుకొని తన దేశమునకు తీసికొనివచ్చుటయు ఇవి చేయునట్టి ఇతర కార్యములు. ఇవి డ్రెడ్‌నాట్లతో యుద్ధమున కెప్పుడును సాహసింపవు. వీనిలోని కొన్ని డ్రెడ్‌నాట్లంత గొప్పవి కావు. డ్రెడ్‌నాటులకంటె నెక్కువ వేగము కలిగియున్నవి గనుకనే ఆ యుద్ధనౌక యొకటి కనుపించఁగనే ఇవి పరుగెత్తిపోవును.

"డిస్ట్రాయర్లు".—ఇవి మూడవ తరగతి యుద్ధనౌకలు. "డిస్ట్రాయ" నఁగా నాశనము గావించునవి యని యర్థము. వీనిలో బహువిధము లైనవి యున్నవి. కొన్ని జలముపై నుండియే శత్రునౌకలను నాశనము చేయును; మరికొన్ని జలములోపల దాఁగియుండి సమయము వచ్చినప్పుడు పైకి వచ్చుచు శత్రునౌకలకు నష్టము కలిగించును. ఇవి యన్నియు చిన్న నావలు. వీనిలో నొక్కొక్కదానియందును కొన్ని పిడిగొట్టము లుండును. ఇవియే టార్పెడో లనఁబడును. ఈ గొట్టములలో మందు తోటాలు మొదలగువాని నుంచి శత్రునౌక కనఁబడినప్పుడు రహస్యముగ యంత్ర సహాయమున ఆ గొట్టములను దానిపైకి పంపుదురు. శత్రునౌకను తాఁకఁగనే యీ గొట్టమునందున్న మందు రగులుకొని గుండును

నావపైకి పంపును. ఈ గుండు తగులఁగనే శత్రునౌక పగులుటగానో మునుగుటయో లేక మరియేవిధమైన నష్టము నొందుటయో సంభవించును. ఇట్టి డిస్ట్రాయర్లు రెండు పక్షములవారియొద్దను అనేకము లున్నవి.

వీనికి, శత్రునౌకలను నాశనము చేయుశక్తి యున్నను, ఈ యుద్ధమందు వీనివలన విశేషలాభ మిఁకను కలుగలేదు. దీనికి రెండు మూడు కారణము లున్నవి. ఇవి మిగుల వెల్లఁగా ప్రయాణము చేయును. కనుక వేగముగ నడచు డ్రెడ్‌నాట్లను గాని క్రూయిసర్లను గాని వెంబడించి పోవుటకు వీనికి శక్తి లేదు. జలాంతర్గాములు నీళ్ల లోపలనుండి పని చేయును. డిస్ట్రాయర్లు ఎల్లప్పుడు జలములోపల నుండలేవు. అప్పుడప్పుడు గాలి పీల్చుకొనుటకు పైకి రావలసి యుండును. ఇవి పైకివచ్చినప్పుడు శత్రునౌకలు చూచిన యెడల తత్క్షణమే అవి కాచియుండి వీనిని నాశనము చేయఁగలిగియుండును. పౌరుషముతో బహిరంగముగ, యుద్ధము చేయుటవలన కలుగునంతటి లాభము ఇట్టి రహస్యపు పనులవలన ఎన్నటికిని కలుగఁజాలదు. ఇది గాక, ఈ డిస్ట్రాయర్లలోని గొట్టములు చాల మృదు

జలాంతర్గామి శిఖరము

వైనవి. ఏ కొంచెమాత్ర మపాయము కలిగినను, ఇవి నిరుపయోగము లైపోవును. ఈ దృఢత్వములేమివలన ఇవి సాధారణమైన చిన్నచిన్న యోడలను నాశనము చేయఁగలిగియుండును. కాని గొప్పగొప్ప యుద్ధనౌకల నెన్నటికిని ముట్టుకొనలేవు. కనుకనే యిఁకవఱకు వీనివలన పెద్దనావల కేలాటియపాయమును కలుగలేదు.

ఈ నైసర్గికమయములనన్నియు [illegible] సంగ్రహముగ చూడ శత్రువుల యుద్ధనౌకలను నాశనము చేయుటకు ఇరుపక్షముల వారికిని ఎన్నియో సాధనము లున్నవని స్పష్టమగుచున్నది. డ్రెడ్‌నాట్లు డ్రెడ్‌నాట్లను, క్రూయిసర్లు క్రూయిసర్లను, డిస్ట్రాయర్లు అన్నిరకముల నావలను, నాశనము చేయుటకై యుపయోగింపఁబడుచున్నవి.

సముద్రయుద్ధములో [illegible] జయములను పొందుచుటయందు యుద్ధనౌకలకంటె ఎక్కువ ప్రధానమైన హేతువు మరియొకటి యున్నది. నావికులయొక్క నేర్పె యీ హేతువు. సముద్రముమీఁద యుద్ధము చేయు నేర్పు సులభముగ అబ్బెడు విద్య కాదు. ఇది యనుభవమువలన కలుగునదే గాని దీనిని సంపాదించుటకు వేఱు మార్గము లేదు. ఇట్టి యనుభవమునకు ఇంగ్లీషువారి

కున్నంత యవకాశము యిరోపాలోని మరియే దేశస్థులకును లేదు. ఇంగ్లండు ద్వీప మగుటవలన దానిలోని ప్రజ లందఱు సముద్రము యొక్క మంచిచెడ్డలు బాగుగ గుర్తెఱిగి యున్నారు. అనాదినుండి సముద్రముమీఁద ప్రయాణము చేయుట వీరికి సహజమై యున్నది. ఈ దేశమునం దోడరేవు లనేకము లుండుటవలన ఇది వ్యాపారమున కత్యంత మనుకూలముగ నున్నది; అందుచేత ఇంగ్లీషువారు చాల కాలమునుండి దేశదేశములతో వ్యాపారము చేసి నావికులలో నెల్ల నగ్రగణ్యు లని ప్రసిద్ధి గాంచియున్నారు. సముద్రము మీఁద యుద్ధము చేయుటను వీరు నిన్న నేఁడు నేర్చుకొన్నవారు కారు. వీరు పుట్టినది మొదలు వీరి కిదియే వృత్తియై యున్నది. ఇంతి యనుభవము మరి యెవరికిని లేదు. జర్మనుల కిటీవలివఱకు యుద్ధనౌకలే లేవు. వీరి దేశముయొక్క సముద్రతీరము చాల చిన్నది. భూయుద్ధమం దున్నంత నేర్పు వీరికి సముద్రయుద్ధమందు లేదు. ఇది గాక, విశాలమైన రేవోడరేవులు వీరి దేశమందు లేవు. ఈకారణముచే సముద్రము మీఁద ప్రయాణము చేయుటకు కూడ జర్మనుల కెక్కువ యవకాశము లేదు. వందలకొలఁది సంవత్సరములనుండి సముద్రయుద్ధములో ఆరితేరిన యింగ్లీషువారికిని పది పదునైదు సంవత్సరములుగ దీనిని నేర్చుకొనుటకు ప్రయత్నము చేయుచున్న జర్మనులకును ఎంత మాత్రము సాటి లేదు. జర్మనులు బెల్జియమును జయించి స్వాధీనపఱచుకొనుటకు ప్రయత్నించుటలో ఈ విషయమై తమ స్థితిని బాగుపఱచుకొనుటయే వారి ప్రధానోద్దేశము. బెల్జియము దేశములోనివారు మిక్కిలి నేర్పు గల నావికులు. ఈ దేశపు సముద్రతీరమున ఆంట్వెర్పు మొదలగు విశాలమైన రేవోడరేవు లనేకము లున్నవి. కనుక బెల్జియము స్వాధీనమైన యెడల, ఈదేశపు ప్రజలను నావికులుగ నుపయోగించుటకును, ఈ రేవోడరేవులలో గొప్ప యుద్ధనౌకలను తయారుచేయుటకును ఎక్కువ యవకాశము కలుగును. ఇదిగాక, హాలెండుపై కూడ జర్మనీవారు చాల కాలమునుండి కన్ను వేసియుండుటకు కూడ, ఇదియే కారణమై యున్నది. ఈ విషయములను బట్టి ప్రస్తుతకాలమందు ఇంగ్లీషువారి కున్నంత నేర్పు సముద్రయుద్ధమునందు జర్మనులకు లే దని స్పష్టమగుచున్నది.

యుద్ధ మెంత కాలము జరుగునో యంతవఱకును యుద్ధము చేయుచుండు సైనికులకును నావికులకును సమృద్ధిగ అన్నపానములు దుస్తులు మొదలగు పోషణసామగ్రి యుండవలయును. కడుపు నిండ తినుట కాహారమును, ఎండ గాలి వర్షము శత్రువుల గాయుధములు మొదలగువానివలన కలుగు బాధలనుండి తప్పించుకొనుటకు కావలసిన బట్టలును లేనియెడల, సైనికులు బలహీనులై యుద్ధము చేయలేక శత్రువుల వశము కావలసినవా రగుదురు. యుద్ధరంగమం దిప్పుడు సుమారు రెండు కోట్ల జను లున్నారు. వీరి కందఱికి కావలసినంత యాహారసామగ్రిని రెండు పక్షములవారును సిద్ధముగ నుంచుకొని యుండవలయును. ఇది గాక యుద్ధము సాగుటకు మరికొన్ని పదార్థములు కూడ కావలసియున్నవి. వీనిలో ముఖ్యము లైనవి (1) పొటాసియం; గోగాలు (2) నైట్రోజను చమురు (3) రబ్బరు; (4) గుఱ్ఱములు. వీనియొక్క సప్లయి యెప్పుడే పక్షమువారికి తగ్గిపోవునో అప్పుడే యా పక్షమువారు యుద్ధమును మానవలసియుందురు.

ఆహారము:—యుద్ధము లేనప్పుడు మామూలుగ ఈ రెండు పక్షముల దేశములలోనివారును తమకు కావలసిన యాహార పదార్థములను ఏవిధముగ సంపాదించుచున్నారో మనము తెలిసికొనవలయును. వీరిలో రష్యావారి మాత్రము వ్యవసాయము ప్రధానవృత్తిగాఁ గలవారై తమకు కావలసిన గోధుమలు మొదలగువానిని తమ దేశమునందే యుత్పత్తిచేసి తమకు కావలసినంతవఱకు దేశమం దుంచుకొని మిగిలిన ధాన్యమును ఇతరదేశముల కంపి లాభము పొందుచున్నారు. కనుక వీరికి కావలసిన ధాన్యమంతయు వీరి దేశములలోనె పండును. జర్మనివారి కట్టి సదుపాయము విశేషముగ లేదు. వీరు కూడ వ్యవసాయము చేయుచున్నారు. కాని వీరి భూములలో పండు ధాన్యము ప్రజ లందఱికి చాలదు. ప్రజలకు కావలసిన ధాన్యములో మూడు వంతులు మాత్రమే జర్మనీయం దుత్పత్తి యగుచున్నది. మిగిలిన యొకవంతును వీ రితరదేశములనుండి వ్యాపారమూలమున తెప్పించుకొనుచున్నారు. ఇంగ్లీషువారి కింతటి యవకాశము కూడ లేదు. వీరికి సేద్యము ప్రధానవృత్తి కానే కాదు. వీరిలో యిప్పటి కధిక భాగము బట్టలు నేయుట గనులనుండి లోహములను తీయుట, ఇనుము మొదలగువానితో సామానులను యంత్రములను చేయుట, దేశాంతరములతో వ్యాపారము చేయుట, మొదలగు వానివలన జీవనము సంపాదించుకొనెదరు. వీరికి కావలసిన యాహారపదార్థములలో పదియవ వంతుగూడ వీరి దేశమున పండుట లేదు. ఇతర దేశములతో వ్యాపారము చేసి, ధాన్యము హిందూస్థానము నుండియు, కనడా, మొదలగు దేశములనుండి, వీరు తమకు కావలసిన యాహారపదార్థములను తెచ్చుకొనుచున్నారు. ఈ దేశముల యం దొకవేళ క్షామము సంభవించినయెడల, ఇంగ్లండులో క్షామము సంభవించినట్లే. ఫ్రాన్సు, ఆస్ట్రియా దేశములలోనివారు కూడ తమకు కావలసిన యాహారపదార్థములలో కొన్నిటిని తమ భూములయందే పండించుకొనుచున్నను మరికొన్నిటి నితరదేశములనుండి కొని తెప్పించుకొనెదరు. కనుక దీనినిబట్టి యొక్క రష్యావారు తప్ప మిగిలిన వారికందరికి కావలసిన యాహారపదార్థము లితర దేశములనుండి రావలసియున్న వని స్పష్టమగుచున్నది.

యుద్ధము లేనప్పటి వీరి స్థితి యిటు లున్నది. యుద్ధము సంభవింపఁగనే వీరికి కీవిషయమై మరింత కష్టము కలుగును. వ్యవసాయము చేసి గదా భూమినుండి ధాన్యము నుత్పత్తి చేయుట. యుద్ధము లేనప్పుడు కష్టపడి పనిచేయఁగలిగినట్టియు నుంచి యౌవనమునం దున్నట్టియు రైతులు పలువాండ్రు అనేకులు సేద్యము చేయుచుందురు. యుద్ధము ప్రారంభించిన దనగనే ఇట్టి నగవా

రందఱు తమ పొలములను విడిచి సేద్యమును మాని సైన్యములో చేరి యుద్ధరంగమునకు వెళ్ళవలసి యుందురు. ఇందువలన యుద్ధమునం దుపయోగపడని యాడువాండ్రు ముసలివాండ్రు పిల్లవాండ్రు మాత్రము సేద్యము చేసి ధాన్యము నుత్పత్తి చేయుచుందురు. సాధారణముగ ప్రజలకు కావలసిన ధాన్యములో మూడు భాగములు జర్మనియందే యుత్పత్తి యగుచున్నను, యుద్ధసమయములో నిది సాధ్యము కాదు. పని చేయలేని యాడువాండ్రు మొదలయినవారు సేద్యము చేయుటవలన భూములలో మామూలుగ పండుచున్నంత పంట పండదు కదా? కనుక వ్యవసాయము చేసి తమ దేశములోనే ధాన్యమును కొంతవఱకు పండించుకొనుచున్న జర్మనులు ఫ్రెంచివారును యుద్ధకాలమం దట్లు చేయలేక, ఇతర దేశములనుండి మామూలుకంటె నెక్కువ యాహారపదార్థములను తెచ్చుకొనవలయును. ఇదివఱకు తమ దేశమందు మూడు కోట్ల పుట్లు పండుచున్న యెడల, సేద్యము చక్కగ చేయుటకు వీలులేని యుద్ధకాలమునందు జర్మనులు రెండు కోట్ల పుట్లనే పండింపగలరు. కనుక నెప్పటికన్న నిప్పుడొక కోటి పుట్ల ధాన్యము నెక్కువగ వీరితర దేశములనుండి కొని తీసికొని రావలయును. ఇతరదేశముల స్థితి కూడ నిట్టిదే. యుద్ధము లేనప్పుడును యుద్ధము సంభవించినప్పుడును ఆహారపదార్థముల విషయమై యొకటే స్థితియందుండు దేశ మొక ఇంగ్లండు మాత్రమే. యుద్ధము లేనప్పుడు కూడ వీరితర దేశములనుండియే తమకు కావలసిన ధాన్యములను తెచ్చుకొనెదరు. యుద్ధకాలమందు కూడ వీరట్లే చేయుదురు.

ఆహారపదార్థములను గుఱించి మరిరెండు విషయములను మనము తెలిసికొనవలయును: (1) ఇంగ్లీషువారు, జర్మనులు, ఫ్రెంచివారు తమకు కావలసిన ధాన్యము నితరదేశములనుండి యేలాగు సంపాదించుచున్నారు? మామూలుగ వీరు చేయు పని యీవిధముగ నుండును. ఇతరదేశస్థుల కెన్నియో సరుకులు కావలసియున్నవి. బట్టలు లోహపు సామానులు, యంత్రములు మొదలగువాని నితర దేశస్థులు వీరివలె నంత నేర్పుతోను చౌకగాను చేయలేరు. మన దేశములో ప్రత్తి పండుచున్నను మనము సీమనుండి విస్తారముగ బట్టలను తెప్పించుచున్నాము. అట్లే యితరదేశములవారు కూడ చేయుదురు. కనుక ఇతరదేశస్థులకు కావలసిన నాణెమైన సరుకుల నింగ్లీషువారు చేసి వాని నితరదేశములకు పంపి దానికి బదులాహారపదార్థములను తీసికొనెదరు. వీ రెక్కువ బట్టల నిచ్చిన, ఇతరదేశస్థు లెక్కువ యాహారపదార్థముల నిచ్చెదరు. వీరు తక్కువ యిచ్చిన ఇతరులు కూడ నట్లే చేయుదురు.

యుద్ధము సంభవించిన తర్వాత వీరి కాహారపదార్థములు పూర్వముకంటె నెక్కువగ నితరదేశములనుండి రావలసియున్న దని యిదివఱకె మనము తెలిసికొనియుంటిమి. దీనికిగాను వీరు మామూలుకన్న నెక్కువగా బట్టలు మొదలగు సరుకులను చేసి ధాన్యముత్పత్తి యగు దేశముల కంపవలయును. ఇట్లు పంపినం గాని వీరికి కావలసినన్ని యాహారపదార్థములు దొరకజాలవు. యుద్ధకాలమందు బట్టలు మొదలగువానిని మామూలుకంటె నెక్కువగ చేయుట కష్టమైన పని. మామూలుగ చేయుచున్న సరకులను చేయుట కూడ దుస్సాధ్యము. ఏలనగా, నేత, గనుల త్రవ్వుట యంత్రములు చేయుట, మొదలగు పనులను చేయుచున్న మగవారందఱు యుద్ధము ప్రారంభము కాగానే పనులను విడిచి సైన్యములో చేరుదురు. కనుక పిల్లవాండ్రు ముసలివాండ్రు మాత్రమే యీపనులను చేయుచుందురు. దీనివలన మామూలుకంటె తక్కువ సరుకులు జర్మని మొదలగు దేశములయం దుత్పత్తి యగును గాని యెక్కువ సరుకు లుత్పత్తి కాజాలవు. ఇతరదేశములనుండి యెక్కువ యాహారపదార్థము లిప్పుడు వీరికి కావలసియున్నను వీనిని సంపాదించుటకు వీరైన బట్టలు మొదలగువానిని నెప్పటి కంటె నెక్కువగ చేయలేరని మనకు తెలియుచున్నది.

(2) ఇట్టి స్థితిలో రెండు పక్షములవారును ఆహారసామగ్రిని సంపాదించుటకై యేమి చేయవలయును? దీనికి బదులుగ ఇతర పదార్థములను విశేషముగ నియ్యలేనప్పుడు. వీరు ధనము నిచ్చి దీనిని కొనవలసియున్నది. ఇదివఱకు బట్టలు అద్దపుసామానులు ఔషధములు మొదలగువాని నిచ్చి జర్మనులు మనయొద్దనుండి గోనెను మొదలగువానిని తీసికొనుచుండిరి. ఇప్పుడు వాని నెక్కువగ చేసి పంపుటకు వీలు లేదు. కావున వీరు రూపాయల నిచ్చి యీ యాహారపదార్థముల నితరదేశములనుండి కొనవలసియున్నారు. ఇట్టి స్థితిలో వీరియొద్ద విస్తారము ధన ముండవలయును. యుద్ధకాలమందు ధనము లేకుండ నే పదార్థమును దొరకదు. కనుక నేపక్షమువా రెక్కువ ధనవంతులో వారికే జయము లభించును; ధనము లేనిపక్షమున కపజయము లభించును. మామూలుగ యుద్ధములు లేనప్పుడు ఇంగ్లీషువారును ఫ్రెంచివారును విశేషధనము గూడబెట్టి కావలసినవారి కప్పిచ్చుచు వడ్డీ సంపాదించుచుండువారు. వీరి వ్యాపార నుపకరతమై యుండుటవలన వీ రెక్కువ ధనమును గడింపగలిగిరి. ఎట్టి కష్టమును లేక వీరి కెంత ధనము కావలసియున్నను దొరకును. జర్మనీవా రిట్టి స్థితిలో లేరు. సాధారణముగ వీ రప్పు తీయువారే కాని యితరుల కప్పిచ్చునంత మంచిదశలో లేరు. కనుక తమకు కావలసిన పదార్థములను కొనుటకు విస్తారమైన ద్రవ్యము వీరియొద్ద లేదు. ఎంతయో కష్టముమీదగాని వీరి కిప్పుడు అప్పు దొరకదు, యుద్ధమునకు ముందు కూడబెట్టిన ధనముండువఱకును కావలసిన పదార్థములను కొనుచుందురు; కాని యది ఖర్చైపోవగనే వీరు యుద్ధమును నిలుపవలసియుందురు.

మందు, తోటాలు.—ఇవి యుండినం గాని ఫిరంగులనుగాని తుపాకులను యుద్ధమం దుపయోగించుటకు వీలులేదు. వీనిని చేయుటకు రాగి యిత్తడి మొదలగు పదార్థము లనేకములు కావలయును. ఈ పదార్థములు జర్మనియందు విశేషముగ దొరకవు. ఇతరదేశములనుండియే జర్మనులు ఇంగ్లీషువారును వీనిని కొనవలసియున్నారు.

పెట్రోలు:—కిరసనాయిల్ గనులనుండి తీయబడెడి యొకవిధమైన చమురు. దీనిని విస్తారముగ విమానములకొఱకును మోటారుబండ్లకొఱకును వాడుదురు. ఒక ప్రదేశమునుండి మరియొక ప్రదేశమునకు సైన్యములను మిక్కిలి వేగముగ పంపవలసి నప్పుడు మోటారు బండ్ల నుపయోగింతురు. పెట్రోలు చమురు లేకుండ విమానములు గాని మోటారుబండ్లు గాని ప్రయాణము చేయలేవు. రబ్బరు కూడ వీనికొఱకే విస్తారముగ నుపయోగింపఁబడుచున్నది. ఈ రెండు పదార్థములును జర్మనీయందు దొరకుట కష్టము.

గుఱ్ఱములు:—గుఱ్ఱపు దళములు యుద్ధమందు చేయవల సిన పనులు చక్కగ జరుగుటకు గుఱ్ఱములు కావలసియున్నవి. వీనిని గూడ నితరదేశములనుండియే యిరుపక్షములవారును తెచ్చుకొన వలయును.

యుద్ధనౌకలు చేయు పని

ఇంగ్లీషువారు జర్మనులకంటె నెక్కువ యుద్ధనౌకలు కలిగి యున్నారని మన కిదివఱకే తెలిసియున్నది. ఈ యుద్ధనౌకల నింగ్లీషువా రేవిధముగ నుపయోగించెదరో ఇవి చేయు పను లెవిగనో మన మిప్పుడు తెలిసికొనవలయును. యుద్ధనౌకలు చేయవలసిన పనులు నాలుగున్నవి. (1) శత్రువుల యుద్ధనౌకలను యుద్ధమునకు పురికొల్పి వానిని నాశము చేయుట మొదటి పని. (2) శత్రువుల వ్యాపారమును నిలిపివేయుట రెండవ పని. (3) శత్రువులవలన తమ దేశస్థుల వ్యాపారమున కేలాటి భంగమును కలుగకుండునట్లు చేయుట మూడవ పని. (4) తమ దేశమునకును తమ ప్రభుత్వమునకు లోబడియుండు నితరదేశములకును గల సంబంధము తెగిపోకయుండు నట్లు కాపాడుట నాలుగవ పని. ఈ పనుల నేవిధముగ రెండు పక్షములనావలును చేయఁగలవో మనము విచారింతము.

మొదటిపని

శత్రువుల యుద్ధనౌకలను యుద్ధమునకు పురికొల్పి వానితో యుద్ధము చేసి వానిని నాశనము చేయుటయే సముద్రయుద్ధము యొక్క ప్రధానోద్దేశము. యుద్ధము ప్రారంభమైనప్పుడు ఇంగ్లీషు వారి పక్షమున జర్మన్ పక్షమునకంటె నెక్కువ నౌకాబల ముండినది కదా? ఇట్టి సందర్భములో జర్మనుల నావలు సాహసించి సముద్రమధ్యమునకు వచ్చినయెడల వాని నోడించుట యింగ్లీషువారి కంత కష్టమైన పని కాదు. జర్మనుల కింత సాహసము చేయుట కిష్టము లేకపోయెను. అందువలననే వారి నావ లన్నియు సముద్రములోనికి రాక గోడ రేవులయందే యింతవఱకు దాఁగియున్నవి. దాఁగుకొనియుండు యుద్ధనౌకలతో యుద్ధము చేయుట యెట్లు సంభవించును? ఏ విధముగనైన వీని నోడరేవుల నుండి బయటికి వచ్చునట్లు చేయవలయు ననియు, అట్లు వచ్చి నప్పుడు సమయము చూచి, వానిని హరింపవలె ననియు, ఇంగ్లీషు యుద్ధనౌక లన్నియు జర్మనీకిని ఇంగ్లండునకును నడుమ నున్న యుత్తరసముద్రమునం దతిజాగరూకతతో సంచరించుచున్నవి. జర్మనుల నావలతో యుద్ధము సంభవింపవలసినదే కాని యట్టియుద్ధములో తమకు తప్పక జయముకలుగు నని యింగ్లీషువారు ధృఢముగ నమ్మియున్నారు. జర్మనులవలె వీరు భయపడి రేవులలో దాఁగికొనక విచ్చలవిడిగా తిరుగుచు నెప్పడెప్పుడు యుద్ధము వచ్చునా యని కుతూహలపడుచున్నారు.

జర్మనుల గోడరేవులలోనికి వెళ్లి వారి నావల నేల నాశనము చేయఁగూడ దను సందేహము కొందఱికి కలుగవచ్చును. ఇట్లు చేయుట మిక్కిలి యపాయకరము. ఇది పులినోట చేయి పెట్టుటయే గాని మరియొకటి కాదు. జర్మనుల రేవుల చుట్టును బలిష్ఠము లగు కోట లనేకము లున్నవి, వీనిలో గొప్పగొప్ప ఫిరంగు లుంచఁబడియున్నవి. వీనిని తప్పించుకొని రేవులోనికి ప్రవేశించుట సులభమైన పని కాదు. ఇది గాక రేవుల దగ్గఱ సముద్రమందంతటను పెక్కు "డిస్ట్రాయర్లు" దాఁగియున్నవి. మార్గములో నీటియందు యంత్రసహాయమున పెక్కు మందుగనులను జర్మనులు వేసియున్నారు. ఈ డిస్ట్రాయర్లు ఈ మందుగనులు ఎక్కడ నున్నవో సరిగ తెలిసికొనుటకు సాధ్యము కాదు. రేవులోపల ప్రవేశించుటకు ప్రయత్నము చేసెడి యింగ్లీషు యుద్ధనౌకలు లోకవేళ ఈ డిస్ట్రాయర్లకు తగిలి మునిఁగిపోవచ్చును. కనుక రేవులో నుండు జర్మన్ నావలతో యుద్ధము చేయుట తగనికార్యము. దీనివలన నపాయము కలుగుట సత్యము. కనుకనే యింగ్లీషు నావలు రేవులలోనికి వెళ్ళక యుండుటనే తిరుగుచు జర్మన్ నావలు రేవులను వదలి సముద్రములోనికి యెప్పుడు వచ్చునా యని వేచియున్నవి.

అనేకసంవత్సరములనుండి కోట్లకొలఁది ద్రవ్యమును కర్చు చేసి యింగ్లీషువారి నోడించు నుద్దేశముతో నెన్నియో యుద్ధనౌకలను జర్మనులు కట్టిరియు, ఇప్పు డేల యుద్ధము చేయుటకు వీరు భయపడుచున్నారు? ఇంత భయపడువా రింత ద్రవ్యము నేలకు కర్చు చేయవలెను? ఎప్పటికైన నింగ్లీషు నావలతో యుద్ధము చేయ వచ్చు ననెడి యాశ వీరి కేమైన నున్నదా? దాఁగుకొనియుండుటలో జర్మనీవారి యభిప్రాయ మేమిటో తెలియకున్నది. ఇంగ్లీషు వారి యుద్ధనౌకలు జర్మనుల నావలకంటె నధికముగ నుండువఱకు వానితో యుద్ధము చేయుటవలన అపజయము కలుగు నను భయము జర్మనుల కున్నది. కనుక ఏదో యొక విధమున కొన్ని యింగ్లీషు నావలను నాశనము గావించి, తర్వాత మిగిలినవానితో యుద్ధము చేయవలయు ననియే వీరి యభిప్రాయము. దీనికొఱకై జర్మను లింగ్లండు చుట్టుప్రక్కల నుండు సముద్రము లన్నిటిలోను డిస్ట్రాయర్ల నుంచి యున్నారు; అన్ని భాగములయందును మందుగనుల వెదఁజల్లియున్నారు. దురదృష్టవశమున ఇంగ్లీషు యుద్ధనౌక లీ గనులు మొదలగు వానిని తాఁకి సముద్రమందు మునిఁగిపోయినయెడల వీరి నౌకాబలము తగ్గిపోవు ననియు అటుతర్వాత వీరిని జయించుట సులభ మనియు వా రూహించుచున్నారు. ఇట్టి గనులను తాఁకుటవలన ఇంగ్లీషు నావ లిదివఱకె కొన్ని మునిఁగిపోయినవి. కాని ఇంగ్లీషువారు కూడ ఇట్టి

గనులను వెదజల్లియుండుటవలన జర్మనీ నావలు గూడ కొన్ని మునిగి పోయినవి. కనుక ఈ పద్ధతివలన ఇంగ్లీషువారి నౌకాబలమును జర్మనీ బలముతో నెప్పటికిని సరిపోల్చినను క్షీణించు నదిగా నుండదనుట నిజము.

దీనినిబట్టి యింగ్లీషువారికిని జర్మనులకును సముద్రముమీఁద త్వరలో యుద్ధము జరుగు నని చెప్పుటకు వీలు లేకయున్నది. దీని వలన ఇంగ్లీషువారికి నష్టమేమియు లేదు. జర్మన్ నావలు సముద్రములలో సంచరించుచు ఇంగ్లీషువారి వ్యాపారమునకుఁ గాని రాజ్యమునకుఁ గాని యేదైన నుపద్రవము కలుగఁజేసినయెడల నష్టము కలుగును కాని అవి రేవులలో దాఁగియుండునంతవఱకు ఎట్టినష్టమును ఇంగ్లీషువారు పొందఁజాలరు. సముద్రముమీఁద యుద్ధము జరగకపోయినను, జర్మన్ నావలు సురక్షితముగ నున్నను, యుద్ధము వలన ఇంగ్లీషువారి కెట్టి లాభము కలుగునో అది యిదివఱకె కలిగినది. యుద్ధము జరిగియుండినయెడల జర్మన్ నావలు నాశనము పొందియుండును. యుద్ధము జరగకపోయినను జర్మన్ నావలు దాఁగియుండుట వలన అవి జీవచ్ఛవములై యున్నవి. జీవచ్ఛవములై యుండుయుద్ధ నౌకలు నశించిన నేమి, సురక్షితముగ దాఁగియుండిన నేమి? వాని వలన ఇంగ్లీషువారి కేలాటి హానియు కలుగఁజాలదు.

రెండవ పని

శత్రువుల వ్యాపారము నిలిచిపోవునట్లు చేయుటయే యుద్ధనౌకల రెండవ పని యై యున్నది. ఈ కాలమున ఇంగ్లండు జర్మని మొదలగు పశ్చిమదేశముల యైశ్వర్యమున కంతటికిని వ్యాపారమే మూలకారణమై యున్నది. వ్యాపార మెప్పుడు నిలిచిపోవునో ఆ క్షణమందే ఈ దేశముల సంపద క్షీణించుటకు మొదలిడును. తాము చేసిన పదార్థములను విక్రయించుటయు, తమకు కావలసిన పదార్థములను కొనుటయు నేకదా వ్యాపారము. ఇదియే యాదేశములలోని వారికి జీవనాధారమై యున్నది. ఇది చక్కఁగ జరుగుచుండునంతవఱకును ఆ దేశములలోని ప్రజలు శ్రీమంతులై యుండెదరు. ప్రజలు మంచి స్థితిలో నుండునంతవఱకును ప్రభుత్వమువారు పన్ను లనేకము వసూలు చేసి సైన్యములను నావలను వృద్ధిపఱుపఁగలిగియుందురు. ఇది వృద్ధి యగుచుండునంతవఱకును వీరు ఇష్టమువచ్చినన్ని యుద్ధములు చేయుచుండవచ్చును. అట్లు గాక, వ్యాపారము నశించి, ప్రజలు నిరుపేదలై కష్టము లనుభవించునప్పుడు ప్రభుత్వమువారికి పన్నులు దొరకుట గాని, సైన్యములు వృద్ధి యగుట కాని, యుద్ధము చేయుట కాని, సంభవింపదు.

ఇది గాక, ఆహారము మొదలగువానిని గురించి మనము విచారించినపుడు యుద్ధకాలమందు కావలసిన ధాన్యము, లోహములు, పెట్రోల్ మొదలగు పదార్థములు యుద్ధము చేయుచుండు దేశములలో విశేషముగ నుత్పత్తి యగుట లేదనియు, వ్యాపారమూలమున ఇతరదేశములనుండియె వీనిని ఇరుపక్షములవారును సంపాదింపవలె ననియు తెలిసికొనియుంటిమి. ఏవైన కొన్ని కారణములచేత వ్యాపారము నిల్చిపోయినయెడల ఈ పదార్థములు వీరికి దొరకఁజాలవు. అందువలన వీరు యుద్ధమును మానివేయవలసియుందురు. కనుకనే, ఇంగ్లండు ఫ్రాన్సు మొదలగు దేశములలోనికి వస్తువులు రానీకుండుటకై జర్మనీవారును, జర్మనీలోనికి రానీకుండునట్లు చేయుటకై ఇంగ్లీషువారును, మొదటినుండియు ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. వీరిలో ఎవరి ప్రయత్నము సఫలమగునో వారికి తుదకు జయమును ఎవరిది విఫలమగునో వారికి పరాజయమును సంభవింపఁగలదు. వ్యాపారము నిలిచిపోవుటవలన కలుగు నష్టమిట్టిది. యుద్ధము చేయుటకు కావలసిన సామానులు దిగుమతి లేనప్పుడు యుద్ధము చేయుట దుస్సాధ్యమైపోవును గదా?

జర్మనీదేశస్థులు ప్రతిసంవత్సరమును ఎంతో విలువగల సరుకుల నితరదేశములకు పంపుచున్నారు; ఇట్లే యెంతో విలువ గల సరుకుల నితరదేశములనుండి కొని తమ దేశమునకు తెచ్చుకొనుచున్నారు. జర్మనీలో బట్టలు నేయుట, యంత్రములను చేయుట మొదలగునవి యనేకులకు జీవనోపాయములై యున్నవి; అనఁగా ఈ పనులలో కూలి చేసి యనేకులు తమ సంసారములను పోషించుకొనుచున్నారు. ఈ పను లెప్పుడు నిలిచిపోవునో అప్పుడే వీరికి కూలి కూడ దొరకఁజాలదు. వీరును వీరి సంసారములును పస్తుండవలసినవారగుదురు. మన దేశములో వర్షములు లేక క్షామము సంభవించినపుడు ప్రజలస్థితి యెట్లుండునో కొంచెము మాలోచించి చూడుఁడు. పొలములనిండ పైరున్నప్పుడే కూలివాండ్రకు వరి కోయుట కుప్పలు నూర్చుట మొదలగు సమయములయందు కూలి దొరకుటయు వీరు మంచి స్థితిలో నుండుటయు కలుగుచున్నది; క్షామము సంభవించినప్పుడు పైరంతయు ఎండిపోవుటవలన కూలివాండ్రను పనికి పిలుచువారే యుండరు. అట్లే జర్మనీదేశమందిప్పుడు ప్రజలు మిక్కిలి దుస్థితియందున్నారు. ఇతరదేశములనుండి యన్నియో సరుకులు వచ్చినఁ గాని జర్మనీవారు బట్టలు నేయుట మొదలగు పనులు చేయఁజాలరు. సేద్యము చేయుటకు వర్షమె ట్లావశ్యకమో ఈ పనులు చేయుటకీ సరుకు లంత యావశ్యకము. వర్షము లేనప్పుడు సేద్యము నిలిచిపోవుటయు, కూలివాండ్రకు పని లేకుండుటయు, ప్రజలు కష్టపడుటయు ఎట్లు కలుగునో, ఈ సరుకులు లేనప్పుడు నేత మొదలగు పనులు నిలిచిపోవుటయు, కూలివాండ్రు కష్టపడుటయు కలుగును. బట్టలు నేయుటకు ప్రతిసంవత్సరమును జర్మనీవారు

45 కోట్ల రూపాయల విలువ గల ప్రత్తిని

8 ,, ,, ,, జనుమును

12 ,, ,, ,, గొర్రెబొచ్చును

కొని తెచ్చుకొనుచున్నారు. యుద్ధమువలన వ్యాపారము నిలిచిపోయినయెడల, ఇవి జర్మనీదేశమునకు రాఁజాలవు. ఇవి రానియెడల జర్మనీయందుండెడి నేత ఫ్యాక్టరీ లన్నియు పనులు చాలించును; ఈ ఫ్యాక్టరీలలో పని చేయుచుండువా రందఱు జీవనాధారము లేకుండ నుండవలసినవా రగుదురు. ఇట్లే ప్రతిసంవత్సరము జర్మనీవారు 22 కోట్ల రూపాయల విలువ గల రాగిని

10 కోట్ల రూపాయల విలువగల తోళ్ళను

10 „ „ „ పెట్లుప్పును

60 „ „ „ ఆహారపదార్థములను,

తెచ్చుకొనుచున్నారు. ఇంగ్లీషువారి ప్రయత్నములు కొనసాగిన యెడల, ఈ సామానులు వచ్చుట కూడ నిలిచిపోవును. ఇందువలన మరికొందఱు ప్రజ లపరిమితనష్టమును పొందెదరు. వ్యాపారము నిలిచిపోవుటవలన ప్రజల కెంత కష్టమును నష్టమును కలుగునో, జీవనోపాయము కూడ లేక యెట్లు దారిద్ర్యము ననుభవింపవలసి యుందురో స్పష్టమగుచున్నది.

ఈ వ్యాపారమును నిలిపివేయుటలో, ఇంగ్లీషు యుద్ధనౌకల ప్రయత్నము సఫల మయినదో జర్మను యుద్ధనౌకల ప్రయత్నము సఫల మైనదో చూడుడు.

ఈ రెండు దేశముల వ్యాపార మంతయు సముద్రమార్గమున జరగుచున్నదేకాని భూమార్గమున కాదు. అనేక సముద్రములను దాటి ఇండియా, అమెరికా మొదలగు దేశములనుండి వర్తకనౌకలీ సరుకులను తీసికొని వచ్చుచుండెను. యుద్ధారంభమున జర్మనీవారి యుద్ధనౌకలే డెనిమిది తప్ప మిగిలినవన్నియు రేవులలో దాగవలసి వచ్చెను. ఇంగ్లీషునావ లట్లుకాక, అన్ని సముద్రములలో నెప్పుడును సంచరించుచునే యున్నవి. వర్తక నౌకకును యుద్ధ నౌకకును గల భేద మందఱు నెఱిగినదే. యుద్ధనౌకలయందు ఫిరంగులు మొదలగు యుద్ధసాధనము లుండును. వర్తక నౌకలయం దిట్టివి యుండవు. శత్రువుల వర్తకనౌక యుద్ధనౌక కగపడిన యెడల యుద్ధనౌక తత్క్షణమే దానిని పట్టుకొని సాధ్యమైన యెడల తన దేశమునకు తీసికొనివచ్చి దానిలోని సరుకుల నపహరింపగలదు. ఇట్లు తీసికొనిపోవుట సాధ్యము కానియెడల ఫిరంగులను కాల్చి వర్తకనౌకను ముంచివేయును. జర్మను యుద్ధనౌకలలో నొకటి యగు “ ఎమ్డెన్ ” చేయుచుండిన పని యిట్టిదే. తప్పించుకొని సముద్రములో తిరుగుచుండిన యే డెనిమిది జర్మను నావలు నుండినంతవఱకును ఇంగ్లీషువారి వర్తకమునకు కొంచెము నష్టము కలుగుచుండినది కాని, ఇప్పు డా నావల నన్నిటిని ముంచివేసినారు గనుక ఇంగ్లీషువారి వర్తకమున కేలాటి యాటంకములును లేవు. యుద్ధ మారంభ మైనది మొదలు జర్మనుల వర్తక నౌకలను నూర్ల పర్యంతము ఇంగ్లీషువారు పట్టుకొనిరి. ఇప్పుడు జర్మను వర్తకనౌక యొక్కటి కూడ సముద్రమందు తిరుగుట లేదు. ఇంగ్లీషు యుద్ధనౌకల మహిమవలన జర్మనులు జర్మను నావల గుండ చేయుచుండిన వ్యాపార మంతయు నిలిచిపోయినది.

జర్మనీవారి వర్తకనౌక లేవియు వారికి కావలసిన సామానులను తీసికొనిపోవునట్టి స్థితిలో లేవు. ఇది గాక, ఇతరుల నావలు జర్మనీవారికి కావలసిన వస్తువులను తీసికొనిపోవుచున్న యెడల వానికి కూడ నిర్బంధము కలుగజేయుటకు తగిన యవకాశ మింగ్లీషువారి కున్నది. ఇంగ్లండునకును ఫ్రాన్సునకును నడుమ నింగ్లీషు చానల్ అనెడి యిరుకైన సముద్రము కలదు. దీనియం దెల్లప్పుడు నింగ్లీషు నావ లనేకము లుండును. ప్రపంచమం దేదేశమునుండి యైనను జర్మనీకి సరుకులు వెళ్లవలసినయుండిన యెడల, ఈచానల్ సముద్రమును దాటియే వెళ్లవలెను. సుఖమైన మార్గము మరియొకటి లేదు. కనుక ఇతరు లెవరైన యుద్ధమం దుపయోగకరమైన సరుకులను జర్మనీవారికి తీసికొనిపోవుచున్న యెడల, ఆ సరుకులను పట్టుకొనుటకు ఇంగ్లీషువారి కవకాశ మున్నది. ఇట్టి స్థితిలో క్రమక్రమముగ జర్మనీవారి వ్యాపార మంతయు నిలిచిపోవుననియు, వారికి కావలసిన పదార్థములు దొరకజాలవనియు వేఱుగ చెప్ప నక్కఱ లేదు.

నేలమీఁది జరుగు యుద్ధము లెట్లు ముగిసినను, ఇంగ్లీషువారి నౌకాబలమువలన జర్మనీవారి వ్యాపార మంతయు నిలిచిపోవుననుట నిస్సంశయము. దేశములోని ప్రజ లందఱు జీవనాధారములు లేక మలమలమాడుచు నపరిమితకష్టముల ననుభవించు స్థితిలోనికి వచ్చెదరు. ఇట్టి స్థితి కలుగుటకు కొంత కాలము పట్టిన పట్టవచ్చును, కాని తుదకు యుద్ధమువలన జర్మనీవారు మహాదుర్గవస్థ యిట్లైయుండు నని మన మూహించుటలో నతిశయమేమియు లేదు. యుద్ధమువలన మన కిట్టి కష్టములు సంభవించినవి గదా యని ప్రజలు విచారపడుచుండ, జర్మను చక్రవర్తి యుద్ధము నేలాగు చేయఁగలఁడు? ఇట్టి సందర్భమందు కూడ యుద్ధమును మాననియెడల జర్మనులు తమ చక్రవర్తితో కలహించి, యుద్ధమును నిలుపునట్లు గావించెదరనుట నిస్సంశయము. కనుక ఇంగ్లీషు యుద్ధనౌకలకును జర్మను యుద్ధనౌకలకును సముద్రమునందు యుద్ధము జరుగకపోయినను, ఇంగ్లీషు యుద్ధనౌకలు జర్మనుల వర్తకము నంతను నాశనము చేసి, జర్మనీయందు క్షామబాధను కలిగించి, జర్మను సైన్యములను తుద కోడింపఁగల వని నమ్మకము నిస్సంశయముగ చెప్పవచ్చును. జర్మనీవారి గర్వమును అధికారమును అణచునది ఇంగ్లీషువారి నౌకాబలము కాని మరియొకటి కాదు.

మూఁడవ పని

శత్రువుల యుద్ధనౌకలవలన తమ దేశస్థుల వ్యాపారమున కేలాటి భంగమును కలుగకుండునట్లు చేయుట యుద్ధనౌకల మూఁడవ పనిగా నున్నది. ఈ పని యెంత యవశ్యమో యిప్పుడు విస్తారముగ వివరించి చెప్పవలసినది లేదు. సమస్త దేశముల సౌఖ్యమును వ్యాపారముమీఁద నిలిచియున్న దని యిదివఱకే చెప్పియుంటిమి. ఈ వ్యాపారము నిలిచిపోవుటవలన ఇరుపక్షములవారికి నెంత నష్టము కలుగునో, యుద్ధము చేయుట కూడ ఎట్లు దుస్సాధ్య మగునో తెలిపియుంటిమి. ఎవరవరి వ్యాపారమును వారివారి యుద్ధనౌకలు కాపాడుకొనుట సిద్ధమై యున్నది. ఇట్లు చేయనియెడల దేశములోనికి రావలసిన సరుకులు వచ్చుటయు, దేశమునుండి పోవలసినవి పోవుటయు సంభవింపదు. ఇంగ్లండు దేశమం దాహారపదార్థము లేవియు నుత్పత్తి యగుట లేదు గనుక, ఇంగ్లీషు వర్తకనౌకలితరదేశములకు వెళ్లి ప్రజలకు కావలసిన ధాన్యమును తీసికొని రావలయును. ఇట్లు చేయనియెడల ఇంగ్లీషువా రందఱు క్షుద్బాధచే పీడితులై శత్రువులను

శరణు పొందవలసినవా రగుదురు. ఇట్టి దుస్థితి రాకుండుటకై ఇంగ్లీషు యుద్ధనౌకలు సముద్రములలో తిరుగుచు పోలీసువారు దొంగలను వెతకునట్లు జర్మనీయుద్ధనౌకలను వెతక పట్టుకొను చుండును. శత్రువుల యుద్ధనౌక లన్నియు నిట్లు పట్టుబడినప్పుడు నిర్భయముగ ఇంగ్లీషు వర్తకనౌకలు దేశదేశములకు వెళ్లి ప్రజలకును సైన్యములకును కావలసిన వస్తుసామగ్రిని తేగలిగియుండును. జర్మను యుద్ధనౌకలకంటె ఇంగ్లీషువారి యుద్ధనౌక లెక్కువగ నుండుట వల్లను జర్మనుల యుద్ధనౌకలు దాగియుండుటవల్లను, ఇంగ్లీషువారి వర్తకనావలు యథాప్రకారము దేశదేశములకు వెళ్లి వ్యాపారము చేయుచున్నవి.

నాలుగవ పని

యుద్ధము ప్రారంభమైనప్పుడు ఇంగ్లీషువారి సైన్యములు జర్మనీవారి సైన్యములకంటె చాల చిన్నవిగా నుండినను క్రమక్రమముగ కొంత కాలములో పెద్దవి కాగలవనియు, ఇండియా కనడా ఆస్ట్రేలియా మొదలగు దేశములు ఇంగ్లీషువారి ప్రభుత్వమునకు లోబడి యుండి యుండుటయు, వీనిలోని ప్రజలు అందఱు ఇంగ్లీషు సైన్యములలో చేరి యుద్ధము చేసి తమ రాజభక్తిని చూపుటకు కోరుచుండుటయు ఈ సైన్యాభివృద్ధికి ప్రధానకారణములనియు, మూడవ ప్రకటనములో తెలిపియుంటిని. ఇండియాలోను లక్షల కొలది సైన్యము లిదివఱకె తయారై యున్నవి; ఇంకను ఎన్ని లక్షలు కావలసియున్నను తయారు చేయవచ్చును. ఇట్లే కనడా మొదలగు రాష్ట్రములయందును ఎన్నియో సైన్యము లున్నవి. అయినను యుద్ధరంగము ఈ దేశములలో లేదు; యుద్ధమంతయు ఈ దేశములకు వేలకొలది మైళ్లదూరమందు సముద్రముల కావల ఐరోపాఖండములో జరుగుచున్నది. ఈ రాష్ట్రములయందుండెడు సైన్యములు ఐరోపాలోని యుద్ధభూమికి వెళ్లగలిగినయెడల కదా, ఇంగ్లీషువారికి లాభము కలుగుటయు వారి సైన్యములు వృద్ధియగుటవలన తుదకు వారికి జయము కలుగుటయు సంభవించును! ఇండియా మొదలగు దేశములను వదలి ఈ సైన్యము లంత దూరము ప్రయాణము చేయలేనియెడల వీనివలన ఇంగ్లీషువారికి [illegible] నుపయోగ

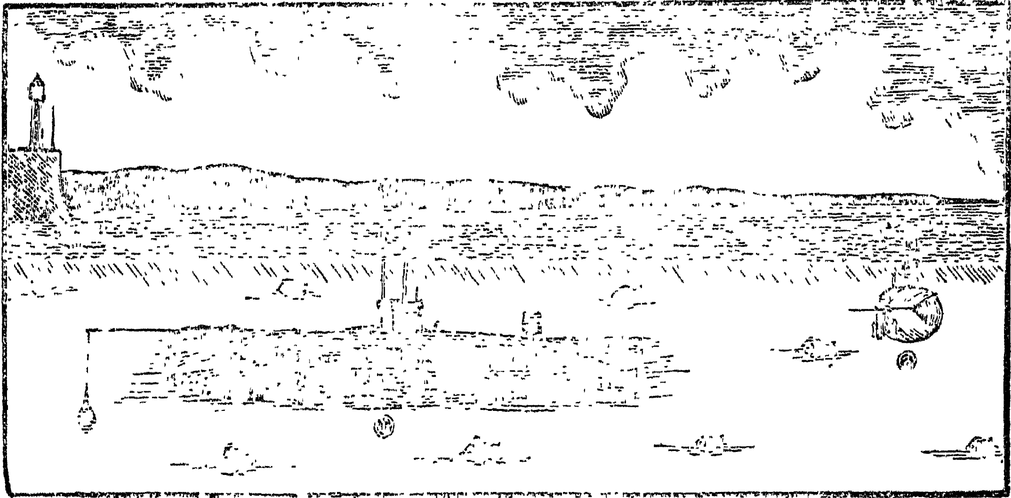

మును కలుగజాలదు. కనుక ఈ సైన్యముల నన్నిటిని దూరరాష్ట్రములనుండి యుద్ధరంగమునకు తీసికొనిపోవుట కేదైన సాధన మొకటి యుండవలయును. ఇంగ్లీషువారి యుద్ధనౌకలే ఇట్టి సాధనముగ నున్నవి.

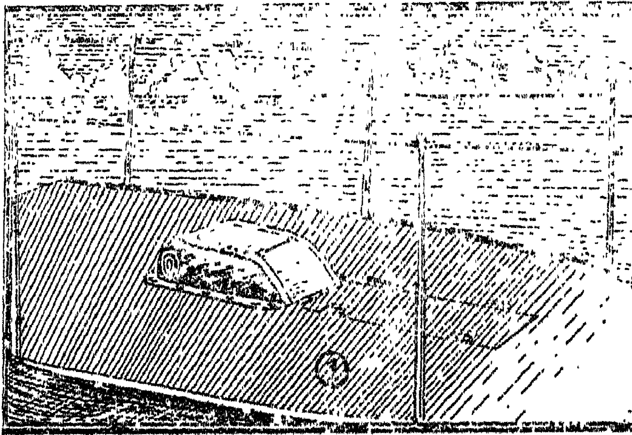
ఇదివఱకే మన దేశమందుండి గొప్ప సైన్యమొకటి ఐరోపాకు వెళ్ళి జర్మనులతో యుద్ధము చేయుచున్నది. ఇట్లే ఆస్ట్రేలియా కనడా మొదలగు దేశములనుండి కూడ పెక్కువేల సైన్యము తయారై యుద్ధరంగమం దున్నది. ఇంత దూరదేశములనుండి సముద్రముమీద ప్రయాణము చేయుచున్నప్పుడు జర్మనుల యుద్ధనౌక లీ సైన్యముల నెదుర్కొని యుండిన, వీని గతి యేమై యుండును? యుద్ధనౌకల ఫిరంగుల దెబ్బలవల్ల ఈ సైన్యము లన్నియు సముద్రమున కాహారము కావలసినవే కదా? జర్మను యుద్ధనౌకల నీ సైన్యముల కడ్డుపడనీయక, వీనిని ఐరోపాకు సురక్షితముగ చేర్చినది ఇంగ్లీషువారి నౌకాబలమే. ఇంగ్లీషువారి యుద్ధనౌక లనేకములు సముద్రములలో తిరుగుచుండు నంతవఱకును జర్మనుల నావలు రేవులలో నుండి బయటికి వచ్చి ప్రయాణము చేయుచుండు సైన్యములను సముద్రునిపాలు చేయుట కెట్లు సాహసింపగలవు? ఇది గొప్ప యుద్ధము జరుగుచున్నను ఇంగ్లండులోనివారు తమ ప్రభుత్వములో నున్న యిండియా, మొదలగు దేశములకును, ఈ దేశములలోనివారు ఇంగ్లండునకును, మామూలుగ యుద్ధము లేనప్పు డేలాగు రాకపోకలు చేయుచుండిరో ఆలాగే యిప్పుడు కూడ చేయుచున్నారు. జర్మనుల యుద్ధనౌకలు చూచుచుండగనే ఇంగ్లీషువారి సైన్యములును మన సైన్యములును ఫ్రాన్సు దేశమును ప్రవేశించి ఫ్రెంచివారికి సహాయముగ యుద్ధము చేయుచున్నవి. దీని నంతను చూచుచు జర్మనుల నావ లూరకుండవలసియుండెను. ఇది యంతయు ఇంగ్లీషువారి నౌకాబలముయొక్క మహిమయే.

జర్మనీవారి కింత నౌకాబలము లేని కారణముననే, ఆఫ్రికా ఏషియా మొదలగు దేశములలో తమ ప్రభుత్వమునకు లోబడి యుండు దేశములకు తమ సైన్యములను పంపి వానిని రక్షించుకొనలేనంతటి దుస్థితిలో నున్నారు. ఇందువలననే యీ దేశము లన్నియు నొకటి వెంబడి యొకటి యింగ్లీషువారియొక్కయు వారి మిత్రులయొక్కయు పరిపాలనలోనికి వచ్చుచున్నవి.

THE SUBMARINE

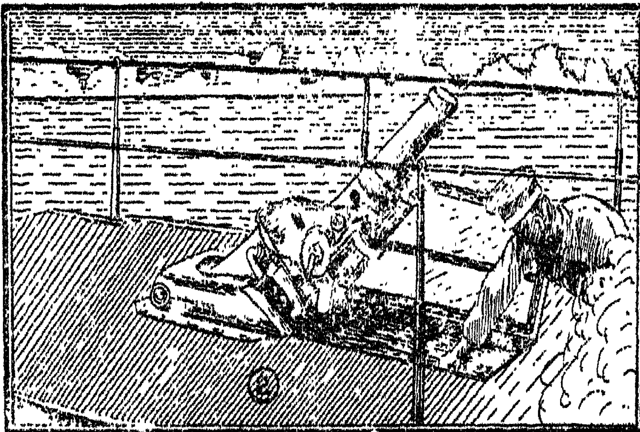

నీళ్లలో మునిగి పోవు జలాంతర్గామి

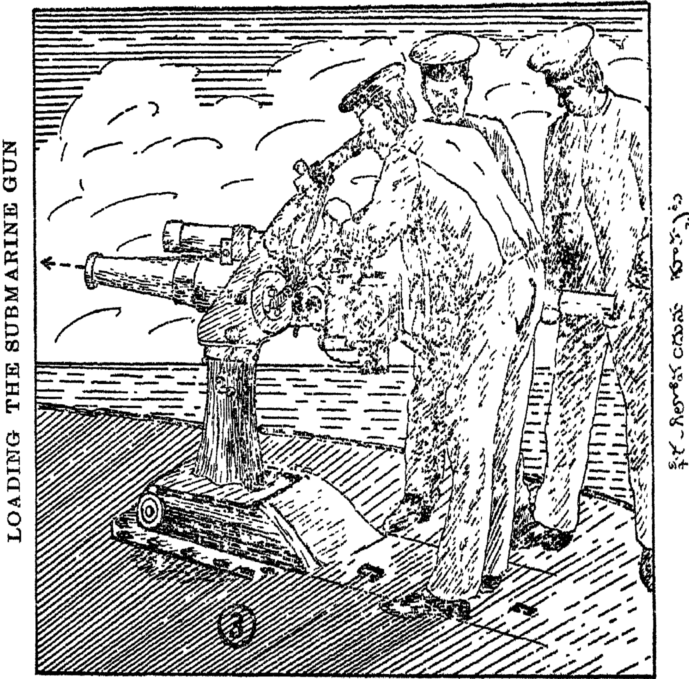
THE STEEL HATCH

జలాంతర్గామిలోని ఉక్కు ద్వారము

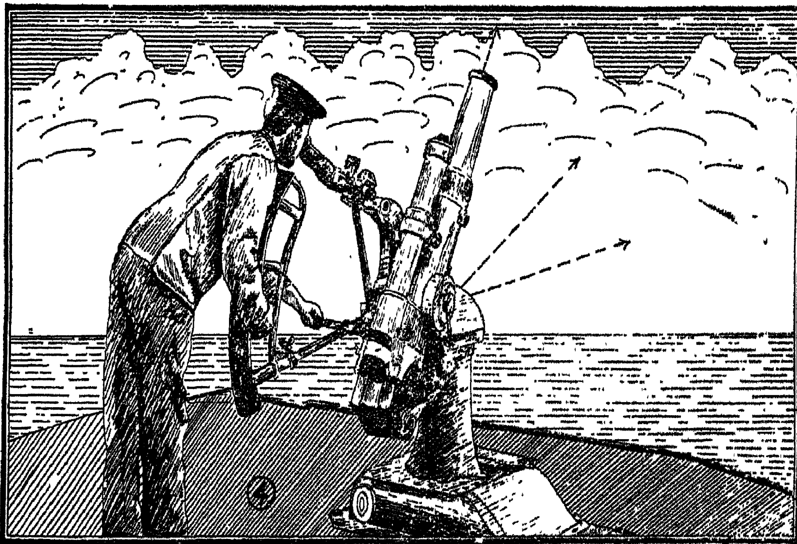
GUN SWINGING UPWARDS

పైకి ఫిరంగి త్రిప్పుట

LOADING THE SUBMARINE GUN

ఫిరంగిలో మందు కూర్చుట

IN POSITION FOR FIRING

కాల్చుటకు సిద్ధముగ

జలాంతర్గాములు:—వర్తమాన సంగ్రామమున నీటియందు మునిగిపోవు యుద్ధనౌకలకు ప్రాముఖ్యత గలిగినది. వాటియందు శత్రువుల నౌకలను పాడుజేయుటకు టార్పిడో గొట్టములుండును, శత్రువులవిమానములను నాశనము జేయుటకై ఫిరంగులమర్చబడియున్నవి. ఈపటము జలాంతర్గామిపై నమర్చబడిన 14 పౌండరును దెలుపుచున్నది. ఇది మొదటను పడవనెత్తిమీద నమర్చబడియుండి త్వరలో లోపల నమర్చుటకు వీలుండును. ఈఫిరంగులకు సులోచనము లమర్చబడియుండునుగాన ఫిరంగులను గాల్చువారు సులభముగ గురిని పెట్టుటకు వీలుండును. దానికై నియమించిన ముగ్గురిలో నొకడు మందునిచ్చును, రెండవవాడు నింపును, మూడవవాడు కాల్చును. ఫిరంగిని నన్నివైపులకును, నడినెత్తికిని, త్రిప్పుటకు తగినటు లమర్చబడినది. మొదటిపటమునందు సమముగనున్నటులును రెండవదానియందు నడినెత్తికి గురిపెట్టినటులును జూపబడినది.

ఆకాశయానములు

పాలపర్తి రామమూర్తిగారు

సృష్టియందలి సకలజీవరాశిలో మానవుఁడే శ్రేష్ఠుఁడని చెప్ప నొప్పును. మానవునందలి విజ్ఞానమే యీ శ్రేష్ఠత్వమునకు ముఖ్యకారణము. ఈ జ్ఞానమువలన మానవుఁడు పంచభూతములను పరిశోధించి వాని ధర్మములను గ్రహించి యవి మానవుని సౌఖ్యమునకును అక్కఱకును నుపయోగపడఁగలవని గ్రహించెను.

జ్ఞాన వధికమైన కొలఁది సృష్టియందలి నూతన శక్తులను గ్రహించి మానవుఁడు దినదినాభివృద్ధి గాంచుచున్నాఁడు. ప్రథమమున పాదచారి యగు మానవుఁడు చిన్న శకటము నేర్పాటు చేసి తిరుగుచుండెను. దానికన్న వేగముగ పోవలెనని యుద్దేశించి సైకిళ్లను మోటారు బండ్లను, ధూమశకటములను నిర్మించి ప్రయాణము సలుప మొదలిడెను.

అటులే జలమును దాఁట యత్నించి చేఁపలు నీటిలో నీఁదుటను చూచి మానవుఁడు హస్తముల సాహాయ్యమున నీటిలో నీఁద మొదలిడెను. తరువాత మహానదులను హస్తసాహాయ్యమున నీఁదుట దుష్కరమని యెంచి తరువులు నీట తేలుట గని కొన్ని కొయ్యలను చేర్చి తెప్పగా నిర్మించి నదులను దాఁటఁ గలిగెను. రాను రాను చిన్న పడవలను నిర్మించెను. తరువాత మహాసముద్రములను సయితము దాఁట నుద్దేశించి యోడలను ధూమనౌకలను గనిపెట్టి స్వేచ్ఛగా జలరాశిని దాఁటఁ గలుగుచున్నాఁడు.

చేఁపలు నీటిలో నీఁదుటను చూచి మానవుఁడు నీటిని దాఁటఁ గలిగినటులే పక్షులాకసమున నెగురుటను గని మానవుఁ డంతరిక్షమున నెగురవలెనని ప్రయత్నములు సలుప మొదలిడెను. ఈ ప్రయత్నములయొక్క ఫలితముగా నాకాశయానము చేయుటకు విమానములు కనిపెట్టఁబడినవి.

విమానములు మార్గాన్వేషణమును జేయుట

విమానములు--పురాణ నిదర్శనము

మన ప్రాచీనగ్రంథములలో నక్కడక్కడ విమానము లుండినట్లును పురాణవీరులు వానిపై నెక్కి తమ యిచ్ఛ వచ్చిన చోటుల కెల్ల గుమ్మరుచుండినట్లును చెప్పఁబడియున్నది.

పురాణములను చదివినవారలకు పుష్పక సౌంభకవిమానముల పేర్లు విదితములు. అంతేకాక, యించుమించు 2,500 సంవత్సరములకు పూర్వము బోధిరాజువారినుండి తప్పించుకొనుటకై యతనిశిల్పి దారువిమానమును నిర్మించి కుటుంబ సమేతము దానిపై నెక్కి యెగిరి పాఱిపోయె నని యొక కథ కూడ కలదు. మనవలెనె గ్రీకులు కూడ తమ పూర్వికు లాకాశయానము చేసినట్లు చెప్పుచున్నారు.

పదునాఱవ శతాబ్దమున ఇటాలియా దేశస్థుఁ డొకఁడు వివిధములగు పక్షుల ఱెక్కలను జేర్చి తన బాహువుల కంటఁ గట్టుకొని యొక కోట గోడపైనుండి పైకెగురుటకు యత్నించెను. కాని యతఁడు భూమిపైఁ బడి కాలు విఱుగఁగొట్టుకొనెను. పూర్వ మిట్టి పిచ్చిప్రయత్నము లెన్నియో జరుగుచుండెను. ప్రథమమున నాకాశయానమునకు త్రోవఁ జూపిన వాఁడు జెసువీటు ఫాదరి యైన "లానా" యని చెప్పవచ్చును. ఈయన 1670 వ సం. న వ్రాసిన గ్రంథమందు ఆకాశయానమున కనుకూలించు కొన్ని యూహాలను వ్యక్తీకరించియుండెను.

అంగుళములో 238-వ వంతు మందము గల రాగిరేకుతో 25 అడుగుల వ్యాసపు కొలత గల గుండ్రని నాలుగు గోళములను నిర్మించి యందలి వాయువును దీసివేసి మూతులను బిగియించి యీ నాలుగు గోళముల నొక చిన్న పడవ కంటఁగట్టినచో, నది యాకసమున తేలఁగల దని "లానా" తన పొత్తమునందు లిఖియిం

చెను. పలుచని గోళములను నిర్మించుట దుస్సాధ్యమైనను, ఈయన యూహలవలన వాతావరణములోని వాయువుకన్న లఘువగు పదార్థముయొక్క సాహాయ్యమున నాకాశయానము సాధ్యమగు నని స్పష్టపడెను. పురాణ చరిత్ర, ప్రాచీనగాథల నటుంచి ప్రస్తుత విమానముల విషయమై యాలోచింతము.

ఆకాశయానము - ప్రథమప్రయత్నము

ఫ్రాన్సుదేశములో "లమున్స" పట్టణము దగ్గఱ "అనోన్నే" అను చిన్న పురము గలదు. అందు "మాంటుగాల్ఫియిరు" అను ధనాఢ్యుఁడైన వర్తకుఁడు గలఁడు. అతనికి జోసెఫ్, స్టీఫెన్ అని యిద్దఱు పుత్రులు గలరు.

ఈ సోదరు లొకనాఁడు ఆకసమున తేలుచున్న మేఘములను జూచి తేలికయగు వాయువుచే నింపఁబడిన తిత్తులు సయితము మేఘములవలె నాకసమున తేలఁగల వని యూహించి కొన్ని శోధనలను చేసిరి.

గాలికన్న పొగ తేలికయగు పదార్థ మని కాగితపు గుమ్మటములలో పొగను నింపి వానిని పైకెగుర వేసిరి. అవి పైకెగురక నేలమీఁదనే పొరలుచుండెను. ఈ శోధనలను జూచుచున్న యొక ముసలిస్త్రీ గుమ్మటమున కొక చిన్న బుట్టను కట్టినచో అవి పైకెగురు నని యుపాయము చెప్పెను.

మాంటుగాల్ఫియిరు సోదరులు తాము చేయుచున్న శోధనలను స్థిరపఱచుకొనుటకు నిశ్చయించుకొని 1783-వ సం. జూను నెల 5 వ తేదీని గడ్డికట్టలను తగులఁబెట్టి దానివలన వచ్చు పొగతో 105 అడుగుల చుట్టుకొలత గల గుమ్మటము నిండ నింపి దాని నాకసమున విడిచిరి. అంత నా గుమ్మటము 6వ్వేల నిలిగి కెగిరి పది నిమిషములలో మైలున్నఱ దవ్వున నేలఁబడెను. ఇంత స్వల్పకాలములో గుమ్మటము నేలఁగూలుటకుఁ గారణము గుమ్మటములోని యుష్ణవాయువు చల్లపడుటయే యని గ్రహించిరి.

మాంటుగాల్ఫియిరు సోదరులు చేయుచున్న శోధనలు ఫ్రాన్సుదేశమం దంతటను వ్యాపించెను. ప్యారిసునగరమున చార్లెసు రాబర్టు అను ప్రకృతిశాస్త్రవిశారదులు మాంటుగాల్ఫియిరు గుమ్మటము మాదిరి గుమ్మటమును కొన్ని మార్పులతో నిర్మించిరి. అందుష్ణవాయువునకు మాఱుగా ఇనుపతుత్తి పొడిపై గంధకద్రావకమును బోసి దానివలన జనించెడి యుదజనివాయువును తిత్తిలో నింపిరి. కాగితపు గుమ్మటమునకు మాఱుగా రబ్బరుపూఁత పూయఁబడిన పట్టుగుడ్డ నుపయోగించిరి.

☞ వీని యాకృతులను చిత్రపటముల ఎల్ పుటలో జూడనగును.

ఈ గుమ్మటము నొక మైదానమునకుఁ గొనిపోయి యాకసమునకు విడిచిరి. అంత గుమ్మటము అమితవేగముతో 3000 అడుగుల యెత్తున కెగసెను. అది 45 నిమిషము లాకసమున నుండి, విడిచిన ప్రదేశమునకు 15 మైళ్లు దవ్వున నేలఁగూలెను. అక్కడి కాఁపులది యేదో యొక భూత మని భ్రమచెంది కఱ్ఱలతో దానిని కొట్టి తునాతునుకలు గావించిరి.

తరువాత కొన్ని శోధనలు చేసి గుమ్మటము నేలమీఁద నెమ్మదిగా దిగుటకును, సూర్యోష్మచే గుమ్మటము ముడికినప్పుడు, అది బ్రద్దలు కాకుండ దానిలోని యుదజనివాయువును వెలుపలికి పోనిచ్చుటకును గుమ్మటముయొక్క యుపరిభాగమున నొక కవాటము (Valve) మేర్పాటు చేయఁబడెను.

ప్రథమమున నీ గుమ్మటముయొక్క క్రింది భాగమున వ్రేలాడఁగట్టఁబడిన తొట్టిలో నొక మేఁకను, కోడిని, బాతును నుంచి యాకసమునకు విడచిరి. గుమ్మటము భూమికి దిగినప్పుడు, అందుంచఁబడిన జంతువుల కేవిధమైన యపాయమును, మార్పును లేమింజేసి భూచరములయిన జంతువులు సయితము నాకసమున సంచారము చేయవచ్చు నను విషయము నిర్ధారణచేయఁబడెను.

1783-వ సం. న పిలాతురు డ. రోజీరు, మార్క్విస్ డెరలాండేను, మిసెస్ సేజియనెడి యాంగ్లేయనారీమణి - ఈ ముగ్గురు గుమ్మటములో నెక్కి యమితసాహసముతో ప్రథమమున నాకాశయానము సల్పిరి. ఒకనాఁడు రోజీయ గుమ్మటములో నెక్కి యింగ్లీషు కాలువ దాఁటుచుండఁగా గుమ్మటము కాలి బ్రద్దలై సముద్రములో బడి యాతఁడు మృతినొందెను. 1785-వ సం. న బ్లాంచెర్డు అను వైమానికుఁడు గుమ్మటములో నెక్కి యింగ్లీషు కాలువను నిరపాయముగ దాఁటెను.

తొలుదొల్త గుమ్మటములను గనిపెట్టి యాకాశయానమునకు దారిఁ జూపినది ఫ్రాన్సుదేశీయులే. అవి సంగ్రామసమయములందును నుపయుక్తము లని గనిపెట్టినది కూడ ఫ్రాన్సుదేశీయులే. 1794-వ సం. న జర్మనీవారికిని ఫ్రాన్సువారికిని జరిగిన యుద్ధములో నీ గుమ్మటముల సాహాయ్యమున ఫ్రాన్సువారు శత్రువుల గుట్టుమట్టులను గనుఁగొనుచు, ఉత్తరముల ప్రచారమును గూడఁ జేసిరి; మఱియు గుమ్మటములలో పావురములను గొనిపోయి తిరిగి వానిద్వారా లేఖలను బంపుచుండిరి. అప్పటి ఫ్రాన్సువారి జయమునకు ఈ గుమ్మటములు సయితము కారణము లని తెలుపఁబడినది.

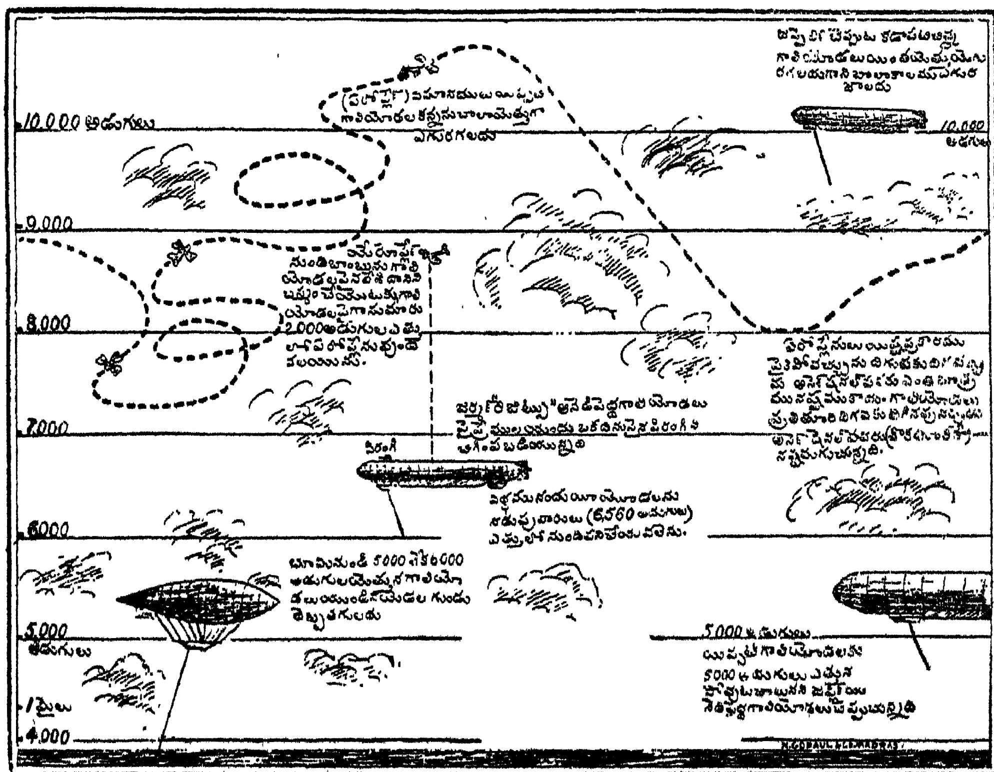
గుమ్మటములలో నెక్కి యాకసమున సంచరించుచున్న స్వాగుభూమిశకటముల కూఁతలు కుక్కలయఱపులు మాత్రము కొద్దిగా వినఁబడు ననియు మనుష్యుల ధ్వనులు వినఁబడ వనియు, మనుష్యులు చిన్న చీమలవలెను, రాజవీథులు సన్నని తెల్లగీతలుగను, నగపడు ననియు కొందఱు వైమానికులు నుడువుచున్నారు.

1836-వ సం. వఱకు గుమ్మటముల విషయమై యెవరును తలఁచియుండలేదు. తరువాత బుద్ధిమంతులు కొందఱు కొన్ని నూతనములైన యేర్పాట్లు చేసి గుమ్మటములమీఁద నెక్కి యాకసమున కెగురుటతోఁ దనివిచెందక, వాని నిచ్చవచ్చినట్లు దిక్కులకు నడపించు ప్రయత్నములను గూడ చేయ మొదలిడిరి.

గాలియోడలు

ఇచ్చవచ్చిన దిక్కునకుఁ ద్రిప్పుటకు వీలగునట్టి యోడలను

డిరిజబిల్సు అని పేరు. వీనినే గాలిఓడ లని పిలుతురు. 1852-వ సం. న, గిఫార్డు దొరగారు నడుపుటకు వీలగునట్టి విమానమును నిర్మించిరి. ఈ విమానము 114 అడుగుల పొడవును, 39 అడుగుల వ్యాసపు కొలతయు గలిగి పొగచుట్ట యాకారమున నుండెను. గుండ్రముగా నుండక పొగచుట్ట రూపమున నుండుటచే గుమ్మటము తలక్రిందగుట కవకాశ ముండదు. కాని మరికొన్ని యిక్కట్టులు సంభవించుచుండెను. గాలిఓడకు సూర్యరశ్మి సోకినప్పుడు దాని వాయుకోశము యొక్క మధ్యభాగ మిటికి పెద్ద దగుటయు, శీతలవాయువు సోకినప్పుడును, మేఘముల చాటునకు వచ్చినప్పుడును కోశములోని యుదజనివాయువు తగ్గిపోయి గుమ్మటము ముకుళించుకొని యాకారమునందు మార్పు చెందుచుండెను. ఈ మార్పును నివారించుటకై వాయుకోశముయొక్క మధ్యభాగమునం దొక తిత్తి నేర్పఱచిరి. గుమ్మటము ముకుళించుకొని పోయినప్పుడు ఈ తిత్తిలోనికి వాయువును జొప్పించి వాయుకోశముయొక్క పరిమాణము యథాప్రకారముగ నుండునట్లు చేయఁబడును. వాయుకోశ మిటికినప్పుడు కోశము పగిలిపోకుండ దానిలోని కొంత వాయువు కవాటముద్వారా వెలుపలికి పంపఁబడుచుండును. ఈ తిత్తి బాలు రాటలాడు కాలిబంతిలోని రబ్బరుతిత్తివలె నుండు నని గ్రహింపవచ్చును. పై నుదహరించిన యేర్పాటులకుఁ దోడు మూఁడు గుఱ్ఱముల శక్తి గల యావిరియంత్రమీ గాలిఓడ క్రిందిభాగమున కుపర్చఁబడెను. ఈ యంత్రము నూరుపౌనుల బరు వుండెను. ఈ యంత్రసాహాయ్యమున గాలిఓడ గంటకు 6 మైళ్లవంతున నడువఁగలిగియుండును.

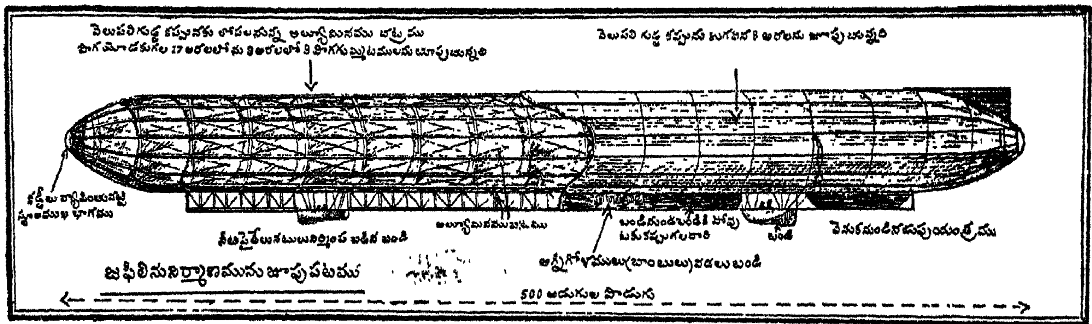

తరువాత కొందఱు హస్తములతోను విద్యుచ్ఛక్తితోను నడపు గుమ్మటములను కొన్నిటిని గనిపెట్టిరి. ఇప్పుడు పెట్రోలు (కిరోసిన్ నూనె)తో విమానములను నడపు నేర్పాటు గావింపఁబడినది. ఈ పెట్రోలు ఇంజను గనిపెట్టఁబడిన తరువాత, వాయువును స్వాధీనపఱచుకొనుట సాధ్య మయ్యెనని నిర్ధారణచేయఁబడెను.

తరువాత గిఫార్డుగారు నిర్మించిన గుమ్మటముకన్న కొన్ని నూతనములైన యేర్పాటులతో క్రెబ్సుగా రొకదానిని నిర్మించిరి. ఈ గుమ్మటమునకు వార్నీసుపూసిన చీనాపట్టుగుడ్డతో నిర్మింపఁబడిన వాయుకోశమును, ప్రయాణికులు కూర్చుండుటకు వెదురుకఱ్ఱలతోఁ గట్టిన యొకతొట్టియు నతఁ డేర్పాటుచేసెను; ఈ తొట్టెకు వెనుక భాగమున నొక నిలువుచుక్కానిని, దానికి వెనుక పైకి లేచుటకును, క్రిందికి దిగుటకును వీలగు మరొక యడ్డచుక్కానిని నమర్చెను. ఆ గుమ్మటమునకు 9 గుఱ్ఱముల శక్తి గల విద్యుచ్ఛక్తి మోటారు ఇంజను నుంచెను. దీని సాహాయ్యమున గుమ్మటము గంటకు 14 మైళ్ల వేగమున నడువఁగలిగియుండెను.

ఈ గుమ్మటముల ద్వారా కొంతమంది యింజనీర్లు తమ నైపుణ్యమును జూపుటకుఁ గొన్ని ప్రదర్శనములను జేయుచుండిరి. ఫ్రాన్సులోని ఎపియల్ గోపురమును జుట్టి వచ్చుటకు పందెమువేసి కొని డ్యూమాంటుగా రొక చోటునుండి పయనమై తిరిగి బయలు దేఱిన స్థానమునకు అఱగంటలోపు కాలములో వచ్చి చేరెను. చుట్టి వచ్చిన దూరము 7 మైళ్లుండును. ఈ పందెమును గెలిచినందులకు డ్యూమాంటుగారికి 60 వేల రూప్యముల బహుమానము వచ్చెను.

నీటిమీఁద నోడ లేవిధముగా నడచునో యావిధముగా గుమ్మటములు వాయువులో నడచును. అందుచేత వీనికి గాలియోడ లని పేరు వచ్చెను. ఇవి నాన్-రిజిడ్డు, సెమి-రిజిడ్డు, రిజిడ్డు అని మూఁడు విధములు.

నాన్‌రిజిడ్డు గాలియోడలు:—ఇవి ముఖ్యముగా తమ కోశము లోని వాయువుపై నాధారపడియుండును. కోశములో వాయువు సంపూర్ణముగా నుండిన, కోశము బిగువుగా నుండి యాకసమున నే విధమగు నభ్యంతరము లేక సంచరింపఁగలవు. ఈ వాయుకోశము పొగచుట్ట యాకారమున నుండును. అట్లుండుటచే గుమ్మటము గాలిని స్వేచ్ఛగా నెట్టుకొని పోఁగలుగును. పైకి పోయినకొలఁది కోశములోని వాయువు కొఱవడుచుండును. అప్పుడు గుమ్మటము భూమికి దిగ నారంభించును. అట్టి యిబ్బందిని నివారించుటకై కోశము యొక్క మధ్యభాగమునందు గాలిబంతిలోని రబ్బరుతిత్తివంటి యొక తిత్తి యమర్పఁబడెను. పెద్ద కోశములోని వాయువు తగ్గి కోశము మెత్తనయినప్పుడీ చిన్ని కోశమును వాయువుతో నింపి తన్మూలమున పెద్దకోశము గట్టిగాను, బిగువుగాను నుండునట్లు చేయఁబడును. ఈ

రకపు గాలియోడ లొక గంటకాలములో ముడిచి సులువుగాఁ గొని పోవుటకు వీలుండును. ప్రథమమున నిర్మింపఁబడినవి గంటకు 25 మొదలు 32 మైళ్లవఱకు పోఁగలిగియుండెను. ఇప్పుడు నిర్మింపఁబడు నవి గంటకు 40-50 మైళ్లు వేగమున పోఁగలిగియున్నవి.

సెమిరిజిడ్డు గాలియోడలు:—వీని కోశము గట్టిదియుఁ తేలిక యగు లోహపు పలకపై నుంచఁబడును. ఈ పలక నాధారముచేసి కొని ఇంజనును, ప్రయాణికులబండియు క్రిందిభాగమున వ్రేలాడఁ గట్టఁబడియుండును. ఈ యేర్పాటువలన గాలియోడ యిటునటు నొరగక సమభారమున నుండును.

1902-వ సం. న నొక యింజినీరు 200 అడుగుల పొడవును 7 గుఱ్ఱముల శక్తియుఁ గల యింజను గలిగిన యొక సెమిరిజిడ్డు గాలి యోడను నిర్మించెను. ఇది గంటకు 25 మైళ్లు వంతున నడువఁగలిగి యుండెను. కాని 1906-వ సం. న నీ గాలియోడ యొకచోట లంగరు వేయఁబడియుండఁగా, పెద్దగాలి వీచుటచే, నది బ్రద్దలయ్యెను. తరువాత 1909-వ సం. న, "లా-రిపబ్లిక్కు" అను పేరుతో నొక గాలియోడ నిర్మింపఁబడెను. ఇది పరాసువారి యుద్ధభూమినుండి స్వస్థానమగు మ్యూడక్ పట్టణమునకు వచ్చుచుండఁగా ప్రొపెల్లరు (ముందునకు త్రోయు యంత్రము) యొక్క పలకలలో నొకటి విఱుగుటచేతను, వాయుకోశము చినిగిపోవుటచేతను 700 అడుగుల యెత్తునుండి క్రింద పడియెను. దానిమీఁద నున్న నలుగురు వైమాని కులు తత్క్షణమే మృతినొందిరి.

నాన్-రిజిడ్డు గాలియోడలకంటె సెమి-రిజిడ్డు గాలియోడలు అవసరమగు స్థలములకుఁ గొనిపోవుటకు, త్వరలో ముడుచుటకు మిగుల ననుకూలముగ నుండును. ముఖ్యముగ సంగ్రామములం దివి పనికివచ్చును.

రిజిడ్డు గాలియోడలు:—ఈ మాదిరి గాలియోడలు జర్మనీ దేశీయుఁడైన కౌంటు జెప్లిన్ గారిచే నిర్మింపఁబడినవి.

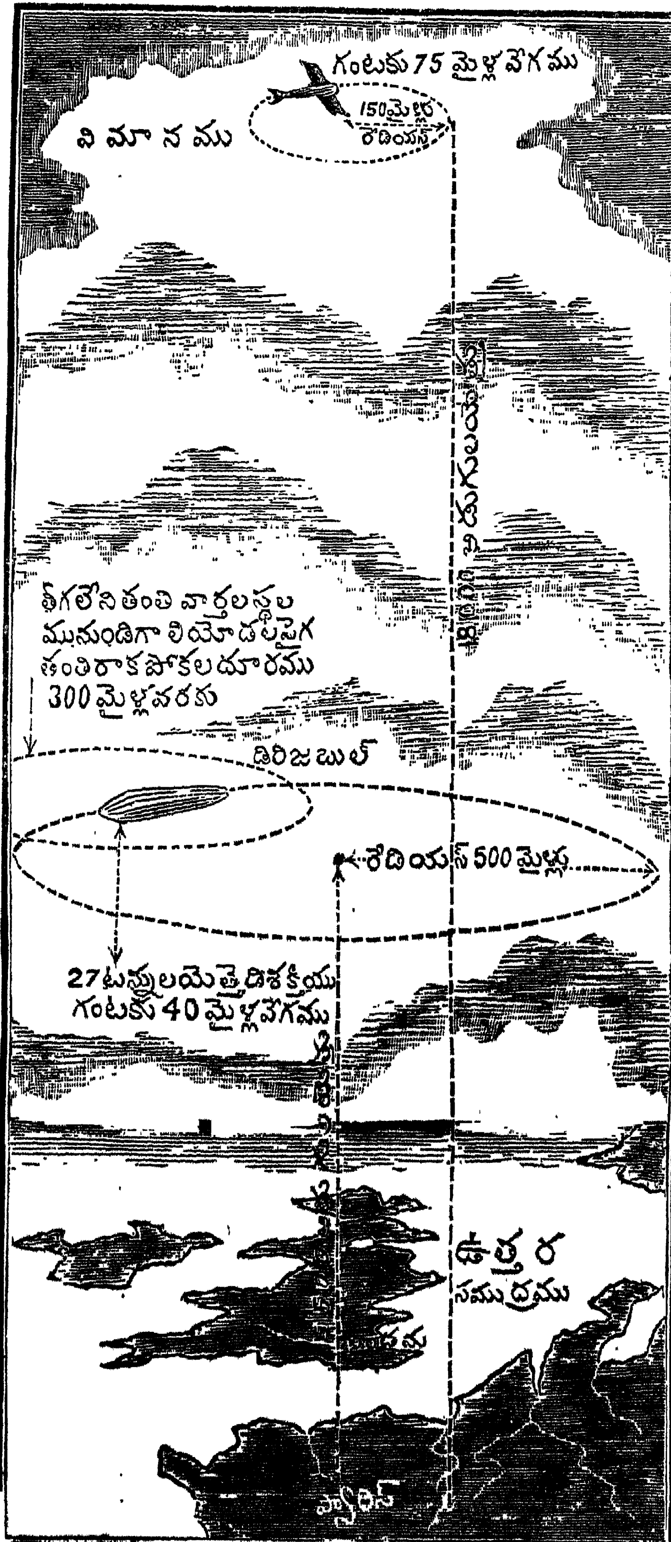
అవి తుపాను గొట్టుటచేతను, వాయుకోశము మండి పోవుట చేతను చెడిపోయెను. కాని యవి చెడిపోవుటకు కారణము లారసి వాని లోపములను సవరించి యతఁడు కొన్ని మార్పులతో క్రొత్త గాలియోడలను నిర్మించెను. ఇవి నిర్మించుటకు లేక్ కాన్‌స్టెన్సునొద్ద పెద్దపెద్ద గణశాలలు నిర్మింపఁబడెను. ఇవి రైల్వేయింజను లుండు శాలలవలె నుండును. గాలియోడలు తేలిక లోహమగు అల్యూమినమ్ దూలములతో చట్రముగా నిర్మింపఁబడి రబ్బరుపూఁత పూయఁబడి నారగుడ్డతో పైన మూయఁబడియుండును. జెప్లిన్ నిర్మించిన కడపటి గాలియోడ దానికి సంబంధించిన వైమానికులు గాక 30 మంది ప్రయాణికులను సయితము తీసికొనిపోవుటకు వీలుగ నుండును. దాని పొడవు 410 అడుగులు. అడ్డకొలత 40 అడుగులు. ఇది 32 పలకలు గలిగి గుండ్రముగ నుండును. దీనిని నడుపుటకు 110 గుఱ్ఱముల శక్తి గల రెండు ఇంజనులు ముందును వెనుకను నమర్పఁబడియుండును. ఈ గాలియోడ నొక పెద్ద తుపానువల్ల కొట్టుకొనిపోయి కొండల మీఁద నున్న చెట్లకుఁ గొట్టుకొని పూర్తిగ పగిలిపోయెను. దాని మీఁద నున్న ప్రయాణికు లేదో యొకవిధముగా చావు తప్పించు కొనిరి. ఎన్ని విపత్తులు సంభవించినను జెప్లిన్ తన పట్టును విడువక లోపములను దిద్దుకొనుచు నూతనపద్ధతులతో గాలియోడలను నిర్మించు చుండెను.

జెప్లిన్ నిర్మించిన యాధునికపు గాలియోడలయొక్క వాయు కోశము 17 గదులుగ విభజింపఁబడి యొక్కొక్క గదియం దొక్కొక్క గాలితిత్తి యమర్పఁబడియుండును. వీనిలో 5,6 తిత్తుల వాయువు పూర్తిగా పోయినను గాలియోడ కేవిధమైన యపా

యము లేక యది యాకసమున నుండఁగలదు. వాయుకోశమున సమర్పఁబడియుండును.

కేవిధమైన యపాయము గలుగకుండ దాని యుపరిభాగ ముక్క తీఁగెలతో సంధింపఁ బడిన యల్యూమినపు రేకులతో మూయఁ బడి యుండును. సూర్యరశ్మికిని, వర్షమునకును, మంచుకును కోశములోని వాయువు మార్పు చెందకుండ కోశము పైనపు గుడ్డతో మూయఁబడియుండును. ఈ గాలియోడ 450 అడుగుల యడ్డకొలత గలిగి, 450 అడుగుల పొడవు గలిగియుండును.

గాలి యోడ తల క్రిందు కాకుండ నుండుటకు చేఁపల కుండు రెక్కలవలె దీని కిరుప్రక్కలను పొడవగు పలకలు గలవు. రెండు నిలువు పలకలు క్రింది యడ్డపలకమీఁద నున్న యుతకలలో నుంచఁబడి కిటికీ రెక్కల వలె సాఁచుచుండును. మరియు క్రింది పలక యొక్క మధ్య భాగమం దొక పెద్దచుక్కాని యుండును. ఈ చుక్కాని వల్లను రెండు నిలువు పలకల వల్లను గాలి యోడ యడ్డముగా నడువఁ గలిగియుండును. గాలియోడ నిలువుగా పైకి పోవుటకుముందును వెనుకను సాలుగేసి పలకలవంతున 8 పలక లొకప్రక్కను, 8 పలకలు రెండవప్రక్కను సయితము దిగుటకు వీలగునట్లు నిర్మింపఁబడినవి. ఇట్టి గాలి యోడ

విమానములు—గాలియోడ

జెప్లిన్ నిర్మించిన యుద్ధపు గాలియోడలు మిగుల బలిష్ఠములయి యుద్ధమున కవసరమగు మందు, గుండు సామానులును, మూఁడు ఫిరంగులను మోసికొని గంటకు 60-70 మైళ్ల వేగమున పోఁగలిగియుండును. ఇవి 10 వేలు మొదలుకొని 11 వేల యడుగుల యెత్తున కెగురఁగలవు. ఈ గాలియోడలు 125 మొదలు 150 గుఱ్ఱముల శక్తిగల నాలుగు పెట్రోలింజనులకల్ల నడుపఁబడును.

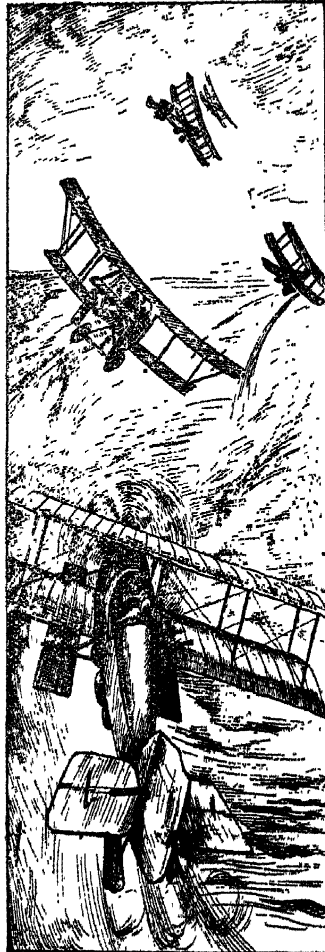
మరియు యుద్ధపు గాలి యోడ మీఁద రెండు, మూఁడు ఫిరంగులును, బాంబులును క్రిందికి విడచుటకు వలయు యంత్ర సామగ్రియు, 135 మణుగుల తుపాకి మందును, చుట్టు రెండు వందల మైళ్లలో నుండి వార్తలను గొనుటకు వీలగునట్టి తీఁగెలేని వార్తా యంత్ర సామగ్రియు నుండును. గాలి యోడ క్రిఁద నున్న తొట్టిలో నుండి ఫోటోగ్రాఫులను దీయుటకును చుట్టుప్రక్కల నున్న శత్రుసేనల గుట్టుమట్టులను గనుఁగొనుటకును గొంద ఱుద్యోగస్థులు కూడ నీగాలియోడమీఁద నుందురు. వీనిలోఁ గొన్ని నీటిమీఁద

లను ఇంగ్లండులోని ఒక్కరు కంపెనీవారు నిర్మించి బ్రిటీషు నౌకా శాఖవారి కొసంగినారు.

జెప్లిన్ రిజిడ్డు గాలిఓడ ఏరోప్లేనుకన్న మిగుల శ్రేష్ఠమైన దని పలువురి యభిప్రాయము. కాని యిది మిగుల భారవంతమైన దగుటచేత ఆకసమున విశేష కాల ముండుటకును మిగుల ఎత్తునకు పోవుటకును మిక్కిలి బలవుగు నింజనులు గావలసియున్నవి. మరియు నీ జెప్లిన్ గాలిఓడలు పెను భూతములవలె నున్నందున శత్రువులు గురిచూచి కొట్టుటకు వీలుగా నుండును. అందువల్ల నందరి దృష్టియు ఏరోప్లేనులవంకకు పోవుచున్నది.

పై వివరించిన గాలిఓడ లెట్లు నడుచునో, కుడి యెడమల కెట్లు తిరుగునో, పైకి, క్రింది కెట్లు పోవునో మున్నగు విషయములను గొంత తెలిసికొందము.

నీటిమీంది ఓడ చుక్కాని సాహాయ్యమున కుడియెడమలకుం దిరుగునట్లు గాలిఓడలు సయితము చుక్కాని సాహాయ్యమున త్రిప్పంబడును. కాని గాలి ఓడ యొక్క చుక్కాని నీటిఓడ చుక్కానికన్న చాల పెద్దది. ఇది ఓడచుక్కానివలె పూర్తిగా కొయ్యతోం జేయంబడక చుట్టు నొక చట్ట మేర్పఱచి యా చట్టము పైనాంగుడను పఱచి బిగువుగా బంధించెదరు. ఇది గాలిఓడ వెనుకభాగమున నిలువుగా నమర్పంబడియుండును. గాలిఓడ కుడిప్రక్కకు దిరుగవలె నన్న చుక్కానియు కుడిప్రక్కకు త్రిప్ప వలెను. అట్లు త్రిప్పుటవలన గాలిఓడప్రక్క నుండి వచ్చు బలమైన తాకుడుచేత గాలిఓడ తిరుగును. నీటిఓడ చుక్కానియు, గాలిఓడ చుక్కానియు దిక్కులకు త్రిప్పుటకే యుపయోగపడును. కాని యొక భేదము మాత్రము కలదు. నీటిఓడ యొక్క చుక్కాని పిడి కుడిప్రక్కకు త్రిప్పిన, ఓడ యెడమ ప్రక్కకు నడచును. గాలిఓడ యటుగాక, అది కుడిప్రక్కకుం దిరుగవలసినచో దాని చుక్కాని కూడ కుడి ప్రక్కకే త్రిప్పవలెను.

(బ్రిటిషు వైమానికుల సాహసము)

ఇంక పైకెగురుట క్రిందికి దిగుట విషయమై కనుంగొందము. ఈ పని రెండు విధములుగా జరుపంబడును. మొదటి విధము, ప్రొపెల్లరు (ముందునకు త్రోయు యంత్రము) నొక మూలకు త్రిప్పుట చేతను, రెండవ విధము, అడ్డముగా నున్న చుక్కానివల్లను జరుపంబడును.

ఈ ప్రొపెల్లరులు గొప్ప యుద్ధోగకుల బల్లలమీంద నుండు విద్యుచ్ఛక్తివిసనకఱ్ఱలవలె నుండును. ప్రొపెల్లరు యొక్క రెక్కలు లేక యాకులు మిగుల బలిష్ఠములయి పొడవుగా నుండును.

గాలిఓడ నూటిగా ముందుకు పోవలసినచో నిలువుగానుండి మీందనున్న ప్రొపెల్లరుయంత్రము గాలిఓడ నడుమ నిక్కనిలంబముగా (పెర్పెండిక్యులరుగా) నుంచంబడును. గాలిఓడ పైకిం గాని క్రిందికిం గాని పోవలసినప్పుడు ప్రొపెల్లరుయంత్ర మొక మూలకు త్రిప్పంబడును.

రెండవ విధమైన చలనము అడ్డచుక్కానిచేతం గలుగును. అది గాలిఓడయొక్క ముందుభాగమునం గాని, వెనుకభాగము నందుంగాని యుంచంబడును. ఈ యడ్డచుక్కానిని కొన్ని రకముల విమానములలో యెలివేటరు యని పిలుతురు. ఈ యడ్డచుక్కానిని క్రిందికి వంచిన, గాలిఓడ యొక్క ముందుభాగము (ముక్కు) క్రిందికి వంగును; పైకెత్తిన ముక్కు పైకి లేచును. ప్రొపెల్లరు యంత్ర సాహాయ్యమునను అడ్డచుక్కాని సాహాయ్యమునకు గాలిఓడ కుడి యెడమలకు నడచుటయు, అడ్డచుక్కాని వలన పైకి, క్రిందికి పోవుటయు గ్రహింపవలయును. ఈ యంత్రము లన్నియు పెట్రోలు (కిరోసిన్ నూనె) ఇంజనుతో నడుపంబడును. స్యందనములోని వైమానికుల కుపాయము గలుగకుండ పెట్రోలు నిలువయుంచు పెట్టె స్యందనముకు ముందుగ నుంచంబడును. గాలిఓడయందలి పనులన్నియు గాలిఓడను నడుపు వైమానికుని స్వాధీనములో నుండును.

ఏరోప్లేనులు

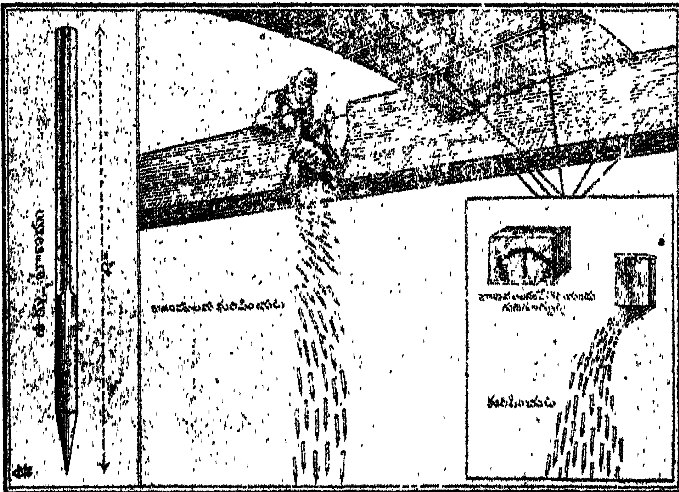
ఈ యేరోప్లేనులకు గుమ్మటములు గాలిఓడలకు వలె వాయుకోశము యొక్క సాహాయ్య మవసరము లేదు. వీని యంత్రములు, పలకలు మున్నగు సమస్తసామగ్రియు గాలికన్న బరువైన దగుటచే నీ యేరోప్లేనులకు గాలికన్న బరువైన యంత్రము లని పేరు వచ్చినది. గుమ్మటములు గాలిఓడలు గాలికన్న తేలికయైన యుదజని వాయువుతో నింపంబడిన తిత్తి సాహాయ్యమున నాకసమున నెగుగును గనుక వీనికి గాలికన్న తేలికయైన యంత్రము లని పేరు.

ఏరోప్లేను ఆకసమున నెగురునప్పుడు దాని కమర్పంబడిన పలకలమీంద తీవ్రముగా వీచెడి గాలి తాకుడుచేం గలిగెడి కదలిక వలన నది యాకసమున నిలువంగలిగియుండును. గాలిఓడ కగు వ్యయముకన్న ఏరోప్లేనున కగు వ్యయము మిగుల తక్కువ యగునను, గాలిఓడ కుండెడి నదుపాయములు, ఉపయోగములు ఏరోప్లేను

నందు లేవు. మరియు విమానము భూమినుండి పైకి లేచునప్పుడు కొంత దూరము నేలబారుననే పోయి యక్కడనుండి పైకి లేచును. దీనికి దృష్టాంతముగ పెద్ద పక్షులు సయితము భూమినుండి పైకి లేచునప్పుడు కొంత దూరము నేలబారుననె పోయి యక్కడనుండి పైకి క్రమముగా పోవును.

ఈ విమానములలోఁ గొన్నింటికి పెద్దపక్షుల కుండు రెక్కలవలె గాలిలో నాడించుటకు పెద్ద రెక్క లుండును. మరికొన్ని రకములలోఁ బైకి లేచు శక్తి దానిలో నున్న నిలువు టిరుసు చుట్టును తిరుగు మరల సాహాయ్యమునఁ గలుగుచున్నది. పై నుడివిన పద్ధతులను మిళితము చేసి యిప్పటి యేరోప్లేనులు నిర్మాణము కాఁబడినవి.

ముఖ్యముగా ఏరోప్లేనుల నిర్మాణమునకు బాలుర గాలిపటమే యాధార మని చెప్పవచ్చును. 1890-వ సం. న జర్మనీ దేశీయుఁడైన లీలియంథాలు, అమెరికా దేశీయుఁడైన రైటుసోదరులు గాలిపటముయొక్క యాకారమును పెట్టెమాదిరిగ మార్చి కొన్ని ప్రయోగములను జేసిరి. ఈ పెట్టె యాకారము గల విమానమును పై కెక్కించుటలోను క్రిందికి నెమ్మదిగా జార్చుటలోను లీలియంథాలు మార్గదర్శకుఁడని చెప్పవచ్చును. ఈయన తాను నిర్మించిన విమానమునకు పెద్ద రెక్క లేర్పఱచి వానిని తన చుట్టు నుండునట్లేర్పాటు చేసి యొక యెత్తగు గుట్టమీఁదికిఁ గొనిపోయి యక్కడనుండి పైకిఁ బోవ యత్నములు సలిపెను. విమానమును సమభారములో నుంచుటకు తన నడుము మొదలు క్రిందిభాగ మంతయు క్రిందికి వ్రేలాడునట్లు కూర్చుండి కాళ్లను ముందుకు వెనుకకుఁ జూపుచు విమానము లేల క్రిందు కాకుండ నెగురుటలో జయమును గాంచెను. తరువాత కొన్ని శోధనలు చేసి రెక్కలకుమాఱుగ కొన్ని పలకలను నేర్పఱచి జయప్రదములైన ప్రయోగములను జేసెను. ఈ ప్రయోగములలో నొకతూరి విమానము క్రిందపడి లీలియంథాలు మరణించెను.

ఫ్రెంచి వైమానికులు విమానములనుండి బాణములను వదలుట

తరువాత కొందఱు విమానమునకు కొన్ని మార్పులుచేసి దానిని నావిరియంత్రపు సాహాయ్యమున నడుపుచుండిరి. పిదప దానికి చక్రము లేర్పాటు చేసి పెట్రోలింజనుతో నడుప మొదలిడిరి.

నిర్మాణవిధానము

ఈ విమానమునకు క్రింద నొకపలకయు, పయి నొకపలకయు నుండును. ఈ రెండు పలకలకు నిలువుపాటి తేలికయగు కఱ్ఱలతోఁగాని, అల్యూమినపు కమ్ములతోఁ గాని ఫులిబోనువలె నడుమనడుమ సందు లుండునట్లు నిర్మింపఁబడును. పులిబోను కున్నట్లు కమ్ములు దగ్గఱదగ్గఱగా నుండక చాల నెడమెడముగా నుండును. ఇట్లుండుటచే రెండు పలకలనడుమను . వాయువు స్వేచ్ఛగా సంచారము చేయుటకు వీలగును. క్రిందిపలకయొక్క మధ్యభాగమునందు విమానము క్రిందికి దిగుట కుపయోగించు యంత్ర ముండును. ఈ విమానమొక యెత్తగు గుట్టమీఁదికిఁ గొనిపోఁబడి అచ్చటనుండి యంత్ర సాహాయ్యమున వాతావరణములోనికి ముందుకు త్రోసికొనిపోఁబడును క్రిందికి దిగునప్పుడు విమానముయొక్క రెండు పలకల నడుమ నున్న గాలియొత్తిడివలన విమానము తాయివలె నూటిగాఁ గ్రింపఁబడక వాటముగా నెమ్మదిగాఁ గ్రిందికి జారును. గాలిపటముయొక్క దారము తెగినప్పుడు గాలిపట మేవిధముగా నేలకు జారునో గమనించినవారి కిది సులభముగా దెలియగలదు. దీని ననుసరించియే యిప్పటి యేరోప్లేనులు నిర్మింపఁబడినవి.

ఈ యేరోప్లేను లెటు లాకసమున విహరించునో విచారింతము. గాలిపటమును పైకి పోవుటకు దార మెట్లు సహకారియో అటులే యీ విమానములకు పెట్రోలింజ నంత సహకారి. ఏరోప్లేనులలో మానోప్లేను, బైప్లేను, ట్రైప్లేనులని త్రివిధము. ఇందు కడపటిది యుపయోగములో లేదు.

వీని పటములను చిత్రపటముల వలన్ ఫుటయందు జూడనగును. బైప్లేను నిజముగా గ్లైడరు (నెమ్మదిగా జారునది) విమానము ననుసరించి కొన్ని మార్పులతో నిర్మింపఁ బడినది. ఈ బైప్లేనుకు రెండు పలకలుండెను. అవి యొకదానిపై నొకటిగా నేర్పాటు చేయఁబడెను ఒక్కొక్క పలక సుమారు 60 చతురపు గజముల వైశాల్యము గలిగియుండెను. విమానమునకు ముందు భాగమున క్రిందికి మీఁదికి లేచుటకు మీటగా నుపయోగపడు నొక పలక యుండును. వెనుక భాగమున నొక చుక్కాని యుండును. ఇవిగాక, విమానమును నడుపు ఇంజను, ప్రొపెల్లరు యంత్రము, వీనికి సంబంధించిన లెక్కలసామగ్రి యుండును. మరియు బైప్లేనుయొక్క క్రిందిపలక మీఁద విమానము నడుపుయంత్రము, వైమానికుని పీఠము, తక్కిన యన్ని పరికరములు నుండును. రైటుసోదరులు తమ బైప్లేనును తేలికయైన కఱ్ఱలతో నిర్మించిరి. విమానముయొక్క పలకలు ప్రప్రథమమున వెదురుబొంగులతో గదులుగదులుగా పాలవెల్లివలె కట్టఁబడి యుండెను. ఈ చట్రము ఆయతాకారమున (రెక్టాంగ్యులరు) చిన్న చిన్న గదులుగ నిర్మింపఁబడి దానిపై నారగుడ్డ బంధింపఁబడి యుండును.

ఎలివేటరు (మీట):—విమానము పైకి క్రిందికిఁ బోవుట కుపయోగపడు మీట యొకటి బైప్లేనుయొక్క రెండుపలకలకు ముందు భాగమున నుండును. ఈ మీట క్రిందిపలక మధ్యభాగమునుండి యిటునటు పడకుండ పట్టియుండెడి కమ్ముల యాధారమున నిల్చియుండును. ఈ మీటను క్రిందికి మీఁదికి లేపుటకు వీలగునట్టి యొకబిస

యుండును. ముందున్న మీటపలకలును, వెనుక నున్న చుక్కానిపలకలును విమానమున కంతకు నాధారముగా నున్నవి. ఈ నరములన్నియు వైమానికుని స్వాధీనములో నుండును.

మానోప్లేను

మానోప్లేను నిర్మాణమునకును, బైప్లేను నిర్మాణమునకును వ్యత్యాస మధికము. బైప్లేను క్రిందిపలకయొక్క వెనుకభాగము నిలువుచుక్కాని నుంచుటకు మాత్రమే యాధారముగా నుండును. మానోప్లేను క్రిందిపలకయొక్క వెనుకభాగమును ఫ్యూజిలేజి యందురు. అనఁగా పిట్టయొక్క పొట్ట యేవిధముగా దానితలకు, ఱెక్కలకు, తోఁకకు నాధారమో అటులే మానోప్లేనుయొక్క వెనుకభాగము విమానమున కంతకు నాధారమై యుండును. మానోప్లేనుయొక్క ఫ్యూసిలేజి (పట్టము) పిట్టయొక్క యాకారమును బోలి యుండును. ఇది పూర్తిగా మూయఁబడియుండును. ఇవి నిర్మాణమందు వంపుగా నుంచుటచే గాలి సుడిగాఁ దిరుగుటకు వీలుండదు. దీనియొక్క స్వరూపము చేఁపవలె ముందుభాగము లావుగా నుండి వెనుకకు పోనపోను సన్నమై కూచిగా నుండును.

పిట్టయొక్క శిరస్సు దాని శరీరముయొక్క ముందుభాగమునం దుండినట్లు మానోప్లేను విమానముయొక్క ముందుభాగమునందు ప్రొపెల్లరుయంత్ర ముండును. ఈ ప్రొపెల్లరు వెనుకనె యింజ నుండును. దీని యిరుసునకు ముందున్న ప్రొపెల్లరు సంధింపఁబడి యుండును. ఇంజను వెనుక వైమానికునిపీఠ ముండును. బైప్లేనున్నట్లు దీనికిని వెనుకభాగమున తోఁకవలె నొకపలక యుండును. దీనినె టెయిల్ ప్లేను అని పిలుతురు. ఇది యంత్ర మంతకు నాధారభూతమై యుండును.

మానోప్లేను యొక్క ఱెక్కలు క్రిందికి మీఁదికి నాడించుటచేతనె విమానము ఆకసమున నిలువఁగలుగుచున్నది. ఈ కదలిక వైమానికునియొద్ద నున్న తీఁగెలద్వారా గలుగుచుండును. మానోప్లేనుయొక్క ఱెక్కలును బైప్లేనుయొక్క పలకలును పొడవగు తేలికయైన కఱ్ఱలతో గదులుగదులుగ నొక చట్టముగ నిర్మింపఁబడి వానిపై నారగుడ్డ బిగువుగ బంధింపఁబడియుండును.

పైకి క్రిందికి పోవువిధము

విమానము ప్రథమమున ముందుకు జరుపఁబడి ఎలివేటరు (మీట) సాహాయ్యమున క్రిందికి దిగుచుండును. ఇట్టి యెలివేటరు బైప్లేనులో ముందుభాగమున నుండును. మానోప్లేనులో వెనుక నుండును. బైప్లేనులో నెలివేటరుయొక్క లోపలికొన లుతకలలో నుంచఁబడును. వెలుపలి కొనలు పైకి క్రిందికి లేపుటకు వీలగును. మానోప్లేనులో మధ్యభాగమునందు బందులతో సంధింపఁబడిన తీఁగలవల్ల క్రిందికి మీఁదికి లేపఁబడును.

కుడి యెడమలకు నడచువిధము

నిలువుచుక్కానివల్ల విమానము కుడియెడమలకు త్రిప్పఁబడును. ఈ చుక్కాని యన్నిరకముల విమానములలోను వెనుకభాగముననే యుండును. కొన్ని విమానములలో నొక్క చుక్కానియు నుఱికొన్నిటికి రెండు చుక్కానులును నుండును. ఈ రెండు చుక్కానులు నొకదానిప్రక్క నొకటిగాఁ గాని, యొకదానిపై నొకటిగాఁ గాని యుండును. నిలువుచుక్కాని కుడిప్రక్కకు త్రిప్పిన విమానము కుడిప్రక్కకు తిరుగును. ఎడమప్రక్కకు త్రిప్పిన ఎడమ ప్రక్కకు తిరుగును. ఈ నిలువుచుక్కానికి తగిలెడు గాలి తాకుడువలన విమానముయొక్క ముందుభాగము (ముఖము) దిక్కులకు తిరుగుచుండును.

సంచరించు విధము

బైప్లేను గాని మానోప్లేను గాని యొకటి రెండు ప్రొపెల్లరుల వల్ల నడుపఁబడును. ఇది విమానముయొక్క ముందు భాగమున నుండును. ఈ ప్రొపెల్లరులకు విద్యుచ్ఛక్తి విసనకఱ్ఱల కుండెడి యాకులవలె రెండు గాని మూఁడు గాని యాకు లుండును. ఈ యాకులు నిమిషమునకు వేయిసార్లు వంతున ఇంజను సాహాయ్యమున తిరుగుచుండును. ఇట్లు తిరుగుటచేతనే విమానమునకు ముందుకు జరుగు శక్తి కలుగుచున్నది. మఱమేకు తలయొద్ద నులిపెట్టి త్రిప్పుటవలన మేఁకుపధముగా కొయ్యలోనికి చొచ్చుకొనిపోవునో యా రీతిగా ప్రొపెల్లరు యంత్రపు సాహాయ్యమున విమానము గాలిలో మార్గము చేసికొని ముందునకు నెట్టుకొనిపోవును.

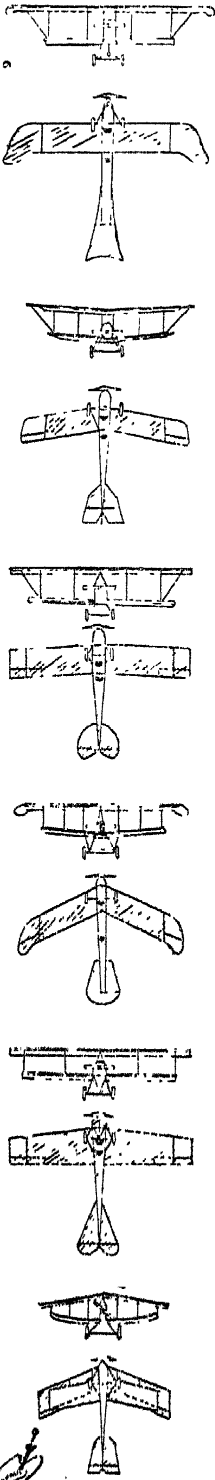
నీటిమీఁద నడుచు విమానములు

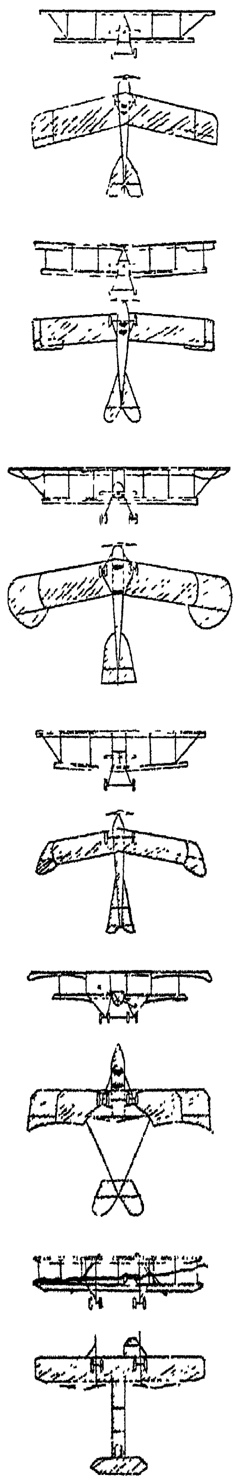
కొన్ని విమానములు నీటిమీఁద దిగినప్పుడు మునిగిపోకుండ విమానములయొక్క యడుగుభాగము దోప్పవలె వంపుగా చేయఁబడి యుండును. ఈ వంపువలన అంగుళముల కెరటము వచ్చినను నపాయ ముండదు. పెద్ద పెద్ద యల లున్నప్పుడు గాని తుపాను గొట్టుచున్నప్పుడు గాని విమానము నీటిమీఁద దిగఁజాలదు. విమానముయొక్క భాగమునకుఁ దగినట్లు క్రిందిభాగము వంపుచేయఁబడును. ఇట్టి విమానములు యుద్ధ సమయములలో శత్రువులయొక్క కట్టుకొట్టాలను కనుగొనుటకు ప్రతి యుద్ధనౌకమీఁదను నుండును.

విమానములనుగూర్చి శాస్త్రజ్ఞులు శోధనలు చేసి దినదినాభివృద్ధి గాంచుచున్నారు. అందువల్ల నీ విషయమై యింతటితో ముగించుటకు వీలుండదు. ప్రథమమున గుమ్మటములు కనిపెట్టఁబడెను. తరువాత బుద్ధివికాసము నెంపొందినకొలఁది శోధనలు చేసినకొలఁది నీగుమ్మటములలో నెన్నియో మార్పులు చేయఁబడి గాలిమోడలు విమానములు, నీటిమీఁద దిగు విమానములు, యుద్ధమున కుపయోగపడు విమానములు మొదలగునవి కనిపెట్టఁబడెను. ఒక్క మనుష్యుని కన్న నెక్కువమందిని తీసికొనిపోవుటకు వీలులేని విమానము లిప్పుడు పలువు రెక్కిపోవుటకు తగినట్లు చేయఁబడెను. అంతియగాక వేలకొలఁది మానుల బరువు గల ఫిరంగులను, సామగ్రులను తీసికొనిపోఁగల శక్తియు గలిగింపఁబడెను. ఇంక నెన్ని యాశ్చర్యకరములైన క్రొత్త యేర్పాట్లు గావింపఁబడనున్నవో యూహించుట దుస్తరము. సర్వేశ్వరునిచే సృజియింపఁబడిన మనుష్య మాత్రుఁడే యిట్టి మహాద్భుత కార్యములను చేయుచుండ, నిఁక సృష్టికర్తయైన యా పరాత్పరుని మహిమలు అగమ్యగోచరము లయి వర్ణనాతీతములుగ నుండును గదా!

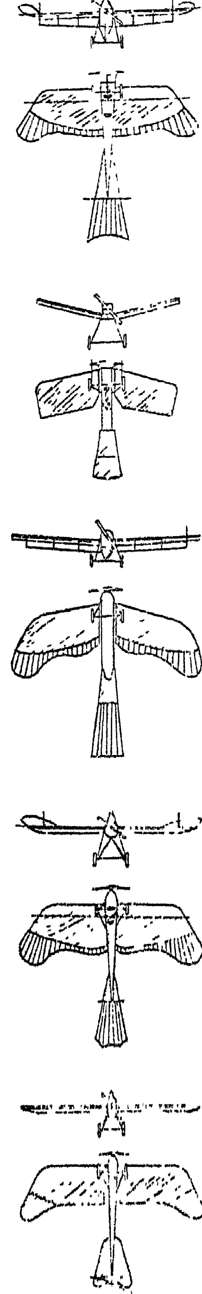
THE GERMAN BIPLANES, MONOPLANES AND DIRIGIBLES.

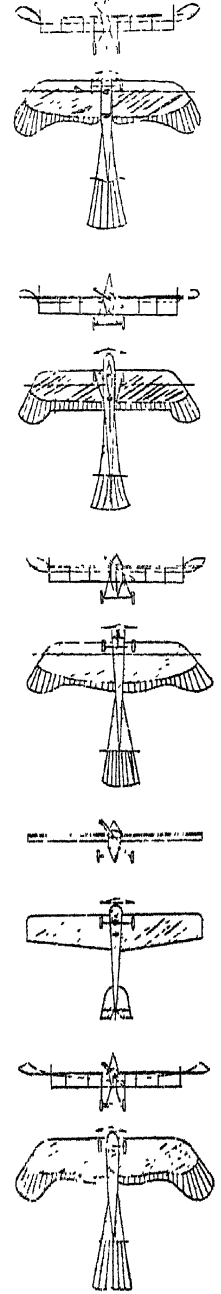
జర్మను ద్విపక్షవిమానములు

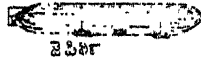

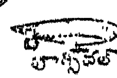
జర్మను ఏకపక్షవిమానములు

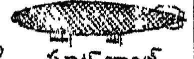

జర్మను గా[illegible]లు

జర్మనుల విమానములను జెప్లినులను గుర్తించుటకును మిత్రమండలి ఆకాశయానములకును జర్మనువాటికినిగల భేదమును దెలుపుటకు ఫ్రెంచి ప్రభుత్వమువారు రిట్టిపటమును ముద్రించిరి. యుద్ధరంగమునందు మిత్రవిమానములను శత్రువిమానములను గుర్తించుటకిది మంచిసాధనము

L

ప్రకటన యిటు సంక్షేపముగా నుడివెను. "శత్రువులు మన సైన్యము పయి వారి యంత్రఫిరంగులను ప్రయోగించుటకు ప్రారంభించిరి. నేను నాగి శత్రుసేనయొక్క శవములతో పూర్తిగా నిండియుండెనది." షాబట్జులో చావగా మిగిలిన సేన లోసనిట్జకు చేరుటయు, అచ్చట ఆస్ట్రియనులకు నూతనసేన సహాయము వచ్చుటయు సంఘటించినందున లోసనిట్జ యుద్ధము రెండు దినములు జరిగెను. చాలమంది సైనికులను కోలుపోయినను సర్వియనులకు తిరిగి క్రొత్తసేన వచ్చుటచే వారును నైన్యమున కుత్సాహముతో గడంగిరి. అన్ని చోటులలోను ఆస్ట్రియనులు నుడిచివేయబడిరి. ఆస్ట్రియా నివాసులయినను, సర్వియనులయందు సానుభూతిగల స్లావుపటాలములను ఆస్ట్రియా సేనాధిపతి తన సైన్యమునకు ముందుభాగమున నుంచి వారినే ముందుగా వేలకొలది చంపించుట ఆక్రూరుడీ యుద్ధమున జేసిన గొప్ప దుర్మార్గము.

ఆస్ట్రియాదాడి అంతమొందుట

షాబట్జాలో ప్రారంభమై లోసునిట్జాలో నలుగుమొదలైన సైన్య దినముల యుద్ధములో ఆస్ట్రియనులు పరాజితులయిరి. సర్వియనుల భూమిని విడచి యుద్ధము జరిగెను. ఆస్ట్రియనులు డ్రీనానదిలో వందలకొలది పడ వచ్చిరి. సర్వియనుల బల్లెపుపోట్లచే వందలు వందలుగా నశించిరి. ఫిరంగులకు వేలకు వేలు గురియైరి. వారు ఆస్ట్రియా దేశములోనికి పరుగెత్తుచుండగా బోస్నియా ప్రజలు చేతికి చిక్కినంతవారిని చంపి

ప్రారంభసిని దీర్చికొని కృతకృత్యులయిరి. సర్వియనులకు ఖయిదీ లయిన శత్రుసేన 4500 నుండి. 53 ఫిరంగులు, 8 హావిట్జరులు, 114 కాయిసను ఫిరంగులు, ఒక్కవైద్యుల సమూహము, వైద్య పరికరములు, 14 యుద్ధభూమి పాకసామానులు, 6 భోజనసామానుల పెగనులు, 4 గుర్రములబండ్లు, 5 తుపాకిమందు పెగనులు, అనేకములగు తుపాకులు, తోటాల పెట్టెలు, టెలిగ్రాఫు తీగెలు, ఇంజనీయరుల పరికరములు సర్వియనులకు వశమయ్యెను. మరియొక సర్వియా గవర్నమెంటు ప్రకటనము వలన వచ్చినవారు 20,000 నుండి, ఖయిదీలు 10,000 నుండి అని తెలిసెను. పట్టుకొనబడిన గొప్పఫిరంగులు 70.

ఈ రెండు ముఖ్య యుద్ధముల వలన సర్వియాను దిగమ్రింగదలచిన ఆస్ట్రియా గోడిపోవుటయేకాక ఒక అంగుళము సర్వియా భూమిని వశపఱుచుకొనలేదు. ఒక్క ఆస్ట్రియనుడు ఖయిదీగా తప్ప సర్వియా భూమిపయిని లేకపోయెను. రష్యా యుద్ధమునకు దిగుటచే వారి వెనుకనున్నట్టి ఆస్ట్రియనుల సర్వశక్తియు పనికిరానిదిగా చేయబడకలయ్యెను. సర్వియా గెలుపు కల్గినది. బడటుచే సైన్యములను సంపూర్ణముగ లేపినను, అప్పటికిని సర్వియా సర్వశక్తి యుపయోగించుటకు సమర్థులైనను ఆస్ట్రియా సైన్యము యుద్ధము కాగ వెనుకకు ప్రాణములను ప్రాణ పెల్లడించిరి. సర్వియా లొంగకుండక ఆస్ట్రో-హంగరిపైని దాడి వెడలుటకు ప్రయత్నములను జేయుచుండెను.

లోసునిట్జాకడ్డ ఆస్ట్రియనులను సర్వియనులు బల్లెములతో పొడుచుట

జర్మనులు లీజుకోటను ముట్టడించుట

నాలుగువందల మయిళ్ల దూరము పాఱు మ్యూజునది ఫ్రెంచి, బెల్జియము, డచ్చివారలదిగా పరిగ్రహింపఁబడుచున్నది. బెల్జియము సరిహద్దులలో ప్రవేశించు నప్పటికీ నది దేశసంరక్షణార్థమై కట్టబడిన కోటల నొడ్డున గలిగి ప్రవహించుచుండును. మ్యూజుతీరమున 1831-వ సం. న బెల్జియమున కిరువది దుర్గము లుండెను. హ్యూ, లీజ్, మాస్ట్రిచ్, నామూరు లను ముఖ్యమయినవి. వాటర్లూ యుద్ధము జరిగిన పిదప ఫ్రెంచివారిని బెల్జియములో జొరబడకుండ వీలు కలుగచేయకుండుటకు 20 కోట్ల ఫ్రాంకులు కోటలకయి వ్యయము చేయబడెను. కాని 1870-వ సం॥ లో ఇన్ని కోటల వలన ప్రయోజనము లేదనియు, శక్తిసంపన్నమైన నొకటి రెండు కోటలలో తీక్ష్ణముగా నుపయోగించిన చాలుననియు మిలిటరీ ఇంజనీయరుల యభిప్రాయమై యుండుటచేత లీజ్, నామూరు, హ్యూ, దుర్గములు మాత్రము బలపఱుపఁబడి నూతన యుద్ధవిధానము ప్రకారము కావలసిన పరికరము లన్నియు సమకూర్పబడెను.

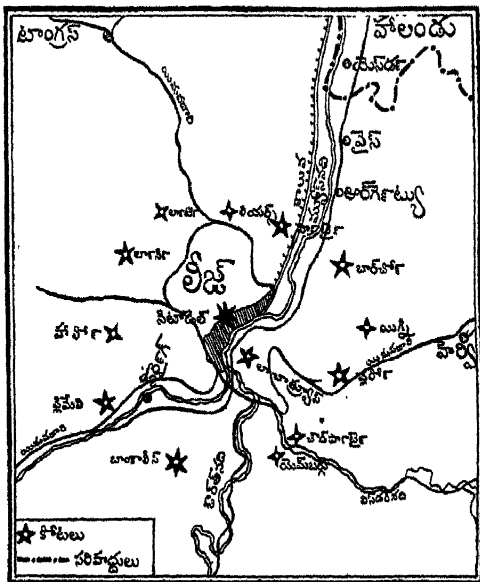
లీజునగరము

లీజుపట్టణములో చాలభాగము మ్యూజునదికి ఎడమవైపున నుండును. ఇచ్చట బెల్జియము పరిశ్రమ లధికముగా నుండుటచే నగర మైశ్వర్యవంతమయినది. బెల్జియమునకు షెఫీల్డు నగరము

వంటిదని పిలువఁబడుచున్నది. ప్రజలు సాహసవంతులు. దేశభక్తులు. స్వాతంత్ర్యప్రియులు. 1468_వ సం.న దీ పట్టణము ఛార్లెస్ ది బోల్డు ఆఫ్ బర్గండీ వలన కొల్లగొట్టబడెను. 1619 లో ఒకటవ మాక్సిమిలన్ వలనను, 1675_1691_వ సం. లకు మధ్య రెండు పర్యాయములు ఫ్రెంచివారివలనను నా పట్టణము ముట్టడింపఁబడెను. 1702_వ సం.లో ఇంగ్లీషు ప్రభువగు మార్లబరో గారు ఫ్రెంచివారి మీఁది యుద్ధము చేయుటకు దీనిని వశపఱచు కొనెను. 1794 లో ఆస్ట్రియను సేనా నాయకుఁడగు క్లెయిర్ ఫెయిట్ ఇచ్చటనే జనరలు జోర్డెయిన్ గారి చేతిలో గట్టిగా దెబ్బలు తినెను. బ్రెయిల్ మాంటను బెల్జియము జనరలు యొక్క బుద్ధి కుశలత వలన నీనగరము చుట్టును 12 కోటలు మూఁడు మూఁడు మైళ్లదూరమునను, మధ్యకోట కిన్నియు ఆఱుమైళ్ల దూరమునుండునట్లును కట్టబడెను. 33 మైళ్ల చుట్టు[illegible] గల యీకోట లీజు బెల్జియనుచే సంకల్పింపఁబడి,ఒక ఫ్రెంచికంపెనీ వారిచే కట్టబడి, జర్మను 6 ఇంచి హాజలివు ఫిరంగులను రక్షణార్థమై కలిగియున్నవి. ఒక్కొక్క పెద్ద కోటలో 200 మంది సైనికభటు లుందురు. చిన్న కోటలలో 169 మంది యుండెదరు. కోటలలో ననేక యంత్రఫిరంగులు రాత్రిని పగలుగా మార్చివేయగల దేదీప్యమాన మగుదీపములును, ఒక కోట కొక కోటరు కందకములును గలవు. కోటలలో ననేకదినముల వఱకు కావలసిన మందుగుండు సామగ్రి భోజన పదార్థములు ఉండునని వ్రాయనక్కఱలేదు. గొప్ప గూరదర్శనీ యంత్రములను బెట్టుకొని సేనాధిపతి యెల్లప్పుడును మ్యాపులను పరీక్షించుచు తనకు తోచిన ఫిరంగులను కాల్చుటకయి వార్తలను బంపుచుండును. కోటగోడల నానుకొని యేటవాలుగానుండు బయలువద్ద కొకవేళ శత్రువులు రాఁగలిగినను, లేక భూమి లోపలనున్న మార్గములను వారు కనుగొనినను వారిని చెండాడుట కయి ఫిరంగులు సిద్ధముగా నమర్చబడియున్నవి. కోటల మధ్యనున్న భాగము లీ దుర్గసమూహమునందు బలహీనమయినవి. అందుచే 25,000 మంది సైనికులు, వానిని బాగుచేయుటకు యుద్ధమునకు ముందు నియోగింపబడిరి.

యుద్ధప్రారంభము

ప్యారిసును పట్టుకొనుటకయి జర్మనులు బెల్జియముగుండ వచ్చుచున్నా రనినపిడుగువంటివార్తను వినినప్పుడు బెల్జియము సేనాధిపతులు టెన్నిసు ఆటనాడుటకయి వెళ్లుచుండిరఁట, అంత ఆకస్మికముగా జర్మను వచ్చి బెల్జియముపై [illegible]. 1914 వ సం॥ ఆగష్టు 2.వ తేదీ ఆదివారము సాయంకాలము [illegible] జర్మను చక్రవర్తి సైన్యమునకు [illegible] [illegible] [illegible] జర్మనీని [illegible] [illegible] బలిదానముగా [illegible] [illegible] బెల్జియమునకు [illegible] సైన్యము [illegible] [illegible] బెల్జియము [illegible] [illegible] ముగా [illegible] జర్మనీకి దాసిగా నుండ నొల్లక, స్వాతంత్ర్యము గాపాడుకొనుటకయి,జర్మనీ వగతుల కంగీకరింపక, జర్మను సైన్యము వచ్చు మార్గములను తెగ గొట్టి, రయిలులను ఎత్తివేసి యుద్ధమునకు సన్నద్ధమాయెను. లీజుకోటల నుండి పారు ఫిరంగు లకు అడ్డముగా నెత్తుగా నున్న ఇండ్లన్నియు అధికారుల ఆజ్ఞలచే నగరోపనాయములతో గాల్చి వేయబడెను. చెట్లు కొట్టివేయఁబడెను. ముందుజాగ్రత్తగా [illegible] జర్మను శత్రువులు బెల్జియమును చెలవీయక [illegible] బెట్టిరి. జనరలు [illegible] సేనాధ్యక్షుఁడు.

లీజునగరము, దుర్గములు

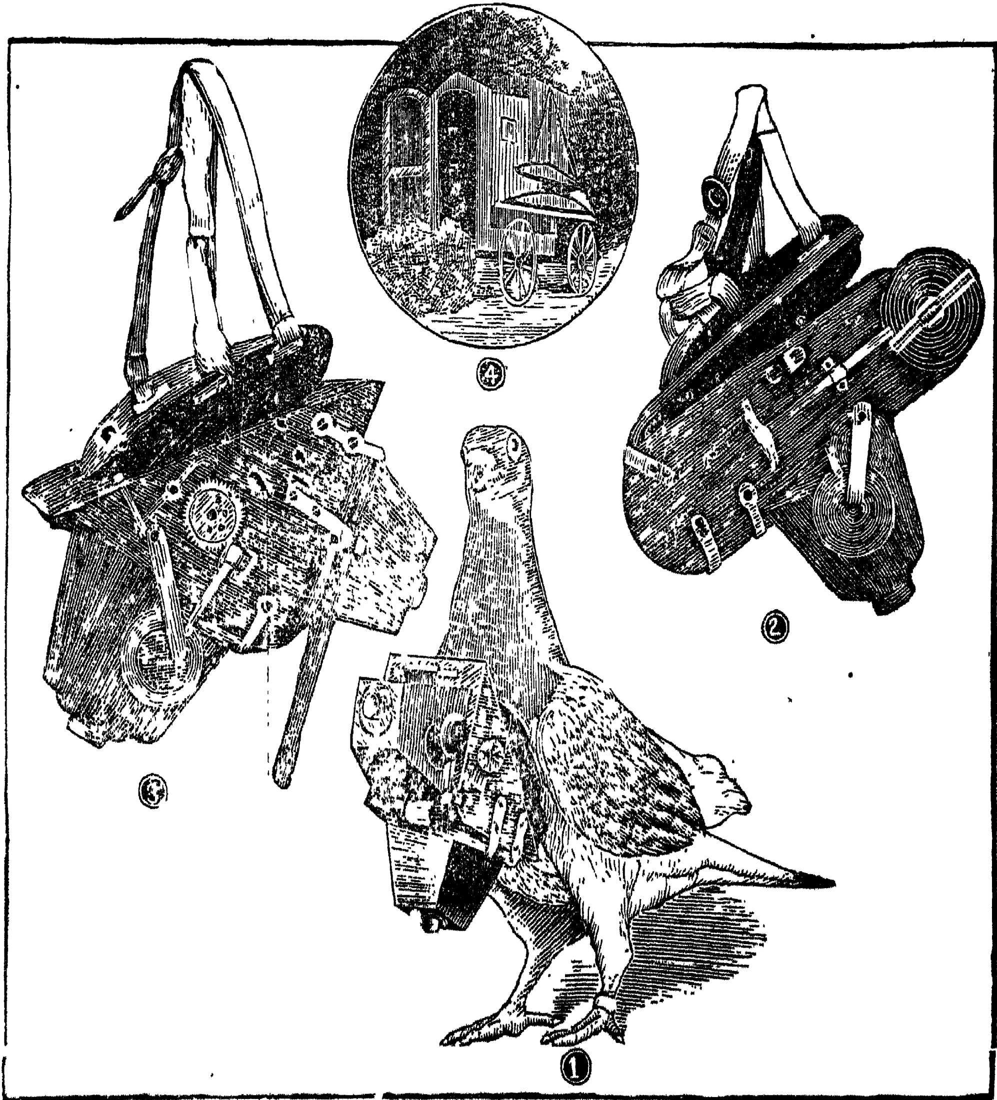
1914_వ స. 5_వ ఆగష్టు నాఁటి రాత్రి 11½ గంటలకు నిండు వెన్నెల కాయుచుండఁగా లీజునగరము చుట్టుడ ప్రారంభ మాయెను. జర్మను షెల్సు అమిత ప్రకాశముతో కోటలపయిని పడ మొదలిడెను. బెల్జియము కోటలు గిరిగిన కి.ధమునఁ సమాధాన మిచ్చుచుండెను. మత్తి గమున పద్దెండుమైళ్ల దూరమునఁగున్న వైజు మొసెలు లీజుకు దక్షిణభాగమందున్న ప్రదేశమంతయు రణరంగముగా నుండెను. ఉదయము 6 గంటలగునప్పటికి యుద్ధము హోరాహోరిగా జరుగుచుండెను. అప్పటికి ఫ్లెరన్ అను కోటమాత్రము జర్మనుఫిరంగులచే నిశ్శబ్దముగా జేయబడెను. అచ్చటచ్చట కాల్బలము నడుమ జర్మను అశ్వసేనయు కొంత పనిచేయుచుండెను. ఆ భూమియొక్క ప్రకృతిని బట్టి జర్మనులు బాగుగా దాగియుండుట కనుకూలము లనేకము లుండెను. అయినను జర్మనుల యుద్రేక మనేకపర్యాయము లడేంపఁబడెను. 9_వ బెల్జియము పటాలములవారు రాక్షసులవలె పోరిరి.

బెల్జియను లీ విధముగా బోయినను జర్మను సేనాధిపతి అనుకొనలేదు. 1 లక్ష 20 వేలమంది జర్మను సైనికులను మూడవ బెల్జియను సైన్యము 35,000 మంది యెదుర్కొనిరి. జర్మనులు ప్రవేశించిన ప్రతిస్థలములోను 17,000 మంది జర్మనులను 5000 మంది బెల్జియనులు మట్టుకే తాకి గొడించుచుండిరి. నెక్కుపంది జర్మనులు కోటలలోని ఫిరంగులచే, కొడవలితో గడ్డికోసినట్లు, కోసివేయబడుచుండిరి. శత్రువులు సామీప్యమునకు వచ్చినప్పుడు బల్లెపుపోట్లను తినుచుండిరి. అనేకపర్యాయములు బెల్జియను సేనానాయకులు తమ సైనికుల యొక్క యుద్ధ సంఖ్యను పెంచి వేయ వలసి వచ్చుచుండెను. జర్మనులను కోటల ప్రక్క మైదానము వరకు రానిచ్చి అచ్చటఫిరంగులను వర్షపాతము వలె బెల్జియనులు కురిపించి ధ్వంసము చేసిరి. ఒక్క బార్కోన్ కోట ప్రక్కన పేరిన జర్మను శవములు ఎత్తునాలు గజముగ లయియుండెనట! ఇచ్చట భంగపాటు నొందిన జర్మను సేనాని ఎట్టి రక్షణమును లేని లీజు పురజనుల గృహముల మీద షెల్లులను విడువ ప్రారంభించెను. శాంతజీవనులగు పురజనులిందుచే చాలమంది చంపబడిరి. కాని పురజనులు భయభ్రాంతులు కాలేదనుటకు నొక్క యుదాహరణము చాలును. బుధవారము నాటి రాత్రి ఫిరంగి ధ్వనులతో నగరమంతయు ప్రతిధ్వనించుచుండగా లీజు విశ్వవిద్యాలయము వారు సాంవత్సరిక పరీక్షలను శాంతముతో జరుపుచుండిరి.

మరునాడు జర్మనుల బలము వృద్ధియాయినది. వారు కురిపించిన ఫిరంగిగుండ్లకు మిగిలినదేమి లేదు. బెల్జియము సేనాధిపతి జనరలు లీమెన్ నగరము చుట్టునున్న వంతెనల నన్నింటిని తుపాకి మందు పెట్టించి ధ్వంసము చేసెను. తన సైన్యము నంతయు మ్యూజునదికి ఎడమభాగమునకు తీసికొని వెళ్లెను. ఇంతలో కండ్లకు గంతలు కట్టబడిన యొక జర్మను సేనాధికారి జనరలు లీమెన్ గారి వద్దకు జనరలు ఎమ్మకుగారి సందేశమును దీసికొని వచ్చెను. ఆ ముద్యోగి కోటలను జర్మనుల వశము చేయవలసినదనియు, అధిక నష్టమును బెల్జియనులు పొందుటవలన లాభమేమియు లేదనియు, అందుకు సేనాని యొప్పుకొనని నగరమును కోటలను నశింపను ముట్టడించుట ఆరుగంటలకు ప్రారంభించుననియు జెప్పెను. జనరలు లీమెన్ గారు అతని స్వాభిమానముగా నతనికు దగిన జవాబు నొసంగెను. "కోటల నేనెప్పటికి వశము చేయను. పట్టణము గతియేమైనను దానిదే." అంతట జర్మను సేనాధికారి వచ్చిన విధమున మరలి పోయెను.

అంతట పురవాసులపయి ఫిరంగిధారలు కురిసెను. వారి కష్టములు వర్ణనాతీతము. అనేకులు నిండ్లు వాకిండ్లు ప్రేలుడు యొక్క సంహారములు పిల్లలతో పడుచుండెను. అనేకులు మరణము నొందిరి. ఆ కాలమున వారు వారి బలుగు కోల్పోయిరి. నాలుగు దినములు సుఖజీవనము గడిపిన సకల సంతోషములతో నున్న ప్రజలీదినమున నిరాధారులయిరి. రమణీయంబయి విలసిల్లుచున్న లీజు నగరము గుర్వానలతో నిండి శ్మశానవాటికవలె దోచుచుండెను. శుక్రవారము నాడు 11-½ గంటలకు ఎవరి పీనుగలను వారు పాతిపెట్టుటకయి 24 గంటలు యుద్ధమాపవలసినదని ఎమ్మకుగారు కోరిరి. ఇప్పటికి 25,000 మంది జర్మనులు చచ్చిరి. ప్రతి బెల్జియము సైనికునికిని ముగ్గురు జర్మను సైనికులు చచ్చి పడియుండిరి. ఒక్కరోజు యుద్ధమాపవలసినదని యడుగుటకు నిజమగు కారణము జర్మను సైనికులు ఆహారము లేక కడుపు మండుచుండుటయట. జర్మనీనుండి భోజనపు వేగనులు సకాలమునకు రాలేదు. కాని చుట్టుప్రక్కలనున్న బెల్జియము గ్రామస్థులు జర్మనులకు అన్నము పెట్టి ఆకలి దీర్చిరి.

లీజుకోటలు-ఒక్కకోటనుండి యింకొకకోటకున్న దూరము

యుద్ధసమయములందు పెంపుడు పావురములను వార్తల నంపుటకును శత్రువుల గుట్టును కనుఁగొనుటకును బంపువాడుక గలదు. పావురములను వెంటను తీసికొనిపోయి మూఁడు నాలుగు వందల మైళ్ల దూరమున వానిమెడలో చీట్లను కట్టి వదలిన నవి స్వస్థలములకు జేరును. ఆయుత్తరములను జదువుటవలన స్వపక్షపు స్థితి తెలియును. శత్రువులగుట్టును గనుఁగొనుటకై పావురములమెడయందు ఫోటోగ్రాఫులను తీయుపెట్టెలను గట్టుదురు. అవి మిక్కిలి చిన్నవిగనుండును. వానికి స్వతస్సిద్ధముగ బొమ్మలను దీయు మర లమర్పబడియుండును. పిట్ట యెగురునప్పుడు రెండుమూఁడునిమిషములకొకసారి ఫోటోపడును. ఆ ఫిలుమునుండి ఫోటోలను తయారు చేయుటకై నం 4. సాధనము చేయబడినది. ఇట్టి సాధనములను జర్మను వేగులవాండ్రు పరదేశములలోని రహస్యములను గనుఁగొనుటకు వాడుచుండిరని ప్రతీతిగలదు. కోటలమీఁద నెగిరెడిపావురము లిపుడు కాల్చి చంపఁబడుచున్నవి. నం 2. కామిరాలో క్రింది వస్తువులు మాత్రము ప్రతిబింబించును. పావురముమెడయం దున్న కామిరాలో క్రింద నెదుట నున్న వస్తువులు ప్రతిబింబించి బొమ్మ లేర్పడును.

లీజుకోటలను వదలిపెట్టి ఆప్రాంతములనున్న గ్రామములో జర్మను సైనికు లేమిచేసిరో యిచ్చట వివరింతెను. లీజుకోటల ముట్టడి కవసరము లేని సేనను జర్మను సేనాని రెండు యుద్దేశములతో చుట్టుప్రక్క గ్రామాదుల మీదికి పంపెను. మొదటి యుద్దేశము ప్రజలను నానాబాధలు పెట్టి జర్మనులనిన వారికి కలలలోనయిను భయము కలుగచేయుట. రెండవ యుద్దేశ మీ గ్రామాదులను సంరక్షించుట కయి జనరలు లీమెన్ గారు పంపిన యూరపు [illegible] సేనను ఓడించుట. టాంగ్రెసు మొదలు హైర్లెమాంటు వఱకును ఈ జర్మను సేన పాడుచేయని గ్రామము గాని, అచ్చటి ప్రజలు సైనికు లయిన నేమి, కాకపోయిన నేమి, శత్రువులతో [illegible] వలె పోరాడని వారుగాని లేరు. ప్రతిచోటను సంఖ్యాధిక్యత గల శత్రుసేనమీద కొద్దిసాటి బెల్జియము సేన, బెల్జియము పౌరులు పోరాడవలసి వచ్చెను. ఈ విధముగా హాన్నటు వద్ద, నెయించు గ్రోండవద్ద, డూర్మేలు గ్రామము వద్ద, బోస్టువద్ద, ఓసుమేలువద్ద, పోరాటములు జరిగెను. కొన్ని చోట్ల బెల్జియనులు జయించిరి. కొన్నిచోట్ల జర్మనులు జయించిరి. కాని తగులబడని యిల్లుగాని, నష్టము పొందని సంసారముకాని, ధ్వంసముగాని పంటభూమిగాని, తుపాకిగుండ్లను పొట్టలో లేని చెట్టుగాని జర్మను రాక్షసులు వెళ్లిన ప్రతిస్థలమందును లేదు.

హాలెన్ పోరు

హాలెన్ పట్టణమువద్ద సుమారుగా పెద్ద దనవలసిన పోరు జరిగినది. జర్మనులు నదీ వారధిని దాటుచుండగా అదివర కచ్చట పెట్టబడిన తుపాకిమందు భగ్గున ప్రేలెను. అనేకశత్రువులు నష్టమయిరి. కాని జర్మనులు సరకు చేయక, పడిపోయిన తమ పీనుగులమీదనే గుఱ్ఱములను నడిపించి నదిని దాటిరి. ఒకస్థలమును పట్టవలయుననిన జర్మనులకు ఎంతమంది మృతినొందవలసినను లెక్కలేదు. పడిపోయిన వారి శవముల మీదనే నడచిపోయెదరు. జననష్టము నెప్పుడు వారు తలంపరు. "ఈ బెల్జియనులకు కొద్ది నష్టము కలిగినను చాలును. వారి సైనికుల సంఖ్య అల్పము. మేము జర్మనులము. ఒక్కతావును పట్టుటకు 10 లక్షల మంది స్వంత సైనికులను నాశనము చేయవలసి వచ్చినను చేసెదము; చేయగలము. మాకు కావలసినంత సైన్యము గలుగు. మేము గణింపము." అని [illegible] సేనాధిపతి [illegible] యుండుటయే వారి సాధారణ సైనికుల ప్రాణములు [illegible] [illegible] [illegible] బెల్జియము సైనికులు 7000 [illegible] [illegible] సంపాదించ్చును. [illegible] [illegible] [illegible] నిచ్చట పోరాడిరని తెలియ [illegible] లేదు. బెల్జియనులకు [illegible] ముగా [illegible]. 3000 జర్మనులు, 300 [illegible] బెల్జియనులు [illegible] కీర్తిశేషులయిరి. [illegible] [illegible] యుద్ధ [illegible] తీవ్రముగ జరుగుచుండెను. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యుద్ధ [illegible] [illegible].

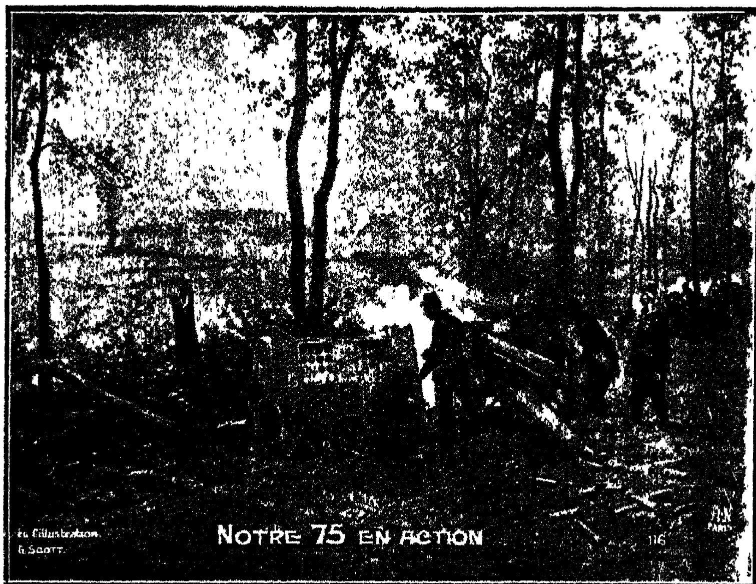
[illegible] గ్రామము వద్దకు జర్మను సేనలోని 17 వ [illegible] [illegible] గుఱ్ఱపు [illegible] [illegible] [illegible] గన్నులను [illegible]. [illegible] గుఱ్ఱములు నడచుటకు [illegible] డను [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బెల్జియనులకిచ్చిరి. ఇచ్చట జర్మను సేనాని బెల్జియము లెఫ్టినెంటు [illegible] సేనాని [illegible] [illegible] [illegible] బెల్జియము సేనలో [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గ్రామమును [illegible] [illegible] [illegible] ప్రవేశించిరి. [illegible] గృహస్థుల [illegible] అన్నము [illegible]. [illegible] కావలసినంత [illegible] [illegible]. [illegible] ఇండ్లు తెలియక గుఱ్ఱముల నెక్కి వీధులలో స్వారిచేయుచు అటునిటు తుపాలకును ప్రేల్చి నిరపరాధులను, [illegible] కడుపార అన్నము పెట్టిన వారును నగు కుటుంబీకులను జంపిరి. [illegible] అనునతనిచే వ్రాయబడిన కీర్తన నీ అశ్వసైనికులు పాడుచుండిరి.

"ప్రతితుపాకి దెబ్బకును ఒక గస్యావానిని, ప్రతి బల్లెపు పోటుకును ఒక ఫ్రెంచివానిని, కడతేర్పుము." కాని యీ వీధులలో జంపబడుచున్నది పరాక్రములగు శత్రువులు గాదు; నిరాయుధులగు శాంతపురవాసులు. "మేమందరము సుఖముగా నున్నా"మని చుట్టుగ్రామముల ప్రజలకు టెలిఫోను ఇండని ప్రజలను నిర్బంధపెట్టగా వారు సరే నని టెలిఫోనులవద్దకు వెళ్ళి జర్మనులకు తెలియని

ఉల్లాను లను జర్మను అశ్వసైనికులు బెల్జియములో ప్రవేశించుట

THE FAMOUS FRENCH 75 MILLIMETRE GUN

ఫ్రెంచివారి సుప్రసిద్ధమైన 75 మిల్లిమీటరు ఫిరంగిలో గుండ్లనుకూర్చి సిద్ధముచేయుట

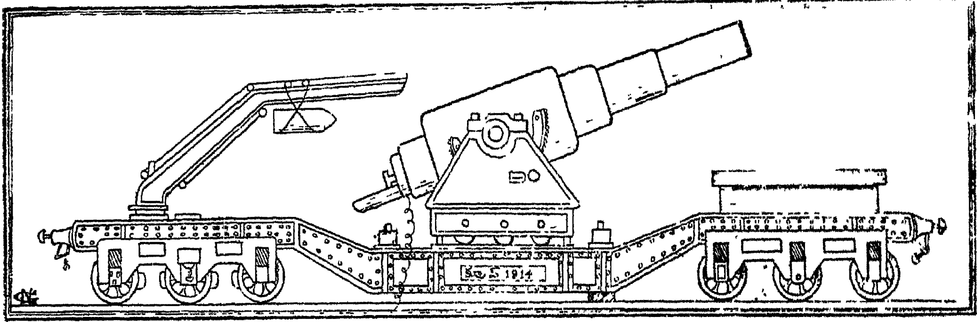
A GERMAN GUN DESTROYED BY 75 MILLIMETRE

ఐన్ యుద్ధములో యీ ఫిరంగి ఒక జర్మనుఫిరంగిని, అశ్వములను, సైనికులను ధ్వంసముచేయుట

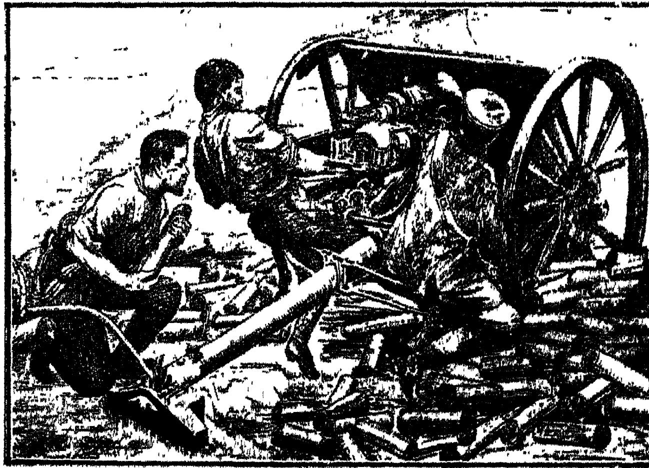
ఈ 75 మిల్లిమీటరు ఫిరంగిని ఫ్రెంచి కిల్లుగన్ అని పిలిచెదరు. దీనికంటె త్వరితముగా గుండ్లను పేల్చు ఫిరంగి యూరపులో మరెవరికిని లేదు. గుండు విడువబడగానే ఇతరఫిరంగులవలె యిది వెనుకకు ముందుకు కదలదు. ఇతరఫిరంగులలోవలె ప్రతి మూడు లేక నాలుగుగుండ్లను కాల్చినతరువాత వానిని కూర్చవలసినపనిలేక ఒక్క పర్యాయ మనేకమును కూర్చి యుంచవచ్చును. ఈగుండ్లు చాల పెద్దవి ఒక్కటున్ను బరువుండును. ౧ అడుగులకు తక్కువగాకుండ పొడవుండును. 8 మైళ్ళదూరము పోగలవు.

THE 42 C. M. KRUPP HOWITZER

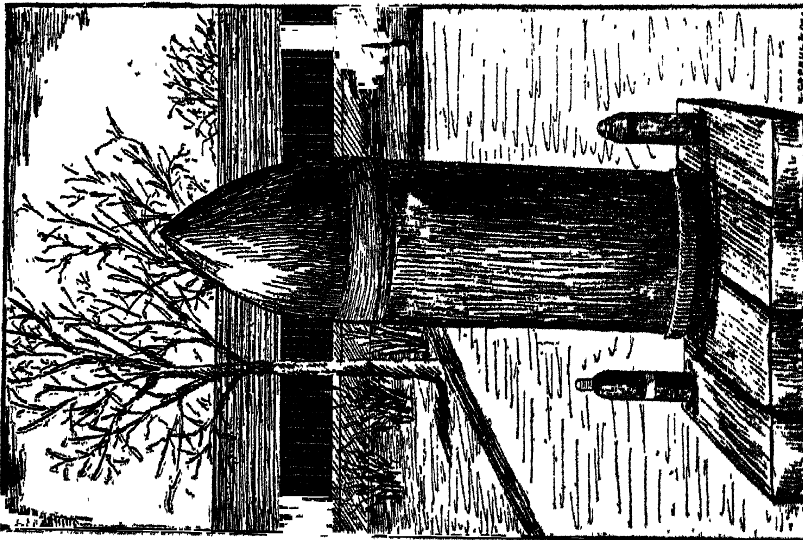
42 సెంటిమీటర్ క్రుప్ హావిటర్ ఫిరంగిని రైలుగాడి పెట్టెపైనుంపుట

IN ACTION

ఈఫిరంగిని సైనికులు ప్రయోగించుట

A SHELL FROM 42 C. M.

పైఫిరంగినుండి ప్రయోగింపబడిన గుండ్లు

జర్మను 42 సెంటిమీటరు ఫిరంగినుండి ప్రయోగింపబడిన యీ రాక్షసిగుండు (సాధారణముగా ఒక మనిషియెత్తు) 5 అడుగు లున్నది. 7½ మైళ్ల దూరమునుండి వచ్చి వర్డన్ కోటవద్ద పడినది. కాని బ్రద్దలుకాలేదు. దీని బరవు ఒక్కటన్నుకు 188 రతులు తక్కువగా నున్నది. ఇది ఫ్రెంచివారి వశమునం దున్నది.

చెప్పిరి. కావలసినంతవఱకు దోచుకొని ఆగ్రామమును ఈనవనాగరకులు వదలిపోయిరి. ప్రజలును వీరి బాధలను పడఁజాలక కొద్దిపాటి జర్మను గస్తీపు దళముగాని సైనికులు గాని చేతిలో చిక్కినప్పుడు బెల్జియనులును వారిని తగినరీతిని పరాభవించు చుండిరి.

డినాంటు, లీజు, లోవేన్ యుద్ధము

లీజుపట్టణము పడినను కోటలన్నియు వశము కానందున జనరలు ఎమ్మిక్ గారు పురబహిర్భాగమున నివసించుచుండిరి. 14-వ ఆగస్టు తేదిన ఫ్రెంచిసైన్యములు బెల్జియనుల సహాయార్థము వచ్చుచున్నవనియు, వారివారి యుద్యోగీయులు యుద్ధక్రమమును గురించి పరిష్కరించుకొనిరనియు తెలిసినది. 13 ఆర్మీకోరులు (కోరు అనగా 40,000 సైనికులు) ఫ్రాంసును వదలి బెల్జియము రక్షణార్థమై వచ్చుచున్నారనియు వదంతులు పుట్టెను.

డినాంటు యుద్ధము

బెల్జియములోని ఈ డినాంటుకును ఫ్రెంచివారి సరిహద్దు గ్రామమగు గివెట్ కును దూరము 14 మయిళ్లు మాత్రమే. ఇది మ్యూజునదికి ఉత్తరమున నున్నది. ఇచ్చటికి కొంత ఫ్రెంచిసేన పంపఁబడెను. ఇంతకుముం దిచ్చటనున్న బెల్జియముసేనకు సరియైన తుపాకులుగాని ఫిరంగులుగాని లేవు. జర్మనులు 15-వ ఆగస్టు తేదిన మ్యూజునదికి క్రిందిభాగమున దాటి నామూరుమీదికి వెళ్లఁగలమని ప్రయత్నించుచుండిరి. ఫ్రెంచివా రాకస్మికముగా నిచ్చోట తాకబడినను ధైర్యముతో పోరాడిరి. ఒక ఫ్రెంచిసేన అరగంటలో నాలుగు మయిళ్లు పరుగెత్తుకొని వచ్చెను. ఫ్రెంచివారు జర్మనుల పతాకమును గురిపెట్టి కాల్చి పటాపంచలు చేసిరి. ఇచ్చట ఫ్రెంచివారికి తాళఁజాలక డినాంటుకొక మయిలు పయిగా నదిని దాఁటుటకయి జర్మనులు వెళ్లుచుండిరి. ఇచ్చట తాత్కాలిక వారధి కట్టి దాటుచున్న జర్మనులు ఫ్రెంచివారి ఫిరంగులకు సరియయినగురి యయిరి. వంతెన ముక్కలుముక్కలుగా చేయబడెను. అనేకులు శత్రువులు జలమరణమును బొందిరి. కాని మధ్యాహ్నము రెండుగంటలకు జర్మనులు డినాంటుపట్టణమునే ముట్టడించిరి. వారిని ఆపుట కెవరికిని శక్తి లేకపోయెను. ఇచ్చట ఫ్రెంచివారి అరపటాలము యోడింపఁబడెను. దుర్గముపయిని జర్మనులు తమ పతాకమును పాతిరి. దుర్గమునుండి మెషీను గన్నులను ప్రయోగించి నిరపరాధులగు పురజనుల ననేకులను చంపిరి. ఇంతలో ఫ్రెంచివారికి కావలసిన సేన మోటారు బండ్లలో రాఁగా సాయంకాల మయిదుగంట లగునప్పటికి నది కిరుపార్శ్వములను నతితీవ్రముగా జర్మనులకును, ఫ్రెంచివారికిని పోరు జరుగుచుండెను. దుర్గముమీఁది జర్మనుపతాకమును రెండుపర్యాయములు గురిపెట్టి కొట్టి ఫ్రెంచివారు ఆకసములో నెగురునట్లు చేసిరి. ఫ్రెంచి 75-వ నెంబరు ఫిరంగులు శత్రువులను భస్మముచేయుచుండెను. జర్మనువారి 7-వ కోరు(40,000 సైన్యము) రెండుగా చీల్చబడి ఒకటి గివెటుప్రక్కకును రెండవది అస్సీప్రక్కకును పరుగెత్తెను. సాయంకాలము 7 గంటలకు డినాంటులో శత్రువులు లేరు, బోవెన్సు సీసే గ్రామములకు మధ్యనున్న నదీతీరమునందు జర్మనుపీనుగులు 3000, లెక్కింపఁబడినవి. సుప్రసిద్ధమైన కెయిజరుగారి ఇంపీరియలుగార్డు ఈయుద్ధములో నామమాత్రావశిష్ట మయ్యెను.

లీజుకోటలు పడకుండుట

ఈకోటలు జర్మనుల వశము కానందున జనరలు వాన్ ఎమ్మిక్ ఆత్మహత్య జేసికొనెనని వదంతులు పుట్టెను. లీజునకు కొంతదూరమందుండి 41,000 జనసంఖ్యగల సెరెంగువద్ద కఠినయుద్ధము జరిగెను. జర్మనులు రూడూ వెసర్జు స్థలమునుండి తరుమబడిరి. ఇచ్చటనే 71-వ జర్మను కాల్బలమునకు సేనాధిపతియగు ప్రిన్సు విలియం ఆఫ్ లిప్పి గారును, ఆయన పదునాలుగువత్సరముల తనయుఁడును కీర్తిశేషులయిరి. లీజు సేనాధిపతియగు లీమెన్ గారికి ఒక షెల్లువలన గాయము తగిలినను పడకకుర్చిలో కూర్చుండి యుద్ధవిధానమును నడుపుచుండెను. ఈ పట్టణమున కంలికును ఫ్రెంచి ప్రెసిడెంటుగారగు పోయిన్ కేరుగా రింత ధైర్యోత్సాహములతో బోరినందునకయి క్రాస్ ఆఫ్ ది లీజియన్ ఆఫ్ ఆనర్ అను గౌరవమును నొసంగి సన్మానించిరి.

యుద్ధస్థితి

డినాంటుయుద్ధమునాఁటికి బెల్జియములో స్థితి యీవిధముగా నుండెను:—లీజ్ కోటలుకొన్ని శత్రువుల వశ మింకను కాలేదు. నామూరుమీఁద జర్మనులు వెడలలేదు. మ్యూజు నదీప్రాంతమున ఫ్రెంచివారిప్పుడే చూపిన సాహసమును బట్టి గొప్పగా సహాయము లగుదురను నమ్మకము కలిగినది. అంట్వెర్పు అభేద్యమయిన దుర్గముగా పరిగ్రహింపఁబడుచుండెను. ఒకవేళ జర్మనులు ఈ కోటను సమీపించినను కాలువలను తెరచి నీళ్లలో ముంచివేయవచ్చునను ధైర్యము బెల్జియనుల కుండెను. బ్రసెల్సుముఖ్యపట్టణము కోటలను గలదికాకపోయినను, దానికిని శత్రుసేనకును మధ్య, బెల్జియను సేనలో నతిపరాక్రమవంతమయిన పటాలము లున్నవి. ఇంగ్లీషువారును బెల్జియనులకు సహాయము చేయుటకు వచ్చుచున్నారు. కాని తత్కాలము జర్మనుల ఉగ్రము ఆపఁబడినను అనేక లక్షల సైన్యమును దొర్లించఁగల శక్తి వారికి గలదని బెల్జియనులు చక్కఁగా గుర్తెఱింగియుండిరి.

జర్మనుల విజృంభణము

మ్యూజునదిని నూతనసేనలతో హైవద్ద దాఁటి లీజు, నామూరులకు మధ్యనున్న బెల్జియను అశ్వసేనను పారదోలి 2 లక్షలమంది జర్మను సైనికులు పశ్చిమమున బ్రుసెల్సు ముఖ్యపట్టణమును పట్టుటకయి చనుచుండిరి. జర్మనుసమూహములముందు నిలువఁజాలక అతిపరాక్రమముతో బోరినను, బెల్జియనులు వెనుకకు తగ్గిపోయిరి. గీటు బెట్జువద్దను, బూడింజన్ వద్దను అశ్వసైనికులకు పోరు జరిగెను. రణరంగము ఆరుమైళ్ల పొడవుండెను. కాని శత్రుసేన అత్యధికమగుటవలన బెల్జియనులు చాల సేపు పోరి, గొప్పనష్టమును గలిగించి మరింత వెనుకకు తగ్గిరి. తరువాత డీస్టు, ఏర్ షాట్, టిర్లెమాంట్, లోవేన్

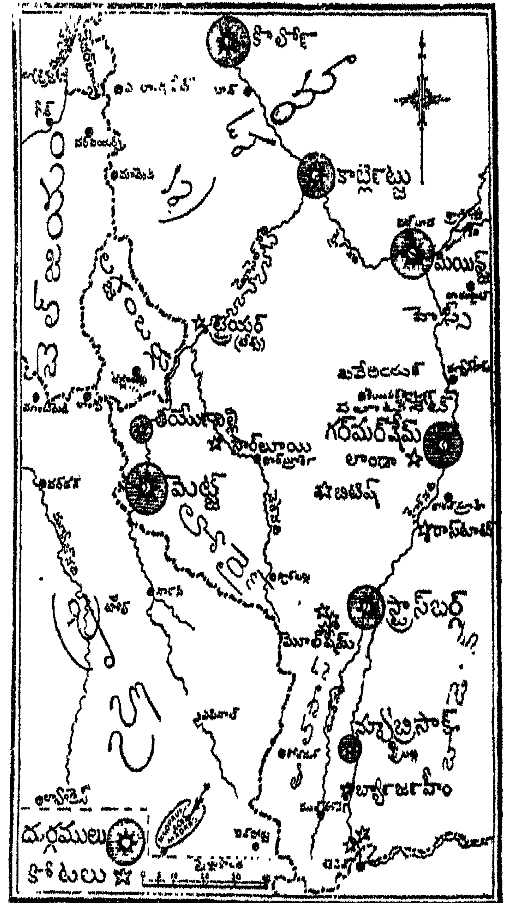
బెల్జియను అశ్వసైనికులు సేటుబెట్టువద్ద జర్మనుల నెదుర్కొనుటకయి చనుట

పటణముల మీఁద ఎడతెగక జర్మను ఫిరంగుల ధార కురిసెను. టిర్లమాంట్ బ్రుసెల్సునకు 28మైళ్లు దూరమందే కలదు. ఇచ్చట ఘోరమయిన యుద్ధము జరగినది. మంగళవారమునాఁటి రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు నిప్పంటుకొని టిర్లెమాంటును, ఒక్కగంట పిమ్మట డీస్టును మండసాగెను. అనేక గ్రామములు చుట్టు ప్రక్కన తగులబడినవి. కాని యుద్ధము జరుగుచునే యుండెను. తరువాత బెల్జియనులు లౌవేన్ నగరము వఱకును పారిపోయి అచ్చట యుద్ధమున కుపక్రమించిరి. ఈ యుద్ధములో మూడవ బెల్జియము సేన 600 మంది దిగంతముల వఱకును ప్రఖ్యాతిని గడించిరి. ఈ గుఱ్ఱపుదళము 10000 జర్మను కాల్బలము మీఁద దుమికి పెక్కువందలను చంపిన తరువాత ఏడుగురు తప్ప మిగిలిన వారందరును వీరస్వర్గమున కేఁగిరి.

ఆ రాత్రి పెక్కుమంది జనులు దిక్కులేక బ్రుసెల్సు నగరమునకుఁ బోవ మొదలిడిరి. బెల్జియము రాజు ఆల్బర్టుగారు ఒక్క అంగరక్షకునితో తమ మోటారుబండి నెక్కి పెక్కుతావుల దిరుగుచు జనులకు ధైర్యమును బురికొల్పుచు, సైన్యము ప్రాణ ముండువఱకును పోరాడునట్లు చేయుచుండిరి. ఒక సైనికుడు శ్రీవారిని "మహారాజా" అని సంబోధించగా వాని చేతిని బట్టుకొని చిఱునవ్వు నవ్వుచు నన్నట్లు పిలువకుము. మన మందఱమిప్పుడు చెలికాండ్రము. నన్ను "ఆల్బర్టు అని పిలువుము" అని శ్రీవారనిన మాటలు జేళచుంతట నెట్లో తెలిసి వారియందు ప్రజలకున్న ప్రేమ ప్రకటిత [illegible]. లెఫ్టినెంటు హోవాక్స్ట అను నతడు ఫిరంగులతో [illegible] తన మోటారుబండిని ప్రతియుద్ధము [illegible] నొక్క జర్మను సైనికులను సంహరించుటకై [illegible] సుమారు తొమ్మిది వందలని [illegible] సుప్రసిద్ధము.

అల్సేస్ లోరైన్

ఫ్రాన్సుమీఁది దాడి వెడలుటకు జర్మనులకు రెండు మార్గములు కలవు. మొదటి మార్గము ఉత్తరమున బెల్జియము, లక్సెంబర్గులకును, దక్షిణమున స్విట్జర్లండుకును మధ్య ఫ్రెంచి-జర్మనీవారి సరిహద్దుగానున్న [illegible] మయిళ్ల [illegible]. రెండవమార్గము బెల్జియములో ప్రవేశించి ఉత్తర ఫ్రాన్సు నాక్రమించుకొనుట. కాని యీ రెండువందల మయిళ్ల సరిహద్దులలో ప్రతి మూఁడవ మయిళ్లకును అభేద్యముగు కోటలను ఫ్రెంచివారు కట్టిరి. ఈ కోటలలో వర్డన్, టూల్, ఎపినాల్, బెల్ఫోర్టు అనునవి ఒకదానికంటె నొకటి గలవు. వీనిలో 10 లక్షల సైన్యము సకల యుద్ధపరికరములతో జర్మను లెత్తి వచ్చినయెడల ఓడించుటకయి సర్వసిద్ధముగా నుంచఁబడెను. ఒక కోటకును నింకొక కోటకును మధ్యనున్న స్థలములో జర్మనులు పోవుటకు వీలులేనంత దూరము పోగగల ఫిరంగులుంచబడినవి. ఇచ్చట

ఫ్రెంచి, జర్మను సరిహద్దులు, వానియందలి కోటలు

మ్యూజునదిని దాటుట మరియొక పెద్దయిబ్బంది. దేశప్రకృతి దండెత్తివచ్చు సైన్యమునకు గొప్ప ఆటంకములను గలిగించునట్టిది. ఈ పేజిలోని మ్యాపులో జర్మను ఫ్రాంసు సరిహద్దులు, వానియందు గల కోటలు, ఆల్సేస్ లోరైన్ రాష్ట్రములు చూడనగును. ఈ మార్గమును బట్టిన యెడల నష్టము త్వరగా నొదవు ననియు తక్కువ కష్టముతోనే పని నెరవేరుననియు బెల్జియము త్రోవను బోవుటకయి జర్మనులు నిశ్చయించిరి. బెల్జియమునకును ఫ్రాన్సునకును మధ్యనున్న సరిహద్దులలో కోటలు గట్టబడలేదు. కారణము శత్రువులుముందుగా బెల్జియనుల నోడించు అవసరముండు ననియు, ఇంతలోగా ఫ్రెంచి సైన్యములను సిద్ధము జేయుటకయి కాలముండుననియు ఫ్రెంచి ఇంజనీయరులు తలంచుటయే. అదిగాక బెల్జియముమీఁద ఎవరును పడకూడదని యొడంబడిక జర్మను ప్రభుత్వమువారి సంతకముతోగూడ నుండెనుగదా. ఈ యొడంబడికనే పనికిమాలిన కాగితమని జర్మను ముఖ్యమంత్రిగారు త్రోసివేసిరి.

ఆల్టుకిర్కులో ఫ్రెంచి సైనికులు జర్మనులను బల్లెములతో బొడుచుట

44 సం.ల క్రిందట ఫ్రెంచివారి నోడించి, ప్యారిసును పట్టుకొని, గొప్పకప్పమునుగొని, ఆల్సేస్ లోరైన్ జిల్లాలను జర్మనులు ఫ్రెంచివారివద్దనుండి తీసికొనిరి. కాని ప్రజల సానుభూతియు, ప్రేమయు ఫ్రెంచివారి మీఁదనే చెదరకుండ నుండెను. వీరిని జర్మనులనుగా జేయుటకు జర్మను ప్రభుత్వమువారు చేసిన ప్రయత్నములు బాగుగా ఫలింపలేదు. ఈ జిల్లాలను తిరిగి సంపాదించుటకంటె తమకు వేరొకకోరికలేదని ఈ యరకశతాబ్దమునుండియు ఫ్రెంచివారు తలంచుచునే యున్నారు. అందుచే యుద్ధము ప్రారంభము కాఁగానే ఫ్రెంచిసేన ఈజిల్లాలలోనికి ఆగస్టు 7 వ తేది శుక్రవారమునాడు పంపఁబడెను. జనుల యానందమునకు మితిలేదు. ఆబాలగోపాలము ఫ్రెంచి సైన్యమును జూచినప్పుడు వెళ్లి కావలించుకొనిరి. ఫ్రెంచిపతాకము సన్ని గృహముల మీఁదను నెగురుచుండెను. కాని పంపబడిన సైన్యము గొప్పదికాదు. 6000లకు మించియుండదు. మొట్టమొదట వీరు 8000 ప్రజలు గల ఆల్టుకిర్కునకు వెళ్లిరి. అచ్చటనున్న జర్మనులు 7000 మంది సైన్యముతో పోరాడిరి. ఫ్రెంచిసైన్యమును ఆఘుదనున్న సేనానాయకులను గెలుపడలేదు. జర్మనులతో ద్వంద్వయుద్ధమునకు దిగి అనేకులను బల్లెములతో పొడిచి చంపిరి. వీర కిచ్చట ఆకాశమున నెగురుచు శత్రుసేన లున్న వైపున సుపాయిలను గాల్చుటకయి గురినిచ్చుచున్న యొక ఆకాశవిమానము చాల సహాయము చేసెను. ఈవిమానమును గురిపెట్టి జర్మనులు కాల్చిరి. అది క్రిందికి ఒరిగినను తిరిగి నాకసమున కెగురఁగలిగి తప్పించుకొని బెల్ఫోర్టునకు సురక్షితముగా జేరెను. జర్మను లప్పుడు వెనుకకు దగ్గిరి. మరునాఁడు ఫ్రెంచిసేన మార్గమధ్యమందున్న కొద్దిపాటి జర్మను సేనల నోడించుచు సాయంకాలము 5 గంటలకు ముల్హౌసుపట్టణమును జేరినది.

ఆల్టుకిర్కువద్ద ఫ్రెంచివిమానము శత్రువులుండు స్థలములను జూపుటకయి ఎగురుట

కాని ముల్హౌసులో ప్రవేశించిన ఫ్రెంచిసేన బహుస్వల్పమగుటవలన న్యూబ్రెయిసాక్ కోల్మారులనుండి వచ్చిన జర్మను సేన మరునాఁడు రాత్రి వారిని నగరము విడిచిపోవునట్లు చేసెను.

వోస్‌జస్ ప్రాంతమున నయిదుదినములు ఫ్రెంచివారు పోరి ఆల్సేసు మాగాణములకు మార్గములగు కనుమల నన్నింటిని పట్టుకొనిరి. ఫ్రెంచిసైన్యముల వెనుకభాగముమీఁదపడినయెడల ఆల్సేసును వదలునట్లు చేయవచ్చునని తలంచి మేజ్‌కోటను పట్టుకొనుటకయి జర్మనులు సేనను బంపిరి. ఒథయిన్ నదిదగ్గ జర్మనులు ఫ్రెంచివారిని పరాజితులనుగా జేసి కనుమలనుండి తరిమిరి. క్రొత్తసైన్యమువచ్చుట వలన మరునాఁడే ఫ్రెంచివారు యుద్ధమునకు గడంగి జర్మనులను పూర్తిగానోడించి 1000 మంది ఖయిదీలను పట్టుకొనిరి. ఆగస్టు 12 మొదలు 14 వఱకును శాల్మంటు, సైరే, ఆత్రికోర్టులవద్ద తీక్ష్ణమయినపోరు జరగెను. ఇచ్చట జర్మనులోడిపోయిరి. వోస్‌జస్ మార్గములన్నియు ఫ్రెంచివారికి తిరిగి వశమయ్యెను. వీరు సైన్యమును తిరిగి ఆల్సేసుకు జనరల్ పా గారి యధ్యక్షతక్రింద పంపిరి. బెల్ఫోర్టునుండి వెడలి, థాన్‌నుండి 14-వ ఆగస్టున జర్మనులను సాగదోలి ముల్హౌసుకు 12 మైళ్లలోనున్న థర్ గ్రామము నీయన పట్టుకొనెను. మరునాఁడు డన్ని మేరి గ్రామము వశమయ్యెను. కొన్ని దినము లీప్రాంత్యమున అటు నిటు జయము సనుకూలుచు వచ్చెను. తరువాత డోర్నాకువద్ద జర్మనుల నోడించి పా గారు 24 ఫిరంగులను పట్టుకొనిరి. ఈ జయమువలన ఫ్రెంచివారు బెల్ఫోర్టు మొదలు కొల్మారువఱకు దేశము వశము చేసికొనిరి. ముల్హౌసు రెండవపర్యాయము ఫ్రెంచివారికి లభించెను. ఆగస్టు 18 వఱకు జరిగినపోరులలో ఆల్సేసు కున్న కనుమమార్గములును, ఉత్తర ఆల్సేసును ఫ్రెంచివారివశమయినవని చెప్పవచ్చును. మున్ముందు జర్మను లెంతగొప్పసైన్యమును బంపి ఆల్సేసు నెట్లు తిరిగి వశముచేసికొనినది ము చూపఁగలము.

సముద్రయుద్ధ ప్రారంభము

ఈ మహాసంగ్రామము ప్రారంభము కాకముందు మూఁడుసంవత్సరములనుండియు సముద్రయుద్ధాంగమంత్రియగు విన్‌స్టన్‌చర్చిలుగారి యధ్యక్షతక్రింద బ్రిటిషు యుద్ధనావ లధికముగా గట్టబడుటయే కాక ఏక్షణమందు యుద్ధము ప్రాప్తించిన ఆక్షణమందు సిద్ధముగా నుండున ట్లొనరింపఁబడినవి. జర్మను యుద్ధనావ లాకస్మికముగావచ్చి పడకుండుటకయి యన్ని ప్రయత్నములును చేయబడెను. యుద్ధము ప్రకటింపఁబడగానే ఈశాఖయం దెట్టిలోపములకును, ఆలస్యమునకును ఆస్పదము లేకుండెను. జర్మనునావలు ఇంగ్లీషు ఛానలులోగాని అట్లాంటిక్ సముద్రములోగాని ప్రవేశించుట కున్న మార్గములన్నియు మూయబడెను. వయస్సును బట్టి చిన్నవాఁడయినను బుద్ధిసామర్థ్యమునందు నిరుపమానుఁడగు సర్ జాన్ జెల్లికోగారు సర్వసేనాధిపతిగా నియోగింపఁబడిరి. ఆయన బావమరదియు ప్రియమిత్రుఁడును నగు రేర్ అడ్మిరల్ మాడన్‌గారు ముఖ్యోద్యోగులలో మొదటివాఁడు నేర్పఱుపఁబడియెను.

వర్తక మార్గములు

ఉత్తరసముద్రమునందు నావలను బ్రిటిషుద్వీపములను గాపాడుటకయి చక్కఁగా నియమించినతరువాత భోజనపదార్థములును, ఇతరసామగ్రియు, పరదేశములనుండి రావలసిన వర్తకమార్గములను కాపాడవలసిన పనిని అడ్మిరాల్టీ (నౌకాంగశాఖ) వారు పెట్టుకొనిరి. ఇంగ్లీషువారి వర్తకనావలను ముంచుటకయి పంపబడిన జర్మను క్రూయిజర్లు బ్రెస్లా, గోబెన్ అనునవి మధ్యధరాసముద్రములోను, డ్రెస్‌డన్ కార్లుస్రూహా అనునవి అట్లాంటిక్ మహాసముద్రములోను దిరుగుచుండెను. వీనిని ముంచుటకయి పెక్కుక్రూయిజర్లు పంపబడినవి. చైనాలోని కియోఛౌహార్బరులోనున్న స్కార్‌న్‌హోర్‌స్టు, నెయిస్నౌ, ఎమ్డెన్ న్యూరెన్‌బర్గు క్రూయిజరులు తప్పించుకొని పాఱిపోయెను, ఒకవేళపారిపోయినను వానిని పట్టుకొనియోడించుటకును ట్రయంఫుయుద్ధనావయు, రెండుఆర్మర్డు క్రూయిజరులు, రెండులయిటు క్రూయిజరులు, అనేకమయిన టార్పెడో బోటులు, రెండుసబ్మెరయినులు, ఆస్ట్రేలియాకు చెందిన బాటిల్ క్రూయిజరు, ఆస్ట్రేలియను లయిటుక్రూయిజరులు మెల్బోర్న సిడ్నీ యను నవియు, వాని వెనుక ఆంగ్లేయుల రాజకీయమిత్రులయిన జపాను యుద్ధనావలన్నియు సముద్రములను గాచుటకయి యుండెను. ఇంగ్లీషు యుద్ధనావ లన్నియు ఉత్తర సముద్రమును, ఫ్రాన్సును గ్గ దిశను గాపాడుటకయి యుండుటచే, ఫ్రెంచినౌకలన్నియు మధ్యధరాసముద్రమును గాచుటకును, ఆస్ట్రియానావలు ఏడ్రియాటిక్ సముద్రమును వదలి మధ్యధరాసముద్రములో ప్రవేశింపకుండ కాపలాయుండుటకును నియోగింపఁబడెను. రష్యావారికి బాల్టికుసముద్రములోనున్న 4 యుద్ధనావలు, 1 ఆర్మర్డుక్రూయిజరు, కొన్ని చిన్న క్రూయిజరులు డెస్ట్రాయరులు, సబ్మెరయినులు, అనేకమయి నవ్వుడు జర్మనులకు తొందర కలిగించుట కున్నవి. మిత్రమండలి వారికున్న ఇంత నౌకాబలము సుమారు, జర్మను, ఆస్ట్రియనుల కెంత బలము గలదో యీక్రింద వివరింపబడినది.

వివరము	బ్రిటను	ఫ్రాన్సు	రష్యా	మొత్తము	జర్మని	ఆస్ట్రియా	మొత్తము
(1) డ్రెడ్నాటులు	22	10	...	32	18	8	16
(2) బేటిల్ క్రూయిజర్లు	10	...	...	10	4	...	4
(3) డ్రెడ్‌నాటులు కాని యుద్ధ నావలు	38	13	10	61	22	12	34
(4) ఆర్మర్డు క్రూయిజర్లు	47	27	12	86	9	2	11
(5) లైట్ క్రూయిజర్లు	66	8	2	76	45	11	56
(6) డెస్ట్రాయర్లు	202	80	95	377	133	15	148
(7) టార్పెడో బోట్లు	106	153	25	284	80	58	138
(8) సబ్మెరయినులు	70	50	25	145	24	6	30
మిత్రమండలివారివి అన్నియు గలవు 1071					శత్రువులవి మొత్తము 437		

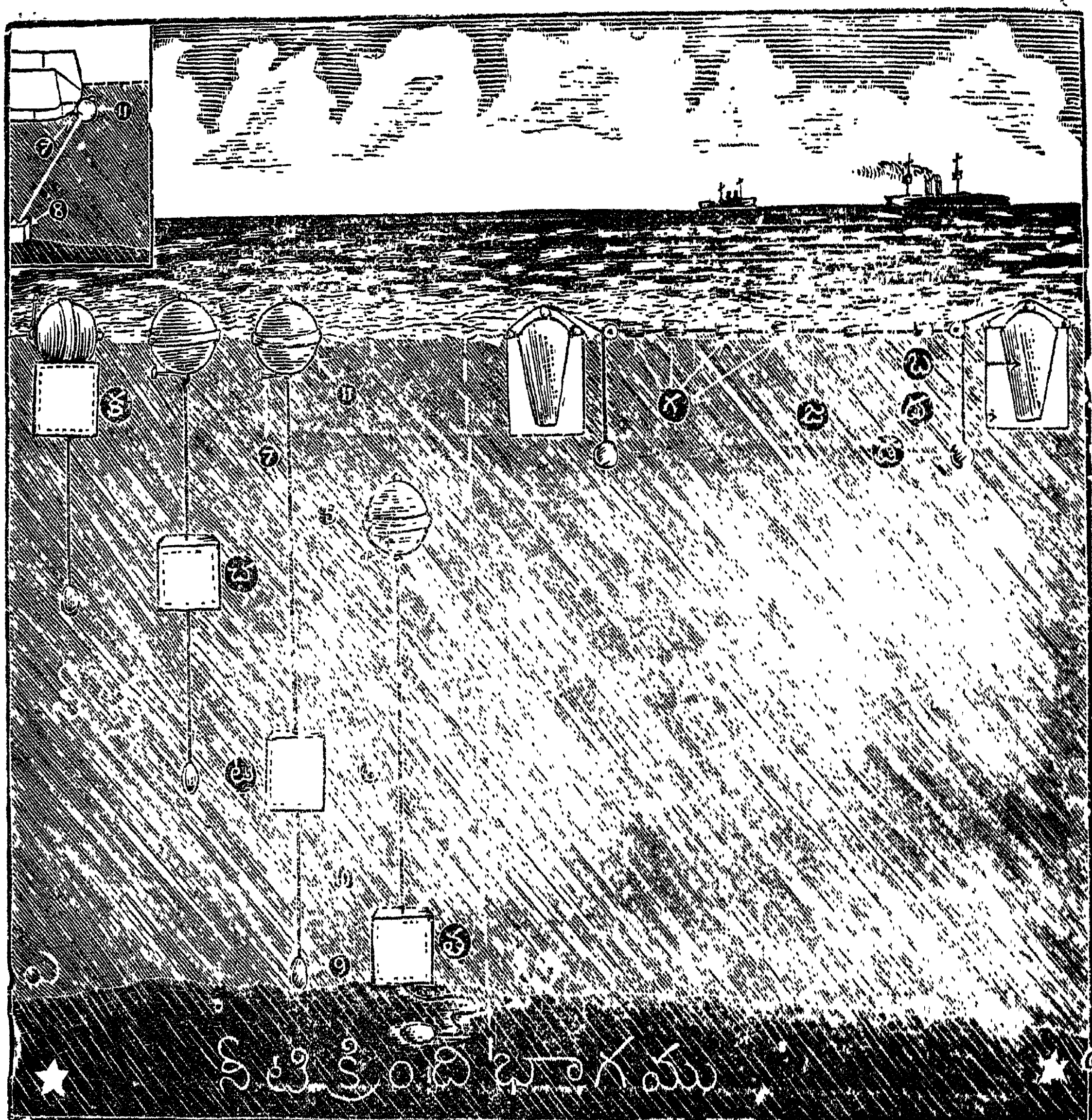
ఇక ఫిరంగులమాట విచారించెదమనిన 3 5 ఇంచి ఫిరంగులు ఇంగ్లీషు యుద్ధనావలలో 188 గలవు. ఈ శ్రేష్ఠమయిన ఫిరంగులు ఇంకొకరికి లేవు. 12 ఇంచి ఫిరంగులు మిత్రమండలికి 500 లును, శత్రుమండలికి 158 యు గలవు. 11 ఇంచి ఫిరంగులు శత్రువులకు 90 ఎక్కువగా గలవు. 4.7 యించి ఫిరంగులు, 4 ఇంచివి, 3.9 ఇంచివి మిత్రమండలివారికి 302 అధికముగా గలవు. 65 ఇంచి, 6 ఇంచి 5.5 ఇంచి ఫిరంగులు శత్రుమండలికి 110 హెచ్చుగా నున్నవి. ఇటలీగూడ యుద్ధములో దిగుటవలన మిత్రమండలియొక్క బలము మిక్కుటమయినదని వ్రాయనవసరము లేదు.

యుద్ధము ప్రకటింపబడిన పదిదినములలో జర్మనుపతాకము నెగురవేయుచున్న సముద్రముమీది వర్తకనావలన్నియు ఇంగ్లీషు యుద్ధనావలచే ఒక్క ఫిరంగికాల్పబడకుండ బట్టుకొనబడెను. ఈపది దినములలోనే జర్మనీవారి ఎగుమతి వ్యాపారము అంతరించెను. కొన్ని జర్మనువ్యాపారనావలు తటస్థదేశముల నౌకాశ్రయములకు బరుగెత్తి శరణుజొచ్చెను. జర్మనీవారికున్న యోడల మొత్తము 100 టన్నులకు మించినవి 2090. ఇంగ్లీషువారివలన పట్టుకొనబడినవి 129. జర్మను రేవులలో నున్నవి 738. బాల్టికు, నల్లసముద్రములలో నుంచబడినవి 71. మిత్రమండలివారి రేవులలో నున్నవి 166. తటస్థదేశపు రేవులలో శరణుజొచ్చినవి 646. లెక్కకురాకుండ 500 టన్నులకు పైగానున్న యోడలు 125. లెక్కతేలని చేపలబోట్లు 353. చిన్న పడవలు మాయమయినవి 381. జర్మనీవారి డ్రెస్‌డెన్ క్రూయిజరు ఆగస్టు 5-వ తేదిన లూసిటానియ యనునావను ముంచ జూచెను గాని యది చిక్కలేదు. ఈలూసిటానియాయే తరువాత ఈసంవత్సరము మేనెలలో సబ్మెరయినుచలన ముంచివేయబడినది. లూసిటానియాకు సోదరినౌకయగు మారిటానియాను కార్ల్స్‌రూ క్రూయిజరు అట్లాంటిక్ సముద్రములో పట్టుకొనజూచెను గాని ఎసెక్సుక్రూయిజరువచ్చి దానిని రక్షించెను. ఆగస్టు

అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకు రాజధానియగు న్యూయార్కులోని హడ్సనునదిలో శరణుజొచ్చిన జర్మను వ్యాపారనావలు

5-వ తేదని సముద్రములో గనులను విచ్చలవిడిగా వెదజల్లుచున్న జర్మనువారి కోనిగిన్‌లూయి యనునావను అంఫియన్ అను ఇంగ్లీషు లైటుక్రూయిజరు ముంచివేసెను. కాని అంఫియన్ యుద్ధనౌకయు మరునాడుదయమున కోనిగిన్‌లూయి వెదజల్లిన మందుగని యొకటి తగిలి మునిగిపోయెను. ఇందలి నావికులలో 139 మంది తప్ప తక్కినవారు కాపాడబడిరి. ఆగస్టు నెలయంతయు జర్మనుయుద్ధనావలు బయలుదేరి యుద్ధమునకు వచ్చునేమోయని ఆంగ్లనౌకలు నోరుతెరచుకొని యుండెను. కాని యొక జర్మను అడ్మిరలు జర్మనుయుద్ధనావ లెందువలన బోరాడవో కారణముల నిట్లొక యుపన్యాసమునందు దెలిపెను. "మనము హోరాహోరిగా ఇంగ్లీషువారితో సముద్రముమీద బోరితిమేని యోడిపోవుదుమనుట నిక్కువము. పోయిన నావలకు బదులుగా క్రొత్తనావలను కట్టుటకును, అవి ఈయుద్ధమునకు పనికివచ్చుననుటకును వీలు ఎంతమాత్రమును లేదు. సముద్రయుద్ధములో తక్కువ బలముగల మనము ఓడిపోతిమేని మన సముద్రతీరమంతయు శత్రువులచేత ధ్వంసముచేయబడి జర్మనుభూమిపయిని మనశత్రువులు దిగి యుద్ధముచేయుట కవకాశము సమకూరును. మన యుద్ధనావలను కదల్పకుండ కాపాడుకొంటిమేని సంధి జరుగునప్పుడు మనమాటలు ఆదరముతో ఆలకింపబడును. మన మప్పుడు బలహీనులముగా పలుకవలసిన యావసరముండదు." ఇందువలన సముద్రయుద్ధమునకు జర్మనులు దిగక సబ్మెరయినులచేత హానిని కలిగింప వలయునని తలపెట్టియున్నారు. ఆగస్టు 11-వ తేదిన జర్మనుసబ్మెరయినులు బ్రిటిషు క్రూయిజరగు బర్మింఘమును టార్పిడోవేసి ముంచుటకయి రాగా ఈ యుద్ధనావయు, కొన్ని బ్రిటిషుడిస్ట్రాయరులును వానికి నష్టము కలుగచేసి తరిమివేసెను. ఈరోజుననే జర్మనుసబ్మెరయిను 15 యు నెంబరుగలదానిని బర్మింఘము క్రూయిజరే సముద్రములో ముంచివేసెను.

గమనిక:—300 మొదలు 1000 రతులవఱకు బరువుగల తుపాకిదూదితోను మరి యితరమగు ప్రేలుడుపదార్థములతోను జేయబడును. తరంగము లెంత తీవ్రముగానున్నను సముద్రపు పైభాగమునకు 9 లేక 10 అడుగుల లోతున నివి కదలక నిలిచియుండును. ఆమార్గమున ప్రయాణముచేయుచుండు నావకు తగులగానే గంధకద్రావకమున్న యొకగొట్టము పగిలి లోపలనున్న ప్రేలుడువస్తువగు క్లోరేట్ ఆఫ్ పొటాషుకు నిప్పంటించును. అది లోపలనున్న యితరపదార్థములకు సయితము నిప్పంటించి పిడుగువంటి ధ్వనితో నావను బ్రద్దలుచేయును. పోర్టుపులలో పెట్టబడు గనులు యింకొకమాదిరికూడ గలవు. పెట్టబడిన గనిపయికి శత్రునావ రాగానే చూచి ఒడ్డునుండి విద్యుచ్ఛక్తితో గనిని ప్రేల్చి నావను ముంచుదురు.

ఎ. (క) పొగవోడనుండి ఆగ్నేయాస్త్రము వేసినపుడు లోపలిత్రాడు జారుటను చూపుచున్నది. (చ) క్రిందినున్న బరువువలన లంగరుపెట్టె క్రిందికి జారును. (ట) బరువు నీటియందు నేలను చేరుట. (త) లంగరుపెట్టెభాగముగలన బరువు బలముగ్గి మైను నీటిక్రిందికి జారుట.

కుడివైపున నావ మైనుకు తగిలి ప్రేలురీతి చూపబడినవి. [రెండవ విధమైన మైను] బి. (గ) జీలగబెండులగలన నీటియందు తేలునటులు చేయబడును. (జ) మైనులకు గట్టిత్రాడు. (డ) త్రాడును బిగువుగనుంచెడి బరువు. (ద) మైనును తేలనిచ్చెడి పెట్టె. (బ) మైను ఈమైనులందు నావలు త్రాడును తగిలి ఈడ్చినపుడు మైను ప్రేలి నావను ముంచును.

1 కేపు. 5 మైనుకు కట్టినత్రాడు. 8 లంగరుపెట్టె. 10 నీటియడుగున నేతలోతుగ మైనునుంచవలయునో [నిర్ణయించెడి త్రాడు.
2 ప్రేల్చెడిభాగము 6 తేలుటకైగా నింపిన పెట్టె. 11 మైనురూపము.
3 పొడిచెడి మేకు. 7 మొదట పొగయోడకు తగిలెడి లివరు. 9 బరువు. 12 త్రాడుచుట్టిన గిలక సి. మైనును ప్రేలుడదీయుటకు
[[illegible]ము

పొగయోడలపైన మైనులు నీటిలో వేయక పూర్వము వ్రేలాడుచుండెడి విధము.	మైను నీటియందు నిలిచియుండు రీతి.	మేకు ఊడి (ను) యందు గనుపరచిన వివరు అగ్రమునుండి నిలువుగా తిరుగుట.	ఊడిన మేకు కేపును ప్రేల్చుటవలన మైను ప్రేలి యోడలను ముంచును.

రుష్యా రణరంగమున బ్రవేశించుట

యుద్ధమునకు గొంతకాలమునకుబూర్వము రష్యాదేశమున శాంతి భూయిష్ఠమయియుండెను. పరిశ్రమలవలన జీవించువారు సమ్మెకట్టులు కట్టి నానాయల్లరులజేయుచుండిరి. "వీరా జర్మను యజమానుల నెదిరింపగలట్టివారు!" అని జర్మనులు నవ్వుచుండిరి. కాని యుద్ధమశాంతిని రాజభక్తిగా మార్చివేసెను. తమ 'చిన్నితమ్ములగు' సర్వియనులను ఆస్ట్రియా దుర్మార్గమునుండి కాపాడుటకయి, రష్యను భల్లూకము కత్తిని దూసెను. రష్యా ప్రభుత్వముమీద అపనమ్మకము గలిగియున్న పోలులకు తగిన వాగ్దానముల జేసియు, ఫిన్లండు ప్రజలకు స్వపరిపాలన మొసంగెదనని ప్రకటించియు, ఆస్ట్రియాలోభాగమగు గలీషియాలోని స్వజాతివారగు స్లావులను తనలో జేరి జాత్యభ్యుదయమును గోరుడని యుత్సాహపఱచియు, రష్యాలోని యూదులను తృప్తిపఱచియు, వారి కెట్టిభయమును లేకుండ జేసియు, తమ సామ్రాజ్యమంతటను జారుగారు దేశభక్తి సమితముగా బురికొల్పిరి. జూలయి 28-వ తేది యుద్ధము ప్రారంభమయినది. 2 వ ఆగస్టున కప్పుడే కొంత రష్యనుసేన జర్మనీలో ముఖ్యరాజ్యమగు ప్రష్యా సరిహద్దులలో బ్రవేశించెను. ఇంతకుముందు స్వల్పమగు రష్యా నావికబలమును జర్మని ఫిన్లండు గల్ఫునందు మూసివేసి అలాండు ద్వీపములను వశముజేసికొనియెను. రష్యామీద నేల యుద్ధమునకు జర్మని 15 లక్షల సైన్యమును సిద్ధముగా నుంచినది. రక్షణములేని సరిహద్దులలోని అనేకమగు రష్యా గ్రామములను ముందుగా జర్మనులు తగులబెట్టి ప్రజలను నానాకష్టములపాలు సేసిరి. ఈ యుద్ధములో మొట్ట

మొదటి 15 దినములును చిన్న చిన్న పోరాటములతో సరిపోయినది. తూర్పుప్రష్యాలో ముఖ్యపట్టణములలో నొక్కటియగు ఇటుక్కా సెన్‌ను రష్యావారు పట్టుకొనిరి. జర్మనులు వారముదినములు భగీరథ ప్రయత్నములను పట్టణమును తిరిగి సంపాదించుటకయి చేసిరిగాని జయింపలేదు.

రష్యా యుద్ధభూమికి 80 లక్షలసైన్యమును సిద్ధముచేయు చున్నదియను వార్తను విని ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషువారికి గలిగినయానంద మింతింతకాదు. బెల్జియము దేశములో సైన్యబాహుళ్యమునలన లిన యిష్టమువచ్చినట్లు విజృంభించుచున్న జర్మనీ వెనుకభాగమును రష్యా తాంకుట మిత్రమండలికి పశ్చిమ రంగమున నెంతోసహాయకారియని తలంపబడెను. మహాప్రభు నికోల్సు గారి సైన్యాధిపత్యముక్రింద ఒక సైన్యము గలీషియామీఁదికిని, మరి యొకసైన్యములో సగము విల్నా నుండియు, రెండవసగము వార్సా నుండియు తూర్పుప్రష్యామీఁదికిని వెడలెను. ఈప్రయత్నము లన్నింటికిని ఒక్కనెల పట్టినది ఈ రెండవసైన్యముమీద గూటో, శా జోరెన్, కైబేకిలోనులకద్ద జర్మను లుపోరాడి దెబ్బతినిపారిపోయిరి. స్టాల్లుపోనెన్ పద్దజరిగినయుద్ధము తూర్పురంగమున జరిగినవానిలో మొట్టమొదటి గొప్పయుద్ధమని చెప్పవచ్చును. ఇచ్చటజర్మనులురష్యా వారితో కడు తెంపుతో పోరాడిరి. వెనుకభాగమునుండి వార్సా మీఁదుగా వచ్చుచున్న సైన్యము సైతము జర్మనులనిచ్చటముట్టడించెను. జర్మను సేనాధిపతి కిచ్చట నేమియు తోఁపలేదు. అతని పన్నుగడలన్నియు మంటఁగలిసెను. తన ప్రక్కన చచ్చిన జనులను పూడ్చిపెట్టుటకయిన కొంతకాల మొసంగ వలసినదని రష్యాసేనానినడుగగా నాయన ఒప్పుకొనలేదు. జర్మనులు రెండు సైన్యములమధ్య ఆరుదినములు పోరి పూర్తిగా నోడిపోయి పరుగెత్తిరి. గంబిన్నెను అను మరియొక ప్రదేశమున జర్మనులుమంచి అనుకూలమయిన స్థలమునుండిపోరినను, జయింపజాలకపోయిరి. ఈ యుద్ధములో రష్యాలోని గొప్పకుటుంబములకు చెందినయావనులును రష్యాపార్లమెంటులోని డ్యూమాసభ్యులును, సాధారణ సైనికుల వలె బోరి తమ మాతృదేశచారిత్రమునకు గీర్తిదెచ్చిరి. ఇచ్చటనుండి ఇన్‌స్టర్‌బర్గు, కోనిగ్సుబర్గు, ఆలెన్‌స్టైన్ మున్నగుసుప్రసిద్ధ దుర్గములను 100 మైళ్లు రణరంగమునుండి నడచుచు, పట్టుకొనుటకయి రుష్యనులు పెద్ద సైన్యములను పంపించుకొనిరి. జర్మనులకును కావలసినంత సహాయము పంపబడెను. [illegible] బర్గు, [illegible] బర్గు, ఆష్టెల్బర్గుకోటలు తరువాత రుష్యనుల వశమాయెను.

ఆస్ట్రియామీఁది దాడి

[illegible] వ్యాళ్లో [illegible] ఎచ్చటనయినను కొద్ది [illegible] కలిగినయెడల [illegible] శత్రువులకు సులభము. ఒక ఆస్ట్రియను [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] పట్టణము [illegible] [illegible] [illegible] లూసిస్ [illegible] 5000 [illegible]. అశ్వసైనికులను ఒక నదీతీరమునందు [illegible] గట్టు [illegible] గినచోట దాచియుంచిరి. లూసిస్ ప్రాంతమున ఆస్ట్రియను గుఱ్ఱపుదళమును భస్మముచేసిన కొసక్కు అశ్వసైనికులు ఆస్ట్రియనులు సామీప్యమునకు రాఁగానే అకస్మికముగా వారిమీఁద పడి అందరిని బురదలో ద్రొక్కివేసిరి. ఆ సేనలోనున్న ఒక్క ఆస్ట్రియనుఁ డయినను స్వదేశమును తిరిగి చూడలేదు. గలీషియామీఁదికి పంపబడిన రష్యనుసేన చాలపట్టణములను బట్టుకొనెను. బుకోవినా యను రాష్ట్రములోని ప్రజలు రష్యనులకాహ్వాన మొసంగి తమ రక్షకులని వారిని మన్నించిరి. ఆస్ట్రియను దేశములోని గంబిన్నెన్ మెల్కానెన్ కోవర్లెన్, లైక్ మొదలగు తావులు రష్యనులచేతిలో

లూబిన్‌ప్రాంతమున ఆస్ట్రియను గుఱ్ఱపుదళమును భస్మముజేసిన కోసక్కు అశ్వసైనికులు

బడెను. ఈయుద్ధములో రష్యనులు 240 మైళ్ల పొడవునున్న రణరంగమునందు పోరుమండిరి.

రష్యనుభూమిలో ప్రవేశించిన జర్మనులు రష్యను పోలండులోని కలిష్ అను కోటను బట్టుకొని డంబ్రోవ అను జిల్లానంతయు నాక్రమించి, ఈజిల్లా గనులతోనిండినదగుటచేత, తమకు వీలయినంతభాగ్గును జర్మనీకి నెగుమతి చేసిరి. ఈ కలిషునగరపు ప్రజలను లెస్సగా హింసించిరఁట. ఈనగరముమీద 50,000 రూబులు అపరాధము విధింపబడెను. ఈ క్రూరకృత్య చారిత్రమును వినిన రష్యనులు రోషావేశులయి మరింత దృఢముగా బోరుటకు సంకల్పించుకొని యుండిరి.

GRAND DUKE NICHOLAS

గ్రాండ్ డ్యూక్ నికోలస్. రుష్యా సర్వసేనాధిపతి

GENERAL IVANOFF

జనరల్ ఇవనోఫ్. రుష్యా నైరృతి సేనాధ్యక్షుడు

GENERAL RENNENKAMPH

జనరలు రెన్నెన్ కాంఫ్

GENERAL SAMSONOFF

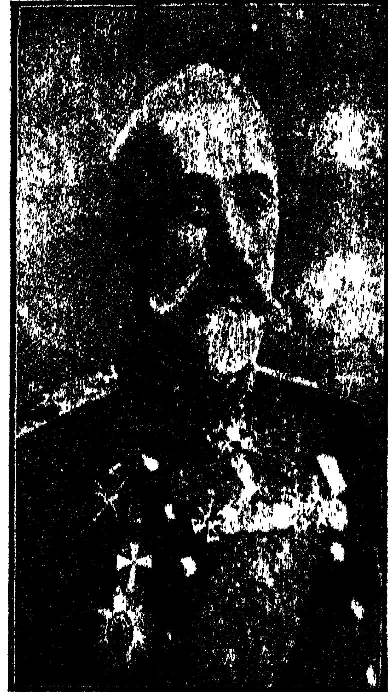
కీర్తిశేషుడయిన జనరలు.

M. SOZONOFF

రుష్యా విదేశాంగ మంత్రి ఎం. సోజొనోఫ్

ADMIRAL GEORGE [illegible]VITCH

అడ్మిరలు జార్జి [illegible]

KING OF MONTENEGRO

CROWN PRINCE OF AUSTR[illegible]A

ప్రకృత ఆస్ట్రియా యువరాజు

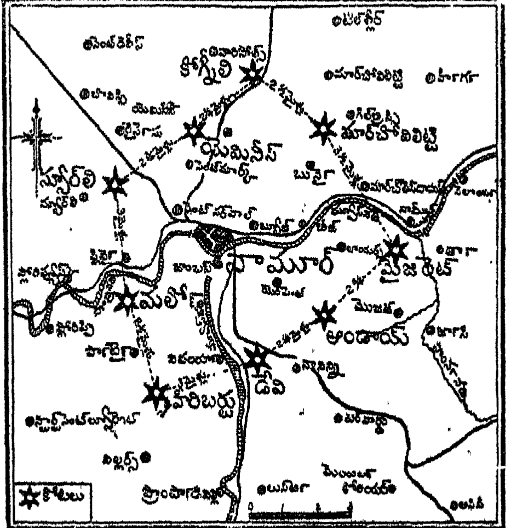
బ్రుసెల్సులో జర్మనులు ప్రవేశించుట

19-వ ఆగస్టు బుధవారమునాడు లౌవెయినును వదలి బెల్జియము సైన్యము మెచెల్సునకు వెళ్లెను. బ్రుసెల్సునగరములో ప్రవ్యూ సాయంకాలపువారమునాడు జర్మనులు ప్రవేశించిరి. ఈ ముఖ్యపట్టణమునకు రక్షణమునకు కోటలు లేనందున రాజుగారును, మంత్రులును ఇతర ముఖ్యోద్యోగులును ఒక రాత్రి ముందుగా రయిలుమీద ఆంట్వెర్పు నగరమునకు వెళ్లిపోయిరి. జర్మనుల నెదిరించుటకయి ముఖ్యపట్టణములో నుంచబడిన 20,000 సివిలుగార్డు సైన్యము శత్రువుల బలమునుంచెదర ఆగ లేదని వెనుకకు తీసికొని పోబడెను. జర్మనులతి యుత్సాహముతో నగరమును ప్రవేశించి బెల్జియను పతాకముల స్థానములలో జర్మను పతాకములను పాతి, ప్రజలకు భీతి కలుగునట్లనేక దుష్టకార్యములను చేసిరి. ఉద్యానములను ప్రవ్యూను గుఱ్ఱపు రౌతులు యిద్దరు బెల్జియము సైనికోద్యోగులను తమ కాళ్లకు కట్టుకొని బజారులలో లాగి చేసిన యవమానమును బెల్జియను ప్రజ లెప్పటికిని మఱువజాలరు. పయిగా అగ్నిలో ఆజ్యము పోసినట్లు ఖుస్సెలకయి 12కోట్ల రూపాయిలను ప్రజలకద్ద వసూలు చేయుటవలన వారికెంత యనుమానము జర్మనులపైని నుండెనో వ్రాయవలయునా?

ఇక లౌవెయిన్ నగరపు ప్రజలకష్టములును మితిమీరియుండెను. జర్మనులు జయింపబడిన ప్రదేశములోని జనుల నెన్నివిధముల హింసించుటకు మార్గములు కలవో అన్నిటిని ఈప్రజలపై నుపయోగపఱచిరి. 25-వ బ్రాడన్ బర్గుసేనాలను లోకఖ్యాతమును, అమూల్యము నగు లౌవెయిన్ పుస్తకాగారమును భస్మముచేసి లోకచరిత్రమునందు శాశ్వతమయిన నపకీర్తి నార్జించిరి. ఈ లౌవెయిన్ నగరములోని ప్రధాన భవనములలో హోటల్ డివిల్లి తప్ప తక్కిన వన్నియు జర్మను ఫిరంగుల కాహుతి యయ్యెను.

నామూరు మొదలు ఆక్రమింపబడుట

బ్రుసెల్సులో కొంత సేనను వదలి మాన్సకును ఛార్లెరాయికిని మధ్యనున్న స్థలముగుండ ఫ్రాన్సుమీద పడవలయునని జర్మని వారి యుద్దేశము. ఆగస్టు 23-వ తేదినాటికి 10,000 జర్మను సైన్యము కోబ్లెంజు వద్ద నుంచబడెను. గ్రమ్మాంటు, జొడైగ్నె వద్దను ఫిరంగి సేన కొట్లాటలలో బంపబడెను. నామూరు, ఛార్లెరాయి, మాబ్యూగు వద్దకు గుండా సైన్యములును, బెల్జియనులను ఆంట్వెర్పు వద్ద నాపుటకు మాలిన్సు మీది కింకొక సైన్యమును పంపబడెను. వారి నెదిరించుటకయి మిత్రమండలివారి సైన్యములు మూడుండెను. లక్సెంబర్గు నుండి వచ్చుచున్న సైన్యమును ప్రెంచి వా రదిరించిరి. లన్సి, మ్యూజులకు మధ్యనున్న సైన్యముతో తలపడుటకయి రెండవ ఫ్రెంచి సేన ఆర్డెన్సు పగగకగుండ పంపబడెను. సాంబ్రె, మ్యూజ్యలకు మధ్యనున్న జర్మనుల తుడిభాగముతో బోరుటకై మూడవ ఫ్రెంచి సైన్యము నడుచుచుండెను. ఈ కడపటి సైన్యముతోనే ఇంగ్లండు నుంచి వచ్చిన సేనయు గలిసియుండెను.

నామూరు ముట్టడి

14-వ ఆగస్టు తేదిన జర్మనువారి మూడు షెల్లులు నామూరుమీద పడెను. నాలుగవ బెల్జియను డివిజను సేన యుద్ధమునకు కోటను సిద్ధముజేసెను. 19-వ తేదిన బెల్జియము అశ్వదళము జర్మనుల కొంత అశ్వదళము నోడించెను. 21-వ ఆగస్టునాటికి గాని పట్టుదలతో నామూరు ముట్టడింపబడ లేదు. శుక్రవారము మొదలు ఆదివారము రాత్రివఱకును ఒక్క నిమిషమయినను ఫిరంగిగుండ్లు కోటలమీదను నగరములోను పడుట ఆగలేదు. కోటలలోని బెల్జియము ఫిరంగులు 8.4 ఇంచివి. జర్మనుల ముట్టడి ఫిరంగుల ముందు ఆగజాలినవి కావు. మార్కొచెక్ లెట్ట్రి, ఛాంపియన్, మైజరెట్, ఆండాట్ ఎమిన్సుకోటలు జర్మనులబారి కాగజాలక పోయెను. ఈకోటలకు నగరమునుండి క్రొత్తసైన్యము పంపుటకయినను జర్మనులు వీలుకలుగ జేయలేదు. కోటలలో మందుగుండు సామాను దాదాపు అయిపోయెను. అప్పుడింకొకమార్గము లేక బెల్జియను సైనికులు నామూరు వదలి వెనుకకు పోయిరి. ఇట్లు పోయిన 26,000 మందిలో 12000 మాత్రమే ఆంట్వెర్పు చేరగలిగిరి. 25-వ ఆగస్టున రాత్రి తొమ్మిదిగంటలకు జర్మనులు నామూరు ప్రవేశించిరి.

ఈ నామూరు ఇంతశీఘ్రముగా పడిపోవుట మిత్రమండలికి మహోపకారి యయ్యెను. వీరు తమ యుద్ధవిధానము నంతయు మార్చుకొనవలసివచ్చెను. మ్యూజుమార్గము లన్నియు జర్మనుల వశమయ్యెను.

ఈ కోట పడకుండనున్నచో ప్యారిసు సామీపమునకు సమీపము, శత్రువులు వెళ్లుట కవకాశము నుండ నట్టిది. ఫ్రెంచివారు నామూరును రక్షించుటకయి పంపిన సహాయము ఆలస్యముగా జేరినందున ప్రయోజనము లేకపోయెను.

మాలిన్సు, ఆస్టెండులు జర్మనుల వశమగుట

24-వ తేదిన బెల్జియము సేన ఆంట్వెర్పునువదలి బ్రుసెల్సునకు పడమట 14 మైళ్లలో నున్న లోండర్ జీలు అను చోట మూడు జర్మను డివిజనులతో దలపడెను. జర్మనులు విల్వోర్డే వరకును తరమబడిరి. పరుగెత్తుచు వీరు మాలిన్సు క్రైస్తవాగారమును పాడుచేసి పోయిరి. జర్మనులు బ్రుసెల్సునుండి, తిరిగి 40,000 సేనతోవచ్చి బెల్జియనుల నోడించుటచే వారు ఆంట్వెర్పునకు పరుగెత్తిరి. మాలిన్సువద్ద బెల్జియము రాజుయొక్క, మోటారుబండి [illegible] బెల్జియ [illegible]. దైవవశమున ఆయనకు గాయములు కలుగ లేదు. [illegible] ములు తునకలాయెను. మాలిన్సునుండి జర్మనులు [illegible] నున్న ఆస్టెండునకు వెళ్లిరి.

ఇక్కడ కొన్ని దినములు [illegible] బెల్జియము సేన బాగుగా పోరాడెను. ఇంగ్లీషు నావికా సేన 7000 [illegible] నావికా ఫిరంగులతో ఆస్టెండులో ప్రవేశించి బెల్జియనులకు చాల సహాయముచేసి ఆనగరమును కొన్ని దినములు కాపాడెను. కాని జర్మనులు అనేక వేలతో వచ్చుటవలన ఇంగ్లీషువారు [illegible] లెక్క తరలి పోయిరి. ఆస్టెండు జర్మనుల వశమాయెను.

ఛార్లీరాయి యుద్ధము

ఇప్పటికి ఇంగ్లీషువారి సేనయు ఫ్రెంచివారి సేనయు నధికముగా బెల్జియమును చేరెను. ఇంగ్లీషువారు మాన్సు నాక్రమించుట

ఫ్రాన్సులో మొట్టమొదట దిగిన ఆంగ్ల సైనికులను ఫ్రెంచివారాహ్వానించుట

కయి పంపబడిరి. ఛార్లీరాయిని రక్షించుపని ఫ్రెంచివారు పెట్టుకొనిరి. 21-వ ఆగస్టు శుక్రవార ముదయ మూడుగంటలకు శత్రువులు వచ్చుచున్న వార్త తెలిసినది. 7 గంటలకు వారి మొదటి ఫిరంగిగుండు ఛార్లీరాయిలో పడినది. జర్మనుల మీదపడుటకయి ఫ్రెంచివారి ఆఫ్రికా అధినివేశములనుండి వచ్చిన (అరబ్బులను, నీగ్రోలను బుట్టినవారగు) టర్కోలు వదలబడిరి. వీరందరును [illegible] దీయులకుండు వీరావేశముతో జర్మనులతో [illegible]

జర్మనులతో పోరాడుటకయి వచ్చిన టర్కో (నీగ్రో) సైనికులకు ఫ్రెంచి గృహస్థులాహ్వాన మొసంగుట

బల్లెములతో జర్మనుల శరీరములను చీల్చిరి. కాని ఒక ప్రాచీనకోష్ఠాగారములో దాచియుంచబడిన యంత్రపు ఫిరంగులు వీరి రూపు మాపెను. ఒక్కపటాలములో 100 మంది మాత్రమే గాయములు తినక తిరిగి ఫ్రెంచివారిలో కలియ గలిగిరి.

సంఖ్యాధిక్యము గల జర్మనులు ఛార్లిరాయి నగరములోనే తరువాత ప్రవేశించిరి. అయినా మరునాడు ఛార్లిరాయివద్ద తిరిగి గొప్పపోరు జరిగెను. పురవీధులు పీనుగల కుప్పలతో నిండియుండెను. ఈ పురము ఫ్రెంచివారి వశమయ్యెను. ఈవిధముగా నయిదుపర్యాయము లీనగరము చేతులుమారెను. ఒక్కపర్యాయము టర్కోలు జర్మనులను రెండుమయిళ్లవరకును దరిమి కసిదీర వారిని జంపిరి. ఫిరంగి యుద్ధము తీవ్రముగా నిచ్చట జరిగెను. కాని జర్మనులకున్న అధిక సంఖ్యవలన ఛార్లిరాయివద్ద పోరుట జననష్టము గాని లాభము లేదని ఫ్రెంచి వారు వదలిపెట్టి వెళ్లిపోయిరి. ఛార్లిరాయి యుద్ధమును జర్మనులే జయించిరి.

మాన్సువద్ద జరిగినపోరు

ఇంగ్లీషుసేన ఫ్రాన్సులో దిగగానే ఆ జనుల యానంద మింతింతకాదు. బ్రిటిషుసైనికులకు ఫ్రెంచిస్త్రీలు పూలహారములు వేసిరి. అన్నము, పానీయములు గొలుపు లేకుండ నొసంగబడెను. అప్పుడు పొలము లన్నియు పంటలతోను, పండ్లతోను పుష్పములతోను పండి నేత్రోత్సవముగ నుండెను. జనులు శాంతిజీవనులయి హాయిగా కాలము గడుపుచుండిరి. కొన్ని దినములలో నీ స్థితియంతయు మారవలసియున్నది. ఇట్లు పంటలు పొలములు పాడుపడవలసియున్నవి. సంసారములు కూలవలసియున్నవి.

మాన్సుకు వెళ్లుచున్న ఆంగ్లసైనికుల దప్పిని ఫ్రెంచిగ్రామస్థులు తీర్చుట.

21వ ఆగస్టున ఇంగ్లీషువారు నిల్చొని పోరవలసియున్నదియు, ఆ 5వ ఫ్రెంచిగారిక గొప్ప యుద్ధమును బలియాదు. సాంబ్రెనదిగాను ఫ్రెంచి వారి యుడమపక్కయున్న సైన్యమును గట్టించియుండి మాన్సు-కాండె యను ప్రదేశములనుకలుపు సంస్థానమునకు పంపబడిరి. మాన్సు కాలువకు తూర్పున నున్న భాగమును రెండవసైన్యముతో సర్ హొరేస్ స్మిత్ డోరియన్‌గారు కాపాడుటకయి నిర్దేశింపబడిరి. మాన్సువద్ద యీసైన్యములో నొక భాగము బ్రిటిషు మొదటి సేనాధిపతియగు సర్ డోగ్లస్ హేగు గారి యెడమప్రక్కను కాపుచుండెను. అశ్వసేనాధిపతియగు అలన్బి గారిసేన రిజర్వులో నుండునట్లును ఎవరికి కచ్చట సహాయము కావలయుననిన నచ్చటికి పంపబడునట్లును పరిష్కరింప బడినది. వైరిగొడియగు జనరలు సర్ విలిఫ్‌ఛాట్వుడ్‌గారి గుఱ్ఱపురౌతులు కొందరు శత్రువులజాడ తీయుటకయి పంపబడిరి. ఈ భాగమున ఒకటి రెండు ఆర్మీకోరులకంటెను; † ఒక అశ్వసేన డివిజను కంటెను, హెచ్చుగా ముట్టడికి జర్మనులు పంపరని ఫ్రెంచి సేనాధిపతి జోఫ్రేగారు ఇంగ్లీషు సర్వసేనాధిపతికి జెప్పియుండెను. ఆకాశ విమానములును, ఛెట్వుడ్ గారి రౌతులును అదే వర్తమానములను దెచ్చిరి. ఈవిషయములో ఫ్రెంచి ఇంగ్లీషు సేనాధిపతులు మోస పోయిరి. జర్మను లిచ్చట నొక చమత్కారమయిన యుక్తి జేసిరి. వారు బ్రుసెల్సును పట్టుకొనిన తరువాత వారిసైన్యము మూడు పెద్ద భాగములుగా విభజింప బడెను. ఒకభాగము వాటర్లూగూడ నీవెల్లి సువద్దకు వెళ్లి, అచ్చటది తిరిగి రెండు భాగములయి ఒకటి మాన్సు మీదికిని, రెండవది బించి-ఛార్లరాయి మీదికిని నడచెను. మూడవది ఈ సేనాధ్యక్షుడు జనరలు వాన్‌క్లాక్ క్రింద హాలుపట్టనము మీదుగా తిరిగి ఎంఘెయిన్, ఆతుల గుండ టౌర్నాయిమీదికి వెళ్లెను. దినమునకు ముప్పదిమైళ్లు నిద్రాహారములు లేక, రాత్రింబవళ్లు జర్మనులు నడుచుటవలన నింతసేన నొక్కపర్యాయము ఫ్రెంచివారును, ఇంగ్లీషువారును కాచుకొనలేకపోయిరి. వారిసైన్యముకంటె జర్మనుసైన్యము పదిరెట్లుండెను.

ప్రారంభము

ఇంగ్లీషువారి సేనలమీద నొకవిమాన మొక బాంబును వేసి నల్లపొగ బయటికి వచ్చుటతో మాన్సుయుద్ధము ప్రారంభమయినది. ఇరువది నిమిషములలో జర్మనుఫిరంగులు వడగండ్లవలె విరామములేక నాలుగు దినములవరకు గురిసెను. ఈ నాలుగు దినములును ఒక్క అంగుళము స్థలమయిన నొసంగక బ్రిటిషుసేన రాక్షసులవలె బోరాడి అనేకవేల జర్మనులను బరిమార్చెను. బ్రిటిషువారికిని గొప్ప నష్టము కలిగెను. బ్రిటిషుమిడిలు సెక్సు రెజిమెంటులో 1000మంది యుండగా

† ఈపుస్తకము కడపటిభాగమున సైన్యము క్రింద కోరు అను పేరుతో చూడనగును.

2?0కంటె యుద్ధానంతర మెక్కువ కానరయిరి. వారగరు పటాలము 1700 మందిలో 250 మంది తేలిరి. రాయలుస్కాట్సు, ఆర్గయిల్, సదరులాండ్సుపటాలములు ఈ యుద్ధములో బాగుగా నష్టమును పొందెను. జర్మను యక్షౌహిణీలు నష్టమునకు సరకుచేయక పయికి వచ్చుచుండగా "ఆహా, ఒక్కనికి ముగ్గురయినను వారిని ఛేదించగలము. ఒక్కనికి పదిమం దయినచో ఎంత ధైర్యమున్న నేమి" అని యొక సైన్యోద్యోగి వ్రాసియుండుటను బట్టి చూడగా జర్మను లెంత సైన్యమును దెచ్చినదియు దెలిసికొననగును.

ఆదివారమునాడు సాయంకాలము 3 గంటలకు ఇంగ్లీషువారి స్థితి తారుమారగుచుండెను. అయిదుగంటలకు ఇంగ్లీషువారిమీద మరి మూడు జర్మను కోరులు (కోరనగా 42,000) నడచుచున్నవని జో(ఫ్రే)గారు వార్త నంపిరి. ఇంగ్లీషువారి సైన్యమంతయు నేబది వేలు లేదు. ఫ్రెంచివారును వెనుకకు తిగుచున్నారు గాన, వీరును, అట్లే చేయవలసిన దని తెలుపబడెను. జన[illegible]లు క్లాక్ ఎడమ వైపునను ఇంకొక జర్మను సేన కుడివైపునను వచ్చుచుండగా చుట్టును ముట్టడింపబడి హతము చేయబడుదుమను భయముతో ఇంగ్లీషు సేనాధిపతి ఆదివారము నాటి ప్రొద్దు పొడుచుచుండగా నెమ్మదిగా నన్ని యుద్ధ పరికరములతోను బెల్జియములోని మాన్సు ప్రాంత్యమును వదలి వెనుకకు పోయెను. దూరముననున్న కొన్ని సైన్యములను వెనుకకు తగ్గవలసినదని మోటారుసైకిలుల మీద వార్తలంపబడెను. ఈ మోటారు సైక్లిష్టులలో గొంతమంది జర్మనులవలన జంపబడుటవలన ఈ కబురు వారి కందలేదు. అందుచే జర్మనులకు జాలమంది వీరిలో ఖయిదీలుగా చిక్కిరి. మరి కొంతమంది సైక్లిష్టులు జర్మనులనే పిస్తోలులతో జంపి పరుగెత్తిరి.

మాన్సు యుద్ధములో సేనాధిపతి యాజ్ఞలను తీసికొని వెళ్లుచున్న ఇంగ్లీషు సైకిలు సైక్లిష్టు

జర్మను రాక్షసకృత్యములు

మాన్సు చుట్టుపట్లగల గ్రామములకు జర్మనులు నిప్పంటించిరి. వైద్యశాలలమీద గాల్చి అసహాయులగు రోగులను జంపిరి. కాడవై అను గ్రామములో ప్రవేశించి స్త్రీలను చూపి [illegible] గంపిరి. ఒక పందొమ్మిదేండ్ల [illegible] గ్రామములగల [illegible] [illegible]నొక ఉన్మాను [illegible] 300 గజముల దూ[illegible] [illegible] [illegible] బ్రిటీషు సైన్యోద్యోగి వానిని జంపవేసెను. ఆపిల్ల [illegible] ఇంకొక [illegible] పట్టలను దీసిసె. [illegible] భంగముజేసిరి. ఆపిల్ల [illegible] [illegible] డొకడు తన వస్త్రమను తీసికి [illegible].

వెనుకకు తగ్గుట

వెనుకకు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యుద్ధ[illegible] వ్రులు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పోవలయును. [illegible] [illegible] [illegible] వస్తువులను శత్రువులవునకు ధైర్యముతో బోనుమన్నట్లు [illegible] [illegible] [illegible] వసరము. నాలుగుదినములు ఈవిధముగా మాన్సును వదలిన [illegible]వాత ఫ్రెంచి ఆంగ్లసేనలు పోరుచు పారిపోవలసి వచ్చినది. 26-వ ఆగస్టు తేదిన అయిదు జర్మను ఆర్మికోరులు ఇంగ్లీషువారిని వెంబడించెను. వర్షనుమితముగా కురియుచుండుటచేత వెనుకకు నడచుట కష్టసాధ్యమయ్యెను. అప్పుడు ఇంగ్లీషు [illegible]న్యములోని కోల్డు స్ట్రీముగార్డులు, 2-వ అశ్వసేనపటాలము, 9-వ లేంసరుల పటాలము చేతిలో బడకుండ కాల్చివేయవలయును. ఎదుటనున్న శత్రు

అమితశౌర్యస్థైర్యములతో బోరి ఇంగ్లీషువారిసేన చుట్టునుచుట్టి [illegible] బడి హానియుగాకుండ చేసెను. ఈవిధముగా స్మిత్ డోరియన్ గారిసేన [illegible] క్లాంబీ [illegible] ఫ్రాపిరేసులకు మధ్య [illegible] చేసెను. సర్ డౌగ్లస్ గారిసేన హై [illegible] బ్యూజ్ ప్రాంతము [illegible]. సర్ ఛార్లెసు ఫర్గూసనుగారి సేన అపాయస్థితి [illegible] శ్రీవార్త నంపగా జనరలు ఆలన్బిగా రశ్వసేనను [illegible]. ఈ పుస్తకమందు ముద్రింపబడిన మూడవ చిత్రపటములో ఆలన్బిగారి 9-వ లాంసరు అశ్వసేన ఎట్లు జర్మనులమీద బడి బ్రిటీషువారిని ధ్వంసము చేయుచున్న ఫిరంగులను పాడుచేసి ఆబాధ తప్పించినదియు చూడనగును. ఫ్రెంచివారు వీరి సహాయార్థము కొంత సేనను పంపెదమనిరి. గాన పంపలేకపోయిరి. 26-వ తేదినే కింగ్సు ఓన్ రాయల్ లాంకాస్టరు సేనయు, బొర్నాయివద్ద 700 మంది ఇంగ్లీషు గుఱ్ఱపురౌతులును 3000 మంది ఉహ్లానులతో డీకొని వారిలో చాలమందిని చంపి తాము హతులయిరి.

ఫ్రెంచివారి సాహసము

26-వ [illegible] జూహాం [illegible] ఫ్రెంచి అశ్వసేన [illegible] 61, 62 ఫ్రెంచి [illegible] విభాగములు నడచి గట్టిగా జర్మనులతో బోరాడి [illegible] విభాగములు శీఘ్రముగా వెనుకకు తగలిపోవు నటుసాయము [illegible] జేసెను. ఫ్రెంచి [illegible] 11 మైళ్లు [illegible] గారి [illegible] డీకొనిరి. [illegible]

[illegible] 26-వ [illegible] అంగ్ల సేనలను [illegible] జర్మను విమానము [illegible] అంగ్లయుద్ధభూమి మీద కూలెను.

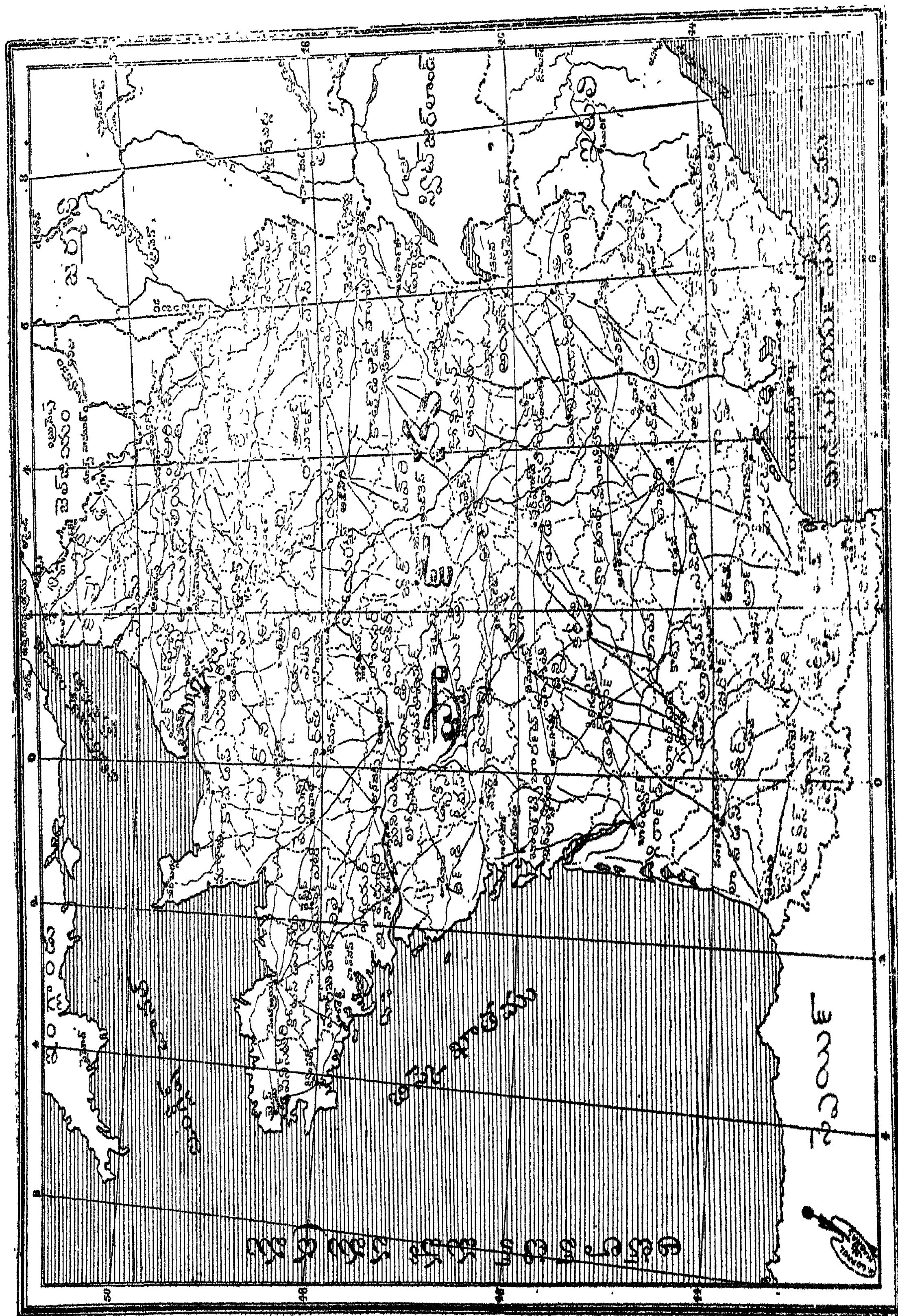
[illegible] పోవుటయు తటస్థించెను. సోలెమ్సునద్ద తూర్పు లాంకషయిరు పటాలను ఒకగంటగినములో రెండు బిసికత్తులను మాత్రమే తిని 800 గజముల భూమినుండి ముందుకు నడచి జర్మనులను బల్లెములతో బొడిచి చంపెను. 26-వ తేది సాయంకాలము 3½ గంటలకు అశ్వసేనలను సయి[illegible] వెనుకకు [illegible] కొనసాగబడెను. అప్పుడు బ్రిటీషు సైన్యమంతయు నోయడ్ ఛానీలా ఫేస ప్రాంతమునకు వచ్చి చేరెను. ఆగస్టు 27-వ తేదిన జర్మనులు వారిని వెంబడించుటకు వీలు లేనందుగా [illegible] విశ్రాంతి దీసికొనిరి. [illegible] సహాయములు మాన్సను వదలి[illegible]నది మొదలు ఇంగ్లీషువారితో జర్మనులు, నిలబడుటయు, ఇంగ్లీషు సైన్యము కొద్దిదయినను వారిని పూర్తిగా నాశము చేయలేక పోవుటయు, నింగ్లీషు జనరలుల శక్తి సామర్థ్యములవలన నని వ్రాయనవసరము లేదు. ఈయుద్ధమునకు సంబంధించిన రెండుపటములు 160 వ పేజీలో గానవగును. 28-వ తేదిన

ఆంగ్లసైన్యములు [illegible] నేలమీద బడిన విమానము.

[illegible] సుకద్ద 300 మంది బ్రిటీషుసైనికులు [illegible] దస్సి నడగియున్నను 1½ గంట జర్మనులతో బోరిరి. గాన చాలమంది నష్టులయిరి. మిగిలినవారు తప్పించుకొనిరి. [illegible] బ్రాయి లీకటానద్దను, [illegible] సీకునద్దను ఇటులనే మిత్రమీరిన సేనలతో [illegible]నుటయు, నష్టముకలిగించుటయు, పొందుటయు, వెనుకకు పారిపోవుటాచి అశ్వదళము సెయింటు క్వెంటన్ వద్ద సర్ ఫిలిఫ్ ఛెట్ వుడ్ గారు వ్రాసినట్లు కాగితములను చింపివేసినట్లు జర్మనులను చించివేసిరి. ఐరిషు ఫసిలియర్సు గూడనిచ్చట బాగుగా బోరిరి. కాని మన్ స్టరులకు వెనుకకు దిగ్గవలసిన దని తెలియనందున వీరందరును జర్మను పీనుగులను కుప్పలు కుప్పలుగా పేర్చి తాముని హతులయిరి.

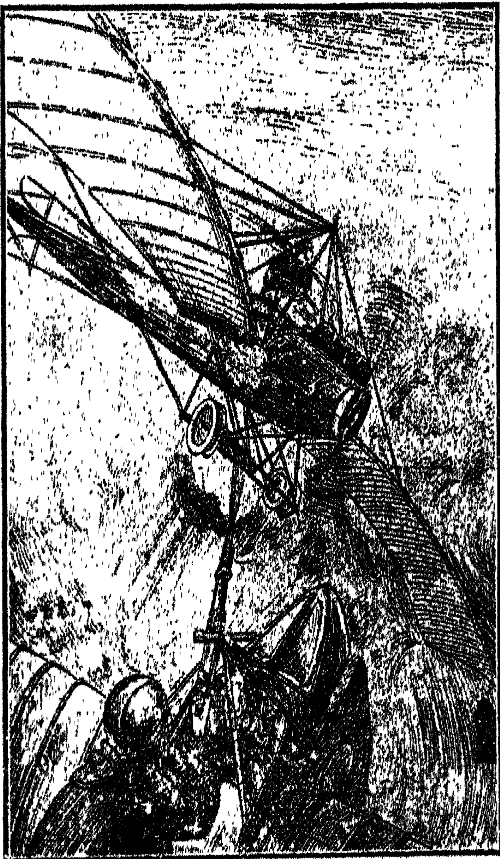
యుద్ధస్థితి

28-వ ఆగస్టువాటికి ఇంగ్లీషు ఫ్రెంచిసేనలు జర్మనులచేత నాశనముకాకుండ చాల నష్టముతో వెనుకకు మరలుచుండెను. బెల్జియములో చాలభాగమును వశము జేసికొని, ఫ్రాంసు యొత్తర జిల్లాలలో జర్మనులు ప్రవేశించి, ప్యారిసును పట్టుకొనవలయునని

చూచుచుండిరి. తూర్పున లోరయిను వోస్‌జెసులలో ఫ్రెంచివారే ముందుకు జర్మనులను తరిమి వెళ్లుచుండిరి. నాన్సీలోను, దక్షిణ వోవర్ లోను గొప్ప పోరాటము లేవియు జరుగలేదు. వెర్డన్, మెజ యిస్సులమధ్య జర్మనీ యువరాజు సేన కదలకుండ జేయబడినది. ఏడవ ఫ్రెంచి ఆర్మీకోరు ఎమియన్సుకు దక్షిణమునకు రయిలుమీద తీసికొని రాబడినది. ఆరవ ఫ్రెంచి ఆర్మీకోరు బ్రిటీషుసేన కెడమపార్శ్వమున నుంచబడెను. అయిదవ ఫ్రెంచి ఆర్మీకోరు ఆయిసనదికి వెనుక లా ఫెర్- సైలకు మధ్య స్థలమాక్రమించుకొనెను. ఈ కడపటి సైన్యమున కెదురుగా జర్మను వారి అయిదవ కోరులును ఇంగ్లీషువారి కెదురుగా రెండును, ఆరవ ఫ్రెంచిసేన కెదురుగా మూడు నాల్గును నుండెను. ప్రతి మిత్రమండలివారి సేనను జర్మనులు మూడు నాలుగు సేనలతో నెదిరించుచుండిరి.

28-వ ఆగస్టు తేదిన నైవర్ధ జనరలు సొగారు జర్మను సైన్యమును చిందరవందర చేసి నదికి నదిలోనికి త్రోసెను. ఈ యుద్ధము నందొక జర్మను విమానము నింగ్లీషు సేన గురిపెట్టి కాల్చగా నది ఇంగ్లీషు పంక్తులలో బడెను. వైమానికుడును వానితో నొక ఆరేండ్ల బాలుడును గాయములు తిని నేలమీద బడిరి.

[redacted] జర్మనుకై హూనిన దారువర్షముల బాలునితో నేలమీదగూలుట.

[redacted] పరాహ్ణము 1 గంటకు జనరలు జోఫ్రెగారు సర్ జాన్ ఫ్రెంచిగారి వి జేదికివచ్చి బ్రిటీషువారు కాంపేను సొయిసన్సు పంక్తివఱకును వెనుకకు వెళ్లునట్లుగా 5-వ ఫ్రెంచి సేన బ్రిటీషు వారికి సహాయముండి తోడ్పడకలుగకుండ చేయునట్లును తాను నిశ్చయించితినని చెప్పిరి. సెప్టెంబరు 1-వ తేదిన విల్లర్సు కోటరెట్సువద్ద ఆంగ్లేయుల ఐరిషుగార్డులు, స్కాట్సు, కోల్డుస్ట్రీములు కలిసి అరమైలు సమీపమునవున్న కొండకయి జర్మనులతో హోరాహోరిగా పోరిరి. జర్మనులు యిరువది నంచి ఫిరంగుల సహాయమువలన ఇంగ్లీషువారి నాపి కొండను ముందుగా నాక్రమించుకొనిరి. వీరు జర్మను ఫిరంగుల వారికి తాళజాలక గుఱ్ఱములనెక్కి నూటిగా జర్మనుల పఙ్త్కులలోనికి బరుగెత్తి చాలనష్టమును బొందినను 18 ఫిరంగులను బట్టుకొని జర్మనులను తరిమివేసిరి. రెండుఫిరంగులను మాత్రము జర్మనులు తీసికొని పోగలిగిరి. ఇంకొకచోట రెండవ డ్రాగూనుగార్డులును, క్వీన్సుబేలను అశ్వసేనవారును, ఏల్ బాటరి ఆర్. ఎచ్. ఎ. వారును సూర్యోదయమునకు పూర్వము జర్మను షెల్లుల బాధ యపరిమితము కాగా వారి ఫిరంగులను పట్టుకొనవలయునని నిశ్చయించుకొనిరి. బ్రిటిషువారిఫిరంగులు నాలుగును, జర్మనులవి 12 క్రప్పు ఫిరంగులు ముందు చాలకపోయెను. ఈలవేయబడగానే వారు శత్రువులను ఛేదించుకొని వెళ్లి 11 క్రప్పు ఫిరంగులను బట్టుకొని తిరిగి వచ్చిరి. ఇచ్చట నే 50 అడుగుల స్థలములో 9 మంది ఉహ్లానులును, 16 గుఱ్ఱములును, చంపబడెను. అయిదవ బ్రిటిషు డ్రాగూనుగార్డ్సు యిరువదిమందితప్ప తక్కినవారందరును చంపబడిరి. కాంపేనువద్ద పయివిధమున బోరినను

ఫిల్లప్పు బంటుమీద బ్రిటిషు అశ్వసేన జర్మను ఫిరంగులను పట్టుకొనుట.

జర్మనుల అత్యధికసంఖ్య ముందు ఇంగ్లీషువారికి నిలువ వీలులేక పోయెను. అందువలన నింక కొంతదూరము వెనుకకు పరుగెత్తిరి. ప్యారిసునగర మిక 45 మైళ్లదూరములో నుండెను. ఫ్రెంచి గవర్న మెంటు వారు రాజధానిని 3-వ తేదిన బోర్డోకు మార్చినారు. జనులు నగరమును విడిచిపోవ మొదలిడిరి. బాంబులను నగరముపయిన జర్మను విమానములు విచ్చల విడిగా వేయుచుండెను. 1870-వ సం. నందు వలెగాక జనులు చాలవఱకు శాంతమును ప్యారిసులో వహించి యుండిరి. ప్యారిసు నగరపు కోటలలోని ఫిరంగులవారి కడ్డముగా వచ్చు ఫ్యాక్టొరీలు, ఇండ్లు కొట్టివేయబడెను. ముట్టడి ప్రారంభమయ్యెనేని బాధ పడకుండుటకయి భోజనసామగ్రి పుష్కలముగా సమకూర్చబడెను. అనేక వేల పశువులు మాంసమునకయి తోలుకొని రాబడెను. నాటకశాలలు మూయబడినవి. వేషధారులందరు రణరంగమున నుండిరి. మోటారుబండ్లు, ఇతర వాహనములు ప్రభుత్వమువారి పనులకయి జనులవద్దనుండి తీసికొనబడియెను. రాత్రి 8 గంటలు కాగానే వీధి దీపములన్నియు ఆర్పబడుచుండెను. బుధవారము నాడు

ప్రెసిడెంటుగారి [illegible] డెను. ఫ్యాక్టొరీలలోని [illegible] 28 [illegible] 90 మైళ్ల [illegible] 16 మైళ్ల [illegible] ప్రమాదకరము. [illegible] 1870 వ సం. [illegible] వారి కోటించిజర్మనులు 80,000 [illegible] 2. ఆ దినమున నే ప్యారిసులో [illegible] గారు సంకల్పించు [illegible] కకు [illegible]

[illegible]

జర్మనుప్రవాహ మాపబడుట

మాన్సుమొదలు మార్నెకు ఇంగ్లీషువారు వచ్చునంత వఱకు వారు పొందిన నష్టము 15,000 మంది సైనికులు, సైనికోద్యోగులు. 19,000 క్రొత్తసైన్యమును వచ్చిచేరెను. జనరలు జోఫ్రేగారు మార్నె నది ప్రాంతమున లాగ్నె-సిగ్నె-సిగ్నెట్టులకు మధ్యనున్న భూమిని కాపాడవలసిదనియు, సామర్థ్యము లేని యెడల వంతెనలను పగుల గొట్టి, 12 మైళ్లు సీనునదికి వెనుక వెళ్లవలసిన దనియు ఫ్రెంచిగారిని కోరెను. మాన్సుమొద లింతవఱకును వెనుకకు తగిన ఫ్రెంచి సహాయము లేక బ్రిటిషువారు తగ్గిపోవు చుండుట చీకాకును కలిగించు చుండెను. సెప్టెంబరు మూడవ తేదిన జర్మనులు స్క్వాప్సు, విల్లాసర్ టూర్బు, ఛాటారిక్లేవద్దకు వచ్చిరి. 6-వ తేదిన ల-ఫర్టి-సోస్-జోరే వద్ద మార్నెనదిని దాటిరి. జర్మనులు మూడవ తేదిన తమ సంకల్పము లలో మార్పులను గలుగ జేసిరి. యుద్ధమునకు సూటిగా దిగుటకు బదులుగా ఫ్రెంచివారి ముఖ్యసేనయొక్క ఎడమభాగము మీరద తలపడి చుట్టును చుట్టు కొనవలయునని నిశ్చయించిరి. సైన్యముల విభాగమును జూచుచున్న వైమానికులీ సంగతిని మిత్రమండలి వారికి దెలుపగా వారును దగిన ప్రయత్నములను జేసిరి. [illegible] జర్మనులకు గొప్ప మోసకారి [illegible] జర్మనులు [illegible] కవకాశమును గల్గించెను.

సెప్టెంబరు 6-వ తేదిన మిత్రమండలిసేన జర్మనుల [illegible] రొక్కనుటకయి ముందును నడిచెను. బ్రిటిషువారికి వచ్చిన క్రొత్తసేనయు, ఫ్రెంచివారి ఆరవ అయిదవ సేనయు సహాయము చేయుటకలన జర్మనుల వెనుకభాగముకో ఒర్కనదీ ప్రాంతమున తలపడిరి. పక్షము దినములనుండియు మాన్సు నుండి మిత్రులను తరుముచున్న జర్మనులు వెనుకకు పోనారంభించుట ఆశ్చర్యమును కలిగించెను. ఇందుకు కారణము జర్మను వెనుక భాగము విడియయి ఇంగ్లీషువారిచేతిలో బడుటకు సిద్ధముగ నుండుటయే. జనరలు క్లక్కుగారికి ప్యారిసుమీద నున్న ఆశలు నీటగలిసెను. కాని మార్నెప్రాంతమున జరిగిన యుద్ధములు లోకచారిత్రమునందు సుప్రసిద్ధములని చెప్పక తప్పదు. జర్మనులు తగ్గిపోవుట ఇంగ్లండు ఫ్రాన్సులలోని ప్రజలకు గొప్ప త్రిప్పుకొనుట కవకాశమును గలిగించి సంతోషమును పుట్టించెను.

ఫ్రాన్సులో [illegible] భూమిలో జర్మనులు వెళ్లి [illegible]లో చేసిన ఘోరకృత్యములనే చేసిరి. మంచి మంది పరకు

GERMAN ATROCITIES ON FRENCH FAMILIES

ఒక ఫ్రెంచి గ్రామములో గృహిణిని బిడ్డలతో వెడలగొట్టి ఇంటిలోని పడక మీద జర్మనుసైనికుడు నిదరించు చున్నాడు.
ఒక చేతియందు సారాయిబుడ్డి రెండవచేతిలో తుపాకి వీనికగలదు

FIERCE HAND TO HAND FIGHT WITH HUNS IN A BED ROOM

ఒక యింటిలోని పడకగదిలో స్త్రీలకు బదులుగా ఫ్రెంచిసైనికులు దాగియుండి జర్మనులను పొడుచుట

A FRENCH FAMILY MURDERED

జర్మను రాక్షసుడొక ఫ్రెంచిసంసారమును వధించుట

THE MURDERER KILLED

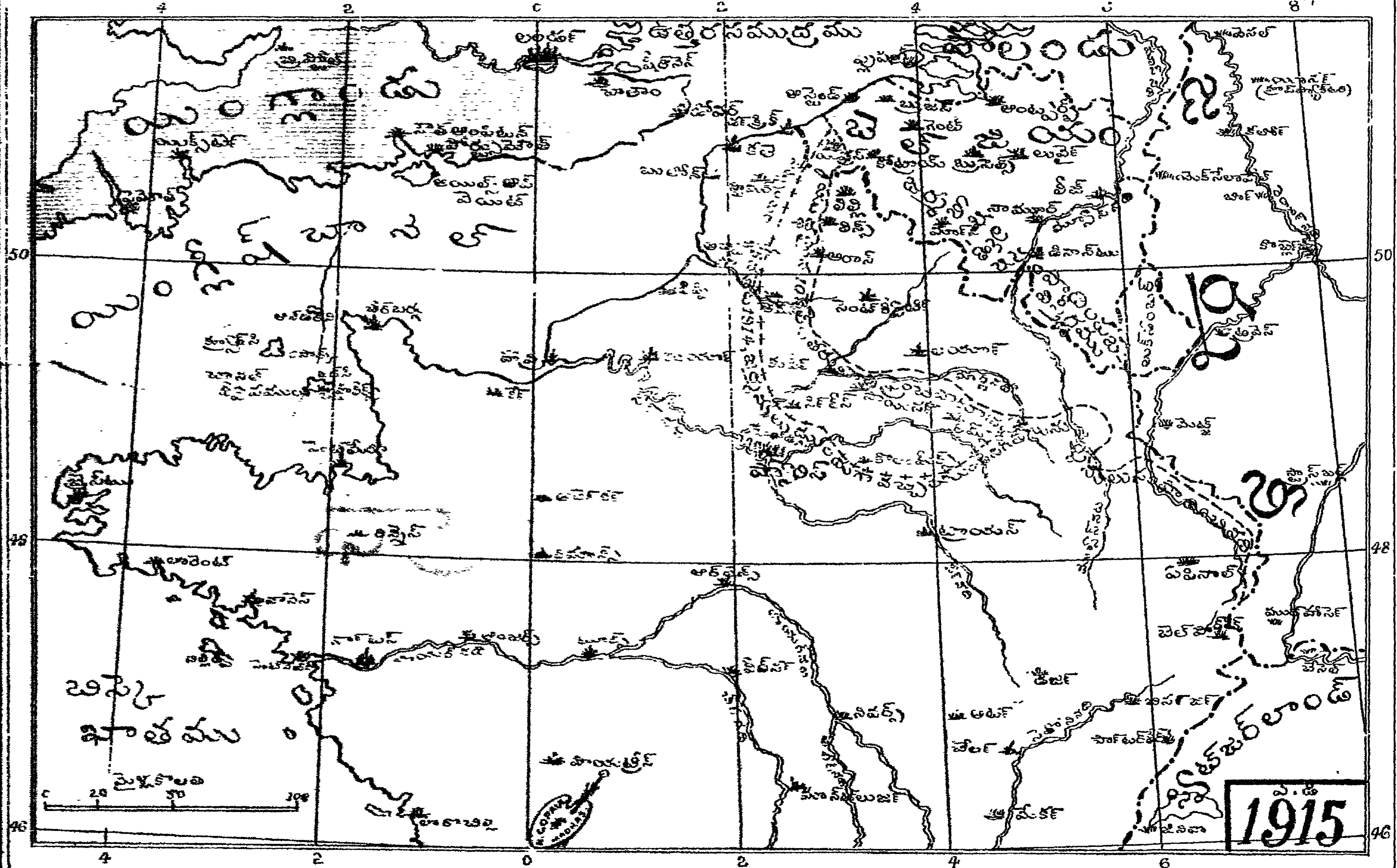

[illegible]

THE MURDERERS TAKEN PRISONERS

ఇట్టి హంతకులను చాలమందిని ఖయిదీలుగాజేయుట

1915
లండన్
ఉత్తరసముద్రము
బిస్కే
ఖాతము
మైళ్ళకొలత
0 20 50 100
4 2 0 2 4 6 8
50 48 46

GENERAL VON KLUCK

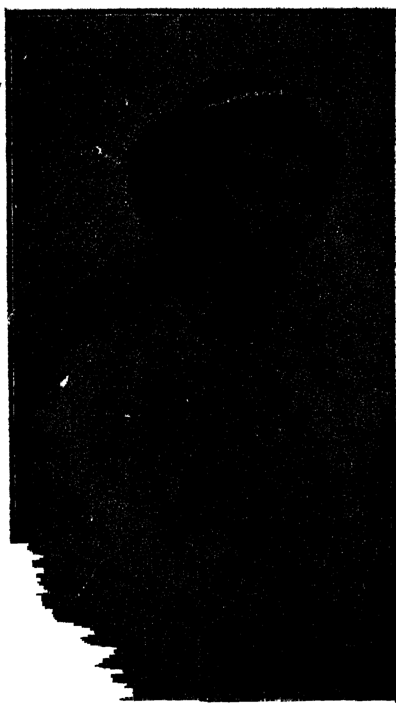
జనరలు వాన్ క్లక్

FIELD MARSHAL VON HINDENBURG

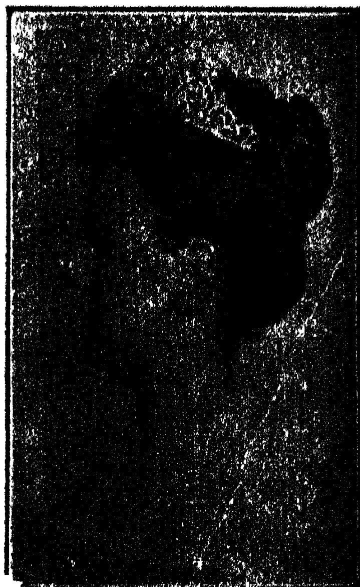
ఫీల్డు మార్షలు వాన్ హిండెన బర్గ్

DUCHESS OF LUXEMBURG

లక్సెంబర్గ ప్రభ్వీణి

QUEEN OF HOLLAND

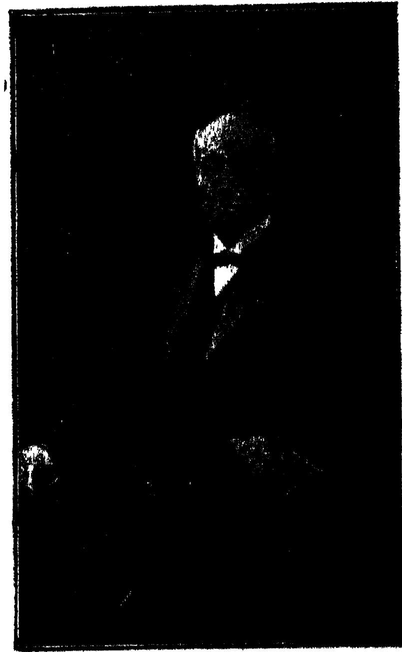
హాలెండు రాణి

E IPEROR OF JAPAN

జపాను చక్రవర్తి

COUNT OKUMA

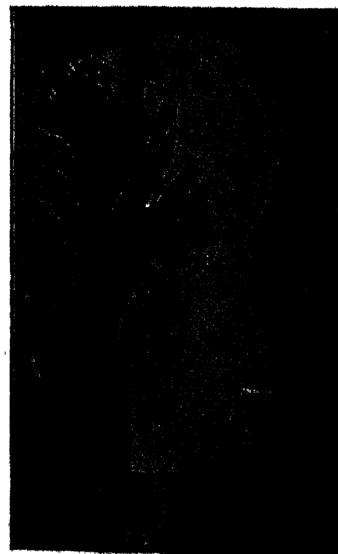
జపాను ముఖ్యమంత్రి ఓకూమా ప్రభువు

PRINCE HENRY OF HOLLAND

హాలెండు రాణిగారి భర్త ప్రిన్సు హెన్రి

A VETERN SUBADAR MAJOR

45 వ రాటరే సిక్కు పటాలములోని యోధుడగు సుబేదారు మేజరు

దొరికినప్పుడు పెట్టెలలో పెట్టుకొని యిండ్లకు పంపుకొనిరి. స్త్రీలను చెఱచిరి. బాల బాలికలను కత్తులతో పొడిచి చంపిరి. సెన్లిస్ నగరమునకు నిప్పంటించిరి. పుస్తకాలయమును తుపాకితో గాల్చివేసిరి.

తరువాత ఫ్రెంచి టర్కో సుపాయీల మిచ్చటికి వచ్చి వారి పొడుగు కత్తులతోను వాడి బల్లెములతోను సెన్లిసులోనున్న జర్మనుల పెద్ద సైన్యమును గ్రక్కుమున వీధులలో సంహారము చేసి మిగిలిన వారిని పారదోలిరి. కొంతవరకీ కృత్యములవలన సెన్లిసుమీద చేయబడిన పాపము పరిహారింపబడెను.

సెప్టెంబరు 5వ తేదిన రష్యా, ఫ్రాన్సు, ఇంగ్లండు లీ యుద్ధమును తుట్టతుదవరకును పోరునట్లును, ఒకరి యిష్టములేక ఇంకొకరు శత్రువులతో సంధి చేసికొనరాదనియు కాగితములను వ్రాసికొనిరి.

మార్నెయుద్ధము

ఈ యుద్ధములో తొమ్మిది జర్మను ఆర్మీకోరులను 3 అశ్వసైనికుల డివిజనులను మిత్రమండలివారివి 11 ఆర్మీకోరులు, 11 గుఱ్ఱము దళముల పటాలములు ఎదుర్కొనెను. ఓర్క్ నదిని దాటకుండ ఫ్రెంచివారితో కఠినముగా జర్మనులు పోరాడిరి. ఫ్రెంచివారా నదిని దాటి మాంటీకార్న్సశత్రువులను బల్లెములతో పొడిచి పట్టుకొనిరి. బ్రిటిషువారితోను జర్మనులు పోరాడి, 2, 9, గార్డ్సు కావలరీ పటాలముల సహాయమువలన వెనుకకు మరలిరి. ఇచ్చట జర్మను అశ్వసేన బ్రిటిషు అశ్వసేన ముందు చాలక పోయెను. గ్రాండుమారిన్ నదిని ముందు దాటిన జర్మనులను బాగుగా నాశముచేసి ఇంగ్లీషువారు ఖయిదీలను బట్టుకొనిరి. ప్యారిసుకు యిరువదిరు యిల్లిదూరమున నున్న మ్యాపట్టణమువద్ద ఘోరమయిన యుద్ధము జరిగెను. జర్మనుల ప్రయత్నము మార్నెనదినిదాటి ప్యారిసుకు మార్గ మేర్పరచుకొన వలయునని. ఒక్కచోట 16 పర్యాయములు దాట యత్నించిరి. ఫ్రెంచిఫిరంగులన్నిచోటులలోను వారి తాత్కాలిక వంతెనలను పొడుచేసి వారి మనోరథమును నెరవేరనీయలేదు. ఒక్క పంచదారకర్మాగారము వద్ద 2000 మంది జర్మనులలో 200 బ్రతుకగలిగిరి. ఒక్క జర్మను కందకములో 6000 పెనుగులు లెక్కింపబడెను. జర్మనుల కీ యుద్ధములో మందుసామానుగూడ తక్కువ యాయెను. వారి కొఱకయి వచ్చుచున్న మితిలేని ఫిరంగిగుండ్లబండ్లను క్రేపీ ఎన్-వాలోయిసువద్ద జనరలు సొగారి అశ్వసేన ముట్టడించి అన్ని బండ్లను పరశురామప్రీతి చేసెను. మాడిమాంటు చాటో కొఱకయి నాలుగు పర్యాయములు జరిగిన పోరులో ఆప్రదేశము రెండుపర్యాయములు ఫ్రెంచివారికి, రెండుపర్యాయములు జర్మనులకు వశమయ్యెను. నాలుగవపర్యాయము బల్లెములతో జర్మనులను పొడిచి శాశ్వతముగా ఫ్రెంచివారు వశము చేసికొనిరి. ఇచ్చటి యుద్ధమునకు సంబంధించిన చిత్రపట మీసంచికలో కలదు. ఈపోరు మార్నె యుద్ధములో సుప్రసిద్ధమయినది. ఫ్రెంచివారి సుప్రసిద్ధపరాక్రమమును నిలువబెట్టినట్టిది. అయి, సోయిజీ-బోయి, ఎత్లేన్యా ఛాంగ్లకబ్లి, వాంటిల్లను గ్రామములవద్దను గొప్ప జగడము జరిగినది. ఎప్రునే గ్రామములోని కాఫీదుకాణాదారుని యిరువది సంవత్సరముల పిల్లను జర్మనుద్యోగీయులతో వ్యభిచారమునకు అంగీకరింపనందున ఆమె చంపబడెను. ఈ దుర్మార్గుల నందఱిని తరువాత వచ్చిన ఫ్రెంచిసేన చంపి పాపపరిహారము చేసెను. ఇచ్చట జర్మనులు 3000 బుడ్ల అత్యుత్తమసారాయియగు షాంపేనును దొంగిలించి రాక్షసులవలె త్రాగిరి. ఒక గుప్పెంచుకొనిన ఫ్రెంచివృద్ధు 18 మంది జర్మనులను పొడిచిన తరువాత సెజాన్నెవద్ద చంపబడెను. మిగిన భోజనములు జర్మనీనుండి రానందున జర్మను లీ యుద్ధములో పచ్చిగుఱ్ఱగడ్డలను, నరి యేది దొరకిన దానిని తినవలసి వచ్చెను. లాట్రీసీగామెయువద్ద ఇంగ్లీషువారు జర్మనుల నెదుర్కొనిరి. ఫ్రెంచి సహాయమువలన నదిలోనికి వారిని తరిమివేసిరి.

సెప్టెంబరు 10-వ తేది యగునప్పటికి మార్నెవద్ద నిలువలేక ప్యారిసులో ప్రవేశించు అదృష్టమును పోగొట్టుకొని జర్మనులు వచ్చిన మార్గమును తొందరగాను పట్టిరి. జర్మనులు మార్గమధ్యమున అనేక సామానులను - బూటులు మొదలు పెద్ద ఫిరంగుల వఱకును - వదిలి వెళ్లిరి. తరువాతి వానలు కురియుటవలన మిత్రమండలిసేన ఫ్రాన్సునుండి పూర్తిగా జర్మనులను తరిమివేయుటకు నంది బాటలులేక యిబ్బందిపడవలసి వచ్చినది. ఇంతలో జర్మనీనుండి కావలసినంత సేన, పదార్థములు వచ్చుటయు, కందకములయుద్ధము ప్రారంభమగుటయు సంభవించినది.

వగ్గను ప్రాంతమునున్న జర్మనీ యువరాజు సేన నాన్సీనగరము ప్రవేశించుటకును, ఆ మహోత్సవమును జూచుటకయి జర్మను చక్రవర్తి వచ్చుటయు తటస్థించెను. కెయిజరుగారు గొప్ప అశ్వసేనతో జర్మనుసేనల వెనుక నిలువబడి యుండెను. పాపమాయన నాన్సీని ప్రవేశించు నోచుకొనలేదు. ఆశాభంగుడయి వెనుకకు తిరిగిపోవలసి వచ్చెను.

మార్నె మొదలు సాయిసన్సువరకు

మార్నె మొదలు సాయిసన్సువఱకును మిత్రమండలి వారిసేన జర్మనులను తరిమివేసిన తరువాత సాయిసన్సు ప్రాంత్యమున ఏన్ నదిని మిత్రులు దాటకుండ జనరల్ వాన్‌క్లక్కుగారు సర్వప్రయత్నములను చేసిరి. ఈనదిని దాటుచున్నప్పుడే జర్మనులు తమకు బరువయిన ఫిరంగులను నీటిలో పారవేసిపోయిరి. ఈ ఏన్ నది 150 మొదలు 200 అడుగులవఱకు వెడల్పును, 15 అడుగుల

లోతును గలిగియుండును. బ్రిటీషు వారి వైపుననున్న 11 వంతెనలను జర్మనులు భస్మముజేసిరి. ఒక్క వంతెన నెందువలననో వదలి పెట్టి వెళ్లిరి. 23వ తేది ఆదివారము ఈ స్థలమున యుద్ధముజరిగెను. నదిని దాటుటకయి ఇంగ్లీషు సేన ఉత్తరమున కయిదుమైళ్లదూరము పంపబడెను. ఇంజినీయిరులు క్రొత్తవంతెనలను ఎంతోకష్టముమీద, అనేక ప్రయత్నములు విఫలముకాగా గట్టిరి. అనేకపర్యాయములు జర్మను ఫిరంగులు వంతెనలను ఇంజనీయరులను కుడిచివేసెను. ఫ్రెంచి టర్కోలు గూడ నదిని దాటి ఎదుటనున్న కొండలనుండి జర్మను ఎడమప్రక్క నోడించుటకయి తుపాకులను గాల్చుచుండిరి. సాయంకాల మగునప్పటికి శత్రువులు తమస్థానములను వదలి నదికుత్తరమున రెండు మైళ్లలోనున్న ఉన్నతప్రదేశమునకు వెళ్లిరి. కాని చాలఫిరంగులను, పదాతులను వారి శత్రువుల నెదుర్కొనుటకై యుంచి వెళ్లిరి. మరునాడుదయము 10 గంటలకు ఇంగ్లీషువారి ఒకటవ రెండవ సేనలకుమధ్య జర్మనులు ప్రవేశించి రెండింటికిని సంబంధము కలుగకుండ విడదీయవలయు నని గట్టి ప్రయత్నమును

మార్నె మొదలు ఏన్ నదివరకు పడియున్న శవమ్ములు.

ఏన్ నదినిదాటుచున్న సైన్యముపై జర్మనులు కాల్పుట.

చేసిరి. [illegible] ఇంగ్లీషు [illegible] ఇంగ్లీషు [illegible] కనబడినప్పుడెల్ల [illegible] అందుచే ఇంగ్లీషు [illegible] గలిగిన నష్టము [illegible] అగ్లసేన [illegible] వందలమంది ఖయిదీలను [illegible] కొనెను.

ముట్టడి ఫిరంగులు మాబ్యూజి నుండి వాన్‌క్లకు గారికి వచ్చెను. 12 గంటలు వర్షములవలన మిత్రమండలివారు ముందుకు వెళ్లలేక పోయిరి. అప్పుడు సైన్యము లన్నింటిని [illegible] ఐసు నది [illegible] ప్రక్కను [illegible] ములను [illegible] ముచేసికొన్న బలము [illegible] ప్రదేశములకు వెళ్లిరి. ఏన యుద్ధములని ప్రతిదినము వార్తాపత్రికలో జదువు పోరాటము లిచ్చటనే జరిగినవి.

సముద్రయుద్ధము.

మెడిటరేనియను, ఏడ్రియాటిక్, అట్లాంటిక్ సముద్రములు

మధ్యధరాసముద్రములో నున్న జర్మనీవారి క్రూయిజరులు, బ్రెస్లా, గోబన్ అనునవి ఫ్రెంచి యింగ్లీషు యుద్ధనావలను తప్పించుకొని, ఇటలీ రేవులకు వెళ్లి 24 గంటలలో బాహ వెళ్లవలసినదని ఆజ్ఞాపించినందున ఎటుల, డార్డినల్సుజలసంధికి ఆగష్టు 10వ తేదిన చేరెను. తుర్కీ అప్పటికి యుద్ధమునకు దిగనందున ఈరెండు యుద్ధముల

నావలను తుర్కీకి జర్మనులు అమ్మివేసినట్లు కాగితములను పుట్టించి వానికి తురుష్కపు పేరులను బెట్టిరి. ఇప్పటికిని నవి తురుష్కుల వశమందే కలవు. అప్పుడప్పుడు నల్లసముద్రములోని రష్యా రేవులమీద కాల్చుటకు వెళ్లుచుండును.

ఆడ్రియాటిక సముద్రములో మాంటినిగ్రినుల రేవుగు ఆంటివారిమీద కాల్చుటకయి పంపిన ఆస్ట్రియనుల యుద్ధనావలు, ఫ్రెంచివారి నావలు పోరుటకయి వచ్చుచున్నవనిన వార్తవిని పోలారేవుకు పరునెత్తెను. కాని ఫ్రెంచివారు జంటాయను నొక క్రూయిజరును, ఇంకొక నావను ముంచివేయగలిగిరి. యుద్ధప్రారంభ మయిన పది దినములలో ఆస్ట్రియాసముద్ర వ్యాపార సంఘము ఏడ్రియాటిక ముఖద్వారమును (45 మైళ్ల పొడుగు) ఫ్రెంచివారు తమ నావలచే మూసివేయుట చేత అంతరించెను. మధ్యధరాసముద్రములోను, ఆసియాఖండములోను, ఆస్ట్రేలియాలోను, ప్రయాణము చేయుచున్న ఆస్ట్రియా వ్యాపారనావ లన్నియు మిత్రమండలివారివశ మయ్యెను. ఆస్ట్రియా రేవులు ఫ్రెంచి యుద్ధనావల కాపుకి గురియయ్యెను. ఒక యాస్ట్రియా వ్యాపారనావ ఆస్ట్రియావారు పెట్టినమందుగుండుకె తగిలి 300 మంది ప్రయాణికులతో మునిగిపోయెను. పోలారేవు మాత్రము బాగుగా కాపాడబడి యుండుటచేత మిగిలిన యుద్ధనావ లన్నియు నందు దాగుకొనెను. ఆఫ్రికాలో లేక న్యాసా యొద్దనున్న బ్రిటీషువారి గ్వెండొలెన్ అను స్టీమరు కొన్ని ఫిరంగులను దీసికొని వాన్‌విస్మాన్ అను పేరుగల జర్మనువారి ఫిరంగినావను ముంచివేసి నావికులను ఖయిదీలనుగా బట్టుకొనెను. పరష్యాఖాతమున ఫిగన్నోరాము వద్ద జర్మనువారి సర్వేపడవను ఒక బ్రిటీషుక్రూయిజరు ముంచెను.

అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము:

ఈ సముద్రములోనున్న జర్మనువారి కాల్స్రూహి, డ్రెస్డన్ క్రూయిజరులును, వర్తకనావమీద ఫిరంగులు పెట్టుటచే యుద్ధనావగా మారిన క్రోన్‌ప్రింసు విలియం నావయు బ్రిటీషువర్తకనావలను ముంచుటకయి తిరుగుచుండెను. బ్రిటీషు ఆగ్నేయ క్రూయిజరు సఫక్కు కళ్లకొకపర్యాయము కాల్స్రూహి పడెను గాని దాని వేగమధికముగుటవలన తప్పించుకొనెను. తరువాత బ్రిస్టల్ అను ఇంకొక బ్రిటీషు క్రూయిజరుకు దూరమున కనుపడి త్వరగా పరుగెత్తి రెండవపర్యాయము తప్పించుకొనెను.

ఈ జర్మను క్రూయిజరులకే సముద్రములో కరొసీనాయిలు నందించుచున్న లెడా అను వర్తకనావను సఫక్కుక్రూయిజరు పట్టుకొని ఒక బ్రిటీషు రేవులో నొప్పజెప్పెను. కెయిజరు విలియం డెర్ గ్రోసియను 14,000టన్నుల వర్తకనావ యుద్ధనావగా మార్పబడి, యుద్ధము ప్రారంభమయిన రెండుదినములకే అట్లాంటిక్ సముద్రములోనికి జర్మనులచేత పంపబడగా ఐస్లండువద్ద నొక బ్రిటీషు చేపలబోటును, బెన్‌ఫుడ్, హైయాంజ నావలను, ఇంకొక వర్తకనావను ముంచివేసెను. ఇచ్చటనుండి ఈ కెయిజరు విలియం డెర్ గ్రోసి నావ ఆఫ్రికాతీరమునకు నావలను ముంచుటకయి వెళ్లెను. కేపుటవును నుండివచ్చుచున్న 'గలీషియను' అను బ్రిటీషు నావలోని సైనికోద్యోగుని, వాని నవుకరుని ఖయిదీలుగా బట్టుకొని, పడవయొక్క కాగితముల నపహరించి, అందుకు రసీదిచ్చి, తీగలులేని తంత్రీయాలయమును చెడగొట్టి "బిడ్డపాపలును స్త్రీలును" ఇందుండుటవలన పడవను ముంచనని చెప్పి కెప్టాను గలీషియను నావను ఇంగ్లండుకు పోనిచ్చెను. తరువాత 'కల్పాగా' యను బ్రిటీషు నావయొకటి దీనివలననే ముంచబడెను. ఇంతటితో కెయిజరు విలియం డర్ గ్రోసికి ఆయుర్దాయము నుండెనది. బ్రిటీషువారి క్రూయిజరగు హైఫ్లైయర్ యనునది ఒక్కగంట పోరాడి దీనిని స్పానిషు ఆఫ్రికాతీరమున రియోడిఓరో వద్ద సముద్రమునకు కొప్పజెప్పెను. జర్మను నావికోద్యోగులు ఖయిదీలుగా బట్టుకొనబడిరను తగిన సమాచారములు మాపబడెను.

బాల్టిక్ సముద్రములో రష్యనులకున్న నావలు కొద్ది. జర్మనీ కున్న యుద్ధనావలు ముంచివేసినవి లేవు. కీల్‌కాలువమీదను, హెలిగొలాండుద్వీపముమీదను జర్మనునావలు ఫిరంగులను కాల్చి అప్పుడప్పుడు నష్టము కలిగించినవి. లైటుహౌసులను పడగొట్టినవి. గల్ఫ్ ఆఫ్ ఫిన్లండునందు వెళ్లిసంచారము చేసి వచ్చినవి.

హెలిగొలాండు బైటులో సముద్రయుద్ధము.

ఆగష్టు 28-వ తేది రెండు బ్రిటీషు సబ్మెరయినులు జర్మను నౌకాశ్రయమగు హెలిగొలాండు బైటువద్దకు వెళ్లి, ప్రొద్దుపొడుపు సమయమున నీటిలో మునిగియున్నవానివలె కదలక సముద్రపు పైభాగమున నుండెను. సిగ్నలు చేయుటకయి ఫియర్‌లెస్ అను బ్రిటీషు క్రూయిజరు సమీపమున నుండెను. వీని వంకను గూడ నిమిషములో పట్టుకొనవచ్చునని, జర్మను టార్పెడోబోట్లు, డిస్ట్రాయరులు, క్రూయిజరులు రేవునుండి బయటికి వచ్చెను. బ్రిటీషునావలు కదలక పోయెను. జర్మనులు వెంబడించిరి. ఈ విధముగా వంచి ఎత్తువేసి జర్మను నావలను వాని కోటలలోని ఫిరంగుల సంరక్షణము నుండి తప్పించి, కొంచెముదూరముగా ఉత్తరసముద్రములోనికి లాగుకొనిపోయిరి. జర్మనుల నెదుర్కొనుటకయి యిచ్చట బ్రిటీషు డిస్ట్రాయరులు, లైటు క్రూయిజరులు విసనకర్రవలె వ్యూహమును పన్ని సిద్ధముగానుండెను. ఉదయము ౮ గంటలకు మంచు కురియుచుండగా, ఏమియు కనపడకపోయినను యుద్ధము ప్రారంభమయ్యెను. జర్మనులు మిక్కిలి రోషావేశముతో బోరిరి. ఇంగ్లీషువారి ఆరథూసా డిస్ట్రాయరును జర్మనువారివి రెండు డిస్ట్రాయరులును ౮౮ నిమిషములు ముట్టడించి యూపిరాడకుండ జేసినను, ఇతర సహాయమువలన నీ రెండును ముంచివేయబడెను. ఇంగ్లీషువారి లిబర్టీ, లార్టెస్ డిస్ట్రాయరులను జర్మనువారివి ముట్టడించి చీకాకుపరచెను. లార్టెసు నావకు కెప్టెను అగు బార్ట్‌లెట్ మీద ఒక షెల్లు పడుటవలన నతడు మృతినొందెను. ఈ నావకు దెబ్బలు పూర్తిగా తగులుటవలన వెనుకకు తగ్గిపోయెను. మరి రెండు జర్మను డిస్ట్రాయరులలో నొకటి ఫిరంగిగుండ్లవలన బొత్తలుపడి మునిగిపోయెను. రెండవది మునిగిపోయినను నావికులు బ్రిటీషువారివలన రక్షింపబడి ఖయిదీలు

చేయబడిరి. ఈ యుద్ధమును త్వరలో పూర్తిచేయుటకయి డ్రెడ్నాటులతో సమానమయిన బ్రిటిషు బేటిలుక్రూయిజరులు, లయన్, ప్రిన్సెస్ రాయల్, న్యూజీలాండు, ఇన్విన్సిబిల్ అనునవి రంగములో అడ్మిరలు బియాటిగారి నాయకత్వముక్రింద ప్రవేశించెను. ఈ మహాయుద్ధనావలలోని 13 ఇంచి ఫిరంగుల ముందర జర్మనునావలలోని 4 యించి ఫిరంగులు గాలిమువాకు లాయెను. మేనిజ్, కోలన్ అను రెండు జర్మనుక్రూయిజరులు బ్రిటిషు ఫిరంగులచే తగులబెట్టబడి ముంచివేయబడెను. అరియాడ్నె యను సౌక క్రూయిజరుకు గూడ నిదే గతిపట్టెను. మిగిలిన జర్మనునావలు దెబ్బలుతిని తప్పించుకొని విల్హెల్మ్సు హేవెన్ హార్బరులోనికి పరుగెత్తెను. హార్బరుయొక్క ఫిరంగులను తప్పించుకొనుటకు వీలుపడనందున ఇంగ్లీషువారు యుద్ధము నాపిరి. జర్మనులు 4 డిస్ట్రాయరులను, మూడు క్రూయిజరులను, 1000 మనుష్యులను పోగొట్టుకొనిరి. మిగిలిన ప్రతినావకును దెబ్బలు తగిలెను. ఇంగ్లీషువారినావలలో ననేకములకు దెబ్బలు తగిలినవిగాని ఒక్కటియు మునిగిపోలేదు. 15 దినములలో నావలకు తగిలిన మరమ్మత్తులు చేయబడి తిరిగి సముద్రములో గల నిర్ణీత స్థానము నాక్రమించుకొనియెను. ఇంగ్లీషునావసేనయందు నీ పోరులో 34 మంది ఆఫీసరులును, సరంగులును చనిపోయిరి.

సెప్టెంబరు 5-వ తేదిన సాయంకాలము సెంటు అబ్బుహెడ్డు అను చోట ఒక జర్మను సబ్మెరీను, పాత్ ఫైండరు అను బ్రిటిషువారి వేగవంతమగు క్రూయిజరును టార్పిడో వేసి 268 మనుష్యులతో ముంచివేసెను. సెప్టెంబరు 13-వ తేదిన బ్రిటిషువారి ఇ 9 అను సబ్మెరీను హెలిగోలాండుకు దక్షిణమున ఒక జర్మను వారి హేలా యను క్రూయిజరును టార్పిడో వేసి ముంచి పాత్ ఫైండరును ముంచినందునకు జర్మనులకు చెల్లింపవలసిన బాకీ మును తీర్చుకొనివచ్చెను. కాని సెప్టెంబరు 22-వ తేదిన ఇంగ్లీషు తీరమున ఒక జర్మను సబ్మెరీను మూడు ఆర్మర్డుక్రూయిజరులగు అబౌకిర్, హోగ్, క్రెస్సీలను ముంచివేసి ఇంగ్లీషువారి కెన్నను సహింపరాని యంత నష్టమును కలుగజేసి గర్వముతో నింటికి పోయెను.

ఆస్ట్రియా-సర్వియా రెండవయుద్ధము

షాబట్జు-లోస్నిట్జాలవద్ద సర్వియనులచేతి పరాజితులయినను, ఆస్ట్రియనులు రెండవపర్యాయము తిరిగి సర్వియాపై వెడలిరి. అయిదు దిక్కుల నీపర్యాయము అయిదు కోరులసేన (2½ లక్షలు మొదలు 3 లక్షలవరకు) పంపబడెను. సేవ్ డ్రీనా నదులవద్దనున్న సైన్యము పూర్వమువలెనే గట్టిగా గూడింపబడి తరిమివేయబడెను. ఇచ్చట ఆస్ట్రియనులకు సాయముజేసిన డాన్యూబునదిలోని యుద్ధనావల కాల్పులకు సయితము సర్వియనులు జడియలేదు. వాలియేలో వో దిక్కున దేశప్రకృతినిబట్టి ఆస్ట్రియనులు రాలేరని సర్వియనులు కొద్ది సైన్యములను మాత్రమే యుంచిరి. ఇచ్చటికి ఆస్ట్రియనులు కావలసినంత సేనను బంపి వాలియేలోవోను బట్టుకొనిరి. బెల్గ్రేడు ముఖ్యనగరముపయి ఎప్పటియట్లే ఫిరంగులను వదలుచుండిరి రోజాను అనుకొండవద్ద సర్వియనుల నోడించి పారదోలి ఆస్ట్రియావారు దానిని పట్టుకొను నప్పటికి బెల్గ్రేడు నగరమును కాపాడుకొను సదుపాయము లేదో యను భీతి సర్వియనులకు విశేషమయ్యెను. అదృష్టవశమున నింతలోనొక్కదినములో 25మైళ్లుపరుగెత్తుకొనవచ్చిన పటాలమొకటి సర్వియనులకు సాయపడెను. వీరిప్పుడు ఆస్ట్రో హంగేరియనుల నత్యుత్సాహముడికొనిరి. మూడుదినములు నత్యంత పరాక్రమముతో బోరి శత్రువులను వారికందకములనూడి సయితము పారదోలి గుక్కత్రిప్పుకొనుట కవకాశమయినను గలిగించలేదు. ఈసమయముననే సర్వియా యువరాజు రణరంగమునకు వచ్చి సేనల కత్యుత్సాహమును బురికొల్పెను.

ఈయుద్ధములో నతి సాహసవంతమగు కార్యము సెమిలిను నగరమును సర్వియనులు పట్టుకొనుట. ఈనగరమునుండి ఫిరంగులనుగాల్చి బెల్గ్రేడుకు నష్టము శత్రువులు కలుగజేయుచున్న సంగతిని గురించి మనము చదివియేయున్నాము. డాన్యూబునదికి నావతెప్పలకవంతెనలు కట్టుకొనిదాటి, ఆస్ట్రియాభూమిలోని సెమిలినును సర్వియావంటి స్వల్పరాజ్యము పట్టుకొనుట సాధారణమయినపని కాదు. ఇచ్చట కావలసినన్ని యుద్ధసామానులు, భోజనపదార్థములు సర్వియనుల వశమయ్యెను. ఇంతటితో దమవిజయయాత్ర నాపక హంగరీకి ముఖ్యపట్టణమగు బుడాపెస్టునే గమ్యస్థానముగ జేసి పట్టుకొనవలయునని యీచిన్ని దేశపువారు ఉత్సాహపడుచుండిరి. హంగరీ ప్రజలు భయకంపితులయి బుడాపెస్టును రక్షించుకొనుటకై ప్రయత్నములను జేయుచుండిరి. కాని అధికసేనలు ఆస్ట్రియానుండి వచ్చినవి. సెమిలినును సర్వియనులు వదలిపెట్టి పోవలసినవారయిరి. సర్వియాకు పడమటి హద్దులలో ఆస్ట్రియా తొందరగలుగుచుండుట చే ఉన్న సైన్యమంతను పోగుజేసికొని ఎదిరించుట ఆవశ్యకమగుట సెమిలినునువదలి పెట్టవలసివచ్చుటకు కారణము. సర్వియాకు కలుగుచున్న బాధలను తప్పించుకొనుటకయి అనేకలక్షల సైన్యమును సరిహద్దులలో ఆస్ట్రియా యుంచవలసివచ్చి, తన యుద్ధశక్తిని గొప్పదెబ్బ తగులునట్టుచేయుటయే మిత్రమండలికి సర్వియా చేయుచున్న సహాయము. బోస్నియాలోనికి పంపబడిన సర్వియాసేన సరాజివో నగరమును పట్టుకొనెను. మాంటినిగ్రో బోస్నియాలో కొన్నిభాగములను పట్టుకొనెను. మాంటినిగ్రో సేనకట్టారో దుర్గమును పట్టుకొనుటకయి కొంత పంపబడెను. సెరజీవో నగరముమీదికి మరికొంత వెళ్లెను.

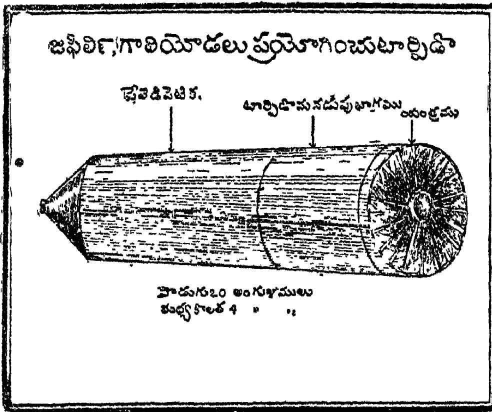
ఆకాశయుద్ధములు

అక్టోబరు ఎనిమిదవ తేదిన డసల్డార్ఫులోని జర్మను జెప్పిలును కర్మాగారము మీద బాంబులను వేసి బ్రిటిషువైమానికులు అందరి జెప్పిలినులను తెగలబెట్టిరి. ఇంతకు ముందాగస్టు 24వ తేదిన, ఆంట్వెర్పు ఆస్టెండు నగరములమీద జర్మనులు బాంబులను వేసి నిప్పంటించిరి. ప్యారిసు మీద ననేకపర్యాయములు జెప్పిలినులు బాంబులను వేసినట్లు వినుచునే యున్నాము. ఇటీవల ఇంగ్లీషుతీరమున చాలపర్యాయములు బాంబులు వేయబడెను. లండనుమీద నయితెను ప్రయోగింపబడెను. జర్మనీలోని నగరముల మీదను తఱచుగా మిత్రసంఘముల వారు బాంబులను ప్రయోగించి నష్టము కలుగజేయుచున్నారు. ఒకనెలక్రిందట కార్ల్సురూహెపట్టణ మీవిధముగా నష్టపడినందున కెయిజరుగారు నాప్రియను నయిన కార్ల్సు ప్రజలకు శత్రువిమానములు నష్టము

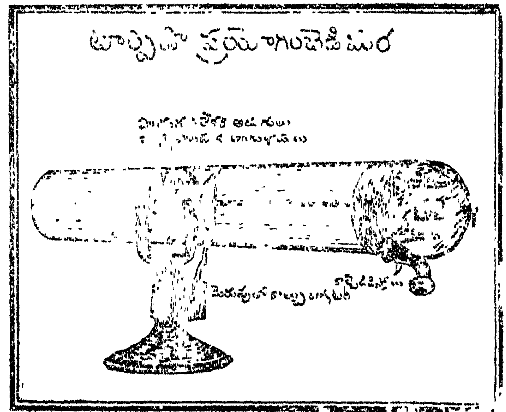

డసల్డార్ఫులోని జెప్పిలిను కర్మాగారము మీదను బాంబుల నింగ్లీషు వైమానికులు వేయుట

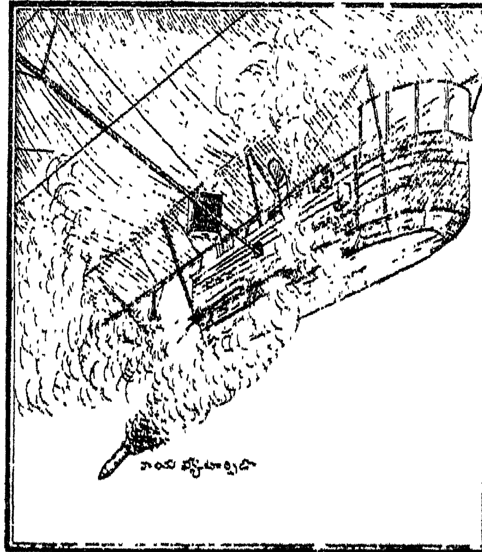
కలుగజేసినందుకు కష్టపడుచున్నదని తంత్రీవార్తనొసంగియుండిరి. జూన్ నెల మధ్యమున వారెన్ ఫోర్డు అను ఆంగ్లవైమానికుడొక జెప్పిలినుమీద నెగిరి నాలుగు బాంబులను వేసి దానిని భిన్నము జేసినందుకు జార్జిచక్రవర్తి గారు విక్టోరియా క్రాసు బిరుదమునొసంగిరి. శత్రుదేశముల హద్దులన్నియు రాత్రింబగళ్లును అనేకవందల విమానములచేత శత్రువిమానములు రాకుండ కావలి కాయబడుచున్నవి. అయినను ఆకాశమార్గమతి విశాలమయిన దగుటచే కొన్ని తప్పించుకొని నష్టము కలుగచేయుచునేయుండును. పెద్ద పెద్ద పట్టణములలో భవనముల శిఖరముల మీదికెక్కి దూరదర్శిని యంత్రములను బెట్టుకొని నిరంతరము శత్రువిమానములు వచ్చుచున్నవేమోయని చూడబడుచుండును. సెప్టెంబరు 6వ తేదిన రష్యాసైన్యముల మీద నెగురుచున్న యొక జెప్పిలిను భూమిమీద నెగజూవద్ద కూల్చబడి ప్రయాణికులందరు ఖయిదీలు జేయబడిరి. ఫర్మంటెను పెజొలవ తెనుండు విమానశాలములను గురించియు, వివిధ విమాననిర్మాణమును గురించియు, ఈసంచిక లోవేఱొకచోట వ్రాయబడిన వ్యాసములను ముద్రింపబడిన పటములను జనులు చూడనగును.

టార్పిడో మర

టార్పిడో

టార్పిడో నేలమీద పడువిధము

రష్యా జయములు

జనరలు వాన్ క్లకున్_గారి సైన్యపు ఫిరంగులధ్వని ప్యారిసునగరములో వినబడుచుండగా రుష్యనులు తూర్పుప్రష్యాను, గలీషియాను పట్టుకొనుటకయి సర్వప్రయత్నములను జేయుచుండిరి. మొట్టమొదట ఆకస్మికముగా ఫ్రాన్సునోడించి తరువాత రష్యాను మట్టుపెట్టవచ్చునని తలంచిన కెయిజరుగారి యుక్తి లేనియు కొనసాగలేదు. రష్యా తూర్పుప్రష్యాలో ప్రవేశించుటవలన పడమట ఫ్రాంసు ఇంగ్లండులమీది దుడుకు తగ్గెను. జనరలు సాంసనోఫ్ క్రిందను చాలదేశమును రష్యను లాక్రమించుకొనిరి. జర్మనీ వారు ఒకదిక్కునుండి రష్యనుపోలండులో ప్రవేశించుటకును, ఆస్ట్రియావారు గలీషియానుండి దక్షిణమున రష్యారాష్ట్రమగు లబ్లినును నాక్రమించుకొని, ఇచ్చట జర్మనులతో గలిసి రష్యనుసేనలను హతము చేయుటకును వ్యూహములు పన్నబడి యుండెను. ఇందుకయి ఆస్ట్రియనులు లబ్లినుమీదికరిగిరి. ఆస్ట్రియావారి సత్తువ నెరిగియున్న రష్యావారు సైన్యమును రెండుగా విభజించుకొని త్రికోణమువలె వ్యూహమును పన్ని రెండుసేనలును ఆస్ట్రియాలోని గలీషియాకు ముఖ్యపత్తనమగు లెంబర్గులో గలుసుకొనునట్లు సంకల్పించిరి. లెంబర్గులో లబ్లినుకువెళ్లిన సేనకు సహాయము జేయుటకయి ఆస్ట్రియను లుంచిన మూడు ఆర్మికోరులును, మూడు అశ్వసేనలును (డివిజనులు) గలవు. వీనిమీద రష్యనులుపడి జనరలు రసీగారి యాధిపత్యము క్రింద లెంబర్గు నాక్రమించుకొనిరి. లెంబ ర్గుపట్టణము పడినదో అప్పుడే

వెనుకనుండి రష్యనులువచ్చి మీాదపడకుండుటకయి లబ్లినుఆస్ట్రియనులు విడిచిపెట్టవలసివచ్చెను. జ్ఞానాశీ-హాసాందీ ప్రాంత్యమున 20000ఆస్ట్రియనులు హతులయిరి. 140 మైళ్ళ దేశమును 17 దినములలో దాటి గలీషియాలోనున్న ఆస్ట్రియను సేనను రష్యను లోడించు చుండిరి. హాలిక్సువద్ద జరిగిన పోరులో ఆస్ట్రియనులు 5000 సైన్యమును గోలుపోయిరి. ఒకచోట 25 మంది కోసక్కులు 282 మంది ఆస్ట్రియను లుండుటను జూచి 8 ఒట్టీలు గాచీలి అన్నివైపుల నుండియు ఘోర్లుచు కేకలువేసిరి. అనేక వంకలనుండి వచ్చుచున్నారని ఆస్ట్రియనులు ఆయుధముల నేలమీాద వేసి "మా దేవుడును మీా దేవుడే యని[illegible]."

లెంబర్గు నాస్ట్రియనులు వదలి పరుగెత్తినప్పుడు అనేకవేల తూటాలు, 300 ఫిరంగులు 30 [illegible] యిలు ఇంజనులు ఇతర సామానులు విజయుల వశమాయెను. రష్యనులకు చిక్కిన ఖయిదీల మొత్తము డెబ్బదివేలు. అనేక పురజనులు నగరమును విడిచి వియ్యన్నాకు బరుగెత్తిరి. కాని పురజనులమీాద ఒక్క ఫిరంగి యయిన కాల్చబడ లేదు. ఒక్క దమ్మిడి రొక్కమయిన సంగ్రహింపబడలేదు. ఒక్క దౌర్జన్యమయిన చేయబడలేదు. తరువాత జనులే రష్యనుల కాతురతతో నాహ్వానమొసంగిరని రష్యావారు ప్రకటించిరి. లెంబర్గుకు ముప్పది మైళ్లదూరములో నున్న పోలిష్జు అనుపట్టణము లెంబర్గు పడిన 24 గంటలలో రెండు దినములు కఠిన యుద్ధము జరిగిన పిమ్మట జనరలు బ్రుసిలోఫ్ గారిచేతిలో బడెను. లూబ్లిను నగరమును పట్టుటకయి వెళ్లిన 4లక్షల ఆస్ట్రియను సేనగతి శోచనీయ మయినది. లెంబర్గును బట్టిన రష్కీగా రొకదిక్కునుండి, హాలిక్జును బట్టిన బ్రుసిలోఫ్ గారింకొక వయిపున, అంతకు ముందు లూబ్లిను ప్రాంతములో నున్న రష్యను సేన మూడవ పార్శ్వమునుండి ముట్టడించగా ఆస్ట్రియా జనరలు వాన్ ఆఫెనుబర్గుగారు తాళజాలకపోయిరి. రష్యనులీ సేనలో జాలభాగము నోడించి ఖయిదీలను జేసిరి. ఈ యపజయమునకయి ఆఫెన్‌బర్గుగారును, మరి యయిదుగురు జనరలులును పనినుండి తొలగింపబడిరి. లూబ్లిను యుద్ధము 8 వారములు 200 మైళ్లవిశాలభూమి మీాద జరిగినది. జర్మను సైన్యములుగూడ సహాయమునకు వచ్చెను.

కోసక్కు సైనికుడు

జర్మను[illegible]గారి సైన్యముతో [illegible] 80 ఫిరంగులు [illegible] [illegible] ఆస్ట్రియా [illegible]ముసు, [illegible] [illegible]క్రమించుకొని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] జర్మ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] రష్యను [illegible] పట్టుకొని, [illegible] సైన్యమునకు [illegible], రష్యనులు[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ముసు ఇష్టము [illegible] [illegible] [illegible] దోచుకొనిరి.

ఆస్ట్రియావారు రష్యావారి [illegible] లూబ్లిను, లెంబర్గు సైన్యములు వెనుకకు పారిపోయి ఒకటి క్రాకోకును, రెండవది జెమిసులుకును చావుతప్పి చేరను. ఈ జెమిసిలుకోట ఈ సంవత్సరములో ఏప్రెలు నెలలో రష్యనుల వశమయినది. తిరిగి జూన్ నెలలో ఆస్ట్రియా, జర్మనీ సేనలు రష్యనులనోడించి, [illegible] సిలును వశము చేసికొనియును. గలీషియా యుద్ధములో రష్యను సేనలో సగము భాగము మృతినొందినగో, జబ్బుపడినగో, గాయములు తినిగో పనికిరాకయిరి. ఆస్ట్రియనులలో 2,50,000 మంది నిహతులయిరి. 1 లక్షమంది ఖయిదీలుగా జిక్కిరి. 400ఫిరంగులు రష్యావారిచేతిలో బడెను. ఈ గలీషియాలోనున్న స్ట్రియావద్ద కిరోసిను నాయిలు భూములు సాలుకు 117 కోట్ల రూపాయిలు లభించునట్టివి. యావత్తును రష్యనుల వశమయి వారికి సహాదైశ్వర్యమును సమకూర్చెను. ఈ నూనె భూములు ఆస్ట్రియా జర్మనీలకు విమానములకు, మోటరులకు కావలసిన నూనెను సప్లయి చేయుచుండెను. ఇప్పుడది పోవుటచే కిరోసినాయిలు సప్లయి నిమయమయి వారికి భయము కలిగెను. కార్పేథియను కనుమలను వశము చేసికొని అతి సారవంతమయిన హంగరీలోని డాన్యూబు మాగాణముల మీాద దిగవలయునని రష్యను కోసక్కులు తగిన ప్రయత్నములను జేయుచుండిరి.

ADMIRAL SIR JOHN JELLICOE

ఆంగ్లయుద్ధనౌకాదళాధిపతి: అడ్మిరల్ సర్ జాన్ జెల్లికో

ADMIRAL LORD FISHER

అడ్మిరల్ లార్డు ఫిషర్

REAR ADMIRAL MADDEN

రియర్ అడ్మిరల్ మాడెన్: జెల్లికోసహాయాధిపతి

REAR ADMIRAL MOORE

రియర్ అడ్మిరల్ మూర్

ADMIRAL SIR HENRY JACKSON

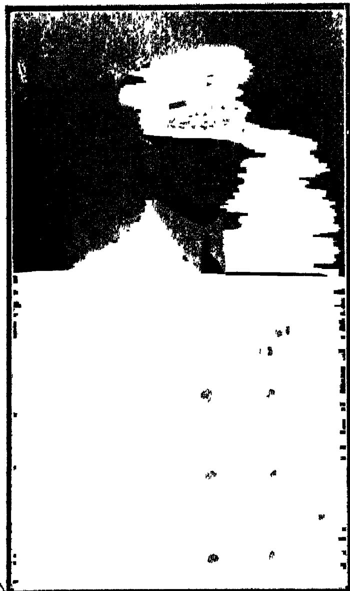
మధ్యధరాసముద్రములోని యుద్ధనౌకాధిపతి: అడ్మిరల్ సర్ హెన్రీజాక్సన్

COMMODORE TYRWITT

కమడోర్ టైర్విట్

REAR ADMIRAL BEATTY

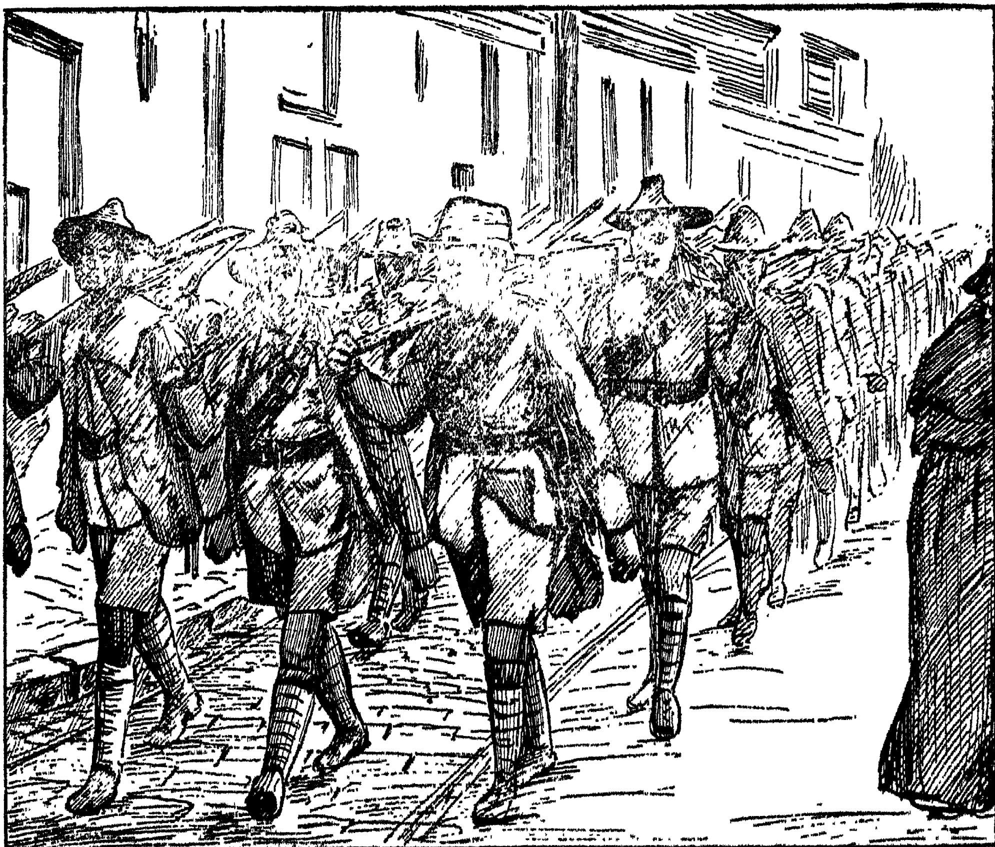
రీర్ అడ్మిరల్ బియాటి

COMMODORE KEYS

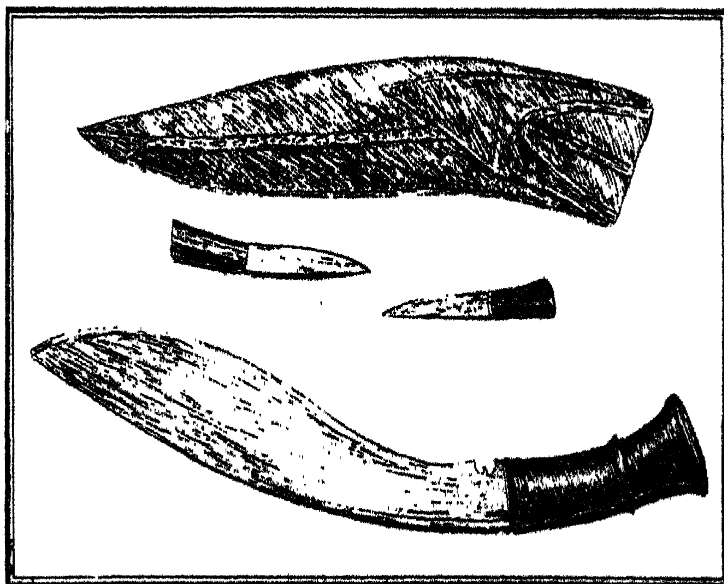

కమడోర్ కీస్

GURKHAS MARCHING TO THE FRONT

గూర్ఖాలు రణస్థలమునకు నడచుట.

THE DEADLY KUKRI

ప్రాణహర గూర్ఖాల ఖడ్గము

ఒరనుండి దీసి నొక్కిపట్టబడియుండు దూసినయినవాని గూర్ఖాలయొక్క ప్రకారము శక్తులుమాకార్చు తీగకలుయుండును. ఒరలో సరిపోదను చిన్న ఖడ్గములును ఉండును

KILLING THE ENEMY

జర్మనులను గూర్ఖాలు పొడుచుట

GURKHAS ON A DEADLY ERRAND

గూర్ఖాలొక నదిని దాటి రాత్రివేళ జర్మనులను జంపుటకయి బయలుదేరుట

CUTTING THE THROATS OF GERMANS WITH THE KUKRI

అశ్వారోహులైన కోసక్కు సైనికులు

తూర్పు ప్రష్యాలో యుద్ధారంభమున ప్రవేశించిన రష్యాసేన లైక్, ఆలన్‌స్టైన్, గోల్డాపు గుంబిన్నెన్, ఇంస్టెరుబర్గు పట్టణముల బట్టుకొనెను. టిల్‌సిట్, కోనిగ్సుబర్గు రాష్ట్రములలోనికిని సైన్యము లంపబడెను. రష్యను జనరలు సాంసనోఫు అప్పటికే విశేష సహాయ్యము వెనుక లేక తూర్పు ప్రష్యాలో ప్రవేశించుటవలననితని సోల్డా నీడెన్బర్గు ఆస్టెరోడో కోటల పంక్తుల యెదుట నుంచి అనుకూలమయిన స్థలములోనుండి జర్మను ఫీల్డు మార్షలు హిండెన్బర్గు ఎదిరించెను. జర్మనులు రయిలుమీద కావలసినన్ని సేనలను దెచ్చిరి. వారి ఫిరంగుల ముందర రష్యనులకు చాలకుండెను. రష్యనులు గట్టిగా ఓడగొట్టబడిరి. సేనానాయకుడగు సాంసనోఫుగారు ఒక మ్యాపును పరీక్షించుచుండగా ఒక షెల్లు ప్రేలి అతని మరికొందరుద్యోగీయులను జంపివేసెను. రష్యనులు పూర్తిగా తూర్పు ప్రష్యానుండి తరిమివేయబడిరి.

ఫ్రాన్సు

ఎన్నడ్డ యుద్ధములు ప్రారంభమయిన పని గతి ప్రకరణమునందు వ్రాయబడెను. నవంబరుమాసమంతయు ఒక కోటనో, ఒక కొండనో ఒక గ్రామమునో కొంతస్థలమునో జర్మనులు పట్టుకొనుట, తిరిగి వానిని ఫ్రెంచివారాక్రమించుకొనుట, ఘోరయుద్ధములు జరుగుట, ముందునకువచ్చుట, వెనుకకు పోవుట వీనితోనే శత్రువులకు సరిపోవుచుండెను. వగ్గనమీద నవంబరు 2వ తేదిన కొన్ని ఫిరంగులను జర్మనులు వేసిరి. కాని ఒక్కరోజు అయిన పిమ్మట వెనుకకు తరలిపోయిరి. హెల్లీబీకును, మెస్సినెస్సును, ఫ్రెంచిమొరాకో సైన్యములును, హైందవసైన్యములును జర్మనులకడ్డనుండి పట్టుకొనిరి. ఈ ఎయిప్రెసు యుద్ధములో ఇంగ్లీషు సైనికులు పోరినరీతిని జూచి జర్మనులే భయభ్రాంతులయిరి. బ్రిటిషుకాల్బలము, హైందవకాల్బలము ముందరి లోకములో నేసేనయు నిలువజాలదని జర్మనీలో బర్లినెర్ టేజిబ్లాట్ అను గొప్ప పత్రికా ప్రధానసంపాదకుడు వ్రాసి, బ్రిటిషువారి యుద్ధసామర్థ్యమును గురించి జర్మనీవారికున్న తప్పు అభిప్రాయములను రూపుదోలవలసినదని నొక్కి చెప్పెను. ప్రిన్సు ఆఫ్ వేల్సు నవంబరు మధ్యను రణరంగమునకు [illegible] బంపబడెను.

ఆయవాగముల యుద్ధచరిత్రమును విమర్శించుచు ఫ్రెంచి ఆర్మీ ఎ లెటిక్ పత్రిక యిట్లు వ్రాసెను:— వైప్రసు యుద్ధము మనదేశ యుద్ధచారిత్రమునందు సుప్రసిద్ధముగనున్నది, ఇంగ్లీషువారు కాలమునకు దగినట్లు చేసినసహాయము మన అన్యోన్యమైత్రిని హెచ్చింపజేసినది. ఆల్సెసు లోరయినులో ఫ్రెంచివారి నోడించుటకయి రైనునది ప్రాంతమునుండి వోజ్జెసుకు జర్మనులు గొప్ప సేనను బంపిరి. ఫ్రాంసు దేశములో డిసంబరు మాసాంతమునకు జర్మను లాక్రమించుకొనిన భూమి దేశపు నిష్పత్తి క్షేత్రములో 100 కి 3¾ వంతులు లేక 20,100 కిలోమీటరులు. 10 దినములు కయిజరుగారికి జబ్బు చేసినందున బర్లినునగరములోనుండి తిరిగి 20వ డిసంబరున రణరంగమున కేగిరి. క్రిస్మసు పండుగ దినమునకు ఆంగ్లహాయిందవ సైనికులకును అధినివేశముల వారికిని శ్రీరాజదంపతులు బహుమానములను, వారి దస్కతుగల యుత్తరములను జయమగుగాక యని పంపి వారి నానందింపజేసిరి. ఫ్రెంచివారిపక్షమున ఆర్గోన్నె యుద్ధములో బోరుచున్న ఇటాలియను దేశభక్తుడుగారి గారిబాల్డిగారి మనుమడు కందకములను బట్టుకొనబోవుచుండగా మృతినొందెను. ఈయన అయిదుగురు సోదరులతో యుద్ధమునకు బోయెను.

భారతీయ సైనికులు

యుద్ధము ప్రారంభము కాగానే హైందవుల రాజభక్తిని చక్కగా నెరింగియున్న మన రాజప్రతినిధిగారు సకల యుద్ధ పరికరములతోను 75,000 మందిని ఫ్రాన్సునకు సర్ జేమ్సు విల్‌కాక్సుగారి నాయకత్వము క్రిందపంపిరి. మార్సెయిల్సు నగరములో దిగి 'లామార్సెయిల్సు' అను ఫ్రెంచి జాతీయగీతమును వీధులలో నడచుచున్న బెలూచీసైనికులు బ్యాండుమీద పాడినప్పుడు ఫ్రెంచివా రానంద పరవశులయిరి. మా దేశమును తూర్పునుండి రక్షింప వచ్చిన వీరులని పొగడిరి. వీరి సంసారములకు సహాయార్థము మన రాజప్రతినిధిగారొక కోటిరూపాయలు వసూలుచేసిరి. రణరంగమునందు కులకట్టుబాటుల ప్రకారము భోజన సదుపాయము లేర్పరచబడెను. వీరికి హిందూదేశపు భోజన సామాను స్వదేశమునుండి పంపిరి. వైద్యశాలలు ఉష్ణప్రదేశములలో గట్టబడెను. వీరికి కావల

సిన వస్తువుల నొసంగుటకయి గ్రేటు బ్రిటనులో కొన్ని నిధులేర్పడెను. రాజుగారు స్వయముగా వెళ్లి యుద్ధభూమియం జూచిరి. లార్డు గాబర్ట్సుగారును, తరువాత నిటీకల ముఖ్యమంత్రి గారును చూచి వారి ధైర్యసాహసముల గొనియాడిరి. [illegible] బల్లెముల నుపయోగించు నప్పుడు ఒక భారతీయునికి పదిమంది జర్మనుల యినను ఆగలేగని జర్మనులీ యుద్ధములో [illegible]

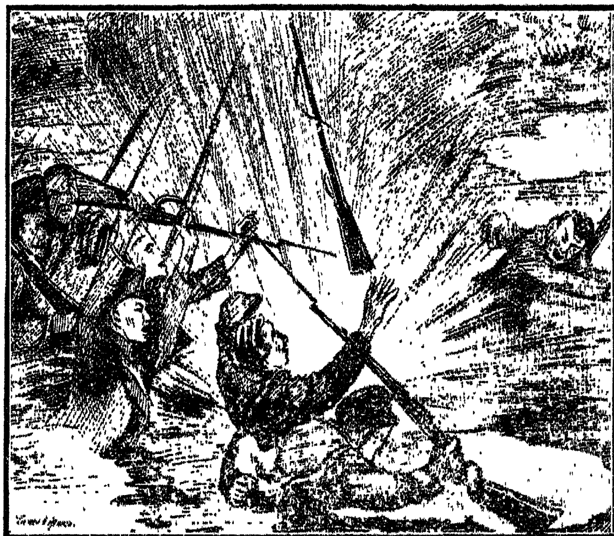
రాంపుకాపెల్లివద్ద ఒక సిక్కులాంసరు సైనికుడు జర్మనుని బల్లెముతో పొడువగా శరణు, అని [illegible] చేయుచున్నాడు.

భారతీయ సైన్యముచే చాల చోట్ల నోడింపబడుట జర్మనులకు బహులజ్జాకరముగా నుండెను. ఇండియనులతో చేతులు చేతులు కలిసి పోరాడుట కేవలము దుస్సాధ్యమని జర్మనులు గ్రహించి సిగ్గుపడ జొచ్చిరి. ఇండియనులు విరివిగా నవంబరు మాసము మొదలు రణరంగమునందు ప్రవేశ పెట్టబడిరి. వారి సాహస పరాక్రమములను గొనియాడుచు సర్ జాన్ ఫ్రెంచిగారే వ్రాసి యుండిరి. ప్రాణముల మీద వారి కెంత యలక్ష్యమో స్వయముగా కండ్లతో జూచిన అనేక వార్తాపత్రికలవారు వ్రాయ మొదలిడిరి. కొన్ని మాసములలో రాజప్రతినిధిగారు 1,25,000

ఒక భారతీయసైనికునికి ఇద్దరు [illegible] సైనికులకు [illegible]

మంది భారతీయ సైనికులను [illegible] [illegible] పెట్టి వద్ద 5000 [illegible] 12 [illegible] 1000 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వ్రాసిరి. అనేక [illegible] [illegible] భయముతో [illegible] పడకుండ [illegible] [illegible] వుల [illegible] గూర్ఖాలు అనేక సాహసకృత్యములను రాత్రివేళను, కందకములలోను చేసిరి. ఈ సంబంధమయిన చిత్రపటము లీ సంచికలో గలవు.

తుపాకిమందుచే ఇండియనులు ప్రవేశించుట

ఈ చిత్రపటము సంచికలో గలదు. నవంబరు 20వ తేదిన బికనీరు పటాలము వలన 70 మంది బెహూచీయనులు చంపబడిరి. ఈ మాస మందే జర్మనుల నతిసాహసముతో జంపి నందుకు గంగాసింగు నేగికి విక్టోరియాక్రాస్ ఒసంగబడెను. ఈతనికి గండా వేతుల లోను, రొమ్ములోను గుండు దెబ్బలు తగిలెను. ఒక జర్మను మరొక్క గిని చంపు వానికి త్తిని లాగుకొనెను. నాలుగుండి జర్మనులను చంపెను.

26 వ అక్టోబరున లాహోరు డివిజను, న్యూవ్ షాపెల్ వద్ద తీవ్రము గా బోరెను. అక్టోబరు 29వ తేదిని 47 పటాలపు సిక్కులు, సాపర్సు మైనర్లువారి కిదివరకున్న గొప్పకీర్తి కాపాడుకొన గలిగిరి. నవంబరు 22వ గూర్ఖాలున్న సందులు శత్రువులచేత భేదింపబడెను. రెండవ గూర్ఖాపటాలము కల్నలు నోరిగారిక్రింద సాహసముతో బోరి శత్రు వులనుదరిమెను. "నేను చూచినంతవరకు హైందవులు క్రొత్తభూమిలో క్రొత్త పద్ధతుల ప్రకారము పోరాడవలసి వచ్చినను, తమ గొప్ప కీర్తిని నిలుపుకొను చున్నారు." అని జనరలు ఫ్రెంచిగారు యుద్ధాంగ మంత్రికి తెలిపియుండిరి. డిసంబరు నెలలో శ్రీజార్జిచక్రవర్తిగారు యుద్ధభూమికివెళ్లి అన్ని సైన్యములను జూచి హైందవసైనికులను ప్రత్యేకము గా నభినందించి వారికి పరిమితానందంబును గలుగ జేసిరి. బెల్జియము రాజుగారిని, ఫ్రెంచిప్రెసిడెంటును, జనరలు జాఫ్రె ప్రభృతులను చూచి వారితో ముచ్చటించిరి. ఈజరు కాలువ వద్ద 12 జర్మను ఆర్మికోరులు 4 అశ్వసేనలు 8 భాగములు మిత్రమండలి నెదిరించి 1,20,000 మందిని కోలుపోయి, వెనుకకు పోయిరని ఫ్రెంచి వారు డిసంబరు 2వ తేదిన ప్రకటించిరి.

"మొట్టమొదట మనము ఇండియను సేనకు శౌర్యము కలదా యని నీచము గా చూచితిమి. ఇప్పుడా యభిప్రాయమును మార్చు కొనవలయును. వారి దెబ్బలకు మనము తాళజాలము. వారు మన పయిన ఆకాశము పగులునట్లు అచుచు మీద పడిరి. వారి అరపుల

నవంబరులో మూడువారములు ఈప్రెసు లాబాసి ప్రాంత్యములనున్న హైందవసేనయు నిలుచుటకు నీడ నీయక ఫిరంగులను జర్మనులు కుడిచిరి. గాని దినమున హైందవసేన సన్నగిలు చుండెను. శత్రువులున్న తావు కనపడదు. చేతితో పోడుచుటకు కనపడదు. పనిచేయునది ఫిరంగులు. ఈయవస్థ సర్వనాతీతము గా నుండెను. ఒక గూర్ఖాకంపెని జర్మనుల కందకములలోని కొక రాత్రివేళ కప్పలవలె ప్రాకిపోయి అందున్న వారిలోననేకులగొంతులు కోసిరి ఇంకొక కందకమునకు గుండ్లు త్రవ్వి అందు తుపాకిమందు పెట్టి దానిని పేల్చగానే ఆ కందకమంతయు బ్రద్దలయి లోని జర్మనులు చచ్చిరి.

ఈజిప్టు సరిహద్దులలో తురుష్కులకును బికనీరు ఒంటె పటాలమునకును ఈ వారములోనే పోరు జరుగగా బికనీరువారోడించి తురుష్కులను దరిమివేసిరి.

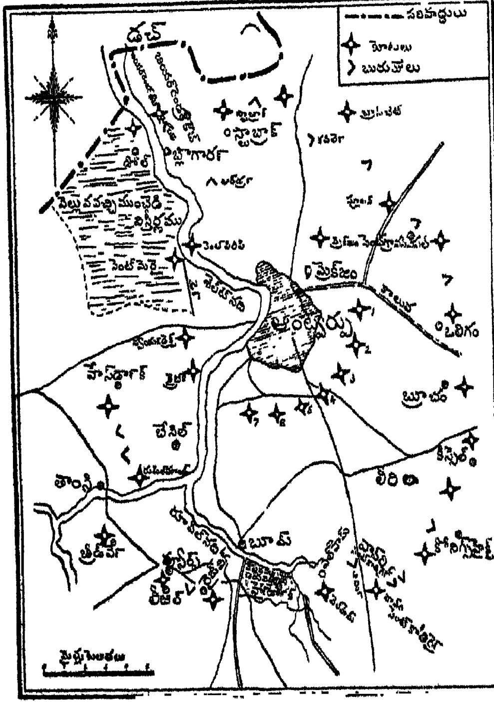
సిఖ్ఖులనవారి ఘులదముగా జర్మనుకందకములలో దుముకుట్లకై పరుగెత్తుట

ందరి మన హాస్పిటాలు పసిబిడ్డల కేకలు. పిల్లులు సులభముగాగోడలు ఎక్కునట్లు అనేకులు [illegible] కింకదములమీదినచ్చినది. కత్తులుదూసికం కములలో ఎప్పుడు ప్రవేశించినారో గాని అందరిని [illegible]. [illegible] క్మను "ఫ్రాంకుఫర్టర్ జయిటంగు" పత్రిక డిసంబరు నెలలో వ్రాసెను.

ఆగాఖానుగారు [illegible] [illegible] కాసాహుటలను కూడిన [illegible] [illegible] [illegible] నెడ్‌లో చూచి [illegible] [illegible] ఆనందమును బుట్టించిరి.

బెల్జియము

సెప్టెంబరు 22-వ తేదిన ఒక జెప్పిలును ఆంట్వెర్పుపయి నెగిరి బాంబులు వేసెను. ఇచ్చట 2,500 మంది జర్మనులను కొద్దిపాటి బెల్జి యనులోడించి పారదోలిరి. 26 వ తేదిన బెల్జియనులు ఆంట్వెర్పును వదలి జర్మనులపైఁ బడి పారఁదోలి ఆలోస్టు నాక్రమించుకొనిరి. 28-వ తేదిన జర్మనులు తిరిగి ఈనగరము లోని మూఁడుకోటలపైని గాల్చిరి; కాని లాభము లేకపోయెను. ఈ ప్రాంత్యములలోని మోలు, బెర్కి గ్రామములను జర్మనులు తగుల బెట్టిరి. అక్టోబరు 1-వ తేదిన ఆంట్వెర్పులోని విల్హెముకోటమీద ఫిరంగులు విస్తారముగాఁ గాల్పబడెను. అక్టోబరు 5-వ తేదిన కోటలను వశము చేయనిచో నగరముమీఁద గాల్చెదమని జర్మనులు తెలిపిరి. షెల్టునదిని దాటి నగరములో ప్రవేశించుటకు జర్మనులు చేసిన ప్రయత్నములు విఫలమయినవి. అక్టోబరు 8-వ తేదిన బెల్జియము రాజు ఆంట్వెర్పును వదలి సర్జేటు గ్రామమునకు వెళ్లెను. పట్టణములో ఫిరంగిగుండ్లు కొల్లలుగాపడి భవనములకు నిప్పంటుకొనెను. వేనవేలజనులు ఆస్టెండుకు పరుగెత్తిరి. హైకోర్టు తగులబడెను. లక్షల శరణార్థులు హాలెండు సరిహద్దులలోనికి చనిరి. నీటిచెరువులయొడ్డులు బ్రద్దలు చేయబడెను. కిరోసినాయిలు చెరువులకు నిప్పంటుకొనెను. బెల్జియముసేన ఆంట్వెర్పును వదలి పరుగెత్తిపోయెను. ఆంట్వెర్పుకోటలు వశమయ్యెను. జర్మనులు నగరమును ప్రవేశించిరి. బెల్జియములో నుండుట క్షేమకరముగాదని రాజుగారును మంత్రులును ఫ్రాంసులోని హావ్రేకు తమ రాజధానిని మార్చుకొనిరి. అక్టోబరు 12 వ తేదిన జర్మనులు బ్రూజెస్‌నగరము నాక్రమించుకొనిరి. ఘెంటువద్ద 1,00,000 జర్మనులు కాపలాకయి యుంపఁబడిరి. ఈనెలలో బెల్జియమునుండి డోవరుజలసంధివఱకును వెళ్లి బ్రిటిషునావలను నాశనము చేయవలయునని జర్మనులు చేసిన ప్రయత్నము నిష్ప్రయోజనమైనది. [illegible] నుండి, జర్మనులు ఫేరూట్ వెస్టెండు [illegible] [illegible] లుప ప్రాంత్యదేశమును బెల్జియనులు అతిసాహసముతో [illegible]

ఆంట్వెర్పుపట్టణము

[illegible] దేశమునకు [illegible] [illegible] ప్రయత్నించుచున్న [illegible] జర్మనులు [illegible] [illegible] పోయిరి. ఎలుకలు బోనులలో చిక్కినట్లు వీరి పని యాయినదని [illegible] బడెను. ఇచ్చట [illegible] లో 7+8 [illegible] జర్మనులు ఖయిదీలుగా పట్టుకొనఁబడిరి. బెల్జియము రేవులకు [illegible] కాలేకు వెళ్లుటకయి ప్రయత్నించుచున్న జర్మనుల మీద పశుము [illegible] ఇంగ్లీషు యుద్ధనావలను ఫిరంగి [illegible] [illegible] ప్రయత్నము [illegible] చేసివేసెను. [illegible] ఏపి [illegible] [illegible] మోటారు బండ్లమీఁదను అర్ధరాత్రి వేళ బ్రిటిషుసైన్యము పంపఁబడి బెల్జియముతీరమును ప్రవేశింపనున్న జర్మనులకు సైంధవులవలె నడ్డము పడి వారి విజృంభణము నాపివేసిరి. జర్మను తీకాలే ప్రయత్నమువలన కొన్ని దినములలో 50,000 మందిని పోఁగొట్టుకొనిరి. 5,00,000 మంది సైనికులు తీకాలేను పట్టుకునే రథ మీఁడేరలేక చాల నష్టపడి బ్రుసెల్సునగరమునకు తరలిపోయిరి.

బెల్జియములో నింగ్లీషువారు పోరుచున్న దిక్కునందు కెయిజరుగారు కొన్ని దినములు గడపి వెళ్లిరి. వారు విడిచిని వదలిన 20 నిమిషములలో బ్రిటిషు వైమానికుడు బాంబులను వేసి దానిని తగులబెట్టెను. కెయిజరు గారదృష్టవశమున చావు తప్పించుకొనిరి. లాశాం ప్రాంత్యములోను, డిక్సుమూడువద్దను జర్మనులు నవంబరు 15 వ తేది మొదలు అతిసాహసముతో బోరిరి. ఒక్క సైనికుడు తిరిగివచ్చినను కాల్చి వేసెదమని జర్మనులు తగవు లాగుం

గిరి. అందుచే జర్మను పటాలములలో 100 కి 90 మంది యిచ్చట కీర్తిశేషులైరి. వైప్రెసు యుద్ధము అనేకదినములు జరిగినది. ఇంగ్లీషువారు ఫ్రాంసు సముద్రతీరమునకు జర్మనులను వెళ్లనీయకుండ ఇనుప గోడలవలె నిలబడిరి. జర్మను లెన్నో వేల సైన్యమును గోలుపోయిరి. ఫ్రెంచి బెల్జియము ఇంగ్లీషు సేనలకును కావలసినంతనష్టము కలిగినది. కాని జర్మనువారి మనోరథ మీడేరినదికాదు. అటు తూర్పున వార్సా పడలేదు. ప్యారిసు, కాలేలు పశ్చిమమున వశము కాలేదు. అందుచే కెయిజరుగారికి కలిగిన మనస్సంతాపమునకు మితి మేర లేకుండెను.

సముద్ర యుద్ధము

అక్టోబరు కడపటి వారములో బ్రిటీషువారి క్రైటను క్రూయిజరు డన్కిర్కునుండి తిరిగివచ్చుచుండగా డోవరు జలసంధిలో ముంచబడినది. జర్మనులు ఉత్తరసముద్రములో ఇష్టమువచ్చినట్లు మందుగనులను వెదజల్లిరి. వర్తకమార్గములును గనులతో నిండియుండెను. అమెరికా, ఇంగ్లీషువారల కొన్ని స్టీమరులు మునిగిపోయెను. ఒక బ్రిటీషు గనికి తగిలి యోర్కు అను జర్మను క్రూయిజరు 382 మంది నావికులతో జర్మనీ ఉత్తరమున నున్న జాహాదీఘాటు వద్ద మునిగిపోయెను.

దక్షిణ అమెరికాలోని ఛిల్లీతీరమందు కోరొనెల్ వద్ద వ్యాపారనావలను ముంచుచున్న ఆరు జర్మను క్రూయిజరులు స్కార్నహోర్స్టు న్యూరెన్బర్గు, గ్నైసేనన్, బ్రెమెన్, లీప్సిగు, డ్రెస్డెన్ అనునవి వానిని వెదకుటకయి వెళ్లిన మాన్మౌతు, గుడ్హోప్సు, గ్లాస్గో అను మూడు బ్రిటీషు క్రూయిజరుల నెదుర్కొని

మాన్మౌతు గుడ్హోపు యుద్ధనావలు తగులబడి మునిగిపోవుట

ఒక్కగంట కాలము పోరాడెను. మాన్మౌతు, గుడ్హోపు, నావలు మునిగిపోయినవి గ్లాస్గో క్రూయిజరుకు నిప్పంటుకొనినది. అది తప్పించుకొని పారిపోయినది. జర్మను నావలకు కలిగిన నష్టమంతగా గొప్పదికాదు. సముద్రయుద్ధములో జర్మను లింతవరకు గెలిచిన దీయుద్ధమే.

నవంబరు 8-వ తేదిని ఎమ్డెనుయుద్ధనావ కీలింగుద్వీపమునొద్ద ఆస్ట్రేలియావారి క్రూయిజరగు సిడ్నీ వలన నోడింపబడి, ఒడ్డునకు తరిమివేయబడి, ముంచివేయబడెను. నవంబరు కడపటివారములో జర్మనుల వశమయియున్న జీబ్రుజ్జినగరముపయి ఇంగ్లీషునావలు అనేక దినములు ఫిరంగులనువేసి, సబ్మెరయినులు కట్టబడుచున్న స్థానమును పాడుచేసి, నష్టములేకుండ ఇంగ్లాండునకు తిరిగివెళ్లెను. జర్మనులు వర్తకనావలను సబ్మెరయినుటార్పెడోలచేత ముంచుట ప్రారంభించి లోకమంతటను హాస్యమునకు పాలయిరి.

డిసెంబరు 8-వ తేదిని దక్షిణ అమెరికాలో అర్జెంటయినా తీరమున ఫాల్కులాండు వద్ద జర్మను క్రూయిజరులు న్యూరెంబర్గు స్కార్నహోర్స్టు గ్నైసినా, లీప్జిగ్, అనునవి బ్రిటిషు అడ్మిరలు స్టర్డీగారి నావలచేత ముంచబడినవి. డ్రెస్డెన్ నావలు పరుగెత్తినవి. కాని ఇంగ్లీషునావలు తరుముచుండెను. జర్మను అడ్మిరలు తనయిద్దరు పుత్రులతోను ఈ యుద్ధములో నావలతో మునిగి చనిపోయెను. ఈ యుద్ధమునకు ఐదుగంటలు పట్టెను.

జర్మను యుద్ధనావలు ఫాల్కులాండు యుద్ధములో మునిగిపోవుచుండుట

ఇంగ్లీషువారినావ లేవియు నష్టపడలేదు. డిసంబరు 10_వ తేదిని ఒక బ్రిటిషు జలాంతర్గామి డార్డినల్సు జలసంధిలో బ్రవేశించి అయిదు పంక్తుల గనులను తప్పించుకొని మెసూ అను పెద్ద యుద్ధనావను టార్పెడోవేసి ముంచి తప్పించుకొని దాటి పోయెను. జర్మను క్రూయిజరులను ఇంగ్లండుకు తూర్పుతీరమందున్న స్కార్బరో, హార్ట్లీ పూలుమీద డిసంబరు 15_వ తేదిని గొప్పనష్టమును గలిగించెను. 200 ... గాయములు తగిలెను. కొందరు ... చచ్చిరి.

ఆకాశ రంగము

ఫ్రాంసులో నొకరయిలు స్టేషనుమీద జర్మనువిమాన మొకటు ఉండగా నవంబరు మొదటితేదిని రయిలు నెక్కబోవుచున్న యిండియనులు దానిని కాల్చి నేలగ గూలంజేసిరి. నవంబరు 6_వ తేదిని బెల్జియములోని బ్రూజెసుపయిని మిత్రమండలివారు బాంబులను వేసిరి. కొలోసినాయిలు చెరువుల సామీప్యమున పడెనుగాని మీద పడలేదు. రైసెన్ వద్ద రెండు మిత్రమండలివారి విమానములు జెప్పెలిను వసారాపయి బాంబులనువేసి డార్ఫను డాట్ ప్రక్కకు నవంబరు 13_వ తేదిని వెళ్లెను. ఫ్రెంచివారు క్రిప్పకర్మాగారముపై డిసంబరు మొదటివారములో బాంబులను వేసిరి. నష్టమేమి ... వించినదియు తెలియలేదు. డిసంబరు 24_వ తేదిని ఇంగ్లండులోని షియర్ నెస్ మీద జర్మనువిమానములు బాంబులను వేయుటకుగాను గాగా ఇంగ్లీషువైమానికులు వాటిని పారదోలిరి. అయితే జర్మను విమానములు వాస్కామీంద నెగిరి 40 బాంబులను వేసిరి ... 28 వ తేదిని వేసెను. 26 మంది ... చచ్చిరి. కొన్ని ... నిప్పంటు కొనెను.

తుర్కీ

జర్మనుల కుట్రలవలన తుర్కీ కారణము లేకుండ, యుద్ధము ప్రకటింపకుండ బ్రెస్లా, గోబెన్ యుద్ధనావలను రష్యావారి నల్ల సముద్రపు రేవులమీదికిబంపి కాల్పించి యుద్ధములోనికి దిగెను. ఇంతకు ముందే తుర్కీసైన్యము నంతయు జర్మనుద్యోగీయులు తరిఫీయతు జేయుచుండిరి. కాన్ట్సాంటునోపిలును బలపఱచిరి. నౌకాశ్రయములలో దగిన యేర్పాటులను జేసిరి. గోబెన్, బ్రెస్లా లలోని జర్మనుద్యోగులను, ఫిరంగులను దీసివేసి ఆనావలను హార్బరులో గట్టివేయవలసినదనియు, బ్లాక్ సీరేవులమీద అకారణముగా గాల్చినందునకు సమాధాన మొసంగవలసినదనియు మిత్రమండలివారడిగిరి. తుర్కీ కొన్ని కుంటి సమాధానములను జెప్పెను. అల స్యము విషమగునని మిత్రమండలివారి రాయబారులు కాన్ట్సాంటినోపిలునుండి తిరిగివచ్చుట కాజ్ఞాపింపబడిరి. తుర్కీలో దగవుకు ప్రబలమైన కారణములను జూపుచు, యుద్ధారంభమునుండియు జర్మనీవారి చేతిలోపడి ఎట్లు దుర్మార్గమునకు దిగినదియు మన రాజప్రతినిధిగారు తేటతెల్లముగా వెల్లడించిరి. మహమ్మదీయుల తీర్థ ప్రదేశములు మక్కా, మెదీనా మొదలగునవి ఇంగ్లీషువారిచే నతి పవిత్రముతో గాపాడబడునని తెలుపబడెను. ఇండియాలోని మహమ్మదీయులు బ్రిటిషు సింహాసనము యెడ దమకుగల రాజ భక్తిని దెలుపుచు వేలకొలది సభలనుజేసిరి. ఇండియాలో జర్మనులనుకొనిన ప్లెట్టి తొందరలును ముసల్మానులవలన కలుగక వారి నిరుపమాన రాజభక్తియే వెల్లడియయ్యెను. అనేకవేల మహమ్మదీయు లప్పటికే పశ్చిమరంగమున బోరుచునే యుండిరిగదా! నిజాము గారును తమ రాజభక్తిని దృఢముగా వెల్లడించి, మహమ్మదీయులను, తమ ప్రజలను శాంతివహించి, రాజభక్తి కలిగియుండవలసినదని ప్రకటించిరి.

ఇంగ్లీషువారి యుద్ధనావ మొసగొన్నియునుసరి ... అకాబా కోటలపై గాల్చి సైనికులను జంపెను. కతోసినాయిలు ... వులకు నిప్పంటుకొనెను. డార్డినల్సు జలసంధిమీద ఇంగ్లీషువారి నావలు ఫిరంగులను విడిచెను. కోటలలోని ఫిరంగులు యుద్ధనావలకు తగులునంత దూరము పారునవి గావుండెను. ఈజిప్టులో మార్షల్ లా ప్రకటింపబడెను. పాలనమంతయు సైనికాధికారుల చేతులలో నుండెను. ఈ జిప్టులోని మహమ్మదీయ నాయకులందరును రాజభక్తి గలవారగుదని సేనానాయకులగు జనరలు మాక్స్ వెల్ గారి వద్దకువచ్చి చెప్పిపోయిరి. ఈ జిప్టులోగాని సరిహద్దులలోగాని జరుగు యుద్ధప్ర యత్నముల నింగ్లీషువారే ... నియు, ... సేనలు ... ష్యాలవిగాని బోగుటకు తీసికొని పోబడదనియు, ఈ జిప్టియనులు శాంతము వహించి యుండిన జాలుననియు జనరలు మాక్స్ వెల్ గారు ప్రకటించిరి.

ఇండియానుండి ... మీదికి పంపబడిన ... పరిమ్యాను గల్ఫులో ... నది ముఖమున నున్న ... పట్టు కొనెను. తరువాత బాస్రానగరము స్వాధీనము చేసికొనబడెను. ఈనగ రము చుట్టు నున్న భూములు అత్యంత ఐశ్వర్యవంతమయినవి, అరబ్బులు తురుష్కులు అతిసాహసముతో బోరిరిగాని భారతీయులముందు చాలకపోయిరి. ఈ ప్రాంత్య దేశమంతయు బ్రిటిషువారి అధీనదేశము యినదని బ్రిటిషు జనరలు ప్రకటించి, పన్నులను వసూలుచేసి దేశము నేలుచున్నాడు. ఈసైన్యము ... గ్రామమును పట్టుకొని కెపు బేబిల్ మండపమునకు తూర్పుననున్న కోటలను వశముచేసికొనెను. డిసంబరు 9లో క్రైగస్, యూఫ్రటీసునదులు సంగమించు స్థానమందున్న కుర్నానగరమును గాచుచున్న అరబ్బులను, తురుష్కులను పారదోలి దానిని ఆంగ్లేయాయుందవలసిన ఆక్రమించుకొనెను.

తురుష్కుల పక్షమున బోరుచున్న అరబ్బీవాండ్రకు యుద్ధము సందిష్టములేకయు, చాలమంది వారిలో జచ్చుటవలనను పతాకాలముల ను వదిలి పారిపోవు చుండిరి.

కాకేషస్ కొండలు

ఈ ప్రాంత్యమునందున్న తుర్కీ రాష్ట్రములమీదికి వెళ్ల వలసినదని రుష్యాచక్రవర్తిగారు కాకేషస్ రాజప్రతినిధి కాజ్ఞలను బంపిరి. కాకేసనులో మైస్సోన్, ఈయాడిక్, అనుచోటుల తురుష్క సైన్యములు హాయముచేయబడెను. కర్దిస్థానులముల సారదోలబడెను. నవంబరు 4-వ తేది రుష్యనులు బేయాజిదు నాక్రమించుకొనిరి. కరాకిలీషియా ప్రాంతమందు తురుష్కులను ముందడుగిడకుండ రష్యావారు పారదోలిరి. ఎజిరం ప్రాంత్యమున జర్మను యుద్యోగీయుల క్రింద కూడియున్న 90,000 తురుష్కులను రష్యను లనేక దినములు పోరాడి గెలువంపగలిగిరి. యూజువేరనువద్దను తురుష్కులను రుష్యను లోడింపగలిగిరి. నవంబరు కడపటివారములో ట్రెబిజాండు కోటలపయిన గాల్చిరి. యూఫ్రటీసునదీ తీరమందున్న డాటాను రష్యనులు పట్టుకొనిరి. తురుష్కసేన రష్యాలోని బాటుంరాష్ట్రము వద్ద కినుపడెను. కాకషియనులలో కారకిల్లిస, ఎర్జెగం, అలాస్కర్డ, ఖన్నే మనులలో తురుష్కసైన్యము లోడింపబడినవి. వారి మందుగుండు, సామానులు పట్టుకొనబడినవని నవంబరు నెల అంత్యమున రుష్యను అధికారులు ప్రకటించిరి.

ఈజిప్టు

తురుష్కులతోను, జర్మనియావారితోను సంప్రతులు పన్ని ఇంగ్లీషువారిమీద తిరుగబడుటకయి ఈజిప్టు ఖేదీవు యత్నములను జేయుటవలన బ్రిటీషువారివలన పదభ్రష్టుడు చేయబడెను. ఇతని స్థానమందు హుస్సేను సుల్తానను బిరుదుతో రాజ్యాధిపతిగా జేయబడి, రాజ్యము నేలు భారము ఇంగ్లీషుప్రతినిధి యగు సర్ హెన్రీ మక్మోహాను గారిమీద పెట్టబడెను.

సర్వియా

ఆస్ట్రియనుల సైన్యముల ముందర నిలువలేక సర్వియనులు వారి ముఖ్యనగరము బెల్గ్రేడును వదిలిపెట్టి రాజధానిని నిష్ నగరమునకు మార్చుకొనిరి. ఆస్ట్రియనులు బెల్గ్రేడును ప్రవేశించిరి. తరువాత వేరొకచోట సర్వియనా భూమిలో జరిగిన యుద్ధములో 24,000 ఆస్ట్రియనులు నలుగురు జనరలులతో ఖయిదీలుగా బట్టుకొనబడిరి. నిష్నగరమును పట్టుకొనుటకయి ఆస్ట్రియాసేన ఆ నగరమువైపునకు బోవుచుండగా సర్వియనులు తిలపడి గట్టిగా నోడించి బెల్గ్రేడుపై పునకు పారిపోవునట్లు ఒనరించిరి. 2500 ఆస్ట్రియను పీనుగులు భూమిమీద లెక్కింపబడినవి. షాబట్జా-లోనిట్జా ప్రాంతములకు సర్వియను సేన నడచుచుండెను. 28,000 ఖయిదీలు, 7, ఫిరంగులు, 44 క్విక్ ఫైరర్సు పట్టుకొనబడినవి. సర్వియను లింతటితో నూరకుండక గొప్పసైన్యమును జమచేసికొని 1,35,000 ఆస్ట్రియనుల నోడించి వారి ముఖ్యనగరమగు బెల్గ్రేడును తిరిగి పట్టుకొనిరి. రాజుగారు సకల రాజ్యచిహ్నములతోను తన నగరమును ప్రవేశించెను.

తూర్పురంగము

గలీషియాలో క్రాకో మొదలు ధారన్ వరకును జరిగిన పోరాటములలో 23-వ అక్టోబరు మొదలు నవంబరు 4-వ తేదివరకును రష్యనులు 274 మంది ఆఫీసరులను, 18,000 సైనికులను, 40 క్విక్ ఫైరంగులను, 38 క్విక్ ఫైరు ఫిరంగులను, 3 హావిజరులను, అనేక మగు నితరయుద్ధ సామగ్రులను ఆస్ట్రియనులవద్దనుండి పట్టుకొనిరి. కాని తిరిగి రష్యనుల నోడించుటకు 30 లక్షల సైన్యమును శత్రువులు దండి నాటు పంపిరి. క్రాకోకు నవంబరు 17-వ తేదిన రుష్యనులు సమీపించిరి. 18-వ తేది నిప్పంటుకొని నగరము తగులబడినది. కాని రష్యనుల వశము కాలేదు. కార్పేథియను కొండలమీదికి పంపబడిన సేన కొన్ని కనుమలను పట్టుకొనెను.

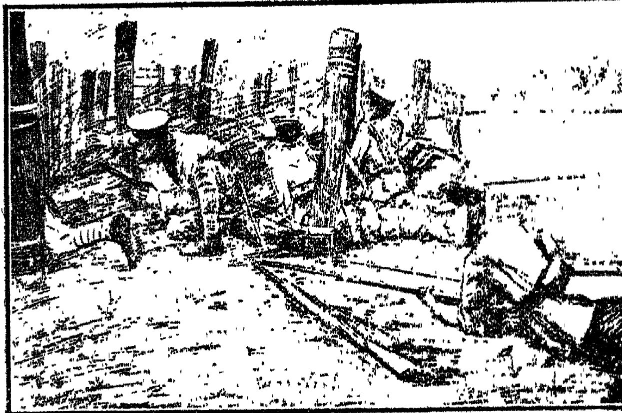
లోడ్జువద్ద జరిగిన యుద్ధములో రష్యనులకే జయము సమకూరినదని అధికారులు ప్రకటించిరి. తరువాత రష్యనులు లోడ్జువద్ద దెబ్బలు తిని పారిపోయిరి. జర్మనులు పోలండులో రష్యావారి కుడి యెడమ ప్రక్కల బిగించి ముందు వెనుక నిరోధించి, తరువాత మధ్యనున్న సైన్యము నోడించుటకై గొప్ప వ్యూహమును బన్నిరి. "బస్లావ్ వద్ద వారించబడిన 1,70,000 సైన్యముతో ఆస్ట్రియనులు కార్పేథియనులనుండి దూకి వారి స్థితిని భయంకరముగ జేయగలరు. రష్యావారి పంక్తులు భేదింపబడునను భయములేదు." అని లండను టైమ్సుపత్రిక డిసెంబరు కడపటి వారములో వ్రాసెను. అప్పటికి పోలండుస్థితి ఆవిధము గా నుండినది. జర్మనీవారి పోలండు దండయాత్రయొక్క యుద్దేశము గలీషియాను రష్యను లాక్రమించుకొనకుండ జేయుట, సైలీషియా మీదికి వెడలకుండ జేయుట, క్రాకోవారి చేతిలో పడకుండ కాపాడుటయు నయియుండెను. ఈమూడు యుద్దేశము లేమాత్రము కొనసాగలేదు. ఈనెలలోనే రష్యాలో పారాయి సైనికుల కిమ్మకూడదని శాసనము చేయబడెను.

తూర్పుప్రష్యాలో మసూరియను సరస్సులవరకు రష్యనులు వెళ్లిరి. అచ్చట ఘోరయుద్ధములు స్టాల్లూ పేనన్ ఎస్సెంగరా హద్దులలో జరిగినవి. సోల్డా నెయిడను బర్గులయొద్దను జర్మనులు రష్యనులను ముట్టడించిరి. ప్లాక్ మొదలు వార్సా వరకును ఇంకొక యుద్ధము మొదలిడెను. ఓజాదు స్ట్రాకోవావద్ద జర్మనులు రష్యనులను వెనుకకు త్రోసివేసిరి. కాలిష్ మొదలు సెయిర్ డాజ్ వరకును పోలెండులో జర్మనులు సైన్యము నుంచగా ప్రష్యను గార్డులను రష్యనులు పారదోలిరి.

పోలండులో రష్యనులు ఇంగ్లీషు 'టి' అను అక్షరమువలె వ్యూహమును పన్ని జర్మనుల నాశము చేయజూచిరి కాని వారు పారిపోయిరి. జనరలు రెన్నెంకాంపుకు రష్యను సైన్యములలో చేరక చేరక పోవుట జర్మనుల భాగ్య మంబనది

కయోథా

జర్మనీవారు చైనానుండి అపహరించిన కయోథా రాష్ట్రము ను పట్టుకొనుటకయి జపానువారు పంపిన సైన్యముతో అక్టోబరు నెలలో నిండియానుండి పంపబడిన కొంత సేనయుం గలిసెను. నవంబరు 2వ తేదిన తీక్ష్ణముగా సింగ్టాకోటమీఁద జపానీయులు ఫిరంగిబౌరులను పవలిరి. ఇట్టేసుకొండకు చాల నష్టము కలిగినది. ముట్టడి నగరబహిర్భాగము వఱకును వచ్చినది. షెల్లులు సింగ్టా వీధులలో బడుచుండెను. కొన్ని దినము లీముట్టడి అతితీవ్రముగా జరిగెను. రాత్రింబగళ్లును జపానువారు శతఘ్నులగ్నిముసు గురిపెంచుచుండిరి. ఈ థాల కాగితాలక నవంబరు 5వ తేదిన జర్మనులు ఉదయము ఏడు గంటలకు తెల్లబావుటా నొకకోటపయిఁ లేవనెత్తిరి. మంగళవారమునాఁడు కోట వశము చేయునట్లు నిశ్చయింపఁబడెను. జపానుచక్రవర్తి బ్రిటిషుసైనికులకును, తమ సైనికులకును సింగ్టాను పట్టుకొనినందునకయి అభినందించుచు సందేశము పంపిరి.

సింగ్టాకోటను ముట్టడించుచున్న జపానుసైనికులు

జర్మనుఖయిదీ లిచ్చట 25,000 మంది లభించిరి. [illegible] కాలము 7½ గంటలకు జపానువారి [illegible] నన్నింటిని [illegible] జర్మను సేనాధిపతి [illegible] సంధికను సెట్టెను. "[illegible] [illegible]" [illegible] సింగ్టాను జపానువారు [illegible] [illegible] నావలన్నింటిని సేనాధిపతి నాశనము చేయించెను. వారి [illegible] వస్తువులన్నియు [illegible]. సింగ్టాలో [illegible] దొరకిన వస్తువులు 2500 [illegible], 100 [illegible], మూడు ఫీల్డు ఫిరంగులు, 40 మెషీనుగన్నులు, 5000 [illegible] మూడు నెలలకు సరిపోవు భోజన పదార్థములు. [illegible] నావలన్నియు నాశనము చేయబడినవి.

యుద్ధస్థితి

జనవరి, ఫిబ్రవరి, మార్చి, ఏప్రల్, మే. జూను.

వర్తమాన మహాసంగ్రామమునయొక్క యథార్థస్థితి నూహించుటకైనను నలవి గాదు. యుద్ధము మూడు ఖండములందు వ్యాపించియున్నది. జర్మనీ, ఆస్ట్రియా, తుర్కీ, రష్యా, ఫ్రాన్సు, జపాను, బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము, సర్వియా, మాంటినీగ్రో యుద్ధమునందు చేరినవి. చేరిన సైన్యములయొక్కయు చేరనున్న సైన్యముయొక్కయు సంఖ్య రెండు కోట్లను దాటవచ్చును. రెండుకోట్లసైనికులకు కావలసిన యుద్ధోపకరణములకు, ఆహారపదార్థములకు, దుస్తులకు, వైద్యసహాయమునకు కావలసిన ద్రవ్యమును లెక్కించిన గుండెలు జల్లుమనును. అనుదినము 15,00,00,000 రూప్యములు వ్యయమగుచుండవచ్చును. యుద్ధసామగ్రులను సిద్ధముచేయుటకై లక్షలకొలది పనివాండ్రు నియమింపఁబడుచున్నారు. యంత్రశాల లన్నియు యుద్ధద్రవ్యములను నిర్మించుటకై యుపయోగింపఁబడుచున్నవి. భూమిమీఁద యుద్ధరంగములు ఫ్రాన్సు, బెల్జియము, ప్రష్యా, పోలాండు, గలీషియా, ఆస్ట్రియా, సర్వియా, కాకేషియా, పరిష్యా, ఈజిప్టు, ఆఫ్రికా మొదలగు దేశములందు వ్యాపించియున్నవి. సైన్యముఖము లిన్ని దేశములందును 3,000 మైళ్లదూరము వ్యాపించియుండును.

భూమిమీఁది రంగము [illegible] ప్రదేశము [illegible] మించుకొని యున్నది, సముద్ర [illegible] ప్రదేశము [illegible] కొని యున్నది, [illegible] యున్నది. [illegible] సముద్రము, మధ్యధరాసముద్రము నల్లసముద్రము [illegible] నౌకాదళముచే [illegible]. జర్మనుమీఁదల [illegible] బంధింపఁబడినవి. బాల్టిక్ సముద్రమునందు మాత్రము జర్మనుమీఁదల [illegible] [illegible]. జర్మనుల వ్యాపారనౌకలు మాయమైనవి. యుద్ధనౌకలు [illegible] దాఁగియున్నవి. యుద్ధనౌకలమీఁద 5,00,000 [illegible] వచ్చును. నావికులు [illegible] సిద్ధముగా సంసిద్ధులయియున్నారు.

భూరంగమునకును సముద్రరంగమునకును హద్దులు గలవు కాని యాకాశరంగమునకు హద్దులు లేవు. నాగు [illegible] 2000 విమానములు ఆకాశమునందు [illegible] పోయి సలుపుచున్నవి. వైమానికులు చూపు సాహసధైర్యము [illegible] ప్రదములు. యుద్ధస్థితిని గ్రహించుట కనుదినమును భూమిమీఁదను జలముమీఁదను ఆకాశమునందును జరుగుచున్న యుద్ధముల ఫలమును గ్రహింపవలయును,

THE CHARGE OF THE BENGAL LANCERS AGAINST THE GERMANS

[illegible]

R

CHARGING ON FOOT WITH THE LANCE

[illegible]

HAND TO HAND FIGHTING

కందకములలో జర్మనులను తుపాకులతో పొడుచుట

THE TRENCH CAPTURED

కందకములోని శత్రువుల నందరిని జంపి దానిని వశము చేసికొనినట్లు చూపించుట.

ENVER PASHA

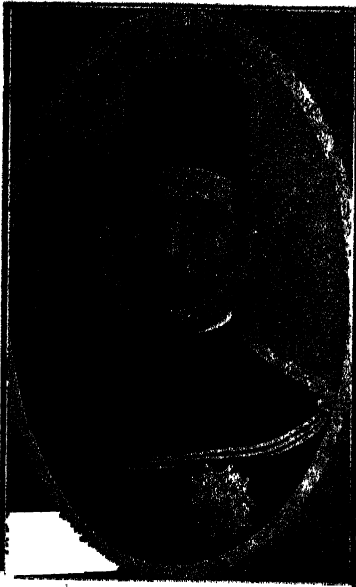
తుర్కీ యుద్ధాంగమంత్రి ఎన్వర్ పాషా

FIELD MARSHAL VON DER GOLTZ

జర్మని ఫీల్డుమార్షల్ వానుడర్ గోల్జు. తుర్కీ సర్వసేనాధిపతి

THE EX-KHEDIVE OF EGYPT

పదభ్రష్టుడయిన ఈజిప్టు పాలకుడు

BIKANER CAMELRY ENGAGING THE TUR KS

ఈజిపు సరిహదులలో బికనీరు ఒంటెలపటాలము తురుష్కుల నోడించుట

HAND TO HAND FIGHT

కములోని హైందవ సైనికుడు శత్రువును లొట్టిపిటతో జంపివేయుట

ఈ దారుణ సంగ్రామమున కట్టి ఫలమును ప్రయోజనమును నిర్ణయించుట దుస్తరము.

జయాపజయములు సైన్యబలమును నౌకాబలమును విమానబలమును ననుసరించియె కాక ముఖ్యముగ ద్రవ్యబలము ననుసరించి యుండును. యుద్ధస్థితిని నిర్ణయించుటకుఁగాను సైన్యబలమును, నౌకాబలమును, విమానబలమును, ద్రవ్యబలమును, ధర్మబలమును మూడు ఖండములందుఁగల రంగములకు సమన్వయము చేయవలయును. ప్రతిభావంతులైన సేనాధ్యక్షులకు సయితమిది యలవిగాని పని యని గ్రహించినపుడు సామాన్యులమాట వేఱుగ చెప్పవలసిన పనిలేదు. ధీమంతులు సకలబలములను సమన్వయము చేసి యుద్ధస్థితిని నిర్ణయించవలసి యుండును. యుద్ధవార్తలందు మనము ప్రతిదినమును చదివెడి జయాపజయముల వార్తలవలన యుద్ధస్థితిని గ్రహించుటకు వీలుండును కాని యుద్ధఫలమును నిర్ణయించుటకు వీలుండదు. యుద్ధఫలమును ప్రస్థానక్రమముయొక్క సకలమైన సాధకబాధకములను సమన్వయము చేసి నిరూపించుట ప్రయోజనకరము.

ముగ్గురు బ్రిటీషు సైనికులు జర్మను కందకములో ఖయిదీలను పట్టుకొనుట

జర్మనులతంత్రము

జర్మనుల యుద్ధ ప్రస్థానక్రమము మొదట ఫ్రాన్సును పిమ్మట రష్యాను తదనంతర మింగ్లాండును నోడించుట యనియు నీపని యతిశీఘ్రముగ ముగియవలయు ననియు జర్మను యుద్ధతంత్రజ్ఞుఁడు బర్న్హార్డిగారు రచియించిన గ్రంథమునందు వివరముగ తెలుపఁబడినది. ఆ వ్యూహమునందు జర్మనుల మనోరథములు విఫలములైన వని ధ్రువపడినది. జర్మనీ బెల్జియము నోడించి యా దేశము నాక్రమించుకొనినది. ఫ్రాన్సునందును రష్యాయందును కొంతభాగము నాక్రమించుకొనఁజాలినది. కాని ఫ్రాన్సు, రష్యా, ఇంగ్లాండులను నోడింపఁజాలకున్నది. జర్మనులు తమ మొదటి సంకల్పము నెఱవేఱదని గ్రహించినపుడు క్రొత్త వ్యూహమును పన్న నారంభించిరి. యుద్ధమంతయు శత్రువుల దేశములందు జరగవలయు ననియు జర్మను దేశము యుద్ధోపద్రవమునకు లోనుగాకుండవలయు ననియు జర్మనులు తలపెట్టిరి. ఈ పద్ధతి నవలంబించుటవలన జర్మనులకు యుద్ధము చిరకాలము చేయుట కవకాశము కలుగును. జర్మను దేశమునందు యథాప్రకారము పంటలు పరిశ్రమలు సాగుటకు వీలుండును. అన్ని ప్రక్కలను జర్మనికి గమనాగమన మార్గములు బంధింపఁబడినవి. దీనికి తోడు యుద్ధములు జర్మను భూములందు జరిగిన జర్మనులు బ్రతుకుటకు వెరవు లేకుండును. జర్మను లీరహస్యమును గ్రహించి తమ భూమిని యుద్ధోపద్రవమునుండి కాపాడుటకై విశేషమైన నష్టమును భరించుచున్నారు. జర్మనులు శత్రువుల దేశములందు కందకములను త్రవ్వి స్థిరవాసములను నిర్మించి శత్రువు లాకస్మికముగ మీఁద పడకుండుటకు తగిన సదుపాయములను కల్పించి సమయము వచ్చినపుడు శత్రువులపైఁ బడుచున్నారు. కాలహరణము గాకుండుట జర్మనుల యుద్ధతంత్రము నందు మొదటి యంతిగము. తప్పనిసరిగ కాలహరణమైనపుడు యుద్ధములను శత్రువుల దేశములందు చేయుట రెండవ యంతిగము.

మిత్రమండలి యుద్ధతంత్రము

మిత్రమండలి యుద్ధతంత్రములో మొదటి యంతరము శత్రువులను తమ దేశమునుండి వెడలఁగొట్టుటయు నది సాధ్యము గానపుడు కాలహరణము చేయుటయునై యున్నది. జర్మనులు తమ పూనికను నెగ్గించుటకు పూర్వరంగమునుండి పడమటిరంగమునకును పడమటిరంగమునుండి పూర్వరంగమునకును నవసరమునుబట్టి మార్చుచుందురు. మిత్రమండలివారు జర్మనుల పూనికను పాడుచేయుటకై పూర్వరంగమునందును పడమటిరంగమునందును జర్మనుల సైన్యమును పెడత్రోవలు పట్టించుచుందురు. మిత్రమండలి నిష్కారణముగ సైన్యవినాశనమున కంగీకరింపదు. ఈ విషయమును గమనించినవారల కుభయపక్షముల సైన్యములు ముందునకు వెనుకకు పోవుటకుఁగల కారణంబులు విదితములు. ఆ కారణంబుల నరయుచు యుద్ధప్రస్థాన క్రమం

ములను విలోకించినపుడు ఉభయపక్షముల జయాపజయములు, బలాబలములు, సాధనసత్త్వములు సుబోధ్యము లగుచున్నవి.

ముట్టడి యుద్ధము

మిత్రమండలి సైన్యములు ఫ్రాన్సు బెల్జియము దేశములలోని కొన్ని ప్రదేశములందు జర్మను సైన్యములను కొన్నివందల గజములు ముందునకు నెట్టినవనియును, మరికొన్ని ప్రదేశములందు జర్మను సైన్యములు మిత్రమండలి సైన్యములను వెనుకకు నెట్టినవనియును వార్తల సారాంశమై యున్నది. కాని పడమటి రంగమునందు ముఖ్యముగ గమనింపదగిన విషయ మొకటి గలదు. ఆల్సేసునందు ఫ్రెంచి సైన్యములు క్రమక్రమముగ చొరబడుచున్నవి. ఆ మార్గముననే ఫ్రెంచి సైన్య నివహములు జర్మను దేశమునందు చొరబడుననియును జర్మను

గాయపడిన ఫ్రెంచి సైనికుని హైందవ సైనికుడు శిబిరమునకు తీసికొనిపోవుట

సామ్రాజ్యాంతర్భాగమైన బవేరియాయందు కలవరము గలుగుచున్నట్లును వదంతి. జర్మనులు మిత్రమండలి సైన్యములను కలైస్, ఈప్రెస్, సిసోన్సు మార్గములనుండి గాక ఫ్రాన్సు దేశమునందలి ఆగ్నేయ దిశనుండి భేదింప ప్రయత్నించుటకై 20,00,000 సైన్యనివహంబుల నాయత్తపఱచుచున్నట్లు యుద్ధక్షేత్రజ్ఞు లూహించుచున్నారు.

రుష్యనులు వెనుకకు మరలుట

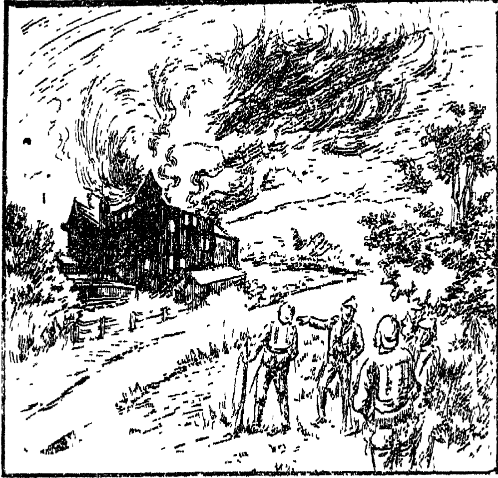
పడమటి రంగపు స్థితి యిటు లుండఁగా, తూర్పు రంగపు స్థితియును సందిగ్ధముగ నున్నటు లూహింపఁదగియున్నది. తూర్పు ప్రస్థానరంగ. రుష్యనుల పురోగమనమునకు జర్మను సైన్యములవలన నిరోధ మేర్పడినట్లు రుష్యనుల ప్రకటనవలన స్పష్టమగుచున్నది. [illegible] రుష్యను సైన్యములు [illegible] జర్మను సైన్యనివహముల యొత్తిడివలన వెనుకకు [illegible] తెలియుచున్నది. జర్మను చక్రవర్తి [illegible] ఇక్స్ [illegible] గ్రామమునందు గూడ యుద్ధప్రస్థాన క్రమము [illegible] నట్లు తెలియుచున్నది. తూర్పు ప్రష్యా ప్రాంతములందు [illegible] నులు యుద్ధారంగమునందుండి వెనుకకు మరలుచున్నట్లు తోచుచున్నది. పోలాండునందు జర్మను సైన్యముల [illegible] స్థితియగుచున్నవి.

గలీషియాయందలి రుష్యనుల [illegible]

కార్పేథియాను కనుమలందు రుష్యనులకు [illegible] యనుటకు ప్రమాణము గలుగుచున్నది. తూర్పు [illegible] పదునైదు దినములలో 40,000 మంది జర్మను ఆస్ట్రియను సైనికులు నిహతులైనట్లు దృష్టాంతము గలదు. తురుష్కులు ఆర్మీనియా, పరిషియా, కాకాజు ప్రాంతములందు పరాజితులగుచున్నట్లు వార్తలవలన తెలియుచున్నది. నల్ల సముద్రమునందున [illegible] నందును మిత్రమండలి యుద్ధనౌకలు తురుష్కుల నౌకలను సైన్యములను పడవలను నాశనము చేయుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఆఫ్రికాయందు రాజద్రోహులు వశులైరి. జర్మనుల దేశమునందు ఆంగ్ల సైనికులు చొరబడుచున్నారు. సర్వియనుల ప్రవృత్తి [illegible] నేమియు వినవచ్చుట లేదు. మొత్తముమీద యుద్ధప్రస్థాన క్రమము భూమియందు మిత్రమండలి కనుకూలముగనున్నదని [illegible] చున్నది. ముట్టడి యుద్ధమారంభమైన [illegible] యుద్ధప్రస్థాన క్రమమునందు నూతన విధాన మేర్పడినది. [illegible] లను పన్నుటకుఁ గాని గొప్ప విజయములను పొందుటకుఁ గాని [illegible] కాశములు తగ్గినవి. ఉభయపక్షముల సైన్యము [illegible] రొకరినుండి కందకములు నడుమ నున్న [illegible] కందకములను నాశనము చేసినఁగాని సైన్యనివహంబులొక యడుగైనను ముందునకు పోవుటకు వీలు గలుగుట లేదు. అందువలననే యీ యుద్ధము ముట్టడి యుద్ధముగ పరిణమించుచున్నది.

ఫ్రాన్సు

ఫ్రెంచి సేనాధ్యక్షుఁడు జోఫ్రే మార్ను యుద్ధము ముగిసిన తరువాత సైన్య నివహంబులను సిద్ధము చేయుచుండెను. జనవరి మొదట మ్యూజునదీతీరమునందున్న స్టీఫు హాచి యొద్ద గుండ్ల వానను కురిపించి జర్మనులను పరాజితుల జేసెను. జనవరి మొదలుకొని సిసోన్సువద్దను ఈప్రెసువద్దను నుభయపక్షముల సైన్యములు ముందు వెనుకలకు పోవుచుండినవి. జర్మను చక్రవర్తి [illegible] స్వయముగ 17-వ తేదిని వచ్చియుండెను. సిసోన్సువద్ద జర్మనులు 1,000 మంది పరాసు సైనికులను పట్టుకొనిరి. వానలు కురి

రీమ్సు పట్టణముగందలి యొక బజారును జర్మను ఫిరంగులు కాల్చుచుండుట

యుటవలన యుద్ధము బాగుగ సాగుటకు వీలు లేకుండెను. ఫ్లాన్డర్సు ప్రాంతమునందు జర్మనులు గెలిచిరి. జర్మను లప్పుడప్పుడు రీమ్సు పట్టణమును మంగ గుండ్లతో నాశనము చేయుచుండిరి. ఆర్గోను క్రిక్కీల్డు ప్రాంతములందు జర్మనులు వెనుకకు నెట్టఁబడిరి. పడమటి రంగమునందు 20,00,000 మంది జర్మను సైనికులు యుద్ధము చేయుచున్నారు. లక్షల మంది మృతినొందిరి. ఆర్గోను మొదలు వాస్జెసు వఱకును వ్యాపించియున్న పర్వతము క్రిటీషు ఫ్రెంచి సైనికులు కూడ విశేషముగ నిహతులైరి.

పరాసుల నిశ్చయము

నాన్ క్లక్కు నాయకత్వమున జర్మనుల పురోవృద్ధి నాపుటకు ఫ్రెంచిసైన్యము సెయింటుమిహేలు వంతెనను నాశనము చేసెను. జనవరి మధ్యమున ఫ్రెంచి పార్లమెంటు కూడినపుడు సభ్యు లత్యంతోత్సాహముతో యుద్ధము సంపూర్ణ జయము కలుగువఱకు చేయుట యవసర మని తీర్మానించిరి. జర్మనులను తఱుముట, బెల్జియమునకు విముక్తి కలిగించుట, ఆల్సేసు లోరేయినులను తిరిగి స్వాధీనపఱుచుకొనుట ముఖ్య మని ధర్మ మని తీర్మానింపఁబడినది.

బ్రిటిషు సైన్యములు జనవరి మాసమునం దత్యంత సాహస శౌర్యములతో తమపై గుండ్లవాన కురియుచున్నను, లాబాసి యను పట్టణమును జర్మనులయొద్ద నుండి లాగుకొని స్వాధీనము చేసికొనెను. ఈసరు ప్రాంతమునందు జర్మను లాంగ్లసేనను తాఁకిరి కాని, ప్రయోజనము కలుగలేదు. బెల్జియము సైన్యము లాంగ్లసైన్యములతో కలసి పోరాడినవి.

తూర్పురంగము

తూర్పు రష్యారంగము బాల్టిక్కు సముద్రమునుండి నల్ల సముద్రమువఱకును వ్యాపించియున్నది. తూర్పు ప్రష్యా, పోలాండు, గలీషియా కకేషియా, ప్రదేశము లీ రంగమునందు చేరియున్నవి. రష్యనులు ప్రష్యాయందలి లోత్జెను, గుంబినెను, పిల్లెను ప్రాంతములందు జర్మనుల నోడించి టిల్జిటు దారునఱకును పోయిరి. కాని, ఫిబ్రవరి మాసాంతమునందు జర్మనుల యొత్తిడివలన రష్యనులు వెనుకకు పోవలసివచ్చెను.

పోలాండునందు జర్మనులు విస్టులానదియొక్క యెడమ పైపునకు వ్యాపించిరి. బజూరానదిని దాటు యత్నించినపుడు రష్యనులు వారి ప్రయత్నములకు విఘ్నమును కలిగించిరి. ఫిబ్రవరి మాసాంతమునందు వార్సా నగరమునకు సమీపమున జర్మనులు కందకములను త్రవ్వి స్థిరావాసములను నేర్పఱచిరి. రష్యనులు ప్రెస్నిష్ను కనుమల యొద్దను జూరానదియొద్దనను జర్మనుల నోడించి ఖైదీలను పట్టుకొనిరి; వాలిచూవిస్లా నాక్రమించుకొనిరి. బర్జిమాస్ వద్దను విజయము నొందిరి. రష్యా చక్రవర్తి పోలండు రంగమునకు పోయి సైనిక నివహంబులను మెచ్చి యభినందించెను.

గలీషియాయందు రష్యనుల గెలుపు

గలీషియాయందలి వాల్గ్రాము, కరపాధ్యియా, బుకోవినా ప్రాంతములందు రష్యను లాస్ట్రియనుల నోడించి 5000 మంది ఖైదీలను పట్టుకొనిరి. కార్పేథియను పర్వతములలోని కిరిలిబాబా కనుమ మార్గము రష్యనుల వశమాయెను. ఫిబ్రవరి నెలయందు బుకోవినా ప్రాంతము నందు రష్యను లోడింపఁబడిరి, 1010 మంది ఖైదీలుగ పట్టుకొనఁబడిరి. టార్నోను పట్టణము రష్యనుల వశమాయెను. ఒక నెలలో రష్యనులు 18,331 మంది ఖైదీలను 135 ఫిరంగులను పట్టుకొనిరి. రష్యనులు కార్పేథియను పర్వతమును దాటి హంగరీరాష్ట్రమునందు ప్రవేశింప నారంభించిరి; రాకానదిమీఁది వంతెనను పాడుచేసి మూడవ జర్మను పటాలములకు నాశనము చేసిరి.

లాబాసివద్ద జర్మనులు పట్టుకొనిన ఫిరంగుల నింగ్లీషువారు వదలించుకొనుచున్నారు

ఆస్ట్రియనులు సర్వియా రాజధాని యైన బెల్‌గ్రేడును నిప్పు గుండ్లతో కాల్చిరి. సర్వియనులు సెమిలినును కాల్చిరి.

రుష్యను సైన్యముల విధి

తూర్పు రంగమునందు రుష్యనులు నెఱవేర్పవలసిన యుద్ధ తంత్రము పడమటి రంగమునందలి జర్మనుల యొత్తిడిని తగ్గించుట యై యున్నది. ఆ భారమును నిర్వహించుటకు రుష్యను బలములు చాలియున్నవి. సంఖ్యయందు రుష్యను బలములు జర్మను బలములతో తులతూఁగఁగలవు. కాని యుద్ధసన్నాహములందు తులఁదూఁగఁజాలవు. ఆంగ్ల ఫ్రెంచి సైన్యములు యుద్ధోపకరణములందు సమానత్వము వహించినను, సంఖ్యలయందు సమానత్వము వహింపఁజాలవు. జర్మను యుద్ధతంత్రజ్ఞుల కీవిషయము తెలిసియున్నది. కావుననే వారు తూర్పు సరిహద్దునుండి పడమటికిని పడమటి సరిహద్దునుండి తూర్పునకును నతిశీఘ్రముగ సైన్యనివహంబులను కొనిపోవుటకు చాలిన రైలు మార్గములను దేశమునం దంతటను వలవలె నిర్మించిరి. ఇందువలన నవసరమును బట్టి 20 లక్షల మంది సైనికులు తూర్పు నుండి పడమటకు పడమటనుండి తూర్పునకు యుద్ధ మారంభ మైన పిమ్మట రెండు మూడు సారులు మార్పఁబడిరి. పడమట జర్మనుల యొత్తిడిని తగ్గించుటకై రుష్యనులు తూర్పుప్రష్యాయందును దక్షిణమున హంగరీయందును కార్పెతునందును ప్రవేశించిరి. ఈ వ్యూహమునకు ప్రతివ్యూహముగ రుష్యన్ పోలండునందు జర్మను సైన్యములు స్థిరముగ నిలిచినవి. పోలండు ప్రష్యాకును గలీషియాకును నడుమ నున్నది. పోలండులోని జర్మను సైన్యములు క్రొత్త సైన్యముల చేరికవలన బలవత్తరము లై యుత్తరమున ప్రష్యాకును దక్షిణమున గలీషియాకును వ్యాపించి రుష్యనుల యుద్ధప్రస్థానమునకు విఘ్నము కల్పింపఁగలవు.

పోలండు ప్రస్థానము

వర్షాకాలమునందును శీతకాలమునందును తూర్పురంగమున మార్గములు బురదతో నిండియుండుటవలన విశేష సంఖ్యాకంబు లైన సైన్యనివహంబులు నడచుటకు వీలు లేదు. చైత్ర మా

గలీషియాలో శత్రుసైనికు లొకరి నొకరు నఱుకుకొనఁజూచుట

సాంతరము వీలు కలుగు. ఆ నదుపాయమును బట్టి రుష్యనులు మార్చి యేప్రిలు మాసములలో తూర్పు ప్రష్యాయందును గలీషియాయందును [illegible] ప్రారంభించిరి. మార్చి మొదటి భాగమున రుష్యనులు పోలండునందు [illegible] [illegible] జర్మను [illegible] యుద్ధసామగ్రిని పట్టుకొనిరి. పోలండులో [illegible] [illegible] [illegible] రెంటికిని సమానముగ నున్నదని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యుద్ధప్రస్థానము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] తెలియుచున్నది. [illegible] [illegible] [illegible] నుండి తూర్పురంగమునకు 20 లక్షల మంది సైనికులను మార్చుటయే యీ యననుకూల్యమునకు కారణము.

ఆస్ట్రియనుల సూర్తి

గలీషియా యుద్ధరంగము [illegible] [illegible] రుష్యనుల కత్యంతానుకూలముగ నున్నది. ఆస్ట్రియాకు [illegible] గలీషియా రుష్యాకు దక్షిణమున నున్నది. ఆ దేశము నడుమ [illegible] పర్వతములు గలవు. ఆ పర్వతములను [illegible] హంగరీ దేశము స్వాధీనము [illegible] ఆ కొండల కుడ్యమున [illegible] [illegible] లైన లెంబర్గు క్రాకో ప్రెమిసెలు కోటలు గలవు. కొండలందు కూడ సురక్షితము లైన కనుమలు గలవు. రుష్యనులు కోటలను కనుమలను స్వాధీనము చేసికొనినఁ గాని హంగరీలో [illegible] సాధ్యము కాదు. ప్రెమిసెలు ముట్టడిని రుష్యనులు యుద్ధా[illegible] సం దారంభించిరి. మార్చి 23 న [illegible] పట్టణము రుష్యనులకు [illegible] బడినది. లక్షమంది ఖయిదీలు [illegible] [illegible] యుద్ధ[illegible] ములు రుష్యనులకు దక్కినవి. మార్చి 25 వ తేదిని [illegible] [illegible] స్ట్రాగోస్ట్రి నయొద్ద రుష్యనులు గెలిచిరి. [illegible] [illegible] [illegible] ఉస్జోకు, లుపోక్విష మొదలగు కనుమలు రుష్యనుల [illegible] [illegible]. ఏప్రిలు మాసమునందు రుష్యనులు [illegible] ఆస్ట్రియనుల [illegible] హంగరీదండయాత్ర [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] లై వెనుకకు మరలిరి జర్మనులు [illegible] సహాయము [illegible] [illegible] వారు సంధిచేసికొనెదరనుమ [illegible] కలిగినది. వియన్నా [illegible] నగరములందు విభ్రాంతి కలిగినది. రుష్యా [illegible] గలీషియాకు వచ్చి సేనానాయకులను సైనికులను సంస్తుతించి వారిని సన్మానించెను. మేయి నెల మధ్యభాగమునఁటికిని రుష్యనుల [illegible] కష్టము లేకుండెను.

జర్మనుల [illegible] ప్రస్థానము

అపుడు జర్మను యుద్ధమంత్రులు [illegible] [illegible] చిరి; పడమటి రంగమునుండి సైన్యములను తూర్పు రంగమునకు మార్చిరి. ముప్పది లక్షల సైనికులను, అమిత మైన యుద్ధసామగ్రిని, మహాత్తరము లైన శతఘ్నులను జర్మనులు తూర్పురంగమునందు ప్రవేశపెట్టిరి.

జూను నెల మొదట వారు బాల్టికు సముద్రతీరమునం దున్న లిబా పట్టణమును వశపఱచుకొనిరి; నారిస్సుకు దక్షిణదిశ నుండి రష్యాదేశమునందు [illegible] రష్యనుల యొక్క దక్షిణ సైన్యములను చీలదీసి గొట్టించుటకై మహావ్యూహమును పన్నిరి. జర్మనుల యొత్తిడికి తాళఁజాలక రష్యనులు వెనుకకుఁబడ నారంభించిరి; [illegible] నుండి వెనుకకు పోయిరి. [illegible] పట్టణము తిరిగి యాస్ట్రియనుల వశమైనవి. పోలండుదేశము గలిషియాయందును జర్మనుల బలము [illegible].

మిత్రమండలి యుద్ధతంత్రము

కాని, యీ విజయఫలమును స్థిరపఱచుటకు తగిన సాధనములు లేవు. 1870వ సంవత్సరమున జరిగిన ఫ్రెంచి జర్మను రాజ్యముల యుద్ధములందు ఫ్రెంచి సైన్యములు [illegible] దుర్గములు ముట్టడింపఁబడి పట్టుకొనఁబడినవి. ఫ్రెంచి సైనికులను జర్మనులు [illegible] చేసిరి. [illegible] ఫ్రెంచి సేనాధ్యక్షునకు [illegible] లేదు. [illegible] మాసమునందు జర్మను సైన్యములు ఫ్రాన్సుదేశమునందు [illegible] సేనాధిపతి [illegible] సైన్యములను [illegible] వెనుకకు పోవునట్లు [illegible] చేసెను. [illegible] మీ పద్ధతి [illegible] ఫ్రెంచి సైన్యములకు [illegible] నష్టము కలిగినది. [illegible] ఫ్రెంచి సైన్యములు [illegible] వెనుకకు [illegible] జర్మను సేనాధ్యక్షుడైన [illegible] గారి యుద్ధతంత్రము [illegible]; జర్మనులు [illegible] వెనుకకు [illegible]. సైన్య [illegible] ప్రస్థానమునందు రష్యా సేనాధ్యక్షుండు [illegible] సైన్యముల ప్రతిఘటికై [illegible] సైన్య [illegible] భంగము [illegible] సైన్యములను వెనుకకు [illegible] నట్లు యుద్ధతంత్రజ్ఞులు తలఁచుచున్నారు. [illegible] రష్యను సైన్యములను ఛేదించుటకు జర్మనులకు సాధ్యము [illegible]. గలిషియా దండయాత్రయందు జర్మనులకు జయము కలిగినను విశేషమైన నష్టము కూడ కలిగిన దని వార్తలవలన [illegible]. [illegible] రంగములందును [illegible] విశేషసంఖ్యాకు లగు జర్మను సైనికులను వినాశనము [illegible] విజయమునకై కాలధర్మమును నమ్మియుండుట మిత్రమండలివారి యుద్ధవ్యూహతంత్ర మని వారి పక్షపు యుద్ధకళాభిజ్ఞులు తలంచుచున్నారు. గలిషియాయందు జర్మనుల విజయమునకు ముఖ్యకారణము వారికిఁ గల పుష్కలమైన యుద్ధసామగ్రియే. రష్యనులు చాలినన్ని యుద్ధపరికరములు లేక వెనుకకు మరలిరి. ఈ యుద్ధపరికరములు రష్యాలో చాలినంత చేయుటకు వీలుపడ లేదు. ఇంగ్లండు, ఫ్రాంసు, ఇటలీలనుండి పంపుటకు డార్డినల్సు మార్గములను తురుష్కులు మూసివేసిరి. బాల్టికు సముద్రము జర్మనుల వశమందున్నది. అమెరికాలో కొని జపాను తీరమునకు [illegible] వ్లాడివాస్టకునుండి 10,000 మైళ్లమీఁదుగ రష్యా [illegible] తెప్పించుచున్నారు. జపానునుండి [illegible]. [illegible] రష్యను లింకను కొన్ని ప్రాంతములందు వెనుకకు పోవుచున్నారు. [illegible] నెలలనుండి [illegible] ప్రయత్నములను [illegible]. ఇది కూడ రష్యనుల పరాజయమునకు కారణము [illegible].

రష్యా [illegible]

[illegible] ఢిల్లీ [illegible]

ఢిల్లీకోట

మైనది. లిల్లీకి పెక్కు రైలు మార్గములు బాటలు గలవు. దాని యాక్రమణమువలన జర్మనులకనేకసదుపాయములు కలిగినవి. మిత్రమండలికిని కలుగఁగలవు. సర్ జాన్ ఫ్రెంచి లిల్లీ నాక్రమించుటకై ప్రయత్నించెను. ఈసరు కాలువతో నారంభమైన ప్రస్థానక్రమము న్యూషాపలెతో నంతము నొందినది. న్యూషాపలెయొద్ద మిత్రమండలికి విజయము కలిగినను, జర్మనుల దూరదృష్టివలనను సేనానాయకుని విలంబమువలనను లిల్లీ పట్టువడలేదు. ఈసరు, న్యూషాపలె, 60-వ నెంబరు కొండ, డిక్సుమాండు మొదలగు ప్రదేశములందు ముట్టడి యుద్ధములు జరగినవి. బెల్జియను లాంగ్లేయులకీ యుద్ధములందు తోడ్పడుచుండిరి.

పరాసులు మెల్లఁగా ముందునకు పోవుట

ఫ్రెంచివారు అర్రాసు, షాంపెయిను, అర్గాయిన్, అల్సేసు, లోరెయిన్, వాస్జెసు, సయింటు జార్జి మొదలగు ప్రదేశములందు క్రమ క్రమముగ విజయములను పొందుచుండిరి. ఫ్రెంచి సేనాధ్యక్షుఁడు జోఫరు యుద్ధతంత్రజ్ఞుఁడు. ఆయన వర్తమాన సంగ్రామమునందు క్రొత్త యత్నము సల్పెను. అనవసరముగ తన సైనికుల నాశనమున కొప్పుకొనఁడు; నెమ్మదిగ శత్రుసైన్యమును నాశనము చేయుటకు యత్నించును. ఈ యుద్ధతంత్రము ఫ్రాన్సును రక్షించినది. గంటకు రెండు లక్షల షెల్లుల సంతున ప్రయోగింపఁబడి సామర్థ్యము కలుగనంతవఱకు శత్రుసైన్యముపైఁ బడుటకవకాశము లేదని జోఫరు నమ్మకము. ఫ్రాన్సుదేశమునుండి జర్మనులు నెమ్మదిగ నెట్టఁబడుచున్నారు. అల్సేసు లారెయిను ప్రాంతములందు పరాసులు నెమ్మదిగ జర్మను దేశములోఁ జొరఁబడుచున్నారు. జర్మనులు తిరిగి కలేయి మార్గమున ప్యారిసును సమీపించుటకు యత్నించి విఫలమనోరథులైరి. ఆ సమయమునందు జర్మను చక్రవర్తి స్వయముగ నాయకత్వము వహించి సేనలను విజయమునకు పురికొలిపెను. మే జూను మాసములందు హంగేరీదేశమునకు సిద్ధముగ నున్న ముప్పును తప్పించుటకై జర్మను బలములలో విశేషభాగము పడమటి రంగమునుండి తూర్పురంగమునకు మరల్పఁబడినది. ఆ మార్పువలన ఫ్రాన్సునందు జర్మను సైన్యములకు బలము తగ్గి పరాజయమును, తూర్పు రంగమునందు బలము హెచ్చి విజయమును కలిగినవి. జూను మాస మంతిమునందు పడమటి రంగమునందలి కందకములను స్వాధీనపఱచుకొని ముందునకు మెల్లఁగా పోవుటయే మిత్రమండలి ప్రస్థానక్రమమై యున్నది.

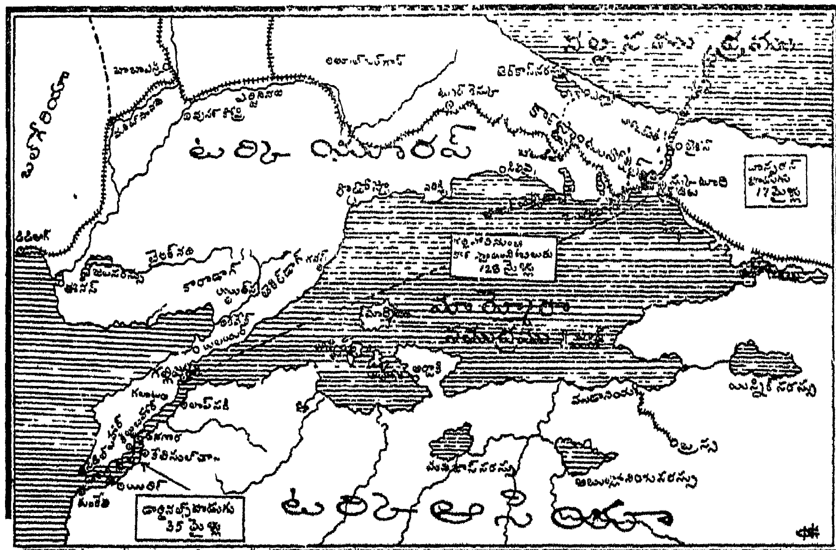

ఒక వైరిసైనికుడు జర్మను కందకములో చేసిన వధ

తుర్కీ

రుష్యనుల విజయము

కాక్ససు ప్రాంతములందలి తెర్కీయి సరిక్యామిషు అగ్గ హోము గ్రామములను రుష్యనులు వశపఱచుకొని 41,300మంది ఖైదీలను ఫిరంగులను పట్టుకొనిరి. కారొగ్గాను ఎనికనై అగ్గనెయుల దగ్గఱ రుష్యనులు సంపూర్ణముగ తురుష్కుల నోడించిరి. సినయి యొద్ద తురుష్కు లోడింపఁబడిరి. ట్రెబిజి నాంగ్ల సేనలు వశపఱచు కొనినవి. ముస్కుతు మజెరావద్ద బ్రిటిషు సైనికులు తురుష్కుల నోడించిరి. హెర్జింగ్ ప్రభుత్వ సైనిక సంయుక్త గ్రబడమునకు పోయి బసాగ్రా మోహమెర మొదలగు స్థలములను సందర్శించెను. రష్యనులు ట్రెబిజాండును వశపఱచుకొనిరి. డార్డినెల్సు జలసంధిని వశపఱచుకొని కాన్స్టాంటినోపిలును స్వాధీనపఱచుకొనుటకై మిత్రమండలి ప్రయత్నించుచున్నది. అప్పటి మందుగుండు తీసి వేయఁబడుచున్నది.

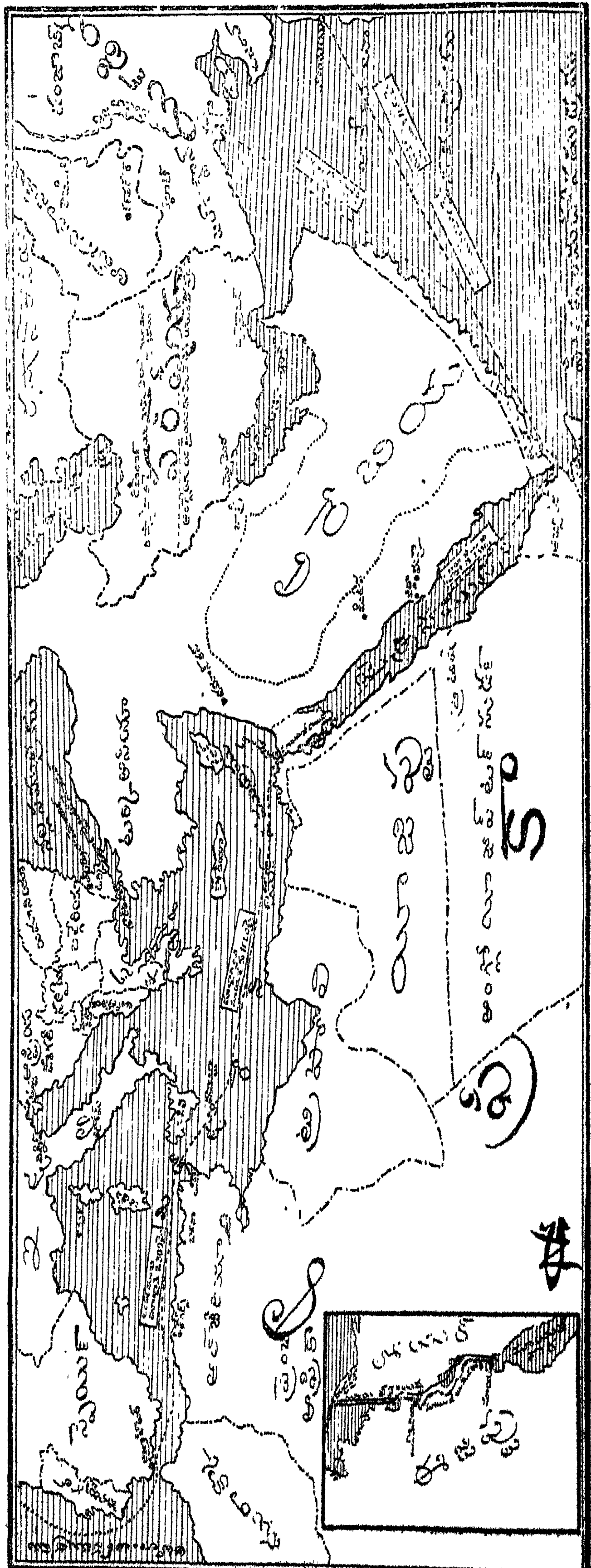

డార్డనెల్సు ముట్టడి

తుర్కీ దండయాత్రయందు మంచి ప్రయోజనము కలదు. తురుష్కుల రాజధానియైన కాన్స్టాంటినోపిలును ముట్టడించుటకై మిత్రమండలి చేయు ప్రయత్నము తురుష్కుల సైన్యమును నూయజు ప్రాంతమునుండియు ఆసియాభాగములనుండియు స్వదేశసంరక్షణార్థమై మరల్చుచున్నది. తురుష్కుల సహాయమునకై జర్మను సైన్యమునందు విభాగ మేర్పడుచున్నది. డార్డినెల్సు జలసంధియు బాస్ఫరసు జలసంధియు స్వాధీనమైనపుడు రష్యాదేశపు సంపదలు వెలువడుటకును రష్యాకు యుద్ధసామగ్రి శీఘ్రముగ చేరుటకును వీ లేర్పడును. అన్ని కారణములకంటె ముఖ్యమైనది బాల్కను రాష్ట్రములందు మిత్రమండలి ప్రతిభ హెచ్చి సంశయావస్థయందున్న బాల్కను రాజ్యములు మిత్రమండలి పక్షమున చేరవచ్చును. ఈ కార్యసిద్ధికై నల్లసముద్రమునుండి రుష్యనులును డార్డనెల్సునుండి యాంగ్ల ఫ్రెంచి సైన్యములును ప్రయత్నించుచున్నారు.

మార్చియందు ఆంగ్ల ఫ్రెంచి నావలు డార్డినెల్సునుండి నిప్పుగుండ్లను ప్రయోగింప నారంభించినవి. ఎలిజబిత్తు యుద్ధనౌకనుండి పెద్ద షెల్లులు డార్డనెల్సు ముఖద్వారమునందున్న కిల్లబహారు, కాంక తేసి, సుల్తాను, మెజ్జి, కోశి, నగర కోటలపై ప్రయోగింపఁబడి కోటలు నాశనము చేయఁబడినవి. ఆంగ్ల జలాంతర్గాములు యుద్ధనౌకలు డార్డనెల్సునందు చొఱఁబడి తురుష్కులకు భయము పుట్టించినవి. మేయి నెల మొదటి భాగమునందు బ్రిటిషు సైన్యములు గ్యాలిపోలియందును ఫ్రెంచి సైన్యములు ఆస్యాకియందును దిగి తురుష్కులను పారఁద్రోల నారంభించినవి. రష్యా యుద్ధనౌకలు బాస్ఫరు ప్రాంతములందు నష్టము కలిగించినవి. మేయి చివర గనులు తగిలి యాంగ్ల యుద్ధనౌకలు ట్రయంఫు మెజెస్టికు డార్డనెల్సునందు మునిగిపోయినవి. ఇపుడు తిరిగి డార్డనెల్సుముట్టడి మెల్ల మెల్లగ సాగుచున్నది.

కాకససు యుద్ధము

కాకససు ప్రాంతములం దేప్రిలు మేయి నెలలలో తురుష్కులు పరాజితులైరి. ఈజిప్టునందు తురుష్కుల కపజయము గలిగినది. సూయజుకాలువను రక్షించుటకై రెండు దెలపాలము నాంగ్లేయులు నియమించిరి. సర్ ఇయన్ హామిల్టను మధ్యధరా సముద్రములోని యాంగ్ల సైన్యమునకు సేనాధ్యక్షుండుగ నియమింపఁబడెను. ఆయన నాయకత్వముక్రింద డార్డనెల్సు యుద్ధప్రస్థానము త్వరగా ముగియఁగలదని విశ్వసింపఁబడుచున్నది. తురుష్కులు మెసపొటేమియ సూయజు ప్రాంతములందును నోడింపఁబడిరి. మిత్రమండలి సైన్యము స్మర్నాను ముట్టడించినది. సాహెబానుండి తురుష్కులు వెడలఁగొట్టఁబడిరి.

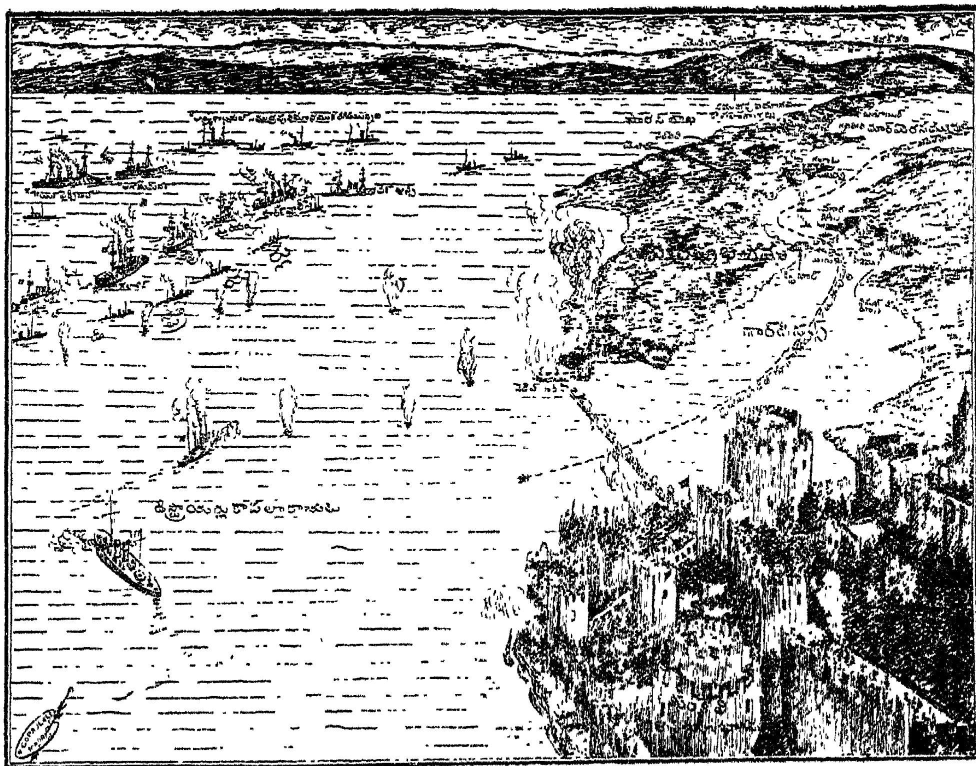

సముద్రరంగము

జర్మనుల పరాభవమున కాంగ్లేయులు పన్నిన నౌకావ్యూహము ప్రశస్తము. ఆంగ్లనౌకాదళము జర్మనుల వ్యాపార నౌకాదళమును పాడుచేసి వారి దేశమునకు రాకపోకలను బంధించినది. ఆవ్యూహము జర్మనుల కాగ్రహమును కలిగించినది. అన్ని యోడలను వివక్షత లేక ముంచుటకు జర్మనులు ఫిబ్రవరి నెలలో సిద్ధపడిరి. జనవరి ఫిబ్రవరులందు ముంచఁబడిన మిత్రమండలివారి నౌకల వివరము:— ఫార్మిడెబులు (యుద్ధనౌక) మునిఁగినపుడు 517 గురు నావికులు మృతినొందిరి; మిత్రమండలివారి నాలుగు పొగయోడలను క్రోజ్ ప్రింజివిల్ హెల్మ్ ముంచినది; రెండాంగ్లస్టీమరులు, ఒక ట్రాలరు, ఒక ఫ్రెంచి జలాంతర్గామిని, డర్వార్డు స్టీమరు ముంచివేయఁబడినవి. వింకాజు మునుఁగుటవలన 270 మంది మృతి నొందిరి. సుండాగ్లాంచి, ఫాల్క్రుఆచర్, టోకోమారు, వైద్యనౌక ఆస్ట్రియస్, ఇకారియక్, డర్విష్, కాంబాంకు, డిజోరా, ఎపిటను, బ్రాక్సముపెక్, రియోపార్నా, నార్వాలిజ్, ఓక్లి, కాక్మాక్నాటను, కరబ ముంచివేయఁబడినవి.

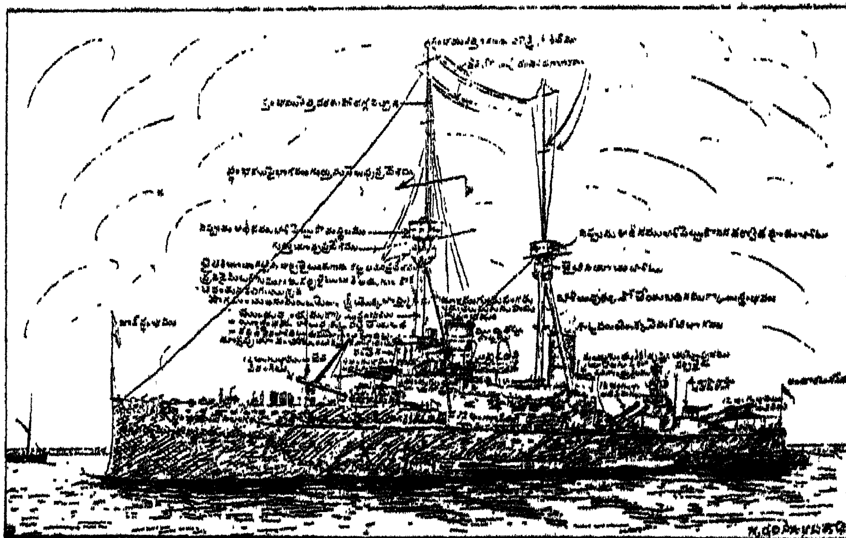
డార్డనెల్సునందును నల్లసముద్రమునందును కొన్ని తురుష్క నౌకలు, బాల్టికునందు రజర్మను స్టీమరులు, ఉత్తరసముద్రమునందు కొన్ని జర్మను స్టీమరులు ముంచఁబడినవి.

THE DARDANELLES

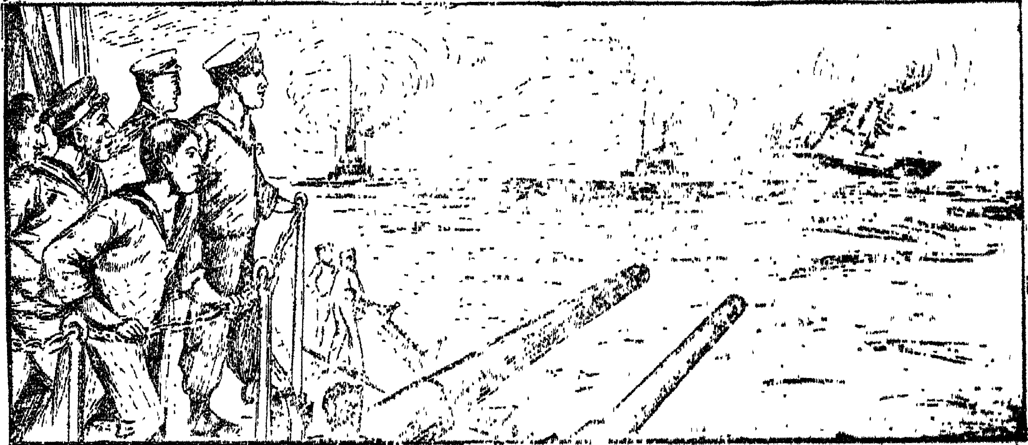
డార్డెనెల్సు కలసంధిమార్గమున మిత్రమండలివారి యుద్ధనావలు బంధించుట.

A DREADNAUGHT

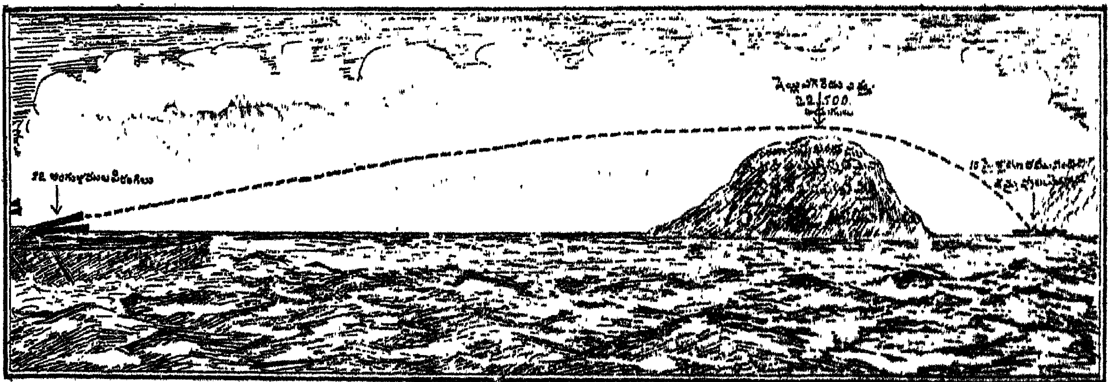
డార్డెనెల్సులో యుద్ధము జేయుచున్న ఒక డ్రెడ్నాటు, అందలి భాగముల వివరము.

THE GUNS OF THE "QUEEN ELIZABETH" IN ACTION

క్వీను ఎలిజబెత్తు యుద్ధనావనుండి ఫిరంగులు శత్రు నావలమీద డార్డనెల్సులో 20 మైళ్ల దూరమునకు గాల్చబడుట

DISTANCE COVERED BY THE MODERN NAVAL GUNS

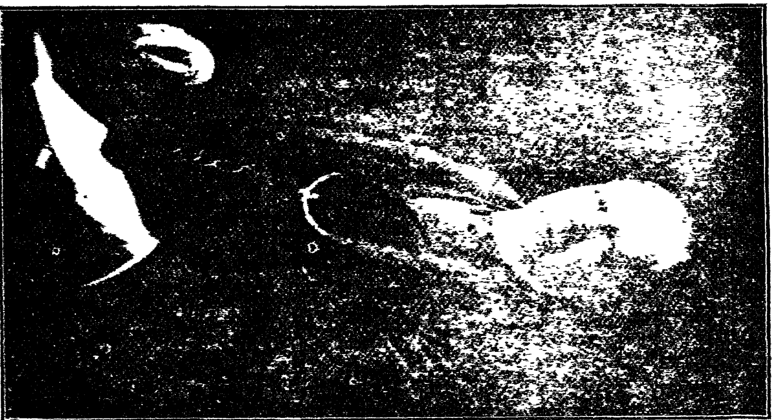
డార్డనెల్సులో బ్రిటిషువారి యుద్ధనావనుండి గాల్చిన 12 యించి ఫిరంగిగుండ్లు 22,500 అడుగుల యెత్తున పోయి
15 మైళ్లదూరములో సైనికుల నెక్కించుకొని పోవుచున్న టర్కీవారి నావమీద పడుట

LORD GLADSTONE

గ్లాడ్‌స్టన్ ప్రభువు. దక్షిణాఫ్రికా గవర్నరు జనరలుగా నుండెను

LORD HALDANE

హాల్డేను ప్రభువు

MR. JOHN REDMOND

జాన్. రెడ్మండు. ఐరిషు నాయకుడు

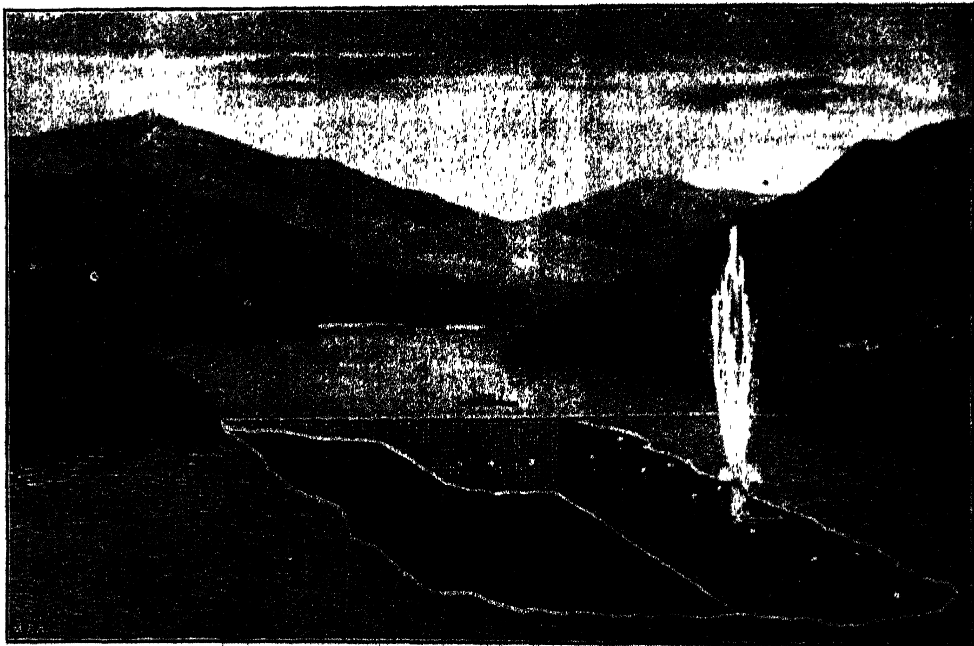
MR L. HARCOURT

లూయి హార్కోర్టు

LUSITANIA

HARBOUR DEFENCE AGAINST SUBMARINES

హార్బరులలోని యుద్ధనావలను గాపాడుటకై అనేకమందు గనులు పెట్టబడియున్నట్లు ఈ పటమువలన జూడవలెను. వీటికి తగిలినను సబ్మెరయినును నాశనమగును. హార్బరు ద్వారములందు ఉక్కుస్తంభములు దించబడి వాని చుట్టును తెగని యినుపవలలు నీళ్లలో కట్టబడును. సబ్మెరయినులావలలలో జిక్కుకొనును. ఇట్టిసంరక్షణములవలన యుద్ధనావలుండు హార్బరులకు సబ్మెరయినుల భీతిలేదు.

ఉత్తరసముద్రమునందలి నౌకాయుద్ధము

సముద్రరంగమునందు జనవరి 22-వ తేది నాంగ్ల జర్మను నౌకాదళెబులకు యుద్ధము సంఘటించినది. జర్మనుల యుద్ధనౌకలు బ్రిటీషు ద్వీపములయందలి కొన్ని స్థలములపై నిప్పు గుండ్లను వేసి ప్రజలను భయభ్రాంతులను జేయ నెంచి వెలువడినవి. కాని, ముందున్న బ్రిటీషు సంచారనౌక లీయుదంతమును నౌకాధ్యక్షుండగు సర్ డేవిడు బియాటికి దెలిపెను. రెండు నౌకాదళములకును 15 మైళ్లదూరము గలదు. జర్మనుల యుద్ధనౌకల ముఖమునందు 'బ్లూచరు' గలదు. 18,000 గజముల దూరమునం దుండునప్పుడు బ్రిటీషు యుద్ధనౌక 'లయను' బ్లూచరుమీద నగ్నిగోళములను ప్రయోగించినది. ప్రిన్సెసు రాయలు, టైగరు, లయను మున్నగు నవలంబించినవి. బ్లూచరు మండ నారంభించినది. ఒక నిప్పుగుండు లయనునకు దగిలి దానియందలి లోట్టలు చెడినవి. అప్పుడు లయను వెనుకపడినది. టైగరు, ప్రిన్సెసు రాయలు, న్యూజిలండు, ఇండామిటెబులు నౌకలు జర్మనుల డర్ ఫ్లింగరు, సెయిడ్లిజ్ మోల్ట్కే, బ్లూచరు మొదలగు నౌకల నెదుర్కొనినవి, బ్లూచరు కాలుచు మునిగిపోయినది. మరికొన్ని టార్పిడోబోటులు, క్రూయిజరులు, యుద్ధనౌకలు చెడి మరలిపోయినవి. ఈ నౌకాయుద్ధమునందు జర్మను లాంగ్లనౌకాబలముయొక్క ప్రాశస్త్యమును చవిచూచిరి. పిమ్మట నొకసారి యైనను నింటవఱకును ముఖాముఖి నాంగ్లనౌకాబలము నెదుర్కొనుటకు జర్మనులు సాహసింపలేదు. సముద్రరంగమునం దాంగ్లనౌకాబలమునకు చాలిన బలము లేదని స్థాపితమైనది. యుద్ధపరిణామము సముద్రరంగమునం దాంగ్లనౌకాదళబలము వలన నిర్ణీతము కాగలదు.

జర్మనునౌకావరోధవ్యూహము

జర్మను లాంగ్లనౌకాబల వ్యూహముకలనను విజయమువలనను భయకంపితులై సముద్రరంగమునందు నూతనవిధానము నవలంబించిరి. బ్రిటీషు ద్వీపముల నావరించుకొని యుండు సముద్ర మెల్ల శత్రువుల ప్రదేశమనియు, ఆ ప్రదేశములందు సంచరించెడి నౌకలు ముంచివేయంబడు ననియు జర్మనులు తమ నౌకావరోధధర్మమును ప్రకటించి ధర్మాధర్మములతో నిమిత్తము లేకుండ, కనంబడిన యోడల నన్నిటిని ముంచివేయుట కుపక్రమించిరి. యుద్ధోపకరణములు సైనికులు గల యోడలను ముంచుట యుద్ధధర్మమైనను, నిరపరాధులు గల యోడలను ముంచుట యుద్ధధర్మము గాదు. లూసిటానియాను ముంచి నిరపరాధులైన పిల్లలను స్త్రీలను సముద్రముపాలు చేసి జర్మనులు ధర్మవిదూరులైరి. జర్మనుల క్రౌర్యమునకులను నిరపరాధు లెందరో సముద్రముపాలైరి. బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులు పన్నిన నౌకావ్యూహము జర్మను పౌరజనుల కాహారపదార్థముల నందనీయనందున ధర్మవిరుద్ధ మనియు నధర్మమునకధర్మమే ప్రతీకార మనియు జర్మను రాజ్యాధికారులు ప్రకటించిరి. కాని పట్టణముల ముట్టడియందు వలె దేశముల ముట్టడియందు కూడ నాహారపదార్థముల కవరోధమును గల్పించుట యధర్మముగా దనియు ధర్మశాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము. ధర్మాధర్మనిర్ణయ మెటు లున్నను నిరపరాధుల సంహారము ధర్మప్రతికూలము, నింద్యము.

[illegible]

ఇతర నౌకాయుద్ధములు

సముద్రరంగమునందు మూడు చిన్న యుద్ధములు జరిగినవి. మెయి మూడవ తేదిను త్తరసముద్రమునందు జరిగిన యుద్ధములో నొక యాంగ్ల క్రూయిజరు నష్టమయినది. జర్మను టార్పిడో బోటులు మూడు నాశనము చేయబడినవి. బాల్టికుసముద్రమునందు రష్యాను నౌకలకును జర్మను నౌకలకును మెయి-జూను నెలలలో యుద్ధము జరిగి

నది. రెండు యుద్ధములందును నష్ట మధికముగ జర్మనులకే కలిగిన దని తెలియుచున్నది. జర్మనులు తా మవలంబించిన మార్గమునుబట్టి యనేక వ్యాపారనౌకలను ముంచిరి.

జర్మనులుముంచిన నౌకలు

సిటి ఆఫ్ కేంబ్రిడ్జి, క్రౌన్ ఆఫ్ కాస్టయిలు, సెలెన్ సిక్, ఎమ్మా, సౌతుపాయింటు, లాక్వుడు, డౌరో, పియర్మింగు, ఎలిస్ ఫెంటీసు, ఉనిన్లా, క్లాండియా, రూతు, ఈడేలు, గల్ఫ్లైటు, లూసిటానియా, గోలియతు, ట్రయంఫ, కొన్ని నార్వే, పోర్చుగీసు, స్వీడను, డచ్చి స్టీమరులు, కొన్ని ట్రాలరులు జర్మనులచే ముంచబడినవి.

మిత్రమండలిముంచిన నౌకలు

మిత్రమండలివారు జర్మనుల డ్రెస్డెను, కారల్ ప్రూహీ, ప్రొసుబర్గ, డ్యాచిలాండు మొదలగు యుద్ధనౌకలను, ఏడెనిమిది జలాంతర్గాములను, కొన్ని టార్పిడోబోట్లను, కొన్ని వ్యాపారనౌకలను ముంచిరి మరియును నల్లసముద్రమునందును, మార్మొరా సముద్రమునందును తురుష్కుల నౌక లనేకములు మిత్రమండలిచే నాశనము చేయఁబడినవి.

ఒక జర్మను విమానము బ్రిటిషు నావపయి బాంబులను వేయుట

జర్మనుల నౌకావరోధఫలము

జర్మనుల నౌకావరోధపద్ధతివలన తటస్థరాజ్యముల ప్రజలకును వ్యాపారమునకును నష్టము కలుగుచున్నది. నిరపరాధులు జర్మనుల దౌర్జన్యమువలన మడియుచున్నారు. అమెరికా ప్రభుత్వమువారు జర్మనుల పద్ధతిని నిందించిరి, ఆగ్రహపరవశు లైరి. కాని యింతవఱకును జర్మనులు ప్రతీకారమును కల్పింపలేదు. జర్మనులవలంబించిన నౌకావరోధ పద్ధతివలన నాంగ్ల వ్యాపారమునకు విశేషమైన నష్టము కలుగలే దని వార్తలవలన తెలియుచున్నది. ఆంగ్ల నౌకావ్యూహము మహత్తరముగ జర్మనులను బాధించుచున్నది. ఆంగ్ల నౌకాధికారులు జర్మనుల దర్పయములకు చలింపక తమ వ్యూహమును నిర్విఘ్నముగ నడపుచున్నారు. యుద్ధఫల నిర్ణయ మాంగ్లనౌకాదళ వ్యూహమువలననె తేలు నవి యుద్ధతంత్రజ్ఞులకు దృఢ నిశ్చయము గలదు.

ఆకాశరంగము

భూరంగమునందు జర్మనుల బలము మొదట హెచ్చుగ నున్నను, కాలక్రమమున మిత్రమండలి బలము కూడ హెచ్చుచున్నది. జలరంగమునందు బ్రిటీషు నౌకాబలమును జర్మనుల నౌకాబలము మించుట దుర్లభము. ఆకాశరంగమునందు రెండు పక్షముల బలాబలములను నిర్ణయించుట దుస్తరము. జర్మనులకు జెప్లినులందు నమ్మకము గలదు ఫ్రెంచివారికి విమానములయందు విశ్వాసము గలదు. ఆంగ్లేయులకు రెంటియందును సమానాదరణముగలదు. ఆకాశయానములను గురించి ప్రకటించిన వ్యాసమును చదివినపుడు పాఠకమహాశయులకు వాని గుణాగుణములు బోధపడఁగలవు. కాని జెప్లినులును విమానములును నూతననిర్మాణము లగుటంజేసియు, యంత్రనిర్మాణములందు లోపము లుండుటవలనను వాని ప్రయోజనమును బలమును చక్కఁగ నిర్ణయించుట సాధ్యము కాదు. జెప్లినులాకృతి యందు పెద్ద వైనను, నుపయోగమునందు విమానములకు సాటిరావని వర్తమానసంగ్రామమునందు ఋజువగుచున్నది. మొత్తమున నాకాశరంగబలమునందును మిత్రమండలి పక్షము జర్మనులకుఁ దీసిపోవని జరిగిన విషయములను బట్టి నిర్ణయింపవచ్చును. జనవరి ఫిబ్రవరి మాసములం దాకాశరంగమున నడచిన విషయము లీ క్రింద వివరింపఁబడినది.

జర్మను వైమానికులు సాహసములు

జనవరి మొదట జర్మనులు జెప్లినులనుండి నిప్పుగుండ్లను కిలేయి డంకర్కు నాన్సీ పట్టణంబులమీఁద ప్రయోగించి జనసంక్షోభమును కలిగించిరి. ఈ నెల 16-వ తేదిని జర్మను విమానము తుపాకులతో కాల్పఁబడినది. 20-వ తేదిని ఛాంపెయిను ప్రాంతమున నలుగురు వైమానికులు పట్టుపడిరి; జర్మనులు 21-వ తేదిని నార్ఫకు నుండలమునందలి యార్మతుమీఁదను 23-వ తేదిని ఏయిటాపలుమీఁదను నిప్పుగుండ్లను ప్రయోగించిరి; రుష్యాలోని లిబామీఁద కూడ బాంబులను వేసిరి కాని, రుష్యనులు విమానమును తుపాకులతో కాల్చి

వైమానికులను పట్టుకొనిరి; ఫిబ్రవరియందు జర్మనులు తిరిగి డంకర్కు మీదను నింగ్లాండులోని యెస్సెక్సుమీదను బాంబులను వేసిరి.

మిత్రమండలి వైమానికులు ఆధిక్యత

మిత్రమండలి వైమానికులు జనవరి 16వ తేదిని న్యూపోర్టు అంట్వెర్పులమీదను, 23వ తేదిని జీబర్గు ఆస్టెండులమీదను, 30వ తేదిని బ్రూజెసుమీదను, ఫిబ్రవరి 12వ తేది జీబర్గు మీదను, 18వ తేదిని యుద్ధనౌకలమీదను బాంబులను ప్రయోగించి నష్టమును కలిగించిరి. ఆకాశరంగమునందు జర్మనుల యాకాశ యానములకును మిత్రమండలివారి యాకాశయానములకును గలిగిన యుద్ధములందు మిత్రమండలి వైమానికులకే తఱచుగ విజయము సంప్రాప్తమైనది. గతచరిత్రను విమర్శించినప్పుడాకాశరంగమునందు కూడ బలము మిత్రమండలికే హెచ్చుగ కలదని తేలుచున్నది.

ఆకాశరంగమునందు జర్మనుల బలమంత హెచ్చుగ లేదని గతించిన మాసములందు సంభవించిన విషయములను పరీక్షించి నపుడు విశదమగుచున్నది. జర్మనులు కలెయి, డీలు, ప్యారిసు, రీమ్సు, నాస్తంబర్గాండు, ఎస్సెక్సు, కెంటు, ఇప్సువిచి, డంకర్కు మొదలగు చోట్ల బాంబులను వేసి సంక్షోభము కలిగించిరి. కాని ప్రజలీ బాంబుల కలవాటుపడి ధైర్యము వూనియున్నారు. మిత్రమండలి వైమానికులు జీబర్గు, మెస్సు, సాబ్లవెల్లి, ఆస్టెండు, ఫ్రీబర్గు మొదలగు ప్రదేశములమీద నిప్పుగుండ్లను ప్రయోగించి జర్మనులను విషాదాయత్తచిత్తులను చేసిరి. ఏప్రిలు 22వ తేది జరిగిన యాకాశ యుద్ధమునందు ఫ్రెంచివైమానికుల నైపుణ్యము ధైర్యసాహసములు వ్యక్తములైనవి. గతించిన యారు మాసములందును జర్మనుల జెప్లిను లనేకములు నాశనము నొందినవి. యుద్ధారంభమునందు వివిధరాజ్యము లకుఁగల యాకాశయానములీ క్రింద వివరింపబడినవి:—

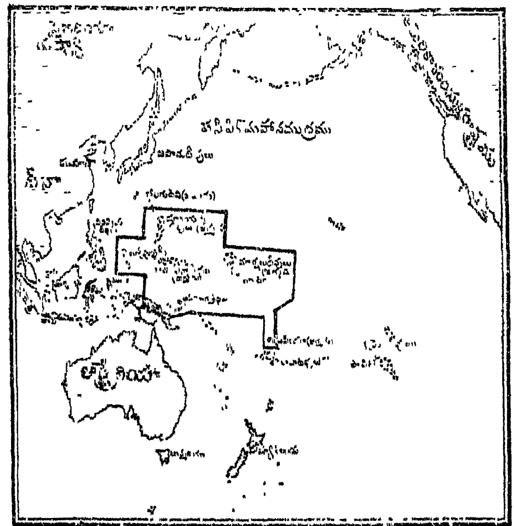
	గాలి నోడలు	విమానములు
ఆస్ట్రియా	7	100
ఫ్రాన్సు	16	834
గ్రేటుబ్రిటను	6	250
జర్మని	30	400
ఇటలి	8	220
రుష్యా	10	160
సర్వియా		20

పై లెక్కలను బట్టి విమర్శించినప్పుడాకాశరంగమునందు జర్మనుల బలము మిత్రమండలి బలమును మీఱి యుండెనని గనుపడు చున్నది. యుద్ధమారంభమై పండ్రెండుమాసములు ముగిసినవి. లక్షల కొలది ప్రజలు నాశనము నొందిరి. కోట్లకొలది రూప్యములు పాడైనవి. జర్మనులు లూహించినటులు మూడుమాసములలో విజయము గలుగలేదు. పండ్రెండు నెలలకైనను గలుగునని నమ్ముటకు వీలులేదు.

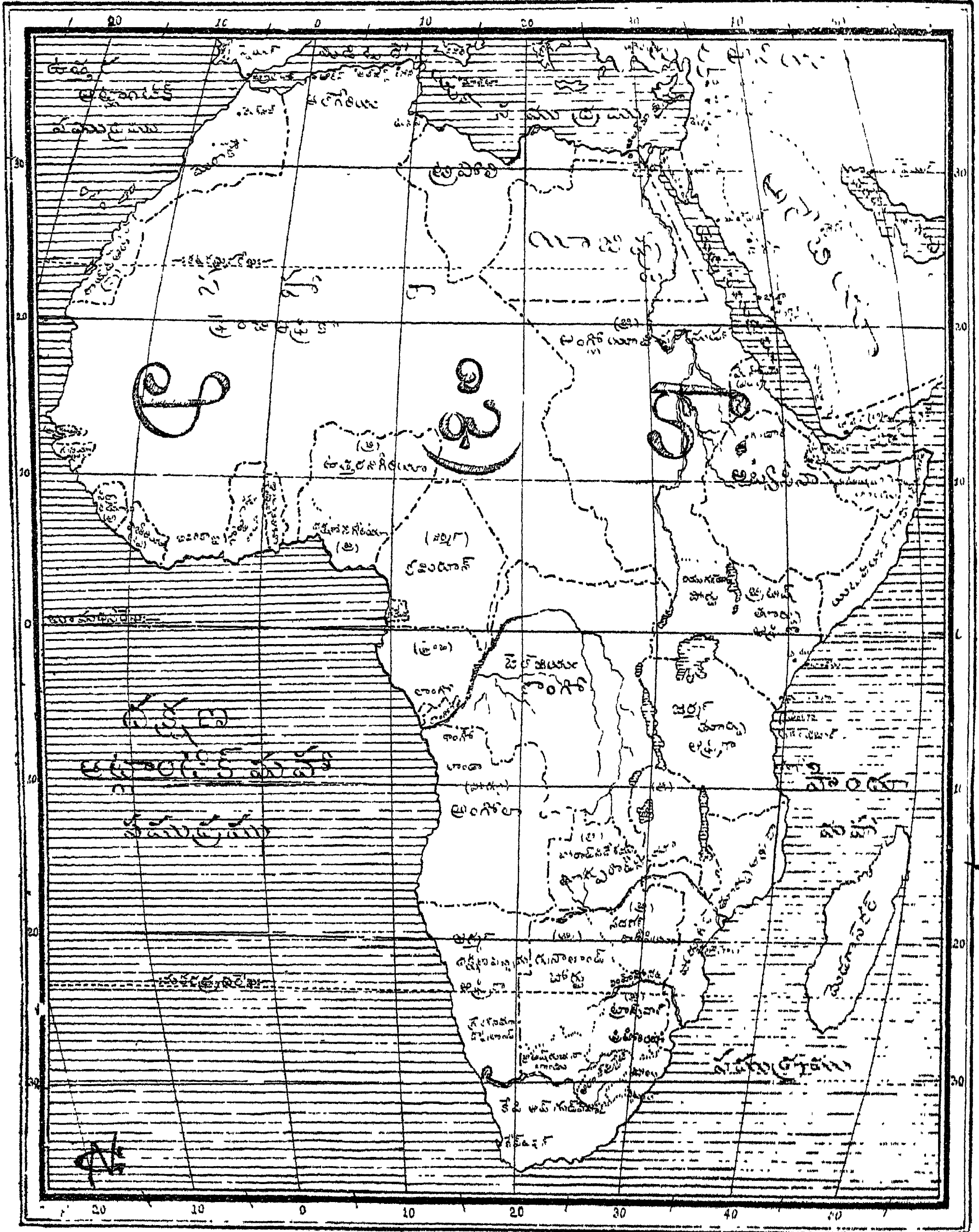
మెయి 24వ తేది ఇటలి యుద్ధరంగమునందు జేరినది. జర్మనులకు మఱియొక యుద్ధరంగము తటస్థించినది. ఇన్నిరంగములందింత ప్రబల వైరులతో జర్మను పోరాటము సలిపి విజయమును గాంతురను కలగా నుండగలదు. కాని దైవనిర్ణయము లలంఘనీయములు. లోక పరిత్రాణముకై యేర్పడిన మహాసంగ్రామము భగవదిచ్ఛ సఫల మగువఱకును పరిసమాప్తి నొందుట యసంభవము.

ఆఫ్రికా రంగము.

యూరపుఖండమునందు రెండు పక్షములవారికిని జయాప జయములు నిర్ధారణ చేయుటకు వీలు లేకపోయినను, ఆసియా ఆఫ్రికా ఖండములందు నిర్ధారణ చేయుట సుకరము. ఆసియాఖండములోని జర్మను రాజ్యభాగములు మిత్రమండలికి వశమైనవి. కియావో సామోయి ద్వీపములు జపాను ఆస్ట్రేలియా రాజ్యముల వశ

మైనవి. ఆసియామైనరు టర్కీయందును హాంగ్లరుష్యను బలములకు విజయము గలిగినది. ఆఫ్రికాఖండమునందు కూడ మిత్రమండలిపక్షమునకే విజయము గలుగుచున్నది. ఐదవ మొదట దొమరూన్సునందు పరాసులు జర్మనుల నోడించిరి. డిసెంబరు నెలలో నీజిప్టు ఖేదివు మిత్రమండలికి ప్రతికూలముగ ప్రవర్తించుట నాంగ్లేయులు కనుఁగొని వానిని రాజ్యమునుండి తొలగించి సుల్తాను హుస్సేనును రాజ్యాసీనుని చేసి యీజిప్టును బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునందు చేర్చిరి. మిత్రమండలి బలములు ఎల్ కాంతారా ఇస్మాయిలియా, సినయి, సూయజుల యొద్ద తురుష్కుల నోడించినవి. ఈజిప్టు సరిహద్దునందు మధ్యమాత్ర కాలమునందు పొగ సీకము నందు భారతీయులు తురుష్కుల నోడించుటలో శౌర్యప్రతాపములను కనఁబఱచిరి. పోరాడిన వీరులలో నాభా సింగు నకు గాయములు తగిలినవి. తురుష్కులు సూయజు కాలువను నుపయోగముగ చేయవలయునని చేసిన ప్రయత్నములు విఫలములైనవి. జర్మనులను హిందవసైనికులు తూర్పు ఆఫ్రికాయందోడించిరి. మిత్రమండలి సైన్యము టుంబాకనుమల ద్వారా పోయి షిరాటియా గ్రామమును పట్టుకొనినవి. జర్మనుల మాఫియా లంకలు మిత్రమండలి వశమైనవి.

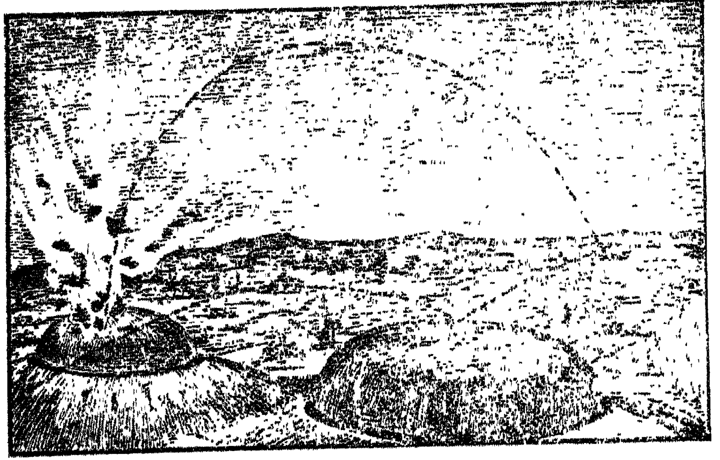

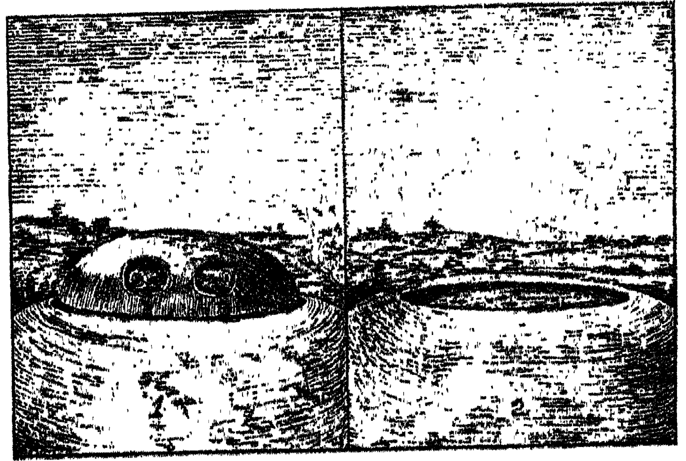

సేనాధిపతి బోథా ఆఫ్రికాయందు జర్మనుల నోడించెను. దక్షిణ పశ్చిమ ఆఫ్రికాలలోని జర్మనులు గ్రూటుఫాన్టీన్ తరలి పోయిరి. దక్షిణాఫ్రికా సైన్యములు వాక్‌బాదును, కాల్కాఫొంటీను, మరువారును పట్టుకొనెను. క్రమక్రమముగ నాఫ్రికాలోని జర్మను దేశమంతయు మిత్రమండలికి వశమగుచున్నది.

కోటలు కందకములు మొదలైనవి

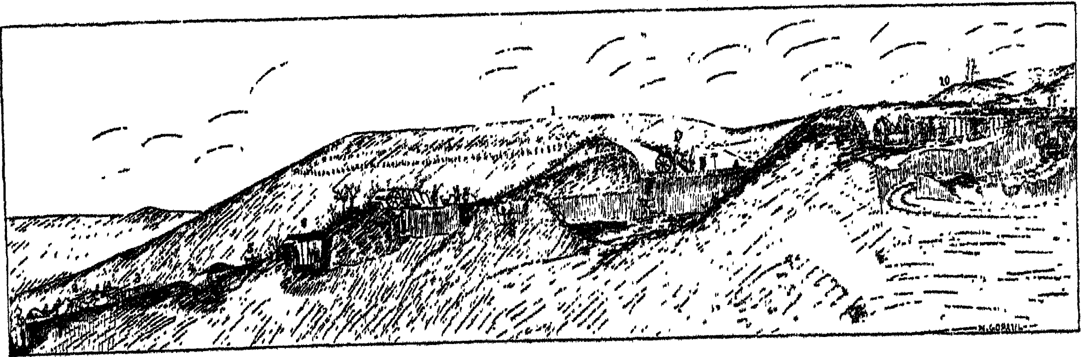
కోటలు

జర్మనుల దిగ్విజయయాత్రకు బెల్జి యనులు లీజి నామూరు కోటల యాధారమువలన సైంధవునివలె నడ్డు పడి త్రోచి సైన్యము నాపుటకు నవ కాశము కల్పించి వారికి చేసిన సహా యము పత్రికాపాఠకులకు విదితము. కాని, కోటలలో నవీనపద్ధతి ననుసరించి బ్రియాల్మాంటు అనునతఁడు నిర్మించిన కోటలకును ప్రాత కోటలకును వ్యత్యా యము కలదు. ఆ కోటల నిర్మాణ క్రమము నీ పటము తెలుపుచున్నది.

కోట యొక్క రక్షణమునకై యనేక సాధనములు నిర్మింపఁబడినవి. కోటల పునాదులు మాత్రము సామాన్యముగ సిద్ధము చేయఁబడియుండును. యుద్ధము ప్రారంభము కాఁగానే, అదివఱకు కను ర్చఁబడియుండిన భాగములందు యుద్ధో పకరణము లుంచఁబడి శత్రుబలము లను భేదించుటకు తగియుండును.

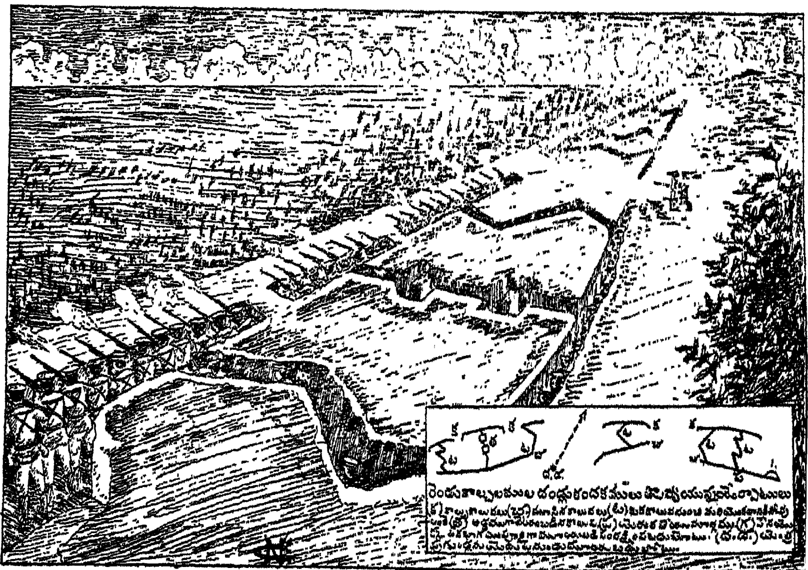
1. ఫిరంగు లమర్పఁబడిన కోట. 2. ముండ్లతీఁగెలను దాటుటకై శత్రుసైన్యములు బల్లలను తీసికొనిపోవుట. 3. ముళ్లతీఁగెలు. 4. భూమియందు మందును నింపి పైన రాళ్లను వేసి కప్పి శత్రువులు వచ్చినపుడు మెఱుపుశక్తివలన ప్రేల్పఁబడెడి మందు గనులు. 5. ముళ్ల తీఁగెలు. 6. కాల్బల ముండు స్థలము. (పదాతులు నీరు లేని కందకములందు దాఁగియుందురు.) 7. ఫిరంగుల దళము. 8. యంత్రశతఘ్నుల దళము. 9. మట్టిడి యంత్రశతఘ్నులు. 10. యంత్రశతఘ్నులు. 11. లోపలి కందకపు బాటలు, రైలుమార్గములు.

శత్రుబలము ముళ్లతీఁగెలను సమీపించినపుడు వారి ఫిరంగుల శబ్ద మాఁపఁబడును. అపుడు కోటలోని ఫిరంగులు శత్రువులపై కాల్పఁబడును. మందుతో నింపిన గనులు ప్రేల్పఁబడును. శత్రువులు కోటను రాత్రివేళలందు ముట్టడించినపుడు విద్యుద్దీపము వారిపై ప్రసరింపఁజేయఁబడును. వారి చూపులు మెఱుపుకాంతివలన కనుపింపకుండును. కందకములందు పొంచియుండు పదాతులు శత్రువులను తాఁకి నాశనము చేయుదురు.

ఇట్టి కోటలను బెల్జియనులు జర్మనులు క్రొంచి వారు తమతమ సరిహద్దు ప్రదేశములందు శత్రుసైన్యముల నాఁపుటకై కట్టిరి. కాని యవి 12,14,15 అంగుళముల ఫిరంగులవలన నుగ్గునుగ్గుగ చేయఁబడిన విషయము లీజి నామూరు ఆంట్వర్పు లిలీ మాబ్యూజ్ మొదలగు కోటల చరిత్రమువలన తెలియుచున్నది.

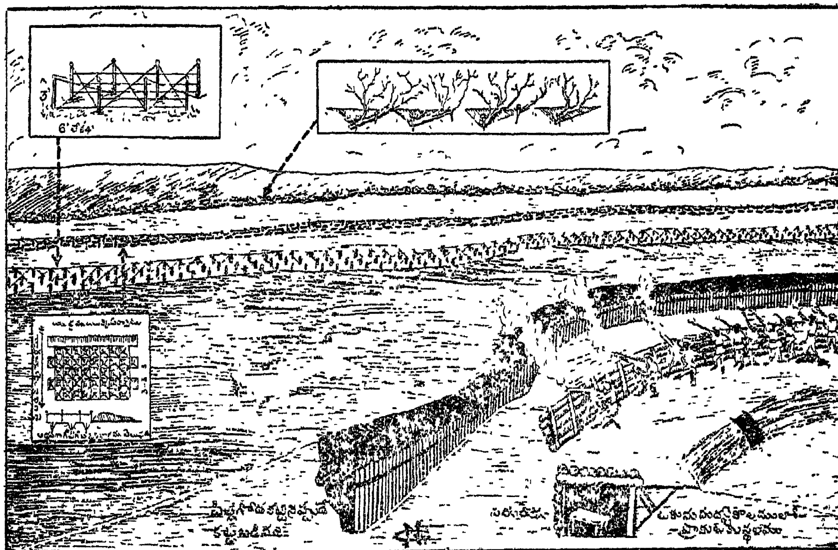
సరిహద్దు మార్గములను నౌకాశ్రయములను నదీముఖములను పరసైన్యమునుండి రక్షించుటకై వర్తమానకాలమునందు ఇనుపకోటలు నిర్మింపఁబడుచున్నవి. వానికి క్యుపోల యని పేరు గలదు. ఆ కోటలయందు యంత్రశతఘ్ను లమర్పఁబడి గుండ్రనైన గోపురములను పోలియుండును. ఆవరణము దట్టమైన యుక్కుచే నిర్మింపఁబడును. ఆ కోటలు సిమెంటు పునాదిమీఁదఁ గాని యుక్కు పునాదిమీఁదఁ బుట్టగా నిలుపఁబడి చుట్టిచుట్టి తిరుగుచుండును. నున్నని శిఖరములు మాత్రము కనుపించుచుండును. ఏ సమయమైన దిక్కులందు కోట తిరుగుట నాఁపి గుళ్లవాన కురిపించి శత్రుసంహారము చేయుటకు వీలు గలదు. ఈ క్రింద చూపిన పటములోని కోట యిట్టి విధమున నిర్మింపఁబడినదే.

కందకములు

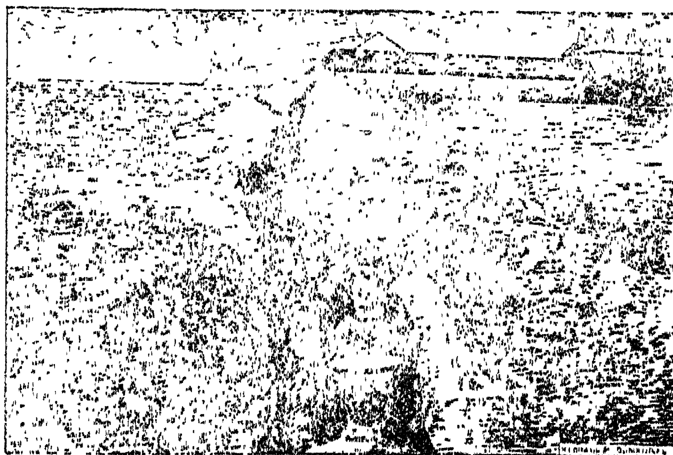

కందకములలో సైనికులు వరుసగా తుపాకులను బేల్చుచున్నారు. ఒక కందకమునుండి యింకొకదాని కిందుమార్గములు గలవు.

కందక మను పద మింతవఱకు కోటకుచుట్టును నుండు నగడ్తకు వాడఁబడుచున్నది. కాని యిచట కందక మను పదము సైనికులు భూమియందు గుహలవలె నిర్మించుకొనిన పొడవైన స్థలముల కన్వయించుచున్నది. రెండు సైన్యములును యుద్ధమునకు సిద్ధముగ నున్నపుడు సంరక్షణార్థమై కందకములు నిర్మింపఁబడుచున్నవి. సైనికుల మొన పెక్కు మైళ్ల దూరము వ్యాపించియుండును. కొన్ని ప్రదేశములందు కదలుటకు వీలు లేకుండును. కొన్ని ప్రదేశములందు సులభముగ శత్రువులు మీఁదఁ బడుటకు వీ లుండును. అట్టి సులభమైన స్థలములందు కందకములు నిర్మింపఁబడి సైన్యరక్షణోపాయములు బలపఱుపఁబడును. ఒక పక్షపు సైన్యములు కందకములను దాఁటినఁ గాని రెండవ పక్షపు సైన్యమును తాఁకుటకు వీ లుండదు. సైన్యసమూహములు కందకముల చాటున నుండి కందకములలోని సైనికులకు విశ్రాంతి నిచ్చుచు బదులు పంపుచు వీలైనప్పుడు శత్రువులతో యుద్ధము చేయుచుండును. కందకములందు సేనానాయకులకు సైనికులకు ఫిరంగులకు యుద్ధద్రవ్యములకు భోజనాదులకు యథాయోగ్యముగ నీలు చేయఁబడియుండును.

ఈక్రిందకును నరమ పిల్లగోడలు, గుంటలు, కళ్ళెములు నాయకుని పట్టియు గలవు ఈ రక్షణములలో చిన్న పట్టణమును గాని గ్రామమును గాని కాపాడుదురు. పటమునందు చూపఁబడిన బాణములు వివిధరక్షణములను చూపించును.

కందకములు భూమియందయిదారడుగుల లోతు కలిగి యుండును. కందకముల గోడలు నేల సిమెంటు పూయఁబడి నివసించుటకు తగియుండును. పైభాగము కప్పు కలిగియుండును. కొన్ని ప్రదేశములందలివి సామాన్యపు నేలవలెఁ గన్పించుచుండును. సైనికులు తుపాకులను ఫిరంగులను కాల్చుటకును దాఁపగులు చూచుచుండుటకును కంతలుండును. కందకముల మధ్యమున నచ్చటచ్చట యంత్రశతఘ్నులగోచరముగ నమర్పఁబడియుండును. కందకములముందు ముండ్ల తీఁగెలుండును. ఫిరంగిగుండ్లు కందకములను సంపూర్ణ

ముగ పాడుచేయఁజాలవు. శత్రువులపై పడుటకు ముందు ముండ్లతీఁగెలను కందకములను పాడుచేయవలయును. లక్షల కొలఁది ఫిరంగిగుండ్లు వానవలె కురిపించి కందకములను పాడుచేసి శత్రువులను తాఁకి యోడింపవలయును.

గ్రెనాడులు

4

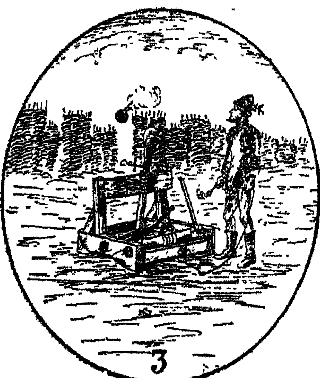
గ్రెనాడు అనుపదము దానిమ్మపండు అను నర్థము నిచ్చుమాటనుండి పుట్టినది. అవి దానిమ్మ పండువంటి యాకృతిని గలిగియుండుట వలన నీపేరుగలిగినది. ఇవి మొదటను 16 వ శతాబ్దమునందు వాడుకకు వచ్చినవి. 1660 సంవత్సరానంతర మీసాధనములు గ్రెనాడియరులను ప్రత్యేక సైనికులచే వాడఁబడుచుండెడివి. పదునేడు పదునెనిమిది శతాబ్దములలోని యుద్ధములందివి తరుచుగ నున్నను పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునం దివి అనుపయోగములైనవి. కాని పోర్టుఆర్థరు ముట్టడియందు తిరిగి ఇవి వాడుకకు వచ్చినవి. అప్పుడు వాటియందు షెల్లులందువలె బలముగ ప్రేలెడి మందుండుట వాడుకకు వచ్చినది. షెల్లులవలె ప్రేలి నష్టమును గలుగజేయగలవు. వర్తమాన మహాసంగ్రామమునందు పరాసులు వీటిని విశేషముగ నుపయోగించుచున్నారు. ఈపటములందు పదునారు పదునేడు శతాబ్దములందు గ్రెనాడులను వేసెడి విధము, ప్రస్తుతము వాటినివేసెడివిధము చేసెడి విధము చూపబడినది.

5

కందకములను పాడుచేసి కందకములలోని సైనికులను చంపుటకు గ్రెనాడులను నాగ్నేయగోళములు వాడఁబడుచున్నవి. ఫ్రెంచి సైనికులు వానిని తోటాలవలె కాల్చి జర్మనుల కందకములపై వేసి సంక్షోభము కలిగించుచున్నారు. గ్రెనాడుల నడుమ గంధకము సురాకారము తుపాకిమందుగలవు. ఇవి యినుప గుల్లయందుంచఁబడి నిప్పంటించి రగిలినపిదప శత్రువులపై వేయఁబడును.

3

6

షెల్లు ప్రేలు విధము

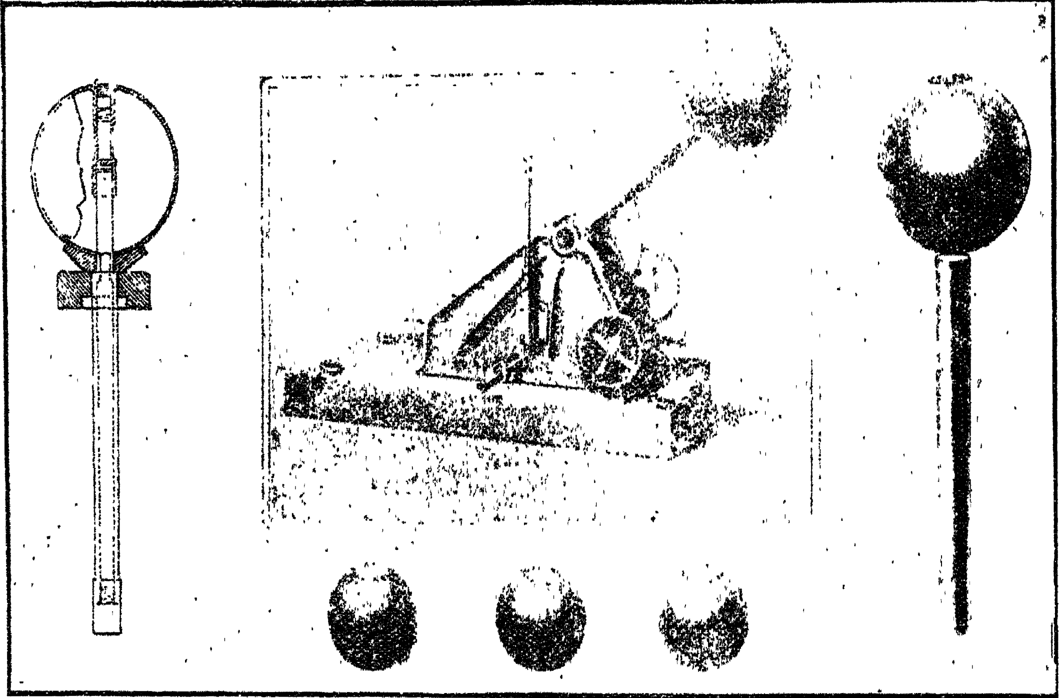
ఫిరంగుల ముఖములనుండి వెలువడెడి గుండ్లు ష్రాప్నెలులు షెల్లులు అని రెండు విధములుగ నున్నవి. ష్రాప్నెలులందు సుమారు 300 చిన్న రవ్వ లుండును. ఫిరంగి కాల్చిన తరువాత ష్రాప్నెలు కొంత దూరము పోయి ప్రేలినపుడు ఇనుపము చిన్న చిన్న ముక్క లగును; రవ్వలన్ని నలుదిక్కులను వ్యాపించును. ఇనుపముక్కలు రవ్వలు జనులను చంపుటకు చాలియుండునే కాని గోడలను గృహములను భేదింపజాలవు.

షెల్లులు నిర్మాణమునందు ష్రాప్నెలులను పోలియున్నను, రవ్వలకు మారుగ తుపాకీమందు లిడ్డైటు మొదలగు ప్రేలెడు పదార్థము లుండును. షెల్లు ప్రేలుటకు రెండు కారణములు. షెల్లును నేలగాని పదార్థమునకు కొట్టుకొనవలయును; లేక షెల్లునందును, ఫిరంగులందు [illegible] యుండుట వలన, అది ప్రేలవలయును. షెల్లు ప్రేలి ముక్కముక్కలుగా బ్రద్దలై సర్వనాశనము చేయును. షెల్లుల బరువు 60 మొదలు 2,500 రతులవరకు నుండును. ఈ పటమునందొక షెల్లు పగిలిన విధము చూపబడినది.

గుండ్లవాన కురిపించు యంత్రము

జర్మనులు తమ కందకములనుండి షెల్లులవాన కురిపించుటకై యొక యంత్రమును నిర్మించిరి. ఆ యంత్రము ముఖమున షెల్లులను బాంబులను నుంచి మఱను త్రిప్పిన, నవి దూరమునం దుండు శత్రువులపైఁ బడి శత్రుసంహారమునకు తోడ్పడును. ఈ పట మా యంత్రాకారమును చూపుచున్నది.

జర్మనులు రాత్రులందు షెల్లులను గాల్చునపుడు చీకటివలన గురిపెట్టుటకు వీలుండుటకై ఒక యుపాయమును గనిపెట్టిరి. ప్రతిషెల్లునకును నొకపారుచ్యూటు కట్టియుండును. పారచ్యూటు ముడచబడియుండును. షెల్లు పగిలినపుడు పారచూటు వీడి షెల్లులోని రవ్వలంటుకొని పెద్దదీపమువలె కొన్ని నిమిషములు వెలుతురు నిచ్చును. ఆ వెలుతురునుబట్టి శత్రుసైన్యములను గుర్తించుచు షెల్లులను గాల్చుటకు వీలుగలుగును. దీనిని క్రూపు యంత్రాలయాధిపతులు నిర్మించిరి. ఇట్టి నిర్మాణము లితరరాజ్యములకును గలవు. వాటికి నక్షత్రగుండ్లని పేరు గలదు.

ఈ పటమునందు జర్మనులు షెల్లునకుగట్టిన పారచ్యూటు వీడివెలిగి వెలుతురు నిచ్చెడి విధము చూపబడినది.

సుపీరియరు లీవరు జ్యూవెల్డు (రిజిస్టరు) వాచ్

ముందు వెనుక

వెనుక తట్టున రెండు తడవలు స్విడ్జర్లాండునుండి తక్కువవెలలో నైన గడియారము లను దిగుమతి చేయుటకు స్పష్టముగా వ్రాసియుండుటను మేము కనిపెట్టినాము. ఈ మోసము జరుగకుండా పాటుపడుటకై ఇనుమడించిన శ్రద్ధతో కన్నివెతకిన్ని చేసిన మాకు సమస్త యోగ్యతలతో నున్న మరియు నిండు కాలము గడియారములను ఈ మూడవతూరి తెప్పించితిమి. దీనిపేరు పెట్టుటకు స్థలము అధిక ముగ లేదు. దీనిపైనున్న మార్కును చూచి కొనుటకు గుర్తింపుతో నదే వెల కు కొనుము. ఇటుల దానికి దీనికి భేదము విశేషముగ నుండును. దీనిని దానిని సరిచూచిన యెడల భేదములు తెలియును. ఇందు మాకంపెనిపేరు స్పష్టముగా డయలుమీద నుండును. 'సింహము' గుర్తుతో మాపేరు గడియారము వెనుకమూతలో చెక్కబడియుండును. ఇదియే మాకు రిజిష్టరు ట్రేడుమార్కు. దీనిపనివాని పైన వర్తింపబడును. చక్రముల మధ్య రత్నము లమర్చియుండును. డస్టుప్రూఫ్ అను గ్లాసు మూయుండును. దీనిచే గడియారమున దుమ్ము మొదలైనవి చేరవు. వేరొక ఒకటి తెప్పించి చూడుడు. ఈగడియారము నందు పెట్టెమీద మా కంపెనిపేరు గడియారము పేరు గుర్తులతో నుండును. పెట్టెయందు లోపలపెట్టున గ్యారంటిపత్రము నుండును. చక్కని గొలుసుతో వెల రు॥ 3-0-0 పోస్టేజి 4 అణాలు.

ఇండియన్ మెయిల్ లీవరు రిజిస్టరు గడియారము

5 సం॥ల గ్యారంటిగలది. చక్కని గొలుసుతో వెల 3 రూపాయలు. పోస్టేజి 4 అణాలు.

ఇది మాచేత్తోనే సిద్ధపరుపబడినది గాన తక్కువ వెల నుండదు. గడియారములను కొనుగోలుదారులకు తక్కువ వెల నంచితిమి. వెల స్వల్పమైనను ఫలమధికమని యనుభవమున తెలియును. దీనికి వెనుక మూతపై మా ట్రేడుమార్కు చెక్కబడి యుండును. ఇది మాసొంతగడియారములకు తప్ప వేరేక నుండదు. కాన మా గడియారములను కొనువారు మార్కును చూచి తీసుకొనుడు. దీని పైకవరు సామానులచే జేయబడి, డస్టుప్రూఫ్ అను గ్లాసు మూత కలిగియుండుటచే చాలకాలము సంతృప్తికరముగ పనిచేయును. పడిపోయినను, జారిపడినను, గట్టిగ త్రిప్పినను కొన్ని గడియారములవలె ఆగదు. సరియైన కాలమును చూపుచుండును. మీ మాటకర్థము చెప్పుటచే ఫలమేమి? ఒక గడియారమును దీసి పరీక్షించిన సత్యాసత్యములు తెలియును. గడియారము పెట్టెపై 'ఇండియన్ మెయిల్' అను పేరుండును. పెట్టెలోపల గ్యారంటి పత్రము తప్పక యుండును.

ఇండియన్ మెయిల్ లీవరు గడియారము (గ్లాసుమూత గలది) గొలుసుతో	3—0—0
ఈగడియారములును మావద్ద దొరకును	
ఇంగ్లీషు మెయిల్ లీవరు గడియారము (దీనికి గ్లాసుమూతలేదు) గొలుసుతో	2—8—0
రంగూన్ మెయిల్ లీవరు గడియారము (దీనికి గ్లాసుమూతలేదు) గొలుసుతో	2—8—0

దీనికి 3 సం॥ గారంటుపత్ర మివ్వబడును. గొలుసుతోసహా 2-4-0

రాసుకోప్ లీవరు గెడియారము

ఈ గడియారము చూచుటకు బహు సుందరముగాను సరియైన కాలమును చూపునది, ముందు ప్రక్కదళ మయి అద్దముతో మూతవేయబడినది, వెనుకప్రక్క రెండుమూతలుగలది ముల్లుత్రిప్పుటకున్ను తాళమిచ్చు టకున్ను తలలోను మరగలది. ఇది జేబికి అణకువగానుండును. కష్టపుపనులకున్ను గడియారముంచుకొని పరుగెత్తినను దుమికినను నిలవక చక్కగానడచును ఒకటికొని నిజముచూడుడు. గొలుసుతోసహా 2.4.0

మాచిరునామా:—సుపీరియరు వాచి కంపెని,

పోస్టుబాక్సు నెం 167, మదరాస్.

పోలెండు రాజ్యచరిత్రము

పదిహేను వందల సంవత్సరముల క్రిందట ప్రష్యా రష్యా ఆస్ట్రియా దేశములు ప్రబలని కాలమున యూరోపు మధ్యభాగమునందు పోలెండు రాజ్యము వర్ధిల్లుచుండెను. అది నిరంకుశ ప్రభుత్వము కాదు; ప్రజాస్వామికము, స్వతంత్ర రాజ్యము. ప్రజలు ..ల సంపన్నులు. ప్రష్యా స్వల్పరాజ్యముగనే యుండెను; ప్రజలు నాగరికము తక్కువ. ఆస్ట్రియా కూడ మిక్కిలి చిన్న రాజ్యము. రష్యా దేశపు పునాది కట్టుబెట్టుకొనలేదు. ఈర్ష్యావైరము ననుభవించిన పోలెండునకు కాలాంతరమున పరుల దాస్యము తప్పలేదు. అది సమీపరాజ్యములవలన నేటికిని అష్టకష్టములను పొందుచున్నది. దైవదుర్విపాకమువలన పోలెండుదేశ మిప్పుడు రణరంగముగ మారినది. పీటరు మహాశయుడు రష్యాదేశము నుద్ధరించెను. ఫ్రెడరికు జర్మను సామ్రాజ్యమును నిర్మించెను. తరువాత బిస్మార్కుప్రభువు రాజనీతివలన జగద్విఖ్యాత రాజ్యముగ ముందునకు వచ్చినది. ఒకప్పుడు తురుష్కసామ్రాజ్యములో చేరిన బోస్నియా హెర్జిగోవినా పరగణాలు ఆస్ట్రియా హంగెరీ రాజ్యములో చేరినవి. రష్యా జర్మనీలతోపాటు ఆస్ట్రియా కూడ విజృంభింప నారంభించెను. ఈ మూడు రాజ్యములకు ఆశ పెరిగి, నేడు పోలెండునందు ఘోరసంగ్రామరూపమును దాల్చి లోకమును నిర్భ్రాంత చేయుచున్నది. ఇప్పుడు పోలుల దురవస్థ వర్ణనాతీతము. తినుటకు అన్నము లేదు. నిలువ నీడ లేదు. దేశములోని సామర్థ్యవంతు లందరును పోరాడుచున్నారు. వృద్ధులును స్త్రీలును కూడ సైనికులకు కావలసిన వస్తుసామగ్రి తయారుచేయుచున్నారు. సుఖసాధనములైన వస్తువులు లేవు. వర్తకము మూలపడినది. వ్యవసాయము జరుగుట లేదు. ప్రజలు తమ శక్తిసంపదలను శత్రువులను నాశనము చేయుటకై వినియోగించుచున్నారు. ఇంత కాలమునుండియు దురవస్థలో నున్న పోలెండు దేశము ప్రస్తుతసంగ్రామఫలితముగ విముక్తి నొందునను నమ్మకము కలుగుచున్నది. యూరోపు మధ్యరాజ్యముల గతి పోలెండురణరంగమున నిర్ణయింపబడి, పోలెండు రాజ్య చరిత్రయందు నూతనశకము ప్రారంభము కాగలదని యుద్ధనిపుణులును రాజ్యవేత్తలును చెప్పుచున్నారు. పోలులు దీర్ఘకాలము లాయి సుఖస్థితికి వచ్చుటకు చిరకాలము పట్టును. ఎప్పటికైనను రెండు కోట్ల పోలుజనుల మనోరథము నెఱవేరి పోలెండునకు స్వాతంత్ర్యాధికారము వచ్చి గౌరవస్థితి రాకపోయినను, సంయుక్తపాలనమైనను స్థాపింపబడును ననెడి యాశ కలుగుచున్నది.

జాతులు క్షీణించుటయు వర్ధిల్లుటయు సహజములే. ఏ జాతియు పూర్తిగ నంతరింపదు; ఎన్ని దురవస్థలు పొందుచున్నను, తన సహజపౌరుషమును వ్యక్తీకరించుచునే యుండును. దేశము అన్యాక్రాంతమగుగాక! సంపద క్షీణించుగాక! దేశములో నొక్కరుగా మిగిలియున్నను ఆ జాతిలక్షణములు వానియందే చిహ్నితమై యుండును. జాతీయతయే యొకని ప్రత్యేక లక్షణములు. శరీరమునకే కాలగతి. ఆత్మ నిత్యము. రాజ్యాధికారము జాతి పొందగ యుండు కృషిచేసి, సౌష్ఠవము గాంచిన యుండవచ్చును. కాని నాశనమొందఁ జాలదు. జర్మను సేనలు బెల్జియము దేశముపై వచ్చిపడి మిగిలినవి కాని, దేశ సహజపౌరుషమును ఏమి చేయగలవు? చెల్లాచెదరై యున్న బెల్జియము సేన ఫ్లాండర్సులో నేటికిని జర్మనులను మార్కొని పరిమార్చుచున్నది. ఆస్ట్రియా జర్మని రష్యా దేశములు పోలెండును పంచుకొని రాజ్యమేలుచున్నను, పోలుల సాంప్రదాయము మారలేదు. భాష పూర్వమువలెనే విస్తారమై యున్నది; దేశాభిమానము పెంపొందు గ్రంథము లెన్నియో బయలుదేరుచున్నవి; దేశము నెక్కుడు కీర్తి గానముచేసిన గాయకులకును కవిసార్వభౌములకును తక్కువ లేదు; మూర్తి మిక్కిలి మనోహరముగ నిర్మింపగల కళానిపుణులకు కొదువ లేదు; నీతులును సూక్ష్మబుద్ధులును నేటికిని ఉదయించుచునే యున్నారు; ప్రజల స్వాతంత్ర్యాభిలాషయు కార్యదీక్షయు పట్టుదలయు తగ్గలేదు. విస్చులా నీమెను డ్నీపా నదులు పూర్వము వలెనే సారవంతముగ నిండి ప్రవహించి బాల్టికు మహాసముద్రమున సంగమమగుచున్నవి. ఇవి ప్రవహించుచున్నంతకును, దేశము పూర్వమువలెనే ఫలవంతముగ నుండును; ఎప్పటివలెనే సుందరవనములు అమూల్యమగు తరుసంపద నొసంగుచున్నవి.

పోలుల చరిత్రము ప్రారంభమైనదియు మొదట నీ శకమునుండి వచ్చినది గూడ సరిగా తెలియదు. దీనినిగురించి పలువురు పలుతెఱంగుల తెలుపుచునే యున్నారు. పదియవ శతాబ్దమునకు పూర్వము వీరినిగురించి గ్రంథములలో నొక్క విషయమైనను కానవచ్చుట లేదు. ప్రథమమున స్లావుజాతిలో ననేక శాఖ లుండెను. పోలు లీశాఖలలో నొకదానికి సంబంధించినట్లు ప్రతీతి. వీరి పూర్వులు డాన్యూబునది ప్రవహించుచున్న ప్రదేశములనుండి, అప్పుడు ఓడరు విస్చులా నదులచే పారుచున్న ప్రదేశములలో వచ్చి నివసించినట్లు చెప్పుదురు. వీరు శాంతస్వభావులు, వ్యవసాయమువలన జీవించువారు.

పదునొకండవ శతాబ్దము ప్రారంభమున, పోలులు క్రైస్తవ మతమును స్వీకరించిరి. స్లావులలో ననేక శాఖలవారు గ్రీకు ఆర్థడాక్సు మతస్థులు. అయినను పోలులు నేటివఱకును రోమను కేథలికు మతస్థులుగనే యున్నారు.

పదునాల్గవ శతాబ్దమున పోలెండు రాజ్యము వృద్ధిపొంద

సాంభించెను. కాశిమీరు మహాశయుడు 1333-వ సంవత్సరము మొదలు 1370-వ సం. వఱకును రాజ్యము చేసెను. ఈయనకు రైతుల మీఁద మిక్కిలి యభిమానము. "రైతుల ప్రభు"వని యీయనకు సార్థకనామము. సుప్రసిద్ధ మగు క్రాకో విశ్వవిద్యాలయము నీయనయే స్థాపించెను. గెలీషియా రాష్ట్రమును, లెంబర్గు పోలుహీనియా పరగణాలును ఈయన రాజ్యకాలములోనే సంపాదింపఁబడినవి. జగదేకైక లిథూనియా రాష్ట్రము ఈశాన్యభాగమున బాల్టిక సముద్ర ప్రాంతముదఱకును తూర్పుభాగమున దాదాఁపు మాస్కో పట్టణము వఱకును వ్యాపించియుండెను. 1386-వ సంవత్సరమునం దీ రాష్ట్రము పోలండుదేశమునకు కలుపఁబడినది. అందువలన దీని విస్తీర్ణము ద్విగుణీకృత మయ్యెను. ఈ క్రొత్త రాష్ట్రమును పోలండులో కలుపుటకు ప్రయత్నము జరిగినదే కాని చివర కది కొనసాగలేదు.

పదునాలు పదునేను శతాబ్దములందు పోలండు దేశము మిక్కిలి యుత్కృష్టదశయం దుండెను. అప్పుడైనను దీనిలో నయిదారు రాష్ట్రము లేవియో చేరియుండెనే కాని యిది యేకరాజ్యముగ నుండలేదు. వీనికి పూర్ణమైన స్వాతంత్ర్యము లేదు. భాషయందును, ఆచారవ్యవహారములందును, ధర్మమునందును ఒక రాష్ట్రములోని ప్రజలకును, మఱియొక రాష్ట్రములోని ప్రజలకును పరస్పర వైరుధ్యము కలదు. వీరియందు సమానప్రత్యయభావము లేదు. ఒకరిని చూచిన మఱియొకరికి చుక్కయెదురు. చిట్టచివరకు పోలండునకు దారుణమైన యవస్థ సంభవించినది. దేశములోని లోతుపాతులను కొంచెము చూచిన వారికి సుబోధము, దీని కిట్టి యవస్థ తప్ప దను సంగతి మొదటినుండియు గోచరించుచునే యుండెను.

దొరతనము విషయమై యోచించితిమా, పోలండు పేరునకు మాత్రము ప్రజాస్వామికమే యైనను నిజముగ నెల్లప్పుడును నియమబద్ధ మగు పాలనము క్రిందనే యుండెను. ఆరంభదశలో పాలకునకు రాజ్యాధిపత్యము వంశపారంపర్యముగ వచ్చెడిది. పండ్రెండవ శతాబ్దమనంతరమున సామంతులు కొందఱు బయలుదేఱి క్రమక్రమముగ రాజ్యవ్యవహారముల నన్నిటిని లోఁబఱచుకొని తామే స్వయముగ నిర్వహింపసాగిరి. రాజుల మరణానంతరము ఈ సామంతులు రాజ్యాధికారముకొఱ కొకరితో నొకరు పెనఁగులాడు చుండెడివారు. వీరికి వేఱువేఱుగ ఆస్ట్రియా రష్యా ఫ్రాన్సు సాక్సనీ స్వీడను రాజకుటుంబములు సహాయభూతములై నిలిచి వీరి కక్షలను పెంచుచు, దేశమును కేవల మరాజకస్థితిలోనికి తెచ్చినవి. ఈ కారణమున రాజ్యాధికారము వంశపారంపర్యముగ వచ్చు పూర్వాచారము తఱచుగ నతిక్రమింపఁబడుచుండెను. ఇట్టి పారంపర్యనియామకము చెడినందున సింహాసనము కొఱకు లెక్కలేని కుట్రలును దురంతములును ప్రబలుచుండెడివి. మేటి కుతంత్రపరాయణులగు మేక్యవిలి మేజిరసుల నాఁటి యైరోపాయందు కూడ నిట్టి దారుణములు జరగినట్లు తోఁచదు.

పోలుల దేశపాలనాతంత్రమునం దొక విశేష ముండెను. లోకమునం దెన్నియో ప్రతినిధిసభ లున్నవి. వీనిలో కొన్నిటియందు ఎక్కువమంది సభ్యుల మాట చెల్లుచుండును. కొన్నిచోట్ల రెండు వంతులనుండి యభిప్రాయము నిట్టి వ్యవహారములు నిర్ణయింపఁబడుచుండును. కాని, పోలండులో సభ్యు లందఱు నంగీకరించిన దే వ్యవహారము నైనను ఒక సభ్యుఁడు ప్రతికూలముగ నిలిచిన సాగని స్థితి పోవచ్చును; "నా కిష్టము లే" దని యతఁడు వ్యవహారము నిలిపి వేసి, సభను విచ్ఛిన్నము చేయవచ్చును. [illegible] దురాచార మెక్కడను లేదు. ఈ "[illegible] పద్ధతి" పోలుల దేశవినాశనమును తెచ్చిపెట్టినది. సామంతులలో నున్నతి నొందసాగెను. ఇందువలన ఏ విదేశప్రభుత్వమో లేక సంఘమో కల మఱియొకరో, యుందునకు వచ్చి [illegible] నిరోధించి ప్రతినిధిసభాకార్యములను జరుపుట సులభసాధ్య మయ్యెను.

దేశములోని సతిపరిగతి [illegible]. వీరు వర్తకులు, కర్మకరులు [illegible] చేతివృత్తులవారు [illegible]. వీరిలో కొందఱు జ్యోతిశ్శాస్త్రులును కలరు. పోలులలో సామాన్యజనులు వ్యవసాయకులు. వీరు గ్రామములలో నివసించుచుందురు. వీరి దురవస్థ వర్ణనాతీతము, వ్యసనకరము. వీరికి స్వాతంత్ర్యము లేదు. వీరు దాసులవలెను చేయుచు దనికుల భూములను దున్ని జీవింతురు. వీరి మాట వినువా రెవ్వరు? యజమానులు నిరంకుశవిహారులు. తమకు తోఁచినట్లు వారు చేయుదురు.

వ్యవహారములందును సాంఘికార్థికస్థితిగతులలోను 17-18 శతాబ్దములందు పోలండు దేశము తక్కిన యైరోపా రాజ్యముల ముందర వెనుకఁబడియుండ లేదు. ఈ దేశములకంటె నుత్తమనాగరకలక్షణములందు పోలులే శ్రేష్ఠులుగ నుండిరి. లెక్కలేనన్ని విశ్వవిద్యాలయములును పాఠశాలలును నుండెను. ప్రజలు విశేషముగ వీనిలో చదువుకొనుచుండిరి. భాష ప్రశస్తమాన మయ్యెను. వేలకొలఁది గ్రంథములు వెలువడుచు వచ్చినవి. క్రాకో విశ్వవిద్యాలయమునుండి కోపెర్నికసు బయలుదేఱి, విశ్వవైశాల్యమును సత్యరూపమున సమన్వయింపఁజేసి సంకుచితభావము లగు మానవులను బోధింప నారంభించెను. ఈయన బోధించిన ప్రకృతితత్త్వములను న్యూటను మహాశయుఁడు తరువాత సంపూర్ణముగ లోకమునకు ప్రకటించెను. గానమునందును తదితర కళలందును పోలుల ప్రతిభ యనితరసాధ్యమై లోకప్రసంశాపాత్ర మైనది.

రాజ్యాంగమునం దేమి, శాస్త్రతంత్రమునం దేమి, శౌర్యవిజృంభణమునం దేమి, పోలండు దేశము వన్నె కెక్కను వచ్చెను. 1683-వ సంవత్సరము పోలండురాజ్యచరిత్రమునందు సుప్రసిద్ధము. పరాక్రమశాలి యగు జాను సొబిస్కీ నాయకత్వము క్రింద పోలండు దేశపు సేనలు తురుష్క సైనికనికాయమును చీల్చి చెండాడి వియన్నా నగరపు ముట్టడిని విడిపించినవి; ఈ నగరరాజమును పశ్చిమ యైరోపా పడమటి భాగముల నాగరకమును తురుష్క సేనల కాహుతి గాకుండ రక్షింపఁగలిగినవి.

స్వార్థపరత్వము సకలానర్థములకును మూలము. ఈ సిద్ధాంతవ

మానవులందువలెనే జాతులకును రాజ్యములకును కూడ వర్తిల్లుచున్నది. ప్రజలకు స్వార్థపరత్వము హెచ్చినకొలదిని దేశాభిమానము క్షీణించి దేశ మంతఃకలహములకును పరపీడనమునకును లోనగుచుండును. పోలండు దేశపు సామంతులలో స్వలాభము పెరిగినది. మాత్సర్యము వృద్ధియైనది. ద్రోహచింత దృఢపడినది. రాజ్యాంగము నానాటికి దుర్బల మయ్యెను. ప్రష్యా ఆస్ట్రియా రష్యా రాజ్యములు పోలండు రాజ్యపు సరిహద్దులలో నున్నవి. పోలండు రాజ్యపు క్షీణదశకే మూడు రాజ్యముల యాశాపరత్వమును తోడుపడినది. మానవుల సంపదవలెనే రాజ్యముల సంపద కూడ నస్థిరము, చంచలము. రెండు శతాబ్దములనుండి పోలండులో స్వేచ్ఛగ విహరించుచున్న రాజ్యలక్ష్మి క్రమక్రమముగ రష్యా ఆస్ట్రియా దేశముల నాశ్రయించెను. దీనికి తోడు, దేశమునందలి కేంద్రీకృతాధికారము లుప్తము కాసాగెను. సకలరాజ్యాధికారమును కేంద్రీకృతము చేయగల నాయకులు లేకపోయిరి. సామంతుల యధికారప్రాబల్యమే యొక విధముగ పోలండు రాజ్యపు క్షీణతకు కారణ మని చెప్పవచ్చును.

పదునెనిమిదవ శతాబ్ద మారంభమున వివేకశూన్యుఁ డగు రెండవ ఘార్లెసువలన దేశము నాశనమగుటకు సంసిద్ధ స్థితి వచ్చినది. కాని రష్యాదేశపు రాజగు పీటరు మహాశయుని ప్రతిభవలన అప్పటికా స్థితి తప్పినది.

ప్రష్యాదేశపు రాజగు ఫ్రెడరికు మహాశయుఁడు ప్రజ్ఞాసంపన్నుఁడు, [illegible]. క్షీణదశకు వచ్చుచుండిన పోలండు రాజ్యమును పంచుకొను తలంపు మొట్టమొదట ఫ్రెడరికు రాజున కుదయించినట్లు చెప్పుదురు. సమయము దొరకునా మ్రింగుదుమా యని కనిపెట్టుకొనియున్న సమీపరాజ్యములకు కొంత భాగము నిచ్చి మిత్రత్వమును సంపాదింపవలెనని యాలోచించెను. ఫ్రెడరికు 1740-వ సం. న రాజ్యాధికారమునకు వచ్చి తన శక్తిసామర్థ్యములను రాజ్యవ్యాప్తికై వినియోగింప నారంభించెను.

[illegible] డాస్ట్రియా సామ్రాజ్యముతో పోరాడి పారిశ్రామిక నిలయము లనఁదగు సిలీషియా మండలములను సంపాదింపగలిగెను. తరువాత డాన్జిక్కు సమీపమునందున్న పోలండు రాజ్యములోని భాగములను మ్రింగుటకై సమయము వేచియుండెను. అంతకు పూర్వమునుండియు రష్యాదేశపు చక్రవర్తిని యగు రెండవ కాథరైను పోలుల రాజ్యవ్యవహారముల నమిత శక్తితో మారుచు ప్రసక్తి కలిగించుకొనుచుండెను. రష్యా సమ్మతించిననే గాని దేశమును పంచుకొనుటకు వీలు లే దని ఫ్రెడ్రికు గ్రహించియుండకపోలేదు. అందువలన ఫ్రెడరికు తనదృష్టిని రష్యావైపునకు మరలించి 1760-వ సంవత్సర మారంభమున దేశమును పంచుకొను విషయమును మెల్లగ రష్యాదేశపు రాణికి సూచించెను.

ప్రథమమున నీ భావము రష్యావారికి కంటకముగ నుండెను. పోలండు రాజ్యమును విభజింపఁగూడ దని యైరోపా రాజ్యము లన్నింటిలోను రష్యారాజ్య మొక్కటే తన యసమ్మతిని గట్టిగా ప్రకటించెను. కాని యాస్ట్రియా సాక్సనీ టర్కీ మున్నగు నితర రాజ్యము లిందునకు తమ యంగీకారము నిచ్చినవి. తదితర రాజ్యములు సయితము విభాగము కూడ దని చెప్పలేకపోయినవి.

దేశబలము నానాటికి క్షీణింప నారంభించెను. అంతఃకలహములు వృద్ధియైనవి. కక్షలు పెరిగినవి. పోలండు ఛిద్రావస్థయం దుండెను. ఎవరికి తోఁచినది వారు పంచుకొనఁదలఁచిరి. నోరు కలవారికి పలుకుబడి యుండుటయు లేనివారి మాట చెల్లకపోవుటయు సహజము. దీనివలన అధికాల్పరాష్ట్రముల వ్యత్యాసము వృద్ధియగును. ప్రజలరాజ్యభంజననీతి యుద్ధరింపఁబడదు. అందుచేత రాజులు సమష్టిమీఁద పోలండును పంచుకొనుట సంభావ్య మని యెంచిరి.

పోలులకు రానుండిన కష్టదశను తలఁచుకొనినప్పు డెంతటి కఠినాత్ముల కైనను గాఢమగు విచారము కలుగకమానదు. పోలండు రాజ్యవిభాగమును మొదట ఫ్రెడరికు సూచించెను. దీనికి నూరు సంవత్సరములకు ముందే దేశస్థితి శోచనీయముగ నుండెను. రాజ్యవ్యవహారములను రాజు చూచుట మానివేసెను. దేశము దుర్జనాక్రాంత మైనది. సేన తీసివేయఁబడినది. కోశాధికారులు ప్రజల ధనము నపహరించి పాడుపడుచుండిరి. దేశ మరాజకమై క్రుంగ నారంభించెను.

1765-వ సంవత్సరమున ప్రజ లొకసారి కన్ను తెఱచిరి. కాని యీ ప్రబోధము చాల కాలము నిలిచినది కాదు. అనర్థదాయకం బగు "సర్వజనాంగీకార పద్ధతి" రద్దు చేయఁబడినది. ఫ్రెడరికు మహానుభావుని కుట్రలవలన దుస్థితి తిరిగి తలయెత్తినది. పోలులు తమ రాజ్యము నుద్ధరించుకొని స్వాతంత్ర్యమును నిలుపుకొనుట యీ చక్రవర్తికి కొంచమైన నిష్టము లేకుండెను.

దైవనిర్ణయమును గుర్తింపఁజాలము. శత్రువులు మిత్రులుగను మిత్రులు శత్రువులుగను మారుచుందురు. ఆస్ట్రియా ప్రష్యాల నిరంతరవైరము క్రమక్రమముగ మిత్రత్వముగ మారి ఫ్రెడరికు పన్నుగడ ఫలించెను. పోలండు రాజ్యవిభాగమునకు రష్యా వెనుకదీసి నప్పుడు ఫ్రెడరికు తన వైపున కాస్ట్రియావారిని త్రిప్పుకొనెను. హాప్సుబర్గు రాజ్యము నేలుచుండిన మేరియాతెరీజాకు పోలండు రాజ్యవిభాగము గిట్టలేదు. కాని యామె కుమారుఁడు రెండవ జోసఫును ప్రధానమంత్రి యగు కౌనిట్జును ఊరకున్న యామె నూరకుండనియ్యక ప్రష్యావారును రష్యావారును పోలండును పంచుకొనుచుండ తాము చేతులు ముడుచుకొని యూరకుండుట యనుచిత మని చెవి నిల్లు కట్టుకొని పోరిరి. ఈ స్వార్థపరత్వవాదమును సద్గురువులు కూడ తమకు సాధ్యమైనంతవఱకు బలపఱచుచు, రాజ్యనీతికిని వ్యక్తినీతికిని సంబంధ మెంత మాత్రము లే దని వాదించి యామెను తన నిజాభిప్రాయమునుండి మరలించి వంచించిరి. ఈబలవత్ప్రోత్సాహము నామె నిరోధింపలేక యొక మూల హృదయము కంటగించుకొనుచుండినను పోలండు విభాగమునకు తన యనుమతి నియ్యలేక యియ్యలేక యిచ్చెను.

మేరియా తెరీజావలెనే రష్యాచక్రవర్తినియు నీ సామ్రాజ్య

రభాగమును కంటగించుకొనెను. పోలండు రాజ్యమును చెక్కుచెదర నీయక నని యామె నిష్కపటభావముతో లెఱచు వాగ్దానము చేయుచు వచ్చినది. రష్యా ప్రాబల్యమును వ్యాపింపఁజేయుటయే యామె యుద్దేశము. పోలండు పంచుకొను తలంపు నామెకు కలుగలేదు. కాని యాస్ట్రియావారి సంకల్పమున కీమె కూడ లొంగిపోవలసివచ్చెను.

ఫ్రెడరికు మహారాజుని తంత్రప్రాబల్యము ఫలవంత మైనది. ఆస్ట్రియా రష్యా దేశముల వైరమును వృద్ధిచేసి తన మనోరథమును నెఱవేర్చుకొని వారిచేతనె తన కిష్టము లేని కార్యమును చేయుటకు కితఁడు సమకట్టించెను. ఫ్రెడరికు చేసిన యీ మహాఘోరోపాయమును కేతిరైను రాణి మఱచిపోలేదు. జర్మనీ రష్యాల వైరమున కీవ్యవహారమే కారణ మని యూహింపఁబడుచున్నది.

పోలండును పంచుకొనుటకు 1772-వ సంవత్సరము ఆగస్టు నెల 5-వ తేదిని పీటర్సుబర్గు (సెయింటుపీటర్సుబర్గు)లో సంధి జరిగెను. దేశములోని స్థితిగతులు బాగుగ నుండనందున సమీపరాజ్యముల శాంతికి భంగము కలుగు నని రష్యా ఆస్ట్రియా ప్రష్యా దేశముల వారు లోపలకు వచ్చిచెప్పినను, వీరు రెండుకోట్ల పోలుల క్షేమమును సమాధానము చెప్పలేకపోయిరి. మీఁదుమిక్కిలి పోలులతో నాలోచింపనైనను లేదు. వీరు తమ దేశమును పంచుకొందు రని పోలులు కలలోనైన ననుకొని యుండలేదు.

ఈ విభజనమువలన పోలండులో నాల్గవ వంతుకంటె నెక్కువ రాజ్యము పరులపాలయినది. ఆస్ట్రియా కెక్కువ వంతు వచ్చెను. ప్రష్యా చక్రవర్తి తాను ప్రత్యేకము కోరుకొనిన భాగమును తీసికొనెను. దీనినే యిప్పుడు తూర్పుప్రష్యా యని పిలుచుచున్నారు. లిథోనియా రాష్ట్రమును మఱికొన్ని జిల్లాలును రష్యావంతునకు వచ్చినవి. న్యాయ మాలోచింపవలసివచ్చినయెడల, నీ జిల్లాలొకానొక కాలమున రష్యారాజ్యముక్రింద నుండినట్లే చెప్పవలసి యున్నది.

ఈ విభాగమువలన కొంత కాలమువఱకు నే విధమైన యిబ్బందియు కలుగలేదు. ఆస్ట్రియా రష్యా జర్మనీలు పంచుకొనిన భాగములన్ని విధముల మంచి స్థితిలోనికి వచ్చినవి. దీనిని చూచి, పంచుకోఁగా మిగిలియున్న పోలండులోని ప్రజలు తమ దేశమును కూడ మంచి స్థితిలోనికి తెచ్చుకొనుటకై ప్రయత్నింపసాగిరి. రష్యావారి రాజ్యప్రకృతి ననుసరించి 1775-వ సంవత్సరములో పోలండు రాజ్యమునందు నూతనపద్ధతు లేర్పాటు చేయఁబడినవి. మూఁడు సంవత్సరముల తరువాత, పార్లమెంటువా రెన్నియో సంస్కరణములను చేసిరి. బలసంపదలకు నిలయము లగు రష్యా ప్రష్యా ఆస్ట్రియా సామ్రాజ్యములు పోలండున కిరుగుపొరుగుగ నున్నవి. చివరకు పోలులు వీరు చెప్పినట్లు నడుచుకొనవలసినవా రైరి. ఈ సామ్రాజ్యములవారు సమయము దొరకినప్పుడు దేశములోని యితరభాగములను కూడ మ్రింగవేయుటకు కనిపెట్టుకొని యుండిరి.

అట్టి సమయము 20 సంవత్సరములకు వచ్చినది. 1791-వ సంవత్సరములో దేశమున నూతనోద్యమము బయలుదేరినది. ఇతరుల సంబంధము లేకుండ పోలులు నూతనరాజ్యపద్ధతి నేర్పాటు చేసికొనిరి. రాజ్యము వంశపారంపర్యముగ [illegible] తిరిగి నెలకొల్పఁబడినది. “సర్వజనాంగీకారపద్ధతి” రద్దుచేయఁబడినది. పట్టణపు ప్రతినిధులు పార్లమెంటు సభ్యులుగ నంగీకరింపఁబడిరి. వ్యవసాయకుల యొక్క ప్రాణముల కేవిధమైన యిబ్బందియు కలుగకుండ తగిన శాసనములు శాసింపఁబడెను. ఎన్నఁడును రైతు లిట్టి [illegible]మును పొందియుండరు. పోలులు స్వతంత్రించి రాజ్యాంగమునం దిట్టి మార్పులను చేసికొనుట ప్రష్యా రష్యాలకు తలనొప్పిగ నుండెను. పూర్వము రష్యావారు చెప్పిన రాజ్యపద్ధతిని పోలు లంగీకరింపలేదు. రష్యా ప్రష్యాలకు కోపము వచ్చినది. వారు పోలండుమీఁద పడి యుద్ధము చేసి రష్యా చెప్పిన రాజ్యపద్ధతి నంగీకరించుటకు నిర్బంధపఱచిరి. రాజ్యాంగములో నూతన పద్ధతుల నేర్పఱచుకొనుట యత్నించుటయే గొప్ప నేర మైనది. పోలండులో పోరాగా మిగిలియున్న సగము దేశమును వారు [illegible] చెల్లింపవలసివచ్చెను. ఈ పర్యాయము ప్రష్యా రష్యాలు మాత్రమే పంచుకొనినవి. 1793-వ సంవత్సరము జనవరి నెల 4-వ తేదిని చేసికొనఁబడిన సంధిలో నీ యేర్పాటులు జరిగినవి.

ఇఁక పోలండునకు లక్ష నలుబది యొక్క వేల చదరపు మైళ్లు మిగిలియున్నవి, అనఁగా చెన్నరాజధానిలో సుమారు సగము భాగ ముండును. రష్యా ప్రష్యాలు చేసిన కార్యము పోలులకు కడుపుమంటను కలిగించినది. కాసియస్కో యను మహాధీరుఁ డమెరికా విప్లవమునందు పని చేసెను. ఇతఁడీ సమయమునందు నాయకత్వము వహించి, పోలుల కావేశము కలిగించెను. వీరందఱు నేకీభవించి స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుటకు సంసిద్ధులై నిలిచిరి.

యుద్ధము ప్రారంభ మైనది. పోలు [illegible]. కాని విజయలక్ష్మి శత్రువుల వశ మైనది. ఫ్రాన్సు ప్రజాప్రభుత్వ మేమో తమకు సాహాయ్యము చేయు నని పోలులు గంపెడాశ పెట్టుకొనిరి. చివరకా యాశ నిరాశ యయ్యెను. రష్యా ప్రష్యా ఆస్ట్రియా లేకము కాకుండ పోలులు ప్రయత్నించిరి. కాని యత్నము భగ్నమయ్యెను. దేశమునందు ప్రజల కంతఃకలహములు పుట్టినవి. దేశ విమోచనమునకై యారు నెలలు ప్రాణములను విడిచి ఘోరముగా పోరాడిన పోలుల రక్తము ప్రవాహములై పాఱినది. సేన క్షీణించినది. నిర్జనమై యున్న దేశము శత్రురాజుల కధీనమైనది. పోలండు దేశపు రాజగు స్టానిసును ప్రజానాయకుఁడగు జనరలు కాసియస్కోను రష్యాముఖ్యపట్టణమునకు ప్రవాసము పంపఁబడిరి.

పోలం డధోగతికి వచ్చుకాలము సమీపించినది. దీనిని పంచుకొనఁ దలఁచినవారిలో కలఁతలు వచ్చినందున కొంతకాలము కూరకుండి 1795-వ సంవత్సరము జనవరి నెల 3-వ తేదిని రష్యా ఆస్ట్రియాలు పోలండును మూఁడవ సారి పంచుకొనినవి. దీనికి ప్రష్యా

యొప్పుకొనెను. ఓడరు బగు నిమెను నదుల మధ్యమున నున్న రాష్ట్రము ప్రష్యా వంతునకు వచ్చినది. ఆస్ట్రియాకుంకును క్రాకో, దాని దగ్గఱ నున్న [illegible] రాష్ట్రములును వచ్చినవి. మిగిలినది రష్యాసొత్తైనది. పోలులు వేయి సంవత్సరములనుండి యనుభవించిన సౌభాగ్య మప్పటితో నస్తమించినది. వేయి సంవత్సరములనుండి స్వాతంత్ర్యమును నిలుపుకొనుటకై ధారపోసిన రక్తము వృథాయైనది. నాటితో స్వాతంత్ర్యసహిత మగు పోలండు ప్రపంచపటమునుండి తుడిచివేయఁబడినది. పోలులు తమ దేశమును వదలి పరదేశములకు వెళ్లి సేనలలో చేరిరి. నెపోలియను నాయకత్వము క్రింద వీరు తమ రక్తమును నీరువలె [illegible]రంగములలో ప్రవహింపఁజేసిరి.

రష్యాచక్రవర్తి యగు మొదటి అలెగ్జాండరు సలహామీఁద 1807-వ సంవత్సరములో నెపోలియను వార్సాను స్వతంత్రమండలముగా చేసెను. దీనివలన పోలుల యాశ మేల్కొనినది. ముందు వెనుక లాలోచింపకుండ వార్సాను [illegible] నిర్మింపఁబడినది. ప్రష్యా వంతునకు వచ్చిన పరగణాలు కొన్ని దీనిలో చేరెను. 1809-వ సంవత్సరము నాఁటికి దీని యందు 15 లక్షల జనులుండిరి. తరువాత తూర్పు గెలీషియా కూడ నిందులో చేర్పఁబడినది. ఫ్రాన్సు దేశపు రాజ్యాంగము వంటి రాజ్యాంగ మేర్పఱుపఁబడినది. "నెపోలియనుకోడ్డు" అమలులో పెట్టఁబడినది. మతస్వాతంత్ర్య మియ్యఁబడినది. పేరునకు మాత్రము బానిసత్వము రద్దుచేయఁబడినది. ఫ్రెడరికు అగస్టసు దీనికి రాజుగ చేయఁబడెను. అతఁడు జర్మను దేశీయుఁడు. నెపోలియనునకు మిత్రుఁడు.

దీనివలన పోలండులో స్వాతంత్ర్యము మరల సంపూర్ణము చున్న దని పోలు లనేకులు తలఁచిరి. కాని [illegible] మున్నదో వారి కనుమానముగనే యుండెను. తిరిగి పోలండు హక్కులను కలుగఁజేయుదు నని బహిరంగముగ చెప్పెఁగాని నెపోలియను నొద్ద సేవ చేయుటకు కాని [illegible] సమ్మతింపలేదు.

పోలండు దేశాభిమానుల కోరె యింకను వదలలేదు. 1812-వ సంవత్సరములో నెపోలియను రష్యామీఁదికి దండెత్తుచు పోలండులో ప్రయాణము చేసెను. అప్పుడు కూడ పోలులు తమకు స్వాతంత్ర్య మిప్పింపగలవా డని [illegible]. 80 వేలమంది సేనలలో చేరిరి. మాస్కోనగరమునకు వెళ్లిన నెపోలియను సేన వెనుకకు మరలునప్పుడు నానా బాధలు పడినది. వీరితో పాటు పోలండు సైనికులు కూడ ననేక బాధలకు పాలైరి. కాని నెపోలియను వీరి మాట నైనను దలఁపలేదు. తరువాతి రెండు సంవత్సరములకు నెపోలియను నధికార మస్తమించినది. దానితో పోలుల యాశాజ్యోతి కూడ చల్లారినది.

ఐరోపా రాష్ట్రములు 1814-వ సంవత్సరములో వియన్నా నగరమునందు సభ చేసి పోలండును గురించి కొంత విచారించినవి. దీని నేకరాజ్యముగ చేసి తన యధికారముక్రింద నుంచుకోవలయు నని రష్యాచక్రవర్తి యలెగ్జాండరు కోరెను. ఇతఁడు తన యభిప్రాయము 1811-వ సంవత్సరము నాఁటికే పోలండు ప్రజానాయకులకు తెలియఁజేసెను. అప్పటికైన పోలండునకు విముక్తి రష్యావలననే గాని ఫ్రాన్సువలన గాదని మాట చెప్పెను. కాని పోలండు నేకరాజ్యముగ నిర్మించు భావము వియన్నా సభలో సమావేశమైన రాజ్యము లొప్పుకొనలేదు. నాల్గవసారి దేశము పంపకము చేయుటచే చివరకు [illegible]నింపఁబడినది.

1772,1793,1795 సంవత్సరములందు జరిగిన విభాగములలో లిథువేనియా మొదలగు జిల్లా లిప్పుడు కూడ రష్యాయాక్రమించినవే యున్నవి. ఆస్ట్రియా ప్రష్యాలకు వచ్చిన భాగములలో కొన్ని మార్పులు కలిగినవి. గెలీషియా జనసంఖ్య 15 లక్షలు. ఈ రాష్ట్రము నాస్ట్రియావారు పుచ్చుకొనిరి. పోసెను ప్రష్యా పడమటి భాగమును [illegible] ప్రష్యా యధికారముక్రిందనే వచ్చినవి. వీని జనసంఖ్య పది లక్షలు. మిగిలిన రాష్ట్రమును పోలండురాజ్యముగ నిర్మించి దానిని రష్యాచక్రవర్తి యధికారముక్రింద నుంచుట కేర్పాటు జరిగెను.

ఇంతేకాక [illegible] కాలేదు. క్రాకో పట్టణము స్వతంత్రరాజ్యమైనది. జనసంఖ్య 61 వేలు. దీని స్వాతంత్ర్యము గల [illegible] ప్రజాప్రభుత్వముగ నిర్మించి, ప్రష్యా రష్యా ఆస్ట్రియాలు దీని [illegible] కాపాడవలసినట్లు వాగ్దానము చేసెను.

ఈ యేర్పాటువలన పోలులకు సంతోషము కలిగినది. "పోలండు" అను పేరు మరల ప్రపంచపటమున నగపడినది. ఈ క్రొత్త రాజ్యమునకు రాజ్యపద్ధతి యేర్పాటు చేయఁబడినది. దీనివలన [illegible] ప్రజలకు కలిగినవి. ప్రజలు పార్లమెంటు సభ్యుల నెన్నుకొనవచ్చును. ఇంగ్లండు ఫ్రాన్సు ప్రజలకంటె వీరి [illegible] కల్పింపఁబడినవి. జాతీయ[illegible] యేర్పాటు చేయఁబడెను. ప్రజలే [illegible] నేర్పఱచుకొనవచ్చును. మతస్వాతంత్ర్యము పత్రికాస్వాతంత్ర్యము నొసఁగఁబడినవి. కచ్చేరీలలో దేశభాషను వాడుకొనవచ్చును.

ఈ రాజ్యముక్రింద వచ్చిన భాగములను పోలండురాజ్యములో తిరిగి కలుపుటకు రష్యాచక్రవర్తి వాగ్దానము చేసెను. కాని యది యట్లు జరగలేదు. పోలండుదేశ ప్రభుత్వమునకును రష్యాకును తీరని కలఁతలు ప్రారంభమైనవి.

1830-వ సంవత్సరములో ఫ్రాన్సు బెల్జియము ప్రజలు స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించిరి. దీనివలన పోలులకు నావేశము కలిగినది. రష్యావారి దాస్యమునుండి విముక్తి నొందుటకు పోలు లొక్కసారి తిరుగుబాటు చేసిరి. వార్సానగరమందలి సేనలలో నీ సంక్షోభము కారుచిచ్చువలె ప్రజ్వరిల్లినది. ఈ తిరుగుబాటు నణఁచుట సులభమే కాని, సాహసించి యీపనిని తలపెట్టినవా రొక్కరైనను

లేక పోయిరి.

తుదకు 1831-వ సంవత్సరములో తిరుగుబాటు అణచి వేయబడినది. పోలండు రాజ్యము నాశనమైన తరువాత రష్యా ప్రష్యా ఆస్ట్రియా దేశములలోని పోలుల బలము తగ్గినది. వారు నానా బాధలను పొల్పడవలసివచ్చెను.

పోలండులో స్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచుండిన క్రాకో ప్రజా ప్రభుత్వము కూడ ఆస్ట్రియాలో కలిపివేయఁబడినది. దీని నెప్పటికైన నాస్ట్రియాలో కలుపుకొనవలయునని మాటిమాటికి పోలండును పంచుకొనిన రాష్ట్రములు పదునొకండు సంవత్సరముల క్రిందటనే కూడాచించుకొనినవి. దీనితో పోలుల పరిపాలనముక్రింద నుండిన పోలండు లేనంత నంతరించినది.

ప్రష్యారాజ్యముక్రింద నుండిన పోలులు తమ యాగ్రహము నణఁచుకొని బెర్లిను కొండనుండు భయపడి శాంతచిత్తులై యుండిరి. 1863-వ సంవత్సరములో రష్యను పోలండునందు పెద్ద విప్లవము పుట్టి లిథూనియా మున్నగు పరగణా లన్నిటికిని వ్యాపించెను. కొలఁది కాలమున కుదారస్వభావుండగు రెండవ యలెగ్జాండరు రష్యాచక్రవర్తి యయ్యెను. ఇతర దేశములలో, ముఖ్యముగ నిటలీయందు, జాతీయత విజయము పొందుచుండెను. ఈ కారణముల వలన తమకు కూడ విజయము కలుగు నని పోలులలో నుత్సాహపరులు దలఁచిరి. కాని వీరి కప్పుడు సేన లేదు. స్వదేశ ప్రభుత్వము లేదు. ధనము లేదు. కాఁబట్టి వీరు తమకు విజయము పరదేశముల సాహాయ్యమువలననే కలుగవలయు నని భావించి యితరరాజ్యముల సాహాయ్యమును కోరిరి. కాని యొక్కరైనను పట్టు మని సాహాయ్యము చేయలేక పోయిరి.

ఆస్ట్రియా సామ్రాజ్యముక్రింద నుండిన పోలుల స్థితిగతు లంత హీనముగ లేవు. 1866-వ సంవత్సరములో ప్రష్యావలన ఓడింపఁబడినది మొదలాస్ట్రియావారు తమ రాజ్యములోని వివిధజాతులను సరిగ నాదరింపఁజొచ్చిరి. పోలులు వినమ్రులై యుక్తిచే ఫ్రాన్సిసు జోసఫును మెప్పించి, 1869-వ సంవత్సరములో గెలీషియా రాష్ట్రమునకు స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించిరి. దీనివలన ఆస్ట్రియా పార్లమెంటునకు 80 మంది సభ్యులను పంపుకొను నధికారము వీరికి వచ్చినది. బాడెనీ గొలుఛౌస్కీ మున్నగు బుద్ధిసంపన్నులు గెలీషియాలో నుద్భవించి యాస్ట్రియా సామ్రాజ్యమునం దమాత్యపదవుల నలంకరించి దేశమునకు కీర్తి తెచ్చిరి.

ప్రష్యాలో పోలులు నేఁటికిని చాల బాధింపఁబడుచున్నారు. పోలులు జర్మను ప్రాబల్యమును తొలఁగించుకొని తిరిగి తలయెత్తుదురేమో యని జర్మను సామ్రాజ్యములో నాయకత్వము వహింపవలె ననెడి యౌత్సుక్యముతో నుండిన ప్రష్యా భయపడసాగెను.

అది కారణముగా ప్రష్యనులు పోలుల లక్షణములను రూపుమాపుటకు నడుకట్టిరి. పోలులను నిర్దయులై నానాబాధలు పెట్టి తమ ప్రాబల్యమును వ్యాపింపఁజేయ నారంభించిరి. ముఖ్యముగ ప్రష్యనులు తమ కోరిక నెఱవేర్చుకొనుటకై రెండు పద్ధతుల నవలంబించిరి. మొదటిది పోలిషుభాషను నిర్మూలము చేయుట. జర్మనులను పోలండునకు వలస పంపించుట రెండవది. వీనివలన పోలుల సాగరకమును ప్రత్యేక జాతిలక్షణములును అంతరించునని వారు తలఁచిరి. జర్మనీ భాషలోనే పిల్లలకు చదువు చెప్పవలసిన దని 1872-వ సంవత్సరము నాఁటికే యధికారు లుత్తరువు చేసిరి. విద్యార్థులు ప్రభు ప్రార్థనను జర్మనీ భాషలో చేయుటకు నిరాకరించినప్పుడు కొరడా దెబ్బలు కొట్టించిరి. 1906-వ సంవత్సరములో లక్ష [illegible] విద్యార్థులు సమ్మె కట్టిరి. వీరు చేసిన యపరాధ [illegible] లేదు. జర్మనీ భాషలో పరీక్షా పత్రములను వ్రాయలేరు.

పోలండులో భూములను కొని [illegible] 1886-వ సంవత్సరమున నొక సంఘము స్థాపింపఁబడెను. ఇందులకై సర్కారమి 7 కోట్ల 50 లక్షల రూపాయలు వెచ్చింపఁబడెను. ప్రతి సంవత్సరములయిన తరువాత దీనికి [illegible] ఇరువైదు సంవత్సరములలో [illegible] నాలుగు వేల కుటుంబములవారు స్థిర[illegible] దానిని స్వదేశముగ భావించుకొనిరి. కాని [illegible] భాగముల నుండి జర్మనులకంటె నెక్కుడుగ [illegible]. తరువాత తూర్పు ప్రష్యాలోని జర్మనుల సంఖ్య క్రమక్రమముగ క్షీణింప నారంభించెను.

సభ్య[illegible] ప్రపంచమునకు [illegible] తియు నిట్టి కష్టపరంపరల ననుభవించిన [illegible] తలయెత్తి తిరిగిన పోలండు రాజ్యమునందు నేఁడు [illegible] కోట్ల సుమా జనులు నివసించుచున్నారు. వీరిలో కోటి [illegible] పోలిషుభాష నే మాతృభాషగా మాట్లాడుచున్నారు. పోలులు నా[illegible] కానాఁటివారికే తెలియును. నేఁటివారికి స్వాతంత్ర్యమును జాతిని [illegible]రించుకొను [illegible] పోలుల [illegible] పించుకొనక పోదురా? కాని [illegible] నేఁటికి వీరిలో సగము [illegible] వారు ప్రష్యాకును [illegible] రష్యా ప్రష్యాలలో పోలుల జాతీయచిహ్నము [illegible] పోయినవి. ఆస్ట్రియాలో [illegible] ప్రక్కప్రక్కను పట్టి జాతీయ [illegible] తెచ్చుచున్నవి. ఎన్ని [illegible] లేదు కదా. పోలుల వ్యక్తిజ్ఞాన [illegible] మాత్ర మింకను [illegible] ప్రాణప్రతిష్ఠ [illegible] వాఙ్మయ సంపదయం దేమి శిల్పకళయం దేమి [illegible] లయం దేమి శాస్త్ర పరిశోధనయం దేమి [illegible] లందఱు పోలులే. ఇంతకంటె పోలుల జాతీయ [illegible] నిదర్శన మేమున్నది? [illegible] కొందఱు "పోలిషు రివ్యూ" అను పత్రికను 1880-వ సంవత్సరములో నెల కొల్పి నేఁటివఱకును [illegible] రష్యా ప్రష్యా ఆస్ట్రియా దేశములలో [illegible] పోలులు [illegible] తీరాళములందు నిరంకుశముగ [illegible] లిపి వారిని [illegible] సర్వకాల సర్వావస్థలందును తజ్జాతీయోద్ధరణమునకు పాటుపడుచున్నారు. ప్రస్తుతమహాసంగ్రామాంతమునందైనను నీ దేశసేవాపరాయణుల ప్రయత్నములు సఫలీకృతము లగును గాక!

మాంటినీగ్రోచరిత్రము

కసోవో యుద్ధమునకు పిమ్మట బాల్కన్ రాష్ట్రములలో నొక్కటగు మాంటినీగ్రో మాత్రమే స్వతంత్రముగ నున్నది. మాంటినీగ్రోనుండి కొంత స్వతంత్రులైన సర్దారులును, స్వేచ్ఛాపరిపాలనాపరులును స్వరాజ్యస్థాపనాసక్తి గలవారును నగుటచే వీరు తమ ప్రక్క నుండు [illegible] రోమకసామ్రాజ్యమువారి స్వేచ్ఛావిహారమున కాటంకముగ నుండెను. అందువలన రోమకసామ్రాజ్యమువారు, ఆస్ట్రియా రాజు ప్రభుత్వము [illegible] నీ దేశమునకు స్వాతంత్ర్యము లభించ జేసి దీనిని సామంతరాజ్యముగ నుంచుకొనిరి. రోమకసామ్రాజ్యమునకును గ్రీకు సామ్రాజ్యమునకును నడుమ నుండుటచే ముఖ్యముగ గ్రీకు సామ్రాజ్యము కంటె యుండుటచేత మాంటినీగ్రోకు గ్రీకువారితో సంబంధ మెక్కువగ నుండెను. అయినను సర్వియా ప్రభ హెచ్చుగ నుండు దినములలో ముఖ్యముగ డ్యూసన్ ప్రభుత్వకాలమున, నిది సర్వియాకు సామంతరాజ్యముగ నుండెను. కొంత కాలమునకు పిమ్మట స్వతంత్రరాజ్యముగ నుండినను, తురుష్కుల ప్రభ హెచ్చుటచే, కసోవో యుద్ధములో వారిచే పూర్ణముగ నోడింపబడెను. ఈ యపజయము మాంటినీగ్రోవారిని తరతరములు క్షీణపడునట్లు చేసినది.

[illegible] రాజు పాలనము

1389-వ సం. మొదలు 1516-వ సం. వఱకు మాంటినీగ్రోకు తఱచుగ తుర్కీపై కలహములతోడనె సరిపోవుచుండెను. స్టీఫెన్ క్రొనేవిక్ అను మాంటినీగ్రోరాజు కాలములో 1424-1436 సం. లోపల 63 యుద్ధములు జరిగి యన్నిటిలోను తురుష్కులు జయింపబడిరి. అయినను, క్రొనేవిక్ రాజు తురుష్కుల బాధను జడిసి, యవసరమగునప్పుడు తనకు సహాయముల చేయునట్లు రోము చక్రవర్తితో సంధి చేసికొనెను. తుర్కీవారు ఏషియా మైనరు, సర్వియా, ఆల్బేనియాలతో యుద్ధము చేయుచుండిన సమయమునందు స్టీఫెన్ క్రొనెవిక్ ఆల్బేనియా సేనాధిపతితో చేరి తురుష్కులపైకి పోయెను. కాన్‌స్టాంటినోపలు రాజగు రెండవ మహమ్మదు మాసిడోనియా లోనికి పారిపోవునట్లు చేయబడెను. 1466-వ సం.లో క్రొనెవిక్ చనిపోయెను. జ్యేష్ఠపుత్రుండగు ఇవాన్ రాజయ్యెను. తురుష్కులు 1459-వ సం.లో సర్వియాను, పిమ్మట బోస్నియా, ఆల్బేనియా హెర్జెగోవినా మున్నగు రాజ్యముల నన్నిటిని ఒక్కొక్కటిగ వశపఱచుకొనిరి. ఇంతయగుటకును, పలాయితులగు సర్వులకు శరణముగ నుండిన మాంటినీగ్రోపై తురుష్కుల దృష్టి ప్రసరించెను. తుర్కీ సుల్తానగు సాలొమను పాషా స్కుటరీని ముట్టడించెను. మాంటినీగ్రో కొత్తిడి కలిగెను. మాంటినీగ్రోకు ముఖ్యపట్టణమగు జబల్‌జాక్ ముట్టడింపంబడెను. తన ముఖ్యపట్టణమును తురుష్కులకు స్వాధీనము కాకుండ దానిని తగులబెట్టి యివాను మరొక కోట ముఖ్యపట్టణము నేర్పఱచుకొనెను; పిమ్మట కొంతకాలమునకు కేవిధమగు తొందరలు లేక 1490-వ సం.లో మరణించెను. ఇతని కుమారుడగు ఇవాన్ అనునతడు రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఇతడు నాగరకాగ్రణి యగు వెనీసు స్త్రీపుత్రుడగుటచేతను తాను వెనీసు నాగరికుణిని పెండ్లాడుటచేతను, దంపతు లిరువురు నీయనాగరికపు కొండ దేశమునందుండ లేకపోయిరి. కాబట్టి యితడు తన దేశమునకు తన ప్రధాన ముఖ్యుండగు బాబిలాస్ అను మతగురువును సామంతరాజులను ప్రజలను సమకూర్చి తన దేశపు ప్రభుత్వము నామతగురువు కొప్పగించెను. 1516-వ సం.లో ప్రారంభమయిన యీ యేర్పాటు కొంచెము కొంచెము మార్పులతో 1851-వ సం. వఱకు జరిగెను. ఈ మతగురువు రాజ్యాధిష్ఠానము నందఱు నంగీకరించిరి. పిమ్మట జార్జి యను నతని భార్యయు సామంతరాజులతో కూడ కటారో పట్టణమునకు బయలుదేరిరి. ఈ విభాగము ప్రజలకు చాల కష్టముగ నుండెను. తక్కిన రాష్ట్రము లన్నియు తురుష్కుల యధీనములో నున్నను మాంటినీగ్రో మాత్రము స్వాతంత్ర్యముగ నుండుటను జూచి, యందఱును వీరు స్వాతంత్ర్యమును నిలుపుకొనగలరా యని యాశ్చర్యము నొందుచుండిరి.

ప్రజాప్రాతినిధ్యము

1516—1696

తోడి సామంతులలో నొకరు గాక, ప్రత్యేకము మతగురువు సింహాసనమునకు వచ్చుటచే, సామంతులలో నసూయ యంతరించి యంతఃకలహము లణగెను. బిషప్పొక్కడే నిరంకుశాధికారము వహించి యుండవలెనని జార్జి తలంపలేదు; బిషప్పుతో పాటు దేశరక్షణకై సైనికశాఖాపరిపాలకు నొకనిని సివిల్ గవర్నరు నొకనిని నియమించెను. ఈయన ప్రజాప్రాతినిధ్యనిర్మాత యగుటచే సర్వజనాంగీకృతుడు. బాబిలాసునకు పిమ్మట ముగ్గురు మతగురువులు (వ్లాడికాస్) శాంతిస్థాపనముతో ప్రభుత్వముచేసిరి. ఈ కాలమునందు వీరు బైబిలు ప్రచారము హెచ్చుగ చేసిరి. తురుష్కరాజైన ఆలీపాషాకు సామంతులగు మాంటినీగ్రోవారు కప్పము కట్టుటకు నిరాకరించినందున, 1604-వ సం.లో మాంటినీగ్రోపై తురుష్కులు దండెత్తివచ్చిరి; కాని విశేషనష్టముతో ఓడిపోయిరి. ఈ పరాభవమువలన తురుష్కు లతి రోషముతో ఎనిమిది సంవత్సరములకు పిమ్మట 1613-వ సం.లో మరల మాంటినీగ్రోపైకి వచ్చిరి. ఈ సారి మాంటినీగ్రోను పూర్తిగ తుడిచివేయవలెననియే వారి సంకల్పము. యుద్ధమునందలి జయాపజయము లొక సైనికసంఖ్యపైనే యాధారపడి యుండినచో మాంటి

నీగ్రో లధోగతి చెందెడివారే. కాని మాంటినీగ్రో సర్వత్రప్రాంతము లలో, వీరి యాత్మబలము నిరుపయోగమైనందున తుర్కీవారపజయము పొందిరి. తుర్కీవా రింకేటి నష్ట మెప్పుడు నొందియుండలేదు. ఆర్‌స్లాజ్ పాషాకు గాయములు తగిలెను. రెండవ సేనానియొక్కయు మఱి నూరుగు రధికారులయొక్కయు తలలు గొనిపోఁబడి సెటింజి కోటయొక్క బురుజులపై నిలిపింపఁబడెను.

ఈ యపజయములవలన తురుష్కుల కపకీర్తి హెచ్చెను. మాంటినీగ్రోనుల ప్రతిష్ఠ ప్రబలెను. 1623 వ సం. లో సాలోమన్ పాషా యను తురుష్కప్రభువు 80,000 సైన్యముతో మాంటినీగ్రోను ధ్వంసము చేయ సమకట్టి యిరువది దినము లఖండముగ పోరు సలిపి మాంటినీగ్రోనులను వారి ముఖ్యపట్టణ మగు సెటింజికి తఱిమివేసెను. సెటింజి నాక్రమించుకొనెను. మాంటినీగ్రోనులు లోఁబడిరి; తురుష్కులకు కప్పము కట్టవలసిన వారైరి. కాని మాంటినీగ్రోనులు తమ దేశమందలి యుద్ధములలో గొప్ప సేనలు క్షుద్బాధచే నశించుననియు స్వల్పసైన్యాధిపతులు జయింతు రనియు నిదివఱ కుండిన సిద్ధాంతమును మనసునందుంచుకొని కొంత సైన్యము సాల్బేనియా వైపునుండి మరల్చి తురుష్కులను ముట్టడించి వారిని మరల జయించిరి.

మాంటినీగ్రోనులకును ఆల్బేనియనులకును గల యభిభేదము వీరి నైకమత్యహీనులను జేసి యుభయులను తురుష్కులయొక్క ప్రతాపమునకు లొంగునట్లు చేసినది. మాంటినీగ్రోనులకును తురుష్కులకును జరిగిన పోరాటముల సెన్నజొచ్చిన వేలకొలంది గలవు. పాఠకులకు విసుకు పుట్టును. తురుష్క లొకసారి అచమెటు పాషా యాధిపత్యముక్రింద 60,000 సైన్యముతో మాంటినీగ్రోపైకి వచ్చినపుడు జరిగిన ఘోరయుద్ధములో నిరువదివేల మంది తురుష్కులు రణరంగమున చనిపోయిరి. మున్నూరు మంది మాంటినీగ్రోలుమాత్రమే నష్టమైరి. మాంటినీగ్రో విశేషించి పర్వతప్రదేశ మగుటచే నెంతటి సంఖ్యగల వైరులును నచటి యుద్ధమున నశింతురు. తరువాత యిరువది సంవత్సరములలో తురుష్కులు మాంటినీగ్రోపైకి ముమ్మారు దండెత్తిపోయి యోడింపఁబడిరి. ఒక యుద్ధములో వేయిమంది మాంటినీగ్రోలు 20 వేల మంది గల తురుష్కసేన నిరువది సారులు పాఱద్రోలిరి. ఈ నిరంతర కలహములవలన నొక జిల్లాలో నూరుగురు మాంటినీగ్రోలు 40 మంది మాత్రమే మిగిలిరి. కాని క్రైస్తవదేశము లన్నిటిలోను వీరి ప్రతాపము హెచ్చెను. 1735-వ సం. లో మాంటినీగ్రో రాజగు మొదటి డానిలో మరణించినపు డతని కుమారుడగు సావాకు దక్కినది యతనికీర్తిమాత్రమే.

సావా రష్యా జర్మనులతో స్నేహము చేసికొనెను. రష్యా చక్రవర్తి యితనిని గౌరవముగ చూచెను; ఇతని దేశమునకు సాలునకు 3000 రౌభిల లను నాణెము లొసంగుచుండెను; తుర్కీతోడ కలహములలో నంతరించిన పాఠశాలల యుద్ధారణము నిమిత్త మితని దేశమునకు సాలునకు 1000 డ్యూకట్లు నిచ్చుచుండెను. సెంటు పీటర్సు బర్గులో నున్న సైనికశిక్షణాలయములో మాంటినీగ్రో బాలురనునైదుగురకు విద్యాశిక్షణ మొసంగుచుండెను. పిమ్మట 1766-వ సం. లో సావా మరణించెను.

1782—1830

ఒకటవ పీటరు కమసంగుద్ధుఁడు, సూరుఁడు, సట్టువల గలవాఁడు. ఈతని పరాక్రమమువలన ఆస్ట్రియా రష్యా యింగ్లండులు కూడ నితని సహాయ మపేక్షించుటకు సంశయింపకయుండెను. ఆతని మోటు సైనికులు నెపోలియనును గూడ నాటకట్టఁగలిగిరి. 1788-వ సం. లో ఆస్ట్రియా రష్యాలు తుర్కీపై యుద్ధము ప్రకటించి నపుడు మాంటినీగ్రోవారి సహాయమును గోరెను. 1807-వ సం. లో జరిగిన టిల్‌సిట్ సంధివలన బొకె ఫ్రెంచివారిక్రిందికి వచ్చెను. నెపోలియను మాంటినీగ్రోను లసాధ్యులనియు వారి నణచుటకు ప్రయత్నించుటకన్న వారితో మిత్రభావము గలిగియుండుట శ్రేయస్కర మనియు గ్రహించెను; తన సొంత ఖర్చుతో మాంటినీగ్రోలో బాటలను వేయించెద నని చెప్పెను. కాని మాంటినీగ్రోనులు బండ్లు రాఁగలిగిన బాటలలో ఫిరంగులు గూడ సులువుగ తమ పైకి రాఁగల వని గ్రహించి యీబాటల సహాయమును నిరాకరించిరి. తమ దేశములలో రాకపోకలకు తగిన సదుపాయములు లేమియే, తమ స్వాతంత్ర్యమును కాపాడుచున్న దనియు, ఆ ప్రకృతిరక్షణ సాధనములను మార్చుట తమకు హానికర మనియు వీరి సిద్ధాంతము. మాంటినీగ్రోను నీరీతిని తన్ను నిరసించి నందుకొరకుచే నెపోలియను వారి దేశమును రూపుమాపుటకు శపథము చేసెను.

1830—1860

మొదటి పీటరు తననంతర మతని పుత్రుఁడు, రెండవ పీటరు సింహాసనమునకు వచ్చెను. ఇతఁడు మహాబలిష్ఠుఁడు. 1820-వ సం. జరిగిన యపజయము మొదలు తురుష్కులు మాంటినీగ్రో మాట తలపెట్టరైరి. 1832-వ సం. లో ఆల్బేనియా తిరిగి తురుష్కులకు స్వాధీన మాయెను. కాని తురుష్కులు మాంటినీగ్రోనుల శౌర్యపరాక్రమములను మఱువలేదు. వీరిని నయమున సాధింపవలె నను సంకల్పముతో 1856-వ సం. లో మాంటినీగ్రో రాజవంశము యొక్క పారంపర్యపు హక్కును తా మొప్పుకొనెద మనియు మాంటినీగ్రోకు మరికొంత దేశమును గూడ నిచ్చెద మనియు తురుష్కుల యాధిక్యమును మాత్రము మాంటినీగ్రోను లంగీకరింపవలయుననియు తురుష్కులు మాంటినీగ్రోనులను కోరిరి. దీనిని మాంటినీగ్రోనులు నిరాకరించిరి. స్వల్పదేశమున కాశపడి సుల్తానులకు తల యొగ్గుట కే మాంటినీగ్రో మానవుఁడును నొప్పుకొనఁడాయెను. తురుష్కులు తిరిగి దండెత్తి వచ్చి పూర్ణముగ నోడిపోయిరి. రెండవ పీటరు మిగుల శూరుఁడు; 6 అడుగుల 9 అంగుళములయెత్తు గలవాఁడు; ధర్మాసహితుఁడు 1845-వ సం. న తన దేశమునఁ గలిగిన క్షామములో నితఁడు తన నగల నన్నిటి నమ్మి స్టీమరులకొలంది ధాన్యమును తెప్పించి ప్రజలకు పంచిపెట్టించెను. ఇట్టి మహామహుఁడు 1851-వ సం.లో మరణించెను. ఈతనికి పిమ్మట రెండవ డానిలో రాజయ్యెను

ఇతఁడు విశేషము మతభక్తి గలవాఁడు కాఁబట్టి, నితని కాలములో రాజ్యాధికారము మతాధికారము వేఱుచేయఁబడెను. రెండవ పీటరు కాలమున శాంతముగ నుండిన తురుష్కులు తిరిగి రెండవ డానిలో కాలమున మాంటినీగ్రోపైకి వచ్చిరి. ఓమర్ పాషాను తురుష్కులు మాంటినీగ్రోపైకి పంపిరి. తుర్కీ నౌకాబలము అల్బేరియా రేవును ముట్టడించెను. డానిలో రష్యా ఆస్ట్రియాల సహాయమునకై రాయబారి నంపెను కాని రాయబారి తిరిగిరాక పూర్వమే 1850-వ సం. జనవరి నెల 20 వ తేది రాత్రి మాంటినీగ్రోనులు ఓమర్ పాషా సైన్యముమీఁద పడి 17 పటాలములను నాశనము చేసి 370 మంది గోరెతురుష్కుల తలలను గొనిపోయిరి. ఇంతలో ఆస్ట్రియా రష్యాలు కాన్‌స్టాంటినోపిలులో సంధి సాగింప మొదలుపెట్టెను. ఇవి యన్నియు లక్ష్యపెట్టక ఓమర్ ఆస్ట్రాగోగ్ వఱకు వచ్చెను. కాని, విశేష నష్టము నొందెను. ఇంతట వర్షకాలము వచ్చెను. నదులు దాఁటుట కలవి కాకుండెను. దీనికి తోడు సుల్తాను యుద్ధము నాఁపుట కుత్తరువులిచ్చెను. ఈ యుద్ధము జరగిన మూడు మాసములలోను 4,500 మంది తురుష్కులు యుద్ధభూమి కర్పితులైరి. ఇంతకంటె నెక్కువమంది వికలాంగులైరి. 900 మంది ఖైదీలుగ పట్టుకొనఁబడిరి. ఈ విధముగ తురుష్కులతో వీరు పోరాడిన యుద్ధములు లెక్కకు మిక్కిలిగ నున్నవి. వాని నన్నిటిని గూర్చియు చదివినచో, నెట్టి మానవునకును మాంటినీగ్రోనులకు సాటి యోధులు లేరని తోఁచకమానదు. ఎన్ని యుద్ధములం దెన్నిసారు లపజయము నొందినను క్రౌర్యముతో, తమ వైరుల సౌభాగ్యము నెఱింగియు నిరుత్సాహులు గాక, యుద్ధమునకు పునఃప్రయత్నములు చేయు తురుష్కుల చరిత్ర యసమాన మని కూడ తోఁచకమానదు.

నూరుల కొలంది యుద్ధములం గలిగిన యనుభవముచే సైనిక శిక్షణ మవశ్యమని తోఁచి 1853-వ సం. న డానిలో సైనిక శాసనమును నిర్మింప మొదలిడెను. ఇప్పటివఱకును మాంటినీగ్రో సైనికులకు శిక్షణము లేదు. యుద్ధము వచ్చిన దనినతోడనె మూలమూలలనుండి ప్రజ లందఱు కొన్ని గంటలలో ప్రోగగుదురు. ప్రాచీనాయుధము లగు కత్తులు కటారులే వీరికిఁ గల యాయుధములు. వీనికి తోడు శత్రువులనుండి యప్పుడప్పుడు యుద్ధములలో పట్టుకొనిన యసంఖ్యాకము లగు ఫిరంగులు తుపాకులు కూడఁ గలవు. యుద్ధము ముగిసినతోడనే యెవరి పల్లెలకు వారు పోయి సేద్యము చేసికొను చుండెడివారు. డానిలో 18 మొదలు 60 సం. ల వయసు గల ప్రతిమానవుని సైనికునిఁగ చేర్చుకొనెను.

1854-వ సం. లో క్రిమియన్ యుద్ధము పొసఁగెను. మాంటినీగ్రోను తటస్థముగ నుండు మని యాస్ట్రియా రాజొత్తిడి చేసెను. యుద్ధధ్వని వినినతోడనే యుత్సాహితు లగు మాంటినీగ్రో ప్రజలు కలహమునకు కాలు ద్రవ్వుచుండిరి; సరిహద్దులలోని తురుష్కులను వధింపసాగిరి.

1857 వ సం. లో డానిలో ప్యారిసును సందర్శించినపుడు సుల్తానునకు నామమాత్రము తాను లోఁబడినచో దానికి ప్రతిఫలముగ కొంత దేశము నిచ్చెదమనియు, తుఱకల రేవులలో మాంటినీగ్రో పతాక ముండునట్లు చేసెద మనియును చెప్పిరి. ఈ పద్ధతి నియమాది లైనను స్వాతంత్ర్యముల క్రిందొంటు రెండవ సారి నిరాకరించెను. దాని నిమిత్తము రెండవ డానిలో యంగీకరించెను. ఈ సిఫారసు కొప్పుకొనుటవలన స్వాతంత్ర్యప్రియులును శౌర్యవంతులును నగు మాంటినీగ్రో ప్రజల కనిష్టము కలిగించెను. దేశమునం దసంతుష్టి ప్రబలెను. సామంత నాయకులు లనేకులు తిరుగఁబడిరి. వారి నణఁచుటకు డానిలో కెంతో శ్రమ యయ్యెను.

ఇదంతయు నిట్లుండఁగ, సంధిని సరకుచేయక తురుష్కులు 7,000 మంది సైనికులతో హుసేన్ పాషాను ఉత్తర ప్రాంతదేశము పైకి పంపిరి. ఆస్ట్రియా రష్యాలు డానిలో మొఱకు చెవి నిడెను. ఫ్రాంసు చక్రవర్తి యగు మూడవ నెపోలియను మాత్రము వీరికి తోడ్పడి తన నౌకాదళమును సాయమునకు పంపెను. డానిలో సోదరుఁ డగు మిర్కో సైన్యము నడపెను. గ్రాహోవో యొద్ద యుద్ధము జరిగెను. మే నెల 13-వ తేదిని యుద్ధ మారంభ మాయెను. మృత్యు వాసన్నం బైననే తురుష్కులు మాంటినీగ్రోపైకి వత్తురనినట్లు మిర్కో తురుష్క సైన్యములను తుత్తునియలు చేసెను. ఎక్కడి ఫిరంగులకడ నుండు యోధు లక్కడనే వధింపఁబడిరి. మరలిపోవుటకు వీలు లేకుండ కనుమ ద్వారమున నొక సేన కావలి యుండెను. కొన్ని వారములకు పిమ్మట యుద్ధభూమిని చూచిన యొక యాస్ట్రియ నధికారి యప్పటికిని 2,237 శవములు యుద్ధభూమియం దున్నట్లు చెప్పెను. 4,500 మంది మాంటినీగ్రోనులలో 400 మంది మాత్రము హతులైరి. తురుష్కుల నష్ట మింత కనినిది రెట్లు కధిక మాయెను.

1858-వ సం.లో గొప్ప రాజ్యముల రాయబారు లందఱును కాన్‌స్టాంటినోపిలులో సమకూడి మాంటినీగ్రోకును తుర్కీకిని గల సరిహద్దు వివాదము నాలోచించిరి. కాని వీరి తీర్పుమియు సఫలము కాకపోయెను. పిమ్మట జరగిన రెండు యుద్ధములలో నిది స్పష్ట మయ్యెను. 1855-వ సం. న డానిలో వ్రాసిన న్యాయశాసనము 1888-వ సం. వఱకు కమలులో నుండెను. పిమ్మట విశేషకాలము గడువకమునుపే 1860-వ సం. లో నితఁడు చంపఁబడెను.

ఒకటవ నికోలాస్ ప్రభుత్వము

1860-1896

డానిలోకు పిమ్మట నతని యన్న కుమారుఁ డగు మొదటి నికోలాస్ సింహాసనమునకు వచ్చెను. ఇతఁడు కడు సమర్థుడు; ప్యారిస్ నగరములో విద్యాశిక్షణ మొందెను, ఫ్రెంచి భాష నతి చాకచక్యముతో మాట్లాడెడివాఁడు. ఇతనిని చూచినవారిలోనితని గొప్ప లక్షణములను కనిపెట్టనివారు లేరు. ఇతని ప్రభుత్వ మారంభము ననే తురుష్కులతో యుద్ధము పొసఁగెను. ఇందుమాత్రము తురుష్కులకే జయము కలిగెను. కాని పిదప స్కుటరీయొద్ద సంధి జరిగెను. ఇం దతికఠిన మైన షరతులు మాంటినీగ్రోనులపై నిర్ణయింపఁబడెను. పదునాలుగేండ్లు గడచిన తర్వాత దేశములో క్షామము ప్రవేశించెను, కలరా వ్యాపించెను. ఈసందర్భమందు ఫ్రెంచివారు చాల సహాయము చేసిరి. దైవానుగ్రహమున నివి త్వరలో శాంతి నొందినవి.

కడచిన యుద్ధమునకు ఫలితముగ, నింతవఱ కుండిన యుద్ధపు కట్టుఁబాట్లు చాల వని గ్రహించి నికోలాసు ఫ్రాన్సులో పెక్కు తుపాకులను లాటరీలో కొనెను. మూఁడవ నెపోలియను, జారు, సర్వియా రాజగు మికెయిల్, మఱియొక సర్బు ప్రముఖుఁడును కలసి సొమ్ము పెట్టుఁబడి పెట్టిరి. సర్వియా రాజు ఫిరంగుల కర్మాగారమును నిర్మించువాని నొకనిని పంపెను. దీనిని సెటింజీలో స్థాపించిరి. ఇవి యన్నియు సమకూర్చుకొని నికోలాస్ సైనికాభివృద్ధికి ప్రారంభించెను. 1870-వ సం. లో కెప్టెన్ వ్లాహోవిక్ అనునతఁడు సైన్య శిక్షణప్రకరణము వ్రాయ మొదలిడెను. యుక్తవయసు వచ్చిన ప్రతిమనుజునకును ఒక తుపాకియు కొన్ని తోటాలును నొసంగఁబడెను. వారు తుపాకులను తమ పిల్లలకన్న నెక్కుడుగ ప్రేమించిరి. 1895-వ సం. లో రషియన్ జారు లిన పేరున బహుమతిగ 30,000 తుపాకులను పెక్కు ఫిరంగులను తోటాలు మున్నగువానిని ఆంటివరీకి పంపెను. రషియన్ సైనిక శిక్షకులు పోడ్గోరికాలో నొక సైనికోన్నత శిక్షణాలయమును స్థాపించిరి. సెటింజియొద్ద సైనికు లుండుట కొక యిండ్లవరుస కట్టఁబడెను. ఈ విధముగనే విద్యాశాఖ గూడ నేర్పడి విద్య యభివృద్ధి యయ్యెను. అప్పటికి ప్రయిమరీ విద్య ముఖ్యముగ నెంచఁబడెను. కాని యుద్ధసమయములో వీ రందఱును కలములకు బదులు కత్తులను మార్చెడివారు.

1876-వ సం. లో మాంటినీగ్రోనులు తురుష్కులపై యుద్ధము ప్రకటించిరి, ఇందు కూడ పూర్ణముగ జయము నొందిరి. ఈ యుద్ధమునందు వీ రేడ్రియాటిక్ సముద్రతీరమున ముప్పది మైళ్ల దేశమును సంపాదించిరి. ఇది యింగ్లీషువారి సహాయమువలన వచ్చిన దని నేఁటి వఱకు ప్రతిదేశభక్తుఁడును గ్లాడ్‌స్టన్ మంత్రివర్యుని నామము స్మరించుచుండును. దేశమునందు బాటలు విస్తరిల్లుట దేశమున కపాయకర మను ప్రాచీన సిద్ధాంతమును విడిచి, నికోలాసు దేశమునందలి ముఖ్యపట్టణముల నన్నింటిని మంచి బాటలతో కలిపెను. పిమ్మట తుర్కీతో నొకసారి కలహము కలిగినను, అన్ని వైపులను చుట్టుకొనియుండుటచే ఆస్ట్రియా తుర్కీకన్న గొప్ప శత్రు వాయెను. రషియా చక్రవర్తి కుటుంబముతో చేసిన సంబంధములవలన మాంటినీగ్రోకు రష్యా పరమమిత్ర మాయెను.

రుమేనియా రాజ్యము

రుమేనియా యూరపుదేశ మంతటిలో ఫలవంత మయినది. ఇయ్యది, బాల్కను రాష్ట్రములలో చేరినది కాకుండుటచే 1912-13 లో జరగిన బాల్కను యుద్ధమునందు జోక్యము కలుగఁజేసికొనలేదు. కాని చిట్టచివరకు బల్గేరియా తక్కిన బాల్కను రాష్ట్రములతో వ్యతిరేకముగ నుండినపుడు రొమేనియా బల్గేరియాపై దండెత్తి బల్గేరియానుండి 2,85,000 మంది జనులు గల 7,609 చతురపు మైళ్ల భూమిని సంపాదింపఁగలిగెను.

ఈ దేశపు వైశాల్యము 52,700 చదురపు మైళ్లు. జనసంఖ్య 7,500,000; ఆదాయము 22,000,000 సవరనులు; ఋణము 68,000,000 సవరనులు; వ్యాపారము 41,000,000 సవరనులు; సైన్యము శాంతిసమయమునందు 98,500 మంది, యుద్ధసమయమునందు 420,000 మంది; ఇందు 56,164 టన్నుల పరిమాణము గల 34 వర్తకపుస్టీమరులును, 56,842 టన్నుల పరిమాణము గల 36 సాధారణపు టోడలును గలవు.

రష్యా సామ్రాజ్యము

వ్యక్తులకువలె జాతులకును బాల్య కౌమార యౌవన వార్ధక్యములు సహజావస్థలు. ఇప్పటి యూరపుజాతుల స్థితిని గమనించిన నీస్థితి తెలియుచున్నది. గ్రీకు రోమక జాతులు గతించినవి. వాని స్థానములందు క్రొత్త జాతులు పుట్టి విజృంభించినవి. ఆ జాతు లిపుడు దశాభేదములందున్నవి. కొన్ని జాతులు యౌవనదశను దాటినవి. మరికొన్ని జాతులు యౌవనదశయందున్నవి. మరికొన్ని యౌవనదశను పొందనున్నవి. జర్మనుజాతి యౌవనదశయందున్నది. ఆ జాతియొక్క తబ్బిబ్బులకా దశయే కారణమై యుండెను. రష్యా దేశమునకు యౌవనదశ యింకను రానున్నది. ఇదియే యీ జాతి వెనుకఁబడియుండుటకు కారణమయియున్నది. రష్యాదేశచరిత్రము 9-వ శతాబ్దముతో నారంభమైనట్లున్నను, నిశ్చయముగ 17-వ శతాబ్దమునందు పీటరు మహామహునితో నారంభమైనదని యెంచవచ్చును.

రషియాసామ్రాజ్యపు వైశాల్య మఖండము. జనసంఖ్య యతి బహుళము. తక్కిన రాష్ట్రముల చరిత్రముల రీతిని దీని చరిత్రమును వ్రాయుట యన్న గ్రంథములు నిండుటయే యగును. వైశాల్యమున బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునకు పిమ్మట నిదియే పెద్దది. ఈ దేశమంతయు దాదాఁ పేకఖండముగ నున్నది. యూరపుఖండమునందు సగపాలును ఆసియాఖండమునందలి యుత్తరభాగ మంతయు నిది యాక్రమించియున్నది. పూర్వార్ధగోళమునందలి యుత్తరభాగము నంతటి నిది యాక్రమించియుండుటచే నిది యతిశీతలముగా నుండును. దీని తీగములు సంవత్సరములో సగముకంటె నెక్కువ కాలము ఘనీభవించియే యుండును. ఆ ప్రాంతములు పంటల కననుకూలములై కొంత కాలము వఱకు మాత్రము పచ్చికబయళ్లుగ నుపయోగపడును. ఈ సామ్రాజ్యపు వైశాల్యము 8,770,703 చతురపు మైళ్లు, జనసంఖ్య 173,359,900. ప్రజలలో నూటికి 65 గురు మాత్రమే రషియనులు, 6 గురు పోలులు; తక్కినవారిలో జ్యూలు ఆర్మీనియనులు కకేషియనులు టార్టారులు ఫిన్‌లు మంగోలియనులు మున్నగు ననేకజాతులవారు గలరు. రష్యనులు చాలమంది గ్రీకు చర్చికి సంబంధించిన క్రైస్తవులు.

ఈ యఖండమయిన విశాలదేశము, జనసంఖ్యను బట్టి చూచినచో, దాదాఁపు నిర్మానుష్యప్రదేశమువలెనె గనపట్టును. యూరోపు రష్యాలో, బాల్టిక్ బ్లాక్ సముద్రముల నడుమ నుండు దేశము మాత్రము ప్రజాబాహుళ్యము గలది. ఇదియే కొంతవఱకు ఫలవంతమయిన భూమియై యున్నది. 1912-వ సం. పు లెక్కలను బట్టి యింత విశాలమగు దేశములో 361,045,636 ఎకరములు మాత్రమే సాగుబడిలో నున్నవి. ఈ విధముగ పశుసంరక్షణమునకు తగిన భూమి తక్కిన ప్రదేశములలో సమృద్ధిగ నుండుటచే, 1912-వ సం. లో 48,896,000 పశువులును, 74,066,000 గొఱ్ఱెలు మేకలు మున్నగునవియు, 13,508,000 పందులును, 33,169,000 గుఱ్ఱములును రష్యాదేశమునం దుండినట్లు తేలినది. దీనిని బట్టి ప్రస్తుతమహాసంగ్రామములో వీరికిఁ గల యాశ్వికబలాధికత నిర్వివాదాంశము.

సైన్యము

రషియా సామ్రాజ్యములోని యాసియా భాగములలోను పునందలి ఫిన్లండులోను తప్ప, తక్కిన రష్యాలోని ప్రజలందఱకు సైనికశిక్షణము విధియై యున్నది. 21—45 సం. ల నడివయసు గలవా రందఱును సైనికశిక్షను పొందవలసినవారే.

విద్య

ఒక్క ఫిన్లండులో తప్ప, తక్కిన రష్యాదేశ మంతటిలోను ఏదో యొక భాషను చదువను వ్రాయను నేర్చినవారు నూటికి పదిమందికంటె నెక్కువ లేరు.

రైలుమార్గము

1913-వ సంవత్సర మారంభమున నీదేశములో 46,839 మైళ్ల రైలుమార్గము గలదు. దీనిపై 1912-వ సంవత్సరములో ప్రయాణము చేసిన 235,179,600 మంది ప్రయాణికులవలనను, కొనిపోఁబడిన 229,283,479 టన్నుల సరకులమీఁది సుంకములవలనను 113,419,600 సవరనుల యాదాయము వచ్చెను.

వర్తకపు టోడలు

1913-వ సం. లో 790,075 టన్నుల పరిమాణము గలిగిన 716 పొగయోడలును 184,103 టన్నుల పరిమాణము గలిగిన 500 సాధారణపు టోడలును రషియన్ పతాకముతో సముద్రముపై నడచుచుండెను. పొగయోడలపై 17,157 గురును సాధారణపు టోడలపై 12,333 గురును నావికులుగ నుండిరి. సముద్రముపై వీరి నౌకాస్థితి తక్కువగ కనపట్టుచున్నను, దేశాంతస్థితములగు సరస్సులలోను నదులలోను నింతకు మించిన పరిమాణము గల నావలును వానికి తగినంతమంది నావికులును నుండుట కవకాశము గలదు.

ఆదాయ వ్యయములు

1914-వ సం లో 300,000,000 సవరనుల యాదాయము వచ్చెను; దేశఋణము 945,000,000 సవరనులు; 268,000,000 సవరనుల వర్తకము జరిగెను; సైనికవ్యయము 2,82,20,000 సవరనులు; నౌకావ్యయము 26,149,294 సవరనులు.

నిర్బంధ సైనికశిక్షణము

శాంతి సమయమునందు 15,00,000మంది సైనికు లుందురు; యుద్ధసమయములందు వీరికి తోడు మొదటి రెండు పంక్తులలోను మాత్రము 19,25,000మంది సైనికు లధికముగా నుందురు. అసాధారణ సమయములందు విశేష సైన్యము సమకూడుట కవకాశము కలదు.

నౌకాదళము

నౌకానీకములు	ఇదివఱ కున్నవి	సిద్ధమగుచున్నవి
యుద్ధనౌకలు	9	7
బాటిల్ క్రూయిజర్లు	,,	4
ఆర్మర్డు క్రూయిజర్లు	6	,,
ప్రొటెక్టెడ్డు క్రూయిజర్లు	6	6
ఇతరమైన క్రూయిజర్లు	4	,,
డిస్ట్రాయర్లు	96	45
టార్పెడో బోట్లు	26	,,
సబ్మెరైనులు	29	,,
మొత్తము	176	73

నల్లసముద్రము
టర్కీ ఆసియా
సమర
కజాన్
మిన్స్క్
టుల

ఇటలీ సామ్రాజ్య చరిత్రము

ఇటలీ సామ్రాజ్య ప్రాచీన చరిత్రము అత్యుత్సాహకరమైనది. ప్రస్తుతచరిత్రము క్రీ. శ. 476-వ సం. తో ప్రారంభమగును. హెరూలియను లనఁబడు జర్మనీజాతికి చేరిన ఒడోసరను నాయకుఁడీ కాలములో నిటలీపైకి దండెత్తి వచ్చి యిటలీకి రాజయ్యెను. పండ్రెండు సంవత్సరములకు పిమ్మట నీ రాజ్యము తియొడోరిక్ ది గ్రేటను ఆస్ట్రొగతు వంశస్థుని వశమయ్యెను. పిమ్మట బిజాంటైన్ సేనలవలన వీరు జయింపఁబడుటచే, ఇటలీ తూర్పు చక్రవర్తుల పరిపాలనములోనికి వచ్చెను. 568-వ సం. లో లాంబార్డు లను నొక జర్మనుజాతికి చేరిన ఆల్బాయిన్ అను రాజు పో యను నది ప్రాంతముల దేశమును స్వాధీనము చేసికొని పావియాను ముఖ్యపట్టణముగ చేసికొనెను. ఈ లాంబార్డులక్రింద ఇటలీ యుత్తరభాగమును టస్కెనీ అంబ్రియాలును కొన్ని సరిహద్దు జిల్లాలును చేరియుండెను. వీరికి ముఖ్యపట్టణము రావెనా. కాని యీశాన్యప్రాంతమునందలి వారు స్వతంత్రులుగనే యుండి, 697-వ సం.లో వెనీసు ప్రజాస్వామ్యము (రిపబ్లిక్)ను స్థాపించిరి. అయినను రావెనా రోమాగ్నా ఆంకోనాలును, అడ్రియాటిక్ సముద్రతీరమునందలి పెక్కు రేవు పట్టణములును, ... నేపిల్సు ... దక్షిణ భాగమంతయు వీరికి స్వాధీనతయే యుండెను. ఎనిమిదవ శతాబ్దమారంభమున నీ దేశముపై బిజాంటియ ప్రభుత్వమునకుఁ గల యధికారమంతరించెను. ఈ సందర్భమున లాంబార్డు రాజులతోడి కలహములలో పోపుయొక్క యధికారము క్రమక్రమాభివృద్ధి నొందెను. అస్టోల్ఫస్ రాజు నెదుర్చునిమిత్తము తనకు సహాయము కావలసియుండుటచే, మూడవ స్టెఫెన్ అను పోపు ఫ్రాంకుల రాజగు పెపిన్ అనునాయకుని పరిశుద్ధుని చేసి రోమునకు గవర్నరుగ నియమించెను. దీనికి ప్రతిఫలముగ పెపిన్ రావెనా ప్రభుత్వమువారికి అయిదు రేవుల నిచ్చెను. ఈ విధముగ పోపుయొక్క యధికారము హెచ్చెను.

ఒకటవ హడ్రియన్ అను పోపుయొక్క యాహ్వానముమీఁద ఫ్రాంకుల రాజగు చార్లెమేను లాంబార్డుల రాజగు డెసిడేరియసుతో యుద్ధము సలిపి, యతనిని 774-వ సం. న తన ముఖ్యపట్టణమగు పావియాలో ఖయిదీగ నుంచుకొని, వాని రాజ్యమును ఫ్రాంకిష్ సామ్రాజ్యమునకు చేర్చెను. 774-వ సం. లో బెనెవెంటో రాజ్యమును దక్షిణ ఇటలీయు తప్ప, మిగిలిన యిటలీ యంతయు ఫ్రాంకుల ప్రభుత్వములో నుండెను. 800 సం.లో చార్లెమేను పాశ్చాత్య కిరీటమును ధరించెను. కార్లొవిజియన్ రాష్ట్రము భిన్నమయి పోయినపుడు, ఇటలీ ప్రత్యేకరాష్ట్రమయి ట్యూటనిక్ దండయాత్రికుల కాటపట్టయ్యెను.

961-వ సం. లో ఆటో ది గ్రేటను నతఁడు రోము సింహాసనమునకు వచ్చి మరుసటి సం. న పవిత్రమయిన రోమకసామ్రాజ్యమునకు చక్రవర్తి యాయెను. పిమ్మటి శతాబ్దములలో ఉత్తరఇటలీ మధ్యఇటలీలలోని జిల్లాలును పట్టణములును స్వాతంత్ర్యము చెంది, ప్రత్యేకపరిపాలకసంఘములుగను రాష్ట్రములుగను మాఱినవి. ఇట్టి స్థితిలో పెపిన్ వలన నీయఁబడిన దేశములలో కూడ మధ్య ఇటలీలో విశేషభాగము పోపుల ప్రభుత్వములో నుండెను. ఈ దేశము పిమ్మట ననేకసమయములలో వ్యాప్తిని చెందెను. దక్షిణ ఇటలీలో చార్లెమేను కాలమునందనేకస్వతంత్రమండలము లుండెను. తొమ్మిదవ శతాబ్దమున నీ భాగము సిసిలీతో కూడ సరాసెనులచే నాక్రమింపఁబడెను. పదునొకండవ శతాబ్దములో నిది యంతయు నార్మనులకు స్వాధీనమాయెను. పిమ్మట పెక్కుసారులు దీని రాజులు మాఱినను, 1282-వ సం. వఱకు నిది సంయుక్తముగనే యుండెను.

ఆ సంవత్సరమున దప్పటి ప్రభువులగు ఫ్రెంచివారి యధికారమునుండి సిసిలీ స్వాతంత్ర్యము నొంది 1435-సం. వఱకు ప్రత్యేకముగ నుండెను. అది పిమ్మట 1458 మొదలు 1504-వ సం. వఱకును కూడ స్వతంత్రముగనే యుండెను. కాని, ఆసమయమునందిటలీ సిసిలీలు రెండును 1714-వ సం. వఱకు స్పెయినునకు సంబంధించి యుండెను. అప్పుడు యుట్రెక్టు సంధివలన నేపిల్సు ఆస్ట్రియా వారికిని, సిసిలీ సవాయి ప్రభువునకును చెందెను. 1720-వ సం.లో నివి రెండును తిరిగి ఆస్ట్రియాచే సంక్రమించెను ; కాని 1734-వ సం. లో ఆస్ట్రియావా రోడిపోవుటచే స్పెయిను దేశములోని బోర్బన్ కుటుంబమునకు చేరెను.

ఇటలీదేశము యొక్క మధ్యకాలపు చరిత్రము గ్వెల్ఫ్సు ఘిబెల్లైన్సు అను తెగలవారికి కలిగిన కలహములతోడను మధ్యఇటలీ ఉత్తరఇటలీలయొక్క విరోధములతోడను సరిపోయినది. టస్కెనీలో గ్వెల్ఫ్సు తెగవారు ప్రజాస్వామ్యమునకై ఫ్లారెన్సు అనువాని నాయకత్వముక్రింద నొక సంఘము నేర్పఱచుకొనిరి. ఘిబెల్లైనుల పక్షమున పిజా అరెజ్జో లుండెను. వీరికిఁ గల వర్తకవ్యాపారముల పోటీ వీరిని యుద్ధములలోనికి దించెను. 1284-వ సం. లో మెలోరియాయొద్ద జరిగిన నౌకాయుద్ధములో పిజాను నౌకలను నాశనము చేసి, 1298-వ సం. న కర్జోలాయొద్ద జరిగిన యుద్ధములో జినోవావారు సముద్రముపై తమ యధికారమును నెలకొల్పుకొనిరి.

నెపోలియను యుద్ధకాలమువఱకు ఇటలీ యంతరంగభాగముల కలహములతోడనో ఆస్ట్రియా స్పెయిను సావాయి కుటుంబముల దుర్మంత్రాంగములవలననో కలవరము చెందుచునే యుండెను. నెపోలియను కాలమునందిటలీ పెక్కుమార్పులను చెందెను. 1815-వ సంవత్సరపు వియన్నా కాంగ్రెసు ఆక్టు ప్రకారము ఇటలీ పది ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగ విభజింపఁబడియుండెను.

8 10 12 14 16 18

స్విట్జర్లాండు

ఆస్ట్రియా-హంగరీ

లొంబర్డి

వెనీషియా

పీడ్మాంటు

టుస్కనీ

కార్సిక

సార్డీనియా

రోమ్

సిసిలి

46 44 42 40 38 36

ఇటలీ

N. GOPAUL & CO. MADRAS

ఈ రాష్ట్రములన్నిటి యైక్యమునకై కొంతకాలము గలిగి ఆయా రాజధానుల ముఖ్యపట్టణము లగు నేపిల్సు రోము లాంబార్డీ మున్నగు పట్టణములలోని ప్రభుత్వములవారు తఱుచుగ కుట్రలు పన్నుటతోడనో, యుద్ధములు చేయుటతోడనో కాలము వెళ్లబుచ్చిరి. 19-వ శతాబ్దము ప్రారంభమునందే కలహములలో ముఖ్య నాయకుఁడును ఇటలీ మోక్షకారకుఁడును అయిన మహాపురుషుఁడు గ్విసెప్పిమజ్జిని 1848-వ సం. పు ఫ్రెంచి కలవరములో లాంబార్డీ వెనీసు మున్నగు పరగణాలవారు తిరుగఁబడి ఆస్ట్రియా సైన్యమును వెరోనా పర్యంతము పాఱఁద్రోలిరి. సార్డినియా రాజగు చార్లెసు ఆల్బర్టు ఆస్ట్రియాపై యుద్ధము ప్రకటించి మొదట జయించినను, పిమ్మట నోవరాయొద్ద 1819-వ సం. న జరిగిన యుద్ధములో నోడింపఁబడెను. అప్పు డాల్బర్టు తన కుమారుఁడైన విక్టర్ ఇమాన్యుయలునకు సింహాసనము వదలివేసెను.

ఇంతలో పోపు రోమునుండి తఱిమివేయఁబడి, మాజిని గారిబాల్డీలచే ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వము స్థాపింపఁబడెను. కాని 1849-వ సం. న పోపు ఫ్రెంచివారి సహాయము పడసి, వారి సంరక్షణక్రింద 1850-వ సం. నుండి తన నిరంకుశాధికారము సాగింప మొదలిడెను. సిసిలీ నేపిల్సులలోని యరాజక సంఘములు కూడ నణఁచివేయఁబడినవి. కాని రహస్యపు సంఘములు మాత్రము తమ పనిని తాము చేయుచునే యుండెను. 1859-వ సం. న ఆస్ట్రియావారితో ఫ్రెంచివారును సార్డినియావారును చేసిన యుద్ధమునకు పిమ్మట, ఆస్ట్రియావారు లాంబార్డీని సార్డినియా కీయవలసినవారైరి. ఆ సంవత్సరములోనే, రోమాగ్నా మోడెనా పార్మా పియాసెంజా మున్నగునవి కూడ చేర్చుకొనఁబడెను. కాని సావాయి నీస్ పరగణాలను మాత్రము ఫ్రెంచివారి కియ్యవలసివచ్చెను. దక్షిణమున సిసిలీయనులు కలహించిరి. జినోవానుండి వెయ్యిమంది సైనికులతో గారిబాల్డి సహాయముగ వచ్చి సిసిలీలో నున్న బోర్బన్ ప్రభుత్వమును ద్రోసివేసెను. విక్టర్ ఇమాన్యుయల్ పక్షమున గారిబాల్డి యాజ్ఞాపకుఁడుగ ప్రకటింపఁబడెను. ఆగస్టు నెలలో గారిబాల్డి నేపిల్సునకు పోయి యక్కడి ప్రభుసైన్యము నోడించి రెండవ ఫ్రాంసెస్సును గెయిటాకు తఱిమివేసి 7-వ సెప్టెంబరున ముఖ్యపట్టణము ప్రవేశించెను. ఇంతలో సార్డినియా కూడ నీ పోరాటములో చేరి జయమును కొనసాగించెను. అంతట గారిబాల్డి తాను జయించిన భూములను రాజభటుల కప్పఁజెప్పి కాప్రిరాకు వెళ్లెను.

విక్టరు ఇమాన్యుయల్ ఆల్ప్సు పర్వతములనుండి సముద్రపర్యంతము గల యిటలీదేశ మంతటికిని రాజుగ ప్రకటింపఁబడెను. కాని వెనీసుపరగణాయును రోమను రాష్ట్రమును నివి రెండును మాత్రము బయటనే మిగిలియుండెను. 1866-వ సం. న ఆస్ట్రియావారితో ప్రష్యాకు యుద్ధము కలిగినప్పుడు జరిగిన స్నేహసంధిలో వెనీసు ఇటలీకి చేరెను. 1870-వ సం. లో ఫ్రాంకోజర్మను యుద్ధము పొసఁగినపుడు ఫ్రెంచివారు తమ సైన్యములను ఫ్రాన్సునకు తీసికొనిపోవువఱకును పోపును కాపాడుచునే యుండిరి. అప్పుడు ఇటాలియను సైన్యములు రోమును తీసికొనెను. 30-6-1871 లో ఇటలీ ముఖ్యపట్టణము ఫ్లారెన్సునుండి రోమునకు మార్చఁబడెను. 1878-వ సం. లో విక్టర్ ఇమాన్యుయలు చనిపోఁగా, అతని కుమారుఁడు మొదటి హంబర్టు రాజ్యమునకు వచ్చెను. 1900 సం. లో నితఁడు చంపఁబడెను. ఇతని పుత్రుఁడు మూడవ విక్టర్ ఇమాన్యుయల్ సింహాసనమునకు వచ్చెను. కొన్ని సంవత్సరములనుండి శాంతిస్థాపనార్థ మాస్ట్రియా జర్మనీలతో నిటలీకి సంధి యుండెను. అది యీ యుద్ధములో నిటలీవారిచే నిరాకరింపఁబడెను.

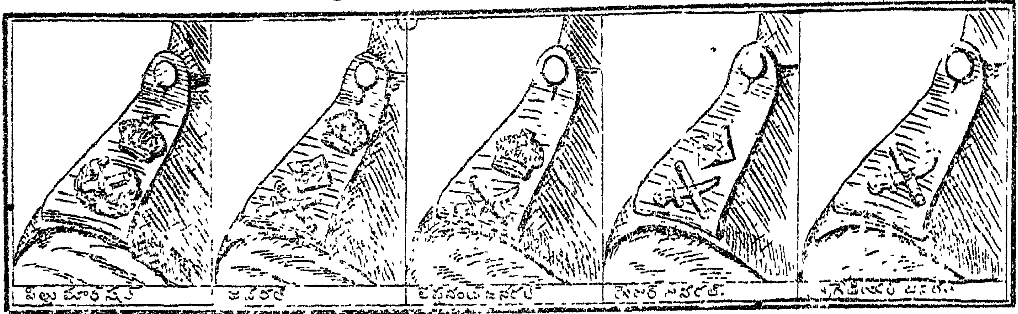
ఈ దేశముయొక్క 1914-వ సం. పు లెక్కల ప్రకారము 35,000,000 మంది జనులు కలరు; 184,824,000 సవరనుల సరకులు దిగుమతి చేయఁబడెను; 86,772,000 సవరనుల సరకు లెగుమతి చేయఁబడెను; ఆదాయము 114,000,000 సవరనులు; వ్యయము 103,000,000 సవరనులు; ఋణము 598,590,398 సవరనులు; 1,430,475 టన్నుల పరిమాణము గల 637 స్టీమరులును, 237,821 టన్నుల పరిమాణము గల 523 ఓడలును గలవు; 310,000 మంది గల ప్రధానసైన్యమును 250,000 మంది గల మూలబలమును గలవు.

నౌకాబలము

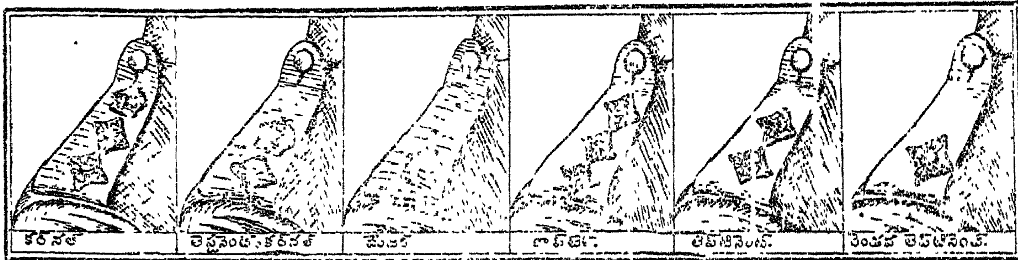
నౌకావివరణము	ప్రస్తుత మున్నవి	తయా రగుచున్నవి
యుద్ధనౌకలు	9	5
ఆర్మర్డు క్రూజర్లు	11	,,
లైట్ క్రూజర్లు	,,	3
స్కౌటులు	3	,,
డిస్ట్రాయరులు	25	10
టార్పెడోలు	76	24
సబ్మెరైనులు	12	8
మొత్తము	136	40

ఉ. ఎవ్వని బాహువిక్రమము హిందుజనాళి శిరస్సుమంబులన్
నొవ్వఁగనీక సంతతవినోదము సల్పుచునుండె ధాత్రిలో
నవ్వసుధాతలేంద్రుఁడు సకలాధిపు జార్జి యురస్థ్సమాలికన్
బువ్వులు గందనీక గెలుపుం గలిగింపుము శ్రీజనార్దనా!

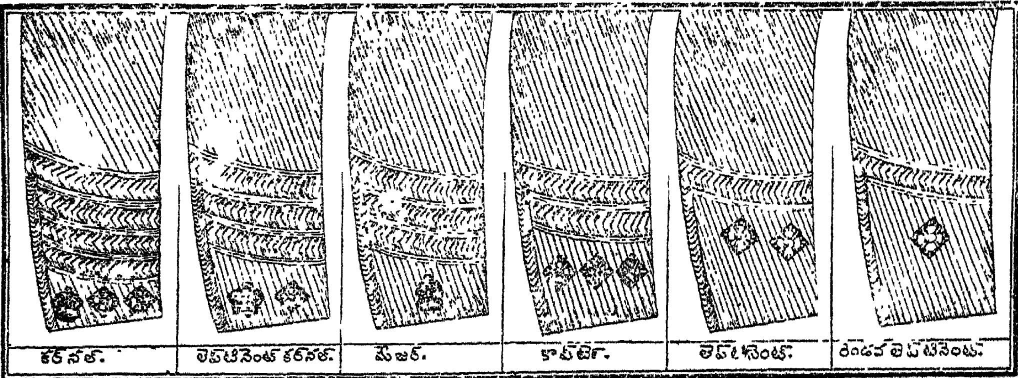
బ్రిటిషు సైన్యోద్యోగ చిహ్నములు

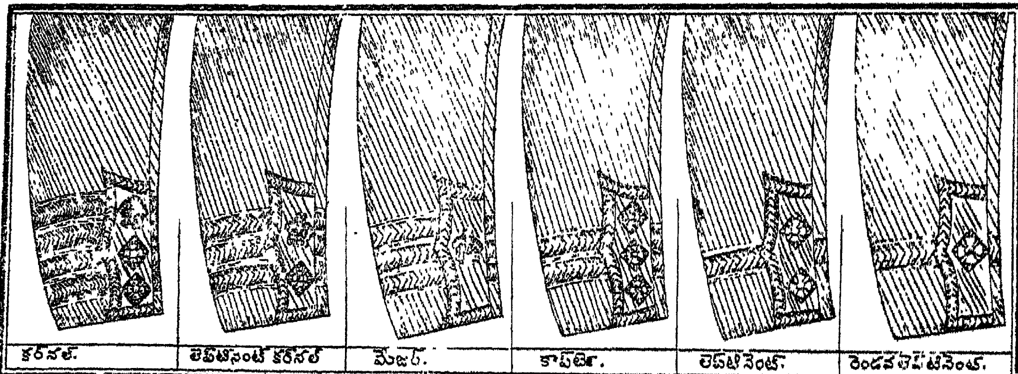
ఫీల్డుమార్షలు మొదలు బ్రిగేడియరు జనరలువఱకు భుజమువీఁద ధరించునవి

ర్నలు మొదలు రెండవ లెఫ్టినెంటువఱకు భుజమువీఁద ధరించునవి. ౧, ౨లలోని నక్షత్రములు కిరీటములు లోహముతో చేయఁబ

కర్నలు మొదలు రెండవ లెఫ్టినెంటువఱకు చొక్కాలకు చేతులయొద్ద ధరించునవి

హైలాండు పటాలములలో కర్నలు మొదలు రెండవ లెఫ్టినెంటువఱకు చొక్కాయికి చేతులయొద్ద ధరించునవి
3, 4 నెంబరులలోని నక్షత్రములును, కిరీటములును జల్తారుతో చేయఁబడినవి,

THE GZAR & GZAREVITCH OF RUSSIA

రుష్యాచక్రవర్తి, యువరాజు

THE GZARINA OF RUSSIA

రుష్యాచక్రవర్తిని

THE MPRESS OF RUSSIA AS COLONEL-IN-CHIEF

THE GRAND-DUCHESS OLGA AS COLONEL-IN-CHIEF

A RUSSIAN PRIEST BLESSING THE SOLDIERS

యుద్ధమునకు వెళ్లుచున్న రష్యను సైనికులను సాధువొకడు ఆశీర్వదించుట

TELEPHONING TO RUSSIAN SOLDIERS

రష్యను సైనికోద్యోగులకు టెలిఫోనులలో సందేశములు పంపుట

COSSACKS CROSSING THE VISTULA ON THEIR FAVOURITE HORSES

కొస్సాకులు గుఱ్ఱములమీద విస్టులానదిని దాటుట

చిత్రపటముల వివరణము

అబ్రుజ్జి ప్రభువు:—ఇటలీ యుద్ధనౌకాంగమునందలి వైసు అడ్మిరలు. కొన్ని ఇటాలియను యుద్ధనావలకు సేనాధిపతి. హిందూదేశమునకువచ్చి హిమాలయ పర్వతములలోని అత్యున్నత శిఖరముల కెక్కి పర్వతాన్వేషణమును చేసెను.

అశ్వసేన:—ఈసైన్యము పదాతులు కనపడకుండ వారినిదాచుటకును, వారుపరుగెత్తునప్పుడు రక్షించుటకును, పదాతులు పోరగానే శత్రుసేనలపారబడి జయమును పూర్తిగా గ్రహించుటకును, శత్రుసేనల అంతు యుద్ధమునకు ముందుగా తెలిసికొనుటకును, ఉపయోగింపబడును. ఈసైనికులకు తుపాకి, ఖడ్గము, ఈటె యుండును. ఒక్కదినమునకీ సైన్యము 30 మొదలు 50మైళ్ళు నడచును. 326 అశ్వసైనికులు, ఒక్క ఆఫీసరు కలిపి ట్రూపు అని పిలువబడును. ఇటువంటివి మూడు ట్రూపులు ఒక్క స్క్వాడ్రను. మూడు స్క్వాడ్రనులు ఒక్క లెఫ్టినెంటు కర్నలు క్రిందనుండి రెజిమెంటు యనిపించుకొనును. రెండుమూడు రెజిమెంటులు ఒక్క బ్రిగేడియరు జనరలుక్రిందనుంచబడి బ్రిగేడులని పిలువబడును. నాలుగు బ్రిగేడులు కలిసి ఒక్క డివిజను యగును. డివిజనులో 3000 మొదలు 4000 వరకు గుఱ్ఱపురౌతులుందురు.

ఆకాశ విమానములు:—యుద్ధ ప్రారంభమున ఫ్రాన్సుకు 16 గాలియోడలు 834 ఆకాశవిమానములు, గ్రేటుబ్రిటనుకు 6 గాలియోడలు 250 విమానములు, జర్మనీకి 30 గాలియోడలు, 400 విమానములు, ఆస్ట్రియాకు 7 ఓడలు, 100 విమానములు, రష్యాకు 10 ఓడలు, 160 విమానములు, ఇటలీకి 8 ఓడలు, 220 విమానములు, సర్వియాకు 20 విమానములు ఉండెను. ఇప్పుడన్ని దేశములవారును వీని సంఖ్య నపరిమితముగా వృద్ధిచేసి యున్నారు.

ఆంస్లీ మేజరు జనరలు:—ఇన్నిస్‌కిలింగు అశ్వసైన్యములో చేరి మేజరు జనరలు పదవిని పొందునంత వృద్ధిలోనికి వచ్చెను. జూలూలాండ్, దక్షిణాఫ్రికా యుద్ధములలో రాణిగారి పతకమును నాలుగు గొలుసులతోను, రాజుగారి పతకమును రెండు గొలుసులతోను బడసెను. యుద్ధమునకు ముందు అశ్వసేనాధిపతిగా ఇంగ్లండునందుండెను. మాన్సు యుద్ధములో, ఇంగ్లీషువారు వెనుకకు తగ్గవలసి వచ్చినప్పుడు పదాతులు హతము కాకుండ తన యశ్వసేనతో శత్రువులను దాకి సర్ జాన్ ఫ్రెంచిగారికి అపరిమితమయిన సహాయ మొనరించెను. సొమ్మెనది యొద్ద శత్రువులతో దలపడి, వారి నాపి తరువాత వెనుకకు తగ్గిపోయెను.

ఆల్బర్టు:—బెల్జియమురాజు. జర్మనుల బాధల ననుభవించుచున్న ప్రజలతో పాటు తానును నానా కష్టములను పడుచున్నాడు. మాలిన్సు నగరముపై జర్మనులు శతఘ్నులను కాల్చుచున్నప్పుడు సైనికోద్యోగియు లీయనను సురక్షితమైన ప్రదేశమునకు వెళ్లుమని ఎంతో బ్రతిమాలవలసివచ్చెను. సాధారణ సైనికుని యుడుపులను ధరించి ప్రాణములు పోవునను భయము లేక రణరంగమునందే యుండును. ఈయన డిసెంబరు 17,1907 న సం.లో సింహాసన మెక్కెను. యూరపురాజులలో నింతపొడుగువాడు లేడు. యంత్రాదుల నడపువిద్యను బాగుగా నేర్చెను. రయిలింజనులను తనదేశమందు స్వయముగా నడపిన మొదటిరాజు. పూర్వము సైన్యములో కొలువుచేసెను.

తన భర్తతోపాటు రాణియు నానాకష్టములను పడుచున్నది. వీరి ముగ్గురుబిడ్డలును ఇంగ్లండులో కర్జను ప్రభువుగారి గృహమునందుంచబడినారు. ఈమె జర్మనీలోనొక భాగమగు బవేరియాకు ప్రభువగు కారల్ థియొడోరు కుమార్తె. ఈమె బెల్జియములో దేవదూతయగు రాణి యని పిలువబడుచున్నది.

ఆస్క్విత్ రైట్ ఆనరబిల్:— యార్క్షయిరు నివాసి. జీవితమునందు వృద్ధికివచ్చుటకెయి స్వశక్తి తప్ప మరియేట్టి సహాయమును లేదు. లండనునగర పాఠశాలలో జదివి, బాలియలు కళాశాలలో విద్యాభ్యాసమువలన జదివి, సుప్రసిద్ధ బ్యారిస్టరై, పార్లమెంటులో ప్రవేశించి నిరుపమానశక్తివలన ముఖ్యమంత్రి యయ్యెను. ప్రధానమంత్రిగారు ఈయుద్ధపుదినములలో జర్మనీ కిపలెనారి పర్సులకును బ్యాత్రుం డాయెను.

సైన్యవిభాగములు

ఆర్మీకోరు:—బ్రిటీషు సేనలో ఒక్కకోరు అనగా 38,000 మంది సైనికులు, 152 ఫిరంగులు. కోరు రెండు డివిజనులుగా విభజింపబడియుండును. అందశ్వ సేనయు నుండును. ఫ్రెంచి ఆర్మీకోరులో 34 వేలు మొదలు 48 వేల వరకు పదాతులు, 1200 మొదలు 1800 వరకు గుఱ్ఱపుదళము, 5000 మొదలు 6000 వరకు ఫిరంగులను మాత్రమే ప్రయోగించుసైన్యము ఉండును. ఫిరంగులు 148 మొదలు 160 వరకుండును. రష్యాకోరులో 600 మంది అశ్వసైనికులు, 32,000 కాల్బలము, 4500 శతఘ్నిసేన, 152 ఫిరంగులు, ఉండును. జర్మను కోరులో 1200 గుఱ్ఱపుదళము, 30,000 పదాతులు, 6000 ఫిరంగిసేన, 160 ఫిరంగు లుండును. ఆస్ట్రియను కోరులో:---1600 గుఱ్ఱపురౌతులు 42,000 కాల్బలము, 5000 శతఘ్నిసేన, 120 ఫిరంగులు ఉండును. ఈసేనలుగాక మోటారుసైకిలు లెక్కిపోరు సైనికులు, మోటారుబండ్లమీద నుండి పోరువారు వేరుగా గలరు. బ్రిగేడు:---ఇందు పదాతులు, అశ్వసేనలు ఉండును. పదాతులు 4000 మొదలు 7000 వరకును, అశ్వసేన 1000 మొదలు 2000 వరకును ఉండును.

రెజిమెంటులో 2000 మొదలు 4000 వరకు పదాతులు. 500 మొదలు 1000 వరకు అశ్వసేనయు నుండును.

కంపెనీ యనగా 120 మంది సైనికులుండు పటాలము.

ఆర్మీమెడికలు కోరు:---యుద్ధములో దెబ్బలు తినినవారికి శస్త్రములు చేయుట, ఔషధమిచ్చుటయు ఈ యుద్యోగియులపని. ఇంగ్లీషు సైన్యములో 5000 మంది యుద్యోగులు, పరిచారకులును గలరు. కానియీమెడికలు ఆఫీసరుల సంఖ్య మహాసంగ్రామముచే అనేకరెట్లు హెచ్చు పెంచబడినది.

ఆర్మీఆర్డినెన్సుకోరు:---ఇందుండువారు కమ్మరపనివాండ్రు, కంచరపనివాండ్రు, ఫిట్టరులు, వీలురులు, కాలరుమేకరులు, గుమాస్తాలు మొదలగువారును వారిపై యుద్యోగులును. వీరిపని యుద్ధభూమినుండి తిరిగివచ్చిన తుపాకులు, ఫిరంగులు వగయిరాలను మరమ్మతుచేయుట, క్రొత్తతుపాకులను, ఫిరంగులను, మందుగుండు సామానులను, ఇతరయుద్ధ పరికరములను క్రమముగా మూటలుకట్టి యుద్ధభూమికి బంపుట.

ఆర్మీసర్వీస్ కోర్:--- భోజన పదార్థములను సైనికులకు బంపుట ఈ కోరుయొక్కవిధి. మఱిగా గుడ్డలు కుట్టుట, గుఱ్ఱములకు నాడాలుకొట్టుట, జీనుల నుకుట్టి సిద్ధముచేయుట వడ్రంగిపని వీరిది.

ఇటలీరాజు:—1869లో జన్మించెను. 1900లో జంపబడిన తనతండ్రికి ననంతరము రాజ్యాధిపతియయ్యెను. 1896లో మాంటినీగ్రో రాకుమార్తె ప్రిన్సెస్ హెలీనును పెండ్లియాడెను. ఈయుద్ధమునకు జనులను పురికొల్పుచు జేసిన ప్రసంగములు వారిహృదయములు నమితముగా రమింప జేసినవి.

ఇవనోఫ్ జనరలు.—జరోస్లావును పట్టుకొనిన జర్మను సేనానాయకుడు.

ఇంగెనోల్ అడ్మిరలు వాన్:—జర్మను నౌకాసేనాధిపతి. 40 సంవత్సరములు కొలువుజేసెను. కెయిజరుగారికి ప్రియతముడు. జర్మను యుద్ధనౌకాబలమును వృద్ధిచేసి గ్రేట్బ్రిటను బలమగున తరువాత లోకములో రెండవదిగా జేసినవాడు.

ఎమ్డెను యుద్ధనావ

కోకోస్ కీలింగు దీవులు:—ఎమ్డెన్ యుద్ధనావ యిచ్చట సిడ్నీ క్రూయిజరుచే ముంపబడెను. 1609లో కేప్టెన్ కీలింగువలన కనుగొనబడెను. ఈ దీవులు సింహళమునుండి ఆస్ట్రేలియాకు వెళ్లు సముద్రమార్గమునందున్నవి. ఈ లంకలు రాస్ అను స్కాచి కుటుంబము వారి హక్కు. సిడ్నీ రాస్ అనునతడు గవర్నరు. శీతోష్ణస్థితి రమణీయము. కాని తుపానులు ఘోరనష్టమును కలుగ జేయుచుండును.

ఎమ్డెనుయుద్ధనావ చైనాలో జర్మనీవారిదేశమగు కైయోఛాహార్బరునుండి ఆగష్టునెలలో తప్పించుకొని బంగాళాఖాతములో జేరెను. దీనిబరువు 3600 టన్నులు. ఇది గంటకు 24 మైళ్లు పరుగెత్తును. నాలుగు ఇంచి ఫిరంగులు12ఉండెను. చెన్నపట్టణముమీద 15 నిమిషములు గతించిన సెప్టెంబరు నెల 22-వ తేది రాత్రి 9 గంటలకు సుమారు 25 ఫిరంగులను గాల్చెను. బర్మా ఆయిల్ కంపెనీ వారివి రెండు కెరోసినాయలు తటాకములకు నిప్పంటించి నాశముచేసెను. హైకోర్టు ప్రాంత్యమునను, చూళలోను, హార్బరులోని స్టీమరులమీదను గుండ్లు పడెను. 8 మంది జనులు మృతులయిరి. 30 మందికి గాయములు తగిలినవి. జనులు చెన్నపట్నమును భయముచేత విడువ మొదలిడిరి. ఎమ్డెనునుగురించి లెక్కలేనన్ని పుక్కిటిపురాణములు బయలుదేరెను. ఎమ్డెను ముచ్చటలలో దేశమంతయు మునిగిపోయెను. నవంబరు మాసములో కోకోస్ద్వీపమునందలి(వైర్ లెస్)తీగలేని తంత్రీ సమాచారపు కార్యాలయమును పాడుచేయుటకయి ఎమ్డెనువెళ్లగా, ఆస్ట్రేలియావారి సిడ్నీయను క్రూయిజరుచే 10నిమిషములలో నోడింపబడి,ఒడ్డునకు తరిమివేయబడి, కాల్చివేయబడెను.చాలమంది సైనికులిందు చనిపోయిరి. ఎమ్డెన్ కెప్టెనగు ముల్లరుకును, ఆయనున్న జర్మను రాకొమారుడు ప్రిన్సు ఫ్రాంసిస్ జోసెఫ్కును గాయములు తగులలేదు. ఖయిదీలుగా బట్టుకొనబడిరి. సిడ్నీ నావలో నల్గురు మృతినొందిరి. 15 మందికి గాయములు తగిలినవి.

ఎమ్డెను 23 నావలను ముంచెను. అది కలిగించిన నష్టము 1 కోటి 50 లక్షల్లరూపాయలకు తక్కువ యుండదు. మారువేషము వేసికొని, సింగపూరువద్ద జెంఛెగ్ అను రష్యను క్రూయిజరును, మూసు కెట్ అను ఫ్రెంచిటార్పెడో బోటును ముంచివేసెను. దీనిని పట్టుటకయి సముద్రముల నన్నింటిని ఫ్రెంచి, రష్యా, జపాను, ఇంగ్లీషు క్రూయిజరులు అనేకదినములు శోధించెను. బెన్మోరు, ఛిల్కాన, క్లాన్గ్రాంటు, క్లాన్ మథేసన్, డిప్లొమాట్, ఇండస్, కామాగటమారు (జపాను) కిల్లిన్, కింగు లడ్, లోవట్, రిబేరియ, ట్రాబొక్, ట్రోయిలస్, కైమెరిక్ అనునావలు ముంచబడిన వానిలో ముఖ్యమయినవి. బుర్సెక్, ఎక్సుఫర్డు, అను రెండు బొగ్గు స్టీమరులలోనిబొగ్గు సంగ్రహింపబడి అవి ముంపబడెను. కాబింగా యను స్టీమరును సెయింటు ఎగ్బర్టు అనుస్టీమరును పట్టుకొని, వానిని ముంచక, ఇదివరకు ముంచిన స్టీమరులలోని నావికులను, ప్రయాణికులను నంపు కూర్చుండబెట్టి దగ్గరిరేవులకు బంపివేసెను.

ఎన్వరు పాషా:—తుర్కీదేశమునకు యుద్ధాంగ మంత్రి. జర్మనీకి ముఖ్యమిత్రుడు. ఈ యుద్ధములోని కిత డే తుర్కీ నిడిపించెను. అశ్వసైన్యమును నడపుటయందు మంచిప్రవీణుడు. రెండవబాల్కను యుద్ధములో ఏడ్రియనోపిలును బల్గేరియనులనుండి లాగికొని తిరిగి దానిని తురుష్కుల వశము జేసెను. ఇందుకయి తురుష్కసామ్రాజ్యమునందంతటను అభినందనములకు పాత్రుడాయెను.

ఎం. గయోలిట్టి:— ఇటలీక విదేశాంగమంత్రి. ఈ ఇటలీ నీ యుద్ధములోనికి దించుటకు గారకు లయిన వారిలో నొక్కడు.

ఐరన్ క్రాస్:—బ్రిటిషు సైనికులకు విక్టోరియా క్రాసు ఎంత యమూల్యమయినదో జర్మనుసైనికులకు ఐరన్ క్రాసంత శ్రేష్ఠతమ మయినది. ఇది గొప్పయుద్ధము లో జయించినప్పుడు, గొప్పశత్రువును పట్టినప్పుడు,కోటలను ధైర్యముతో గాఘాడినందుకు నొసంగబడును చుంద

పెట్టెడి యంట. ఈయుద్ధములో 38,000 ఐరన్ క్రాసులను కెయిజరుగారు సైనికులకు పంచిపెట్టిరట. ఈక్రాసు ఇనుముతోఁ జేయఁబడి కొస వెండితో పూయఁబడి యుండును.

ఒకూమా ప్రభువు:— జపాను ముఖ్యమంత్రి. 1838 లో జన్మించెను. జపాను నింత గొప్ప సామ్రాజ్యముగా జేసిన వారిలో నొక్కఁడు. కోశాధ్యక్షుడు, విదేశాంగి మంత్రి, వ్యవసాయ మంత్రి, వర్తక వ్యాపార మంత్రి మొదలగు పనులను జేసెను. జర్మనీతో యుద్ధమునకు దిగి, కైయోఛా రాష్ట్రమును వశము జేసికొని, జర్మనీవారిని పసిఫిక్ సముద్రమునుండి తరిమివేసెను. చైనాను బలవంతపెట్టి తన కిష్టమయిన సంధిని జేసికొనెను.

ఓస్టాప్రభువు :—ఇటలీరాజుగారి పినతండ్రికొమారుఁడు. ఇటలీవారి యయిదుసేనల కీయుద్ధమందు నాయకుఁడు.

కప్పములు:—జర్మనులు పట్టుకొనిన పట్టణములలో నీక్రిందివిధముగా కప్పములనుగొనిరి. ఇది ప్రాచీనాచారముగాని ఆధునికాచారము కాదు. డబ్బులేక పోవుటచే బెల్జియనులనీవిధముగా దోఁచిరని అందఱనుచున్నారు. సొమ్ము నియ్యనియెడల పట్టణములను కాల్చి భస్మము చేసెదమనిరి.

	రూపాయలు
బ్రుసెల్సు	12,00,00,000
లీజ్ రాష్ట్రము	3,00,00,000
లీజ్ నగరము	60,00,000
లొవేన్	60,000
బ్రాబంటురాష్ట్రము	27,00,00,000
లిల్	42,00,000
ఆర్మెంటయర్సు	3,00,000
ఏమియన్సు	6,00,000
(1 లక్ష సిగరెట్లుసహా)	
లెన్సు	4,20,000
రాబే, టౌర్కోయినగరములు	6,00,000
టర్కొండి	6,00,000
మొత్తము.	43,27,80,000

ఘెంటు 1 లక్ష సిగరెట్లు, 2200 గాలనుల కెరోసినాయిలు, 220 టన్నుల పాసియపుదార్థములు, 150 టన్నుల ఓట్లు, 100 బైసికిలులు, 10 మోటారు సైకిలులు.

కందకములు:—మొట్టమొదట నివి కొలఁదిపాటి గుంటలుగా నుండెను. ఈయుద్ధములో ననేకమైళ్లవఱకును భూమిలో త్రవ్వఁబడి ఒకకందకమునుండి యింకొక కందకమునకు మార్గమేర్పఱుపబడి యుండుటయేగాక టెలిఫోనులతోను, విద్యుద్దీపములతోను, వంటకు సదుపాయములతోను, పడుకకుతగిన పీఠ్లతోను అమర్పఁబడి యున్నవి. చాలకందకములు సిమెంటుతోఁ కట్టబడి స్థిరము చేయబడినట్టివి. ఈకందకముల యుద్ధము దీర్ఘకాలము పట్టును. కందకములలోని శత్రువుల నోడించిగాని వారినిదాఁటి పోవుటకు ఎట్టివారికిపీలులేదు.

క్రప్ నిర్మాణము:—యుద్ధపరికరములను నిర్మించుటయం దింతకంటె పెద్దకర్మాగారము భూలోకములో మరెచ్చటను లేదు. జర్మనీదేశములో వెస్టుఫేలియా రాష్ట్రములోని ఎస్సెన్ అనుపట్టణమునం దిది గలదు. మొట్టమొదట నొక పయిసయినను లేని పీటర్ ఫ్రెడరిక్ క్రప్ అనువానివలన స్థాపింపబడెను. ఈతనికుమారుఁడు అతుకులులేనిరయిలు చక్రములను జేయుపద్ధతిని కనుఁగొని దానివలన ననేకలక్షలార్జించెను. ఆసొమ్మంతయు నీకర్మాగారములో ఫిరంగులు చేయుపనికయి వినియోగింపబడెను. మూఁడుతరములవారిబుద్ధిబలమును, పరిశ్రమయు నీకర్మాగారము నింతమహోన్నతస్థితికి దీసికొనివచ్చినవి. 1870లో ఫ్రెంచివారిపై పూర్ణజయమునుగొనినవి వీరిఫిరంగులే!! ఈ కర్మాగారము ప్రజలసైనిక నావిక భాండార మని పిలుపఁబడుచున్నది. ఈక్రప్పు నిర్మాణములో ననునది కర్మాగారములు మొత్తమునిరూఁద గలవు. ఒకకర్మాగారమునుండి యింకొకకర్మాగారము

నకు సామానును తీసికొని వెళ్లుటకు 30 మైళ్లపొడుగున రయిలు ఆవరణములోపల కలదు. ఇందు సిద్ధముచేయబడిన సామానును బాహ్యప్రపంచమునకు తీసికొని వెళ్లుటకయి ప్రత్యేకముగా స్టీమరుపడవలును 40 మైళ్ల పొడవున కర్మాగారములచుట్టును గలవు. యుద్ధమునకుపూర్వము 40,000 పనివాండ్రును, 4000మంది యుద్యోగులును నిచ్చట పనిఁ జేయుచుండిరి. ఇప్పుడు 1,50,000 మంది పనివాండ్రు దూరము పారు ఫిరంగులనుమాత్రమే (అన్ని పనులనువదలి) చేయుచున్నారఁట. ఇవిగాక జర్మనీలోని వీరిసొంతబొగ్గుగనులను త్రవ్వి కర్మాగారములకు పంపుటకయి 10,000 మంది త్రవ్వువారి కూలివాండ్రుగలరు. ఆసెన్, గులసనులలో వీరికిఁ గల రోలింగుమిల్లులలోను, రైన్‌హాసెన్, డూస్‌బర్గు, న్యూవిడ్, ఎంగరు గ్రామములలో వీరికున్న బ్లాస్టుఫర్నేసులలోను 15,000 మంది కూలివాండ్రు పనిచేయుచుందురు. కీలునగరములో వీరికున్న నౌకానిర్మాణ కర్మాగారమునందు 7000 మంది పనిచేయుచున్నారు. స్పెయినులో వీరు కొనిన యినుపగనులలో 5000 మంది త్రవ్వుచున్నారు. ఈవంశములో నాలుగవవాఁడగు ఫ్రా క్రప్ గారే నీనికన్నింటికిని ప్రొప్రయిటరు.

క్లక్, జనరలువాన్:— 68 సంవత్సరముల వయస్సు. ప్యారిసును పట్టుకొనుటకయి ఈయుద్ధములో కెయిజరుగారివలన ఉత్తరఫ్రాంసునుండి 2 లక్షుల సైన్యముతోఁ బంపఁబడెను. ప్యారిసువఱకు పోఁగలిగినను మార్నేవద్ద మిత్రమండలివారిచే నోడింపఁబడి తఱిమివేయఁబడెను. అందుచే కెయిజరుగారియనుగ్రహమును గోలుపోయెనఁట.

కానేవ జనరలు:—ఇటలీకి సర్వసేనాధిపతి 'ఇటలీ కిచనర' నని పిలువబడుచున్నాడు. బుద్ధిశాలి, కీర్తి నొందిన సేనాని.

కిచెనరు ప్రభువు:—ఇప్పటి యుద్ధాంగమంత్రి. ఇండియా కేడుసంవత్సరములు సర్వసేనాధిపతిగా నుండెను. యుద్ధమునకు పూర్వము ఈజిప్టులో కాన్సల్ జనరలుగా నుండెను. ఈయన గడిచిన 40 సంవత్సరములనుండియు పోరాడని బ్రిటిషువారియుద్ధము లేదు. లెఫ్టినెంటు పదవినుండి స్వశక్తివలన నిప్పుడనుభవించుచున్న మహోన్నతపదవిని బడసెను. బోయరుయుద్ధమును సాంతముగాజయించి సంధి జేసినదీయన. అప్పుడు పార్లమెంటువారు 7 లక్షల 50 రూపాయలు బహుమతిగానిచ్చిరి. మొట్టమొదటనుండియు జర్మనీతోఁ బోరుటకయి అనేకలక్షలసైన్యము గావలయునని గుర్తెఱిగి 11 మాసములలో 20 లక్షల సైన్యమును సిద్ధముచేసి రణభూమి కంపెను. ఈయనకార్యనిర్వాహణశక్తి అపారము. ఈయుద్ధములో బ్రిటిషువిజయభారము కిచనరుగారి భుజములపై గలదు. ఈయన కున్న దేశీయ, విదేశీయ బిరుదములకు లెక్క లేదు. వయస్సు 65 సంవత్సరములు.

క్విక్ ఫైరింగ్ ఏర్ గన్:—ఫ్రెంచి ఏకపక్ష ద్విపక్ష విమానములలో నీఫిరంగులు తీసికొనిపోబడుచున్నవి. నేలమీదనుండు శత్రుసేనలను, ఆకాశమున నెగురు శత్రువిమానములను వీనితో గాల్చెదరు.

కీలుకాలువ:— బాల్టికు సముద్రతీరముననున్న కీలుహార్బరు మొదలుకొని హాంబర్గునగరము వఱకును త్రవ్వబడినది. ఇటీవల డ్రెడ్నాటు యుద్ధనావలు సుయితము నడచుటకును,లంగరువేసికొనుటకును, రెండింతలు విశాలము చేయబడి కెయిజరుగారి వలన 14-వ జూన్ 1914న తెరువబడెను. పొడుగు 60 మైళ్లు, లోతు 360 అడుగులు, వెడల్పు పైభాగమున 334 అడుగులు. కాలువ లోపలి భాగమున వెడల్పు 147 అడుగులు. కాలువకు మొదటను కడపటను నున్న లాకులపొడుగు 1082 అడుగులు, వెడల్పు 147 అడుగులు, లోతు 45 అడుగులు. 60 మైళ్ల పొడుగునను కాలువ విద్యుచ్ఛక్తితో రాత్రివేళ వెలిగింపబడుచున్నది. బాల్టికుసముద్రమునుండి యుత్తర సముద్రమునకు జర్మనీ తనయుద్ధనావ లన్నింటిని నిప్పుడు పదునారు గంటలలో బంపగలదు. ఆపత్కాలమున నే యపాయము లేకుండ యుద్ధనావ లన్నింటిని ఈ కాలువలో పెట్టుకొని కాపాడుకొన నచ్చును.

కీన్, కమెడోర్:—ఇప్పుడు సమ్మెరయను నావల కథపతిగా నున్నాడు. చైనా, దక్షిణాఫ్రిక, తూర్పు ఆఫ్రికాలలో యుద్ధమును చేసెను. పైకి వచ్చుచున్న నౌకాసేనాధిపతులలో నొక్కడు. హెలిగోలాండు బైటు యుద్ధములో మొదటివాడు.

కైయిజరుగారి పుత్రులు:—ఆరుగు రున్నారు. యుద్ధభూమియందున్న వారు (1) యువరాజు (2) ప్రిన్సు ఈటెల్ ఫ్రెడరిక్ (కర్నలు) (3) ప్రిన్సుఆస్కార్ (5-వ లైఫుగార్డ్సుపటాలము) (4) ప్రిన్సు అడల్‌బర్ట అను నాలుగవ వాడొక యుద్ధనావలో దెబ్బతిని మృతినొందెనని వదంతిగలదు. ప్రిన్సుజోఛిం అను కడపటివాడుఒకపర్యాయము ఫ్రెంచివారిచేతిలో పడకుండ ఆకాశవిమాన మెక్కి పారిపోయెను. ఐదవవా డెచ్చట నున్నాడో తెలియదు.

కోసక్కులు:—రష్యాసామ్రాజ్యమునందు దక్షిణ రాష్ట్రముల సరిహద్దులలో నుండువారు. వారు లోకములోని అశ్వసైనికులలో సుప్రసిద్ధులు. ఈ సేన మొత్తము 1,80,000. వారికున్న అశ్వములు 1,70,000. ఫిరంగులు 240. ప్రభుత్వము వారిచ్చిన జమీనుల ననుభవించుచు వీరు సైనికసేవ చేయుచుందురు.

గంగాసింగునేగి:—గూర్ఖాలు పటాలములలో సైనికుడు. జర్మను కందకములలో జొరబడి అనేకమందిని తా ననేకగాయములు తినినను జంపెను. అందు కయి శ్రీరాజచక్రవర్తిగారు విక్టోరియా క్రాసును స్వహస్తములతో నీతని వక్షస్థలమునకు రణరంగమున గ్రుచ్చిరి.

గ్లాడ్‌స్టన్ ప్రభువు:—మహా మంత్రి గ్లాడ్‌స్టన్ గారి పుత్రుడు. ఇంగ్లండుకు స్వదేశాంగ మంత్రిగానుండి దక్షిణాఫ్రికాకు గవర్నరు జనరలుగా వెళ్లెను. వీరి యుద్యోగ కాలమప్పుడే నిరపరాధనిరోధకమును గాంధిగారుప్రారంభించుటయు, తరువాత వ్యవహారము పరిష్కారమగుటయు దటస్థించెను. వీరి యుద్యోగ కాలమయినందున నిప్పు డింగ్లండుకు తిరిగి వచ్చినారు.

గూర్ఖాలు:—నేపాలుదేశమునుండివచ్చు పర్వత సైనికులు. వారి సాహసము సుప్రసిద్ధము. వారి ఖడ్గము లగు కుక్రీలతో నొకమనుజుని రెండుగా శీఘ్రకాలములో నరకగలరు. వారి తుపాకిగురి అమోఘము. వీరి పటాలములు 10 గలవు. ఈపటాలములో వీరి మొత్తపుసంఖ్య 20,000. వీరందరును యుద్ధమునకు వెళ్లిరి. హిందూదేశమును ఇంగ్లీషువారికి 1814 మొదలు జయించిపెట్టుటలో వీరు చేసిన యుపకారము మెండు.

గ్రే, సర్ఎడ్వర్డ్:—పది సంవత్సరములనుండి బ్రిటిషు విదేశాంగమంత్రి. ఈయుద్ధము జరుగకుండ నెన్నో ప్రయత్నములను త్రికరణశుద్ధితో చేసెను. కాని ఫలము లేకపోయెను. నైట్ఆఫ్‌ది గార్టర్ అను సాధారణముగా నెంతగొప్పవారికయిన నొసంగబడని బిరుదీయన కీయబడెను. జర్మనులు యుద్ధమునకు పూర్వమును, తరువాతను జేయుచున్న దురాగతముల విషయమయి కొన్ని పుస్తకములను వ్రాసి పార్లమెంటువారి యెదుటను, నాగరికలోకము యెదుటనుబెట్టి వారిని పరిహాస పాత్రులనుగా జేసెను.

చర్చిలు విన్‌స్టన్:—యుద్ధనావాంగ మంత్రిగా నుండెను. సైన్యములో గొన్ని సంవత్సరములు కొలువుచేసి, సాహసవంతుడను కీర్తి నార్జించి, పార్లమెంటు మెంబరయి, సహాయకార్యదర్శిగా నుద్యోగములను జేసి చివరకు గొప్పమంత్రి యయ్యెను. ఈయన మేధాశక్తి నిరుపమానమైనది. లోకసంచారి యగుటచే నిసంబంధమున గొన్నిగ్రంథములను వ్రాసెను. తన తండ్రి లార్డు రాండోల్ఫు చర్చిలుగారి చారిత్రమును మూడు గ్రంథములుగా రచించెను. ఇంతవను నలుబది సంవత్సరములు 1914 నవంబరు 30-వ తేదిన నిండినవి. ముఖ్యమంత్రి కాగల సూచనలన్నియు గలవు.

జగో; హార్‌వాన్:—50సంవత్సరములవయస్సు. జర్మను విదేశాంగమంత్రి. రాచకార్యములను నడపుటయందు ప్రవీణుడు. ఇంగ్లండునెడ యుద్ధారంభము వరకును అనురాగమున్నట్లు నటించెను. రోములో జర్మనురాయబారిగా కూడ నుండెను.

జాక్సను అడ్మిరలు:— మధ్యధరా సముద్రములోనున్న బ్రిటిషు యుద్ధనౌకల కధిపతి. ఇప్పుడు నౌకా యుద్ధాంగ మంత్రికి సహాయుడుగా నున్నాడు.

జినోవా ప్రభువు:— ఇటాలియను యుద్ధనావలు కొన్నింటికి అడ్మిరలు. 1854-లో జన్మించెను. ప్రిన్సు ఫర్డినాండు మృతినొందిన పిమ్మట రెండవ జినోవా ప్రభువయ్యెను.

జెల్లికో అడ్మిరలు:— ఇప్పుడు సముద్రముమీద నున్న బ్రిటిషు యుద్ధనావల కన్నింటికి అధిపతి. 1872 లో నౌకా సేనలో బ్రవేశించెను. ఈజిప్టియను యుద్ధములోను, బాక్సరు యుద్ధములోను సముద్రముమీదను నేలమీదను బోరెను. చైనా బాక్సరుల తుపాకిగుండొకటి ఈయనయూపిరితిత్తులలో బ్రవేశించినను బ్రతుకగలిగెను. కంట్రోలర్ ఆఫ్ నేవి, డైరక్టర్ ఆఫ్ నేవల్ ఆర్డినెన్సు, మొదలగు నుద్యోగములను జేసెను. 1912 మొదలు రెండవ "సముద్రప్రభువు" గానున్నాడు. ఈయుద్ధము మొదలు కాగానే సర్వసేనాధిపత్యమొసంగబడెను. ఫిరంగులను సరిగా గురికి కొట్టుటలో స్వయముగా నతిప్రసిద్ధుడేగాక అందరు నావికసైనికులను ప్రవీణులనుగా జేయగలిగెను.

జోఫ్రే జనరలు:— ఫ్రెంచి సర్వసేనాధిపతి. రెండవ లెఫ్టినెంటుగా సేనలో బ్రవేశించి, ప్యారిసు ముట్టడిలో 1870 లో బోరాడెను. టింబక్టూ పట్టణమును బట్టుకొనినవారిలోను, ఇండూ చైనాలో బోరిన వారిలోను నొక్కడు. మెడగాస్కరుకు మూడుసంవత్సరములు గవర్నరుగానుండి ఆద్వీపపుసంరక్షణములను వృద్ధిచేసెను. క్రింది వారిని పనిని జేయించుట యందు కఠినుడే యని చెప్పవచ్చును. ఫ్రెంచివిన్యాసములలో నయిదుగురు జనరలులు క్రమముగా బనిచేయలేదని యుద్యోగమునుండి తొలగించెను. గణితశాస్త్రమునందు గొప్పప్రావీణ్యము గలదు. ఇతనిసంకల్పము లమోఘములు. మనోదార్ఢ్యము ఉక్కువంటిది. తొందరపడడు. నెమ్మదిగా తనసంకల్పముల నీడేర్చును. ఫ్రెంచిసేనకాతని యందు పితృవాత్సల్యమున్నది. సముద్రములో దూకుమనినను దూకుదురు. జర్మనులను నెమ్మది నెమ్మదిగా ముట్టడించుచు, కాలము తనపక్షమున నుండుటచేత నోడింపగలనను ధైర్యమును గలిగియున్నాడు.

టార్పిడో:— ఉక్కుతో జేయబడిన ఆయుధము. 300 రతుల తుపాకిప్రత్తియును, మరియితరప్రేలు పదార్థములను పొదుగబడును. ఈటార్పిడో 28 హండ్రెడు వెయిట్ల బరువును 24 అడుగుల పొడుగును గలిగియుండునుగాన నది యొక పెద్ద యింజననియే చెప్పనగును. ఇవి పెద్ద పెద్ద యుద్ధనావలందును, డిస్ట్రాయరులు క్రూయిజరులు, టార్పిడోబోటులు, సబ్మెరీనుల యందును నుండు టార్పిడో గొట్టములనుండి ప్రయోగింపబడుచుండును. 800 గజములు మొదలు 7000 గజముల వఱకివి పోగలవు. 7000 గజములు (సుమారు నాలుగు మయిళ్ళు) పోవుటకు 4 నిమిషములు పట్టును. ప్రయోగింపబడిన నానకుతగులగానే టార్పిడో యొక్క ముక్కు చివరికి లోపలనున్న ప్రత్తికి నిప్పంటించి పిడుగువలె ప్రేలునట్లు చేయును. ఆదెబ్బకు నావ బ్రద్దలగును.

టిర్ అడ్మిరల్ వాన్:- జర్మనుయుద్ధనౌకాంగ మంత్రి. గతించిన 25 సం. ల నుండియు పెక్కువందల కోట్ల రూపాయలను వ్యయము జేయించి జర్మను నావికా దళమును ఇంగ్లీషువారి దళము తప్ప లోకమున నద్వితీయముగా జేసెను. సబ్మెరీనులు చేయుచున్న దుష్కృత్యములను ప్రోత్సహించుచున్న దీయనయె.

టిర్విట్ కెప్టెన్:— హెలిగోలాండు బైటు యుద్ధములో జర్మనునావలను ముంచిన ఆంగ్లనౌకాధిపతులలో నీయన యొక్కడు.

ట్రీష్కి:— 19 వ శతాబ్దములో జర్మనుదేశ చరిత్రము అనునొక సుప్రసిద్ధగ్రంథమును వ్రాసి వన్నెకెక్కెను. ఈయనవ్రాతలు జర్మనులలో దేశభక్తి నమితముగా బురికొల్పినవి. 1834 లో బుట్టెను. ఇతడు 1896 లో మృతినొందెను.

డెల్కాసి. ఎం:— ఫ్రాంసునకు యుద్ధాంగమంత్రిగను, అధినివేశ మంత్రిగను నుండెను. 1905న రాజీనామా నొసంగెను. యుద్ధారంభమున విదేశాంగమంత్రిగా నెన్నుకొనఁబడియెను. ఈతఁడసిన జర్మను ప్రభుత్వము వారికి బహుకంటకము. ఫాషోడాసంబంధమున ఇంగ్లీషు వారికిని ఫ్రెంచివారికిని గొప్పతగవును పరిష్కరించి ఆంగ్లో-ఫ్రెంచిమైత్రికి కారకుఁడయ్యెను.

డైనమైటు బాంబు:—ఒక్కబాంబు 90 రతులుండును. శత్రుసేనల బరిమార్చుటకు, కర్మాగారముల గూల్చుటకు, వంతెనల ధ్వంసము చేయుటకు, నగరములను నాశము జేయుటకు నిది యుపయోగింప బడును. వైమానికులకు మూఁడుముప్పులు గలవు. (1) అకస్మాత్తుగా వారివిమానము నిర్మాణలోపమువలన గూలుట. (2) శత్రుఫిరంగులు తగిలి నాశనమగుట (3) విమానములోనున్న తుపాకిమందే ప్రేలి విమానము భస్మమగుట. కాని యీ యుద్ధమందు వైమానికులు చేయుచున్న సాహసకార్యములు వర్ణనాతీతములు.

నికోలస్. గ్రాండ్‌డ్యూక్:—రష్యా సర్వసేనాని రుష్యాచక్రవర్తిగారికి జ్ఞాతి. అశ్వసైన్యాధిపతులలో గొప్పప్రఖ్యాతి గలదు. వ్యూహములనుపన్నుటయందద్వితీయుడు. ఇదివఱకు పెక్కు గొప్పసైనికోద్యోగములను జేసెను. ఈయుద్ధములో మిత్రమండలివారి ఆశలన్నియు ఈయనమీఁదఁ గలవు. వయస్సు 58 సంవత్సరములు

నీట్షే:- జర్మనీలో బుట్టినవారిలో నతిసాహసికుఁడయిన వ్రాతగాఁడు. ఆధునిక జర్మను విజ్ఞానము లోకమంతటను ప్రసరింపవలయునను సిగ్గుమాలిన తలంపులకును, ప్రయత్నములకును ఈతని వ్రాతలే మూలాధారములు. 1844 లో జన్మించెను. బాన్ విశ్వవిద్యాలయమునం దుపాధ్యాయుఁడుగా నుండెను. పుట్టినప్పటి నుండియు నేదో యొకశరీరబాధతో తీసికొనుచుండెడివాఁడు. 1900 వ సం.లో నొక ఉన్మత్తవైద్యాలయమునందు కీర్తిశేషుఁడాయెను.

నౌకాఫిరంగులు:—16 ఇంచి ఫిరంగులు 22 మైళ్ళు, 15 ఇంచి ఫిరంగులు 15 మొదలు 21 మైళ్ళు 13. 5 ఫిరంగులు 12 మైళ్ళు, 12 ఇంచివి 10 మైళ్ళు, 11 ఇంచివి 10 మైళ్ళు, 9.4 ఫిరంగులు 9 మైళ్ళు, 9.2 ఫిరంగులు 9 మైళ్ళు 8.2 ఇంచివి 8 మైళ్ళు, 7.5 ఇంచివి 7 మైళ్ళు 6 ఇంచివి 6 మైళ్ళు దూరమును పోవును.

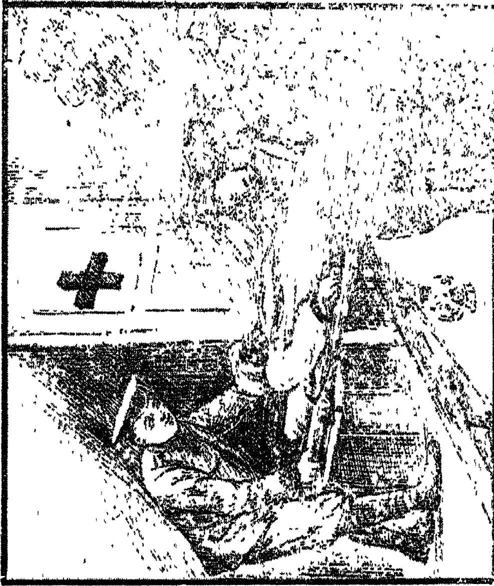
నౌకాసేనాధికార పదవులు:—మొదటివానిని 'అడ్మిరల్ ఆఫ్ ది ఫ్లీట్' అని పిలిచెదరు. రెండవవాఁడు అడ్మిరల్ అతనిక్రిందివాఁడు వైస్ అడ్మిరల్. ఇంతకు తక్కువదర్జాగల రేర్ అడ్మిరల్, దీనితరువాతిది కమ్మొడోర్, పిమ్మట కెప్టిన్, కమాండర్, లెఫ్టినెంటు, సబ్ లెఫ్టినెంటు, అను నధికారపు పదవులు గలవు.

ఫ్రెంచి జనరలు:—మార్నె యుద్ధమునకుముందు మూఁడవ ఆర్మీకోరుకు సైన్యాధిపతిగా నియమింపబడెను. ఇచ్చట తనసాహస కార్యములవలన సర్ జాన్ ఫ్రెంచి గారు వ్రాసినట్లు మంచి శక్తివంతుడని ప్రకటింపగలిగెను

ప్రతాపసింగు; మహారాజాసర్:—ఇడారుమహారాజు. యోధపురమునకు రాజప్రతినిధిగా నుండెను. చైనా యుద్ధమునందును, తైరాదండయాత్ర యందును మరి యితర యుద్ధములలోను బోరిన రాజపుత్ర సింహము. 70 ఏండ్లు నిండినను జర్మనీమీఁద పోరుట తనవిధియని, యనేక కష్టములను గుడుచుచు పశ్చిమ రణరంగమున నున్నారు.

పింఛనులు:—చచ్చిపోయిన, లేక రోగమువలన గాని దెబ్బలవలనగాని మృతినొందిన నావికుల లేక సైనికుల భార్యలకు వారము 1-కి రూ 5-10-0 లు, వారి మొదటి బిడ్డకు వారము 1-కి రూ 3-12-0 తరువాతనున్న బిడ్డలకు తల 1-కి రూ 1-14-0.లు పింఛనుగా నొసంగబడును. మరీ దారిద్ర్యపు స్థితిలోనున్నచో వృద్ధాప్య వేతన కమిటీవారు సిఫారసు చేసినచో భార్యకు వారము 1-కి రూ 9-6-0 ల వరకు పింఛ నొసంగవచ్చును. ఈమె తిరిగి వేఱొకనిని పెండ్లి చేసికొనినచో

CARRIED INTO THE OPERATION ROOM

సైనికుడు శస్త్రాలయములోనికి గొంపోబడుట

GIVING HIM MEDECINE

ఔషధమొసంగబడుట

A WOUNDED SOLDIER CARRIED FROM THE FIELD

గాయపడిన సైనికుడు రణరంగమునుండి 'రెడ్ క్రాస్' వారిచలన మంచముగుండ తీసికొనిపోబడుట

M

TAKING HIM TO HIS BED ROOM

పడకవద్ద [illegible] తీసికొనిపోబడుట

NURSING THE INDIANS IN ENGLAND

స్వస్థత గాంచుచున్న హిందూ సైనికులకు పరిచర్యలు చేయుచున్న ఇంగ్లీషు దాదులు

THE KING EXAMINING A WOUNDED INDIAN'S HAND

ఒక గాయపడిన సైనికుని రాజుగారు పరీక్షించుట

THE QUEEN CHATING WITH THE INDIANS

రాణిగారు రోగులగు హైందవసైనికుల కుశలమునడుగుచుండుట

GERMAN PRISONERS PAYING RESPECTS TO THEIR MAJESTIES

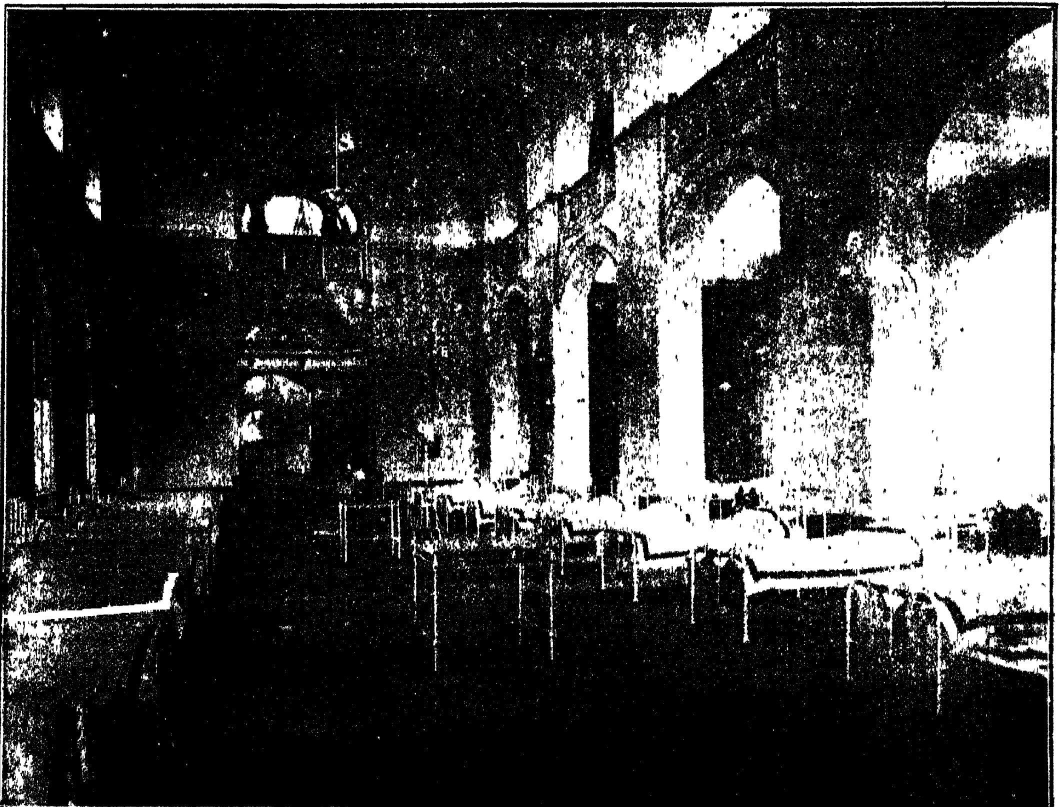
జర్మను ఖయిదీలు వైద్యశాలలో రాజదంపతులను
దర్శించుటకయి వచ్చుట

THEIR MAJESTIES' DEPARTURE

(శ్రీరాజదంపతులు పడవకు వెళ్లుట

THE INTERIOR OF LADY HARDINGE HOSPITAL IN BOMBAY

బొంబాయిలేడీ హార్డింజి ఆసుపత్రిలో పడకలున్న భాగము. రణరంగమునుండి వచ్చిన రోగుల కిచట చికిత్సచేయబడుచున్నది

OPPORTUNE HELP

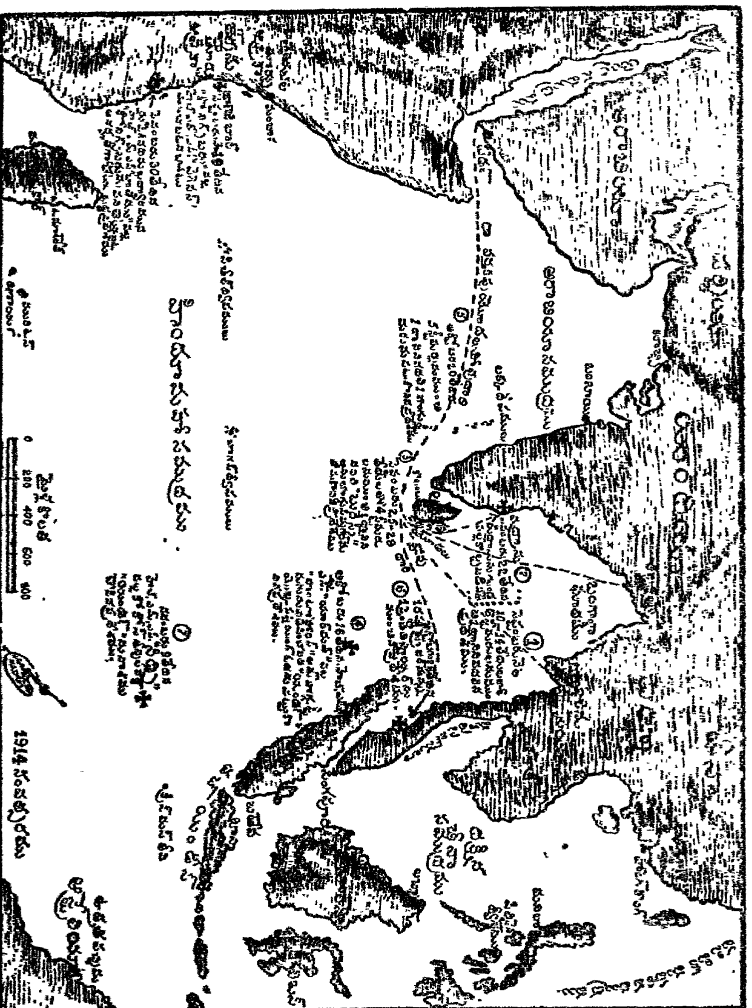
ఒక రెడ్‌క్రాస్ దాయి దెబ్బతిని పడియున్న భటునికి వేళకు సహాయముజేయుట

GERMAN SHELL ON A RED CROSS HOSPITAL

రెడ్ క్రాస్ వైద్యాలయము మీద జర్మనులొక ఫిరంగిగుండును వేయుట

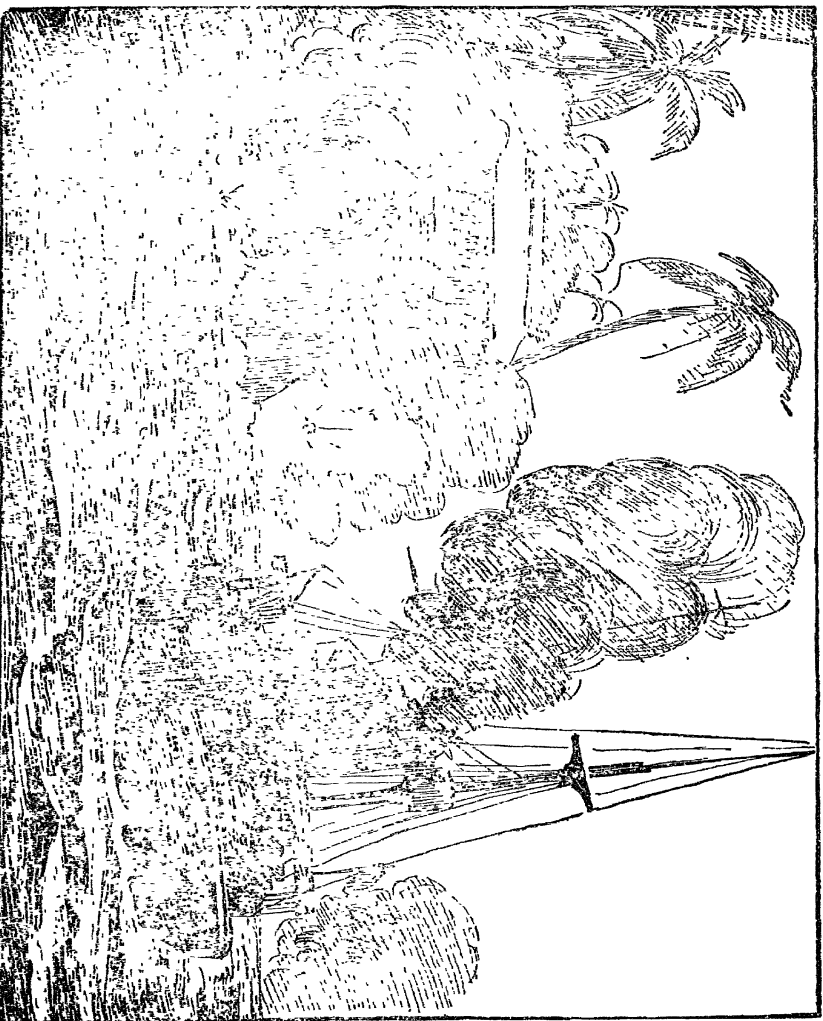
సైనికులకు ఉపచారములు చేయుటకై యు వెళ్లిన స్త్రీ పురుషులెందరో ధైర్యవంతులయి యుండవలయును. వారిసేవ యెల్లప్పుడును ప్రాణోపద్రవములతో గూడియున్నదిది. గాయపడిన సైనికులను తుపాకిగుండ్లు దెబ్బలు తినుచున్నను వెళ్లి తీసికొని రావలయును. వీరు ప్రాణములకు లయితము లెక్కజేయక చేసేసేవ దృఢవ్రతముగా చేకొనుట కెవరుంగలరు! వైద్యశాలలమీద గుర్తుగా నేయబడిన రెడ్‌క్రాస్ చిహ్నములున్నను జర్మనులు లెక్కచేయక ఇట్టి పరిచారకులను, రోగులను ఫిరంగులువేసి చంపుచున్నారు.

THE EXPLOITS OF THE "EMDEN"

ఎమ్డెను క్రూయిజరు తిరిగినతావులు, చేసిన పనులు

THE "EMDEN" DRIVEN ASHORE AND BURNT

సిడ్నీ క్రూయిజరు ఎమ్డెనును ఒడ్డుకు తరిమికాల్చి ముంచుట

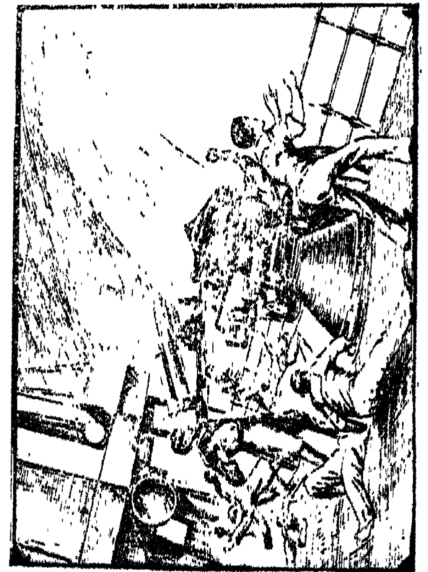
THE GUNS OF THE "SYDNEY" IN ACTION

SURVIVORS FROM THE "EMDEN"

ఎమ్డను తగులబడుచుండగా బోటెక్కి నావికులు తప్పించుకొనుట

సిడ్నీ యుద్ధనావనుండి ఎమ్డెనుమీద ఫిరంగులు ప్రయోగింపబడుట

పింఛను ఆపబడునుగాని రెండు సంవత్సరముల పింఛను 585 రూ.లు పెండ్లికాగానే కట్నముగా గవర్నమెంటు వారివలన నొసంగబడును. ఆపెబిడ్డల కొసంగబడు పింఛను నిువ్వబడుచునే యుండును. కుమార్తెల కీపింఛను 16 సం. ల వయస్సువఱకు, బాలురకు 14 వఱకు మాత్రమే యియ్యబడును. బాలుడు 16-వ యేటవఱకు చదువుకొన దలచెనేని అంతవరకి య్యబడును.

యుద్ధమువలన పూర్తిగా నంగవిహీనులయిన సోల్జరులు, సెయిలరులకు బ్రహ్మచారులుగా నుండిరేని వారము 1-కి రూ 16-8-0 లు ఉపకారివేతన మొసంగబడును. వీరిలోనే పెండ్లియయి బిడ్డలు లేనివారికి రూ 12-6 0 లు వారమున కీయబడును. బిడ్డలు సయితమున్న వానికి వారము 1-కి రూ 17-4-0 లు యివ్వబడును.

పోపు:—లోకములోనున్న రోమనుక్యాథలిక్కు మతస్థులందరకును నధ్యక్షుడు. పూర్వము యూరపు ఖండమునంతయు నీపోపులు బొటనవ్రేలిమీద త్రిప్పిరి. ఇప్పుడదిపోయినను వారికి చాల ప్రాబల్యము ఈలోకములో గలదు. ఈప్రకృతపు పోపుగారిపేరు పయస్. ఈయుద్ధములో సంధి జేయుంపవలయునని చాల ప్రయత్నములు చేసెనుగాని లాభము లేకపోయినది.

ఫిషర్. లార్డు:—1854 లో ఆంగ్ల నౌకాసేనలో ప్రవేశించెను. క్రిమియనుయుద్ధము, చైనీసు యుద్ధము, అలెగ్జాండ్రియా ముట్టడులలో సముద్రనౌకాధికారిగా నుండెను. తరువాత ననేకోద్యోగములను జేసి 1904 మొదలు 10 వరకును నౌకాసేన కధ్యక్షు డాయెను. బ్రిటిషు యుద్ధనావల నభివృద్ధికి దెచ్చుటయం దీయన జేసిన కృషి లెస్స. సముద్రయుద్ధానుభవములో నీతనికి మించినవారు లేరు. 74 సంవత్సరములు నిండినను ఈయుద్ధమారంభముకాగానే సముద్రయుద్ధాంగ మంత్రి తరువాత రెండవ యుద్యోగ మొసంగబడెను. ఈయనకును, సముద్రయుద్ధాంగ మంత్రియగు చర్చిలుగారికిని డార్డెనల్సు జలసంధిని బట్టుకొను విషయమున భేదాభిప్రాయము లంకురించి ఇద్దరును వారివారిపదవులకు రాజీనామానిచ్చిరి.

ఫిరంగులు.

ఫీల్డుగన్సు:— ఇవి గుఱ్ఱములవలన లాగబడును. 13¾ రతుల బరువుగల ఫిరంగి గుండ్లు మొదలు 35 రతుల గుండ్లవఱకును 5500 మొదలు 9000 గజముల దూరము ప్రయోగింపబడగలవు. హావిజరులు:—వీటినుండి విడువబడుగుండ్లు ఆకాశము నైపునకు వెళ్ళి, పగిలి, శత్రుసేనలమీద గురియును. ఇందు 300 సీసపు చిన్నగుండ్లుండును. ఈగుండ్లు పైవానికంటె కొంచెము ఎక్కువగా బరువుండును. ఇంతకంటె పెద్ద గుండ్లను ప్రయోగించు ఫిరంగులను హెవి ఆర్టిలరీ. అని పిలిచెదరు. గుండు బరువు 60 మొదలు 90 రతులు. పోవుదూరము 10,000 గజములు. సీజిఆర్టిల్లరి:—ఈ ఫిరంగులు కోటలను ముట్టడించుటయం దుపయోగపడును. వీనినుండి 250 మొదలు 2000 రతులవఱకు బరువుగల గుండ్లు ప్రయోగింపబడుచున్నవి. జర్మనులు లీజి నామూరు ఆంట్వెర్పు కోటలను పట్టుకొనినప్పుడు 880 మొదలు 2000 రతులవఱకు బరువుగల యీ గుండ్ల నుపయోగించి వానిని పట్టుకొనిరి. ఈమధ్య జర్మనులును, ఫ్రెంచివారును ఒక్క టన్ను బరువును 5 అంగుళుల ఎత్తునుగలిగి, 8 మైళ్ల దూరము పోగల గుండ్లను గొప్ప ఫిరంగులనుండి ప్రయోగించిరి. ఈ విచిత్రము లోకము నాశ్చర్య మగ్నమానసము జేసినది. ఇట్టి పెద్ద ఫిరంగులు మోటరు బండ్లమీద నుంచబడి కాల్చబడుచున్నవి. వీటిని రయిలుమీద మోసికొని వచ్చెదరు గాని ఏగుఱ్ఱములును లాగలేవు. మెషీన్ గన్:—ఇది తుపాకులలో బెట్టుతోటాలనే నతిశీఘ్రముగా గాల్చును. ఒకసారి విడువబడిన తోటాల వలన గలుగు చలనము వలననే యితరతోటాలు యంత్రములోని కెక్కునుగాని చేతితో కూర్చవలసిన పనిలేదు. గురి బహుసరిగా నుండును. చేతితో మోసుకొని పోవచ్చును. బహు ప్రాణోపద్రవ కరమగు యంత్రము. నిమిషమునకు 228 తోటాలను విడువగలదు. తుపాకి:—దీనిని ఆధునిక రైఫిల్ అని పిలిచెదరు. ఇంగ్లీషు సైనికుల తుపాకిలోని గుండు 2500 గజములు లేక 1 మైలు, 3 ఫర్లాంగుల,

106 గజముల దూరము పోగలదు. దాని బరువు 8 రతుల 10 ఔన్సులు. పది తోటాల నొక్కపర్యాయ మందెక్కించి యుంచవచ్చును. ఇటువంటి రైఫిలులే యూరపు సేనల కన్నింటికిని గలవు గాని ఒక్కపర్యాయము 5కంటె తోటాలు ఎక్కించుటకు వీలు లేనట్లుగా వారు నిర్మించుకొనిరి. తుపాకి గుండు :—ఇది రాగి, తుత్తునాగముతో చేయబడును. ప్రేల్చబడునప్పుడు రాగి తుపాకి కంటుకొనకుండ పయిభాగము నికెలుతో (మన దేశములోని అణా నాణెము చేయబడు లోహము) గప్పబడును. బ్రిటిషువారి తుపాకిగుండు 1¼ తులము బరువుండును.

ఫ్రెంచి. ఫీల్డుమార్షల్ సర్ జాన్ :—వయస్సు యిప్పుడు 62 సంవత్సరములు. మొట్టమొదట నౌకా సేనలో ప్రవేశించి తరువాత అశ్వ సేనోద్యోగిగా జేరెను. బోయరుయుద్ధమునందు జనరలు బుల్లరు క్రిందను, లార్డురాబర్ట్సు క్రిందను బాగుగాసేవజేసి వారి మన్ననలకు పాత్రుడాయెను. 1907-మొదలు 1911 వఱకు సైన్యములో ఇన్‌స్పెక్టరు జనరలు పదవిని నిర్వహించెను. 1913లో ఫీల్డుమార్షలను అత్యోన్నత సైనికగౌరవ మొసంగబడెను. ఆధునిక యుద్ధవిధానమును బాగుగా నడపుటయం దీయనతోడివారు ఇంగ్లీషుసేనాధిపతులలో బహుకొద్దిగా గలరు. ఈ యుద్ధమును నతి జాగరూకతతోను, ధైర్యసాహసములతోను నడుపుచున్నాడు.

బికనీరు మహారాజు :—ఆంగ్ల సైన్యమునందు కర్నల్ ఇన్ ఛీఫు పదవియందున్న రాజపుత్ర యోధుడు. యుద్ధభూమిలో బోరి కొంతకాలము స్వదేశమునకు వచ్చి యున్నారు. రాజ్యకార్యవేత్త. దేశమును చక్కగా పరిపాలించుటయేగాక శాసనసభను గూడ ప్రజలకొసంగెను. బికనీరులో ఎడారు లుండుటవలన ఒంటెలసేనలు తయారు చేయబడును. వీరి ఒంటెలసేన లిప్పుడు ఈజిప్టు, అరేబియాలలో బోరి వీరికి కీర్తి నార్జించుచున్నవి.

బియాటి. అడ్మిరల్:--1884లో బ్రిటిషునౌకా సేనలో బ్రవేశించెను. నైలునదీ యుద్ధమందు, పీకింగును పట్టుటయందును బోరెను. రెండు పర్యాయములు గాయముల దినెను. 38-వ సంవత్సరము నిండకమునుపే వైస్‌అడ్మిరలు అను గొప్పపదవిని పొందెను. ఇప్పుడు మొదటి బ్రిటిషు స్క్వాడ్రను కధిపతి. హెలిగోలాండు బైటులో అయిదు జర్మను డెస్ట్రాయరులను ముంచి ఘనత కెక్కెను. ఇంగ్లండులో తూర్పుతీరపు పట్టణములను కొన్ని నెలల క్రిందట గాల్చుటకయి వచ్చిన బ్లుచ్చెరను జర్మను శాటిల్ క్రూయిజరును ముంచి, మరిమూడింటికి గొప్పనష్టము కలుగజేసెను. ఈయన పతాకమెరుగు లయన్ యుద్ధనావలోని బాయిలరు శత్రువుల గుండుచే బ్రద్దలగుటవలన మరమ్మతుకయి పంపబడెను. ఈ సముద్రయుద్ధములో జయించుటవలన బియాటీగారి కీర్తి మరింత వృద్ధియయినది.

బెత్మన్‌హాల్వెగ్. హెర్ వాన్:—జర్మనీ ముఖ్యమంత్రి "సంధులు పనికిమాలిన కాగితపుముక్కలు. మేమాగజాలము. పారిసు పట్టుకొనవలయును. అందుచే లక్సెంబర్గు, బెల్జియముల గుండ సమీపమార్గమున మేము వెళ్లకతీరదు" అని జర్మను పార్లమెంటులో నుడివి జర్మను మర్యాదయందు నమ్మిక మాతనకును గల వారి భ్రాంతిని పోగదోలెను.

బోనర్ లా:—కన్సరువేటివుల నాయకుడు. అన్నికక్షులవారును మంత్రులుగా నియమింపబడిన తరువాత అధినివేశమంత్రిత్వ మొసంగబడెను. మంచివక్త. ముఖ్యమంత్రి కావలసినట్టివాడు.

మందుగుండుసామాను:—ఒక్కసైనికునికి 120 తూటాలును అశ్వసైనికునికి 100 ను ముందుగా ఇచ్చి యుద్ధములోని కంపుదురు. ఒక యంత్రఫిరంగికి 21,000 మొదలు,30,000 వఱకు సాధారణమగునతూటాలుతీసికొనిపోబడును. హావిజర్ పెద్దఫిరంగులకు 100 రతుల షెల్లులు 50 గొంపోబడుచుండును. యుద్ధభూమికి వెనుక సప్లయిచేయుట కనేక డిపోలుండును. ఈ డిపోలనుండి మందుగుండ్లు, శరీరములో రక్తమెట్లు ప్రవహించుచుండునో ఆవిధముగా నిరంతరము బంపబడుచుండును.

ఫిరంగులు:--అనేక రకములవి. అన్ని రకముల ఫిరంగులును

ఆస్ట్రియాకు 2500, బెల్జియమునకు 204, ఫ్రాన్సుకు 4200, గ్రేటుబ్రిటను ఇండియాకలిపి 1070, జర్మనీ 5500, ఇటలీ 2200, రష్యా 6000, సర్వియ 500, టర్కీ 600, జపానుకు 2000 లును గలవు. యుద్ధారంభమునుండి ఈ సంఖ్య విశేషము పెరిగియున్నది.

మర్రె. జనరలు:—సర్ జాన్ ఫ్రెంచిగారి సహోద్యోగులలో నధ్యక్షుడు. జూలు యుద్ధమునందు బోరెను. దక్షిణాఫ్రికా యుద్ధములో అపాయకరమయిన గాయములను దినెను. ఎడతెగక యెల్లప్పుడు పరిశ్రమ జేయుచుండును

మాడన్. అడ్మిరల్:—అడ్మిరల్ జెల్లికోగారి సహోద్యోగులలో ప్రథముడు. ఆయన బావమరిది. 1882 ఈజిప్టుయుద్ధమం దుండెను. 1905 లో నేవల్ అసిస్టెంటు కంట్రోలరుపనిని జేసెను. ఇంక చాలగొప్ప పనుల నిర్వహించెను.

మాంటినీగ్రోరాజు:—74 సంవత్సరముల వయస్సుగల సుప్రసిద్ధరాజు. యూరపులోని రాజులకందరికంటె తక్కువభూమికలదు కాని పరాక్రమవంతుడు. తుర్కీని బాల్కనుయుద్ధములో నోడించినవారిలోనొకడు. అప్పుడు రాజ్యమును వృద్ధి జేసికొనెను. ఇప్పుడు ఆస్ట్రియామీద యుద్ధమునకు దిగెను. కవి. తనప్రజలకు కీర్తనలను పాడుటకయి వ్రాసిపెట్టుచుండును. సాధారణమయిన గుఱ్ఱము నెక్కి అనేక చోటుల సంచారము సామాన్యపౌరునివలె జేయుచుండును. ఈయన కుమార్తె ఎలేనా రాకొమార్తె ఇటలీరాజును పెండ్లాడినది.

మారిస్. ప్రిన్సు:—జార్జిచక్రవర్తిగారికిదాయాది. 23 సంవత్సరముల వయస్సు. కింగ్సురాయిల్ రైఫిల్సు కోరులో లెఫ్టినెంటుగానుండి గాయములుతిని మృతినొందెను.

మూర్. రేర్ అడ్మిరలు:—ఇప్పుడు మూడవ సముద్రప్రభువు. ఈజిప్టు సముద్రయుద్ధమునందు కొలువు చేసెను. 1907లో నేవలు అసిస్టెంటు పదవిని, 1908లో ఛీఫ్ ఆఫ్ ది స్టాఫెపదవిని నిర్వర్తించెను. వయసు 63 సంవత్సరములు.

మూపూరప్ప. రాయ బహదూర్:— మదరాసు దక్షిణమహారాష్ట్రి ఇనుపదారి ఏజెంటుగారికి పర్సనల్ అసిస్టెంటు. ఈగొప్పపదవి లభించిన రెండవ హైందవుఁడీయన.

మోనిటరులు:—లోతులేని నీటిలో ఒడ్డునుసామీప్యముగా ప్రయాణముజేయుచుండు ఒకతరగతి గన్ బోటుయుద్ధనావలు. వీటి బరువు స్వల్పముగా నుండును. వీనిలోని 6 ఇంచి ఫిరంగులనుండి 100 రతులగుండును 5 మైళ్లదూరమునకు వేయవచ్చును. ఇంగ్లీషువారి సెవరెన్, మెర్సి, హంబరనుమోనిటరులు బెల్జియము తీరము జేరకుండ జర్మనులమీద గాల్చి వారికి జాల నష్టమును గలిగించెను.

మోల్కి. జనరలు వాన్:—జర్మను జనరలు స్టాఫుకు ముఖ్యుడు. 1870 లో ఫ్రెంచివారి నోడించిన జనరలు మోల్కికి సోదర కుమారుడు.

యుద్ధనిధులు:—ఈయుద్ధమువలన నష్టమును బొందుచున్నవారి సహాయార్థమయి అనేకనిధులు స్థాపింపబడినవి. ఈనిధుల కన్నింటికిని ప్రజలే ధనసహాయమును చందాలమూలకముగా జేయుచున్నారు. అందులో నీ క్రిందివి కొన్ని. (1) యువరాజుగారి యుద్ధనిధి. దీనికంతనుకు వసూలయినసొమ్ము 4½ కోట్ల రూపాయలు భర్తలుపోయిన భార్యలకు, అనాథలయిన బిడ్డలకు, కుమారులు పోయిన తల్లితండ్రులకు, సైనికులమీదనాధారపడియున్న సామీప్యబంధువులకు ఈసొమ్ము వినియోగింపబడును. (2) మేరిరాణిగారి కుట్టుపని సమ్మేళనము. ఇందలి స్త్రీలు సైనికులకు నావికులకు వారువదలివెళ్లిన సంసారములకు గుడ్డలనుకుట్టి ఉచితముగా నొసంగుదురు. (3) బ్రిటిషు రెడ్ క్రాసు సొసయిటి. రణరంగమున దెబ్బలుతినినవారికి సమస్త యుపచారములను చేయుదురు. వీరివలన ననేకవైద్యశాలలు పోషింపబడుచున్నవి. (4) బెల్జియము సహాయనిధి. ఆదేశపు దిక్కుమాలిన ప్రజలకు సహాయముజేయునది. (5) సర్వియను సహాయనిధియునిట్టిదియే (6) మేరీ రాకొమారినిధి. ఇది క్రిస్మస్ బహుమానములను సైని

కులకును, నావికులకును గతడిసెంబరు నెలలో పంపుటకై స్థాపింపబడినది. ఈ రాకుమారి వీరందరికిని మిఠాయిలను. పాలడబ్బాలను, పొగాకును, కొన్ని గుడ్డలను క్రిస్మస్ పండుగరోజుకు పంపెను. (7) ఇండియనుసోల్జరుల ఫండు. ఇది భారత సైనికులకు ఆపరదేశమందు కావలసిన యుడుపులను తినుబండారములను పంపుటకయి స్థాపింపబడినది. (8) ఇంపీరియల్ రిలీఫ్ ఫండు. ఇది ఇండియానుండి వెళ్లిన సైనికుల సంసార పోషణమునకయి రాజప్రతినిధి హార్డింజి ప్రభువులవలన స్థాపింపబడెను. దీనికి మహారాజులు మొదలు పేదకాపులవరకును చేతనయిన సహాయము జేసిరి. సుమారొక కోటి రూపాయలవరకును ఈనిధికి సొమ్ము పోగయినది.

యువరాజు. జర్మను:—1882 లో జన్మించెను. ఫుట్‌గార్డ్సులో లెఫ్టినెంటుగా నుండెను. బాన్ విశ్వవిద్యాలయము నందభ్యసించెను. 1910 లో హిందూదేశమును జూచివెళ్ళెను. ఈప్రయాణములను గురించి యొకపుస్తకమును సచిత్రము వ్రాసెను. ప్యారిసుపట్టుకొనుటకయి ఈయుద్ధములో బంపబడినసేన కధ్యక్షుడుగానుండెనుగాని సంకల్పము ఈడేరలేదు. ఈయుద్ధములో నంత గొప్పగా బోరికీర్తి వహించినట్లులేదు. ఇప్పుడు తూర్పురంగమున రష్యాపై బోరుచున్న సైన్యమున కధిపతిగా నున్నాడని వినికిడి కలదు.

రావిల్సన్. జనరలు:—బర్మా, సూడాన్, దక్షిణాఫ్రికాలలో గెలువుచేసెను. ఇంగ్లండులో సేనానివాసములగు ఆల్డరుషాటు, సాలిస్‌బరీ మైదానములలో సైన్యాధికారిగానుండెను. 1887లో ఇండియాసర్వసేనాధిపతియగు సర్ ఫ్రెడరిక్ రాబర్ట్సుగారికి సహాయోద్యోగి. ఈయుద్ధములో 1915 మార్చి 9 వ తేదిన న్యూషాపెలులో జర్మనులను తన నాలుగవ సైన్యముతో తాకి వారి నాప్రదేశమును విడిచి పోవునట్లు చేసెను.

రాయలు ఇంజనీయరు పటాలములు:--- ఇందు 10,000 సైనికులు, (సాపర్సు, మైనర్సు) 1000 ఆఫీసరులు గ్రేటుబ్రిటనుకు గలరు. వీరు చేయవలసినపని యుద్ధభూమిలో కందకములు వగయిరాలను త్రవ్వి దానినిపోరు సలుపుటకయి సిద్ధముగా నుంచుట. నదులు వగయిరాలుదాటుటకయి వంతెనలు తాత్కాలముకట్టుట, చెట్లను నరుకుట, టెలిగ్రాపుతీగెలను, టెలిఫోనులను భూమిలో నెలకొలుపుట, తదితర యింజనీయరింగుపనులను జేయుట. ముందుగా వీరువెళ్ళి పనిజేయవలసినవారగుటచే వీరిజీవిత మెల్లప్పుడుగొప్ప యుపద్రవములతో గూడుకొని యుండును.

రష్యాచక్రవర్తి:---1868 మే6వ తేదిజన్మించెను. జార్జిచక్రవర్తిగారి తల్లి ఈయనతల్లి అక్కచెల్లెండ్రు. నిరంకుశాధికారియయినను ఈయుద్ధముచే ప్రజలకభేద్యమగు ప్రేమాబంధములచే బాధింపబడియున్నారు. వారికి రాజ్యపాలనమందు నూతనాను భోగముల గల్పించెను. రణరంగమునకు స్వాంతగా వెళ్ళుచుండును. సారాయి అమ్మకమును దేశములో నాపి 100 కోట్ల రూపాయలకు పయిగా రాజాదాయమును పోగొట్టెను. ఈయొక్క సంస్కరణమాయనకీర్తి నన్నికాలములకును వ్యాపింపజేయగలదు. ఈయన భార్యయు, ప్రథమపుత్రికయు, రష్యాపటాలములలో గౌరవోద్యోగులగుటచే యోధవేషములను పటములలో ధరించియున్నారు.

రెన్నెన్‌కాంఫ్. జనరలు:—జనరలు కురుపాట్కిను క్రింద జపానువారిమీద రష్యాజపాను యుద్ధములో బోరెను. అశ్వసేనాధిపత్యమునందు గొప్పనిపుణుడని ప్రతీతికలదు. యుద్ధారంభమున తూర్పుప్రష్యాలో ప్రవేశించి జర్మనులను గూంబెన్నెన్‌వద్ద నోడించెను. కాని తరువాత జనరలు హిండెన్‌బర్గుచే పూర్తిగా నోడింపబడి తరిమివేయబడెను.

రెడ్మండు. జాన్:—ఐరిషు జాతీయ నాయకుడు. అత్యంత దేశభక్తుడు. ఐర్లండుకు స్వపరిపాలనము నొసంగు శాసనమును జేయించెను ఆ శాసనము యుద్ధానంతరమున నాచరణములోనికి దేబడును. యుద్ధమారంభమయిన పిమ్మట ఐర్లండు దేశమంతటను దిరిగి ఉపన్యాసములిచ్చి, అనేకవేలమంది స్వదేశీయులను యుద్ధమునకు సిద్ధము జేయించి పంపెను. వారయిర్లండుకు శాశ్వత కీర్తి నార్జించుచున్నారు.

లక్సెంబర్గ రాష్ట్రము:—ఫ్రాంసు బెల్జియము, జర్మనీలకు మధ్యనున్న యొక చిన్నరాష్ట్రము. వైశాల్యము 1000 మైళ్లు. జనసంఖ్య 2½ లక్షలు. పార్లమెంటు కలదు. పాలకురాలు గ్రాండ్ డచెస్ మేరీ అనునామె. జర్మనులు ఫ్రాంసుపయిన పడుటకయి సంధుల నుల్లంఘించి ఈరాష్ట్రమును ప్రవేశించిరి. ఆదివారము ఆగస్టు రెండవ తేదిన ఈరాష్ట్రములో బ్రవేశించుచున్న జర్మను సైన్యము నెదుటతనమోటారుబండి నెక్కి రావలదని ఈమె అడ్డముగా నిలిచెను. పిస్తోలుతో జర్మనులీమెను చంపబోయిరి. ఇది అక్రమమని ఈమె కెయిజరుగారికి తెలియజేసెను. ఈమె మొరల నెవరును వినినది లేదు. జర్మనీకి ఖయిదీగా తీసికొని పోబడినదను వదంతి గలదు. ఈ రాష్ట్రమునంతయు జర్మనులు బెల్జియమును వశము చేసికొనినట్లు వశముచేసికొని యేలుచున్నారు.

లాయడ్‌జార్జిగారు—1890లో పార్లమెంటులో బ్రవేశించెను. సొలిసిటరుగా జీవిత మారంభించెను. సంగ్రామప్రసంగములయందు పెట్టినది పేరు. కోశాధ్యక్షుడుగా నుండి, ఇప్పుడు యుద్ధపరికరముల మంత్రిగా నియోజింపబడెను. మహావక్త. వృద్ధాప్య వేతనముల నింగ్లండులోని బీదల కిప్పించెను. జబ్బుపడిన పనివాండ్రకును, అవయవములు కర్మాగారములలో పోయినవారికిని ఉపకారవేతనము లిచ్చుపద్ధతిని ఆచరణములోనికి దెచ్చెను. ఈయన కుమారు లిద్దరు యుద్ధభూమిలో నున్నారు.

లూసిటానియా:—32,500 టన్నుల బరువుగల వర్తక నావ. దీనివంటి నావలు లోకములోనయిదారు కంటె నెక్కువ లేవు. నిర్మించుట కయినవ్యయము 1 కోటి 85½ లక్షల రూపాయలు. మే 7 వ తేదీన ఐర్లండు తీరమునకు 20 మైళ్ల దూరములో నుండగా జర్మను సబ్మెరయిను టార్పెడో వేసి ముంచెను. ఇందు 1959 మంది ప్రయాణికు లుండిరి. 900 మంది రక్షింపబడిరి. మిగిలినవారు మరణించిరి.

లేమన్. జనరలు:—లీజుకోటల ననేకదినములు జర్మనుల వశముకాకుండ జేసి లోకప్రసిద్ధినొందిన సేనానాయకుడు. నగరము శత్రువుల వశమయినపిమ్మట లోసింన్ కోటలోనికి వెళ్లి ఫ్రెంచివారి సహాయము వచ్చునేమో యను ఆశతో చాలరోజులు పోరాడెను. జర్మను లొక్కొక్కకోటను పిండిపిండిజేసి ఈకోటను వశముచేసికొనినప్పుడు కోటకప్పు కూలుటవలన కాళ్లకు దెబ్బతగిలి స్మారకముతప్పి పడియుండెను. తరువాత జర్మను జనరలువద్దకు తీసికొనిపోగా లొంగిపోతినని సూచించుట కాతనికి తనఖడ్గము నందించెను. ఆయన విశాలహృదయముతో "నీవే ఉంచుకొనుము. నీ ఖడ్గము సైనికమర్యాదల నుల్లంఘించియుండలేదు." అని యనెనట. లేమన్‌గారిప్పుడు జర్మనీలో ఖయిదీగా నున్నారు.

వాండరుగోల్జు. ఫీల్డుమార్షల్:— జర్మనుసేనలో గొప్ప నాయకుడు. బెల్జియముకు గవర్నరు జనరలుగా నియోగింపబడెను. కాని యిప్పుడు కాన్‌స్టాంటునోపిలులో తురుష్కసైన్యముల కధిపతిగానుండి యుద్ధమును నడపుచున్నాడు. డార్డెనల్సు జలసంధి కిరుప్రక్కలనున్న కోటల నెంతో గట్టిపరచెను.

విక్టోరియా క్రాస్:—క్రిమియను యుద్ధమయిన తరువాత1850సం.లో నీపతక మేర్పఱుపబడెను. అద్భుత ధైర్యకార్యములకు మాత్రమే సత్కృతుగా సైనికులకు నావికులకు ఒసంగబడుచుండును. బ్రాంజులోహముతో చేయబడును. విక్టోరియా క్రాసు సంపాదించిన వాడు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునందంతటను గౌరవింపబడుచుండును.

వియోగవేతనము:—భర్తలు సేనలోగాని నావలలోగాని యుద్ధముజేయుచున్నంతకాలమును వారికొసంగబడు జీతములుకాక భార్యలకు వారము 1 కి బ్రిటనులో రు.9-6-0లు వేతన మొసంగబడును. ఇందులో రు. 2-10-0 లు మాత్రము సైనికుని జీతమునుండి తీసి యియ్యబడును. నలుగురుబిడ్డలవరకు బిడ్డ 1 కి రు. 1-14-0 లును, అటుపయినున్న బిడ్డలకు రు 1-8-0 లును వారమున కొసంగబడును.

వియాలి, అడ్మిరలు:—ఇటలీవారి యుద్ధ నౌకాశాఖాధ్యక్షుడు. ఈయుద్ధములో ఆస్ట్రియావారి యుద్ధ

నౌకలు నిర్మించుప్రదేశము నప్పుడే పట్టుకొని, 14 అన్ని రకముల యుద్ధనావలను ఇటలీకి దీసికొని, పోయెను.

విమానములందుండు ఆయుధములు:—ఉక్కుటమ్ములు:—ఒక్కఅమ్ము $2\frac{1}{2}$ తులముల బరు వుండును. 1000 అమ్ముల నొక్క పెట్టెలోపెట్టి శత్రుసైన్యముల మీఁద ఫ్రెంచి వైమానికులు చల్లుచుందురు. భూమి మీఁదికి వచ్చునప్పు డొక్కొకబాణము 100 రతుల బలముతోవచ్చి స్వారిని, గుఱ్ఱమునుగూడ చీల్చుకొని పోవును. ఇట్టిపెట్టె లనేకములు ప్రతివైమానికుడును గొంపోవుచుండును.

సబ్మెరయినులు:— మొట్టమొదటి సబ్మెరయిను ఇంగ్లీషువారివలన1901-వసం.నవంబరు 2వ తేదినిర్మింపబడెను. మొట్టమొదట వీని శక్తినిగురించి చాలమంది కనుమానములు కలిగినను ఈ యుద్ధములో సబ్మెరయినులుచేయుచున్న ఘోరకార్యములవలన అట్టి అనుమానము లన్నియు అంతరించినవి. ఇది ఉక్కుతో చేయబడి పొగచుట్ట ఆకారమును గలిగియుండును. నీటిలోనికి మునుగుటకయి బోటులోపల నున్న తలుపులను తెరచెదరు. అప్పుడు నీరు కొన్ని తటాకములలో నిండును. అంతట పడవ మునుగును. నీటిని పదినిమిషములలో పారబోయగల సాధనమువలన తేలికగా కావలసివచ్చినప్పుడు బోటు సముద్రముపయికి వచ్చును. కెరోసినాయిలు మండుటవలన సబ్మెరయినులు నడుపబడుచున్నవి. కాని బొగ్గువలనగాదు. నీటిలో మునిగియున్నప్పుడిందుండు విద్యుచ్ఛక్తి యింజను పనిచేయును. సబ్మెరయినులలోని కెరోసినాయిలు చెరువులు నిండియుండెనేని మూడువేలమైళ్లు గంటకు 21మైళ్ళ చొప్పున ప్రయాణముజేసి రాగలవు. వీనిలో నీటిబరువు 2000 టన్నులుండును. సుమారు నలువదిమంది మనుష్యులకు పీల్చుటకయి కావలసిన గాలి కొన్నిగదులలో వత్తియుంచబడును. కాన వారికి నిర్మలవాయువు లేదను భయములేదు. ఈబోటులకు కొన్నింగు టవరను శిఖరముండును. అది యొక తెరచాప కొయ్యవలె నీటి పైభాగమున నెల్లప్పుడును కనబడుచుండును. దీనిలోనే పెరిస్కోప్ అను ఒక యంత్రము కలదు. ఈ పెరిస్కోపు సులోచనములవంటిది. నీటి పైభాగమునం దేమి జరుగుచున్నదియు దీనివలన బోటులోనివారు తెలిసికొనుచుందురు. ఒకవేళ పూర్తిగా శత్రువులకు కనపడగూడదనినచో శిఖరమునుగూడ నీళ్ళలో ముంచవలయును. అప్పుడు సబ్మెరయిను కన్నులు మూసికొనిపోవు మనుజునివలెనేసముద్రములోపలనడవవలయును. వీనియందు 6 టార్పెడొగొట్టము లుండును. ఆగొట్టములనుండియే టార్పెడో శత్రునావపయిని ప్రయోగింపబడును. ఒక్కటార్పెడోవిలువ 1 లక్ష రూపాయలుమొదలు 1 లక్ష 50 వేల రూపాయలవరకుండునట. 12 రతుల గుండును ప్రయోగింపగల నాలుగు ఫిరంగులును వీనియందుండును.

సాంసనోఫ్. జనరలు:—ఆగష్టు 1914లోతూర్పు ప్రష్యాపైన వెడలిన జనరలు రెన్నెన్ కాంఫుగారికి చాల సాయముజేసెను. ఇంతకుముందు రష్యా జపాను యుద్ధములో కీర్తిగడించినవాడు. టానెన్‌బర్గునద్ద జరిగిన ఘోరయుద్ధములో మృతినొందిన రష్యను జనరలులు ముగ్గురిలో నొక్కడు.

సాలాండ్రా. సిన్యర్:—ఇటలీకి ముఖ్య మంత్రి. పోపు మొదలగు మతాధిపతులును మరి యితర గొప్పవారును యుద్ధము వల దని తమశక్తి కొలఁది నివారించినను, లెక్కసేయక ఇటలీనుండి యిదివఱకు ఆస్ట్రియా యపహరించిన రాష్ట్రములను తిరిగి సంపాదించి ఇటలీకి శాశ్వతకీర్తి నార్జించుటకయి యుద్ధములోనికి దిగెను. ప్రజల కాతనియందు గౌరవము మెండు.

స్మిత్ డొరియన్. జనరలు:—వయస్సు 56 వత్సరములు. తన జీవితకాలములో నిప్పటికి పది యుద్ధములలోనయిన బోరిన రణవీరుడు. దక్షిణాఫ్రికా యుద్ధములో ప్రసిద్ధివడసెను. మాన్సునుండి ఇంగ్లీషుసేనను నీ యుద్ధములో హాతముగాకుండ బహు తెలివితేటలతో రక్షించి మార్నెవరకును తీసికొనిపోయిన ధీరుడు. ఇంగ్లీషువారి రెండవసేన కర్త్యతుడు.

సింగ్టా:—1898 లో ఇద్దరు జర్మనుమిషనరీలను చైనావారు చంపినారను మిషమీద వారితావునుండి జర్మనీవారు 117 చతురపుమైళ్ళభూమి నపహరించిరి. అదియే కెయోఛాజిల్లా. దానికి ముఖ్య రేవుపట్టణము సింగ్టా. దీనిని జర్మనులు బహు దిట్టముగా బలపఱచి యుద్ధనావల కునికిపట్టుగా పసిఫిక్ సముద్రములో జేసిరి. చేపలగ్రామమునుండి ఐశ్వర్యవంతమయిన రేవుపట్టణముగా మారెను. చక్కని భవనములును, బాటలును గలవు.

సైనికోద్యోగ చిహ్నములు:— ఈ చిహ్నములను కోటుకు చేతులవద్దగాని, భుజమువద్దగాని, వక్షస్థలమునగాని ధరించెదరు. సెకండు లెఫ్టినెంటుకు 1 నక్షత్రము, లెఫ్టినెంటుకు రెండు నక్షత్రములు, కెప్టనుకు మూడు, మేజరుకు కిరీటము, లెఫ్టినెంటు కర్నలుకు 1 కిరీటము 1 నక్షత్రము, కర్నలుకు 1 కిరీటము రెండు నక్షత్రములు, బ్రిగేడియరు జనరలుకు వక్షస్థలమున అడ్డముగా దాటునట్టి ఖడ్గములు, మేజరు జనరలుకు ఖడ్గములు, నక్షత్రము, శంగోలును, లెఫ్టినెంటు జనరలుకు పైవన్నియు పయిగా నొక కిరీటము, జనరలుకు లెఫ్టినెంటు జనరలుకున్నవి గాక పయిన నొక నక్షత్రము, ఫీల్డు మార్షలుకు అడ్డ శంగోలులు, కిరీటము, పతకముల మాల యుండును.

ష్రాప్నెల్:—ఇది షెల్లు మోస్తరుగానే యుండును గాని పైకప్పు బహుపలచగానుండి ఎక్కువ సీసపుగుండ్లు పోయుటకు వీలుండును. బ్రిటిషు ష్రాప్నెలులో 375 గుండ్లుండును. గుఱికి కొంచెము దూరముండగా భగ్గున బ్రద్దలయి గుండ్లను నానాముఖముల చల్లును. మనుష్యులను చంపుటయందు ష్రాప్నెలు బహు ప్రయోజనకారిగాని యిండ్లకెట్టి యపాయమును గలుగ జేయజాలదు.

షెల్లుపిస్టలు:—జెప్పెలిను యోడలపయి ప్రయోగించుటకు నిర్మింపబడినవి. ఒక్కగుండు వీనినుండి జెప్పెలినుకు దగిలినయెడల నది నిరర్థకమగును.

షెల్లు:—ఇది విడ్డుటుతో గాని తుపాకిమందుతో గాని చేయబడును. 10 రతులషెల్లుమొదలు 1టన్ను బరువుగల షెల్లువఱకును ఫిరంగులనుండి ప్రయోగింపవచ్చును. ఈషెల్లులు విసురబడిన పిమ్మట భూమిమీదపడి ఆదెబ్బకు బ్రద్దలయి లోపల 100 మొదలు 1000 వఱకుండు సీసపుగుండ్లను శత్రువులమీదను, గుఱ్ఱముల మీదను వెదజల్లి చంపివేయును. పెద్ద షెల్లులు ఇండ్లను ధ్వంసముచేయగలవు. రెండవ రకపు షెల్లులు ఫిరంగి నుండి విసురబడగానే వానికొకప్రక్కనుండు దారమునకు నిప్పంటుకొనును. ఆనిప్పు అర సెకండులోనో, ఒక సెకండులోనో, లేక కొన్ని సెకండులలోనో షెల్లులో ప్రవేసించి దానిని బ్రద్దలగునట్లు చేయును.

హాలండు రాణి:— ఈమె పేరు విల్హెల్మినా. ప్రిన్సు హెన్రీని పెండ్లియాడెను. హాలండు, జర్మనీకి సామీప్యమున నుండుట చేత ఎప్పుడేమి మూడునోయని సైన్యమును, యుద్ధనౌకలను సిద్ధము జేసికొని యున్నది.

హాల్డేను ప్రభువు:—బ్రిటిషు యుద్ధాంగమంత్రిగా 6 సం. లుండి ఈ యుద్ధమునకు సేనను బాగుగా తరిఫీదుచేయించెను. జర్మను భాషలో గొప్పగా పరిశ్రమ జేసిన పండితుడు. తత్వశాస్త్రమునందు పేరు పొందిన వేత్త. మూడు సంవత్సరము లార్డు ఛాంసెల్లరు (ప్రీవీకౌన్సిలులో మొదటి న్యాయాధిపతి) పనిని జేసెను. ఇప్పుడు మంత్రులలో మార్పు జరుగుటవలన నా పనిని మానుకొనెను.

హార్కోర్టు లూయిస్:—ఈయన తండ్రి గ్లాడ్స్టన్ గారి కాలమందు మంత్రిగా నుండెను. ఈయనయు లిబరలు ప్రభుత్వములో బ్రిటిషు అధినివేశములకు మంత్రిగా నుండెను. ఇప్పుడన్ని కక్షులవారును మంత్రులగుటవలన నీయన తన యుద్యోగమును బోనర్లాగారి కొప్పజెప్పెను.

హామిల్టను. జనరలు సర్ ఐయన్:—ఆఫ్ఘను యుద్ధము, బోయరు యుద్ధము, చిత్రల్ దండ యాత్రలలో నుండెను. సైనిక వ్యవహారములను గురించి ఉత్తమ గ్రంథములను వ్రాసెను. ఇప్పుడు డార్డెనెల్సు జల

సంధి కోటలపయికి పంపబడిన మిత్రమండలి సేన కధ్యక్షుడు. కాన్‌స్టాంటినోపు లీయన చేతిలో బడవలసి యున్నదట.

హిండెన్‌బర్గు. ఫీల్డుమార్షాల్:— 1870 లో ఫ్రెంచివారితో బోరిన సైనికులలో నొక్కడు. యుద్ధారంభమున నుపకారవేతనమును గైకొనుచుండెను. కెయిజరుగారు రష్యా నోడించు పనిని బెట్టి తూర్పు సేన కధ్యక్షుడుగా జేసెను. టన్నెంబర్గు వద్ద జనరలు రెన్నన్‌కేంపు నోడించెను. రష్యను సేనలను తూర్పు పరిష్యాలో నోడింప జేసి సరస్సులలోనికి త్రోసెను. పోలండులో రష్యనులపయి కురికి వార్సాను పట్టుకొనునంత విజయమును పొందెను. రష్యనులను విస్చులా వార్టా ప్రాంతములందును తరిమివేసెను. కాని రష్యను లీతని సైన్యమును రెండుగా జీల్చి చాలభాగమును నాశము జేసిరి. ఈతడు తూర్పు రంగమున పొందిన జయములతో జర్మనీ దేశమంతయు ప్రతిధ్వనించుచున్నది. ఈతనిని దేవతగా ప్రజలు పూజించుచున్నారు. హిన్డెన్‌బర్గుగారి నభినందించుచు పంపబడిన తంత్రి వార్తలను నందజేయుటకయి టెలిగ్రాఫు శాఖవారికి శక్తి లేక పోయినదట.

హేగ్. సర్ డౌగ్లస్:—ఫ్రాంసులో ఇంగ్లీషు వారి మొదటి సైన్యమున కధిపతి. ఏన్ యుద్ధములో బ్రిటిషుసేన నతిసాహస పరాక్రమములతో బోరించెను. ఈయుద్ధమును నడపుచున్న బ్రిటిషుజనరలులలో సర్ జాన్ ఫ్రెంచిగా రొతవాడు. ఇంతకుముందు సూడన్, బోయరు యుద్ధములలో పోరు సలిపెను. ఇండియాలో సర్వసేనాధిపతి యుద్యోగమును మూడేండ్లు జేసెను. యుద్ధారంభమునకు బూర్వము అల్డరుషాటు లోని సేనల కధిపతిగానుండెను. ఈయన స్కాట్లండువాసి.

హైందవ మహారాజులు:—70 సం.ల వయస్సుగల సర్ ప్రతాపసింగు, అతని అన్న కొడుకు 16 సం. ల ప్రాయమున్న జోధుపూరు మహారాజు, బికనీరు, జాంనగరము, ఇడర్ మహారాజులును మరికొందరు నుండి యు శత్రువులతో బోరుటకు వెళ్లిరి.

హైందవ సేన:— పదాతులు 138 బటాలియనులు, 40 రెజిమెంటులు, సాపర్సు మైనర్సు 27 కంపెనీలు, పర్వత బేటరీలు 12 ను గలవు. మొత్తపు సంఖ్య 1,59,000 మంది సైనికులు. రిజర్వులో నున్నవారు 35,000. పదాతులకు జీతము నెల 1-కి 11 రూపాయలు. ఈ జీతములో పొట్టబోసికొని కొన్ని సైనిక యుడుపులనుగూడ కొననలయును. సాధారణముగా 32 సంవత్సరములు వీరు కొలువుచేసి పింఛను పుచ్చుకొనెదరు. గుఱ్ఱమును స్వంతముగా దెచ్చుకొని దానిని పోషించుకొనుచుండు రౌతునకు నెల 1-కి 35 రూపాయలు జీతమొసంగబడును. గుఱ్ఱము లేనివానికి 13½ రూప్యములు.

THE ANDHRA PATRIKA PRESS

THE BEST HOUSE

FOR

Printing, Binding and Job Work

TELUGU, TAMIL, CANARESE AND ENGLISH

All Most Neatly Executed

ART AND COLOUR PRINTING A SPECIALITY

The Highest Value for the Lowest Price—Only Here

6 & 7, Thumbu Chetty Street, George Town, Madras

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము

తెనుఁగు, అఱవము, కన్నడము, ఇంగ్లీషు.

ముచ్చటగ అచ్చువేయఁబడును

పుస్తకములు, శుభలేఖలు—ఇతరమైన యన్ని పనులు చక్కఁగా చేయఁబడును

బైండింగు బహురమ్యము

రంగురంగులుగ ముద్రించుటకు మంచి యేర్పాట్లు గలవు

పటముల ముద్రణము ఘనంబుగా నుండును

గమనింపఁదగినవి :—

రేటులు చవుక; పనితనము బాగు

6 & 7, తంబుసెట్టి వీథి, జార్జిటౌను, మదరాసు

టర్కీ రాజ్యము

ఈ రాజ్యముయొక్క ప్రాచీనచరిత్ర మత్యుత్కృష్టమైనది. సర్వియా మాంటినీగ్రో ఆస్ట్రియాల చరిత్రములను పఠించినవారికిది స్పష్టము కాఁగలదు. దీనికి సంబంధించినది యూరపులోని టర్కీ మాత్రమె కాదు; ఆసియాలోని టర్కీయు, ఆఫ్రికాలోని ట్రిపోలీ భాగ్యాలును కూడ దీనికి చెందియుండినవియే. యూరపులోని టర్కీలో బాల్కను ద్వీపకల్పమంతయు చేరియుండెడిది. ఏషియాలోని టర్కీలో అరేబియా, ఆర్మీనియా, ఏషియామైనరు, పెలస్టయిను, సిరియాలు చేరియున్నవి. 1898-వ సం. లో వీరికి చెందియుండిన క్రీటునకు గ్రేటుబ్రిటను ఫ్రాన్సు ఇటలీ రష్యాల యాజమాన్యముక్రిందను, టర్కీవారి నామమాత్రపు టధికారముక్రిందను స్వాతంత్ర్య మీయఁబడెను. ఈ రాష్ట్రివాసులలో పెక్కండ్రు బలిష్ఠులును స్వమతస్థులును స్వతస్సిద్ధ శూరులును నగువారు ఏషియామైనరులోఁ గలరు. వీరు సంఖ్య కనేకలక్షలుండి, తక్కిన తుర్కీ రాష్ట్రిప్రజలలో ప్రతి జాతివారికంటెను మొత్తముకంటెను నెక్కుడుగఁ గలరు. సామాస్ సైప్రస్ నివాసులవలెఁ గాక, వీరు స్వయముగా తుర్కీ ప్రభుత్వము (పోర్టీ) క్రింది పరిపాలనలో నున్నారు. దీని ప్రాంతములందు ఎఱ్ఱసముద్రము పరిసర ... నామమాత్రమున టర్కీప్రభుత్వమునకు చేరి ... 1841 వ సం. నుండి యు స్వతంత్రముగనే ... 1881 వ ... లో బ్రిటీషువారి యధినివేశ మయినది.

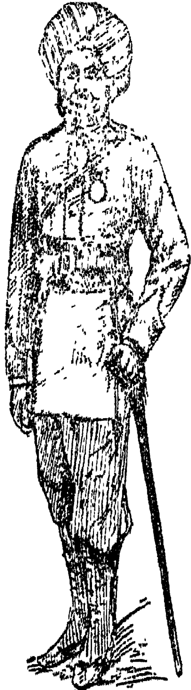
1912-13-వ సం. లో జరిగిన ... యుద్ధములో యూరపులోని భాగము చాలగఁ ... ప్రస్తుతపు యూరోపియను టర్కీక్రింద ... ఈనాస్‌వద్దనుండి ఏడ్రియనోపిలుమీఁదుగ ... సముద్రతీరమునందలి మిడియావఱకును గల రేఖకు దక్షిణభాగమున నున్న దేశము మాత్ర మున్నది. 1911-12-వ సం. లో ఆఫ్రికాలో టర్కీకిఁ గల ట్రిపోలీ సిరెనెయికాలను ఇటలీవారు లాగుకొనిరి. టర్కీ ప్రస్తుత యుద్ధములో 1914-వ సం. నవంబరు నెలలో శత్రుమండలివారి పక్షమున చేరినది. ఈయుద్ధములో వీరికి కలుగఁబోవు ఫలితముయొక్క చిహ్నములు అనుదినమును తంత్రీవార్తలవలన పాఠకు లూహించుచునే యున్నారు.

సూయజుకాలువను గాపాడుచున్న మిత్రమండలివారి సైనికుడు

ఇటలీ—యుద్ధరంగము

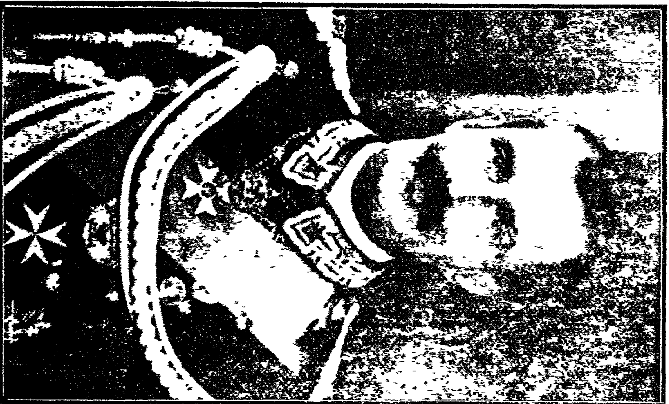
ప్రస్తుత మాస్ట్రియా దేశములోని భాగములగు ట్రీస్టు, టైరోలుపరగణాలు పూర్వము ఇటలీ దేశమునకు జెందినవి. ట్రీస్టు పరగణా ఇటలీ సరిహద్దులకు తూర్పున, టైరోలు ఇటలీకి పడమట గలవు. ట్రీస్టు పరగణాకు వెనిస్‌నుండి సేన సంపబడినది. టైరోలుకు ట్రెంటినోనుండి పంపబడెను. ఇటలీ బలహీనముగా నున్నప్పుడా పరగణాలను ఆస్ట్రియా అపహరించెను. ఆల్సేసు-లోరయను పరగణాలను జర్మనులవద్దనుండి సంపాదించుటకయి ఫ్రెంచివా రెంతగొప్ప దీక్షనువహించి యున్నారో అంత దీక్షను ఇటాలియనులు తమ రెండు పరగణాలను సంపాదించుటకయి ఇంతకాలమునుండియు వహించిరి. ఈ రెండు పరగణాల ప్రజలలో 100 కి 80 గ్గురు ఇటాలియనులే యని వ్రాయనవసరములేదు. ఈయుద్ధ ప్రారంభమునుండియు ఇటలీదేశము ఆస్ట్రియా జర్మనీలతో జేరక తనపరగణాలను సంపాదించుకొనుటకయి యుద్ధసన్నాహములను జేయుచు, ఆస్ట్రియా ఎట్టిరాజీకయినను వచ్చునేమో నని రాయబారములు 10 మాసముల వఱకును చేసెను కానివారకిసంధి షరతులు కుదరనందువలనను, ఇటలీ ప్రజలు యుద్ధము యుద్ధమని ఘోషమిడు చుండుటవలనను మంత్రులిక యెంతమాత్ర మాగుటకు వీలులేక కత్తిని దూయవలసిన వారయిరి. ఆస్ట్రియా కింకొకప్రక్కనుండి బలవంతమగు శత్రువు తెదొర్కొనుట వలన రష్యాయొక్క భారము కొంతవఱకు తగ్గగలదు. మిత్రమండలి వారి పక్షమున నొక గొప్ప దేశము చేరుటవలన వారి పక్షము మరింతబలపడినది.

ఇటలీకి తూర్పున జ్యూలియన్ ఆల్ప్సు కొండలు, ట్రీస్టు రాష్ట్రముకలవు. ఈ కొండలు సముద్రపు టొడ్డున నున్న ట్రీస్టునగరము వర కేటవాలుగాదిగును. ఈ కొండలలోనే ముఖ్యమయిన ఇటాలియను సేన ప్లెజ్జో, 7300 అడుగుల యెత్తున నున్న మౌంటునీరో, వోలారియ, కాపోరెట్టో, టోల్మినో, ఇసోంజోనదీ ప్రాంత్యము, సాన్‌ఫ్లోరియన్, గోరిజియ, గ్రాడిస్కా, మాన్‌ఫాల్కోన్ అను చోటుల పేర్చబడియున్నది. మాన్‌ఫాల్కోను మీద ఇటాలియను యుద్ధనావలును ఫిరంగులను గాల్చి టార్పెడో స్థానములను పాడు చేసెను. ఈ తూర్పు సైన్యము యొక్క గమ్యస్థానము ట్రీస్టు నగరము. ట్రీస్టు రాష్ట్రము. ఇసోంజో నదీదేశము. ఇప్పటికి సేన అనేక వేల అడుగులను యెత్తునన్న కొండలకు ప్రాకి గొప్ప ధైర్య సాహసములతో ఆస్ట్రియనుల పై నుదహరించిన సన్ని తావుల నోడించి పారదోలుచున్నది. ట్రీస్టు నగరపు రయిలు బాంబులవలన పాడు చేయబడుట వలన బాహ్య ప్రపంచముతో సంబంధము లేకుండ చేయబడినది. ఇది పూర్వము ఇటాలియనుల దేశమగుట వలన ఇటాలియనుసేన ఎచ్చటికి వెళ్లినను సోదరులవలె నాదరింపబడుచున్నారు. ఈ యుద్ధములో నతి కఠినమయిన దెబ్బ లిప్పటికి ఈ తూర్పుసేనవలననే ఆస్ట్రియనులకు తాకుచున్నవి. గలీషియా రంగమునుండి సేనను ఫిరంగులను పోరుటకయి ఈ రంగమునకు తీసికొని రావలసి వచ్చినది. ఆస్ట్రియాకు యుద్ధనావల స్థానమగు పోలామీద ఇటాలియను విమానములు బాంబులను వేసి చాల నష్టమును గలుగజేసినవి.

ఇటలీ పశ్చిమసేన ట్రెంటినో రాష్ట్రమునుండి బయలుదేరి దాని పయినున్న ఆస్ట్రియా వారి టైరోలు రాష్ట్రములో బోరుటను ప్రారంభించినది. కాని 10,000 అడుగుల యెత్తున యిచ్చట కార్నిక్ ఆల్ప్సు కొండలుగలవు. రయిలు మార్గములులేవుగదా, మంచి బాటలయినలేవు. దేశము పర్వతమయ మగుటచేత ఆస్ట్రియను లనేక సంవత్సరముల నుండియు దృఢ మయిన కోటలను గట్టి, కందకములను త్రవ్వి, ఫిరంగులను నెలకొలిపి, ఇటలీని రూపుమాపుటకయి సన్నద్ధులయి యున్నారు. అందుచే యిచ్చట యుద్ధము బహు నెమ్మదిగా జరుగును. ఎవరికి హెచ్చు దూరము పోగగల ఫిరంగులును, పుష్కలముగా యుద్ధ పరికరములును నుండునో వారిదే ఈ దిక్కున విజయము. ఈ టైరోలు-ట్రెంటినో ప్రాంతమున నిటాలియనులు ఆలాను పట్టుకొని స్థిరవాసమేర్పరచిరి. ఇద్రో సరస్సుమీదనున్న స్టోరో నాక్రమించు కొనిరి. గార్డా సరస్సుకు తూర్పున నున్న ప్రదేశములో జేరిరి. ట్రెంటు కయిదుమైళ్ల దూరముననున్న బోర్గోను పట్టుకొనిరి. వారిశతఘ్నులసేన లావరేని-ఫోగారియా పంక్తులమీద కాల్చుచున్నది. ఆస్ట్రియా వారి రోవరెడో కోటమీద గాల్చగల వేఱొక కొండనువశము చేసికొనినది. కాని యింత వరకును పశ్చిమమున జరిగిన పోరాటములు పిల్ల పోరాటము లనియే జెప్పవలయును. రోవరెడో ట్రెంటుకోటలు ఇటాలియనులకు పడినప్పుడు టైరోలు రాష్ట్రములో కాలుకుదుర్చుకొనినారని చెప్పవచ్చును. ఇచ్చట బెల్జియము ఫ్రాంసులలోవలె కందకముల యుద్ధము ప్రారంభమగును. అప్పు డెన్ని మాసములు పోరినను ఏపక్షము వారికయినను 10 మైళ్ల దేశము దొరకుట దుర్లభము.

KING OF ITALY

ఇటలీ రాజు

QUEEN OF ITALY

ఇటలీ రాణి

DUKE OF ABRUZZI

అబ్రుజ్జిప్రభువు. అడ్మిరలు

THE POPE

రోమనుక్యాథలిక్కు మతాధ్యక్షుడగు పోపు

DUKE OF AOSTA

ఓస్ట్రప్రభువు. సేనానాయకుడు

DUKE OF GENOA

జినోవాప్రభువు. అడ్మిరలు

ADMIRAL VIALE

అడ్మిరలు వియేలి. యుద్ధనౌకాశాఖాధ్యక్షుడు

GENERAL CANEVA

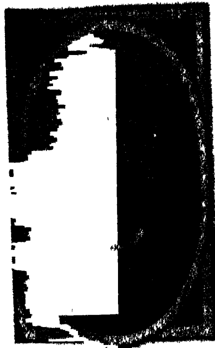
జనరలు కనేవ. సర్వసేనాధిపతి

SIGNOR SALANDRA

సినర్ సాలంద్ర. ముఖ్యమంత్రి

M. GIOLITTI

ఎం. గియోలిట్టి. విదేశాంగమంత్రి

KING OF ITALY

ఇటలీ రాజు

QUEEN OF ITALY

ఇటలీ రాణి

DUKE OF ABRUZZI

అబ్రుజ్జిప్రభువు. అడ్మిరలు

THE POPE

రోమనుకాథలికుల మతాధిపతియగు పోపు

లమో చేరువఋకు గల మధ్య వ్యవస్థలనన్నిటిని విశదీకరించిన యెడల కేవిషయము బాగుగ బోధ పడగలదు.

యుద్ధమునందొక సైనికునికి దెబ్బలు తగిలి పడిపోవుటతోడనే ఆ పటాలమునకు సంబంధించిన వైద్యుడును, వాహకులును వెంటనే వచ్చి రక్తమేమైన స్రవించుచుండిన యెడల నాపి, గాయములకు కట్టు గట్టెదరు. ఈ పనికి గావలసిన వస్తువులన్నిటిని సాధారణముగా ప్రతిసైనికుడును వెంటనే తీసికొని పోవును. ఇది సామాన్యపు గాయముల చికిత్సకు సరిపోవును. కట్లుకట్టిన తరువాత వాహకులు రోగిని పట్టెపైవేసి దెబ్బలు తగిలిన వారినెల్ల జేర్చు స్థలమునకు మోసికొని పోవుదురు. అచ్చట రోగిని తిరిగి యొకబండిలో పరుండబెట్టి చికిత్సాలయమునకు బంపుదురు. ఇచ్చట తిరిగి గాయములను వైద్యుడు పరీక్షించి అవసరమగు చికిత్సజేయును. రక్తము కారుచుండిననో, ఏదిహో యెముక విరిగెనో, మొదటికట్టును విప్పుదురు గాని, లేనియెడల దాని జోలికి పోరు. శస్త్రచికిత్స యేమైన నవసరమైన యెడల జేసి, బలవర్థకరమగు నౌషధము లిచ్చి, బండిలో పరుండబెట్టి రణరంగపు వైద్యశాలకు బంపుదురు. సాధ్యమైనంత త్వరలో రయిలు బండ్లలో నెక్కించి, జనరల్ ఆస్పత్రికిని, అచ్చటనుండి బేస్ దగ్గరనుండు వైద్యశాలకును, పంపివేయుదురు. ఇక్కడ కొంతకాలముండిన పిదప తిరిగి పటాలమున చేరదగిన వారిని పటాలమునకును, అట్లు వీలులేనివారిని వారివారి స్వగృహములకును పంపుదురు. ఇది సాధారణముగా జరుగు కథ.

మార్గమధ్యమున ఒకపిల్ల త్రాగుటకు నీరుపోయుట

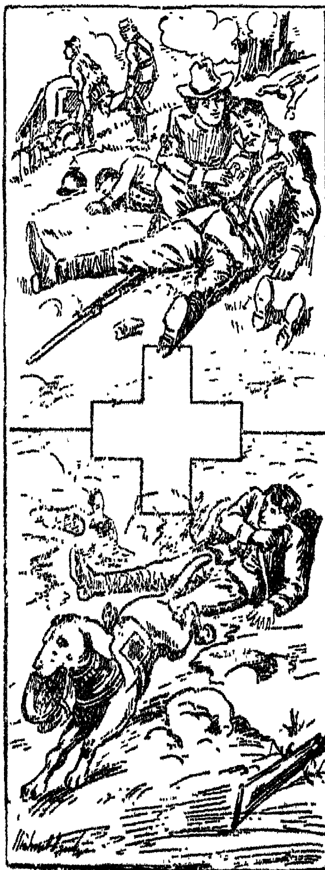
ప్రతిపటాలమునకు, రణరంగమునకు బోవునపుడు, ఒక వైద్యుడు నియమింపబడును. ఈయన సోల్జరుల ఆరోగ్య రక్షణమునకును, పారిశుద్ధ్యమునకును, సంబంధించిన సలహాల నిచ్చుచుండును. దెబ్బలు తగిలినవారిని మోయుట కేర్పడిన వాహకులపై యాజమాన్యము కూడ వహించును. వీరు సాధారణముగా నిరువురుండెదరు. దెబ్బలుతగిలినవారికి తచ్ఛాంతి క్రియల నవలంబించుట యందును, వారిని జాగ్రతగా మోసికొని పోవు పనియందును, దక్షులై యుండెదరు. వీరివెంట నాయుధములుండవు, ఎఱ్ఱశిలువ చిహ్నమును ధరించెదరు. ఈ చిహ్నము గల మనుష్యులకు, వాహనములకు, గృహములకు జంతువులకు హానియేమియు చేయరాదను. అయినను, సెంతయో దూరమునుండి యంత్రసహాయముచే, యుద్ధము జరుగు ఆధునిక కాలమున తెలుము హానిసంభవించుటయందు వింతయేమియు లేదు. ఎఱ్ఱశిలువ జెండాను బూని, [illegible] మిక్కిలి హాస్యపద్ధతి లవలంబించుటయు గలదు. వారికి సంఘములకు జేరినవారు రోగులకు తచ్ఛాంతి క్రియల నొనర్చి, వీరందఱను జేర్చు నిర్ణయస్థలమునకు గొనిపోవుదురు. అక్కడనుండి బండ్లలోనో, మఱియొక విధముననో కట్లు కట్టు స్థలమునకు పంపివేయుదురు. ఇది సాధారణముగా ఫిరంగిగుండ్లు పడునంత దూరమున నుండును. మంచి నీటివసతికూడ నుండవలసినది. ఇక్కడ రోగికి తగిన యాహారమును సందులను నిచ్చి, పటాలపు వైద్యశాలకు బంపివేయుదురు. మిక్కిలి తొందర సమయములందును, దెబ్బలు తగిలిన వారిని వెంటనే తీసికొని పోవలసి వచ్చినపుడును, సరియైన రోడ్లు, బండ్లు లేనపుడును, వాహకులు విశేషముగ నియమింపబడుదురు. అవసరముకొలది ఆయాప్రదేశములవారినే [illegible] నియోగించి కొద్దిపాటి శిక్షను గఱపెదరు.

దాస్సు ఆఫ్రికాయుద్ధములో క్షతగాత్రులు

దక్షిణాఫ్రికాలో ట్యూగెలానదియొద్ద జరిగిన యుద్ధములందు వేలకొలది సైనికులు దెబ్బలు తగిలి పడిపోయిరి. అప్పుడు సైన్యము ననే గావించిరి. ఇట్లే జపానువారును మంగోలియాలోని చీనా కూలీలను నియమించిరి. వీరు డోలీలను మోయువారగుటచే నీపనిని బహు చాకచక్యముతో నెరవేర్చిరి. మన హిందూదేశమునందు బోయీలు, డోలీలు, మున్నగువానిని మోయు జాతులనుండి యిట్టి పనులకు మనుజుల నియోగింతురు. వంశపరంపరానుగతమగు వృత్తి యగుటచే వీరీపనిని శ్లాఘనీయముగ నెరవేర్చుచు, రణరంగమున నిరుపమానమగు ధైర్యస్థైర్యములతో వర్తించెదరు.

అయిన నీకాలమున సవారీలు, పాలకీలు, డోలీలు మున్నగునవి క్రమముగా నశించిపోవుచున్నవి. అందువలన నీవృత్తి సకలం ఠంచు జాతులకు జీవనోపాధి లేక వేఱుమార్గము చూచుకొన వలసి వచ్చుచున్నది. ఈకారణమును బట్టి మనదేశపు ఆంగ్లేయన్యు పద్ధతికిన్ని, ఆంగ్లరాజ్యమునందలి ఇతర భాగములలోని దానికిని చాలభేదమున్నది. రాయల్ ఆర్మి మెడికల్ కోరునకు సంబంధించిన వైద్యులిచ్చట నియమింపబడుచున్నను, తక్కిన పనులు చేయవలసినవారు నియమింపబడుటలేదు. వారంటు సార్జెంటు మొదలగు ఉద్యోగస్థులకు బదులు యూరేషియనులు నియుక్తులగుచున్నారు. రాయల్ ఆర్మి మెడికల్ కోరు మనుష్యులకు బదులుగా దేశీయ సైన్యశాఖకు సంబంధించిన వాస్టనుపుకర్లు, వంటవాండ్రు, నీళ్లమనుష్యులు, పాకీవాండ్రు, చాకలివాండ్రు ఏర్పాటగుచున్నారు. దెబ్బలు తగిలినవారిని మోయుటకు పల్లకీలు, సవారీలు, డోలీలు మున్నగువానిని మోయు కూలీలనుండ ఏర్పాటు చేయబడుచున్నారు.

వైద్యశాలలో చికిత్సకగు సమయముగుట

యుద్ధభూమియందుండు వైద్యశాలలలో ఒక్కొక్కదాని యందు నూర్గురు రోగులకు వసతి యేర్పాటు చేయబడి యుండును. వీరికి మంచములు, దుస్తులు ఇయ్యరు. గడ్డివేసి, దానిపై మైనపు గుడ్డలను, దుప్పట్లను కప్పెదరు. భోజనపదార్థములు సైనికులకిచ్చు రీతినే యుండును. ఈవైద్యశాలలు సైన్యముల వెంటనే పోవుచుండును. అందువలన రోగులను సహాయముగ స్థిరమైన స్థలములకు పంపవలసి యుండును.

[illegible]

...కాలపు వైద్యశాలయందుండు కష్టములు, ఇందు గుండు సామాను మొదలయినవి పోవు రోడ్డు, రైలు, కాలువ, నదిమున్నగు వానిమీద స్థాపింపబడు వైద్యశాలలును ఇక్కడనుండి. మిలటరీ వ్యవహారము లుపక్రమింపబడు ప్రదేశమునందలి వైద్యశాలకును పంపి వేయుదురు. ఇందు రెండవ స్థలమునందలి వైద్యశాలా పరిమాణము స్థితిగతులను బట్టి యుండును. రోగుల కిచ్చట వైద్యశాలల నియమముప్రకారము ఆహారమిచ్చెదరు. పరుండుటకు మంచము, పరుపు కట్టుకొనుటకు బట్టలు నొసగెదరు. వైద్యోపచారముకై నర్సులు నియుక్తులై యుండెదరు. ఇచ్చటనుండి, సేనలు, ఆయుధసామగ్రి భోజనపదార్థములు, ఇతరవస్తువులు సమకూర్పబడు ప్రదేశమునుంచి రోగులు పంపబడి యచ్చటి జనరల్ ఆస్పత్రులలో చేర్చుకొనబడుదురు. ఈయాస్పత్రుల కనుబంధముగా ఉద్యోగీయుల వార్డుకూడ

...క కలిగియుండును. సివిల్ వైద్యశాలలకు రాయల్ ఆర్మీ మెడికల్ శాఖకును సంబంధించిన వైద్యుడొకడు యాజమాన్యము వహించి యుండును. [illegible] వైద్యులు, శస్త్రచికిత్సకులు, నర్సులు, డ్రెస్సర్లు [illegible] సివిలియనులుగ నుండెదరు. ఈసైన్య సంబంధమగువైద్య శాఖకే ఎఱ్ఱశిలువ సంఘములు మున్నగు పరోపకార సహాయ్యసంఘములు అనుబంధముగ ఏర్పడి పనిచేయును.

రెడ్‌క్రాస్ దాయి, మరియు క్షతసైనికులు

ఇట్టివైద్యశాల లన్నిటిని దాటిన [illegible], రోగులు వైద్యశాల ఓడలో పంపివేయబడుదురు. ఈయోడలలో సమస్త సౌకర్యములు అమర్పబడి 200 మొదలు 250 మంది రోగులకును వసతి కలిగియుండును.

వైద్యశాలలోనికి గొంపోవుట

సెయింటు జాన్ ఆంబ్యులెన్సు అసోసియేషను అని పిలువబడు వైద్యసహాయ సంఘమువారీయుద్ధములో హిందూదేశపు శాఖా సమాజములనుండి గొప్పసహాయమును దెబ్బలు తినిన రోగులకు జేసి యున్నారు. 10 [illegible] సామానులను యుద్ధరంగమునకు [illegible] పంపిరి. 14 [illegible] నేలమీద వైద్యశాలలకు గొంపోవుటకును, పడవ్యను [illegible] నీళ్లమీద తీసికొని పోవుటకు మోటారు ఆంబ్యులెన్సు బోటులను పంపిరి. ఇండియాలో సైనికుల చికిత్సార్థమై స్థాపింపబడిన వైద్యశాలల కన్నింటికిని వారే కావలసిన [illegible] నొసంగిరి. మిత్రమండలివారి దేశములలోనున్న యఱ్ఱశిలువ సమాజములకు [illegible] సహాయమొసర్చిరి. ఫ్రాంసు [illegible] సెయింటు జాన్ ఆఫ్ [illegible] సంఘమువారు స్థాపించిన వైద్యశాలలో 1½ [illegible] ఇండియా [illegible] భరించుచున్నది.

[illegible]

[illegible] ఇండియాలో వైద్యశాలలను స్థాపించ [illegible] క్రిందటి [illegible] కొన్ని [illegible] సంఘము [illegible] సైనికులకు [illegible] కుట్టి సైనికులకు [illegible] పంపుచున్నారు. [illegible] యూలను గూడ క్రిస్‌మస్ [illegible] పంపిరి. దేశమంతటను వీరిచే స్థాపింపబడిన చిన్న కమిటీ [illegible] మొదలు [illegible] నగరమువరకును [illegible] చేయుచున్న సేవ [illegible] అని రాజప్రతినిధిగారు జూన్ 20వ తేదిని సింలాలో ఈ అసోసియేషను వారి సాంవత్సరికోత్సవదినమున జెప్పిరి.

ఆస్ట్రియా-హంగరీ దేశచరిత్రము

ఆస్ట్రియా నామమునకు "ప్రాగ్రాజ్య" మని వ్యుత్పత్త్యర్థము. బవేరియనుల నోడించి, 8-వ శతాబ్ది మంతమున "ఫ్రాంకు" జాతి నాయకుఁ డగు "షార్లిమేను" తన దండయాత్రను కొనసాగింపు కొనుటకు "ఎన్సు" నదిని దాఁటవలసివచ్చెను; కొంత ప్రయత్నముచే దీనిని దాఁటి, తత్ప్రాంతముల నుండు అవరులఁ బారఁద్రోలి, యచట తన ఫ్రాంకు రాజ్యమునకు సరిహద్దు నేర్పాటు చేసెను. దీనికి తన హితులగు సామంతులను భూపాలకులుగ నియమించి తత్సమీప సీమలందు తిరుగాడు అవరులు స్లావులు మున్నగు దేశద్రిమ్మరుల వలని యనరు తన రాజ్యమునకు లేకుండ నతఁడు కాపుచేసికొనెను. అన్వర్థాభిధాన మగు నీ "ద్వారపాలక" రాజ్యమునకే ఫ్రాంకులు ప్రాగ్రాజ్య మని పేరిడిరి. కాపుగల యేర్పాటులలో లోటు లేకున్నను, పోరాటంబులవలననే జనించు మందు తెగ లూగకుండఁ దఱచు తమ దౌర్జన్యమును విజృంభింపఁజేయుచుండిరి. క్రమక్రమముగ ఫ్రాంకుల పాటవము కూడ వెన్పట్టెను. తుదకీ తూర్పు సరిహద్దును మాపుటకు మొగలియనులు మాగియారులు (హంగేరియనులు) మొదలగు నాగరకతాశూన్యజాతులు వెంటవెంటనే దండెత్తి 902-వ సం.కు ఫ్రాంకులను పూర్తిగ నాశనము చేసిరి; ప్రాగ్రాజ్యమును విడిచిపెట్టిరి. కాని, ౯౫౫-వ సం.న జర్మనురాజ్యాధికారము వహించిన "ఆట్టో" మహామహుఁడు ఆ యరాజకజాతుల పీఁచ మణఁచి, ప్రాగ్రాజ్యమును పూర్వపు స్థానముననే పునస్సృష్టి చేసెను.

బాబినుబర్గువంశపాలనము

ఇట్లు జర్మనురాజుచే స్థాపిత మగుటంబట్టి, పూర్వము ఫ్రాంకులచే పాలితమైన రాష్ట్రపు సరిహద్దు ఇపుడు జర్మనుపాలిత మయ్యెను. నాటినుండి జర్మనీ యాస్ట్రియా (ప్రాగ్రాజ్యము) ల బాంధవ్యము 16-వ శతాబ్దమువఱకును విడిపోలేదు. అంతవఱకును లోలోపల ఆస్ట్రియా ఎన్ని మార్పులను ఎన్ని యాధిక్యములను గాంచినను, స్వతంత్రరాజ్యము గాక సంరక్ష్యరాజ్యముగనే యున్నఁబడుచుండెను. రక్షితరాజ్యమగుటచే దీని పాలకులు జర్మనుప్రభువున కధీనులై, వానిచే పడయు హక్కులను మాత్ర ముపయోగించుచు, ఆ హక్కులకు ప్రతిఫలములను కొన్నిటిని నిర్వర్తింపవలసినవారైరి. రెండవ ఆట్టో కాలమున ఈ ప్రాగ్రాజ్యమునకు లియపాల్డను నాతఁడు పాలకుఁ డయ్యెను. అతనితో బాబినుబర్గ వంశపాలన మారంభ మయ్యెను. ఈ సంతతిలోనివాఁ డగు డ్యూకు హెన్రి యొక్క పాలనకాలములో 1156-వ సంవత్సరము గణుతి కెక్కినది. అప్పటి జర్మనుప్రభు వగు ఒకటవ ఫ్రెడరికు అంతవఱకు కేవలము రాష్ట్రపు సరిహద్దుగ నుండి రాజపీఠాధికారంబు లేనిదాని నొక "డచ్చి"గా నిర్మించి, నిరుపమానస్వాతంత్ర్యముతో హెన్రీని దానికి నాధిపు "డ్యూకు"గా నియమించెను. ఈ రాజ్యాధికారము హెన్రీ వంశమునకు పారంపర్యముగ సంక్రమింపునట్లును, పురుషసంతతి లేకపోయినను స్త్రీలకు హక్కు వచ్చునట్లును, సంతతియే లేనియెడల అప్పటి రాజు తన కిష్టమగు వారసుని నిర్ణయించినచో ఆ వారసు రాష్ట్రాధికారంబును స్వీకరింపఁగలుగునట్లును నేర్పాటు చేయఁబడెను. ఈ హక్కులకు ప్రతిఫలముగ, యాస్ట్రియ నగు జర్మనురాజ్యమునకు చేయవలయు విధులు కూడ కడు సులభములును స్వల్పములు నయి యుండెను. అవసరము వచ్చినపుడొక సైనికదళమును మాత్ర మాత్మరక్షణంబున కంపుటయు, అప్పుడప్పుడు జర్మను చక్రవర్తి బవేరియాలో సమకూర్చు సభలకు డ్యూకు హాజరగుటయు దక్క, వేఱు విధులు నిర్ణయింపఁబడలేదు. ఈ యేర్పాటువలన, బహిర్విషయములు జర్మను రాజ్యాధీన మయ్యెను, స్థానికవ్యవహారంబులను డ్యూకు స్వేచ్ఛానుసారము నడపుకొనుటకు వీలు కలిగెను. అందుచేతనే 1156-వ సం. తరువాత బాబినుబర్గువంశజుల వ్యవహారదక్షత పాలకజ్ఞానము రాజ్యవ్యాపకశక్తి మున్నగు రాజధర్మంబులు వ్యక్తము లయ్యెను. వీరి పరిపాలనకాలంబున ప్రాగ్రాజ్యము జర్మనురాష్ట్రములలో ప్రముఖత గాంచఁగలిగెను. వియన్నానగరము పేరు వహించి జర్మను పట్టణములం దెల్ల ఖ్యాతి కెక్కెను. వీరు క్రమక్రమముగ ఏన్సునదిని దాఁటి డాన్యూబునదీప్రాంతములలో ప్రవేశించి, అంతకంతకు తూర్పునకు పోవుచుకొని పోయి, పూర్వము ముఖ్యపట్టణ మగు "పహ్లారను" నుండి "మెల్కు" వఱకును, మెల్కునుండి "టలను" వఱకును, తుదకు టలనునుండి "వియన్నా" నగరమునకును రాజ్యమును వ్యాపింపఁజేసి, దాదాఁపిప్పటి యాస్ట్రియా విస్తీర్ణమును గడింపఁగలిగిరి. దేశవ్యాప్తియే గాక, వ్యాపారవిజృంభణమును ధనార్జనమును కూడ మెండుగ చేసి, వీరు నాఁటి సామంతులలో పెద్దగ కొనియాడఁబడిరి. మొత్తముమీఁద, వీ రెచ్చటికి పోయినను పట్టిన దెల్ల బంగారమై, శత్రువులు మిత్రులై, త్రొక్కిన చోటు లెల్ల తోఁటలై, సిరిసంపదలు వెంట వచ్చుచుండెను. వీరి యుచ్ఛదశ బాబినుబర్గువంశపు రాజులలో కట్టకడపటి రాజునకు పూర్వుఁ డగు డ్యూకు రెండవ లియపాల్డు పాలనకాల (1184-1230)మని చెప్పవచ్చును. వీని తరువాత నిరువది సంవత్సరములకే యంతకు పూర్వము మూడు శతాబ్దములనుండి యేలుచుండిన బాబినుబర్గువంశ మంతరింపవలసి వచ్చెను. "అతి సర్వత్ర వర్జయే"త్తను లోకోక్తి నెఱుఁగనివాఁ డగుటవలననో, స్వల్పజ్ఞానావేశమున నుద్భవించిన సర్వజ్ఞత్వముననో, బాబినుబర్గువంశాంతిముఁ డగు 'ఫ్రెడరికు' తన కులధర్మ మగు రాజభక్తిని వీడి, 1156-వ సంవత్సరమున మాతృరాజ్య మగు జర్మను రాజ్యమునకు ప్రమాణంబు చేసిన విశ్వాసవిధేయతలను వెలి

పెట్టి, పదునారి మిన్నెయుంగని మిండనివలె జర్మను ప్రభుత్వమునకే యత్నములు సాఁచెను. పౌరుషశూరు లయ్యును కార్యజ్ఞానశూన్యు లగు దర్పాతిశయులకు గర్వభంజనమును కార్యభంగమును అనివార్యఫలము లగుచున్నవి. అప్పటి జర్మను ప్రభువును ధిక్కరించి, ప్రభువు తన్ను రాజ్యభ్రష్టుని చేసినను సరకుగొనక, అతఁడు బైటికి చనఁజూచి దొంగకుక్కవలె రాష్ట్రమునకు వచ్చి ప్రజలను హింసింపఁ దొడంగెను. కాని, 1246 వ సం. న హంగేరియనుల వాతఁబడి తనతో తన వంశము నంతను గూడ నంతము పొందించెను.

మధ్యదశ

బాబెనుబర్గువంశ మంతమున దేశ మరాజకముగ నుండెను. జర్మను రాజ్యస్థానము కడు దూరస్థ మగుటచే ప్రభువునకు సమక్షాధికారమును చలాయించుట కిరవు గాకుండెను. మఱియును, ఆ కాలమున జర్మను ప్రభువునకును పోపునకును వైరములు ప్రజ్వరిల్లు చుండెను. ఉభయులకు నిష్టుఁడగు పరిపాలకుఁడు చేకూరుట దుర్ఘట మయ్యెను. ఎటులో "అట్టొకా" రను నాతని నేర్పాటు చేసిరి కాని, ఉభయులకును నుత్తరవాది కావలయువాఁడు ఒకరికిని స్వాధీనము కాక జర్మను రాజ్యాధికారమును తిరిగి ధిక్కరింపఁబోయెను. తుదకప్పటి జర్మను ప్రభు వగు రుడోల్ఫు ఒక యాలోచన చేసెను. తన రాజ్యముతోఁబాటు ఆస్ట్రియారాష్ట్రమును గూడ నెట్టెటులో తానే కొంతకాలము పరిపాలించి, జర్మను రాజ్యమునకు ఆస్ట్రియావిషయమునఁ గల్గుచున్న కలఁత లన్నియు, ఆస్ట్రియా పరవంశజుల యధీన మగుటవలన సంభవించుచున్నవని గ్రహించెను. అందుచేత, ఆస్ట్రియాకు పరవంశజులను నియమించుటకంటె, దానిని స్వార్జితముగ గణించి స్వీయవంశజులకే యొసంగ నెంచెను. ఈ యేర్పాటువలన జర్మనీ యాస్ట్రియాల కేక వంశసంజాతులు పరిపాలకు లయి, ఇంతవఱకు నధికారాధీన రాష్ట్రములుగ నెన్నఁబడు రాజ్యములు రక్తబాంధవ్యమునఁ గలయుట సంభవించెను. మఱియు నతఁ డాస్ట్రియారాష్ట్రమున స్వీయవంశము (హాప్సుబర్గు వంశము)ను స్థాపించి, ఆస్ట్రియా చరిత్రయందు తృతీయ దశ నారంభింపఁజేసెను.

హాప్సుబర్గువంశపాలనము

నాఁటినుండి యిప్పటివఱకును ఈ హాప్సుబర్గు వంశజులు రాజ్యాధికారము ననుభవించుచున్నారు. వీరికాలములో ఆస్ట్రియా రాష్ట్రమునకు సహజములగు నన్నివిధముల కలహములును, విప్లవములును, మతద్వేషములును అప్పుడపుడు ఆవేశించుచునే యుండెను. అయినను, వీరు కాలానుగుణముగ నేలుఁబడి సల్పుచు, ఆస్ట్రియా రాజ్యసమస్యలను నిర్వహించి, ప్రస్తుతసామ్రాజ్యము స్థాపింపఁగలిగిరి. నిశ్చయమున, ఆస్ట్రియా-హంగరీ సామ్రాజ్యమందు ఒక్క జాతి గాని, ఒక్క మతము గాని సర్వజనాంగీకారమై యెప్పుడును నుండలేదు. ఈ సామ్రాజ్యము చుట్టును జర్మనీ, రష్యా, రుమేనియా, బల్గేరియా, తురుష్కము, గ్రీసు, ఇటలీ, స్విట్జరులాండు, బవేరియా మున్నగు దేశము లావరించియుండుటచేత, సామ్రాజ్యమునం దాయా దేశీయు లగు జర్మనులు, స్లావులు, మాగ్యారులు, యూదులు, సెర్బులు, అల్బేనియనులు, రూథినులు, రుమేనియనులు, ఇటాలియనులు మొదలగు లెక్కలేనన్ని జాతు లుండుట స్పష్టమయ్యెను. మతము లన్నిటిలో, రోమను కేథలిక మతమును, దాని యొక్క ప్రతిశాఖలును, ప్రొటెస్టెంటు మతమును, దాని వివిధశాఖలును అవలంబింపఁబడుచుండెను. ఇట్లు గంపలోని కప్పలవలె నొకరితోనొకరు పొందఁబట్టి నన్యోన్యవైషమ్యముల కాటపట్టయిన యీ సామ్రాజ్యము కడు విస్తీర్ణమై, రాష్ట్రానేకమై, జాతిబహుళమై, పరిపాలనక్రమమునకు బహుకష్టంబులను కల్పించుచుండెను. అట్టిదాని నేకరాజపరిపాలనకు లోఁబఱచుటయు, ఏకమతావలంబనిని ప్రశాంతియుక్తను చేయుటయు హాప్సుబర్గు వంశజుల మేధాశక్తికిని సౌశీల్యమునకును రాజనీతిపాటవతకును నిదర్శనము లగుచున్నవి.

ఈ దుర్భరకార్యనిర్వహణమున కాదిజయమును వియన్నానగర విశ్వవిద్యాలయ స్థాపకుఁడగు నాల్గవ రుడాల్ఫు సంపాదించెను. ఇతని యాచార్యము ఆస్ట్రియాను జర్మనుబంధమునుండి విడఁదీసి సర్వస్వతంత్రరాజ్యముగ చేయ సమకట్టెను గాని, యంతటి ప్రజ్ఞను గాంచలేకపోయినను, ఇంతవఱకు "డచ్చి" గా నున్న దానిని "ఆర్చిడచ్చీ" గా పెంచి యాస్ట్రియారాష్ట్ర మవిభాజ్య మనియు, హాప్సుబర్గువంశజుల స్వకీయరాజ్య మనియు నిర్ధారింపఁగలిగెను. ఆఱవ చార్లెస్సు తనకు పురుషసంతతి లేక విశ్వప్రయత్నములమీఁద తన కొమార్తె మేరియా థెరిసా రాణికి రాజ్యాధికారమును నొసంగఁ జేయుట ద్వితీయజయమునకు కారణమయ్యెను. అపుడు ఫ్రాన్సు దేశాధిపు లగు బోర్బోనువంశజులకును ఆస్ట్రియాపాలకు లగు నీ హాప్సుబర్గువంశజులకును చిరకాలమునుండి వచ్చుచుండిన వైరస్పర్థలు బలవత్తరము లయ్యెను. 1740 వ సం. న చార్లెస్సు చనిపోవునప్పటికి రాజ్యము అంతఃకలహములపా లయి పలుల గాసిలు గొల్పుచుండెను. చార్లెస్సు తన కొమార్తె పక్షమున చేసిన యేర్పాటు సర్వసామాన్యముగ గౌరవింపఁబడలేదు. ఎవరికి వారు దేశాపహరణము కొఱకు యత్నించుచుండిరి. 1740 వ సం. ననే ఫ్రెడరికు మహామహుఁడు గొప్ప సేనతో "సైలీషియా"పై దండు వెడలెను. 'సైలీషియా' యనఁగా ధననిధి యన్నమాట. దీనిని వదలుట కెవ్వరును నిచ్చగింపరు. ఇచ్చట వర్ధిలుచున్న పరిశ్రమలవలన నేమి, వ్యాపారవిశేషములవలన నేమి, ఖనిజసంపదవలన నేమి, ఇది ప్రతివారికిని మమత గొలుపుచుండెను. ఇట్టిది ప్రష్యావారిచేతఁ బడెను. ఇదియే యదనని ఫ్రాన్సు, బవేరియా, స్పెయిను, సాక్సనీ, సార్డీనియాలు కూడ నడుము కట్టి యాస్ట్రియాపై కత్తి దూసెను. శత్రురాజుల భయము బయట బాధించుచుండ, దేశములోని వ్యవహారములు కడు దుస్థితియందుండెను. ధనమా లేదు. సైనికబలమా స్వల్పముండెను. అధికారులా దుర్వ్యసనారాధనపరులు. అందుచేత, ప్రజ లసంతృప్తులై భయభక్తులు వదలివేసిరి. తురుష్కులతో పోరాడి పోరాడి తీసికొనిన హంగరీరాష్ట్రము కూడ ఆస్ట్రియానుండి విడఁబడుట కుత్సహించుచుండెను. ఇట్టి సమయమున రాజ్యభారము ఒక స్త్రీపై నాప

హించెను. మేరియా థెరీజా రాణి సహజసౌందర్యవంతురాలు. రూపలావణ్యములకు తోడు ఆమెకు బుద్ధికుశలత గూడ మెండుగ కలదు. ఆమె యీ రెంటి ప్రాభవములవలనను ప్రజల మనముల నాకర్షించి ఆయా జాతులకు కలయు హక్కులను సమంజసముగ నిచ్చుచు, వారి తోడ్పాటును సంగ్రహించి, కొంతవడి యంతఃకలహముల నణఁచి, సంగీభావమును పురికొల్పి, ఆస్ట్రియాను శత్రురాజుల బారినుండి దప్పించి, తన తండ్రి సదుద్దేశమును సఫలీకృతముం జేసి లోకవిఖ్యాతిని సంపాదించెను. ఈమె పరిపాలనకాలమునందె హంగేరియనులు గూడ తమ కాస్ట్రియనులతో నుండు సమత్వమును తెలిసికొని, వారితో మరే బాంధవ్యము లేకున్నను, ఏకరాజపాలితత్వబంధ మైనను కలదనియు, తమ భౌతిక మంతయు ఆస్ట్రియనులతో నైక్యమయి యున్నదనియు గ్రహించిరి. నడుమ నడుమ నేయే వైకల్యము లడ్డుపడినను, థెరీజా రాణి యీ విధమున పొందుపఱచిన భావబంధమే మూలస్థాపన మయి ప్రస్తుతపు ఆస్ట్రియా హంగరీ రాష్ట్రసంభూయమునకు ముఖ్యబల మగుచున్నది. తదనంతరము 1848, 1861, 1865 సంవత్సరములందు హంగేరియనులకును ఆస్ట్రియనులకును హితములగు రాజ్యతంత్రములను పన్నిరి గాని, యొక్కటియు జయప్రదము గాకపోవుటచే, కడపటి సంవత్సరమున ప్రస్తుత చక్రవర్తి యగు ఫ్రాంసిసు జోసెఫు స్వయముగ హంగరీకి వేంచేసి హంగరి ముఖ్యపట్టణ మగు బుడాపెస్టు నగరమున హంగరీయొక్క వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమును ఆమోదించి, సామ్రాజ్య సమపరిపాలనంబు స్వీకరించెను. తరువాత రెండుసంవత్సరములకు, ఆస్ట్రియాహంగరీలు సమకూడి సమష్ట్యంగీకారమున నొక రాజ్యతంత్రము నాలోచించి ఆస్ట్రియా హంగరీ సామ్రాజ్యమును స్థాపించినవి.

రాజ్యతంత్రము

ఇట్లేర్పడిన యాస్ట్రియా-హంగరీసామ్రాజ్యము ఐరోపాఖండ మధ్యదేశంబున పూర్వరోమకరాజ్యగ్రస్తశేష మయి, ఐరోపాసామ్రాజ్యములలో తలయెత్తుకొని యీ నాఁటికిని వర్ధిల్లుచున్నది. ఇది నిశ్చయమున ఏకరాజపాలిత మయ్యును, రాష్ట్రద్వయము గావున, విదేశవ్యవహారముల నుమ్మడిగ నవరించుకొనుచున్నను, కేవలాంతరంగికవిషయములను ఆస్ట్రియా హంగరీలు వేఱువేఱుగ నిర్వహించుకొనుచున్నవి. విదేశంబులకు రాయబారుల నంపుటయు, సామ్రాజ్య సంరక్షణకు సైనికదళమును నిర్మించుటయు, ఉమ్మడి వ్యయముల కేక కోశవ్యవస్థను కల్పించుటయు— ఈమూడు విషయములను రాష్ట్రద్వయమునకు సమష్టిపరిపాలనము జరగుచున్నది. వీనికి విదేశవ్యావహారికమంత్రి యనియు, సేనాంగమంత్రి యనియు, కోశామాత్యుఁడనియు ముగ్గురు మంత్రు లేర్పఱుపఁబడియున్నారు. తమ శాఖాధికారంబులను వేర్వేఱుగ నిర్వర్తించుచు, రాష్ట్రికపరిపాలనతో నెంతమాత్రము జోక్యము కలుగఁజేసికొనక, వీరు సంయుక్తసామ్రాజ్య పరిపాలనము చేయుచున్నారు. ప్రథముఁడగు వైదేశికమంత్రి రాజకుటుంబమునకుఁ గూడ నమాత్యుఁడగుటవలన చక్రవర్తికి విదేశవ్యవహారముల నెప్పటికప్పుడు నివేదించుట తటస్థమగుచున్నది. అన్యజాతీయులతో సంధులు సలుపుట, కాలానుసారంబుగ వారితో యుద్ధమునకుఁ గడంగుట మున్నగు బహిర్విషయము లన్నియు వీని పరములయి యున్నవి. సేనాంగమంత్రి సంగ్రామసమయములందు యుద్ధనాయకత్వము వహించి, దానికి తగు నేర్పాట్లు చేసి, సామ్రాజ్యసంరక్షణభారమును వహింపవలసియున్నది. ఆస్ట్రియాకును, హంగరీకిని వేర్వేఱుగ నుండు సైన్యములపై వీరి కధికారము లేదు. ఈ ప్రత్యేకసైనికదళములును, సామ్రాజ్యసైనికదళములును, అన్నియును సామ్రాజ్యాధికారి యగు చక్రవర్తికి స్వాధీనములయి యున్నవి. విదేశాంగమంత్రి స్వీయకుటుంబమంత్రియగుటచే విదేశవ్యవహారపక్షమున చక్రవర్తి కెట్టి సన్నిహిత సంబంధ మేర్పడెనో, అట్లే, సైనికనికాయమున కంతకును సర్వాధికారము తనయం దుంచుకొనుటవలన సైన్యాంగమంత్రితో కూడ నట్టి సన్నిహితసంబంధము చక్రవర్తికి కుదిరియున్నది. ఇంక, ఉభయరాష్ట్రములును సామ్రాజ్యముఖమున చేసిన ఋణవ్యయములను సరిగా వ్యవహరించుటకు, సామ్రాజ్యమున కంతకును సమ మగు ఆయవ్యయములను నిర్ణయించుట మొదలగు సామ్రాజ్యకోశాధికారము నంతయు కోశాంగమంత్రి నిర్వర్తింపవలసియున్నాఁడు.

ఈ ముగ్గురు మంత్రులును సామ్రాజ్యప్రతినిధ్యసభకు జవాబుదారులై యున్నారు. దీనికి నూట యిరువది మంది ప్రతినిధులను చెఱి సగముగ ఆస్ట్రియా - హంగరీరాష్ట్రములు పంపును. ఐనను, ఈ సభ యేకస్థముగ సమకూడదు. హంగరీప్రతినిధులు 60 మందియు హంగరీలోను, ఆస్ట్రియా ప్రతినిధులు 60 మందియు ఆస్ట్రియాలోను సభ కూడుదురు. వీరి సేకి కాలమునందు ససమాగ్వెక, వారి వంతుల ప్రకారము ఒకసంవత్సరము ఆస్ట్రియావారిని వియన్నా నగరమునందును, మఱి సంవత్సరము హంగరీవారిని బుడాపెస్టునగరమునందును చక్రవర్తి సమావేశము చేయుచుండును. ఇట్లు చక్రవర్తిచే నుపపాదింపఁబడిన సమావేశమున మునుముందు చర్చింపఁబడిన సారాంశములు రెండవ రాష్ట్రముయొక్క సామ్రాజ్యసభాభాగమునకు తెలియఁబఱుపఁబడును. అప్పుడు వారు తద్విషయములకు తమ యంగీకారమును చక్రవర్తికి నివేదింపవలసియున్నది. ఇట్లు ఒకరి తరువాత నొకరికి సంవత్సరము విడిచి సంవత్సరమున కుపపాద్యాధికారము లభ్యమగుచుండును. ఆ సారాంశములు ద్వితీయభాగాంగీకారమును పడసినవయ్యును సామ్రాజ్యమున కంతకు ననువర్తించుటకు చక్రవర్తియొక్క యనుమతిని పడయవలసియున్నది. ఒకచో సామ్రాజ్యసభాభాగములు రెండును, ఒకటితో నొకటి యేకీభవింపక పోయినయెడల, తద్విషయములను ఉపపాదనసభవారు పునర్విచారణ చేసి, తదనంతరము తిరిగి రెండవ సభాభాగమునకు తెలియఁబఱచి వారి యంగీకారమును రెండవ పర్యాయము కోరుదురు. అప్పటికిని వారి యంగీకారము రానియెడల, మఱియొకసారి పునర్విచారణయు, అంగీకారాహ్వానమును జరగును. ఇట్లు మూఁడుమాఱులు రెండు భాగములును భావపరివర్తనము సలిపినను,

వారి కేకీభావము కుదురని యెడల, రెండు భాగములనుండియు సమ భాగములుగ సభ్యుల నొకచో చేర్చి వారి వోట్లు మూలకముగ సారాంశమును నిర్ణయించుచుగురు. కట్టకడటి యీసమావేశము మూక భావముతో తమ యంగీకారమును వ్యక్తపఱుపక తప్ప దన్యప్రసక్తి యుండదు. ఈ ప్రకారము సామ్రాజ్యప్రాతినిధ్యపద్ధతి ద్విముఖమున నాలోచన సల్పినను, సామ్రాజ్యవిషయముల నేకాత్మమున నే నిర్ణయించుచుండును.

పై నుదహరించిన సామ్రాజ్యతంత్రమునకు మూడు మూలాధారములు కలవు. 1864-వ సంవత్సరమున నాల్గవ ఫ్రెడరిక్ హాప్స్‌బర్గువంశజుల సర్వస్వామ్యములను అవిభాజ్యములని చేసిన స్థిరనిర్ధారణము, 1713-వ సంవత్సరమున ఆఱవ చార్లెసు ప్రభువు సంతతి లేనివాఁడై తనకొమార్తె మేరియాథెరీజాకు సామ్రాజ్యాధికారముల నడపవలయు నని కోరి యేర్పఱచిన కైరోపాధూపతుల యంగీకారము నేకరీతిగ పొందిన "ప్రాగ్మాటిక్ సాంక్షన్" పత్రిక"యు; 1848, 1860, 1867 సంవత్సరములలో ఒకటవ జోసెఫు ఆస్ట్రియా హంగేరీల ప్రజాప్రతినిధులు సమ్మతించి, వారి ప్రస్తుతసంయోగస్థితిని నియమబద్ధముగ సమరపాలనమును నిర్మించిన రాజనామా పత్రికయును— ఈ మూడును ముక్కాలిపీటవలె ఆస్ట్రియా-హంగరీ సామ్రాజ్యపాలనానిర్వాహకత్వమున కాధారభూతము లయి నిల్చుచున్నవి.

ఆంగ్లేయ విజయ ప్రార్థనము

పారాల వేంకటాద్రిగారు

కృపరుస నస్త్రములు సుజను కర్తన లెక్కఁ గనుసూయకుండఁగన్
సుమనుగ సురాసనే సుగుణశోభితు సత్పరిపాలనంబు నా
ధిపతుఁడౌ జార్జి భూవరుఁడు దిగ్విజయం బొనరించు టెల్లను స
ద్విషయుని శ్రీజనార్దనుని విష్ణుని నెప్పుడు భక్తిఁ గొల్చెదన్. 1

మ. మనుసామ్యంబు జనార్దనుండు సురసన్మాన్యుండు దివ్యుండు స
ద్వినుఁ డౌ జార్జి నృపేంద్రు సద్ధ్వజ మిలన్ విఖ్యాతిగా నిత్యమై
గ దిగంతంబుగ ధాటిధట్ట మగు మిన్ గాన్పింపఁగాఁ జేయుఁగాఁ
గదనంబందు రిపుక్షమాపతులకున్ గుండెలు మిన్నంటఁగా
నదరుగుండెలు చేసి పాఱఁగను జేయున్ దట్ట మాత్మీయులన్ 2

చ. హరిహరులు దున్ను చుండఁగ హలాగ్రము చేతను నీటకాపులు
సలిబిలి నూచుఁ జచ్చు క్రియ నాశన మొంద రిపుక్షితీశ్వరుల్
కలహమునందు జార్జినృపు ఖడ్గము చేతను శ్రీజనార్దనుం
డలఘుతరంబుగాను గరుణామృతదృష్టిని జేయుఁగాఁ బ్రతిన్. 3

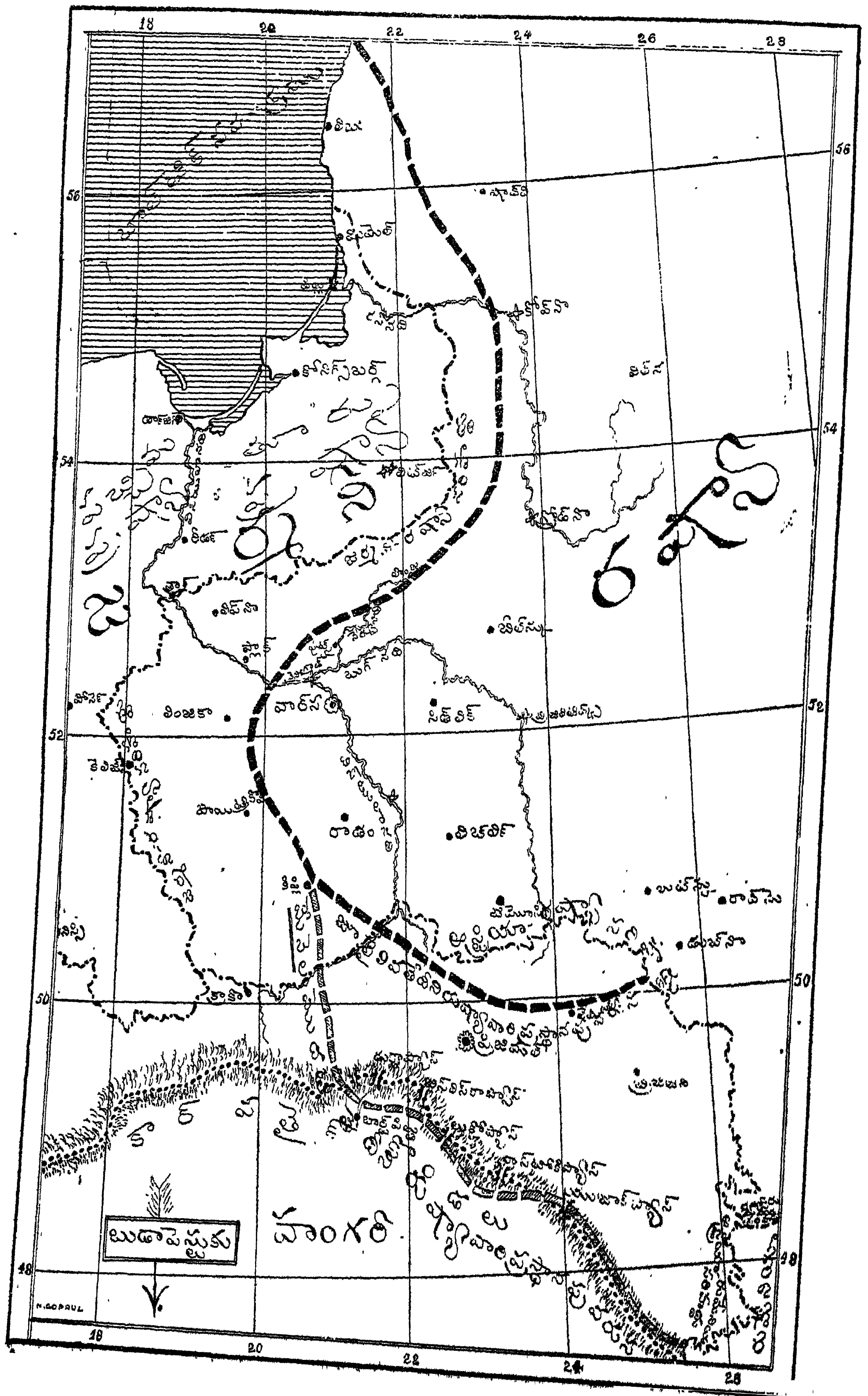
శా. శ్రీరమ్యంబుగ లాలసన్నురమునన్ చర్చించి ధర్మపాలుండై
మేరీరాణిని గూడి సంతసమునన్ మిత్రాళి యుప్పొంగఁగన్
భారంబంచని యెంచక క్షితిపతిని బాలించు జార్జిప్రభున్
గారుణ్యంబునఁ బ్రోచుఁగాక తత భువిన్ గాత్రేశ్వరుం డెప్పుడున్. 4

ఉ. హైందవరాజ్యలక్ష్మిఁ దగ నొంది కుతూహలుఁడై చెలంగు జాయతో
నందముగాను హస్తిపురమందున గద్దియ నెక్కి మేలునే
ర్పొందఁగఁ జేసినట్టి ఘను యోగ్యుని జార్జిధరాధినాథు సా
నందునిఁ జేయుఁగాత దగ న్యాయమునన్ భగవంతుఁ డెప్పుడున్. 5

AMRUTANJAN DEPOT
BOMBAY

16
18
20
22
24
26
28
30
46
44
42
40
38
36
34
రుమేనియా
బుకారెస్టు
సోఫియా

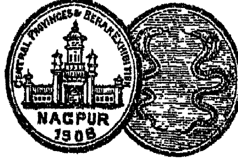

18
20
22
24
26
28
56
54
52
50
48
రష్యా
వార్సా
హంగరీ
బుడాపెస్టుకు
N. GOPAUL

అమృతాంజనము

నాగపూరు ప్రదర్శనమందున

బంగారుపతకము నొసగబడినది.

నకిలు మందులను గొనిన మోసముగలుగును.

తలనొప్పులను మాన్పును.
పన్నునొప్పుల పారదోలును.
వాపులహూపు మాపును.
దురదను తొలగించును.
వేలకువేలు విక్రయము.
వాయుపోట్లు బాపును.
బెణుకుల భేదించును.

దగ్గును తగ్గించును.
తేలుబాధను తీసివేయును.
వెల 0-8-0 లు మాత్రమే.
ఎముకల వెతలగొట్టును.
కీళ్ళపోట్ల పోగొట్టును.
పడిశముల పగిలించును.
పక్షవాతమును పోగొట్టును.

పంచభాషీ గుర్తుగల యీ అమృతాంజనమునే చూచి గొనవలయును.

అమృతాంజనమును కొననివారు లేరు.

అమృతాంజనము జగత్ప్రసిద్ధిని గాంచియున్నది.

చిరునామా:—

అమృతాంజనం డిపో,
7, తంబుసెట్టివీధి, మదరాసు.

సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు

శ్రీమదాంధ్ర భారతము

(పద్యకావ్యము.)

ప్రాతగ్రంథముల సహాయమున సుప్రసిద్ధులగు పండితులు చిరకాలమునుండి సంపూర్ణ పరిశ్రమముతో బరిష్కరించుచున్నారు. భారతముద్రణ పూర్తికాగానే ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ హరివంశము ... ప్రకటించు ... వలయునారు త్వరలోనే మాకు ... చేయవలెను. ఆది, సభా, విరాట, ఉద్యోగ, శాంతి, అనుశాసనిక పర్వములు విడిగా దొరకును. గ్రంథము ... నుంచి ... చేయబడి, ... మిక్కిలి ఉపయుక్తముగా ... చున్నది.

ఆది, సభా పర్వములు గల సంపుటము 1-కి	వెల	1 12
ఆరణ్యపర్వము సంపుటము.		1 12
విరాటోద్యోగపర్వములు గల సంపుటము	,,	1 12
ఆదిపంచకము, ఒకటే సంపుటము	,,	5 0

తక్కిన సంపుటములు అచ్చగుచున్నవి.

ఆంధ్ర భాగవతము.

బమ్మెర పోతనామాత్యప్రణీతము ... ముద్రితమైన ప్రతులన్నిటికంటె ... గా నున్నది. ప్రతి 1-కి ... వెల. 3-0-0 ... ప్రతి ... వెల. 5-8-0

మనుచరిత్ర సటీక

చిన్నసైజున ... ముద్రించియున్నాము. ఇందు శ్రీకృష్ణదేవరాయల యొక్కయు నాదిళ్ళ రామస్వామి శాస్త్రిగారి యొక్కయు ప్రతిమలు గలవు. ప్రతి 1-కి వెల, 1-8-0

ఆంధ్రవచన భాగవతము

బ్రహ్మశ్రీ శతఘంటము వేంకటరంగశాస్త్రి కృతము. 1-కి వెల. 6-8-0.

శ్రీగురుజాడ శ్రీరామమూర్తిగారి

కవిజీవితములు

ఇదివరలో వెలువడిన యాంధ్రకవిజీవితములలో నెన్నో మొదటిది. ఇందు పూర్వకవుల గాథలు సమగ్రముగా వ్రాయబడుటయేగాక, ఆధునిక కవుల చరిత్రలుకూడ సమగ్రముగా వ్రాయబడినవి. దీని ... చారిత్రకములు ... పూర్వచరిత్రాంశములు ... గాన ... వెల. 2-8-0

శబ్దార్థచంద్రిక

... సులభముగా ... పూర్వగ్రంథము ... లక్ష్మీనారాయణీయము ... మొదలగు ... పూర్వ ... అచ్చువేయబడియున్నది.

వెల. 2-8-0

ఇవి మొదలుగాగల సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు అమ్మకము దొరకును. ... లను కోరినవారికి పంపుదుము.

అనేకరకములగు పుస్తకములుగల మా వానిపట్టిక ... 69, ... ఎస్ప్లనేడుకు చేర్చినాము.

ఇంగ్లీషు, తెనుగు, అరవము, ... నకలుచేసి యిచ్చెదము.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండు సన్సు,

192, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.

32 బంగారు పతకములను అనేక సన్మానయోగ్యతా పత్రములను పొందిన

కలియుగవిశ్వామిత్ర ప్రొఫెసర్ టి వి. సుబ్బారావుగారి

ప్రాక్టికల్ మెస్మరిజం & హిప్నాటిజమ్

అనబడు

సమ్మోహనము

ఇందుగల ముఖ్యవిషయములు, మెస్మరు దొరగారి జీవితము, సమ్మోహన విద్యాభ్యాసనాపద్ధతి, దృష్టిఆకర్షణము, సభకట్టు, ఆకర్షణశక్తి, సమ్మోహనము గచ్చునలను చెరువుగా చూపుట, యీ విధముగా చేయుట, ఎట్టి క్షుద్రజంతువునైన లోబరచుకొనుమార్గము, అన్యత్ర జరుగు సంగతులు శక్తివలన తెలిసికొనుట, గాలియందు మనుష్యుల లేచునట్లు చేయుట, మొదలగు అనేకవిషయములున్నవి. మొదటికూర్పు నాలుగువేల ప్రతులు వ్యయమైనవి. రెండవముద్రణము విక్రయమునకు సిద్ధముగ నున్నది.

ఈ గ్రంథమభ్యసించుచో దుస్సాధ్యమగు రోగములను చికిత్స చేయనగును. సమ్మోహనవిద్యవలన ప్రతిజంతువును స్వప్రయోజనముగా చేసుకొనగును. అపూర్వమగు యీగ్రంథము వెల. 1-0-0 పోస్టుఖర్చు 1 2-0

అదృష్టరాజము

సమ్మోహనవిద్య 2 వ భాగము.

అదృష్టమనగా, మనోధైర్యమే. ఈశక్తి లేనివానికి అదృష్టము ముందనరాదు. ఈ ... లెనన్న యెక్కువ శ్రమపడవలసిన అవసరముండనేరదు. మానసికశక్తిముగనున్న యీగ్రంథమును చదివిఅభ్యసించినం జాలును. వెల. రూ. 0 8.0

పై రెండు ప్రతులున్ను ఏకకాలమున పుచ్చుకొనువారికి పోస్టుఖర్చులతో రు. 1-0-0 మాత్రమే

32 బంగారు పతకములను పొందిన కలియుగ విశ్వామిత్రునిచేతయంత్రిత

ప్రాక్టికల్ మెస్మరైజు మంత్రపు కర్రలు

గుణమివ్వనిచో సొమ్ము వాపసు యివ్వబడును. ఈకాలమందు తేలు పాము కాటులవలన ... బాధను పొంది మృత్యువునోట జిక్కుచున్నారు. దేహారోగ్యమునుబట్టి మందులవలన యీబాధలు ... తేలు గాని, పాముగాని, కఱచినచో విషము బలహీనమగు నరములకు ప్రవేశించి స్వాధీనము తప్పించి ... నిలిపి అమితబాధను కలిగించుచున్నవి. విద్యుచ్ఛక్తి శక్తికన్నను యెక్కువ పనిచేయగలుగు మెస్మరిజమువలన ... చేయబడిన ఈకఱ్ఱను ఉపయోగించి చూడుము. కట్టినచోట గంటమూడుమారులు దాకించినచో విషము ... 1, 2 నిమిష ములలో సూర్యకిరణములకు విడిచిపోవు మంచుకీతి హరింపబడి దుఃఖించువారలు సంతోషించుదురు ... తేలుకర్ర 1-కి రు. 1-0-0 పోస్టేజి రు. 0-4-0 పాముకర్ర 1 కి రు. 1-0-0 పోస్టేజి రు. 0 4.0 రెండుకర్రలు పోస్టేజి సహా రు 2 1.0

మావిలాసము నిట్లు వ్రాయవలెను. మెస్మరిక్ ఎంపోరియము. పోస్టుబాక్సు నెం. 230 మద్రాసు.

జింటాన్

అద్భుతమైన టానిక్ — అరోచక హారి

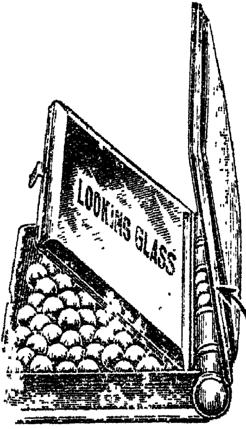
జింతాన్ అనునది యొక ప్రసిద్ధమైన యౌషధము. ఇది జీర్ణకోశము నకు గల్గు బాధలకు మిక్కిలి యుపయోగకరమై సర్వవిధ రోగములను నివర్తి జేయు శక్తిగలది.

ఇది [illegible] ప్రసిద్ధి జెందిన రాజ వైద్యుల [illegible] ట్రేడ్ మార్కుగా [illegible] వారిచేత [illegible] నయిన ఓషధులచే జేయబడ్డది.

రాజవైద్యులగు ప్రొఫసర్ నోరిహీరోమివా ఎం. డి. గారివల్లనున్ను ప్రొఫసర్ జెంజిరో ఇనౌయి, [illegible]గారివల్లనున్ను తయారు చేయబడి వాటి మాహాత్మ్యమును జపానుదేశపు రాజుగారి సైన్యమునకు సర్జన్ ఇనిస్పెక్టర్ జనరల్ గారైన [illegible] జె. మాట్సుమొటో ఎం. డి. గారివల్లనున్ను, ఓడయాత్ర సైనికులకు సర్జన్ ఇనిస్పెక్టరు జనరల్ టి. మిత్సాముగారివల్లనున్ను పరీక్షింపబడి శ్లాఘింపబడ్డది.

జీర్ణశక్తిని వృద్ధిజేయుటలో నిది అసమానమయిన ప్రజ్ఞగలది. జీర్ణకోశము [illegible] దాని స్వాభావమునకు నెట్టి దుర్గుణము గల్గు జేయక మిక్కిలి యుపయోగకరమై యుండును.

ఇందు జేరియుండు ఓషధుల పరిశుద్ధతచేత యీ యౌషధము సమస్త రోగములను నివర్తిజేయు శక్తి గలిగియున్నది. దీనినుపయోగించిన శ్వాసమునుండి వచ్చెడు దుర్గంధ వాయువులను పోగొట్టి మనోహరమయిన సువాసనను కలుగజేయును. దీనియందు సువాసన యుండుటబట్టి పొగాకు సారాయి మొదలగువాటియొక్క దుర్వాసనను వెలిపుచ్చును.

pills come out from
ere at each opening.

ఇది గాత్ర నాళములను శుద్ధిపరచుటవలన సభాసభలయందు అనాయాసముగ ప్రసంగించుటకును, పాటకులు ఉపయోగించిన స్వరశుద్ధిని కలుగజేయును.

30 మాత్రలు గలసీసాయొక్క ధర		0 1 6
65	,, ,, ,,	0 3 0
195	,, చిన్న మెటల్ డబ్బి సహా	0 8 0
455	,, మంచి అందమైన మెటలు డబ్బి	1 0 0

సోల్ ఏజంటు:— ఎస్, వైద్య [illegible] కంపెనీ,
33 [illegible] మద్రాసు.

మఱియు:— మందులు, తైలములు, సువాసన ద్రవ్యములు [illegible] యునట్టి ఎలెంబిక్ కెమికల్ వర్క్సు కంపెనీ లిమిటెడ్ వారికిన్ని,

2. ప్రొఫెసరు గజ్జెర్సు, చవుకయిన గృహోపయోగ ఔషధము. టానిక్ [illegible] గిరిగాం బొంబాయి వారికిన్ని,

3. డోంగ్రేగారి బాలామృతమునకున్ను,

4. బెలుమాయగారి నొప్పులకందునకున్ను సోల్ ఏజెంట్లు:—

5. ఇత్తడిమైనపువత్తుల స్టేండ్లు తయారుచేయుదురు.

సర్వజీవన్.

ధాతుపుష్టిమందు లన్నిటికి రాణి.

ఇది సంజీవివంటి ఒక వనమూలిక. ఇనుమే [illegible] కుల అతిరహస్యపు అవుషధము. దీని ప్రభావ[illegible] [illegible] గల యున్న రాత్రి పరుండబోవు [illegible] కొన్ని నిమిషములలో దాని ప్రభావము [illegible]. మూత్ర ద్వారములకు సంభవించెడి అనేకవ్యాధులను [illegible] రాజువంటిది. రక్తమును శుద్ధపరచి నరములకు [illegible] దేహమునకు బలమును కాంతినిచ్చును. 20 [illegible] లను మొదలంట నాశనము చేయుటలో [illegible]. "సర్వజీవన్" ఇది స్త్రీలు పురుషులు [illegible] వృద్ధులు [illegible] నుపయోగించవచ్చును. ఇది [illegible] వరించి మిగుల బలమును ఆయుర్వృద్ధిని [illegible].

వెల టిన్ను 1-కి 2-0-0 పోస్టే [illegible]

ప్రొఫెసరు జి. యస్. నాయుడు

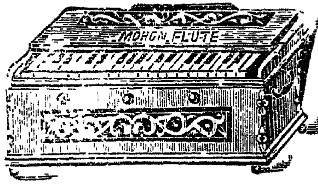
కవిరాజ భిషక్,

ఒంగోలు, గుంటూరు జిల్లా.

గొప్పకీర్తిగల, పనికిమాలిన హార్మోనియములకొని ధనమును పోగొట్టుకొనవద్దు.

పాల్ అండు సన్సువారి స్వచ్ఛమగు

మోహనఫ్లూటును కొనుడు.

అన్ని హార్మోనియములకు ప్రభువు. హిందూదేశ శీతోష్ణస్థితికి, పాటకు తగిన రీతిని తయారుచేయబడినది. 3 సంవత్సరములకు పూచీ యివ్వగలము.

సింగిల్ రీడు వెల రు. 35-40-45

డబుల్ ,, ,, 60-65-75

రు 5-లు అడ్వాన్సుతో సహా ఆర్డరు పంపవలెను. పర్గిగ్రైస్ లిస్టు కావలసినచో వ్రాయండి. కేటలాగు ఉచితముగా పంపబడును.

పాల్ అండు సన్సు,

2 లోయరు చిత్పూరు రోడ్డు,

(A. P.) కలకత్తా.

మదనకామేశ్వర లేహ్యము.

ఇది గొప్పవనౌషధములచే చేయబడినది. ఇందువలన ముఖ్యముగా (1) వీర్యవృద్ధిని, బలమును, ధాతుపుష్టిని, కలిగించును. (2) [illegible] మేహములు, [illegible], [illegible], శుక్లనష్టము, స్వప్నస్ఖలనము, అతిమూత్రము, [illegible] (3) రక్తమును శుద్ధపరచి వృద్ధిపొందించును. (4) [illegible] వృద్ధులకైనను యౌవనమును నింపును. (5) [illegible] కామసుఖమును, సంతానమును, బలమును [illegible] స్త్రీ, పురుషులు నమ్మకముగా సేవించదగిన ఔషధరాజము. [illegible] అనేక యోగ్యతాపత్రము లున్నవి. [illegible] వెల మిగుల స్వల్పము. 20 తులముల డబ్బి రు. 1-0-0 మాత్రమే.

గంధక రసాయనము

యిది 18 కుష్ఠువులు, [illegible] ధులు) సవా మేహములు, సెగలు, [illegible] ములు, గసదోషము, [illegible] లను 4 దబ్బీలతో 40 [illegible] నిర్మూలము [illegible] చున్నది. 20 తులముల డబ్బి రు. 2-0-0 (4 డి॥ రు. 7.)

పి. ప. భార్గవేరు. [illegible] ఉచితము.

5 రూ పైబడిన ఆర్డరుకు రు 1 కి 0 2 0 [illegible]

మేనేజరు, ఆయుర్వేదసమాజం. పొందూరు, గుంటూరు జిల్లా

చదువదగిన ప్రకటన

(1) మద్రాసు నస్యము

శ్రేష్ఠమైన నస్యము 1 శేరు రు 0-12; వీశె రు. 8-0

ఘ్రాణదోషములను పోకార్చు సుగంధనస్యము

3 బుడ్లు రు 0-12; 1 డజను రు 2-4-0

(2) కథలు పుస్తకములు

సరస్వతి, సావిత్రి, దమయంతి, కౌసల్య రు 0-5

సులోచన- ఖండితశిరంబును మాటలాడునట్లు చేసిన

సతీమణి కథ, ప్రతి 1-కి రు 0-1-6; డజను రు 1-0

రుక్మిణీపరిణయ నాటకము - నూతన డ్రామా రు 0-8

కలభాషిణి; చంద్రరేఖ; పుష్పలీలావతి;

హిందూ పురాణకథలు ... వరుస 1-కి రు 0-8

రాజయోగప్రదీపిక - వేదాంత విషయము

ఆసనపటములు గలది. టీకా॥ తా॥ ... రు 3-0

పతంజలిశాస్త్రయోగము టీకా॥ తా॥ ... ,, 1-0

చిద్విలాస బ్రహ్మానందాభ్యుదయము- వేదాంతవిషయము

డ్రామా రూపకముగా వ్రాయబడియున్నది. రు 0-6

స్పెషల్:— పౌన్టెన్ పేనా 1 రకం రు 7-14; 2 రకం 2-8

యస్. వేంకటరాయలు అండు సన్

87 రామస్వామి వీధి, మద్రాసు.

కలరా మాత్రలు

డబ్బీ 1-కి 12 మాత్రలు వెల రూ. 0-6-0.

కలరా ప్లేగునలెనే ఒకవిధమైన అంటుజాడ్యము. ఇదిగాలి యందు నీటియందుగల సూక్ష్మపరమాణుప్రమాణమైన విషపురుగులు చేరుటవలన గలుగును. తగిలిన వెంటనేమందును తినుటఆవశ్యకము. కలరాయున్నచోట నీళ్లు కాచి త్రాగుట యుక్తము.

కఫహారి

సీసా 1 కి రూ. 1-0-0 వి. పి. సహా రూ 1-4-0.

దగ్గు శ్వాసకోశములందు బలహీనతవలన ఏర్పడును. ఇది అనేకవిధములు. శైత్యమువలన ఏర్పడిన దగ్గు. శీతకాలమున ప్రబలించు దగ్గు. శ్వాసకోశముల సూక్ష్మనాళములందు ఏర్పడుదగ్గు, ఉబ్బసము, క్షయ దగ్గు. దగ్గుకు సేవించవలసినమందు దగ్గువిధమును బట్టి యుండును

కఫహారి చూర్ణము

చిన్నడబ్బీ 1-కి 0-8-0 (6 డబ్బీలవరకు గలది)

1-కి వెల రూ 2-0-0.

ఈ చూర్ణము వనమూలికలచే చేయబడినది. దగ్గు, ఉబ్బసము, కాసపీనస, శైత్యజ్వరము మొదలగువానికి మిగుల ఉపయోగించును. దీని వెంటనుంచుకొనుట మంచిది.

గ్రహణిమాత్రలు

20 మాత్రల డబ్బీ 1-కి రు 0-8-0 వి. పి. 0-12-0

రక్తవిరేచనములు, బంకవిరేచనములు, జిగటవిరేచనములు, అజీర్ణవిరేచనములు మొదలగునవి ఈ మాత్రలను మూడుపూటలు సేవించినకొలదినే నిలిచిపోవును. పసిపిల్లలకుకూడ వాడవచ్చును. గుణము వెంటనే కనుపడును.

అమృతాంజనం డిపో, నెం 6,7 తంబుశెట్టివీధి, జార్జిటవును, మదరాసు.

గజ్జికి తైలము

వెల డబ్బీ 1-కి రు. 0-3-0 వి. పి. సహా 0-7-0

గజ్జి, చీడ శరీరమంతట వ్యాపించి ముఖ్యముగ చిన్నపిల్లలకు విశేషబాధను గలిగించుచున్నవి. ఈ తైలమును నాలుగుపూటలురాచిన తప్పక పనిజేయును.

మూలశంకకు తైలము

డబ్బీ 1-కి వెల రూ 0-12-0

మూలశంకవలన ఆసనముదగ్గిర చర్మము లావుబారి క్రమముగ చిన్నచిన్న మొలలు ఏర్పడును. ఇది పైత్యకోశపు మందతవలన (Torpid liver,) గలుగును. అతికాక, బడలిక, విశేషకాలము ఒకచోట కూర్చుండుట, మలావరోధమువలన బహిర్దేశమునకు పోయినప్పుడును ఇతరసమయములందును రక్తముపడును. విడువక కొంతకాలమువాడిన మూలశంకరోగము తగ్గగలదు.

చుండుకు నూనె

వెల సీసా 1-కి రు 0-6-0 వి. పి. సహా 0-10-0

ఈ నూనెనురాచిన చుండు, పట్టురాలుట, జిల, గోకుడు పుండ్లు మొదలగునవిమానును. దీనివలన వెంట్రుకలు నొనిగలిగి చక్కగా బెరుగగలవు.

సుఖభోగి తైలము

డబ్బీ 1-కి రు 1-0-0 వి. పి. సహా 1-4-0

అన్నివిధముల వ్రణములకును, కొరుకు పుండ్లకును ఈ తైలము ఉపయోగించును. ఈ తైలమును రాచిన పుండ్లు మానును. లోపలికి మాత్రలను తినవలయును. అన్నిగాయములను మాన్పును.

కుష్టుకు తైలము

డబ్బీ 1-కి వెల రు. 0-8-0 వి. పి. సహా 0-12-0

ఈ తైలము పొడలు, బొల్లి, తెలుపు, నలుపు, కుష్టులకు రాయుటకు ఉపయోగించును.

అమృతాంజనము డిపో, 109, ఫేరిరోడ్డు, బొంబాయి.

అమృతాంజనము అన్నినొప్పులకు అమృతమువంటిది

వెల స్వల్పము! ఫలమధికము!!

అమృతాంజనము

పక్షవాతమునకు పరమౌషధము

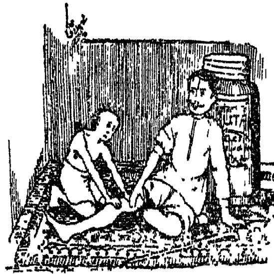

తలనొప్పుల మాన్పును. వాయుపోట్లు బాపును.
పార్శ్వపునొప్పుల బారిదోలును. పోట్లు పోగొట్టును.
వనమూలికలచే హిందూదేశమునను
తయారుచేయబడు మంచిమందు.
సువాసనగలిగియుండును.
దీనిని విదేశములలోకూడ వాడుచున్నారు.
పంచభాషచీటి చూచికొనిన మోసము గలుగదు.

పడిశము.

కాళ్ళపోట్లు.

తలనొప్పి.

అన్నినొప్పులకు సంజీవివంటిది

బాధోపశమనము సుఖసాధనముగదా! రక్తమాంసములున్న దేహ మనేకవిధములైన బాధలకు బాల్పడుచున్నది. తలనొప్పి, కాళ్ళనొప్పులు, పడిశము మొదలగుబాధలు సుఖమునకు భంగమును గలిగించుచున్నవి. బాధనుదీసివేసి సుఖమును గలుగజేయుటకు అమృతాంజనము సిద్ధక్రియ యని యనుభవమువలన గనుగొనబడినది. లక్షలమంది దీనిలాభములను బొందుచున్నారు. దేశదేశములందు దీనిప్రభావము కొనియాడబడుచున్నది. అన్నినొప్పులకు స్వర్గామృతమువలె నున్న దనవలయును.

గొప్పగొప్పవారిచే వేలకువేలు యోగ్యతాపత్రములు పొందియున్నది

అమృతాంజనం డిపో,

ఫోర్టు, బొంబయి లేక మదరాసు

చక్కనిడబ్బీలో సీసా 1-0 0-8-0.